LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

1 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 870 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՑ ԱՉՔԵՐՈՎ

Երէկ յիշեցինք Փարիզի մեզաւոր գլուխներէն մէկը եւ գլ[ուխ]ագիրը, Բարեգործականը, որ աշխարհ սասանի, իր գիտցա[ծ]էն չի շեղիր։ Կ'օգնէ՝ իր հասկցած եղանակով։ Կը գործէ՝ ինչպէս որ ուզէ իր ազնուաշուք տրամադրութիւնը։ Անմիջական, իրական կապ չունի օրուան կեանքին հետ, այլ միայն [ք]րասենեակէ գրասենեակ, վսեմաշուքէ մինչեւ մեծապատիւ [փ]ոխանցուած սովորութիւններ, որոնք ընդհանրապէս չեն [ա]նցնիր հասարակ բարեգործութեան սահմանները։

Մինչդեռ այս ժողովուրդը բոլորովին ուրիշ բան կը սպասէր, այդքան ամուր եւ հարուստ հաստատութենէ մը, մանաւանդ իր ներկայ ցիրուցան, անհող եւ անջրդի կեանքին մէջ։

Բայց Բարեգործականը մէկ դէմքն է միայն ամբողջ Փարիզը սեւցնող երեւոյթի մը։ Աւելի ճիշտ, Բարեգործականով կարելի է դատել «ղեկավար» Փարիզի միւս երեսը, ամբողջ կերպարանքը։ Եղած - չեղած արժէքը։

Այդ երեսը համառօտակի ներկայացուցինք մեր յունուար 24 թուակիր խմբագրականով։

Կրկնութիւններէ խուսափելու համար, ըսենք թէ այն անունները որ բերնէ բերան կը պտտին իբրեւ վարիչ տարրեր, [շ]ատ ալ հեռու չեն Բարեգործականի տիրական հոգեբանութենէն։

Ընդհակառակն, անոնք անձնապէս ալ, ուղղակի կամ անուղղակի կապուած են այդ հաստատութեան հետ, իբրեւ նախագահ, վարիչ, անդամ, օժանդակ, ներկայացուցիչ, քարտուղար կամ քարոզիչ։ Գաբրիէլ Էֆէնտի Նորատունկեանէն մինչեւ [9]0ական թուականներու գրագէտ - բանաստեղծներն ու հանրային գործիչները, մինչեւ Լաֆայէթի գոհարավաճառներն ու [զ]որգավաճառները, մինչեւ զանազան փաշխաուներ եւ Պոլսէն կամ Կովկասէն եկած հասաառուներ եւ «չինովնիկ»եր, բոլորը [կ]ոյնացած են այդ հաստատութեան հետ, յաճախ կ'առաջնորդուին անով։ Կամ իրենց նեղ հորիզոնին վրայ կը չափեն ու կը [տ]եսնեն անոր կատարելիք աշխատանքները։

Այդ հոգեբանութեամբ ալ կը նային, անոնք, այսպէս կոչուած ազգային գործերու վրայ։ Եւ ինչո՞ւ զարմանալ որ, Փարիզը արդէն դարձեր է ծանծաղուտ մը։ Էֆէլի աշտարակը տեղէն կը շարժի, մեր երեւելիները կը մնան հոն ուր կը գտնուէին 1870ին, 1880ի կամ 1890ին։ Հազար լեզապատառ կոչ Սուրիոյ կամ Յունաստանի գաղթականներու կացութեան մասին՝ ջուրի ձայն կուգայ։ Կ'ողորմին, այո՛, երբ աղէտ մը պատահի, — կոտորած, սով, երկրաշարժ, ողողում եւլն.։ Իսկ երբ արտասովոր բան չկայ, դժուար կ'ըմբռնեն իրարանցումը։ Ո՛րքան կ'ուզես աղաղակէ, թէ ամբողջ բազմութիւններ կը հալին կայաններու մէջ, պատսպարուած թիթեղի, տախտակի եւ քուրջի [պ]ատերներով, թէ ահա՛ զունդագունդ կը չուեն դէպի հեռաւոր եւ [ա]նծանօթ երկիրներ, անդարձ կորսուելու համար, թէ հազարաւոր մանուկներ գրասեղանի, նոյն իսկ մատիտի եւ տետրակի [կ]արօտը կը քաշեն. թէ հայրենիքն ալ կը տուժէ, երբ այսպէս [տ]ագարներով քակուին, փրթին մայր - կոճղէն, եւ տարտղնուին [ա]որս հովերուն...։

Ոչինչ, ոչի՛նչ կը խօսին այս բոլորը՝ հին ու նոր երեւելիներու եւ անոնց արբանեակներու ականջին ու աչքին, քանի [ո]ր... Աժանս Հավասը հեռագիր չունի այդ մասին։ Կամ կաթողիկոսը, ո՛ր եւ է «կոմիսար» մը իրենց ուշադրութիւնը հրաւիրած չեն։

Բուն չարիքը, անշուշտ, անոր մէջ է, որ չկայ ազգային կեդրոնական իշխանութիւն մը, ուղղութիւն տալու եւ գործի [լ]ծելու համար։ Բայց, Փարիզի մէջ, ազգային իշխանութեան տարրերն ալ ասոնք են, ժառանգաբար կամ աւանդաբար։ Առանց իրաւական հանգամանքի, սակայն իրապէս ասոնք են ազգին վարիչները։

Եւ երբ այսքան խարխուլ է հիմը կեդրոնին մէջ, երբ ա՛յս է իրական պատկերը «ղեկավար» Փարիզին, Յունաստանն ու Սուրիան, Պուլկարիան եւ Միջագետքը ի զո՛ւր պատէ պատ կը զարնուին։ Դարձեալ նոյն հարցումը,— գիտե՞ն գաղտնիքը այս անգոտած մեքենան իւղոտելու, բանեցնելու, քալեցնելու։ Մանաւանդ որ, անոր անիւներուն մէջ կծկուած խիճեր ալ կան,— [հ]ամկավար, Հօկ, երբեմն ալ հին ու նոր հնչակեաններ։

Ի հարկէ այս բոլորը չեն արդարացներ Փարիզը, ոչ ալ [զ]ողքի եւ պահանջի իրաւունքէն կը զրկեն միւս գաղութները, [ա]սենք՝ անժառանգները։

Միայն թէ, ո՛ր եւ է պահանջ դրած ատեն, պէտք չէ կորսնցնել իրականութեան գաղափարը, եւ ծալապատիկ նստիլ, [ձ]եռքերը յառած ստուերներու։

Ընդհակառակն, տեղին վրայ թափելով գերագոյն ճիգը, եւ [ս]տեղծելով տեսակ մը ինքնավար եւ միակտուր ճակատ, գանձաղող գաղութները թերեւս աւելի դիւրութեամբ կը ստանան [ի]րենց սպասածը։

Ամէն պարագայի մէջ, այդպէս վարելով գործերը, կրնան [մ]ոռթնցնել քնացողները եւ թօթուել թմբրածները։ Գոնէ կրնան [հ]անրային կարծիք ստեղծել փարթամ այլ միականի, արտաքնապէս լուսաւոր, բայց հոգեպէս խաւար Փարիզին դէմ, որ շատ [հ]եռուէն կը նայի...։

Շ.

МАМՈՒԼ

ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պուքրէշի «Հայաստան»ը կը նկատէ. (24 յունուար)·

— «Նայեցէք վայրկեան մը ձեր շուրջը եւ տեսէք թէ քա՛նի քա՛նի մտաւորական ուժեր՝ կամ յաւիտենական ուսանողի, կամ իր պարտքը «արդէն կատարած» բարձրաձայն, ամբարտաւան ու սնամէջ հասարակական գործչի, կամ իր «պատմական առաքելութիւնը» աւարտած, իր զոհաբերութիւնները առատօրէն ցուցադրած հերոսներու դիմակներուն տակ, իրենց անբովանդակ, անգոյն ու անփայլ կեանքը քարշ կուտան խոշոր քաղաքներու պողոտաներուն վրայ կամ պարահանդէսներուն ու կաֆէներուն մէջ։

Այո՛, երէկի ահաւոր աղէտը ցնցած է ոչ միայն ողջ հայութիւնը, հոգեկան տագնապի է մատնած ոչ միայն գաղութահայ աշխատաւոր զանգուածները, այլ եւ հիմն ի վեր ցնցած է հայ մտաւորականի հոգին, խախտած անոր մտքի ու սրտի հաւասարակշռութիւնը։

Եթէ դեռ կը հաւատանք մեր լուսաւոր ապագային, եթէ դեռ վառ են ու կենդանի մեր մէջ այդ լուսաւոր ապագան անպայմանօրէն ստեղծելու հաւատն ու վճռականութիւնը, այն ատեն անխուսափելի անհրաժեշտութիւն է, որ հայ մտաւորականութիւնը դադրի մտածելէ, թէ ինքը պարտաւոր է ու իրաւունք ունի պահանջելու եւրոպական ու ամերիկեան մտաւորականութեան կեանքի յարմարութիւնները ու պերճանքը։

Հայ մտաւորականութիւնը երբեք չպիտի մոռնայ, որ ինքը հայածական, աղքատ ու չարքաշ ժողովուրդի մը զաւակն է, իր տրտունջներն ու պահանջները պիտի ներդաշնակէ մեր ծուատուած ժողովուրդի այսօրուայ իրական ծանր պայմաններուն հետ։

Աւելի՛ն. սրբազան խանդավառութեամբ մը հայ մտաւորականը պիտի թողու մեծ քաղաքներու յարմարութիւններն ու բազմազան հետաքրքիր կեանքը, եւ երթայ ապրելու հայ շինականի ու արհեստաւորի մօտ, խրճիթին մէջ, իր մեծ մօրը ցաւերով եւ ուրախութեամբը կազդուրուելու։

Դէպի ժողովուրդ, ամէն ինչ ժողովուրդի միջոցով ու ժողովուրդի համար,— ահա այն սրբազան գաղափարը, որ պիտի նոր լոյս, նոր հաւատ ու նոր գործի անսպառ աւիւն ու եռանդ տայ մտաւորականին. եւ որքան տեղին ու վսեմ կը հնչէ դէպի ժողովուրդ կոչը մանաւանդ մեր այս բաբելոնեան խառնակութեան օրերուն»։

ԳԵՐՄԱՆ համայնավար կուսակցութեան քայքայումը կը շարունակուի։ Լայփցիկի համայնավար կուսակցութեան վարիչ Մարտըր հրաժարեցաւ եւ խնդրեց կրկին ընդունուիլ ընկերվարական շարքերու մէջ։ Իրեն հետեւեցան բազմաթիւ սաքսոն համայնավարներ։ Պատճառը՝ կուսակցութեան ապականումն է։

ՖԱՇԻՍՏ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Թուրաթի հրատարակիչներուն ուղղուած շրջաբերականով մը կը հրամայէ այսուհետեւ քաղաքական հանգամանք ունեցող բոլոր հրատարակութիւնները նախապէս ներկայացնել ֆաշիստ գաւառային կեդրոնական մարմիններուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Յուսաբեր կը գրէ.— Կը տեղեկանանք, որ Ս. Տխրունիի սպանութեան հետեւանքով հակադաշնակցական «քլիք»ը, գլխաւորութեամբ համայնավար հայ տականքներու, անցած է աննախընթաց եւ խելագար մատնութեան մը, որուն վրայ տեղական իշխանութիւնները սկսած են ձերբակալել Պէյրութի մէջ գտնուող բոլոր ականաւոր հայ դէմքերը։ Ինչպէս կը տեղեկանանք, առ այժմ ձերբակալուած են՝ Վահան Փափազեան (Կոմս), փաստաբան Խոսրով Թիւթիւնճեան, Քաղաք. Ժողովի անդամ Արշակ Յովհաննիսեան, Միհրան Թուրիկեան, Արամ Սահակեան, Յարութիւն Շահինեան, Յակոբ Տէր - Մելքոնեան, Հայկ Պալեան («Ազդակ»ի տնօրէնը), Տոքթ. Գուլակեան, Անդրանիկ Պալեան, Վ. Գէորգեան («Ջահակիր»ի խմբագիրը), եւ ուրիշներ, շուրջ 35 հոգի։ Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին տակաւին։

Պէյրութի Լա Սիրի թերթը իր յունուար 22 թիւով հետեւեալ լուրը կը հրատարակէ.— Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Յովհ. Փափազեան, Խորէն Քերինեան և Տոքթ. Խոսրով Թիւթիւնճեանը, ուսուցիչ Սարգիս Քէտէրեանի սպանութեան հարցին քննութեան ընթացքին։ Առաջին երկուքը բժշկական ուսանողներ են։ Խուզարկութիւններ կատարուած են։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

Ահրամի (Գահիրէ) թղթակիցը յունուար 21 թիւով Պէյրութէն կ'իմացնէ.— «Քննիչներու կողմէ հսկողութեան ներքեւ առնուած են հակառակորդ կուսակցութեան վարչութեան անդամները։ Հանգուցեալոյն ընտանիքը խնդրեց Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահէն որ սպանութեան դատը յանձնուի Դատական Խորհուրդին։ Ոճրագործը դեռ գտնուած չէ»։

Արեւ կը գրէ.— Սարգիս Տխրունի, մօտ 30 տարեկան, Սիսի երեւելիներէն Յարութիւն Քէտէրեանի զաւակն էր։ Ուսած է Տարսոնի ամերիկեան գոլէճին մէջ։ Զինադադարին, Ատանայի մէջ վարած է հնչակեան «Տաւրոս» թերթին խմբագրութիւնը, իսկ Կիլիկիոյ պարպումէն վերջ, քանի մը տարիներ խմբագրած է Հալէպի «Սուրիական Մամուլ»ը։ 1927ին, իբրեւ համայնավար աքսորուած էր Քամոսս։ Հոն տասը ամիս մնալէ վերջ, մասնաւոր ներումով դարձած էր Պէյրութ, ուր այս տարի կը պաշտօնավարէր Ս. Խաչ եկեղեցւոյ վարժարանին մէջ իբրեւ աւագ - ուսուցիչ։ Իրեն կը վերագրուէր խմբագրութիւնը Մ. Աղազարեանի դէմ սարքուած մահափորձին առթիւ Պէյրութի մէջ հրատարակուած երկու թռուցիկ - յայտարարութիւններուն։

Թրք. հացկերոյթ ի պատիւ Պորիս թագաւորին

Թայմզի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ 29 յունուար թիւով.— Երէկ գիշեր թագաւորը հիւրն էր թրքական դեսպանատան։ Առաջին անգամն է որ թագաւորը ներկայ կ'ըլլայ օտար դեսպանատան մը կողմէ կազմակերպուած հացկերոյթի մը։

Թուրք դեսպան Րըտվանօղլու Խուսրէվ պէյ բաժակ պարպեց թագաւորին եւ իր քրոջ իշխանուհի Եւդոկսիայի կենաց։ Թագաւորը պատասխանելով, բարեմաղթութիւններ ըրաւ Թուրք ազգի յառաջդիմութեան եւ բարգաւաճման համար, իր խորունկ հիացումը յայտնեց Ղազի Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի անձին եւ կատարած մեծ գործին հանդէպ եւ յոյս յայտնեց թէ Ղազին պիտի պահէ իր առողջութիւնն ու ուժը՝ Թուրք ժողովուրդի բարիքին համար։

Սպանիոյ ապստամբութիւնը զսպուած

Չիուտատ-Րէալի պահակազօրքին ապստամբութիւնը 24 ժամ տեւելէ յետոյ վերջնապէս զսպուեցաւ։ Զօր. Օրկազ քանի մը վաշտ հետեւակազօրքով յաջողեցաւ գրաւել քաղաքն ու պահականոցը։ Պէտք չեղաւ աջակցութեանը հեծելազօրքի երեք վաշտերուն, որոնց հրաման տրուած էր յիշեալ քաղաքը մեկնելու։

Ապստամբութիւնը արագ զսպուեցաւ՝ շնորհիւ օդանաւերու, որոնք խիստ ցածէն թռելով, զինուորներուն եւ տասնապետներուն ուղղուած կոչեր ցրուեցին՝ խոստանալով ո եւ է պատժի չենթարկել զիրենք՝ եթէ անմիջապէս պահականոց վերադառնան։ Թռուցիկներուն մէջ կ'ըսուէր. «Ամբողջ Սպանիա հանդարտ է։ Անմիջապէս անձնատուր եղէք եւ ձեր զօրանոցները դարձէք։ Այլապէս վաղը պիտի ռմբակոծենք ձեզ»։

Կէս ժամ վերջ, թնդանօթաձիգները վերցուցին քաղաքին ռազմագիտական կէտերուն վրայ դրուած դաշտային հրետանիներն ու գնդացիրները եւ դարձան իրենց տեղերը։ Յետոյ քաղաքին վարչութիւնը կրկին քաղաքային իշխանութեան ձեռքն անցաւ եւ բնականոն կեանքը վերսկսաւ։

Զօր. Օրկազ եւ Մատրիտէն եկած մասնաւոր դատաւոր մը պահականոց երթալով, քննութեան սկսան՝ յանցաւորները երեւան հանելու համար։ Չիուտատ - Րէալի զօրագունդին բոլոր սպաները բանտարկուած են պահականոցին մէջ։

Վալէնցիայի մէջ ձերբակալուեցաւ նախկին վարչապետ եւ պահպանողական կուսակցութեան վարիչ Սանքէզ Կուէրրա, իբրեւ դրդիչ ապստամբական շարժման։ Յիշեալը Վալէնցիա հասաւ ճիշտ ապստամբութիւնը ծրագրուած ժամուն եւ գնաց ուղղակի թնդանօթաձիգներու 5րդ զօրագունդին կեդրոնը, սակայն կառավարութիւնը իմանալով ճամբան ձերբակալել տուաւ եւ զինուորական բանտը ղրկեց զայն՝ իր տղուն հետ միասին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ»

Ցամառ ուսուցիչս ինծի պարտադրեր է որ շարադրութիւն մը գրեմ, նիւթ ունենալով «Մեր Տունը»։

Եթէ ինծի ընտրելու ազատութիւն տար, ես պիտի նախընտրէի գրել հինծուրներու մասին, որոնք կը հնձեն երգելով ու պարելով...։ Պիտի գրէի լեռներու վրայ գիշերող հովիւներու մասին, ու նաեւ նաւերու, որոնք ուրախութեան ծիչերով կը հասնին նաւահանգիստը...։

Եւ վերջապէս, եթէ ես ընտրելու ազատութիւն ունենայի, երբե՛ք չպիտի գրէի...։

Ու սակայն, պարտաւորուած եմ գրել, ու իմ նիւթս պարտադիր է.— Մեր Տունը։

* * *

Թաղամասի ամենավերջին տունն է։ Ան ամբողջովին չէ միացած քաղաքին, ու անկէ չի ալ կրնար բաժնուիլ...։

Մինչեւ իր մօտ հասնիլը, հասարակաց լոյսերը կը նօսրանան ու կը նիհարնան, եւ անոր իրական գոյնը աղարտուած չէ ծանուցումներով...։

Մեր տունը, նոր ու գեղեցիկ է եղած երբեմն, բայց հիմա խարխլած ու կիսաւեր...։ Շատ տարիներ եղաւ որ կ'ուզենք նորոգել ու ընդարձակել, բայց դիւրութիւն չունինք...։

Երբեմն աւելի բազմանդամ էինք, բայց քիչուոր ենք հիմա...։

Ահա մեր ընտանիքի անդամները.—

Մայրս.— Ան, հակառակ իր շատ վիշտերուն, առողջ է տակաւին։ Եւ հակառակ իր տարիքին, երիտասարդ ու գեղեցիկ...։ Սակայն մեր դրացիներէն մէկը, զինքը առեւանգեց...։ Երբ ես մեծնամ...։

Հնչակ է հօրս անունը։ Ան եղած է հին ու իր ժամանակին յայտնի ռազմիկ մը։ Շատ վէրքեր է ստացած...։ Վիրահատութեան մը պատճառով կտրուած է իր ձախ ոտքը. ապա մէկ ուրիշ առթիւ, իր աջ բազուկը... Ան առողջ է թէեւ, բայց, մեր առտնին գործերուն համար, օգտակար չի կրնար ըլլալ...

Դաշնակցական կը կոչուի մեծ եղբայրս, որ մեր տան միակ աշխատող ձեռքն է։ Ան նոյնիսկ լուացք կ'ընէ ու արդուկ... Շուկայէն գնումներ կը կատարէ ու կը խնամէ այգին... երբ մեր արտը կը հերկէ, ես իրեն համար լուծ կը քշեմ...

Բոլշեւիկը, իմ պզտիկ ու խորթ եղբայրն է։ Ան տակաւին շա՛տ գէշ կը կարդայ, ու երբե՛ք չի կրնար գրել առանց սխալի... Ես զինք բնաւ չեմ սիրեր։ Ան թուխս նստած հաւերու տակէն հաւկիթներ կը գողնայ, բոյներ կը քանդէ ու, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, իր զբաղումը մսագործարանի շուրջը վխտացող շուները կռուեցնելն է...

Ռամկավար անունով հաշմանդամ պառաւ մը կայ մեր տունը։ Կ'ըսեն թէ մեր մէկ ազգականն է, բայց թէ մեր ի՞նչն է, ես չեմ գիտեր... Որովհետեւ չի կրնար քալել, այդ պատճառով ալ իր հացն ու ջուրը միշտ իր մօտն են...Նոյնիսկ ես, շատ անգամ իր տակը կը մաքրեմ..., Ան, հակառակ որ բանի մը պէտք չի գար, բայց շարունակ կը մրմռայ, կը քթմնջէ ու մէկու մը չի հաւնիր ... Չեմ գիտեր թէ ինչպէ՞ս, բայց կ'ըսեն թէ ան դրամ ունի եւ որոշած է Երուսաղէմ ուխտի երթալ, որ «հաճի» դառնայ...

— Ահա մեր տունը, կը հաւնի՞ս, սիրելի՛ ուսուցիչս...

ԱՇԱԿԵՐՏԸ

ԵՐԵՔ ԹՈՒՐՔԻՆ "ՐԱՅԱ„ ԱՅՍՕՐ ԱՇԽԱՐՀԻՆ

Թուրքիոյ մասին անցեալ ամիսներուն մէջ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն տրուած Հարցարանը, բաւական հետաքրքրութիւն, կարծիք եւ տեսակէտ բերաւ հրապարակ, բայց դաս մը հանել, որոշ ուղղութիւն մը գտնել, քիչեր միայն թելադրեցին։

«Դատարկ բան է անոնց քաղաքականութիւնն ու քաղաքակրթութիւնը» ըսաւ մէկը։ Ուրիշ մը «զօրաւոր են» գոչեց։ Երրորդ մը «զինուո՛ր, զինուո՛ր» բացագանչեց։ Չորրորդ մը՝ «Հայաստանի ճարտարարուեստը քաջալերենք» եւն. եւն.։

Կը տեսնուի որ բարի ձգտումներ կան, աւելի կամ պակաս իրատեսութիւններ, որոնք բոլորն ալ կարեւոր մանրամասնութիւններ են։ Մինչ մեզի պակասը գետինն է՝ քաղաքականութիւնը։

* * *

Աղեքսանդր Մեծի արշաւները իրենց դրոշմը դրին Արեւելքի վրայ։ Աղեքսանդր էր որ հոն ծիլերը դրաւ Յունաստանի քաղաքակրթութեան եւ արուեստին։

Առանց նմանցնելու Մուսթաֆա Քէմալի քաջութիւնը, ընդունինք որ նոյնանման քաղաքական յաղթանակներ էին իրենները՝ ուրիշ ձեւերով։ Մոնկոլեան խորամանկութիւնը յաջողեցաւ ճամբայ գտնել Համաձայնականներու անհամաձայնութեանց մէջէն եւ յաղթանակը պսակուեցաւ Պոլսոյ վերագրաւումով եւ Լօզանի դաշնագրով։

Թուրք մտաւորական դասը, զարգացած երիտասարդութիւնը, կուսակցութիւնները, պետական մարդիկը, վերջապէս մեծաթիւ պաշտօնէութիւնը օգուտ միայն ունէին այս քաղաքական յաղթանակէն, անկէ կը սպասէին իրենց ֆիզիքական եւ նիւթական փրկութիւնը, եւ գտան։ Իսկ բուն տգէտ եւ միամիտ ժողովուրդը, որ միշտ վազելու պատրաստ եղած է ուր որ իր վարիչները զինք ղրկած են, նորէն հետեւեցաւ իր հին ճամբուն, ու ծափ զարկաւ Քէմալին։

Այստեղ անձը ստացաւ անհրաժեշտ կարեւորութիւնը։ «Հրոսակապետ»ը դարձաւ փաշա եւ կազի ... Բժշկուեցա՛ւ «հիւանդ մարդ»ը, բայց պիտի առնէր տնպայման այն բոլոր դեղերը, զորս բժիշկը պիտի տար, նոյնիսկ եթէ քիչ մը լեղի ըլլային անոնք...։

* * *

Ամանուլլահի անյաջողութիւնը եւ աֆղանական ապստամբութիւնները եթէ որոշ քաղաքական հիմքեր ունին, ունին նաեւ գիտական արժէք։ Վերջապէս Ամանուլլահ կը սխալէր, երբ բարենորոգումներ կամ եւրոպականացում մտցնել կ՚ուզէր խաւար Աֆղանիստանի մէջ, շփոթելով իր ժողովուրդը Թուրքիոյ ժողովուրդին հետ։ Ներկայ Թուրք ազգը դարերու շփում մը ունի ամբողջ եւրոպական ժողովուրդներուն հետ եւ ոչ-արհամարհելի լուսաւորեալ դաս մը՝ օժտուած ֆրանսական, գերմանական եւ ամերիկեան դաստիարակութեամբ։ Ժողովուրդը ինքն իսկ իսկ խառնուրդ մըն է արիական ցեղերու, բիւզանդական Յոյներու, Արաբներու, Ալպաններու եւ Մաճառներու։ Ալ Օսմանի թիւրքմէնները չեն առնք, այլ կը պարունակեն իրենց մէջ արեւմտեան քաղաքակրթութեան իսկապէս ընդունակ որոշ տարր մը։

Բացի գրի փոփոխութենէն, բոլորը դիւրատար բաներ էին արդէն։ Հանրապետական վարչաձեւը խրտուիլակ էր, ինչպէս իրենք կ՚ըսեն՝ «Տէրը փոխուած էր»։ Խալիֆայի հարցը գործնականօրէն լուծուած էր, կրօնքը և կրօնաւորութիւնը բաժնուած՝ կորսնցուցած էր իր կեդրոնական արժէքը։ Ֆէսը, ֆէրաճէն և բազմակնութիւնը արդէն շնորհէ ինկած էին, իսկ զուիցերական օրէնքները մեծ տարբերութիւն մը չէին բերեր բուն դատավարութեանց վրայ, որովհետեւ իրենցմէ էր նորէն դատողը։

Գրի փոփոխութիւնը, սակայն մեծագոյն գործը պէտք է համարել այն քաղաքակրթութեան, զոր Քէմալ բերաւ Թուրք ազգին։ Հաւանաբար այս բանին համարձակութիւնը չունենար Խալք կուսակցութիւնը, բայց քանի որ ամէն բան յաջողեցաւ եւ ճամբան հարթուած էր, անհրաժեշտ էր չընկրկիլ վերջին քայլին առջեւ։

Մտաւորականութիւնը եւ պաշտօնէութիւնը անշուշտ ներքնապէս դէմ էին գրերու լատինացման, բայց Քէմալի քաղաքական փառքերն ու հմայքը ազդակներն եղան այս առթիւ լռեցնելու եւ խոնարհեցնելու համար Թուրք վերին դասը։ Մանաւանդ որ կախաղանի վախը մտած էր ամէնուն սրտին մէջ։

Ամփոփելով ըսենք.— Թէեւ Քէմալի բերած քաղաքակրթութիւնը ծանօթ էր Թուրք յառաջացեալ դասակարգին, բայց զանազան պարագաներու մէջ ոչ- ամբողջապէս հասուն եւ ապաժամ ըլլալով հանդերձ, քաղաքական ուժին շնորհիւ արմատ դրաւ եւ անհաւանական չէ իսկական իրագործումը։

* * *

«Իգտամ»ի խմբագրապետը առիթով մը կը խոստովանէր թէ Հայերը Թուրքերէն առաջ են. եօթանասուն տարի առաջ թարգմանած են Տէլէմաքը եւն.։

Ճիշտ է, Հայերը իրենց հնդեւրոպական ծագումի ուշիմութեամբ շատ աւելի առաջ քաղաքակրթուած էին։ Դեռ չորրորդ եւ հինգերորդ դարերուն, քրիստոնէական դաստիարակութեան եւ բարձր գրականութեան ճաշակը ունէին. իսկ մինչեւ հիմա ալ Թուրքերէն բարձր են մշակոյթով, արհեստով եւ վաճառականութեամբ։

Բայց այս իրականութիւնը, ի՞նչ էական արժէք ունի կամ ունեցած է մեզի համար. ի՞նչ արժեցին դո՛ւք, եկեղեցիներ, «Տէլէմաք»ներ և «Թշուառներ»... երբ բիրտ ուժը եւ քաղաքականութիւնը եկան մեր միամիտ գլուխներուն։ Սխա՛լ, սխա՛լ, սխա՛լ. մեզի պէտք եղածը քաղաքականութիւնն է իր բոլոր լրացուցիչ տարրերով։

Ամօթով պէտք է յիշենք, եւ «Իգտամ»ի պէս մենք ալ քաջութիւնը ունենանք խոստովանելու, մեր պապերու խոր քունը՝ մինչեւ անկէ 80 տարի առաջ՝ եկեղեցիներուն անկիւնը, մինչ Թուրքը, խաշնարած Օսմանը, իր ուժին կռթնած Բէօթահիայի եւ Էսկիշէհիրի արօտատեղիներէն գլուխը վեր՝ ձեռքը սուր ու կրակ, ասպարէզ կարդացեր է ամբողջ Բիւզանդիոնի քաղաքակիրթ կայսրութեան եւ Եւրոպայի։ Թուրքը յաղթեր է, տիրեր է քաղաքականապէս, եւ իր ուժով գներ է դարերու քաղաքակրթութիւնը մէկ օրէն... (Թէ ո՛րքան իսկական արժանիք ունի եղեր տէր դառնալու, այդ ուրիշ հարց է)։

Իմ պապերս, շինարար ճարտարագէտներ (հայկ. ճարտարապետութիւն), աղքատ եւ յաղթուած բայաներ՝ կաղ էշերով եկեր են շինելու համար աղաներու եւ փաշաներու մզկիթները, որոնցմով օտարներու առջեւ կը պարծենայ այսօր այս ինչ Թրքասէրը, իբրեւ Թրքական ճարտարապետութեան նըմոյշ։ Ու հայ ամիրաները երկու ժամ շինելով կամ գերեզմանոցի չորս պատեր բարձրացնելով օրօրեր են զիրենք։ Խե՛ղճ պապերս։

Դժբախտաբար պատմութիւնը տարբեր ձեւի տակ նո՛յնն է եւ այսօր։ Զգենք մեր զգացումները, անցեալը, անհատապաշտութիւնն ու բնական ձիրքերը իրենց տեղը եւ հետեւինք իրականութեան։ Քէմալ շպրտեց իր թշնամին, արթնցուց իր ժողովուրդը, ընդունեց Եւրոպայի քաղաքակրթութիւնը եւ կը ջանայ իրականացնել զայն իր քաղաքական մականով։ Իսկ մենք նորէն աղքատ ու ցրիւ, շշմեր ենք, մնացեր։ Մէկ մասը Երեւանի մէկ պատին տակ, միւս մասը Եւրոպայի եւ հանուր աշխարհի հեռաւոր ծագերուն մէջ։ Ամէնքս ալ կը ծառայենք օտարին, իբրեւ նոր բայաներ։

Եւ ամօթով պէտք է յիշեն մեզ ալ յաջորդները, որոնք մեր երազն ու հաւատքն ալ չպիտի կրնան ունենալ թերեւս, եթէ մենք շարունակենք այս ճամբան։ Բաւակա՛ն է, որքան օտարին ծառայեցինք, բաւակա՛ն է որքան մութին մէջ խարխափեցանք, բաւակա՛ն է որքան առանձին-առանձին ուղղութիւններով զարկինք մեր բահը տեսնե՛նք վերջապէս թէ որոշ եւ միակամ քաղաքականութեան մը պէտքը կայ։ Կուսակցութիւնները կրնան մնալ, բայց պէտք է ունենան «Հայկական քաղաքանութեան Մէկ հիմնական շրջագիծ»։

Եզրակացութիւն.— Կը տեսնենք որ մեր մեծ դրացին՝ Թուրքը կ՚ընթանայ դէպի նորագոյն քաղաքակրթութիւն. ներկայի երեւոյթը կրնայ վաղը իրական դառնալ։ Արդ, նկատելով որ ինչպէս պատմութիւնը եւ Թուրքիոյ վերելքը ցոյց կուտայ, քաղաքականութիւնը կարեւորագոյն ազդակն է ժողովուրդներու քաղաքակրթումին, անհրաժեշտ է պայմաններու ներած չափով իսկ ունենալ որոշ ազգային քաղաքական ուղի, պահելու համար իբրեւ ազգ ապրելու մեր իրաւունքը։

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

Պերլին

«ՇՈՒՇԱՆԻԿ»

Chouchanik,
La Jeune Arménienne

Շատ բան գրուած է 1915 18ի հայկական ողբերգութեանց վրայ։ Ամբողջ գրականութիւն մը ունինք որ արիւն եւ արցունք կը հոտի։ Եղած են օտարներ ալ որոնք էջեր լեցուցած են հայկական ջարդերու պատմութիւններով։

Սակայն այս վերջիններէն ոչ մէկը մինչեւ հիմա կրցած էր տալ իրական պատկերը այն մեծ սպանդին որ երեք տարի անընդհատ հայ արիւնով ներկեց Անատոլուի եւ Թրքահայաստանի լեռներն ու ձորերը եւ Լիբանանի ու Սուրիոյ անապատներն ու կիրճերը։

Տասը տարի վերջ ահա Պ. Ժէհան տը Րօհէ — Հայերու մեծ բարեկամ մը, բայց անծանօթ մը դժբախտաբար — կուգայ, ֆրանսերէն լեզուով իր վերջերս հրատարակած մէկ հատորով, տալ այնքան ճշգրիտ, այնքան յստակ պատկեր մը մեր անցեալ դժբախտութիւններուն որ ընթերցողը կը մնայ ապշահար թէ ինչպէս վերապրեր է ցեղը։

«Շուշանիկ, երիտասարդ հայուհին», այս է անունը հատորին, վէպ մը ինքնին։ Ոչ մէկ ջանք գրական գործ մը արտադրելու։ Ընդհակառակը՝ դէպքեր միայն, պատմուած պարզ լեզուով մը, իրական դէպքեր, իրենց բոլոր մանրամասնութիւններուն մէջ իսկ։ Եւ այդ բոլորին մէջէն երեւան կուգայ հայ ոգին, հայ նկարագիրը՝ դիտուած այնքան հարազատ կերպով՝ օտարի մը կողմէ։

Ջարդ, հալածանք, սպանութիւն, բանտ, բռնաբարում եւ ըմբոստութիւն — ամբողջ մեր պատմութիւնը՝ խտացուած 250 էջերու մէջ ուր Շուշանիկ, վանեցի աղջիկ մը, մերթ ցնցոտիներու մէջ, ոտքերը բոպիկ, կէս անօթի, կէս կուշտ, բայց սուրը ձեռքին, մերթ մետաքսեայ «չարշաֆ»ով գրպանը լեցուն, դէմքը ծածկոտ, բայց միտքը հեռուն — իր դժբախտ քոյրերուն — հիացում եւ յարգանք միայն կ՚ազդէ ընթերցողին։

Պէտք է կարդալ գիրքը։ Լաւ է վերյիշել երբեմն այն սեւ օրերը, գոնէ չմոռնալու համար։

Վ. Մ

ԽՄԲ. — Յաջորդով աւելի մանրամասնօրէն կը ներկայացնենք այս հատորը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Վերջերս առիթ ունեցայ այցելելու Դպրոցասէրի վարժարանը, Ռէնսիի մէջ (Փարիզի արուարձան)։

Աշխարհաքաղաքացի Փարիզին ճիշտ քովիկը այդ վարժարանը կը ներկայանայ իբրեւ հայ տուն մը, ուր մարդ ինքզինքը կը զգայ տոհմիկ միջավայրի մէջ։

Մեր բոլոր բարի ցանկութիւնները թող երթան այս հիւրընկալ յարկին, հայ աղջիկներու համար հայ տիկիններու կողմէ հիմնուած այս հաստատութեան, որ գրեթէ յիսուն տարիէ ի վեր կը տեւէ։

Այդ յիսուն տարուան կենդանի գործը վեր է ամէն գնահատութենէ։ Մեր կեանքի չարաշուք պայմաններուն հակառակ, իր արծաթ յոբելեանին մօտեցող այս դպրոցը աննախընթաց գործ մըն է, որ հայ կիներու ձեռներեցութեան, յարատեւ եւ հաւատաւոր կամքին կը պարտի իր գոյութիւնը։ Եւ մանաւանդ չմոռնանք նաեւ որ այդ տունը — ինչպէս օրը օրին իր ճակտի քրտինքով ապրող աշխատաւոր ընտանիք մը — հաստատուն եկամուտներու, հարուստ հասոյթներու վրայ չէ կռթնած երբեք. Հանրային համակրութիւնը, ընդհանուրին աւելի կամ պակաս, բայց միշտ սրտաբուխ օժանդակութիւնները յարատեւօրէն, նեղ կամ լայն օրերուն մէջ հասած են իր ետեւէն եւ այդ նուիրական կանթեղին մէջ իւղը լեցուն, ճրագը միշտ վառ պահած են։

Դպրոցասէրը վերջին տարիներու ալեկոծումէն աստանդական, այլեւս հիմակ կը թուի թէ գտած է հաստատուն կռուան մը։

Ռէնսիի նորավարձ շէնքը, թէեւ ոչ այնքան նոր, ոչ այնքան լայն, բայց ունի իր անուրանալի առաւելութիւնները գործնական տեսակէտով, վեց ամիսէ ի վեր արդէն մասամբ շէնքին պատշաճելով, մասամբ շէնքը իրեն պատշաճեցնելով, տուն տեղ եղած է այս բազմանդամ ընտանիքը — 250 հոգիներու։ Նեղ միջանցքի մը մէջ «փարավան» մը բաւական եղած է ստեղծելու սենեակ մը, ուր կարի մեքենան կը դառնայ. իսկ թէ որքան բանիմացութիւն անհրաժեշտ է մաքուր պահելու համար ամբողջ աշակերտութիւնը շէնքի մը մէջ, ուր բաղնիքը կը պակսի,— տիկին հայ տանտիկինները կրնան հասկնալ եւ կրնան գլուխ հանել։

Իր ներկայ վիճակին մէջ, Դպրոցասէրը ունի երկու բաժին, ուսումնարանը 6 դասարաններով եւ արհեստանոցը՝ չափահաս աղջիկներու յատուկ։

Բուն իսկ ուսումնարանի ձգտումն է սանուհիներուն ապահովել կարելիի սահմանին մէջ, բարձրագոյն նախակրթութիւն մը, ուր ջանացուած է հաշտեցնել տեղական լեզուի դասաւանդութեան հետ։

Ծրագրին մէջ լայն տեղ տրուած է բնական եւ ձեռային աշխատանքներու (ձեւագիտութիւն, ձեռագործ, կար) ինչպէս նաեւ առեւտրական գիտութիւններու (տոմարակալութիւն), նկատի առնելով որ կեանքի հոսանքը աւելի մեծ համեմատութիւններով հրապարակ կը քաշէ կամ կը քշէ դժբախտաբար իգական երիտասարդ սերունդը։

Արհեստանոցի բաժնին մէջ սանուհիները օրական երկու ժամ միայն կը յատկացնեն տոհմային դասերու կամ ֆրանսերէնի, մնացեալ ամբողջ ժամանակը վերապահուած է ձեռագործային զանազան աշխատանքներու, կարող վարիչներու հսկողութեան տակ. «Թրիքօթաժ», «պրոտըրի», կար ու ձեւ եւայլն, իրենց տեղն ունին։

Տիկնանց վարժարանը սկսած է յարաբերութիւն մշակել որոշ տուներու հետ եւ յաճախ ապսպրանքներ ստանալ։ Պարզ է որ այս պայմաններու տակ չափահաս սանուհիները ի վիճակի կ՚ըլլան օր մը դուրսի արհեստանոցներու մէջ պաշտօն մը գտնելու, եւ ինքնաբաւ դառնալու, եթէ բարի բախտը անոնց առջեւ չբանայ ամուսնական յարկի դուռը։

Սանուհիները առողջապահական լաւ պայմաններ կը վայելեն դպրոցէն ներս։ Անշուշտ փափկաճաշակ ճաշացուցակ մը չունի եւ չի կրնար ունենալ իր միջոցներուն մէջ համեստ այդ վարժարանը։ Բայց սանուհիներու առողջ եւ կենսուրախ արտաքի՛նը կ՚ապացուցանէ թէ անոնք ունին ինչ որ անհրաժեշտ է եւ էական. պարզ բաւարար սնունդ, գործօն կեանք եւ բացօդեայ կեանքի, մարզանքի հնարաւորութիւն։

Ինչպէս գիտէք, Դպրոցասէր Տիկնանց Միութիւնը ներկայ գործին սահմաններուն մէջ չուզեր պարփակուիլ։ Անիկա իր աւանդութիւններուն հաւատարիմ՝ նոր յառաջդրութիւններ կը սնուցանէ. Նպատակ ունի վերակենդանացնել իր մէջ վարժուհիոցը՝ որ երբեմն անփոխարինելի ծառայութիւն մը մատոյց հայ գաւառի կրթութեան։ Այսօր, հայ գաղութներն են որ նոյն հրամայական պահանջը ունին կրթական մշակուհիներու։

Դպրոցասէրը իրաւունքը ունի շօշափելի համակրանքի։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

1929Ի ՏՈՒՐՔԵՐԸ

Նախորդ երկու գրութիւններով, կարգ մը մանրամասնութիւններ տուեր էինք տուրքերու մասին։ Ներկայ յօդուածը կուգայ դասաւորել նախապէս տրուած տեղեկութիւնները, աւելցնելով նաեւ կարգ մը կարեւոր ծանօթութիւններ։

ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ՏՈՒՐՔԵՐ

Փետրուար 1էն առաջ, գործատիրոջ կողմէ՝ Տուրքերու վարչութեան ըլլալիք յայտարարութիւն։

Յայտարարութիւնը պէտք է ըլլայ ամսաթոշակներու, օրավարձքերու, զանազան առթիւ տրուած բացառիկ վարձատրութիւններ, ցկեանս թոշակներու (rentes viagères) եւ տարեթոշակներու մասին, հետեւեալ կերպով—

Ա.— 1928ի ընթացքին, գործաւորներու եւ պաշտօնեաներու վճարուած թոշակներ եւ վարձքեր, երբ գումարը կ՚անցնի 10,000ը։

Բ.— Ձեռնարկին վարիչներուն, տնօրէններուն, վարչական խորհուրդի անդամներուն տրուած բացառիկ վարձքեր, ինչ որ ալ ըլլայ գումարը։

Գ.— Միջնորդներու տրուած միջնորդչէքներ, եւ ոչ-առեւտրական արհեստներու շահատուրքին ենթակայ անձերու տրուած (փաստաբաններ, խորհրդականներ, մասնագէտ-հաշուակալներ, եւլն) վարձքեր, երբ գումարը կը հասնի 1000 ֆրանքի։

1928ի մէջ վճարուած ցկեանս թոշակներու եւ տարեթոշակներու յայտարարութիւնը պէտք է ըլլայ ստացող անձերուն կողմէ, երբ գումարը կ՚անցնի 1250 ֆրանքը։ Բացառութիւն կը կազմէ աշխատանքի արկածեալներու տրուած ցկեանս թոշակը։

Զանցառումը կամ սխալ … տարարութիւնը կ՚ենթարկ… ֆրանք տուգանքի։

ՄԱՐՏ 1ԷՆ ԱՌԱՋ.— … 31ին, եթէ հաշիւները փ… են 1928 դեկտեմբերին։)

Առեւտրական եւ ճա… արուեստական շահերու տուրքեր

Յայտարարութեան պէ… կցել շահուհասի հաշ… ցոյց տալով 1928ի հաշ… մէջ արձանագրուած շահ… կայն այն առեւտրական… րոնք 50,000էն աւելի շ… ըրած, կրնան առանց այս մ… մասնութիւնները տալու, իսկ յայտնել թէ հարկ… րու հետեւեալ դասակարգ… մէկուն կը պատկանին։

Շահ. . մինչեւ 800 … 801էն 1500,— 1501էն … — 3001էն 5000,— … 7000,— 7001էն … 10001էն 15000,— … 20000, 20001էն … 25001էն 30000,— … 35000,— 35001էն … 40001էն 45000,— … 50000։

Օրինական պայմանաժամու… քին յայտարարութիւն չը… հանդէպ, Տուրքերու վար… ինքնաբերաբար կը նշանակ… քը՝ իբր տուգանք աւ… հարիւրին 25։

ՄԱՐՏ 1ԷՆ ԱՌԱՋ— … հանուր գործառնութեանց … մասնաւոր տուրք (Taxe … le sur le chiffre d'affaires …

Այսպէ, 1929ի … նուր գործառնութեանց յ… րութիւն, եթէ գումարը կ… միլիոն ֆրանքը, Ա.— Ա… տատութիւններուն կողմէ, գլխաւոր գործն է ապր… եւ ուտեստեղէնի փոքր … տուրը։

Բ.— Դրամական եւ … հաստատութիւններու կողմ…

Գ.— Ապահովագրակ… յողական եւ նման … կողմէ։

Տուգանք՝ 25% յաւել…

Ոչ-առեւտրական ա… րու շահատուրք.— Մա… առաջ։

Յայտարարութիւնը … յիշատակէ նախորդ տարու… հանուր շահին գումարը, … կիրարկման վերաբերեալ … եւ զուտ շահը։

Գալով գրական, գ… արուեստագիտական … թիւններուն, որոնց շահը չէ ստանալ տարուէ տարի, գրգռուողները կրնան … որ իրենց տուրքը նշանակ… խորդ հինգ տարիներու իր… սոյթներու եւ ծախքերու … նկատի առնելով։

Յայտարարութիւն … պարագային, իբր տուգանք … յաւելում։

Գործառնութեանց ընդ… մարին վրայ տուրք (Ta… le chiffre d'affaires)

Այս տուրքին ենթ… բաժնուած են երկու … դասակարգերու։

Ա.— Կանխագուտ կա… ժամեայ գնահատման վր… նախճարով հարկատուներ։

Բ.— Միահաղոյն գն… ման եղանակով հարկատ…

Այս երկու գլխաւոր … կարգէն դուրս, կայ նաեւ … մը, որուն համաձայն, … տուները պարտաւոր են ամ… միս, անուղղակի տուրքերու կահաւաքին կողմէ նշան… օրերու ընթացքին, յայ… խորդ ամսուան մէջ իրենց … ծառնութեանց ընդհ. գում…

Տուգանք.— Առաջին … եային, յապաղած իւրաք… ամսուան համար 100ին … ելում տուրքի գումարին …

...րկրորդ եռամսեակին 100էն 1.5 ...100էն 2 երրորդ եւ չորրորդ եռամսեակներուն համար։

Առաջին դասակարգին պատկանողները պէտք է որ Մարտ 1էն առաջ, երկու օրինակով իրենց նախորդ տարուան գործառնութեանց գումարը յայտնեն։

Իսկ ամէն ամիս, անոնք որ 100000 ֆրանքէն աւելի վաճառում կամ տարեկան 40000 ֆր. միջնորդչէք կ'ունենան՝ 30 ապրիլէն, պարտաւոր են իրենց նախորդ տարուան գործառնութեանց իրական գումարը յայտնել եւ վերջապէս կարգադրել իրենց տուրքը։

Ցուցանք՝ նոյնը։

Բ. դասակարգի ճարկատուները.— Փետրուար 1էն առաջ, այս դասակարգին մէջ կը մտնեն անոնք որոնց գործառնութիւնը անցնիր 300000 ֆրանքի վաճառումը կամ 40000ի միջնորդէքը։

Տուրքերու վարչութեան պէտք յղել խնդրագիր մը ուր նշանակած ըլլան անուն եւ բնակավայր, գործատեղիի հասցէ, գործին տեսակը, գործառնութեանց գումարը։ Պէտք է նաեւ նշանակել թէ տուրքի ո՞ր սակին ենթակայ կը կամէ ինքզինքը 100էն2ի. 100էն 2ի, թէ բնաւ ենթակայ չէ այդ տուրքին։

*** Արտասահմանի մէջ, ...ասոյթի աղբիւրներ ունեցողներուն, ինչպէս նաեւ աշխատութեան տուրքին ենթականերուն մասին, գրեցինք առաջին յօդուածով մը։

Անհրաժեշտ կը նկատենք ...քը ուղղում մը ընել։ Առաջին յօդուածին մէջ, խօսելով արտասահմանէն ստացուած եկամուտներու մասին («Յառաջ» 9 յունուար), անուշադրութեամբ ...ուած էր թէ Ֆրանսա բնակող ...տարականներն ալ ենթակայ են այդ տուրքին։ Օրէնքի այդ տրամադրութիւնը կը պատկանի միայն այն Ֆրանսացիներուն, ...նք սովորաբար Ֆրանսա կը բնակին եւ արտասահմանի մէջ եկամուտի աղբիւրներ ունին։

ԼԵՆԻՆԻ ՄԱՍԻՆ ԳՐՔԵՐ

Մոսկուայէն տրուած լուրի համաձայն, սովետական տըպագրիչները վերջին 10 տարիներու ընթացքին, հրատարակութեան տուած են 13 միլիոն հատորներ Լէնինի եւ անոր գործերուն շուրջ։ Հրատարակութիւնները եղած են 36 տարբեր լեզուներով։ Ասկից զատ, հրատարակ հանած միլիոնաւոր հատորներ, որոնցմով կը մեկնաբանուին բոլշեւիկ յեղափոխութեան պետին վարդապետութիւնները։

ՌՈՒՍ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ-ՄԱՅՐԸ

Հետաքրքրական դէմք մըն է կատերինա Բրէշքօ-Բրէշքովսքայա, որ կոչուեցաւ «Ռուս յեղափոխութեան մեծ-մայրը»ն. Փրակայի մէջ կը տօնէ իր 85րդ տարեդարձը։ Անոնց ու յամառ պայքարող մը եղած է այս կինը, որուն ամբողջ կեանքին, ամբողջ գործունէութեան նշանաբանն է եղած տապալել միապետութիւնը, ազատագրել ռուս ժողովուրդը եւ զայն տէրը դարձնել իր ճակատագրին։

Անոր կեանքը եղած է յեղափոխական հոյակապ վէպ մը, ամէնէն մաքուր ու յանդուգն արկածներով լեցուն։

Ծնած է 1844ին։ 1871ին կը լքէ իր ընտանիքը, ամբողջովին նուիրուելու համար յեղափոխութեան։

1873ին, մէկ տարուան ընթացքին կը յաջողի մերձեցում մը առաջ բերել կեդրոնական կազմակերպութիւններուն միջեւ։ Կը ստեղծէ «Քիէվի Համայնքը»։ Յետոյ կը մեկնի գիւղերը՝ յեղափոխական քարոզչութեան համար։ 1874ի սեպտեմբերին կը ձերբակալուի գիւղի մը մէջ ու կը դատապարտուի 4 տարի բերդարգելութեան Պօղոս-Պետրոս կոչուած չարաշուք ամրոցին մէջ։ Հազիւ արձակուած՝ կը մասնակցի դարձեալ յեղափոխական գործի մը ու կը դատապարտուի հինգ տարի աքսորի։ Դէպի Պարկուզի, հազար վերստ ճամբայ կը քալէ, «հասարակ» ոճրագործներու ընկերակցութեամբ, հասնելու համար իր աքսորավայրը, ուրկէ փախուստի առաջին փորձ մը կ'ընէ, բայց կը ձախողի, կը ձերբակալուի եւ իր պատիժին վրայ կը բարդուի 4 տարուան թիապարտութիւն մը եւս, 40 խարազանի հարուածներով։

Վերջապէս, կը յաջողի փախչիլ եւ կ'անցնի արտասահման ուր չի կրնար գործել։ Կը կազմակերպէ բողոքի հրապարակային միթինգներ, կը գրէ բազմաթիւ յօդուածներ՝ քարոզելով սարսափ եւ զինեալ ապստամբութիւն ցարական բռնապետութեան դէմ։

Մեծ պատերազմին, դարձեալ կ'աքսորուի Սիպերիա։ Յեղափոխութեան, ժամանակաւոր կառավարութիւնը զինքն ազատ կ'արձակէ։ Կը վերադառնայ յաղթական։ Իր կեանքին երազն է որ իրականացած է, — Սահմանադիր ժողով, Հանրապետական կառավարութիւն։ Բայց յանկարծ, ամէն ինչ նորէն կը մթագնի։ Բոլշեւիսմը կուգայ ամէն ինչ քանդել։ Ու դարձեալ, «մեծ-մայրը» կը նկատուի «օրէնքէ դուրս» արարած։ Ստիպուած կը լքէ Ռուսիան, որուն ազատագրութեան նուիրեր էր իր կեանքը ու կը մեկնի Ամերիկա։ Անկից կուգայ Եւրոպա, եւ հուսկ ուրեմն, կը հաստատուի Փրակա, ուր իր բարեկամները կը տօնեն իր 85րդ տարեդարձը։

Ահա իր 46 տարուան յեղափոխական գործունէութեան հաշուեկշիռը։

14 տարի բանտ կամ թիապարտութիւն, 13 տարի աքսոր՝ Սիպերիա, 10 տարի «ստորերկրեայ աշխատանք», 6 տարի ոստիկանական հսկողութեան տակ, 2 տարի Եւրոպա։ Եւ միայն 8 ամիս՝ Ազատ Ռուսիոյ արեւուն տակ ... որմէ կը փախչի, պատրանաթափ, նողկանքով լեցուած։

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾԱԽՆԴԻՐ ՄԸ ԵՒ ԱՖՂԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աֆղանիստանի վերջին դէպքերուն մասին, ամէնէն հակասական լուրերը կը շարունակեն շրջիլ։

Բայց, բացայայտ է թէ Ամանուլլահի կուսակիցներուն եւ հակառակորդներուն միջեւ տեղի ունեցած բախումները, ըմբոստութիւններն ու խռովութիւնները, մասամբ մը թելադրուած ու կազմակերպուած են ստուերի մէջ ծածկուած անձերու կողմէ։

Այս խորհրդաւոր անձերուն մէջ, ամէնէն հետաքրքրականն է Լինքըլն, որուն կեանքը իր չափահաս տարիքէն սկսեալ, պիտի կըրնար առատ նիւթ մատակարարել վիպասանի մը երեւակայութեան։

Լինքըլն այսօր մօտ 60 տարեկան է։ Զաւակն է Սինակոկի սպասաւորի մը, կը նշանակէ թէ ծագումով հրեայ է։ Մինչեւ 18 տարեկան, կ'ապրի իր ծննդավայրին մէջ, ուրկէ յանկարծ կը մեկնի։

Երկար տարիներու լռութենէ յետոյ, Լինքըլն երեւան կուգայ իբրեւ բողոքական ջերմեռանդ եւ համբաւաւոր քարոզիչ։ Անկից յետոյ, անգլիական քաղաքական կարեւոր դէմքի մը անձնական քարտուղարութիւնըկը ստանձնէ։Յաջողած է ստանալ անգլիական քաղաքացիութեան իրաւունք եւ օր մըն ալ, երբ ազատական երեսփոխան, կը մտնէ անգլիական խորհրդարան։ Հոն ալ մեծ յաջողութիւն կը գտնէ իր կրօնաշունչ ճառերով եւ արտաքին քաղաքականութեան հարցերուն մէջ իր երկար միջամտութիւններով։

Սակայն, շուտ յաջողելու իր աճապարանքին մէջ գեղծումներ կը գործէ, որոնց հետեւանքով կը բանտարկուի։ Այս կերպով վերջ կը գտնէ անոր դէպի վեր սլացքը։ Բայց մարդը կանգ չառներ։ Վտանգաւոր ձեռնարկներու, արկածալի դրուագներու ճաշակը զայն կը մղէ լրտեսութեան, ու մեծ պատերազմին, ոչ ոք գիտէր թէ ի՞նչ գործերու մէջ կը վատնէ իր մասնաւոր գործունէութեան եռանդը։ Պատերազմէն յետոյ ան Գերմանիոյ մէջ է, այն շրջանին որ երկիրը ինկած է խառնակութեան եւ ամէն տեսակ շահատակութեան գիրկը։ Սինակոկի սպասաւորին այս տղան, պատուելին այս ազատականերեսփոխանը կապուած է Քափփի, որուն պետական հարուածի ձեռնարկը դեռ չէ մոռցուած։

Գերմանիոյ մէջ ձախողելէ յետոյ, կ'անցնի Սէյլան, ուր պահ մը կը զբաղի հողագործութեամբ, բայց հանդարտ կեանքը կ'երեւի ծանր կը կշռէ իր սրտին եւ երեսի վրայ ձգելով հող ու ցանք, կը վազէ Չինաստան, ուր խռովութիւնները ծայր տուած են։ Հոն այս անգամ, զինքը կը գտնենք պուտտայական տաճարի մը մէջ, որուն ամէնէն յարգելի անձնաւորութիւններէն մէկն է։

Իր զաւակը, որ սպայ էր անգլիական բանակին մէջ, կ'ենթարկուի մահապատժի, գողութեան յանցանքով։ Վճիռը կը գործադրուէր այն պահուն, երբ հայրը կը հասնէր։ Դառնացած՝ Լինքըլն կը հեռանայ Անգլիայէն։ Այս տրամբին հետեւանքով էր շատեր, կ'ուզեն դեր մը վերագրել այս անօրինակ հօր, աֆղան ըմբոստութեան մէջ, որ կերպով մը, անգլիական ազդեցութիւնը թօթափել կը ձգտի։

Իր զաւկին գլխատումէն յետոյ, կը վերադառնայ Չինաստան, ուր պուտտայական շրջանակներու մէջ որքան մեծ, նոյնքան ալ խորհրդաւոր է իր ազդեցութիւնը։ Հոն չի մնար սակայն. կ'անցնի Աֆղանիստան։ Ըստ ոմանց, հոն կը ջանայ ժողովուրդը գրգռել Ամանուլլահի եւ անոր բարենորոգումներուն դէմ։

Այս կերպով է որ ան, կը կարծուի գործակցած ըլլալ բոլշեւիկեան գրգռումներուն, ընդդէմ Անգլիոյ։

Անհաւանական չէ որ Լինքըլն իր վրէժը լուծելու համար Անգլիայէն, որ իր զաւակը գլխատեր էր, մեծ ջանք թափած ըլլայ, Արեւելքի մէջ կոտրելու համար անգլիոյ ազդեցութիւնը։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԸ ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆԲԻ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ.— Կիրակի օր, Անիէռ Պուա-Քոլոնպի մէջ հիմը դրուեցաւ Ա. Ե. Հ. կարմիր խաչի մասնաճիւղին։ Հակառակ առաջին ժողովը ըլլալուն, ներկաները ուշագրաւ թիւ մը կը կազմէին։

Տիկին Լ. Շանթ երկարօրէն բացատրեց Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի նպատակը եւ ըսաւ.

— «Բնական է որ մենք չենք կարող մեծ խոստումներ եւ շռայլութիւններ ընել, բայց համեստօրէն կրնանք ըսել թէ շատ մը կէտերու մէջ, Կ. Խաչի ընկերակցութիւնը օգուտ կ'ունենայ, օրինակ՝ պայքարիլ այլասերման դէմ, որու համար արդէն դասավայրը ապահովուած է, պայքարիլ հիւանդութեանց դէմ, որու համար մենք կրնանք տրամադրել բժիշկ մը, դասախօսութիւններ ընելու։ Պայքարիլ մանուկներուն վատառողջ դաստիարակութեան դէմ։ Դժբախտաբար հայ կիներէն շատերը անտեղեակ ըլլալով որոշ գիտական մեթոտներու, անխնամ կը մեծցնեն իրենց զաւակները։ Այսքանն ալ բաւական է որ հայ տիկինները եւ օրիորդները իրենց մասնակցութիւնը բերեն»։

Արդարեւ սրտի մօտիկ եւ իրագործելի առաջադրութիւններ։

Հայ տիկին եւ օրիորդ. ինչո՞ւ դուք չպիտի ունենաք այն ձիրքերը զորս ունի ֆրանսուհին։ Անգլիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ կիները պետական պաշտօններ կը վարեն։ Դուք չպիտի՞ ուզէիք գոնէ ազգային գործերու մէջ փոքր դեր մը ստանձնել։ Ձեզի չեն առաջարկեր ծանր աշխատանքներ, այլ կը թելադրեն ձեր օգտին համար իսկ միանալ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչին, կարգ մը հանրօգուտ եւ գործնական ձեռնարկներու համար։

Արդէն ընտրուած է առժամեայ վարչութիւն մը, որուն կ'անդամակցին տիկիններ Յովհաննէսեան, Սոմունճեան, Օրիորդ Տօնելեան, Պ. Աթալլահ եւ Հիսաեան։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիթրոյթէն (Մ. Նահանգներ) Պ. Գ. Ադամեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Մկրտիչ Քինյ. Մուրատեանի, Հալէպ։

Բաւական է որ ժողովուրդը քաջալերէ սոյն ձեռնարկը։ Գործող մեքենան պատրաստ է...

*** Շրջանիս մէջ երկու տարի առաջ Ազգ. Միութիւն մը կազմուած էր, որ դժբախտաբար մեծ գործունէութիւն եւ կեանք չունեցաւ։

Կայ Հ. Մ. Ը. Միութեան մասնաճիւղ մը որու վիճակը առայժմ անորոշ է, բայց գոնէ վերակազմելու ջանք ընող հոգիներ չեն պակսիր։

Վերջերս կը լսենք հոգի մը ձայնը, բայց տակաւին վարագոյրին ետեւ։ Ձեռնարկողներն իսկ չեն գիտեր թէ ինչի պիտի ծառայեն Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» ենթակոմիտէն ջանք չի խնայեր ժողովուրդին մէջ հայ ոգին վառ պահելու։ Իր գրադարանը այսօր, ներկայանալի վիճակ մը ունի, շնորհիւ տքնաջան աշխատանքներու։ Մանաւանդ Րաֆֆիի գլխաւոր գործերը նոր փայլ մը տուին գրադարանին որ գիրք կը տրամադրէ բոլոր փափաքողներուն։ 15 օրէն կ'աւարտի շինութիւնը հաւաքատեղիի մը, որ թէեւ համեստ, բայց «մերը» պիտի ըլլայ, որովհետեւ խումբ մը երիտասարդներ քըրտինք կը թափեն։

Ա. Ռազմունի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈ՞Ղ ԹԷ ԳՐՔԻ ՍԻՐԱՀԱՐ.— Թէ երկուքն ալ։ Երկար փնտռտուքներէ յետոյ, ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել մէկը, որ առանց ձեռքը դրամապանակին դպցնելու գտած էր հոյակապ գրադարան մը կազմելու միջոցը։ Մարդը կը կոչուի Պէգ, որ ըստ իր յայտարարութեան վկայեալ բժիշկ է Պերլինի համալսարանէն եւ լեզուագէտ եւ իբր բժիշկ կը գործէր դարմանատան մը մէջ։ Օր մը վաճառական մը, իր հիւանդ աղջիկը տարաւ բժիշկին, որ զայն դարմանեց ինքնատիպ եղանակով մը, — հետը սիրաբանելով, եւ օր մըն ալ աղջկան ծնողքին ներկայացաւ իբր անոր նշանածը։

Իր վրայ գտնուած բազմաթիւ թուղթեր շփոթութեան մատնած են ոստիկանութիւնը, որ չի գիտեր թէ գերմա՞ն է, Ալզասցի՞ թէ պարզապէս Ֆրանսացի։ Գրասէր բժիշկը բանտ գնաց, իր մասին թերթերուն լուրերը կարդալու առ այժմ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԻՐԱՔ ԿՈՒԼՕ, ՄԻՐՕ ԵՒ ԿՈՒՐՕ

Գիւղացիները ակռայ կճրտե...վ Միրաք Կուլոյի եւ Միրոյի ...սին, շատ մը դաւաղրութիւններ կը յղանան։

Տէրսիմի աչքին առջեւ ինկած բոլոր գիւղերը կոտորելէ վերջ, խմբակները կը յառաջանային դէպի մեր ամայացած գիւղը, ուր շուներու ոռնոցներէն զատ ուրիշ ձայն չկար։

Նախ քան գիւղ հասնիլը, կ'ապաստանէին կաղնիի անտառներուն մէջ, ուր կը վառէին ձմեռուան համար դիզուած կաղնիները։ Թուրքերը այլեւս համոզուած էին թէ քրտական արշաւանքը զիրենք ալ պիտի ճնշէր։ Իրիկուն է։ Գիւղին պէկը հեղինակով մը կը նայի կաղնիի անտառը, հասկնալու համար Բիւրտերու քանակը եւ անոնց բռնած դիրքերը։ Ու նկատելով որ դժուար պիտի ըլլար դիմադրել Բիւրտերու կատաղի յարձակումներուն, անմիջապէս կը ...մայէ գիւղացիներուն, որ ...նց դիմուն ճարը նային։

Նոյն այդ իրիկունը, գիւղացիները, իրենց տունը տեղը թողած կը հեռանային, իրենց վերջին շունչը առնելով Խարբերդի մօտերը։

Պէկն ալ իր կարգին կը թողուր ամէն հարստութիւն ու կը հեռանար։

Առտուն արշալոյսին Բիւրտերը մտնելով կը թալանէին։ Ոչ ոք կարող էր զսպել անոնց արշաւանքը։ Բիւրտին մէկը նախ կը ջանար վառել պէկին նորաշէն «խոնաղ»ը, որ շինուած էր գիւղէն 200 մեթր հեռու, կամարաձեւ աղբիւրին վերեւ, փոքրիկ բլրակի մը վրայ։ Այս «խոնաղ»ն ալ հայ ճարտարապետներու ձեռքով շինուած էր։ Ուրիշ բազմաթիւ հայ գիւղացիներ ալ բոլորովին ձրի աշխատանք կատարելու կամք յայտնած էին. որովհետեւ պէկը աղեղ էր և տիրական։ Բիւրտերէն մին գիւղ մտնելուն, անմիջապէս կը վառէր մարագ՝ խոտ առնելու եւ շէնքը կրակի տալու։ Բիչ վերջ այդ յանդուգն Բիւրտը կը յաջողէր կրակի տալ թէ նորաշէն շէնքը եւ թէ գիւղին յարդանոցը։ Եւ որովհետեւ ներքին մասերը տախտակէ էին, դիւրութեամբ բռնկեցան։ Լափլիզող բոցերը երկինք կը բարձրանային։ Պատուհաններու ապակիները կը ճաթէին, եւ բոցավառ հսկայ կոյտեր վա՛ր կ'իյնային։

Երկինքը մուխով պատած էր, եւ մեր մանուկ հոգիները անզգայօրէն կը հրճուէին, տեսնելով այդ շէնքին այրուիլը։

Վերապրողներս՝ Բիւրտերու հետ թալանի կը սկսէինք. բայց աւա՛ղ որ շուտով վերջ կը տրուէր այդ սանձարձակ շարժումին։ Շրջակայ բոլոր գիւղերը այրելէ եւ թալանելէ վերջ, քրտական անպարտելի եւ զարհուրելի արշաւանքը մէկէն կանգ կ'առնէր։ Թուրք ժողովուրդը տեսնելով Քրտերու շղթայազերծած յեղափոխութիւնը, կը սթափէր յաւիտենական խոր քունէն եւ զանոնք նուաճելու համար բուռն թափով կ'աշխատէր եւ դժբախտաբար կը յաջողէր։

Ջուլումի օրերէն մնացած վերապրողներն ալ Բիւրտերու հետ միասին Տէրսիմի խորերը կը յառաջանային, թշնամիին երկրորդ մէկ հարուածէն ազատ մնալու համար։ Նահանջի պահուն Միրաք Կուլօն եւ Միրօն չէին երեւեր բազմաթիւ խմբակներուն մէջ. անոնք աւելի առաջ գացեր էին։

Օրերով թափառելէ վերջ, կը հասնինք Ծաղկէ գիւղը, ուր կը տեսնենք Միրաքեանները, որոնք մեզ կը դիմաւորէին եւ իրենց տունը կ'առաջնորդէին։ Կը հարցնէին գիւղին մէջ կատարուած թրքական զուլումն ու կեղեքումները։ Եւ մենք հոգեկան տխրութեամբ համակուած, հազիւ կրնայինք պատմել այն աննախընթաց նախճիրները, որոնց ներքեւ բնաջնջուեցաւ գիւղին համեստ հայութիւնը մեծէն մինչեւ օրօրոցի երախան անխտիր։

Գարուն է եւ զուարթ գարուն, Թուրք եւ քրտական արշաւանքները մեղմացած, գրեթէ վերջացած են։ Տէրսիմի մէջ ապրիլը բաւական դժուար էր մեզ համար։ Ստիպուած կը վերադառնայինք աւերակ գիւղ։ Վերադարձին, մեզի կ'առաջնորդէր Միրաք Միրօն մինչեւ Հազա։ Կ'անցնէինք կամուրջէ մը, որ կը բաղկանար երկայն գերանէ մը՝ մէջտեղէն ծռած եւ կիսովին կոտրած։ Միրօն մեր ձեռքերէն բռնելով ապահով կ'անցընէր մեզ։ Մինչեւ Հազա մէկ շունչով կը քալէինք։ Իրիկուն մըն ալ հոն իջեւանելէ վերջ յաջորդ գիշերը Խռանցիներու հետ ճամբայ կ'իյնայինք։

Գիշերուան այդ ճամբորդութիւնը աւելի քան դժոխային տեսարան մը կը պարզէր, նեղ եւ անանցանելի ճամբաներու մէջ իրար հրմշտկելով եւ անտառներու երկար տարածութիւնները կտրելով՝ արեւածագին կը հասնէինք Խռանի դաշտերը։

Թրքական արշաւանքին զոհ գացող գիւղերը դեռ կը մխային, պարապ եւ ամայի վայրերու տխուր երեւոյթը պարզելով։ Ոչ ոք կը համարձակէր այդ անսահման ամայութեան մէջ թափառիլ։

Միրաքեանները Տէրսիմէն գիւղ իջնելու տրամադրութիւն չունէին, նախ անոր համար որ ամբողջ շրջակայ թրքութիւնը անոնց մասին շատ բաներ լսած իմացած էր։ Մազկերտի վրայ կատարուած արշաւանքին ատեն անոնց վրէժխնդրական կարգ մը գործերը սարսռացուցած էին զիրենք։

Գարնան պայծառ առաւօտ մը կը հասնինք գիւղին թթաստանը։ Թութը հասած է. ոչնչի կար ուտելու մեր մօտ, անօթութենէ կը նուաղէինք. Թուրք դրացիներու հոգն անգամ չէր։ Գիւղն ենք, աւերակոյտ մը։

Կ'անցնին օրեր եւ ահա՛ օր մըն ալ դառնութեամբ կը լսենք Միրաք Կուլօի եւ Միրօի մահը։ Անոնք Տէրսիմէն կ'անցնին Կովկաս, ուր թշուառութեան զոհ կ'երթան։

Տարիներ յետոյ, Միրաք Կիրօն՝ յաղթանդամ եւ հեզահամբոյր յիսունոյ յեղափոխականը՝ Տէրսիմի հսկայ լեռներէն անցնելով՝ հայրենիքի կարօտէն տապկուած գիւղ կը հասնի եւ վերջը Խարբերդ կ'երթայ ընտանիքով։ Խարբերդի մէջ կը ձերբակալուի իբր աւազակապետ եւ կը բանտարկուի, ու երկար չարչարուելէ վերջ կը մեռնի բանտին խոր ու խոնաւ անկիւններուն մէջ։

Այսպէս վաղամած մեռան Միրաք Կուլօ, Միրօ եւ Կիրօ-հայրենասէր ու տիպար յեղափոխական անծանօթ դէմքերը, որոնք իրենց կեանքը ի սպառ դրած էին համեստ գիւղացիութեան ինքնապաշտպանութեան։

(2) Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՎԵՐՋ

Դաշնագիր՝ Եէմէնի եւ Մոսկուայի միջեւ

Թայմզի Բիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.

Խորհրդային կառավարութիւնը կը ծանուցանէ վաւերացումը «բարեկամական եւ առեւտրական դաշնագրին» Եէմէնի Իմամ Եահեային հետ։

Այս դաշնագիրը, որ ստորագրուած էր Սանա՛այի մէջ խորհրդային ներկայացուցիչ Աստախոֆի եւ Ղազի Մոհամմէտ Րահիպի միջեւ, կը բաղկանայ հինգ յօդուածէ։ Նախաբանը կ'ըսէ թէ ասիկա նախաքայլ մըն է՝ երկու երկիրներու միջեւ տնտեսական կապերը ամրապնդելու համար կատարուելիք նոր բանակցութեանց։

Դաշնագիրը կ'ըսէ թէ խորհրդային միութիւնը կը ճանչնայ Եէմէնցիներու կատարեալ եւ բացարձակ անկախութիւնը, ու, ըստ «Իզվէստիա»յի, «կը շեշտէ այն իրողութիւնը թէ Եէմէնի կառավարութիւնը կը գնահատէ խորհրդային միութեան դիրքը ոչ միայն Եէմէնի՝ այլ Արեւելքի բոլոր ժողովուրդներուն հանդէպ»։ Խորհրդային կառավարութիւնը դիւանագիտական ներկայացուցիչ մը պիտի ղրկէ՝ անմիջապէս որ Եէմէն դիւանագիտական ներկայացուցիչներ ընդունի ուրիշ պետութիւններէ։ Դաշնագրին տեւողութիւնը 10 տարի է։

Ռուսիոյ օրաթերթերն ու այլ թերթերը բազմաթիւ յօդուածներ եւ պատկերներ կը հրատարակեն Եէմէնի մասին, վեր հանելով խորհրդային կառավարութեան «նոր շահերը» Արաբիոյ մէջ եւ հակադրելով խորհրդային եւ անգլիական նպատակներն ու մեթոտները, որոնք իրարու կը բախին Եէմէնի մէջ, «ընկերային եւ քաղաքական տեսակէտէ Արաբիոյ Աֆղանիստանը»։

Աֆղանիստանի դէպքերը

Մոսկուայի աֆղանական դեսպան Ղուլամ Նապի խան կը հաղորդէ որ ապստամբները Քապուլի շուրջ պաշարուած են Ամանուլլահի կուսակիցներուն կողմէ։ Աֆղանիստանի արտասահմանեան դեսպանատուները կը հնազանդին միայն Ամանուլլահի, որուն հաւատարմութիւն երդուընցած են ամէնէն կարեւոր քաղաքներն ու ամէնէն բազմամարդ գաւառները։

Փէշավարէն Քապուլ մեկնած անգլիական մեծ օդանաւ մը ճամբան կորսուած է եւ ցարդ տեղեկութիւն չէ առնուած ո՛չ օդանաւէն եւ ոչ ալ մէջի սպաներէն։ Օդանաւը Անգլիոյ ամէնէն մեծ եւ արդիական զինուորական օդանաւերէն մէկն էր, յատկացուած՝ զինուորներու փոխադրութեան։

⁂ Փարիզի Աֆղանական դեսպան Թարզի խան առջի օր ներկայացաւ արտաքին նախարար Պրիանի, որուն հետ տեսակցեցաւ իր երկրի խռովայոյզ կացութեան մասին։

Ատանայի մէջ ձերբակալուած Հայեր

Ատանայի մէջ ձերբակալուած են դաւանափոխ Խորէն Հայրի եւ Յովհաննէս անուն երկու անձեր, Հայերու լքեալ գոյքերուն գործածութեանց մէջ կեղծարարութիւն ըրած ըլլալու ամբաստանութեամբ։

«Սօն Սաաթ»ի տեղեկութեանց համաձայն, յիշեալներէն զատ, նոյն յանցանքով ձերբակալուած են նաեւ Սիւլէյման օղլու Շէվքը, կաթոլիկ Աման օղլու Խալիլ, կրօնափոխ Ապտուլլահ օղլու Խալիլ եւ Ռեբեկա, Թագուհի, Եղսա անուն հայ կիները։

Ձերբակալուածներէն մէկ մասը ամբաստանուած են սուտ վկայութիւն տուած ըլլալու, մէկ մասն ալ մեռած անձերու Սուրիոյ մէջ ողջ ըլլալու մասին հաստատագիր մը ստորագրած ըլլալու յանցանքով։

Թուրքերու դատադուլը Անտիոքի մէջ

Անտիոքէն Ատանայի թերթերուն կը գրեն թէ տեղւոյն Թուրք լիսէին մէջ դէպք մը տեղի ունեցած է։

Լիսէին ուսումնական ճիւղին պետը Պ. Պօզանթայ, որ անցեալ տարի Ֆրանսայէն հրաւիրուած է, բոլոր դասերուն ֆրանսերէնով աւանդուիլը պարտաւորիչ ըրած է, բողոքներու պատճառ ըլլալով։ Ուսանողները անցեալ օր կրկին կը բողոքեն պատկան իշխանութեան մօտ, որուն համար Պ. Պօզանթայ խիստ կը բարկանայ եւ աշակերտներու երեսին կը պոռայ.

— Դուք գերիներ էք եւ ճզմուելու դատապարտուած...

Ասոր վրայ, ուսանողները դպրոցէն կը մեկնին՝ Թուրք ազգային քայլերգը երգելով։ Ուսանողները յայտնած են թէ դպրոց պիտի չվերադառնան մինչեւ որ ուսումնական ճիւղի տնօրէնը պաշտօնանկ չըլլայ։ Կրթական վարչութիւնը աշակերտներուն ծնողքը հրաւիրած եւ հրամայած է որ տղաքը դպրոց վերադառնան, բայց ծնողքները բան մը չեն կրցած ընել։ Ուսանողները դեռ դպրոց չեն վերադարձած։

Երկաթուղիի արկած

Առջի գիշեր ժամը 8ին ատեններ Անիէրի և Պուա-Քոլոմպի կայարաններուն միջեւ շոգեշարժ եւ ելեկտրաշարժ երկու կառախումբեր բախում մը ունեցան։ Շոգեշարժ կառախումբին Բ. կարգի երկու վակոնները բախումին սաստկութենէն գետին տապալեցան։ Վիրաւորուեցան 60 հոգի՝ թեթեւ, 6 հոգի ծանր կերպով, մէկուն վիճակը յուսահատական է։

Անմիջապէս ազատարար ձեռնարկներ կատարուեցան։ Փարիզէն եւ Անիէրէն հասած հիւանդաբարձ ինքնաշարժերով Պօժոն հիւանդանոցը փոխադրուեցան ծանր վիրաւորները։

Պատասխանատուն գտնելու համար քննութիւն կը կատարուի։

Ելլէզէի ու Չրաղանը գնել կ'ուզեն

Իտալական խմբակ մը Պոլսոյ Քաղաքապետութեան դիմած է Ելտըզի եւ Չրաղանի պալատները վարձելու համար։ Խմբակը յայտնած է թէ 10 միլիոն ոսկի դրամագլուխ պիտի յատկացնէ Չրաղանի պալատը արդիական վիճակով վերաշինելու համար։ Վերաշինուած պալատը 500 սենեակ պիտի ունենայ։

Խմբակը կ'ուզէ նաեւ որ Քաղաքապետութիւնը ինքն ալ մասնակցի դրամագլուխին մէջ։ Այս առաջարկը քաղաքապետական յանձնաժողովին մէջ սկսած է քննուիլ։ Իտալական խմբակը ըսած է նաեւ թէ պատրաստ է երկու պալատներն ալ գնելու։

Քաղաքապետութիւնը ծանօթութիւններ կը հաւաքէ խմբակի դիրքին եւ միջոցներու մասին, ու միեւնոյն ատեն կը քննէ թէ կապեր ունի՞ Ելտըզի վարձակալ Մարիօսէրայի հետ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ Հայ Գրասիրաց Միութեան
Այս կիր. իրիկուն ժամը 7.30ին, 46 րիւ Թափի վէռ Սալօն Լըսբանեօլ
Կը Նախագահէ՝ Ա. ԱԲՕԵԱՆ *Կը խօսի՝ Պ. Կ. ԽՐԱՅԵԱՆ*
Նիւթ՝ «Հայ քաղաքակրթական պատմութիւնը եւ անոր արժէքը՝ նոր սերունդին համար։

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ (71 AVE. KLÉBER)
Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին
Կը խօսի Պ. ՌՈՒԲԷՆ ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ
ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆՑԻ մասին
(կենսագրական նոր տուեալներ, ձերբակալման իսկական պատճառները։ Միք. Նալբանդեանցի ընկերային աշխարհահայեացքը)։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 10ԻՆ
Hôtel Majestic*ի մէջ, 10* Ave. Kléber

ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ — ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Արարատ» մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ։ Այս կիրակի երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր Միութեան մարզարանին մէջ, Bar Monumantal, 50 Bld. Dugomier.
Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ։
ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի *Ռոստոմ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին,* 131 Fbg. du Temple.

Ալֆորվիլի *«Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին,* 40bis Rue Etienne Dolet. *Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

Իսի-լէ Մուլինոյի *Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։*

Նիսի *ՇրՋ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ* Նիսի, Քանի, Փուժէի եւ Կրասի *խումբերը, այս կիրակի Քանի մէջ ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

Մարսէյլի *ՇրՋ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Ա. Աբօեան։*

Մարսէյլի *Սէն Լուիի Ակնունի ենթակոմիտէի հրապարակային դասախօսութիւնը այս կիրակի ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Կը խօսի՝ Ընկ. Ազգին Մարտիրոսեան։ Նիւթ՝ «Բրտական շարժումը»։*

Մարսէյլի *Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը՝ այսօր 1 Փետր. Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին ստիպողաբար Գէորգ Չաւուշ, Զարդարեան, Արմէն Գարօ, Քեռի և Բրիս խումբերը։ Կարեւոր օրակարգ։*

Վալանսի *ՇրՋ. կոմիտէի հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին* Կըընոպլի *մէջ ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»։ Երկուշաբթի իրիկուն նոյն տեղը վիճաբանական ժողով դասախօսուած նիւթի շուրջ։*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Ընկ. ՀՐԱՆԴ ԹԱՀՄԱԶԵԱՆԻ իր գեռատի քրոջ տխուր մահուան առթիւ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին Գ. Քաղաքապետարանի մատենադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ Հ. Մ. Ը. Մի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourguignons, Asnières. *Ընտրութիւն նոր վարչութեան։*

ՆՈՉԿԱՏ եւ Շրջակայից Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին 131 Fbg. du Temple, մէթրօ Պէլվիլ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ կարեւոր օրակարգ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Քերովբէ Գաբալեան՝ Եօզկատցի Սահակ Նալպանտեանի հօրաքրոջ որդին որ վերջերս Խասքօվօ (Պուլկարիա) կը գտնուէր։ Իր եւ մօրը Տիկին Իբէկի հասցէն տեղեկացնել Պրիւքսէլի Կաթոլիկ Հայոց հոգեւոր հովիւ Հ. Յովհաննէս վրդ.ի 8 Rue de la Collégiale - Bruxelles. Secrétariat du Comité Belgo-Arménien *եւ կամ* Sanatorium Mons sur Meuse à Lushin (Belgique).

IMPRIMERIE - MASSIS -
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: E. SOUVIG

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

2 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 871 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԸ

Դժբախտաբար իրականութիւն է Պէյրութի նոր դէպքը,— համայնավար երիտասարդի մը սպանութիւնը՝ անյայտ ձեռքե րով, եւ իբրեւ հետեւանք՝ ձերբակալութիւնը 25-30 կամ 35 ծանօթ անձերու, մեծ մասով Դաշնակցական:

Այս տողերը գրած ատեն, ոչինչ գիտենք սպանութեան պատճառներու մասին: Մեզի ծանօթ չեն նաեւ դէպքին յաջորդող պարագաները: Մինչեւ հիմա եղած հրատարակութիւնները գործին ծանրութիւնը միայն կ'ապացուցանեն, առանց լուսաբանելու ամբողջ խնդիրը: Այդ լուրերն ալ, մեծ մասով տարբեր աղբիւրներէ կը բխին:

Ինչ որ հրատարակեր ենք այսօր, իբրեւ սեփական լուր, շատ հին է արդէն, եւ չի պարզեր ամբողջ իրականութիւնը: Բայց հեռագրական լուրերէ դատելով, կը թուի թէ զանազան պղտոր տարրեր խառնուած են գործին, եւ կ'ուզեն շփոթութեան մատնել Լիբանանի կառավարութիւնը, քաղաքական խոշոր դաւի մը հանգամանքը տալով անհատի մը սպանութեան:

Առաջին անգամ չէ որ հայկական արիւն կը թափի Պէյրութի փողոցներուն մէջ: Երկու տարի առաջ, ողբացեալ Վահան Վարդապետեանի սպանութեան ատեն, որ յատկապէս կազմակերպուած ոճիր մըն էր, բուն իսկ ժողովի պահուն, կաթողիկոսարանի գաւիթին մէջ, տեղական իշխանութիւնը սահմանափակուեցաւ միայն ոստիկանական եւ դատական հետապնդումներով: Ըսել կ'ուզենք՝ ամբողջ գործը տարուեցաւ բնական ճամբով: Այնուհետեւ ալ միշտ անպակաս եղած են զանազան յարձակումներ, որոնք անշուշտ ջղագրգռութիւն կը պատճառէին տեղական իշխանութեան և ժողովուրդին: Բայց, ո՛չ մէկ ատեն խոշոր համեմատութիւններ չտրուեցան այս կամ այն դէպքին, և մանաւանդ քաղաքական հանգամանք չտրուեցաւ ո՛ր եւ է գործի:

Ի՞նչ է պատահեր հիմա, որ բացառիկ տնօրինութիւններ կ'ըլլան, եւ, որոշ ցուցակի մը վրայ, կը բանտարկուին երեք տասնեակ ծանօթ մարդիկ, առանց կապ ունենալու կատարուած սպանութեան հետ:

Այս հարցումին պատասխանը կրնանք տալ աստիճան մը միայն, հիմնուելով մինչեւ հիմա հասած տեղեկութեանց վրայ:

Քանի մը ամիս առաջ, սուտ-իրաւ իրար խառնելով, Դաշնակցութեան հակառակորդ լրագիրները այն համոզումը գոյացուցին, թէ հայկական դաւադիր կոմիտէ մը կը գործէ Սուրիոյ մէջ: Իսկ Սուրիա-Լիբանանի եւ Եգիպտոսի արաբական թերթերը, հայկական աղբիւրներէ ներշնչուելով, այն տպաւորութիւնը ձգեցին թէ այդ կոմիտէն կը գործէ… Սուրիոյ եւ Լիբանանի շահերուն, անոնց իրաւունքներուն եւ անկախութեան դէմ: (Թերեւս առիթ ունենանք հրատարակելու այդ արտայայտութեանց ամփոփումը):

Զափազանց թափանցիկ էր ակնարկը:

Եւ ստեղծուեցաւ մթնոլորտ մը, որ երբեք նպաստաւոր չէր ո՛չ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, այլ եւ հայ ժողովուրդին համար: Թթու ազգայնականութեամբ եւ կանխակալ կարծիքներով առաջնորդուած թերթեր ամէն պատրուակէ օգտուեցան, թոյն սրսկելու եւ ջուրերը պղտորելու համար:

Այս կասկածելի աշխատանքն ալ հետեւանք չպիտի ունենար, եթէ ամբոխային տրամադրութեանց կեր չհայթայթէին ո՛չ միայն հայանուն թափթփուքներ, այլ մանաւանդ թուրք եւ կարմիր գործակալներ:

Եւ ահա յունուար 17ի սպանութիւնը, որ առաջին օրերը կը նկատուի իբրեւ սովորական դէպք, բայց քանի մը օր չանցած, կը դառնայ շարժառիթ՝ աննախընթաց խստութեանց, — բազմաթիւ ձերբակալութիւններ. բանտարկութիւն՝ խիստ մեկուսացումով, ընդհանուր յուզում, քաղաքական դատ եւյլն.: Եւ այս՝ առաջին իսկ հարցաքննութեամբ հաստատելով հանդերձ թէ այդ 25-30 կամ 35 ամբաստանեալները կապ չունին սպանութեան հետ:

Արդեօք «Դաշնակցութեան դա՞տ» մըն է որ կը սարքուի Պէյրութի մէջ: կամ կ'ուզեն գոհացո՞ւմ տալ բուն իսկ երկրին շահերուն անգիտակից ամբոխավարներու:

Մեր միտքէն անգամ չանցնիր մեղադրել իշխանութիւն մը, որ կ'ուզէ խստօրէն հսկել երկրին ապահովութեան, եւ պաշտպանել նոյն իսկ մէկ անհատի կեանքը: Ո՛վ որ մարդ կը սպաննէ, անշուշտ հետեւանքներն ալ կշռած է, եւ ուշ-կանուխ պիտի կրէ իր պատիժը:

Բայց ինչ որ տեղի կ'ունենայ այս միջոցին, Պէյրութի մէջ, ամբողջովին տարբեր տպաւորութիւն կը ձգէ:

Մենք լրջօրէն կը կասկածինք, թէ Լիբանանի ոստիկանութիւնը թիւրիմացութեան մատնուած է մասնաւորապէս ընկերի եւ Մոսկուայի յայտնի եւ գաղտնի գործակալներուն կողմէ, ու ձեռնարկած է գործի մը, որ ամենեւին հիմք չունի: Նոր չէ որ պիտի ըսենք թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ ամբողջ հայ ժողովուրդը միշտ ալ ջերմ ջատագովն են եղած բախտակից ժողովուրդներու ազատութեան, մանաւանդ անոնց որ նոր փրկուեցան թուրքին արիւնազանգ լուծէն:

Թող պատժուի յանցաւորը. բայց նոյն իսկ Լիբանանի եւ Սուրիոյ իսկական շահերուն համար, մենք անկեղծօրէն կը մաղթէինք, որ նորազատ ժողովուրդի մը վարիչները զոհ չդառնային թրքական եւ համայնավարական խաղերու:

Շ.

МАՄՈՒԼ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

«Անցեալի դասերէն» խորագրով շարք մը խմբագրականներու մէջ, «Յուսաբեր» դիտել կուտայ (24 յունուար)՝

«Խորհրդային Ռուսիոյ արտաքին քաղաքականութեան ականաւոր վարիչներէն Իոֆֆէ (այն որ անձնասպան եղաւ Մոսկուայի մէջ) առիթով մը կը նկատէր.

— «Ռուսաստանը — ցարական թէ խորհրդային — Անդրկովկասի մէջ արտաքին միշտ միեւնոյն *ռուսակա՛ն* քաղաքականութիւնը ունի»:

Ու թերեւս երբեք *ռուսակա՛ն* այս եսասէր, նենգ ու դաւալից քաղաքականութիւնը այնքան ցայտուն կերպով արտայայտուած չէ Անդրկովկասի մէջ, որքան այսօր, խորհրդային կարգերու տիրապետութեան շրջանին: կարմիր Մոսկուան, որ Լէնինի *ղեկրետով* Հոկտեմբերեան դաւադրութեան սկզբնական շըր ջանին անկախ հռչակեց Թրքապատկան Հայաստանը, նոյն Մոսկուան յետագային նուիրագործեց քէմալական Ազգային Ուխտը՝ նաեւ գործնականապէս աջակցելով անոր իրագործումին: Ռուսիոյ նենգ քաղաքականութիւնը միշտ նոյն յոյսերն ու յուսախաբութիւնները բերաւ հայ ժողովուրդին: 18րդ դարի առաջին քառորդի ուշագրաւ դէմքերէն Եղիա Աստուածատուրեան Մուշեղեան, որ ի նպաստ իր ժողովուրդի արդարագոյն դատի անթիւ երկիրներ չափեց-չափչփեց, երբ կը տեղեկանայ, թէ իրապէս «Պետրոս Թագաւորն գալոց է առնուլ յերկիրն պարսից վասն փրկելոյ զմեզ», այս լուրի առթած յուսալից տպաւորութիւններու տակ «ուխտ եդի,— կ'ըսէ Եղիա, — յանձին իմոյ ասել յամենայն աւուր հինգ հայր մեր եւ հինգ ողջոյն Մարիամ յիշատակաւ սրբազանից հնկից վիրացն Յիսուսի Քրիստոսի այսու դիտաւորութեամբ թէ Տէր Աստուած զմի ի տասանց կենացն իմոց հատ յինէն եւ դիր ի վերայ կենացն Պետրոս Թագաւորին, Տէր տուր նմա առաւել կարողութիւն, զօրութիւն, որ ամենայն յաջողութեամբ գայ եւ ազատէ զմեր ազգն, եւ այլ, այս աղօթքն սահմանել էյի ասել ի դէմ սուրբ պատարագին…» Սակայն երբ, շատ կարճ ատենէն, նոյն Եղիան, որ օրը հինգ անգամ աղերսանքով կը կրկնէր՝ *«Տէր Աստուած զմի ի տասանց կենացն իմոց հատ յինէն եւ դիր ի վերայ կենացն Պետրոս Թագաւորին»*, այս նոյն Եղիան, երբ ռուսական «ազատարար» բանակի նենգութիւնները կը տեսնէ, յուսահատ կը բացագանչէ. — *Աստուած մի արասցէ, որ սոքայ գան տիրեն մեր ազգին, քանզի խնայեցի զազգն իմ…»* (Տե՛ս Տօքթ. Հ. Հ. Ոսկեան՝ *«Եղիա Աստուածատրեան Մուշեղեան»* Վիեննա, 1927):

Այս նենգութիւնները կատարուած եւ այս օրհնութիւններն ու անէծքները արտասանուած են ասկէ շուրջ երկու դար առաջ:

Այս հարիւրամեակներու ընթացքին ո՛չ նենգող ռուսը փոխուած է եւ ոչ ալ նենգուած հայը: Ինչո՞վ նման չէ մեր աղետալի ներկան այս հեռաւոր անցեալին: Հիները մեր նկատմամբ գոնէ առաւելութիւն մը ունէին. Եղիաները զգաստացան քանի մը *տարիներու* ընթացքին, մինչդեռ մենք նոյն անուղղայ երազատեսները կը մնանք պատմական դասերով այսքան հարուստ *դարերէ* ետքն իսկ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Պէյրութէն կը գր'ն մեզի յունուար 22 թուականով.—

Անծանօթներու կողմէ սպաննուած է Սարգիս Տխրունին, որ ծանօթ էր իբրեւ համայնավար: Սպաննեալը անձնական հակառակորդներ շատ ունէր, նոյն իսկ իր ընկերներուն մէջ: Ձերբակալուած են Պէյրութի բոլոր մտաւորականները: Տեղական թերթերը գրգռիչ հրատարակութիւններ կ'ընեն: Խուզարկուեցան Հ. Յ. Դ. Ակումբը եւ բանտարկեալներուն տուները: Դաշնակցականները այս երկրին ամենալաւ քաղաքացիներն են, բայց հայանուն խառնակիչներ պղտորած են միտքերը: Տիրող կարծիքը այն է թէ երբեք հիմք չկար քաղաքական գոյն տալու դէպքի մը որ անձնական հանգամանք ունի: Ոչ միայն կարմրուկներ, այլ եւ թրքական գործակալներ կ'ուզեն օգտուիլ առիթէն:

Տրոցկի արտաքսուած՝ Թուրքիա կ'երթայ

Հետզհետէ կը հաստատուի այն զրոյցը թէ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան ղեկավար եւ նախկին պատերազմական գործավար Լէոն Տրոցկի իր աքսորավայրէն հանուելով Թուրքիա պիտի երթայ:

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ այս առթիւ.

— Թուրք կառավարութիւնը հաղորդած է Տրոցկիի թէ կը հաւանի իր Թուրքիա այցելութեան: Տրոցկի որոշապէս փափաք յայտնած էր Թուրքիա այցելելու եւ կը կարծուի թէ շուտով Պոլիս պիտի հասնի:

Միւս կողմէ՝ Գերման համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Ռոթէ Ֆա՛նէ» (Կարմիր Դրօշ) որ իր լուրերը կը ստանայ խորհրդային պաշտօնական աղբիւրներէ, կը գրէ թէ Տրոցկիի խորհրդային սահմաններէն արտաքսումը մօտալուտ է: Տրոցկի արդէն ընտրած է այն երկիրը, ուր պիտի բնակին ինք եւ իր ընտանիքը:

«Ռոթէ Ֆա՛նէ» կ'աւելցնէ.

— Տրոցկիի հետեւորդներըորհամայնավար կուսակցութենէն վտարուած էին, վերջերս գործօն պայքար մղեցին պրոլետարական դիկտատորութեան դէմ եւ հակայեղափոխական ձեռնարկներ կատարեցին խորհրդային իշխանութեան դէմ: Անոնք կը կռուին ո՛չ միայն բոլշեւիկեան կուսակցութեան, այլ նաեւ բանուորական կառավարութեան դէմ: Հետեւաբար անոնք քաղաքական գաղափարախօսութիւն մը չէ որ կը հետապնդեն, այլ կը կազմակերպուին եւ կը դաւադրեն պրոլետարիատի ակնյայտնի թշնամիներուն հետ միասին: Տրոցկիի ղեկավարած այս ապօրէն խմբակին ամբողջ գործունէութիւնը — այսինքն կարմիր բանակը քայքայելու ձեռնարկները, գործարաններու մէջ հակայեղափոխական գործունէութիւնը եւ գիւղացիներուն մէջ իրենց հակախորհրդային գրգռութիւնը — ո՛չ մէկ կերպով կը տարբերի ճերմակ պահակայիններու կամ մենշեւիկներու գործունէութենէն:

Հետեւաբար, կ'եզրակացնէ համայնավար թերթը, Տրոցկիի վտարումը յեղափոխական ինքնապաշտպանութեան անհրաժեշտ գործ մըն է, անխուսափելի միջոց մը՝ բանուորական պետութեան շահերուն համար: Միջազգային բանուոր դասակարգը ամբողջովին պիտի վաւերացնէ զայն: Տրոցկի կը վերադառնայ քաղքենի-դրամատիրական աշխարհին, որ սկիզբէն հաճոյքով ողջունեց բոլշեւիսմի դէմ անոր պայքարը: Կը թողու երկիրը Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան, որուն դրօշին դաւաճանեց:»

⁂ Հեռագրի մը համաձայն, Տրոցկի արդէն ընտանիքով ճամբայ ելած է Ալմա Աթայէն (Թուրքեստանի ծայրագոյն արեւելքը, Մոնկոլեան սահմանին վրայ), ուր աքսորուած էր աւելի քան տարի մը առաջ: Ստալին խօսք պիտի առնէ Տրոցկիէ, որ այլեւս քաղաքականութեամբ չպիտի զբաղի: Կ'ըսուի թէ Տրոցկի Թուրքիոյ մէջ պիտի մնայ վեց ամիս, յետոյ վերջնապէս պիտի հաստատուի Գերմանիա:

⁂ «Տէյլի Էքսփրէսի Պերլինի թղթակիցը վստահելի աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ Տրոցկի յունուար 29ին խսպառ մեկնած է Ռուսիայէն, ընկերակցութեամբ իր կնոջ եւ տղուն: Թէև անցագիր չունի, սակայն արտօնուած է թրքական հող ելլելու: Նպատակն է յետոյ Պերլին անցնիլ: Տրոցկի ամբաստանուած է հակայեղափոխական գործունէութեամբ, ու մահուընէ կը խուսափի պարզապէս անոր համար որ խորհրդային կառավարութիւնը կը վախնայ թէ անոր գնդակահարումը պիտի զայրացնէ իր կուսակիցները եւ ընդհանուր ապստամբութիւն պիտի պայթեցնէ:

⁂ Ուրիշ հեռագրի մը նայելով, Տրոցկի եւ ընտանիքը Պաթումէն շոգենաւ նստած են դէպի Պոլիս:

ԿԱՄԵՆԵՒ ԵՒ ԶԻՆՈՎԻԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ?

Մոսկուայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ նախկին ընդդիմադիր վարիչներ Կամէնեւ եւ Զինովիեւ եւս ձերբակալուած են:

Հակահրէական շարժումը մեծ ծաւալ գտած է Ռուսիոյ մէջ:

Ձերբակալութիւններ Զաղրէպի մէջ

«Իւմանիթէ» կը գրէ թէ վերջին երկու օրուան ընթացքին Զաղրէպի մէջ ձերբակալուած են 200 հոգի, իբրեւ կասկածելի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԱՆՇԻ ՏԱԿԷՆ

Գիտութիւնը կը սորվեցնէ մեզ թէ երկու հակառակ հոսանքներ իրար կը քաշեն, եւ երբ իրարու դպչին՝ կայծ մը յառաջ կուգայ:

Իսկ՝ եթէ իրարու դպչողները դաշնակցական մը եւ բոլշեւիկ մըն են, կայծը կրնայ կրակի փոխուիլ:

Արդ, որպէսզի Ֆրանսացիներն ու Անգլիացիներն ալ —երկու հակոտնեայ ցեղեր— իրար չմագնիսացնեն եւ իրարու չբախին, բնութիւնը ծով մը դրած է իրենց միջեւ:

Բայց մեր դարուն, ծովը շատոնց դադրած է արգելք մը ըլլալէ ժողովուրդներու յարաբերութեանց:

Այսպէս, ամէն տարի հազարներով Անգլիացիներ կուգան ու կ'երթան:

Կուգան ծովէն, նաւերով: Իսկ եթէ հարուստ են եւ քաջ —երկու յատկութիւններ որոնք քիչ անգամ կը միանան իրարու— կուգան օդանաւերով: Երբեմն կ'անցնին նաեւ նեղուցը լողալով: Բացառութիւններ են սակայն ասոնք եւ կ'արժանանան պատիւներու:

Կը թուի թէ մօտ ատենէն կարելի պիտի ըլլայ նաեւ գալ ու երթալ շոգեկառքով, ծովուն տակէն, փապուղիով.

Արդիականացում...

Հիւանդութեան պէս բան մը՝ աս ալ:

Քէմալ՝ գիշերներ ամբողջ անքուն կ'անցընէ անոր սիրոյն:

Ամանուլլահ՝ անոր փառքին՝ միլիոններ ծախսեց, գահը վրայ տուաւ եւ կեանքը հազիւ փրկեց:

Նոր շինուելիք փապուղին ալ, ո՛վ գիտէ, քանի՛ զոհեր պիտի խլէ, քանի՛ այրիներ ու որբեր պիտի թողու...

Վ. Մ.

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ԵՐԿՈՒ ՍՊԱՆԻԱՅԻ ԳՆԴԱՊԵՏՆԵՐՈՒ

Զիուտատ-Ռէալի մէջ կազմուած պատերազմական ատեանը գիշերային նիստի մը մէջ մահուան դատապարտեց վերջին ապստամբութեան դրդիչ գնդապետներ Օրթազն ու Պրիցը:

Զիուտատ-Րէալի զինուորական ապստամբութեան դատավարութիւնը օրեր պիտի տեւէ, քանի որ պատերազմական ատեանը պիտի լսէ 40 սպայ, 200 զինուոր եւ քանի մը քաղաքացի:

Ալֆոնս ժգ. Թագաւորը, որ ներկայիս պտոյտ կը կատարէ Սպանիոյ մէջ, Սէվիլլա յայցելեց, ուր ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն ըրաւ:

Կարգ մը քաղաքներու մէջ բանուորները փորձեցին գործադուլ ընել:

Նախկին վարչապետ Սանքէզ կուէրրայի ձերբակալութիւնը մեծ յուզում առաջ բերած է ամբողջ Սպանիոյ մէջ:

Պարչելոնայի նախկին հեսփոխան եւ հանրապետական գործիչ Լըրու ֆրանսական հող ապաստանած է՝ ձերբակալութենէ խուսափելու համար:

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՈՒՀԻԻ ՄԸ ՄՐՑԱՆԻՇԸ

Նիւ-Եորքէն կը հաղորդեն.— Ամերիկացի 17 տարեկան դեռատի օդանաւորդուհի Էլինոր Սմիթ հինգշաբթի օր կոտրեց կիներու տեւողութեան բոլոր մրցանիշերը, օդին մէջ մնալով 13 ժամ եւ 16 վայրկեան: Օր. Սմիթի յաջողութիւնը ուշագրաւ է մանաւանդ անոր համար որ թռիչքը կատարեց շատ գէշ օդով մը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԳԻՐ ՈՒ ԳՐՉԻ ՀԻՆԵՐՆ ՈՒ ՆՈՐԵՐԸ

Այս տողերը գրելու պահուն, պէտք է յիշատակել Թէհրանի «Շաւիղ» շաբաթաթերթը զոր տասնեակ տարիներ առաջ կը հրատարակէր գողտրիկ պատմըւածքներու հեղինակ Վրթանէս Փափազեան, իր սակաւաթիւ ընկերներու մասնակցութեամբ։ Եթէ չըսեմ պարսկահայ տպագրական խօսքի, մեր մամուլի առաջին ծիլն էր ան, որ դժուարին պայմաններու մէջ ճամբայ հարթեց ապագայ պարսկահայ պարբերականներուն, որոնք սակայն աստղի պէս կ'երեւային մերթ Ջուղա, Թէհրան կամ Թաւրիզ։ Դժբախտաբար եւ ոչ մէկը մեր թերթերէն կրցաւ յարատեւել, հակառակ այն առաւելութեան զոր այս երկրին մէջ կը վայելէ հայ խօսքը։ Յիշեմ Թաւրիզի եւ Թէհրանի «Առաւօտ»ները, Ջուղայի «Լրաբեր»ը, Թաւրիզի «Այգ»ը, «Ղարադաղ»ը, Թէհրանի «Իրանի Աշխատաւորը», «Նոր Կեանք»ը, «Արշալոյս»ը եւ շարք մը ուրիշներ, մեծ մասով ժողովրդական, դաշնակցական թերթեր, որոնց մէջ «Այգ»ը աւելի քան տասը տարուան շրջան բոլորեց, միւսները 1-3 տարի միայն շնչելու կարողութիւնն ունեցան։ Անցնող երկու սերունդներու հաւաքական, երբեմն մասնակի ջանքերուն շնորհիւ ծնունդ առած այդ պարբերականները, որոնք քիչ չեն նպաստած պարսկահայ յառաջդիմութեան, որոնք մեծ ազդակներ եղած են թերեւս Իրանի հիւրընկալ գրկին մէջ ցրուած բուռ մը հայութեան մէջ վառ պահելու կրակը, այսօր պատմութեան կը պատկանին։ Կարծէք թէ այս ասպարէզին մէջ հինները յոգնած են։ Հակառակ անցեալի գնահատելի ոգեւորութեան ու զոհաբերութեանց, անոնք այսօր զէնքերը վար դրած, դասալիքի օրեր կ'ապրին. իսկ նորերը չկան, չեն երեւար շարունակելու երէկուան աշխատանքը, որ այնքան անհրաժեշտ է ու չինի։ Տարիներ կը յաջորդեն իրարու, ոչ մէկ գիրք, ոչ մէկ թերթ, հակառակ այն հանգամանքին, որ մեր օրերու պարսկահայութիւնը աւելի թիւով թերթ ու գիրք կարդացող ունի, քան 30, 20 նոյնիսկ 10 տարի առաջ։

Համազգային երազներու ժամանակաւոր խորտակմա՞ն, թէ տեղական ընդհանուր անտարբերութեան ցաւալի արտայայտութիւն։ Թէ մէկը, թէ միւսը. փաստ է սակայն, որ այսօր հայկական այս գանգուածը ն'պէտք ունի ն'ւ կրնայ ապրեցնել ոչ միայն շաբաթաթերթ մը, այլ նոյնիսկ ամենօրեայ պարբերական մը։

Նոյնքան ցաւալի է եւ գիրքերու հրատարակութեան գործը։ 1928ին ամբողջ Պարսկաստանի մէջ լոյս են տեսած «Մասիս» պատի օրացոյցներ 1928 եւ 1929 թուականներու. «Հայոց Հայրիկ»՝ 808 էջ՝ Հայկ Աճէմեանի. «Մայրենի լեզուի դասագիրքեր» Ա. Բ. Գ. Դ. տարիներու, «Դասագիրք Թուաբանութեան» Գ. եւ Դ. տարիներու, «Տարրական երկրաչափութիւն» Ա. եւ Բ. մաս, «Լուսաղբիւր» Հրատ. ընկ. հրատարակութեամբ։ Ահա բոլորը, այն ալ միայն Թաւրիզի մէջ։ Ջուղան տուած է երկու թէ երեք դասագրքերու արտատպումներ, իսկ Թէհրանի «Պարսկահայ Տարեցոյց»ը կը տպագրուի տակաւին։ Մինչդեռ Թէհրան, Թաւրիզ եւ Ջուղա տպարանական յարմարութիւններով ու ոչ զանցառելի թիւ կազմող մտաւորականներով շատ աւելին կրնան արտադրել։

Ահա թէ ինչու առանձին հաճոյքով կուզամ արձանագրել երեւումը երկու օրացոյցներու, մէկը Թէհրան՝ «Կայծ» Միութեան եւ միւսը Թաւրիզ՝ Հայկ Աճէմեանի հրատարակութեամբ։

Գովելի է ջանքը խումբ մը երիտասարդներու, որ միութեան մը շուրջ հաւաքուած գոնէ մէկ հատիկ օրացոյց կը հրատարակեն, հոգ չէ թէ բազմաթիւ թերութիւններով, նորաբոյս բանաստեղծներու ինքնուրոյն նմանողութիւններով։ Այդ թերթերը աւելի քննադատելի կը դառնան, եթէ կրկնուին գալ տարիներուն։

Իբրեւ առաջին փորձ, մանաւանդ իբրեւ լճացած Թէհրանի տխուր իրականութեան արդիւնք՝ երեւոյթը, շարժումը ինքնին աւելի քան ոգեւորիչ է եւ յուսադրող։ Կ'երեւայ թէ երիտասարդ ոյժերը կը փորձեն պայքարի մտնել ձեռներէցութեան պակասի, անտարբերութեան սպանիչ մտայնութեան դէմ։ Բնական է պիտի յաջողին այնքան, որքան կարենան ամուր կենալ իրենց դիրքերուն վրայ։

Տարբեր է «Մասիս» օրացոյցի պարագան։ Ան ձեզ կը ներկայանայ իբրեւ արդիւնք լուրջ աշխատանքի և խնամքի։ Եօթը տարուան կեանք ունի։ Առաջին տարին լոյս տեսաւ Վարդան Յովհաննէսեանի եւ Հայկ Աճէմեանի հրատարակութեամբ «Բագին» անունով՝ գրպանի եւ պատի։ Այնուհետեւ միայն վերջինիս ջանքերով է, որ լոյս կը տեսնէ ամէն տարի։ Կ'երեւայ թէ ծանօթ երիտասարդ բանաստեղծը փարած է գործին եւ այս ամուլ իրականութեան մէջ իրեն բաժին ինկած աշխատանքը սիրով առաջ կը տանի։ Փոշիներու մէջէն մեզմէ հեռացած, շատերէն մոռցուած ազգային-ընկերային հին պատմական երեւոյթները, դէմքերը լոյս աշխարհ հանելու, ժամանակակից հայ մարդուն անցեալը վերյիշել տալու մասնաւոր եռանդ մը ունի «Մասիս»ի հրատարակիչը։ Այսպէս էջէ էջ կ'երեւան Միքայէլ Նալբանդեանի ծննդեան հարիւրամեակը, Ստեփաննոս Նազարեանի մահուան յիսնամեակը, Կիլիկիոյ Հայերու մեծ կոտորածին քսանամեակը, Հ. Յ. Դ. հիմնադիրներէն Ռոստոմի, Արամի մահուան տասնամեակները, Մխիթար Աբբահօր մահուան 180ամեակը, Պետրոս Ադամեանի ծննդեան 80ամեակը, Յովհ. Թումանեանի ծննդեան 60ամեակը, նոյնպէս ծննդեան 60ամեակը մեծանուն Լեւոն Շանթի, գրեթէ բոլոր ազգային ազատագրական շարժումներու, հերոսամարտերու տարեդարձները եւ այսպէս անվերջ մինչեւ Սերոբ Աղբիւր, մինչեւ 600 տարի առաջ՝ Անի մայրաքաղաքի վերջնական կործանման օրը։

Կը փորձուիմ ըսել թէ ծայրայեղ ազգային, միակողմանի բուրմունք ունի «Մասիս»ը, աւելի պրոպագանդի քան օրացոյցի հանգամանք։ Բայց Հայկ Աճէմեան մտքերու, բանաստեղծութիւններու լաւագոյն փունջը կը բերէ մեզ ամէն տարի։ Այս տարի Մ. Վարանդեան, Ալիշան, Արմենուհի Տիգրանեան, Իշխան, Իսահակեան, Վարուժան, Ծատուրեան իրենց ընտիր կտորներով, հին ու նորը մէկ ներդաշնակութեան մէջ կը խառնուին։ Ապա Յովհ. Թումանեանի «Հայրենիքիս հետ»ը, զոր կ'ուզես ամէն օր կարդալ.

Ցոյսի՛ Հայրենիք,
Լոյսի՛ Հայրենիք։
Իմ նո՛ր Հայրենիք,
Հզօ՛ր Հայրենիք։

«Մասիս»ը չի մոռնար նաեւ մեր պարսկահայ գրչի համեստ ներկայացուցիչները։ Երիտասարդ բանաստեղծներ են, որ տարիներէ ի վեր սեփական բոյն չունեցող թռչուններու նման կ'երգեն մերթ հեռաւոր Ամերիկայի «Հայրենիք»ի, մերթ Փարիզի «Յառաջ»ի սիւնակներէն։ Կ'ուզեմ արտագրել անոնցմէ մէկուն՝ Արամ Գառօնէի այս տողերը.—

Իմ հայրենի երկրի պէս
Չքնաղ երկիր ո՞վ ունի.
Անուշ բուրմունք ու պէս-պէս
Ծառ ու ծաղիկ ո՞վ ունի։

. . . .

. . . .

Իմ հայրենի երկրի պէս
Ջրկանք, տանջանք, հալածանք,
Արցունք ու վիշտ տառապանք
Իմ երկրի պէս — ո՞վ ունի...

Որքա՛ն լաւ կ'ըլլար եթէ առաջիկային մեր անխոնջ բանաստեղծը այս բոլորին վրայ աւելցնէր լուրջ օրացոյց մը պահանջուած բազմազան մասերը՝ վիճակագրութիւններ, գիտական-գրական-գեղարուեստական նորութիւններ, քիչ մըն ալ հայկական հորիզոններէ անդին, զուարճալիքներ եւայլն, եւայլն, որոնք աւելի քան հաճելի, գնահատելի պիտի դարձնեն իր այնքան գովելի ձեռնարկը։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ.— ԻՆՉՈՒ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆ ԵՐԿՐԷՆ. —ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ՄԷՋ, ՄԷԿ ԼՈՒՑԿԻՆ ԽԵԼՔԻ ԿԸ ԲԵՐԷ ՈՍՏԻԿԱՆԸ. — ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԱԽՏԸ.— ԲԱՆՏԵՐԸ ԼԵՓ ԼԵՑՈՒՆ.

Հայաստանէն նոր հասած չէզոք ճամբորդէ մը քաղած ենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Կը զգաս թէ սրտին մէջ ցաւ, զայրոյթ ու բողոք կայ, ցաւագին տպաւորութիւններու ծանրութիւն մը. շփոթա՞ծ է, թէ կը վարանի։ կասկած մը կը տանջէ իր միտքը։

— Անշուշտ անունս չէք յայտներ, որովհետեւ մարդեր ունիմ հոն. փոքր կասկած մ'ը կը բաւէ որ բոլորը մէկ աքսորեն... Եւ յետոյ, ահա՛ սարսափելի խաղ մը կը խաղան հոն. իսկ գաղութներու մէջ, մարդեր կան որ վարձուած են ամէն ինչ վարդագոյն ցոյց տալու։ Անընդհատ կը ճառեն շինարարութենէ. բայց տիրող թշուառութեան խօսքն իսկ չեն ըներ։ Եւ երբ իրական տառապանքը յայտնես անոնց որ Հայաստանէն լուր կ'ուզեն, ապշած երեսդ կը նային։ Պատահաբար խօսեցայ փարիզ բնակող մտաւորականի մը հետ. խօսակցութեանս ընթացքին, զգացի թէ նորութիւններ չէի յայտներ իրեն. ան արդէն շատ բան գիտէր. բայց զարմացայ, տեսնելով որ արդարացնել կը փորձէր։ Այնպէս որ չեմ գիտեր թէ ինչպէս խօսիմ. գործս դիւրացնելու համար, կը խնդրեմ որ հարցումներ ուղղէք։

— Լաւ ուրեմն. խօսեցէք մանաւանդ գաղթականներուն մասին։

— Գիտէք թէ գաղթականները իրենց նիւթական վիճակին համաձայն, երկու դասակարգի կը բաժնուին։ Անոնք որ իրենց տրամադրութեան տակ, անձնական քիչ շատ միջոցներ ունին, եւ անոնք որ որեւէ նիւթական միջոցէ զուրկ են եւ հազիւ Հայաստան հասած, բացարձակապէս կը կարօտին կառավարութեան օժանդակութեանը։

Գաղթականները նախ, Նովոռոսիսկ ցամաք կ'ելլեն։ Հո՛ն, առողջապահական մասնաւոր կայանի մը մէջ, կ'ենթարկուին պատուաստումի եւ գոյքերու խիստ քննութեան մը։ Առհասարակ, իբր գոյք, իրենց կը ձգուի լո՛կ անհրաժեշտը, ինչ որ իրենց վրայ կը կրեն. անկողին եւ քանի մը ձեռք փոխնորդ։ Աւելորդը՝ այսինքն մէկէ աւելի կօշիկ, եւ զգեստ, եւայլն, կը նկատուի պերճանքի առարկայ եւ կը գրաւուի։ Այս գործողութիւններէն յետոյ, տպագիր թուղթերու վրայ, կը լեցնեն իրենց անձին յատուկ տեղեկութիւններ եւ կը ստորագրեն հաւատարմական յայտարարութիւն մը։ Յայտարարութեան տակը, շատ մանր գիրերով, տըպուած է.—«Սխալ կամ սուտ յայտարարութիւնը կը պատժուի յեղափոխական օրէնքով», այսինքն՝ գնդակահարութեամբ։

Միջանկեալ ըսեմ որ, յաճախ, Նովոռոսիսկ հասնող գաղթականներու մէջ խորհրդաւոր անհետացումներ պատահած են։ Պատճառը հետեւեալն է։ Գիտէք թէ բոլշեւիկեան վարչաձեւի տակ, լրտեսութիւնը ամէնէն աւելի գնահատուած եւ վարձատրուած ծառայութիւնն է։ Հասնող գաղթականներուն մէջ, շատեր կան որ նախապէս իրարու հետ կռուած, քէնոտած են եւ վրէժ լուծելու համար, առիթի կը սպասեն։

Արդ. անոնցմէ ոմանք, հազիւ Նովոռոսիսկ հասած, ոստիկանութեան կը մատնեն իրենց թշնամին, իբր հակայեղափոխական կամ կասկածելի։ Իսկ ոստիկանութիւնը որ սկզբունքով իսկ դէմ է քննութեան կամ հարցաքննութեան, կը փութայ իբր կասկածելի ներկայացուած խեղճ գաղթականին «գործը կարգադրել»։

Նովոռոսիսկէն՝ անասնաբարձ վակոններու մէջ, գաղթականները կը ղրկուին Երեւան, ուր կը բաժնուին 50ական անձերէ կազմուած խումբերու։ Հոն կը սկսի գաղթականները տեղաւորելու գործը, քարտէսներու վրայէն՝ կը ձեռնարկեն գաղթականներուն հող տալ։ Հոս ալ նորէն, բախտը անոնց հետ է, որոնք քիչ շատ դրամ ունին։ Որովհետեւ, շնորհիւ իրենց դրամին եւ պաշտօնեաներու տըրուած կաշառքին, անոնք կը ստանան լաւագոյն հողերը. իսկ անբեր հողերը կը մնան բոլորովին աղքատներուն։

Բայց առհասարակ բոլոր գաղթականները, հազիւ հասած իրենց յատկացուած հողերուն վրայ, կը լեցուին բուռն վհատութեամբ, իրենք զիրենք գտնելով տեսակ մը անապատի մէջ։ Ո՛չ ճամբայ կայ, ոչ բնակարան. հողը լերկ է եւ զայն բարեբեր դարձնելու ամէն միջոցներէ զուրկ են։ Եթէ գերմարդկային ջանքերով յաջողին միջակէն վար բերք մը ստանալ, իրենք զիրենք բախտաւոր կը նկատեն, ինչ որ անշուշտ, չի բաւեր նոյնիսկ չոր ապրուստ մը հանելու։ Այս պատճառով, գաղթականներէն շատերը, հողը կը ձգեն կիներուն, եւ իրենք կը փորձեն առուտուր ընել, ինչ որ խստօրէն արգիլուած է։ Կան ալ որ հակառակ օրէնքի մահապատիժի տրամադրութեան, իրենց ապրուստը կը փնտռեն մաքսանենգութեան մէջ։ Շատերն ալ կ'երթան Ադրբէջան գործ փնտռելու. որովհետեւ հոն գործաւորներու համար կեանքը աւելի տանելի է, եւ առեւտուրը աւելի ազատ, մանաւանդ Բագուի մէջ։ Ժողովուրդը հոն կրցած է կերպով մը խելքի բերել ոստիկանները։ Երբ անոնցմէ մէկը փորձէ արգելք ըլլալ առեւտրականի մը, մարդը առանց իրարանցումի, հանդարտօրէն, գրպանէն կը հանէ լուցկիի տուփ մը եւ ցուցամատին եւ բթամատին միջեւ բռնած, կը սկսի զայն շարժել։ Ոստիկանը կը հասկնայ եւ գլխահակ կը հեռանայ։ Որովհետեւ այդ լուռ պատասխանը սպառնալիք մըն է որ կը նշանակէ.— Եթէ արգիլես, վառած լուցկի մը նաւթահորերէն մէկուն մէջ՝ կը բաւէ...

Բայց, Հայաստանի գաղթականները մեծ մասով, թշուառ կ'ապրին եւ մահերու թիւը անոնց մէջ, սովորականէն բարձր է։ Շատերը կը բնակին վրաններու տակ, շատ գէշ վիճակի մէջ ու կ'ենթարկուին զանազան հիւանդութեանց, մանաւանդ ժանտատենդի ու կրիփի։ Գրեթէ մերկ են, ոջլոտ եւ աղտոտ. փոխնորդ չունին, ջուր չկայ որ լուացուին։

Եւ գիտէ՞ք թէ կառավարութիւնը ինչ կերպով կը պայքարի այս թշուառութեան դէմ։

Պարզապէս, կայարաններուն մէջ եւ հրապարակները փակցնելով ազդեր, վրան՝ ոջիլի խոշոր պատկերով մը ու լաւ խրատներով.— Եռացած ջուր խմել, տաք ջուրով լոգանք ընել, մարմինը մաքուր պահել եւ առողջապահական ուրիշ յանձնարարութիւններ։ Եւ ի հարկին, այս խրատները հեգնանքի պէս կը կճեն այս թշուառները, որոնք ուտելու հաց իսկ չունին յաճախ, ու ո՛չ մէկ գանգատ կրնան ընել։ Բողոքի խօսք մը անգամ չեն կրնար արտասանել որովհետեւ, նոյն օրն իսկ, իբր հակայեղափոխական կը ձերբակալուին ու կ'աքսորուին։

Լրտեսները կը վխտան, նոյն իսկ գաղթականներուն մէջ, որովհետեւ, Հայաստանի մէջ ուտելիք գտնելու համար կամ լրտես ըլլալու է եւ կամ համայնավար։

Վերջապէս, շատերն անոնցմէ, որոնք ամէն զոհողութիւն ըրեր էին Հայաստան մտնելու համար, միջոց կը փնտռեն հեռանալու։

Գալով Հայաստանի տնտեսական կացութեան, պէտք է ըսել թէ լուրջ ջանքեր կը փորձուին, երկիրը դնելու բարգաւաճ վիճակի մը մէջ։ Դժբախտութիւնը հո՛ն է որ երկիրը աղքատ է։ Իր տնտեսութիւնը զարգացնելու համար կը կարօտի մեծամեծ գումարներու, Հայաստանը իր ներկայ վիճակով բեռ է Անդրկովկասեան ելմտացոյցին վրայ. կ'առնէ անընդհատ եւ փոխարէն գրեթէ ոչինչ կուտայ։ Շինուած են բաւական գործարաններ, ելեկտրականութիւնը զարգացած է։ Կան մէկ քանի յաջող գործարաններ։

Ստախուրի մէջ, գտնուած է կ'ըսեն, արծաթի հարուստ հանք մը, ճարտարագէտ Մելիք-Տամայեանի կողմէ։

Մէկ քանի պղնձի հանքեր, որոնք նախապէս կը պատկանէին Մանթաշէֆի, լաւ կը գործեն։ Բայց, ինչպէս ըսի, կուշտ ու կուռ ուտելու համար, ինչպէս Ռուսիոյ, նոյնպէս Հայաստանի մէջ ալ համայնավար պէտք է ըլլալ։

Ամէնէն գէշը այն է որ բանտերը լեփ լեցուն են։ Կը ձերբակալեն որեւէ չնչին պատճառով, պարզ կասկածով մը, զրպարտութեան վրայ եւ առանց քննութեան կը բանտարկեն։ Հետեւանքը եղած է այն որ վստահութիւնը բոլորովին վերցած է։ Ամէն մարդ սկսած է կասկածով նայիլ իր ծանօթներուն։ Իսկ բանտարկեալներու վիճակը անտանելի է։ Նոյն սենեակին մէջ, յաճախ 25—30 հոգի, ստիպուած են օրերով ոտքի վրայ կենալ կամ քնանալ իրարու վրայ կռթնած։ Պառկելու տեղ չկայ. զարհուրելի աղտոտութիւն կը տիրէ. բոլորը ոջլոտած են, լուացուելու ջուր չկայ։ Օդը ապականած ու նեխած։ Անգամ մը, երկու դիակներ մնացին 24 ժամ, բանտի խցիկին մէջ, բանտարկեալներուն քովը։

Հարցաքննութեան ընթացքին, տանջանք՝ որքան որ կ'ուզէք։ Հոդ՝ կը գերազանցեն նոյնիսկ համիտական Թուրքերը։ Ու խեղճ բանտարկեալները կը ստիպուին խոստովանիլ... ինչ որ չեն լսած, տեսած ու կատարած...

Վերջապէս, կացութիւնը վարդագոյն չէ, ինչպէս կը փորձեն ցոյց տալ վարձկան մունետիկները։

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԸ ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԱՆԴ

Մահուան նախազգա
ըլլա՛յ բնական, ըլլա՛յ
ւանք մահը կանխող
տագնապներուն, վախ ու
կուժկը պատճառէ կենդան
եւ անոնց երեւակայու
գրգռելով, կրնայ առաջ
զառանցանք։

Համախումբ ապրող կ
նիներու մօտ մահուան ն
զգացումը տեղի կուտայ
նուր յուսահատութեան,
հետեւանքով անոնք հա
ւելի կը յուզուին կամ խ
փախուստի կը մատնուին։

Երբեմն այս համախում
զումները նպաստաւոր
կ'ընծայեն որսորդներուն
նազարկ ընելու երէները։

Տեսնուած է որ որսոր
գնդակներուն զոհ գացա
թակներուն կամ վիթերու
ջը լսելի եղած են ա
ճիչեր իրենց ընկերներուն

Կարգ մը կենդանիներ
նակ իրենց սպանեալ ըն
րուն մահը ողբալու, անոն
կը յարձակին եւ կ'ուտեն
նոնք։ Երբեմն կենդան
կեանքը մահուան հետ կը
թեն կամ կը կարծեն սպ
լին վրայ գտնել կեանքի
քեր։ Տեսնուած են ապ
որոնք իրենց սպանեալ ըն
քովը երկար ատեն սպա
Առայ կոչուած թռչունի մ
սպաննուած ըլլալով, ար
սորդին հետեւած է մինչ
տունը ու հոն դիակին վր
յանալով, օրեր ամբողջ հ
վրան։ Երբ անբաժանելի
թակներու լծակիցներէն մ
ռանայ, միւսը քիչ ժա
վերջ կը մեռնի։

Շատերուն ծանօթ է շա
պատմութիւններ, որոնք
լով բաժնուիլ իրենց տէ
անոնց գերեզմանին քով
ատեն պահակ սպասած
կառակ օդի խստութեան։

Տոնեղ կապիկ մը ամե
բունկ ցաւ զգացած է իր
կամ կապիկին մահուան
երբ անոր դիակը ամայի
նեատած են, հետամուտ ը
գտած ու իր քով բերած
եւ երբ ի վերջոյ որոշած
ղել իր սիրական ընկեր
մինը, ինքն ալ իր կարգ
բեւոյթ եղած է։

Մրջիւնները, իրենց գ
կանութենէն դուրս գտն
տար մրջիւնները սպանն
բաւականանան, իսկ իրե
եալները կը թաղեն։

Մաք Բուք ապակիէ
ներու միջոցաւ ուսումնա
է մրջիւններու բարքերը
կանատես եղած անոնց թ
արարողութեանց։ Տեսած
անոնք ի՛նչպէս 8 օտար
ներ մեռցուցած եւ տեղէ
պոտցնելէ յետոյ՝ փոսի մ
թաղած են զանոնք. երբ
նոնց մարմինները հողէն
եւ ուրիշ աւելի յարմար
փոխադրած են։

Վ. Ձարրն հուայթ տեսն
մրջիւններու թաղումը,
մանէ հանումը եւ անոնց
խադրութիւնը գետնափոր
ներու մէջ։ Յիշեալը Սի
մէջ սպաննած ըլլալով
ւոր ցեղի պատկանող մրջ
տեսած է թէ ի՛նչպէս անոն
կերները որոշ թիւերով
նայն կարգապահութեամբ
փոր կազմելով՝ փոխադր
մեռեալներու մարմինները
զուտ տեղ մը, ու հո՛ն փ
բանալով մէջը դրած եւ վ
աւազով ծածկած են։

Կարգ մը թռչուններ
ջանքեր ցոյց կուտան իրե
պանեալ ցեղակիցները
տանելու։ Տեսնուած են
փիղեր, որոնք ձկնորսներ
քէն խլելով իրենց սպա
ձագերուն մարմինները,
մէջ խորասուզուած եւ
վայրեր փոխադրած են զ

Շնագլուխ կապիկները,
Ութանկները եւ փիղերը
րութիւն ունին իրենց
ները հետերնին տանել

ի՞նչ կ՚ըլլան անոնց մարմինը, այդ չի գիտցուիր, սակայն շատ հաւանական է որ չկարողանան երկար ատեն պահել անոնց դիակները, քանի որ անոնք քիչ ատենէն կը աւրին նեխիլ։

Դիտուած է թէ կենդանիները մեռնելու համար կը կղզիանան. ի՞նչ կ՚ըլլայ անոնց մարմինը, կամ, գիշատիչ թռչունները եւ կենդանիները կ՚ուտեն զանոնք, կամ, անոնք կեր կ՚ըլլան որդերու, միջատներու եւ միքրոպներու։ Անձրեւը, խոնաւութիւնը, բուսականութիւնը բոլորս վիճակի եւ ի վերջոյ հողի կը վերածեն զանոնք։

«Հող էիր և ի հող դարձցիս»։

Այս է բնութեան անխուսափելի օրէնքը թէ՛ կենդանիներուն եւ թէ մարդոց համար։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԹԱԹԱՎԼԱՅԻ ՀՐԴԵՀԻՆ ԱՌԹԻՒ

Վագըթ երկու սիւնակի վրայ եւ շրջանակի մէջ կը հրատարակէ յօդուած մը Թաթավլայի հրկիզեալներուն եղած օգնութեան մասին: կը քաղենք գլխաւոր մասերը:

«Հրդեհի խնդիրն մէկ կողմն ալ կայ, որ ալ կը ցանէ մեր վէրքին վրայ։ Չէ՞ք տեսներ, թերթական դրամով ուռած ընկերութեանց շատերը որոշած են օգնել Թաթավլայի հրկիզեալներուն։ Արդեօք այս հրդեհը Թուրք հողին տեսած առաջի՞ն աղէտն է։ Դեռ երէկ, այդ ընկերութիւնները ի՛նչ պաղարիւնութեամբ լռեցին Սկիւտարը լափող հրդեհին առջեւ։ Մեզմէ ո՞վ կրնայ մոռնալ ասիկա։ Ինչպէս օգնեցինք, ասիկա դեռ չիմացանք, բայց քանի որ օգնութիւն եղած է, կը նշանակէ թէ կայ կազմակերպութիւն մը որ այս դրամը կը հաւաքէ։ կարելի է աչք գոցել այս ...ոլորին. բայց արժանապատուութեան աւելորդ խնդիր չի կրնար նկատուիլ, երբ քիչ մը աւելի ...անք առնենք անգլ. դեսպանատան օգնութեան վրայ եւ շա՜տ ...նորհինք։

Նախ դեսպանատունը ի՞նչ միջոցով օգնած է. ի՞ր միջոցով։ Անտարակոյս ոչ ոքի միտքէն կ՚անցնի մարդասիրական զգացումներու առջեւ թումբ քաշել. կարելի չէ ...արկութիւն ընել որ անգլ. դեսպանատունը այս հայրենիքին մէջ Թաթավլայի բնակիչները ...ուած է յօտիկ իրեն եւ իր կա...եկցութեան. այս կէտը պէտք է ...րձանագրել։

«Բայց շատ նշանակալից եւ ...նհանդուրժելի է, երբ դեսպանատունը չի դիմեր գթութեան ...արկի՝ կարմիր Մահիկի խորա...ակին, այլ ինքն իր գլխուն կը ...ործէ։ Չըլլայ թէ անգլ. դեսպանատունը կը կարծէ որ Թուրքիոյ ...էջ դեռ կան տարրեր, որոնց ...նայ շնորհել իր հովանաւորու...իւնը։ Այս ընթացքին մէջ ես ...տեսնեմ կասկածելի հետքը ...ւի մը, որ դարան մտած է ...րեկցութեան ետին...»։

...ՄԵՐԻԿ. ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԻՆ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԸ

Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկ...ն Նպաստամատոյցը (Րիլիֆ) ...ըհրդարանին ներկայացուցած ...իր տարեկան տեղեկագիրը, ...է կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Նիըր Իսթ Րիլիֆ կազմակեր...թիւնը «քէմփէյնները» պի...դադրեցնէ յունուար 30ին։

Տասնեւմէկ տարուան իր գոր...ւնէութեան ընթացքին Նիըր ...թ Րիլիֆը հանգանակած է 105 ...իոն տոլար։

Նիըր Իսթ Րիլիֆի կողմէ ...կուած ապաստանեալներու կամ ...խստականներու թիւը 1,500000 ...ի եղած է, համաձայն յոյն, հայ, պարսիկ, սուրիական եւ պաղեստինեան կառավարութեանց պաշտօնական գնահատումներուն։

Տեղեկագիրը կը շարունակէ.

«Մօտաւորապէս 500,000 երախաներ խնամուած են եւ 100 հազար երախաներ մարզուած են Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի որբանոցներուն մէջ, որոնք ատեն մը գոյութիւն ունէին գրեթէ իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ Կասպից ծովէն մինչեւ Եգէական ծով, եւ Արարատ լեռէն մինչեւ Երուսաղէմ։

«Անցեալ տարուան ընթացքին հսկայական յառաջդիմութիւն կատարուած է մեծցած երախաները մասնաւոր տուներու մէջ տեղաւորելու կամ ինքնապահ վիճակի մը հասցնելու։

«Վերջին 15 ամսուան ընթացքին Յունաստանի եւ Հայաստանի երկրաշարժները աստիճան մը յապաղեցուցին այս գործը։ Մեր խնամքին ենթակայ տղաներէն 30000 այժմ օգնութիւն կը ստանան մեզմէ։ Ասոնցմէ շատեր մասնաւոր տուներու մէջ զետեղուած են, սակայն պէտք պիտի ըլլայ բժշկական եւ այլ վերահսկողութիւն կատարել անոնց եւ այն տուներուն վրայ, ուր որդեգրուած են անոնք քանի մը ամիս եւ աւելի երկար ժամանակով։ Այս կարգի որդեգրող ծնողներէն շատերը ապաստանեալներ են։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՁՄՐԱՆ ԽԵՂՃՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ 29 յունուար.— Այս տարի ձմեռը անսովոր է Մարսէյլի մէջ։ Չորս հովերու բերանը, միշտ օդերու փոփոխութեան ենթակայ այս քաղաքի բնակչութիւնը, երկու երեք շաբաթէ ի վեր կը նեղուի հիւսիսային խստաշունչ ու չոր հովէ մը։ Մանաւանդ խղճալի է կարօտ Հայերուն վիճակը։ Մարսէյլի համար աննախընթաց սղութիւնն ալ ուրիշ դժբախտութիւն։

Ծայրը ծայրին ապրող եւ միայն մէկ ննջուկի ձեռքը նայող ընտանիքներ, որոնք յաճախ բազմանդամ են, լուրջ տագնապ մը կ՚անցընեն այս պահուս։ Շատեր հիւանդ ալ կ՚ունենան, օրերով, շաբաթներով անկողին գամուած։ Այնպէս որ տագնապը կը դառնայ անտանելի։

Կ՚իմանամ թէ, հայրենակից մը հիւանդացեր է, եւ կ՚երթամ տեսութեան։ Հազիւ ներս մտած, կը գտնեմ բարեկամս նիհար ու դալկացած, տխուր ու մտահոգ։ Կը փորձէ բացատրել վիճակը։

— Տասը օր կ՚ընէ որ հիւանդ եմ, երկու զաւակներուս չոր հացի մը դրամ չունիմ, ցուրտ է, ածուխ պէտք է, սնունդ ու խնամք անհրաժեշտ է… չգիտեմ ի՞նչ պիտի ընենք… Չկրցայ բժիշկ մը կանչել, դեղ մը առնել, ի՞նչ ընեմ, դրամով կ՚ըլլայ…

Ո՞վ չպիտի ցնցուէր այս պատկերին առջեւ։ Չդիմանալով գրպանիս մէջ գտնուած մէկ հատիկ յիսունոցը կուտամ տան տիկնոջ, որպէսզի անմիջապէս բժիշկ մը կանչէ։ Կինը կը վազէ հայ բժիշկի մը, որ մօտը կը գտնուի։ Կուգայ Տոքթ. Ք. որուն կերպով մը կը հասկցնեմ հիւանդին տնտեսական վիճակը եւս։

Բժիշկը կը քննէ հիւանդը եւ կը գտնէ «կրիփ» ու «պրոնշիթ» միասին։ Կը գրէ դեղագիրը, առանց ուրիշ օգտակար թելադրութիւններ ընելու, եւ կը պատրաստուի մեկնիլ, բայց ոտքերը առաջ չեն երթար։ Անշուշտ կը սպասէ այցեգինին զոր տալու շատ ալ միտք չունէինք, քանի որ գիշերուան համար իսկ հաց պէտք էր գնել։ Բժիշկը կը դժուարանայ դռնէն դուրս ելլելու, եւ մենք ստիպուած կը վճարենք, հացէ զրկելով պզտիկները, որ իրենց մօրը քղանցքին կը փաթթուին երկու սուի համար։ Սակայն «Աստուած մեծ է եւ ողորմած», կ՚ըսէ ժողովրդական առած մը։

Քառորդ ժամ անց, դուռը կը զարնուի, ներս կը մտնէ ֆրանսացի վայելուչ տիկին մը, եւ կը զարմանայ լուր չունենալուն համար։ Տիկինը եկեր էր բարեկամիս տիկնոջմէն խնդրելու, որ կար մը կարէ իրեն, թէեւ պզտիկներով, հոգ չէ թէ շաբաթներ տեւէ։ Երբեւ լաւ ծանօթ, կը հետաքրքրուի հիւանդին առողջական ու տնտեսական վիճակով եւ երբ կը հասկնայ ամէն բան, կը բանայ պայուսակը, կը հանէ երկու հարիւր ֆրանք, եւ կ՚ըսէ. «Հոգացէք ձեր պէտքերը եւ նորէն իմացուցէք»։ Ազնիւ տիկինը չի մոռնար նաեւ յայտնել թէ վաղը ֆրանսացի բժիշկ մը պիտի ղրկէ։ Յաջորդ օրը, իրաւ որ կուգայ այդ բժիշկը եւ քննելով հիւանդը ամէն տեսակ խնամքներ կը յանձնարարէ առանց սանդիմ պահանջելու։

Աւելցնեմ նաեւ որ տիկինը եւ ֆրանսացի բժիշկը իրենց այցելութեան միջոցին, տեսնելով հիւանդին անձուկ վիճակը, հետաքրքրուեցան թէ չկա՞յ հայկական բարեգործական միութիւն մը կամ ազգատախնամ մը, որոշ պիւտճէով։ Ժխտական պատասխանի մը վրայ ըսին.

— Բայց փրատօի փառաւոր պողոտային վրայ հայկական եկեղեցի մը կը շինուի եւ հայ հարուստներ շատ կան։

Ահաւոր քար մը որ չեմ գիտեր որո՞ւ ուղղուած կրնայ ըլլալ։

Կ. ՍԵՒԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ 28 յունուար.— Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Տարօն-Տուրուբերան հայր. միութեան ներկայացումը՝ «Սասնոյ դիւցազներգութիւնը» (հեղինակ Պ. Յ. Ա. Երէցեան, Սասունցի)։ Այս թատերախաղը առնուած է իրական կեանքէ, 1915ի հերոսամարտի պատմական կռիւներէն եւ կը ներկայացնէ թէ ինչպէս Տարօնի հայրենասէր ժողովուրդը Անտոքի եւ Ծալուորիկի գագաթներուն վրայ, անջուր եւ անպաշար կը կռուէր ոխերիմ Թուրք քիւրտ ծով խուժաններուն դէմ, որոնք կ՚ուզէին մոխիրի վերածել ամբողջ շրջանը։ Շնորհիւ Տարօնի կազմակերպական ուժերուն ամբողջ վեց ամիս կարելի եղաւ պաշտպանել Անտոքի եւ Ծալուորիկի բարձունքները, մեծ սարսափ ազդելով Թուրք եւ քիւրտ ժողովուրդին վրայ։ Այդ կռիւներուն մէջ էր որ Տարօնը կորսնցուց իր անձնուէր ու հայրենասէր մարտիկները, կորիւնները, կայծակները եւ անոնց քոյրերը՝ Շաքէները որոնք ուխտած էին մեռնիլ հայ ազգի եւ Հայաստանի համար, կռուիլ եւ մեռնիլ իբր Տարօնցի։

Սէն Շամոնի հայ գաղութը, այդ օրը եկած էր սեփական աչքերով տեսնելու Տարօնի հերոսներուն քաջագործութիւնները։ Սրահը այնքան լեցուն էր որ ուշ մնացողները ստիպուած ոտքի վրայ կեցան։ Դերակատարները որոնց մեծ մասը Տարօնցիներն էին, եւ որոնք արդէն գիտէին հրացաններուն շարժուձեւերը, յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը։ Տիկին Աղաւնի Գրիգորեանը ծափերու արժանացաւ Մայր Հայաստանի դերին մէջ։ Մանաւանդ «Քնիր իմ Լեւոնիկ» երգած ժամանակ կուլային բոլոր հանդիսականները։ Շատերուն մեծ զարմանք պատճառեցին եղած դէպքերը, իսկ անոնք որոնք Տարօնին քիչ մը ծանօթ էին, արդէն գիտէին թէ Տարօնի հայ ժողովուրդը միշտ երկաթէ բռունցքներով դիմադրած է իր դարաւոր թշնամիներուն։

Ներկայացումէն վերջ վարչութեան անդամներէն մէկը շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր հանդիսականներուն։ Ք. Կ.

ԲՈՂՈՔ ՄԸ

ԼԻՈՆ 25 յունուար.— Յունուար 17ի «Յառաջ»ի մէջ պատահական թղթակցութիւն մը կար, Լիոն Մոնշայի մասին։ Գրողը, Շէյխհաճեցի, կ՚ակնարկէր Նալլուխանցիներուս, ըսելով թէ թրքախօս ենք, ազգային զգացումէ զուրկ, նոր սերունդը այլասերած է եւն. եւն. այս առթիւ կը փութանք հարցնել.

1.— Շէյխհաճեցին երբէ՞ն ի վեր կը բնակի Մոնշա մեր մօտ։ Մեր կատարած քննութեան համաձայն, հազուակ ինը ամիսներէ ի վեր մեր մօտ գտնուելնուն մինչեւ հիմա ոեւէ Նալլուխանցիի հետ յարաբերութիւն չէ ունեցած ու չէ ծանօթացած անոնց ազգասիրական ձգտումներուն։

2.— Երբէ՞ն ի վեր ազգասիրութիւնն ու հայրենասիրութիւնը միայն հայախօս Հայերու մենաշնորհն է։ Մեր պապերը որոնք տեղական պայմաններու բերումով թրքախօս էին, նուա՞զ ազգասէր ու հայրենասէր էին։

3.— Նալլուխանցիներս թէ անցեալին թէ ներկային մէջ մեր ազգասիրութեան փաստը շատոնց տուած ենք որ շատ ծանօթ է շատ շատերուն։ Իսկ մեր նոր սերունդը հայրերէն ժառանգած է մաքուր հայախօսութիւնը։

Տեղը չէ՞ ըսելու «Նախ հան զգերանն յականէ քումմէ..»

Մոնշա ռիւ ժան տ՚Արքի
Նալլուխանցիներ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸ

Բարեգործականի գրասենեակէն մեզի կը հաղորդեն հետեւեալ զեկոյցը, Յունուար 28 թուակիր.

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը Ազգերու ընկերութենէն ստացած է 1928 դեկտ. 7 թուակիր տեղեկագիր մը, որ հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման գործին վրայ.

1.— ՆՈՐ ՔԷՅԹՈՒՆ.— Մինչեւ հիմա 36 տուն շինուած է: Դըպրոցին շինութիւնը գրեթէ աւարտած է. կը մնան միայն դուռները եւ պատուհանները դնել: Դասերը սկսած են Նոյեմբեր 1ին, երկու սեռէ 32 աշակերտով: Տիկին Տէրունեան, որ գիւղին մէջ կը բնակի, ուսուցիչ նշանակուած է փոքր տղոց կարգին:

Նոյեմբերին, 120 արտավար հող մաքրուած է, 40ը բանջարեղէնի եւ 80ը արմտիքի համար: Ամսուն վերջը, 720 օխա ցորեն ցանուած է: Ձմրան բանջարեղէններու բերքը եղած է 1200 օխա:

Առողջապահական վիճակը աւելի լաւ է հիմա: Մալարիայի 11 դէպք միայն պատահած է, հակառակ ցուրտ եւ անձրեւոտ օդին:

2.— ՍՈՒՔ-ՍՈՒ.— Մինչեւ հիմա 41 տուն շինուած է, որոնց 34ը ամբողջովին աւարտած են: 350 արտավար հող ցանուած է: Գիւղացիները կ՚աշխատին, բացի մշակութենէ, աղիւս շինելու, հիմեր փորելու, քար պատրաստելու, հող մաքրելու, տանիքները յարդարելու: Վերջին ծանր անձրեւներէն վնասուած քանի մը տուներ վերանորոգուած են: Առողջական վիճակը ընդհանրապէս գոհացուցիչ է:

3.— ՔԸՐՔ-ԽԱՆ.— Բոլոր գիւղացիները մշակութեամբ զբաղած են. 300 թթենի տնկուած է եւ 4 ընտանիք ցորեն ցանած են: Թէեւ գիւղական խորհուրդը խնդրած է որ իրենց կանխավճար ըլլայ արմտիքի մշակութիւնը քաջալերելու համար, բայց գիւղին հողը նորէն քննուելէ յետոյ տեսնուած է որ պտղատու ծառերու մշակութիւնը աւելի շահաւոր պիտի ըլլայ: Ինֆլուէնցայի եւ մալարիայի 16 դէպք պատահած է:

Գաղթական մը, որ աշխատիլ չէր ուզեր, գիւղէն հեռացուեր է: Յաջորդը ստանձնած է անոր պարտքը:

4.— ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹ.— Մինչեւ նոյեմբերի վերջը, 38 ընտանիք տեղաւորուած են, եւ այդ թուականին 7 աղիւսաշէն տունի շինութիւնը բոլորովին աւարտած է: Մէկ քանի ընտանիքներ ալ պիտի գան մօտերս եւ իրենց տուներուն շինութեանը պիտի ձեռնարկեն: 81 կտոր հող դեռ ազատ են.

Նոյեմբեր 6ի հեղեղանման անձրեւները կայանի մէկ մասը ողողած ըլլալով, հարկ եղած է որ գաղթականներըիրենք ամբողջապէս խորացնեն Ալէքսանտրէթ-Հալէպի ճամբուն եզերքի խրամատը՝ ջուրերը հոսեցնելու համար, առանց սպասելու հանրօգուտ շինութեանց վարչութեան կատարելիք աշխատանքին:

Մինչեւ հիմա 25 խորանարդ մեդր փայտ բաշխուած է 12 աղքատ ընտանիքի, որպէսզի իրենց աղիւսէ տուները ամբողջացնեն եւ առժամեայ պատսպարաններ շինեն: Մօտերս 75 խորանարդ մեդր փայտ ալ պիտի գայ:

⁂ Նոյ. 29 թուակիր զեկոյցով մը, Բարեգործականի վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ 500 սդերլին եւս վճարած է, գաղթականներու տեղաւորման ձեռնարկին համար, իսկ 200 սդերլին ղրկած է Պոլսոյ Պատրիարքարանին, գաւառի գաղթականներուն համար: Այս գումարին կէսը տուած է Պ. Պօղոս Նուպար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՃՈՌՆԻ ԲԱՐՔԵՐ

Փրիվայէն կը գրեն մեզի.— Փրիվայի մէջ հինէն մնացած 4 հօկեաններ կան։ Առաջինը՝ այլասերած հայ-կաթոլիկ կօշկակար մը, որ կ՚ատենապետէ. երկրորդը՝ խման ատենադպիր մը, երրորդը՝ 12 ֆրանք անդամավճարը հաւաքող գանձապետ մը, իսկ չորրորդը՝ Աֆիոնէն Յունաստան եւ Ֆրանսա փախած հայանուն Թուրք մը։ Գ. Սէթեան յուն. 20ի կիրակի օրը կնունքի կը հրաւիրուի Սէնթ-Անժ, Պ. Ա. Մատթէոսեանի կողմէ։ Ժամը 6ուկէսին ամէն ոք կը մեկնի։ Սէթեան իր մէկ ընկերոջը հետ տանտիրոջը ստիպումին վրայ ճաշի կը մնայ։ Ժամը 7ին յանկարծ սենեակին դուռը կը բացուի առանց զարնուելու եւ իր փոքրիկ եղբօրը հետ հայհոյելով ներս կը խուժէ Արթին Ուշաքլեան (Իհսան) եւ կը սկսի հայհոյել։ Այդ պահուն իր արբանեակներէն Արամ Միրասեէտեան եւ Ճանիկ Կարապետեան ալ ներս կը մտնեն եւ Արթինի ազդանշանով, կը յարձակին Սէթեանի վրայ։ Արթին իր ափին մէջ պահած փոքրիկ դանակովը Սէթեանի ձախ աչքին երեք հարուած կուտայ։ Սէթեանի ընկերը Հ. Գառաճեան բռունցքի հարուածներով բոլորն ալ կը փախցնէ։

Ոստիկանութիւնը հետաքրքրուելով, կը հարցաքննէ կնունքին ներկաները։ Խնդիրը դատարանի յանձնուած է։ Այս միեւնոյն կօշկակարն էր որ անցեալ տարի Հօկի ատենապետ Յ. Գարակիւլեանի հետ դանակներով յարձակում գործեց Պ. Լ. Երեմեանի տան վրայ եւ բանտարկուեցաւ։

ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐԻՆ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆԸ.— Անցեալ օր, պատմեր էինք թէ հինգ ամերիկացիներ, որոնց մէջ միլիոնատէր մը, ինչպէ՞ս փարիզի ամերիկեան վարժարանէն առեւանգիր էին 2 փոքրիկներ։ Միլիոնատէրը, իր զաւակներով եւ իր ընկերներով, յաջողեր էր նաեւ մտնել Ամերիկա երթալու համար։

Բայց միլիոնատէրը կասկածելով, երբ Նիւ-Եորք հասաւ, ամէն զգուշութիւն ձեռք առաւ։ Ոստիկանները կրնային իր զաւակները խլել իր ձեռքէն՝ իրենց մօրը դիմումին վրայ։ Ամէն միջոց ձեռք առաւ ուրեմն, հաւանական հետապնդումներէ խուսափելու համար եւ նախ յաջողեցաւ։ Բայց ոստիկաններն ալ գացին զինքը գտնելու իր բնակարանին մէջ։ Միլիոնատէրը ստիպուեցաւ Արդարութեան յանձնելու իր զաւակները, զորս առեւանգելու համար, մինչեւ փարիզ եկած էր։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսական բանակին նախկին Հայ Կամաւորներու Միութենէն ստացած ենք կոչ մը, որուն գլխաւոր մասերը կուտանք ստորեւ.—

Զօրացրուումէն յետոյ, ֆրանսական ճակատին նախկին հայ զինուորները որոշեցին Միութիւն մը կազմել, որուն անմիջապէս մասնակցեցան բազմաթիւ կամաւորներ, հետեւեալ ծրագիրը իրագործելու նպատակաւ.

1.— Վերհաստատել եւ ամրապնդել ընկերական կապերը ամէն անոնց միջեւ, որոնք այդ ահաւոր աղէտին զարհուրելի տանջանքները եւ վտանգները միասին ապրած ըլլալով «զէնքի եղբայրներ» էին:

2.— Բարոյական սփոփանք տալ եւ ի հարկին նիւթապէս օգնել պատերազմէն ծանրապէս տուժած ընկերներուն, ինչպէս նաեւ մեռած զինուորներու ընտանիքներուն:

3.— Արժանավայել կերպով վառ պահել եւ յաւերժացնել մեր տառապած զոհերուն անմոռանալի յիշատակը:

Այս ծրագրին իրագործման համար Միութիւնս ամէն ջանք ի գործ դրաւ, ընդհանուր գոհունակութիւն պատճառելով: Գերեզմաններուն պահպանման հոգ տարաւ եւ ձեռնարկեց մեծ պատերազմին մէջ ինկած հայ զինուորներու նուիրուած մահարձանի մը կառուցման: Այս պահուս Միութիւնս Ֆրանսայի եւ Հայաստանի միջեւ կը ներկայացնէ տեսակ մը միացման գիծ:

Հետեւաբար Միութիւնս իր այս ներկայ ծրագրով ամենակարեւոր եւ ազգօգուտ դեր մը կը կատարէ:

Այս գործին իրականացման համար միութեանս ղեկավարները նախաձեռնութիւնն ունեցան անհատական ուժերու դիմելու եւ հաւաքումներ ու պարահանդէսներ կազմակերպելու, որոնց հասոյթը ամբողջութեամբ նուիրուած էր նպատակին գործադրութեան: Սակայն այժմ միութիւնս իր գոյութիւնը ապահովելու եւ իր տեւականութիւնը ամրախարիսխ հիմերու վրայ դնելու համար, աւելի հասոյթներու պէտքը կը զգայ. որով կը դիմէ ամէն անոնց որոնք իրենց սրտին մէջ պահելով յիշատակը փառքով եւ զարհուրանքներով լեցուն անցեալի մը, չեն ուզեր որ իրենց սիրած այդ գործը քայքայուի, բաւարար միջոցներու չգոյութեան պատճառով:

Ուստի կը խնդրենք ձենէ որ բարեհաճութիւնն ունենաք ձեր յարմար դատած եղանակով օժանդակել մեր գործին, անդամագրուելով իբր *բարերար*, *նուիրատու* կամ *պատուակալ* անդամ եւ կամ միանուագ նուէր մը ընելով:

Վարչութիւն

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ
235, FBG. ST. MARTIN
PARIS (10e)

համայնավարներ։ Անոնց մեծ մասը լուծուած սէնդիկաներու անդամ բանուորներ եւ պաշտօնեաներ են, յեղափոխական լրագրողներ եւ ուսանողներ։ Ձերբակալուածներէն մօտ 80 հոգի ղրկուած են Պելկրատ եւ Կլաֆիւիչա՝ պետական նոր դատարանին կողմէ հարցաքննուելու եւ դատուելու համար։

Ոստիկանութիւնը կը ծածկէ կլաֆիւիչա ղրկուած համայնավարներու անուններն ու ստոյգ թիւը։ «Իւմանիթէ» աւելցնէ կ'եզրակացնէ թէ եուկոսլաւ կառավարութեան նպատակն է ոչ միայն չարչարել զանոնք, այլ անոնցմէ մի քանին «անհետացնել»։

Համայնավար թերթը կ'աւելցնէ թէ Պելկրատի մէջ եւս բոլորովին կամայական խիստ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են։ Կլաֆիւիչա լեցուած է համայնավարներով, որոնցմէ ամէնէն աւելի շատ կը վախնայ ներկայ վարչաձեւը, եւ չարչարանքի բոլոր ձեւերը արդէն սկսած են գործադրուիլ։ Պելկրատի մէջ ձերբակալուածներէն երկուքը՝ Միլորա Պետրովիչ եւ Պանէ Անդրէեւիչ ո՛րքան չարչարուած են, որ ներկայիս մեռնելու վտանգին ենթարկուած են։

Ֆրանսական հպատակութեան դէմ

Միլանոյէն կը հեռագրեն.— «Փոփոլօ տ'Իտալիա»յի մէջ Առնալտօ Մուսոլինի կը ծառանայ այն պրոպագանդին դէմ, զոր կը մղեն Ֆրանսայի մէջ կարգ մը քաղաքական դէմքեր ու թերթեր՝ օտարականները ֆրանսական հպատակ դարձնելու համար։ Դիկտատորին եղբայրը կը գրէ.

— Մէկ միլիոնէ աւելի Իտալացիներ կ'ապրին Ֆրանսայի մէջ, հնազանդելով հանրապետութեան օրէնքներուն եւ անոր կը նուիրեն իրենց կեանքի ամէնէն գործօն եւ կարգապահ շրջանը։ Մասնաւորապէս հարաւ-արեւմտեան Ֆրանսայի մէջ մեր հայրենակիցները հող կը մշակեն, անասնաբուծութիւն կ'ընեն, ցորեն եւ պտուղ կ'արտադրեն մեծ քաղաքներու համար։ Անոնց ազգութիւնը վտանգի տակ է հիմա։ Արդ, երբ կ'ուզեն մարդ որսալ, պէտք է ուրիշ միջոցներու դիմեն։

Երկու յանձնաժողովներ կազմուած են Հռոմի մէջ, նպատակ ունենալով արտասահմանի Իտալացիներուն մէջ տարածել նոր Իտալիոյ գրական, քաղաքական, գիտական եւ պատմական երկերը։

Ամանուլլահ կը կազմակերպէ բանակը

Տէյլի Էքսփրէսի Թղթակիցը Աֆղանիստանի սահմանագլուխէն կը հեռագրէ.

Ամանուլլահ Խան իր եղբօր Ինայէթուլլահի Քանտահար հասնելէն ի վեր նախագահեց բազմաթիւ Տուրպարներու (Ռազմիկներու ժողով), որոնց ներկայ գտնուեցան հարաւի եւ արեւմուտքի ցեղախումբերուն ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Հէրաթի եւ Քանտահարի հարուստ վաճառականները։

Խանդավառ ճառերու մէջ Ամանուլլահ բոլոր բնակիչներէն պահանջեց աջակցիլ իրեն։ Նախկին թագաւորի կազմած նոր բանակին մէջ մտան ցեղախումբերէն բազմաթիւ մարտիկներ։ Այս բանակը ունի թնդանօթ եւ հրասայլեր, միայն ռազմամթերք չունի, այդ ալ ապսպրուած է Պարսկաստանէն։ Զինուորներու մարզանքը կը ղեկավարեն վերջերս հասած Թուրք սպաներ։

Հնդկաստանի եւ ուրիշ օտար երկիրներու աֆղան պաշտօնեաները իրենց մօտ գտնուած գումարները կը դնեն նախկին թագաւոր Ամանուլլահի տրամադրութեան տակ։

Յունաստանի համայնավարներուն դէմ

Սելանիկի մէջ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ համայնավարներու եւ ընկերվարականներու միջեւ։ 25 հոգի վիրաւորուեցաւ, 250 հոգի ձերբակալուեցաւ։

Հելլէն Խորհրդարանը սկսաւ քննել համայնավարութեան դէմ կառավարական նոր օրինագիծը։ Հարցապնդումի մը պատասխանելով, Վէնիզէլոս երկարօրէն բացատրեց օրինագիծին նպատակը.

— Մենք կ'ուզենք, ըսաւ, պետութիւնը զինել անոնց դէմ, որոնք յեղափոխութիւն կը քարոզեն կամ կ'ուզեն տակնուվրայ ընել ընկերային կարգը։ Ասիկա ըսել չէ սակայն թէ կ'ուզենք արգիլել ազատ վիճաբանութիւնը ընկերային գործերու լաւագոյն եղանակով լուծման մասին։ Ձենք ուզեր արգիլել արդիական, ազատական, նոյն իսկ ձախ գաղափարներու պաշտպանութիւնը։ Կը բաւէ որ այդ գաղափարները չպարտադրուին ընկերային կարգի ուժգին տապալումով մը։

ՅՈՅՆ ԿԻՆԵՐՈՒ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Վէնիզէլոս ընդունեց կիներու պատուիրակութիւն մը, որուն խոստացաւ յառաջիկայ թաղապետական ընտրութեանց մէջ կիներու քուէարկութեան իրաւունք տալ։

Յունաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը

Թանի Աթէնքի Թղթակիցը կը հեռաձայնէ.

Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտիի վերջերս Աթէնք այցելութիւնը զանազան մեկնութիւններու տեղի տուած ըլլալով օտար մամուլին մէջ, յունարէն բոլոր թերթերն ալ կը շեշտեն Յունաստանի խաղաղասէր քաղաքականութիւնը։ Ընդհանուրի զգացումը արտայայտելով, «Էթնոս» կը գրէ.

— «Յունաստան իր բոլոր ուժերով կը հետապնդէ խաղաղութեան ամրապնդումը եւ կ'աջակցի այն շարժումներուն որոնք իր շահերուն ծառայելով մէկտեղ, Պալքաններու մէջ խաղաղութիւնը կ'ապահովեն։ Ֆրանսացիները պէտք է գիտնան որ Իտալիոյ հետ իր յարաբերութիւնները բարւոքելու ճիգը արգելք մը չէ աւելի եւս ամրապնդելու ֆրանքեւհելլէն յարաբերութիւնները, որոնք միշտ խիստ բարեկամական են եւ կը կազմեն Վէնիզէլոսի դաշնիճին գլխաւոր նպատակներէն մէկը»։

Երեսփ. ժողովին մէջ ընդդիմադիրներու պետը Ցալտարիս ուժգնօրէն պաշտպանեց կառավարութեան քաղաքականութիւնը՝ պուլկար հատուցումներու խնդրին մէջ եւ անվերապահօրէն հաւանութիւն յայտնեց Վէնիզէլոսի այն ուղղութեան, որուն համաձայն Յունաստան երբեք չպիտի հաւանի զեղչել Պուլկարիոյ պարտքը՝ եթէ դաշնակիցները համապատասխան չափով չզեղչեն Յունաստանի պարտքը դաշնակիցներուն։ Այս առթիւ թէ Ցալտարիս եւ թէ Վէնիզէլոս շեշտեցին որ այս քաղաքականութիւնը երբեք թշնամական ցոյց մը չէ Պուլկարիոյ հանդէպ, այլ Յունաստանի հիմնական կացութիւնն է որ թոյլ չի տար իրեն առատաձեռն ըլլալ՝ ի վնաս իր շահերուն։

ՌՈՍՏՈՄԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. ՊԷԼՎԻԼԻ ՌՈՍՏՈՄ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ կողմէ վաղը կիր. ժամը 3ին 120 Bld. Belleville, մէթրօ Պէլվիլ

Կը նախագահէ Ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Նուագ, արտասանութիւն եւայլն

Մուտքը ազատ է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ
„ԱՆՁՐԵՒ''Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 ֆր.։ Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէ) 25 ֆրանք։ փոստի ծախք չկայ։ դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St Martin. PARIS (10e).

ԲԱՅԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ — ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Արարատ» մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ։ Վաղը Կիր. երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր Միութեան մարզասրահին մէջ, Bar Monumantal, 50 Bld. Dugomier. Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի Ռոստոմ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple.

Ալֆորվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 40bis Rue Etienne Dolet։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Իսի-լէ Մուլինոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Նիսի շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Նիսի, Քանի, Փուժէի եւ Կրասի խումբերը, վաղը Կիր. Քանի մէջ, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Մարսէյլի Սէն Լուի Ակնունի ենթակոմիտէի հրապարակային դասախօսութիւնը վաղը Կիրակի ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Կը խօսի՝ Ընկ. Ազգին Մարտիրոսեան։ Նիւթ՝ «Քրտական շարժումը»։

Վալանսի Շրջ. կոմիտէի հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին Կրընօպլի մէջ, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»։ Երկուշաբթի իրիկուն նոյն տեղը վիճաբանական ժողով դասախօսուած նիւթի շուրջ։

Վալանսի շրջ. կոմիտէի հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ 6 Փետր. Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը դասախօսէ Ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. ծրագրի մեկնութիւնը»։

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը առժամաբար փոխադրուած է՝ 202 Rue Boileau. (ընկ. Ծանկէօզեանի ճաշարանը)։

Գրադարանը բաց է Բշ. Դշ. և Ուր. իրիկունները ժամը 7էն 9։ Գիրք ստանալու կամ վերադարձնելու համար դիմել՝ Գրապահներ՝ Ընկ. Աղասիի կամ ընկ. Սահաթճեանի։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Րօան, Պ.— 35։

Պազարճըգ, Գործ.— Գինը 15ֆր.։

Պէյրութ, Գործ.— 500.

Բապաթ, Յար. եղբ.— 280։

Ալֆորվիլ, Կ. Մ.— 25։

Նանթ, Գ. Ս.— 35։

Վիրօֆլէյ, Մ. Մ.— 35։ Սկսանք ղրկել։

Ալֆորվիլ, Յ. Ա.— 50։ Սկսանք ղրկել։

Շիկի, Շ. Ղ.— 35։

Ցեսին, Շահ.— 50։

Ռոման, Մ. Ֆ.— 35։ Սկսանք ղրկել։

Ֆրանքֆուրթ, Վ.— 55։ Գիրքը ղրկած ենք։

Ֆիլիպէ, Թղթ.— 500։ Մեր նամակի պատասխանին կը սպասենք։

Փատովա, Հ. Ս. Ե.— Շնորհակալութեամբ ստացանք ութը հատորները։

Շռոմ, Կ. Թ.— Ձեր ուզած հասցէն՝ Hôtel du Midi, Nîmes, (Gard).

EMPIRE, Միգիր-Շոլ. 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Էքոլ Միլիթէր	ամենալաւն ու աժանը՝	2-14 ֆրանք

Գործ կը փնտռէ երիտասարդ

Ֆրանսուհի մը որ գիտէ նաեւ հայերէն խօսիլ։ Վարժ հաշուակալ եւ տաքթիլօ։ Կը ստանձնէ նաեւ ֆրանսերէնի դասեր ժամագրութեամբ. կամ տուներու մէջ։ Դիմել՝ Mme. Jeanne, 21 Rue Saulnier, Paris.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կը ներկայացուի՝

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

16 փետր. շաբաթ երեկոյ, Նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղին, ինպաստ Ազգ. վարժարանի։ Նկատի ունենալ սոյն թուականը։

ԱՄԷՆ ՕՐ

VOLPONE

ԱԹԸԼԻԷ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ Հ. Մ. Ը. Մի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 164 Rue des Bourguignons, Asnières։ Ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ԵՈԶԿԱՏի եւ Շրջակայից Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին 131 Fbg. du Temple, Մէթրօ Պէլվիլ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ կարեւոր օրակարգ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Զ. Ռ. Մ. Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ կը ներկայացուի՝

ՎԱՀԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Վաղը Կիրակի Rue de Sirge, Salle d'Amicallaicի սրահը

ԳԻՆ՝ 3 և 5 ՖՐԱՆՔ

Կ'ՈՒԶԷ՞Ս ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՓԻԼԱՒ ՈՒՏԵԼ, ՀԵՏԵՒԷ՛

ՓԱՐԻԶԻ ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՐԵՒ. ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՕՐԻՆԱԿ[illegible]

ԳՆԵԼՈՎ ՓԻԼԱՒՑՈՒ ԲՐԻՆՁԴ

24, RUE ST. LAZARE PARIS (9[illegible]

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ EXCLUSIVE

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ, ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԲԼԱՔՆԵՐՈՒ ԳԻՆ 18 ՖՐ.

Պէլվիլի ծանօթ հայ նպարավաճառ

Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

28 Rue Lesage, PARIS (20e)

Métro Belleville Tél. Ménil. 61[illegible]

Ձոխ մթերք թէ նախկին եւ թէ ամենավերջին եղանակներու՝ երգուած եւ նուագուած նշանաւոր երգիչներէ, կազէլ, շարգը, խմբերգ, թագսիմ եւայլն։ Հայերէն հոգեւոր, աշխարհիկ եւ գեղջուկ երգեր՝ թէ՛ մենակ եւ թէ խմբերգ։ Տպուած ցուցակը ձրի է։

Ինչպէս նաեւ բորդաթիֆ լաւ կրամոֆոններ եւ արեւելեան նպարեղէններու լաւագոյնը ամենազեղ չեալ գիներով։

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEV[illegible]

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-[illegible]

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամ[illegible] ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մ[illegible] գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քթի, կ[illegible] կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը [illegible] 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

☞ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Հայկ. եռագոյն ժապաւէններու Ֆրանսայի միակ կեդրոնատեղին

ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ LIBRAIRIE N. AGOPI[illegible]

191 Cours Lafayette 191, LYON

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ ԳԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՆՄՈՅՇՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԿԸ [illegible]

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարխափ։ Մասն. լապօռաթուար։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12։

ՕՐԱՑՈՅՑ
1929

Ս. Փ. ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ, Կ[illegible]

ԳԻՆ՝ 5 ՖՐԱՆՔ

Ստանալու համար դի[illegible] gopian Nubar, Librai[illegible] Cours Lafayette, LYON. մեծաքանակի համար [illegible] Բացարձակապէս կան[illegible]

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Յունաստան գտնուող ձեր պարագաները Ֆրանսա բերելու համար, հարկաւոր է ունենալ ֆրանսական պատկան նախարարութեան արտօնագիրը։

Մեր գրասենեակը կը զբաղի այդ ձեւակերպութիւններու հետապնդումով։

Գրեցէք ձեր պարագաներուն դիմել՝ CABINET JURIDIQUE FRANÇAIS

25 Rue Alexandre le Grand Salonique, Grèce

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆ[illegible]

E. STEFIKI

վկայեալ իրաւագէտ, դաքական գիտութեանց ժարանէն։

106 Ave. Kléber, Pari[illegible]

Հեռ. Passy 72.5[illegible]

ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ամենակա[illegible] ջոցի մէջ Ֆրանսա մ[illegible] (AFFIDAVIT), ինչպէս [illegible] ինքնութեան թուղթ[illegible] օրինական գործողու[illegible] ները։

Կ'ընդունի ամէն օր կէ[illegible] վերջ ժամը 4—7.

Կ'ուզուի

լուրջ սպասուհի մը, տարէց այր և կնոջ մը մօտ ծառայելու եւ կերակուր եփելու համար։ Առանձին ննջասենեակ տրամադրելի է։ Դիմել՝ Մազըմեան եղբարց գորգի վաճառատունը, 23 Rue de la Boëtie. (Մէթրօ Miromesnil).

IMPRIMERIE - **MASSIS** - [illegible]

208bis, Rue Lafayette Pa[illegible]

Le Gérant: E. SOUVI[illegible]

ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ ԼԻՈՆ RHONE

Յակոբ Խաչատուրեան

62 Rue Rabelais, LYON

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ «ԱՆԻ»

Alimentation ANI

Արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ, մաքուր, թարմ եւ անմրցելի գիներով։ Արժէքաւոր փրիմներ (միսի մեքենայ, կազի օճախ, եւայլն) կը տրուին 50 ֆր.է աւելի առեւտուր ընողին։ Կ'ընդունի ապսպրանքներ շրջակայ գիւղերէն եւ գաւառներէն։

Անի նպարավաճառատունը ունի իրեն յարակից արհեստանոց ուր կը ծախուին եւ կը նորոգուին կազի օճախներ, միսի մեքենաներ, եւայլն։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ենովք Խաչատուրեան

6 Rue Voltaire, LYON

Անձամբ կը շինէ փրոթէզներ (prothèse) բոլորովին նոր մէթոտով։ Մասնագէտ վիրաբոյժ-ատամնաբոյժ մը կը խնամէ ակռայի եւ լինտերու հիւանդութիւնները, Չորեքշաբթի օրերը կէսօրէ վերջ, իսկ կիրակի օրերը մինչեւ կէս օր։ Քուրոն՝ 90 ֆր., ճերմակ ակռայ սկսեալ 22 ֆր.էն։ Խղճամիտ աշխատանք եւ նուրբ ճաշակ։

Յարութիւն Խաչատուր[illegible]

35 Rue Dunoir, LYO[illegible]

ԱՐԱՐԱՏ անուշավաճառա[illegible] կը պատրաստէ համբա[illegible] թերթանուշի (փաքլավա) [illegible] թեր, թել քատայիֆ՝ հում[illegible] փած, քուրապիէ որոնք [illegible] պէս անմրցելի են իրենց [illegible] մով, հոտով ու գիներով։ [illegible] անոնք որոնք գիտեն [illegible] բերնին համը, պարտաւոր [illegible] այցելել ԱՐԱՐԱՏ անուշավ[illegible] ռատունը։ Քաղցրահամ [illegible] պաղակ ամառուան տաք [illegible] նակին։

ՕԳՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅԵՐ ԱՅՍ ԵՐԵՔ ՀԱՍՑԷՆԵՐԷՆ

ՁԵՐ ՇԱՀԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՈՐ ՄԵԶԻ ՎՍՏԱՀԻՔ ՁԵՐ

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ . . . . . ԵՒ . . . ՏՈՒՐՔԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ[illegible]

Դ. ԹԱՃԻՐԵԱՆ

ՓՈՐՁԱՌՈՒ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀ

19 RUE HENRI MONNIER PARIS (IXme)

Տոմարներու կազմակերպութիւն, Հաշուեկշիռ եւ հաշուեքննութիւն, Դիզուած հաշիւներու արձանագրութիւն.

ԱՄԻՍԸ 75 ՖՐԱՆՔ

Ամէն տեսակ տուրքերը ժամա[illegible] յայտարարենք, Թուղթերը կը ք[illegible] տնական գիմումները ժամանակին տակար կերպով կը կատարենք։

ԾԱՆՕԹ.— Բոլոր առեւտրականներուն կը յանձնարարենք մեր մասնաւոր սիստէմը, որ կը դիւրացնէ տուրքի բոլոր պահանջները։ եւ առե[illegible] կացութիւնը կը յայտնէ ուզուած վայրկեանին։ Ընդունելութեան ժամեր՝ 5—7։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

3 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 872 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿԻ ՏԵՂ ՔԱՌԱՍՈՒՆ...

Երէկ, թերթը հրապարակ հանելէ յետոյ, ստացանք երկու ղթակցութիւններ՝ Պէյրութի դէպքի մասին։

Այսօր աւելի պարզ է կացութիւնը։ Եւ, ինչպէս կը նախատեսէինք երէկ, բուն սպանութեան խնդիրը երկրորդական գծի րայ կը գտնուի։

Սպանութիւնը պատրուակ մը դարձեր է կարգ մը խառակիչներու ձեռքը, «Դաշնակցութեան վերջ տալու համար»։ Այդ մարդիկը տարիներով ճգնեցան հայ ժողովուրդի ամէնէն արազատ կազմակերպութիւնը հանրային ասպարէզէն քշելու, քիչ մը ամէն տեղ. բայց չարաչար պարտուեցան։ Հիմա թանկագին պատեհութիւն մը գտած ըլլալ կը կարծեն, գոնէ Սուրիա-Լիբանանի մէջ Դաշնակցութիւնը արմատախիլ ոչնչացնելու...։

Այդ կ՚ապացուցանէ այն խելագար թափը, որով ցուցակներ կը ներկայացնեն եւ մատնանշումներ կը կատարեն։ Մանրամասնութիւնները կը կարդաք թղթակցութեան մէջ։

Կը թուի թէ չափազանց պարզամիտ են մեր անարժան հաակորդները, որովհետեւ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, թէ ոգատար եւ թէ տեղական իշխանութեանց համար, գաղտնիք են Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագիրը եւ գործունէութիւնը։ Այդ նորազատ երկրին յետին պաշտօնեան ո՛ եւ է հայանունէ աւելի լաւ կը ճանչնայ ո՛չ միայն մեր կուսակցութիւնը, այլ եւ այն անդամները որ բանտարկուած են հիմա, տարօրինակ իրարանցումի մը հետեւանքով։ Եւ Պէյրութի մէջ ալ չեն պակսիր դատաւորներ, արդարն եւ մեղաւորը զանազանելու համար։

Խնդիրը այն է որ, կասկածելի խաղ մը կը փորձուի զանազան խառնակիչներու կողմէ, եւ տեղական իշխանութիւնը չփոթութեան մատնուած է։ Մենք հիմքեր ունինք պնդելու, թէ ոչ միայն հայանուն վարձկաններ, այլ եւ թուրք եւ կարմիր գործակալները կը փորձեն պղտորել ջուրերը, եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ներկայացնել իբրեւ թշնամի՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի շահերուն։ Անոնք նենգամտօրէն իւղ կը լեցնեն կարգ մը թերթերու վառած կրակին վրայ։ Մինչեւ անգամ գրաւորապէս։

Դեռ բոլոր փաստերը աչքի առջեւ չունինք։ Բայց մէկ օրինակ իսկ բաւական է, գաղափար տալու համար։

Աղեքսանդրիոյ «Լա Ռէֆորմ» թերթը (23 յունուար), «Քաղաքական ոճիրի մը շուրջ» խորագրով գրութեան մը մէջ, պատմելով Պէյրութի դէպքը, տեղեկութիւններ կու տայ «Հնչակ» եւ «Դաշնակ» կուսակցութեանց գործունէութեան մասին.

— «Հնչակ կուսակցութիւնը սոցիալ-դեմոկրատ է։ Ան կ՚ընդունի թէ հայ գաղթականները հիւր են այն երկրին մէջ ուր կը բնակին, որուն օրէնքները պարտաւոր են յարգել, առանց ձգտելու քաղաքական ո՛ր եւ է առաւելութեան։ Հնչակը, ի վերջոյ, կը նախատեսէ Հայերու վերադարձը հայ հայրենիքի մը մէջ կամ եթէ այս երկրին մէջ մնան (Սուրիա-Լիբանան), անոնց ձուլումը բնիկներու հետ, որոնց լեզուն եւ սովորոյթները պիտի որդեգրեն աստիճանաբար»։

Ի՞նչ կասկած որ Հայ մը կամ Հայեր են այս թանկագի՜ն տեղեկութեանց աղբիւրը։

Բայց տեսէք միեւնոյն աղբիւրը ի՛նչպէս կը ներկայացնէ հակառակորդ կուսակցութիւնը, «Դաշնակ»ը, սուտ-իրաւ իրար խառնելով.

— «Դաշնակ կուսակցութիւնը ազգայնական կուսակցութիւն մըն է, որ կ՚ուզէ անաղարտ պահել հայկական էութիւնը այն երկիրներուն մէջ ուր Հայերը ապաստան գտած են։ Դաշնակիստները բաղկացած են աւելի բարեկեցիկ դասակարգէն։ Անոնք կը փափաքին պահել իրենց յատուկ մշակոյթը եւ կը ձգտին իրենց լեզուն պարտադրել իբրեւ պաշտօնական լեզու, հաւասար իրաւունքով, ինչպէս ֆրանսերէնը եւ արաբերէնը։ Անոնք քաղաքական իրաւունքներ կը պահանջեն հայ հաւաքականութեան համար»։

Եւ դեռ աւելի գրգռիչ փափսուք մը.

— «Ինչպէս կը տեսնուի, Հնչակները տոգորուած են հաշտարար տրամադրութիւններով եւ կը համակերպին իրենց վերջնական ձուլումը ընդունելու։ Դաշնակները անհաշտ են։ Հայաստանը պէտք չէ կորսուի։ Ահա՛ այն վէճը որ կը պոռթկայ, երբեմն, մահափորձերով»։

Սուրիացի (կամ Եգիպտացի) եղէք եւ եթէ կրնաք, պաղարիւնով կարդացէք այս գրգռիչ ակնարկները։

Եւ այս տակաւին ամէնէն փափկանկատն է, այն ալ ոչ-սուրիական եւ ֆրանսատառ թերթի մը մէջ։ Պէտք է կարդալ բուն տեղական, արաբական թերթերն ալ, որոնց մէջ «Թասֆիրը էֆքեար»ներ եւ «Թէրճիման»ներ չեն պակսիր։ Պէտք է ձեռքի տակ ունենալ, մանաւանդ, բերանացի եւ գրաւոր «ժուռնալ»ները որոնք նոր չէ որ պիտի տրուին, բայց անշուշտ կը նորոգուին եւ կը տեղան այս միջոցին, «յաւելեալ եւ ճոխացեալ»։

Ասո՛վ պէտք է բացատրել այն բացառիկ խստութիւնը, որ կը տիրէ Պէյրութի մէջ, եւ որուն հետեւանքով բանտարկուած են մինչեւ 45-50 հոգի, համաձայն վերջին լուրերու։

«Մէկի տեղ քառասո՛ւն», — կ՚աղաղակեն եղեր յայտնի եւ գաղտնի խառնակիչներ։

Ինկապէ՞ս։ Զափուելու մարմա՞ջն է որ ըսել կու տայ այս խօսքերը, թէ այնքան յիմարացեր են, որ կ՚ուզեն անտեղի տագնապներ ստեղծել հիւրընկալ եւ բարեացակամ իշխանութեան մը գլխուն, յետոյ հրապարակաւ խայտառակուելու համար։

Զգելով որ արդարադատութիւնը իր գործը կատարէ, աւելորդ անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք, թէ այս ստորին արարքները ոչ միայն ո՛ր եւ է օգուտ չեն բերեր խառնակիչներուն և փարիսեցիներուն, այլ եւ կրնան աւելի սաստկացնել կարգ մը տեղական տարրերու ատելութիւնը։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԱՆՁԱՐՁԱԿ ՔՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

ՊԷՅՐՈՒԹ, 23 յունուար.— Յունուար 18ի իրիկուան ժամը 6ին մօտ, քաղաքիս Նորաշէն Օփէրայի կից փողոցին մէջ, անծանօթի մը կողմէ արձակուած ատրճանակի երեք գնդակով սպաննուեցաւ ծանօթ համայնավար Սարգիս Տխրունի, որ Տիւրգիներու ապստամբութեան օրերուն, ուրիշ քանի մը արբանեակներու հետ, գրգռիչ Թուրքերու հեղինակ նկատուած եւ իբր այդ ձերբակալուած ու բանտարկուած էր։

Այս դէպքը, սակայն, համայնավար թափթփուքներու եւ հակադաշնակցական «քլիք»ին համար առիթ մը եղաւ դիմելու աննախընթաց քսութեանց եւ մատնութեանց։ Տեղական իշխանութիւնը յունուար 19էն ի վեր սկսած է ձերբակալել բոլոր աչքի զարնող հայրենակիցները։ Այս տողերը գրուած ատեն ձերբակալուած են Վահան Փափազեան, Խոսրով Թիւթիւնճեան, Վարդան Գէորգեան, Միհրան Թուրիկեան, Արամ Սահակեան, Յարութիւն Շահինեան, Արշակ Յովհաննիսեան, Յակոբ Տէր Մելքոնեան, Անդրանիկ Պալեան, Հայկ Պալեան եւ Տօքթ. Գուլագեան։ Մինչեւ թղթակցութեանս ձեր ձեռքը անցնիլը, հաւանաբար կը ձերբակալուին եւ ուրիշներ։

Ձերբակալութիւնները կատարուած են մասնաւոր ցուցակի մը վրայ, որուն պատրաստութեան համար աշխատած են զանազան թափթփուքներ, մասնաւորապէս Բենիամին Ժամկոչեան, Նշան Քէօմիւրճեան, Երկաթ, Մատօեան, (այս վերջինը, ինչպէս նաեւ սպաննուած Սարգիս Տխրունիի եղբայրը յայտնապէս մատնանշումներ կը կատարեն), Տատուրեան եւ ուրիշներ։ Ջէզոք անունով յայտնի հակադաշնակցական Բիւզանդ Քէհեաեան եւ ռամկավար Թուր Սարգիսեան (յիսնապետ) այս առթիւ իրենց մաղձը կը թափեն։

«Պէտք է վերջ տալ Դաշնակցութեան» յանկերգը դարձած է կարգախօս փողոցային խմբակի մը, որ վերջին տարիները խանգարեց մեր գաղութին հանգիստը, եւ հիմա, անծանօթի մը գնդակէն ինկած համայնավարի մը դիակին վրայ կոկորդիլոսի արցունք կը թափէ, պոռալով.

— *«Մէկին տեղ քառասուն զոհ կ՚ուզենք։»*

Այս դէպքին առթիւ, նորընտիր Քաղաքական ժողովէն իրենց հրաժարականը տուին Նախկին Հնչակեան (գուցէ եւ այժմ ալ) Վահրամ Վարժապետեան եւ միւս անդամները։

Թէ այս կացութիւնը մինչեւ ո՛ւր կը հասնի,— դժուար է նախատեսել։ Իրականութիւնը այն է որ ձերբակալութիւնները հետեւանք են *հասարակ մատնութեան*, եւ անըմբռնելի։ Անշուշտ արդարութիւնը երեւան կ՚ելլէ ուշ-կանուխ։

Առ այժմ ընդհանուր խուճապ կը տիրէ։ Զոյգ առաջնորդները սմքած իրենց պատեանին մէջ, ոչ իսկ կ՚ուզեն ելք մը խորհիլ։ Միւս կողմէ տեղական արաբ մամուլը կը շարունակէ իրեն համար շա՛տ սովորական դէպք մը պատրուակ ծառայեցնել, վարկաբեկելու եւ հալածելու հայ ժողովուրդը։

Մինչեւ այս տողերը գրելս ձերբակալուած են 35 անձեր։

46 ԿԻՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ

Միեւնոյն թղթաբերով, բայց աւելի նոր թուականով մը (յունուար 24) ստացանք բողոք մը 46 կիներու կողմէ, որոնք հաղորդելով դէպքը, կ՚աւելցնեն.

—45-50 ծանօթ անձնաւորութիւններ բոլորն ալ ութ օրէ ի վեր բանտն են։ Ոչ կանոնաւոր հարցաքննութիւն եղած է եւ ոչ ալ թոյլ կու տան յարաբերելու։ Իբրեւ ոճրագործներու կը վերաբերուին բանտարկեալներուն հետ. իսկ խառնակիչները բոլորն ալ մէջտեղն ըլլալով, իրենց ուզածը ընել կու տան։ Մեր ամուսինները բոլորը բանտարկուած են եւ մենք թեւաթափ՝ մեր փոքրիկներով մէջտեղ մնացած, լացի ու կոծի մէջ ենք։ Ոչ միջոց ունինք փաստաբան վարձելու, ոչ ապրուստի դիւրութիւն, եւ ոչ ալ մարդ ունինք գործելու։

«Ազդակ»ը փակուած է։ Կ՚իմանանք թէ արտակարգ դատաբանի պիտի յանձնեն կալանաւորները։

ԿՐԻՓԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԸ

Ամերիկայէն վերջ Անգլիոյ մէջ եւս կրիփը վրդովիչ համեմատութիւններ առած է։ Լոնտոնի եւ Անգլիոյ մեծ քաղաքներուն մէջ անցած շաբթու մեռան 321 հոգի։ Առջի շաբաթ մեռած էին միայն 179 հոգի։ Համաճարակը մահացու է մանաւանդ տարիքը առած մարդոց համար։ Մառախուղն ու խոնաւութիւնն է գլխաւոր պատճառը հիւանդութեան տարածման։

Բժիշկները դիտած են որ այս տարի կրիփի համաճարակը աւելի ծանր է եւ թոքերու թեթեւ բորբոքում կը պատճառէ։ Առողջապահական նախարարութիւնը մամուլի միջոցաւ կը ծանուցանէ բոլոր վարակուողներուն՝ առաջին վայրկեանէն իսկ անկողին մտնել եւ բժիշկ կանչել՝ բարդութիւններէ խուսափելու համար։

Բժիշկները գիշեր ցորեկ կը յոգնին։ Հիւանդանոցները մինչեւ բերանը լեցուած են։ Ժողովուրդին բոլոր դասակարգերն ալ կ՚ենթարկուին համաճարակին, մանաւանդ անոնք որ խմբովին կ՚աշխատին՝ դպրոցներու, գործարաններու կամ գրասենեակներու մէջ։ Լոնտոնի մէջ 1300 ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ վարակուեցան։

Մեծ վաճառատուններու պաշտօնեաներէն շատերը նոյնպէս հիւանդացած են։

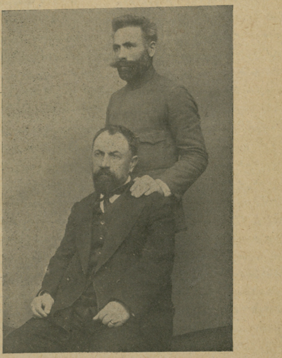
Լոնտոնի մէջ ծագած է նաեւ ծաղիկի համաճարակ։

Փարիզի մէջ եւս վերջին օրերու մառախուղները շատերու հիւանդութեան պատճառ եղան։ Պէտք է զգուշանալ եւ արգելիչ միջոցներ ձեռք առնել, մանաւանդ երախաներու համար։

Տրոցկիի արտախումին շուրջ

Թայմզի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Րիկայի մամուլը այսօր կը հրատարակէ հեռագիր մը, ո-

ՌՈՍՏՈՄ (կողքին՝ զինուոր Մատթէոս)
(Մահուան տասնամեակին առթիւ)

րուն համաձայն միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէս զի Տրոցկի Թուրքիա մեկնի փետր. 24ին։

⁂ Պերլինի «Ձախ համայնավարներու», այսինքն Տրոցկիականներու պաշտօնաթերթ «Ֆոլքսվիլլէ» կը գրէ թէ Տրոցկի Ալմա-Աթայի իր աքսորավայրէն տեղափոխուած է յունուար 15ին եւ չի գիտցուիր թէ ներկայիս ո՛ւր կը գտնուի։

⁂ Կէս պաշտօնական «Միլլիէթ» կը հաստատէ թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը արտօնած է Տրոցկիի Թուրքիա մուտքը։

⁂ «Տէյլի Էքսփրէս»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Տրոցկի Էնկիւրի պիտի երթայ եւ ոչ թէ Պոլիս, Մ. Քէմալի կարգադրութեամբ։ Թուրք հողի վրայ Տրոցկիի սպանութիւնը արգիլելու համար, Քէմալ զայն պիտի բնակեցնէ Էնկիւրիի խորհրդային դեսպանատան մէջ, որ ռուսական հող կը նկատուի։ Տրոցկի միշտ հսկողութեան տակ պիտի առնուի երկու զինեալ պահակներու, որոնց մէկը պիտի տայ Թուրք կառավարութիւնը, միւսը՝ խորհրդային դեսպանատունը։

Անգլիական ուժերը Միջին Արեւելքի մէջ

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ, երեսփոխան մը հարցուցած ըլլալով թէ Անգլիա ի՛նչ զինուորական ուժ կը պահէ Միջագետքի, Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի մէջ, օդային նախարարը գրաւոր պատասխան տուաւ։ Ըստ այդ պատասխանին, Անգլիա Իրաքի մէջ ունի հինգ օդանաւային տորմիղներ եւ մէկ զրահապատ հրասայլերու զօրաթեւ։ Իսկ Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի մէջ մէկ օդանաւային տորմիղ եւ մէկ զրահապատ հրասայլերու զօրաթեւ։

Այս տարի ասոնց համար ծախք պիտի ըլլայ մօտ 1,750,000 անգլ. ոսկի, որուն 250,000 ոսկին պէտք է նկատուի բացառիկ ծախք՝ այդ ուժերուն յիշեալ երկիրներուն մէջ պահուելուն համար։ Ամէն տարի ծախքերը կը պակսին եւ նախատեսուած են նոր զեղչեր։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Տէլհիէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.— Հնդկաստանի կառավարութեան արտաքին նախարար սըր Տընիս Պրէյ Օրէնսդիր ժողովին մէջ ուղղուած հարցումներու պատասխանելով, յայտարարեց.

— Ո՛չ մէկ զինուոր, ոչ մէկ թնդանօթ շարժման մէջ դրուած է սահմանագլուխին վրայ եւ սահմանապահ զինուորներու առօրեայ կեանքը երբեք չէ խանգարուած։ Միակ փոփոխութիւնը եղած է այն՝ որ զինուորական օդանաւերը իրենց սովորական պարտականութենէն շեղում մը կատարելով նուիրուեցան մարդասիրական գործերու՝ կիներն ու մանուկները ապահով տեղ փոխադրելու համար Քապուլէն։ Մինչեւ հիմա մեր սահմաններուն մէջ քաղաքական կացութիւնը շատ խաղաղ մնացած է։ Նկատելով որ սահմանագլուխի շրջանները միշտ կ՚ազդուին Աֆղանիստանի դէպքերէն, կը նշանակէ թէ սահմանագլուխի մեր քաղաքականութիւնը շատ առողջ է։ Մեր բոլոր ցեղախումբերն ալ հանդարտ մնացին մինչեւ հիմա, թէեւ անհատներ չկրցան դիմանալ այս կամ այն կողմին ի նպաստ գործելու բնական մղումին։ Քաղաքացիական կռիւներու մէջ ցեղախումբերը մեծապէս կը շահագրգռուին։ Քանտահարի, Քապուլի եւ Ճէլալապատի երեք կառավարութիւններն ալ ջանքեր կ՚ընեն անոնց աջակցութիւնը ձեռք բերելու համար։ Սահմանագլուխի մեր սպաները ճիգեր կ՚ընեն արգիլելու համար անոնց մասնակցութիւնը եւ խղճամիտ չէզոքութիւն պահելու համար Աֆղանիստանի շարժումներուն հանդէպ։ Այսպէս է եղած մեր քաղաքականութիւնը սկիզբէն ի վեր։

Սըր Տընիս Պրէյ վերջացնելով ըսաւ թէ կառավարութիւնը վստահ է որ ամբողջ Հնկաստանը, իր մամուլովն ու հանրային կարծիքով համամիտ է այս քաղաքականութեան։

⁂ Աֆղանիստանի սահմանագլուխէն հասած լուրերը հակասական են։ Հեռագրի մը համաձայն, Ալի Ահմէտ խան, Ամանուլլահ թագաւորի քեռայրը, որուն կ՚աջակցին Խուժանները Ճակտալաքի մէջ, կռիւ սկսած է Պէչէի Սաքայի ուժերուն դէմ։ Զրոյց կը շրջի թէ Մէլիք Ղաուսէտտին, Ղիլզայի ցեղա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՍՏՈՄԸ ԵՒ ԱՐԱՄԸ

Ինչպէս գրած էինք, յունուար 18ին լրացաւ Ռոստոմի, իսկ 29ին՝ Արամի մահուան տասնամեակը (1919—1929)։

«Դրօշակ»ի վերջին թիւը՝ յունուար-փետրուար, ամբողջովին նուիրուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան այս երկու ցայտուն դէմքերուն, զանազան պատկերներով։ Ստորեւ կ՚արտատպենք հատուած մը՝ խմբագրականէն։ Իսկ յաջորդով կ՚ամփոփենք ուրիշ հատուածներ եւ կենսագրական գիծեր։

* * *

Տարբեր սերունդի եւ տարբեր տարիքի մարդիկ, բայց մեր այս երկու թանկագին ընկերները ո՜րքան կը նմանէին իրարու շատ մը տեսակէտներով։

Ամէնէն առաջ՝ իբրեւ սերմանացան։ Ուսուցիչ՝ երկուքն ալ, իրենց տքնութիւնը խոր հետքեր կը ձգէր նոյնիսկ այս տարրական եւ խաղաղ ասպարէզին մէջ։ Կը յիշենք Ռոստոմը, երբ թուաբանութեան դաս կուտար 8-10 տարեկան մանուկներու, ի հարկին ամբողջ դասաժամը յատկացնելով միայն մէկ դանդաղամիտ աշակերտի դասը սորվեցնելու։ Եւ այս տաղտկալի ճիգը՝ ամէնէն հասուն տարիքին մէջ. թէեւ ծանրաբեռնուած՝ իր բուն պաշտօնին մտահոգութիւններով, բայց առանց տրտնջալու, միշտ բարի ժպիտ մը դէմքին։ Ցնծնելու էր դարձեալ, թէ ի՛նչ ոգեւորութեամբ հարիւրաւոր աշակերտներ կ՚առաջնորդէր դէպի դաշտերն ու սարերը, իրագիտական դասեր տալով ճամբան հանդիպած քարի կտորի մը, բոյսի մը, ծաղիկի մը, ծառի մը կամ ճճիի մը մասին։ Եւ այս, ո՛չ միայն քաղաքին մէջ, այլ ամէն ուր որ կ՚երթար, կարինէն մինչեւ Մուշ եւ Սասուն, իր հետ առած՝ 10-15 դպրոցականներ, խումբ մը շրջիկներ ալ եռեւէն։

Ուսուցիչ էր նաեւ Արամը։ Օսմանեան Սահմանադրութեան արշալոյսին, հազիւ ազատած Վանի քստմնելի նկուղներէն, կը հանգստանար Ժընեւ, յետոյ կ՚անցնէր Օրտու, Սեւ ծովու ափը, իբրեւ դպրոցի տեսուչ. յետոյ նորէն Վասպուրական, իբրեւ գործիչ եւ ուսուցիչ։ Դժուա՞ր է ըսել, ուսուցի՞չն էր, որ կը լրացնէր յեղափոխականը, թէ յեղափոխականն էր, որ սովորական դաստիարակ-վարժապետի միօրինակութենէն կը բարձրացնէր զինքը կախարդական ուժի մը։ Աշակերտը, ինչպէս ամբոխը, ոչ թէ դաս կ՚առնէր, այլ կը խմորուէր, իր նայուածքին տակ, կը թրծուէր ինքնաբերաբար, հասարակ ընթերցարանը կը դառնար կենդանի աշխարհ մը, ուր պճլտուն աչքեր հաճութեամբ կը գտնէին, ինչ որ կ՚ուզէր սորվեցնել ուսուցիչը։

Այս նոյն թամթաւուն, անզգալի, այլ տիրական եւ յարատեւ գիծը՝ նաեւ կուսակցական կեանքի մէջ, քաղաքական-յեղափոխական գործունէութեան ընթացքին։

Ճիշդ է, որ խառնուածքի տարբերութիւնը կը շեշտուէր այստեղ։ Ռոստոմը միշտ լռակեաց եւ ստուերի մէջ, կը խուսափէր աղմուկէն եւ ամբոխէն, բայց կ՚երեւար ամէն տեղ։ Աւելի շատ՝ պարզ խմբական ժողովներու մէջ քան միթինկներու։ Եթէ ստիպուէր բեմ ելլել, համեստօրէն կը նստէր աթոռին վրայ, «զրոյց անելու», ո՛չ թէ ճառ խօսելու համար։ Իսկ իր զրոյցները… Ափսո՜ս որ ո՛չ իսկ պատճէն մը կայ թուղթի վրայ։ Ինք իսկ արգիլած է գրի առնել։

Արամը, աւելի տաքարիւն, նոյնքան սիրելով հանդերձ մրջիւնի աշխատանքը, վախ չունէր ամբոխէն, եւ ամբաձիգ բառեր կը հոսէին իր բերնէն, բեմի վրայ։ Հռետոր չէր, բայց պողպատի ձայն կուգար իր խօսքերէն։ Կը պոռթկար անճիգ եւ անարուեստ, բայց կը զգայիր որ միտքն ու կամքը զուգընթաց կ՚երթան։

Ինչպէս տարբերութիւնը, միացման գիծն ալ այստեղ կը շեշտուէր։ Բեմէն, հրապարակէն, աղմուկէն յետոյ, երկուքն ալ, Ռոստոմը եւ Արամը, կարծես միեւնոյն մարմնին երկու թեւերն էին, որ առանց նեղութիւն պատճառելու, կը գրուէին, գործի կը կպէին բոլոր պիտանի տարրերը։ Կը թուի թէ — արդեօք իրենց գիտութեա՞ն բերումով — երկուքին համար ալ գաղտնիք չունէր մարդիկը տարրալուծելու յատկութիւնը. մէկ տղայ, մէկ աղջիկ, գիւղացի, մտաւորական, խումբ մը երիտասարդներ, — փոյթ չէ, կը բաւէ որ հանդիպեցա՛ն մէկուն կամ միւսին սուր հայեացքին, իրենց այս կամ այն գիծով, այլ եւս ազատում չկար։ Միայն մէկլաւ յատկանիշ բաւական էր, որ երկուքն ալ մոռնային թեկնածուին գէշ կողմերը ու ճգնէին գործի մղել զայն, այդ մէկ բարեմասնութեամբ սրբագրելու համար թերիները։

Այսպէ՛ս է որ, եւ՛ Ռոստոմին եւ՛ Արամին հետ կապուած անունները, ամէնէն համեստէն մինչեւ ամէնէն փայլունը, դարձած են հաւատարիմ եւ գործօն զինուորեալները Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Սովորական իմաստով աշակերտներ չեն եղած անոնք, այլ մանկիները կամ ժառանգորդները վարպետներուն զանազան յատկութեանց։

* * *

Ամեհի լերան մը կողքին թառած կաղնի մըն էր Ռոստոմը։ Աւելի ճիշդ՝ ժայռի ստորոտէն բխած վճիտ առու մը, որ կը հոսի ու կը ժպտի, որ հետքեր կը ձգէ ու կը խուսափի։ Մերթ ծածկուած թուփերու տակ, մերթ խառնուած՝ մեծ ջուրերուն։ Ե՛ւ ներկայ, ե՛ւ բացակայ, ե՛ւ այստեղ ե՛ւ այնտեղ։ Իրեն համար չկար գործին մեծն ու պզտիկը, խոնարհն ու շքեղը։ Եւ իրեն համար չէին մեծ ոստաններն ու քաղաքները։ Տարին մէկ անգամ Պոլիս կուգար կարինէն, օրերը համրելով։ Երեք օր կամ մէկ շաբաթ՝ կուսակցական գործերու համար։ Յետոյ երեք օր ալ Ժընեւ՝ կինը տեսնելու։ Եւ շոգեպինդ վերադարձ՝ դէպի կարին։ Այն աստիճան արագ, որ կը մերժէր ճամբորդի կառք առնել Տրապիզոնէն ու կը նստէր թղթատարական սայլը՝ որպէսզի փոխանակ վեցի, երեք օրէն հասնի կարին, անշուշտ, գիշեր ցորեկ քշելով սայլը, սուրհանդակին հետ քով քովի։ Ցաճախ կը պատահէր, որ ընկերները թելադրէին Պոլիս մնալ, իբրեւ Բիւրոյի անդամ, քանի որ այնտեղ էր կուսակցութեան վարիչ կեդրոնը։ Շատ կարճ էր Ռոստոմի պատասխանը.

— Եթէ գժգոհ էք Երզրումի կենալէս, պատրաստ եմ Խարբերդ անցնելու։

Եւ մինչեւ Մեծ Պատերազմը մնաց կարին, թէ իբրեւ Բիւրոյի անդամ, եւ թէ իբրեւ ազգային դպրոցներու տեսուչ, — յիշելով միայն գլխաւոր պաշտօնները։

Չափազանց բարեհամբոյր ընկերական կեանքի մէջ, փիլիսոփայի պէս ներողամիտ ոչ-դաշնակցականներու հանդէպ, առիւծի պէս կը մռնչէր Ռոստոմը, ապազուցուած յանցանքի մը առթիւ։ Միս-մինակը, մէկ նայուածքով եւ երկու բառով, զինաթափ կ՚ընէր ամէնէն անոպայ զեղծարարը, կը խոստովանցնէր ամէնէն քաղցած խաբեբան։ Իր կեցուածքն իսկ ահ ու դողի կը մատնէր յանցաւորը, կամ խումբ մը յանցաւորներ միասին, դէմ դիմաց։ Թերեւս, մեր անդրանիկ ընկերներէն ոչ մէկուն առջեւ այնքան սարսուռ զգացած են մեր շատ մը ընկերները, որքան Ռոստոմի բարոյական սաստին տակ։ Լեռ ըլլար, կը փլէր անոր երեւութապէս խաղաղ, ժպտուն, այլ հաստ ակնարկէն։

Այլապէս եզակի տիպար մըն էր Արամը։ Վարժ՝ բուռն ձեւերու, յաճախ ձեռքը մավզէրին, ան՝ կրանիտ կը դառնար վտանգի պահուն, ու վճիռներ կ՚արձակէր կատարեալ ինքնավստահութեամբ։ Գրեթէ անսխալ էր, րոպէի պահանջը ըմբռնելու տեսակէտէն։ Ամբոխը շատոնց մոռցած էր նախասահմանադրական շրջանի գաւազիր Արամը, եւ իր առջեւ կը տեսնէր հանրային գործիչը, մշակութային աշխատանքի նուիրուած ուսուցիչը։

Եկա՛ւ 1915 ապրիլը, հայաջինջ սարսափներու բոլոր նախանշաններով։ Իշխանը սպաննուած՝ դաւադրաբար, Վռամեանը ձերբակալուած՝ նոյն խարդախութեամբ։

Եւ Արամը կուտայ Վանի ապստամբութեան մարտակոչը, առանց մէկ վայրկեան տատանելու։ Ուսուցիչը կ՚անհետանայ յանդուգն յեղափոխականին առջեւ։

Նոյն վճռական թափը՝ 1918 մայիսին։ Վասպուրականը՝ նահանջի հարկադրուած, այնքան գերմարդկային ճիգերով շահուած նուաճումները՝ վտանգի տակ, Երեւանը՝ շղթայակապ եւ հեղձամահ, հարիւր հազարաւոր փախստականներ գալարուն՝ կեանքի եւ մահուան ալիքներուն մէջ. ո՛չ բարեկամ ոյժ, ո՛չ ապաւէն։ Թըշնամին սրընթաց կը քրքջայ, դանակը շողացնելով…

— Կռի՛ւ, կը գոռայ Արամը։ Ու իր մոգական խօսքին տակ, ամբողջ ժողովուրդ մը մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնած, կը խոյանայ դէպի Սարդարապատ եւ Ղարաքիլիսէ, զարնելու եւ զարնուելու համար։ Թերեւս ինքն ալ կը կասկածէր յաղթական ելքէն. բայց պատրանք չէր այլեւս։ Խուլ փաշաները խաղաղութեան դափնիներով կը դիմաւորէին արժանաւոր հակառակորդը։

Դաշնակցութիւնը չի սիրեր աստուածացնել անհատները, ինչքան ալ բարձր արժանիք ունենան։ Դաշնակցութեան համար անհատը՝ խտացումն է հաւաքական առաքինութեանց։ Կենդանի, տեսանելի եւ շօշափելի արտայայտիչը՝ հաւաքական կամքին։ Բայց ժողովուրդը, որ ունի իր առանձին աշխարհահայեացքը, այնքան տարբերային ու հարազատ, 1918 մայիս 28էն յետոյ, Արամը հռչակեց իբր հիմնադիր հայկական անկախութեան։ Եւ, անշուշտ, սխալ չէր այս եզրակացութիւնը, մեր ժամանակակից պատմութեան ամէնէն ճակատագրական օրերուն համար։

Անփոխարինելի են Ռոստոմն ու Արամը, ինչպէս այնքան ուրիշներ, որ անդարձ գացին։ Բայց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միշտ ալ ընդունակ է Ռոստոմներ եւ Արամներ յարուցանելու, որ եւ է ճակատագրական ժամու, կը բաւէ, որ անթարթ աչքերով եւ սրբազան հաւատքով փարի անոնց թողած յեղափոխական հանգանակին. տիրաբար, խորապէս ըմբռնէ անոնց կորովին իմաստը եւ անդաւաճան յարատեւութեամբ քալէ անոնց ճամբէն։

«ՍԹԱՓՈՒՄԻ ԵՐԳԵՐ»ԻՑ

I

Հայրական տանս մէջ հիմա
Կրակը մեղմիւ կը վառի,
Հայրական տանս մէջ հիմա
Մեքենան, այն հին, կը կարի,
Կը կարի մեքենան ու խուլ
Տրտունջով կը հագայ խոպոտ.
Ու հայրս, ծերունի տխուր,
Մեզմ կ՚երգէ մեքենայի մօտ…
Օ՛, այն երգը, մեղեդին Իրանի,
Որքա՛ն եմ այն երգը լսել,
Հոգուս մէջ ինչքա՛ն տեղ ունի,
Որքա՛ն է իմ սիրտը յուզել…
Այն երգը զաւակը կորցրած
Երգն է ընչազուրկ տէրվիշի,
Որ ամէն ելեւէջի մէջ
«Իմ բալաս, վարդ բալաս» կը յիշի…
Այն երգը կորած օրերի
Ափսոսանքն է ուղեղ այրող,
Այն երգը, ծերունի սրտի
Փղցունքն է արտասուք քամող…
Իմ ծերուկ հօր սրտում հիմա
Թախիծի նուրբ ցանց է հիւսւում,
Իմ ծերուկ հօր սիրտը հիմա
Մի անոյշ կարօտ է յուզում…

II

Աղօթք շինած իմ անունն իր համար,
Դողդողում է դեռ չհասած շըրթերին,
Հրահրում է անշէջ հուրն իր կրծքում յար,
Հատով փարւած ձմրան այս ցուրտ գիշերին։

Միտք է անում տրտում մայրս այս գիշեր,
Մեղմիկ ձայնով քոյրս իմ նամակն է կարդում,
Ու գալիս են, գալիս անցնում հին յուշեր,
Նոր տրտմութիւն ակօսելով հէք սրտում…

Միտք է անում, մտքով թռչում է հեռո՛ւ,
Եւ օրհնում է վերադարձի իմ ուղին,
Մտածում է, ե՞րբ եմ կրկին դառնալու,
Իւղ լեցնելու իմ հայրական կանթեղին…

Մտածում է, մտածում է անհատնում,
Անհաստատ են թւում նրան ամէն ինչ,
Ինքն իր հարցի պատասխանը չի գտնում,
Եւ այսպէս էլ ընկղմւում է անոյշ ննջ։

Լիոն ԱՐԱՄ-ՖԱՌՕՆԷ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ
ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

ԵՐԳԻԾԱՆԸ 600 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Օպէյտը Զաքանի Հիճրէթի ութերորդ դարու գրողներէն է։ Թողած է գիտական ու բանաստեղծական գործեր, բայց աւելի ճանչցուած է ու սիրուած իր երգիծական կտորներով։ Իր կենսագիրներէն Թ. Արան արտասովոր հիացումով կը ներկայացնէ Օպէյտը Զաքանին եւ անոր երգիծաբանութիւնը կը համարէ փարսերէն լեզուի գրական գլուխ գործոցներէն լաւագոյնը։ Մինչեւ մեր օրերու ուրիշ գրող մը, Մահմուտ Օրֆան, իր գրական մէկ թուոցիկ ուսումնասիրութեան մէջ չմխտելով հանդերձ այս կէտը՝ Օպէյտը կը համարէ առաջնակարգ արձակագիր, բայց կ՚ափսոսայ որ ան իր ժամանակի պահանջին ընդառաջ երթալու ստիպման տակ իր գրական գործերուն երգիծանք է խառներ։ Կը ցաւի որ տարիներ առաջ ֆրանսացի արեւելագէտ մը Օպէյտը ներկայացուցեր է իր հայրենակիցներուն իբրեւ երգիծաբան։

Դժբախտաբար տաղանդաւոր գրագէտը իր աշխատութեան մէջ լրիւ չի լուսաբաներ այս արձակագրին դէմքն ու գործը։ Ուրեմն կը մնայ ներկայացնել զայն հայ ընթերցողին, իբրեւ պարսիկ առաջնակարգ երգիծաբան։

Օպէյտը վարպետ գրչով ծաղրած է ժամանակի բոլոր ախտաւոր երեւոյթները, առանց անտես առնելու մինչեւ անգամ կրօնական խնդիրները։

«Ինչ կրօնքի ալ պատկանիս, եղիր բարեբար ու շնորհատու, քանի որ անհաւատութիւնն ու բարեսիրութիւնը աւելի լաւ է իսլամէն ու անբարոյականութենէն»։ *Այս է Օպէյտը Զաքանիի հաւատամքը, հակառակ ժամանակի տիրող ոգիին, երբ յանուն կրօնի անբարոյականութիւնն էր որ կը գերակշռէր։ Իր հաւատամքին հաւատարիմ մնալու, նոյնիսկ անաստուած, բայց մարդկային բարոյականը առաջ մղելու իր ճիգին մէջ, պարսիկ երգիծաբանը չի քաշուիր շրջապատը թունաւորողներու երեսին զարնել.*

«Եթէ դունդրախտին մէջ տեղ ունենաս, ուրիշները դժոխքը պիտի ըն ՚ րեն»։

Այնքան վատ են, որ դրախտին մէջ անգամ միասին ըլլալու գաղափարին հետ չի կրնար հաշտուիլ եւ դժոխքը կը նախընտրէ։

Որքան գիտեմ, Օրֆանի համառօտ ուսումնասիրութիւնը ամէնէն վերջինն է։ Թերեւս նորերը երեւան գան լուսաբանելու, բայց անկախ այդ բոլորէն, ինչո՞ւ չընդունիլ, թէ երգիծաբանի ներքին մղումն է թելադրած այս երկտողը Օպէյտը Զաքանիի գրչին։

— «կարիքի ոգէն եւ ցուրտի սաստկութենէն մեր տունը ոչ քուն կը գտնես, ոչ ուտելիք»։

Մէկդի թողլով իր բանաստեղծական կամ արձակ լուրջ կտորները, այս անգամ կ՚ուզարկեմ «Յառաջ»ին հետեւեալ թարգմանութիւնները, գերադասելով փոխադրել այնպէս, ինչպէս կայ բնագրին մէջ, փոխանակ հայացնելու՝ երբեմն անճանաչելի դառնալու աստիճան։

Օպէյտը ծնած է Ղազվինի մօտ, Զաքան գիւղը։ Այդ է պատճառը իր Զաքանի կոչուելուն։ Ըստ Թ. Արանի եւ ուրիշներու, մեռած է 722ին, որ սխալ է, ինչպէս կը փաստէ Օրֆան եւ կը պնդէ թէ 750ին տակաւին կ՚ապրէր ան։ Թէհրան, Պոլիս եւ Պերլին հրատարակուած Օպէյտը Զաքանիի արձակ, բանաստեղծական եւ երգիծական «ընտիր հատուածները» թերի են դժբախտաբար եւ հրատարակիչներու կողմէ անտեսուած է անհրաժեշտ ուշադրութիւնը։ Այսուհանդերձ կը թարգմանեմ վերջին Պերլինի 1925 (դէյ 1303) հրատարակութենէն։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

✕ *Մէկը սրբարան մը հասաւ, շատ երկար գերեզման մը տեսաւ։ Հարցուց թէ այս որո՞ւն գերեզմանն է։ Ըսին՝ մարգարէի դրօշակիրինն է։ Ըսաւ,— միթէ դրօշակով միասի՞ն թաղեցին։*

✕ *Մէկը աստուածութեան պահանջ կը դնէր։ Տարին Խալիֆային մօտ, որ յայտարարեց.— Այստեղ անցեալ տարի մէկը մարգարէութեան պահանջ կը դնէր, սպաննեցին։*

Ըսաւ՝ լաւ ըրին, քանի որ ես չէի ղրկողը։

✕ *Աբուպէքր Րապապին շատ գիշերներ գողութեան կ՚երթար։ Գիշեր մը գնաց եւ շատ աշխատեցաւ, բայց՝ բան չգտաւ։ Իր փաթթոցը գողցաւ եւ գրկին մէջ առաւ։ Երբ տուն գնաց, կինը ըսաւ,— Ի՞նչ ես բերեր։ Ըսաւ.— Այս փաթթոցն եմ բերեր։ Ըսաւ.— Այս քու փաթթոցդ է։ Ըսաւ, Լռէ՛, դուն չես գիտեր, անոր համար գողցայ, որ մարդոց քով գողութիւնս չլսուի։*

✕ *Երախայի մը հարցուցին.— Ախորժակ ունի՞ս։ Ըսաւ,— Ես խեղճս այդ ստացուածքը միայն ունիմ։*

✕ *Ջէհի տան դուռը գողցան։ Գնաց մզկիթի դուռը քակեց ու տուն տարաւ։ Ըսին, Ինչո՞ւ մզկիթին դուռը քակեցիր։ Ըսաւ.— Իմ տան դուռը գողցեր են եւ Աստուած կը ճանչնայ այդ գողը, թող գողը ինծի յանձնէ եւ Իր տան դուռը ետ առնէ։*

✕ *Խորասանի մէջ Խալաֆ անուն նահանգապետ մը կար։ Անոր ըսին թէ այս ինչը կատարելապէս քեզի կը նմանի։ Զայն բերել տուաւ եւ հարցուց, թէ քու մայրը միջնորդութիւն կ՚ընէ՞ր եւ մեծերու տուները կ՚երթա՞ր։ Ըսաւ՝ մայրս աղ[…] մըն էր, երբեք տուն[…] չէր եղեր, բայց հայր[ս] […] այգիներուն մէջ կ՚աշխ[…] Հերկիր էր։*

✕ *Խումբ մը Ղազ[…] անաստուածներու գլխ[…] էին գացեր։ Վերադարձ[…] մէկը անաստուածի մ[…] փայտին անցուցած կը[…] Մէկն ալ փայտին վրա[յ] կը բերէր։ Հարցուցին […] սպաննեց. ըսաւ՝ ես ին[…] խը չբերիր։ Ըսաւ՝ ա[…] հասնիլը գլուխը տարե[…]*

✕ *Մէկը իր բարեկա[…] Աչքս կը ցաւի, ի՞նչ ի[…] կ՚ուտաս։ Ըսաւ.— Անցեա[լ] ակռաս կը ցաւէր, հան[…]*

✕ *Ճաղատ մարդ մը […] քէն դուրս ելաւ։ Գլխ[…] ցեր էին եւ բաղնեպան[…] վէճի բռնուեցաւ։ Բ[…] ըսաւ,— Դուն այստեղ […] խարկ չունէիր։ Ըսա[ւ] […] միւսլիմաններ, այս գլ[…] գլուխներէ՞ն է, որ կ[…] լայ առանց գլխարկի […] հանել։*

✕ *Հիւանդին մէկը […] ցաւ։ Երեք ամիս յետ[ոյ] տղայ մը ծնաւ։ Հօրը հ[…] Այս տղուն ինչ անուն[…] Ըսաւ.— Քանի որ ին[…] երեք ամիսէն առաւ, […] սուրհանդակ անուանել։*

✕ *Թուրք մը կար. […] նիք որ մտնէր, դուրս […] տեն, բաղնեպանը կը […] թէ դու իմ հագուստն[…] ցեր ես։ Գործը այնտեղ […] որ զայն ոչ մէկ բաղն[…] չէին ընդունէր։ Օր մը […] մը դուռը գնաց, քանի […] վկայ բռնեց, որ ոչ մէկ […] բարութիւն չընէ եւ ինչ […] բարութիւն որ ընէ, ստ[…] Բաղնիք մտնելուն պէս […] պանը անոր բոլոր հագ[…] րը իր տունն ուղարկեց։ […] բաղնիքէն դուրս ելաւ, […] պահանջել։ Տկլոր, կ[…] մէջքին կապեց եւ ըսաւ[…] միւսլիմաններ, ես չեմ […] պահանջել, բայց հարցո[…] բաղնեպանին, թէ ես […] այսպէ՞ս իր բաղնիքը ե[…]*

ԹՈՒՐՔ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԻ[…] ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺ[…]

Էքօ տը Փարի մէ[ջ] Լաքոստ շարունակելով պտոյտները նոր Թուր[…] սին, այս կրկնակ խո[…] րուն տակ կը գրէ.—

Թուրք ազգայնակա[…] նոր Աւետարանը երկրին […] րոզելու, ժողովուրդը նոր փարներուն վարժեցնելու […] իր տրամադրութեան տա[…] զուտ ընկերային եւ գրակ[…] մակերպութիւն մը, «Թ[…] Ճաղը»ները։ Հիմնուած […] տարի առաջ, Խմթիհատ-Թե[…] օրերուն, անոնք իրենց […] ունեցած են Թուրք միտք[…] բազմել օտար, արաբ […] սիկ ազդեցութիւններէ, որ[…] կը խեղդէին իր բնական հ[…]

Պոլսոյ մէջ 1911ին […] Քէմալ եւ Եուսուֆ Աքչ[…] կը հիմնէին առաջին Թիւրք […] ղը, որուն գործակցեցան […] Զիա կէօք Ալբ, Մեհմէտ […] Ահմէտ Հիքմէթ, Րիզա […] եւ Համտուլլահ Սուպհ[…] կազմակերպութեան արդի[…] գահը։ Նախապէս համա[…] նական, Թիւրք Օճաղը հ[…] մական էր։ Յետոյ իր համ[…] բանականութիւնը կծկուե[…] ռաւ աւելի նեղ ազգայնա[…] թիւն մը, ամբողջական հա[…] քութեան մը ձեւ։ Սակայն […] հեռու մնաց քաղաքական[…]

Թիւրք Օճաղը մա[…] է բոլոր մեծ բարենորոգ[…] Ազգատգրել կինը, Թրքաց[…] կիրը՝ միաժամանակ եր[…] մեթոտներով առաջնորդել[…] ասոնք էին նպատակը […] մակերպութեան, որ 40 […]

անգամ եւ 270 մասնաճիւղ ունի։ Այս ակումբները կը կազմակերպեն ժողովրդային դասընթացքներ եւ հրապարակային դասախօսութիւններ։ Կը մատակարարեն ընթերցարաններ, որբանոցներ, կրթիչ մարզանքներ։ Ասոնք է որ պաշտօն առանձնած են ժողովրդականացնելու այբուբենական բարենորոգումը։

Ամէն բանէ առաջ, անոնք կը զբաղին վերստեղծել Թուրք լեզուն, որ շատ աղքատացած է՝ մեծ թիւով պարսկերէն եւ արաբերէն փառերու ներմուծումով։ Զուպէյիտ Համիտ պէյի պաշտօն յանձնուած է կատարել ա՛յն զոր ըրաւ Միսթրալ Փրովանսի լեզուին համար իր Ֆէլիպրիժի գանձով։ Անիկա կը խմբագրէ Թուրքերէն լեզուի պատմական բառարան մը, որ պիտի ըլլայ հոյակապ գործ մը՝ Շէմսէտտին Սամիի եւ Հաճի Հօճայի պարզաբանուած բառարանէն եւ Հիւսէյին Ճահիտի քերականութենէն վերջ։ Այբուբենի բարենորոգումը — որուն նախաձեռնութիւնը ստանձնեցին Ռուսիոյ Թուրքերը՝ 1924ին սովետներու կողմէ Բագու-ի մէջ գումարուած բանասիրական համաժողովի ընթացքին — շատ հեռու որ հետեւանքներ պիտի ունենայ։ Մինչեւ հիմա, առնուազն 57 այբուբեններ պէտք կ՚ըլլային՝ գրելու համար Թրքական անհամար բարբառները, Մանջուրիոյ տափաստաններէն մինչեւ Կասպից եւ Սեւ ծովու եզերքները. այսուհետեւ պիտի բազմապատկուին գրական — հետեւաբար եւ քաղաքական — կապերը Թուրք ժողովուրդներու զանազան ճիւղերուն միջեւ։

Չորս ամիսը բաւական եղաւ Մուսթաֆայի, իրականացնելու համար այս հսկայական բարենորոգումը, որուն առջեւ ընկրկած էր նոյն իսկ Մեծն Պետրոս։ Երեսփոխաններ, նախարարներ զրկուեցան երկրին մէջ՝ բարենորոգումը քարոզելու եւ դասընթացքներ կազմակերպելու համար։

Նոյեմբեր 1ին բարենորոգումը միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ։ 1930 յունիս 1էն սկսեալ, արաբերէն գիրերով ո՛չ մէկ գիրք, ո՛չ մէկ գրութիւն պիտի թոյլատրուի։ Մինչեւ այն ատեն պաշտօնեաները ստիպուած են գիտնալ նոր այբուբենը, որ բանի կ՚ուզուի, մինչեւ 50 տ. բոլոր քաղաքացիներուն՝ այր թէ կին։

* * *

Վերջին դարերու Թուրք գրողներու ներշնչումը եղաւ մանաւանդ արաբական եւ իրանեան։ Ֆիզուլի՝ ԺԵ. դարուն, Պաքի՝ Քանունի Սուլթան Սիւլէյմանի բանաստեղծը, Թէվֆիք՝ զոր Մուրատ Դ. սպաննել տուաւ, ինչպէս նաեւ Նէտուր՝ Աճմէտ Գ.ի օրով ծաղկող մեծ քնարերգակը, պաշտօնական գրութիւններ, պալատական ներբողներ միայն գրեցին։ Շատ քիչ խանդ, մեծ չորութիւն մը (ո՛չ մէկ հովուերգակ բանաստեղծ)։ Այսպէս է իրենց հասարակաց դիծը։

Ապտիւլ Մէճիտի օրով (1839-1856), Թանզիմաթի շրջանին է որ եւրոպական ու մանաւանդ ֆրանսական ազդեցութիւնը թափանցեց Թուրք գրական մտածումին մէջ։ Մեր Անսիքլոփէտիստները, մեր փիլսոփաները խանդավառութեամբ կարդացուեցան։ Շինասի՝ Լիթրէի բարեկամը՝ մեծ նախակարապետը եղաւ։ Ինք է որ արդիացուց Թուրք արձակը, որ իրմէ առաջ հագուադէպ էր, յաճախ տաղաչափուած եւ ընդհանրապէս վերապահուած պատմական երկերուն։

Ցետոյ ծնաւ «Նոր Գրականութիւնը», որուն երեք մեծ դէմքերը եղան Նամըգ Քէմալ, Մահմուտ Էքրէմ եւ Ապտիւլ Հագ Համիտ։ Ասոնց գործը եղած է անսահման։ Ասոնցմէ սկսեալ է որ վերջնապէս լքուեցան արեւելեան բանաստեղծական ձեւերը, «ղազէլ»ն ու «քասիտէ»ն որոնք չէին համապատասխաներ արդիական մտքի արտայայտութեան։

Այս երեք մարդիկը, որոնք աւելի քան կէս դար գրական ամենազօր եւ ճշմարիտ եռապետութիւն մը վարեցին, վիպական ազդեցութեամբ տոգորուած էին։ Լամարթին եղաւ ճշմարիտ վարպետը Էքրէմի։ Նամըգ Քէմալ եղաւ յեղափոխական քնարերգակ մը, տեսակ մը Թուրք Տէրուլէտ, (իր նշանաւոր թատերախաղը՝ «Հայրենիք», արգիլուեցաւ Սէրային կողմէ)։

Ապտիւլ Հագ Համիտ, Թուրքիոյ Վիքթոր Հիւկօն, գրած է թատերախաղեր, ինչպէս նաեւ մռայլօրէն քնարական եւ յուսահատական քերթուածներ, չէյքսփիրեան անվիճելի դարձուածքով մը («Մաքպէր», գերեզմանը, գրուած մահուանը վրայ իր կնոջ որ թաղուած է Պէյրութի մէջ. «Նէսթէրէմ», որբերգութիւն որուն նիւթը նոյնն է «Սիտ»ի հետ. «Էքպէր», առասպելը այն մեծ սուլթանին, որ սպաննեց Աղեքսանդրի կողմէ սիրուած իր քոյրը)։

Ապտիւլ Հագ Համիտ պէյին հանդիպեցայ բարեկամս բանաստեղծ Միտհաթ Ճէմալի տունը։ Ութսունը անց գեղեցիկ ու պատկառազդու ծերունի մըն է, բարձրահասակ, պեխով եւ պզտիկ մօրուքով։

Երիտասարդութեանը արտագրած երկերուն մէջ կրած է ազդեցութիւնը Պարսկաստանի եւ Հնդկաստանի, ուր ապրած է։ Սակայն խորապէս եւրոպականացած է այն երկար բնակութեանց ընթացքին, զոր դիւանագէտի իր պաշտօնին բերումով, ունեցած է Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ։ Աւելորդ է ըսել թէ հրաշալիօրէն ծանօթ է մեր գրականութեան։

Աւելի երիտասարդ սերունդը կազմած էր «Էտէպիյաթը Ճէտիտէ»ն (Նոր Գրականութիւն), որ շարունակեց Թանզիմաթի եւ Նամըք Քէմալի դպրոցներուն ոգին, արեւմտեան գաղափարները ներարկելով Թրքական մտածումին մէջ։ Իր անդամներէն շատեր կ՚աշխատակցէին «Թանին»ի, պաշտօնաթերթ Իթթիհատ Թէրագգըի։ Ասոնք էին՝ 1908 յունիսէն ի վեր՝ Թէվֆիք Ֆիքրէթ, Հիւսէյին Ճահիտ, Սալիհ Զէքի պէյ, Խալիտէ Էտիպ հանըմ, նշանաւոր կին գրողը։

Թէվֆիք Ֆիքրէթ, հայրենասէր մեծ-բանաստեղծը, ապակրօն, իր Սէրվէթ-ի Ֆինուն» պարբերաթերթին շուրջ համախմբեց Խալիտ Զիա պէյը, Ճէնապ Շէհապէտտինը, Սիւլէյման Նազիֆը եւ Հիւսէյին Ճահիտը, հայրենասէր, անաստուած քննադատներու ամէնէն պայծառատեսը։

Խալիտ Զիա պէյ անշուշտ եղաւ եւ է տակաւին Թուրքիոյ ամէնէն նշանաւոր վիպասանը։ Խորունկ ազդեցութիւնը կրած է Կոնքուրներու եւ Փոլ Պուրժէի, Աշակերտը Պուրժէին՝ իր կապոյտ եւ Սեւ (Մավի եւ Սիյահ) եւ Արգիլուած Սէր (Աշգը Մէմնու) երկերուն մէջ։ Եւ սակայն թէ իր եւ թէ Ճէնապ Շէհապէտտինի եւ Սիւլէյման Նազիֆի նման գրագէտներու եւ բանաստեղծներու մօտ լեզուն կը մնայ ծանրաբեռնուած, եւ ծայրայեղօրէն արաբացած ու իրանացած։

Մինչեւ Ֆիքրէթ, Թուրք ոտանաւորը կը գրուէր պարսկական ոճով, այս վերջինն ալ փոխ առնուած էր Արաբիայէն։ Մէհմէտ Էմին պէյ տաղաչափուած քերթուածներ գրեց, հետեւելով ժողովրդական բանաստեղծներուն, Անատոլուի գիւղացի հագներգուներուն։ Իսկ Թէվֆիք անոր հետեւեցաւ եւ գրեց հրաշակերտներ, որոնք դասական դարձած են։

ԱՆՕԹՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Կազէթ տիւ Միտիի խարդախութեան հետեւանքով ամբաստանուած Հրեան՝ Նիմուն Ամար, սպառնացած էր կամաւոր անօթութեան ենթարկել ինքզինքը մինչեւ մահը վրայ հասնէր, եթէ ճակատ ճակատի չհարցաքննուէր կարգ մը ուրիշ ամբաստանեալներու հետ:

Հարցաքննիչ դատաւորը տեղի տալով սպառնալիքին, երէկ գոհացում տուաւ Ամարի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս ծանուցուած էր, անցեալ շաբաթ օր, Գրական Ակումբին մէջ զեկուցում մը տուաւ ընկ. Նիկոլ Աղբալեան, Սուրիոյ եւ Լիբանանի գաղթականութեան վիճակի մասին, իբրեւ արդիւնք հինգ ամսուան զննութեան: Այս բովանդակալից զեկուցումէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Հայկական մեծ կեդրոններ են.— Պէյրութ՝ 18.000 բնակիչ, Դամասկոս՝ 8000, Հալէպ՝ 35.000, Ալէքսանտրէթ՝ 12.000, Սուէյտիա - Քէսապ՝ 8000: Զանազան տեղեր ալ հաշուելով՝ համագումար 110—120.000 հայ: Նախապէս կը հաշուէին 150.000: Տասը տարուան ընթացքին մեկնած են 30.000 հոգի, քաղաքական դէպքերու եւ տնտեսական տագնապի հետեւանքով: Երկիրը աղքատ է: Քաղաքներու մէջ զգալի է աշխատավարձքի եւ շահու պակասը: Բնիկներն ալ կը գաղթեն: Հայ գաղթականը ինչպէս ամէն տեղ, այստեղ ալ ջանասէր է եւ ձեռներէց: Հալէպի մէջ բացուած են 150 խանութներ: Հայերը աչքի կը զարնեն իրենց առեւտրական հմտութեամբ եւ խնայասիրութեամբ: Տեղացիները կը տրտնջան առեւտրական մրցակցութենէն, բայց քաղաքական խառնակիչներ ալ պակաս չեն, մանաւանդ Թրքական գործիչներ:

Զեկուցումէն յետոյ հարցեր տրուեցան եւ վիճաբանութեան ենթարկուեցան կարգ մը տեսակէտներ: Ռ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԲ ԱՅՍՊԷՍ ԱՆՀՈԳ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, 30 յունուար.— Հակառակ զանազան արտայայտութեանց, դպրոցի հարցը կը մնայ առկախ։ Ամէն մարդ իր խցիկը քաշուած՝ «ինչո՞ւ պէտք» կը մրմռայ։

Սունկի նման բուսած միութիւնները, խոր քուն կը քաշեն։ Չեն տեսներ մանուկներու թափառումը փողոցներու անկիւնները եւ հետեւաբար այլասերումը։ Չեն լսեր հայ ծնողներու բուռն բողոքները,

— «Ամա՛ն, եավրում մեր չոճուխները իրենց բարի լոյսը Bonjourի փոխեր են եւ բնաւ հայերէն չեն խօսիր ալ»։

Կը խնդրեմ Յառաջէն նորէն եւ նորէն յիշեցնել, որպէս զի Հայրենակից Միութիւնները եւ սրտցաւ հայրենակիցներ արթըննան իրենց խոր քունէն եւ ձեռք ձեռքի տալով, միջոց մը խորհին 10 - 12 տարեկան մանուկներու եւ պատանիներու համար դասընթացքներ հաստատելու։ Գոնէ չմոռնան հայերէնը եւ հայ մնան։

Ժամանակ է գործի սկսելու։

երիտասարդ

ԽԱՐԲԵՐԴԻ ԳՈՄՔ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒ

ԿԱՐՏԱՆ, 29 յունուար.— 1915 յունիսի հայաջինջ սարսափները ցրուեցին մեզ հեռու ու օտար երկիրներ։ Գոմքը զուտ հայաշէն գիւղ մըն էր որ կը բաղկանար 150 տուներէ։ Այդ 150 տուներէն հազիւ տասնեակ մը երիտասարդներ ազատեցանք եւ իրարու մօտ գալով 1925 յունուար 1ին Կարտանի մէջ (Մարսէյլի մօտ) կազմեցինք «Գոմք Գիւղի Բարեսիրաց Միութիւնը»։ Որպէսզի օգտակար ըլլանք մեր կարօտեալներուն ու վառ պահենք մեր գիւղին անունը։ Հրատարակութեան տալով այս երկտող կոչը, կ՚ուզենք որ լուր չունեցող Գոմքցիները փութան դիմել Միութեանս հասցէին։ Շուտով կը ստանան իրենց նամակներուն պատասխանը։ Յարգելի Գոմցիներ, նկատի առէք որ Միութիւնս որբեր առած է իր հովանաւորութեան տակ, հաւլէպիմէջ հետեւաբար կըկարօտի ձեր աջակցութեան։ Ատենապետ՝ Կ. Մարսուպեան, *Ատենադպիր՝* Մ. Գ. Գասպարեան: *Հասցէ.*—Union de Bienfaissance de Komk (Kharpout) Puits Bivert N.51c Gardanne (B. d. Rh.)։

ՆԻՍԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ՆԻՍ. 27 յունուար.— Այսօր տեղի ունեցաւ տեղւս հայ եկեղեցիին օծումը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, որ իսկապէս հայկական անուշիկ օր մը ապրեցաւ։ Պատարագէն յետոյ քարոզեց Պալաքեան եպիսկոպոս։ Արարողութենէն յետոյ մատրան դրան առջեւը եւ սանդուխներուն վրայ կեցած ներկաները խմբովին լուսանկարուեցան ու ժողովուրդը գոհ տպաւորութեան տակ մեկնեցաւ։ Անկէ յետոյ Պ. Չամքերթէնեանի կողմէ ճաշ մը տրուեցաւ օրուան հիւրերուն։

Արշակ Մուշեղեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՊԼՎԻԼ.— Այսօր կիրակի առաւօտ «Արարատ»ի խառն խումբը կը մեկնի Մոնթարժի, մրցելու համար Union Sportive Montargoise*ի Ա. խումբին դէմ։*

Մոնթարժի Փարիզէն 120 քիլմ. հեռու է։ Այս մրցումը տեղացի Հայերուն համար լաւագոյն պատեհութիւնը պիտի ըլլայ տեսնելու ու քաջալերելու մեր մարզիկները։ Վստահ ենք թէ «Արարատ»ի խառն խումբը, իր կանոնաւոր խաղով պիտի շահի մրցումը։ Ժամադրավայր Gare de Lyon*ի ելքի դուռը, առտուան ժամը 8.15 անցած։*

Խ. Մովսէսեան

ՊԻՅԵԱՆԲՈՒՌ.— Անցեալ կիրակի, մեր մրցումը տեղի ունեցաւ Stade Municipale de Bobigny 2me hors Championnat R. S. O. P.*ի դէմ։ Մեր խումբը յաղթեց 0—3ով։*

Այս առթիւ կը փութանք հաղորդել թէ՝ մեր մասնաճիւղին վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ 9 փետրուար շաբաթ օր, ծրագրուած թէյասեղանի միջոցին։

Ամիսէն աւելի կ՚ըլլայ որ լսեցինք թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի կեդր. նոր վարչութիւն մը ընտրուած է։ Զարմանալի է որ մինչեւ այսօր ոչ մէկ նամակ ստացած ենք նոր վարչութենէն։

Ա. Ե.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՑԱՐՁԱԿՈՒՄ ՄԸ.— *Անցեալ առտու, ոստիկանութեան լուր կը տրուէր թէ Պուլոյնի անտառակին մէջ, վիրաւոր երիտասարդ մը կար։ Ոստիկանները փութացին հոն եւ վիրաւորը փոխադրելէ յետոյ հիւանդանոց, զայն ենթարկեցին հարցաքննութեան։*

Վիրաւորը 24 տարու երիտասարդ մըն է եւ պեժ բանակին մէջ սպայ. մասնաւոր պաշտօնով եկած էր Փարիզ ուր կը բնակէր պանդոկի մը մէջ ետթ օրէ ի վեր։ Ծանօթացած էր երկու օտարականներու, որոնք նոյնպէս, ներկայացեր էին իբր սպայ։ Ամբողջ օրը, երեքը մէկ լաւ մը զուարճանալէ յետոյ, որոշեցին մօտսին ալ ընթրել։ Այնպէս ալ ըրին. բայց ընթրիքին վերջաւորութեան, պեժ սպան զգաց թէ իր գիտակցութիւնը կը կորսնցնէ։ Իր ըմպելիին մէջ թմրեցուցիչ լեցուցեր էին։ Զի գիտեր։ Երբ սթափեցաւ, նշմարեց թէ Պուլոնյի անտառին մէջ էր. դրամապանակը որուն մէջ, շատ քիչ դրամ ունէր, գողցուեր էր. բայց անոր հետ մէկտեղ անհետացեր էին նաեւ օտար պետութեան մը զրահաւորներուն մէջ, անթելի գործածութեան վերաբերեալ շատ կարեւոր գաղտնիփաստաթուղթեր։

Ոստիկանական քննութիւնը երեւան հանեց որ վիրաւորը կասկածելի անձ մըն է։ Ան այժմ, հիւանդանոցին մէջ կը գարմանուի, հսկողութեան տակ մնալով մէկտեղ։

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Պ. Վահան Մալէզեանին

Տնօրէն Հ. Բ. Ը. Միութեան

ՄԱՐՍԷՅԼ, 31 յունուար.— Իմ առաջին նամակիս պատասխանեցիք լռութեամբ, գոնէ մինչեւ այսօր: Շնորհակալութիւն: Միայն թէ ստիպուած եմ յիշեցնելու որ Մարսէյլի հայ գաղութը պետք եղածին չափ պերճախօս չի գտներ պատասխանելու այդ ձեւը:Իր գաղութին անունով կարեւոր գումար մը կայ նուիրուած: Այդ դրամը յանձնուած է Հ. Բ. Ը. Մ.եան, որոշ պայմաններով: Մարսէյլի գաղութին կողմէ կրկին կը հարցնեմ Հ. Բ. Ը. Մ.եան տնօրէնին՝

Այդ դրամը Հ. Բ. Ը. Մ.եան քո՞վն է թէ ոչ:

Ցամառօրէն շրջան ընող զըրոյցներ կան, ըսած էի: Ձեր տասնօրեայ լռութիւնը որոշ ձեւ եւ գոյն տուած են այդ զըրոյցներուն:

Պէ՞տք է արդեօք հաւատալ ըսուածներուն որոնց մէկ մասը կ՚անդրադառնայ ձեր վրայ՝ անձնապէս:

Դեռ կը սպասեմ պատասխանի «առ ի բուժումն...»:

Յարգանքով

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԵՐ

ՅՈՎՀ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ Հայր
ԳՈՒՐԳԷՆ ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ Որդի
ԹԱԳՈՒՀԻ Գուրգէնի անհերը
ՄԱՔՐԻԿ Բարթամեան Յովհաննէսի կինը
ՇԱՔԷ Գուրգէնի կինը
ՍՐԲՈՒՀԻ Շաքէի քոյրը
Թագուհիի կինը

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Տան ետեւի կողմը, քաղաքին պարտէզներուն նայող սրահակ մը. ձախէն մուտք. ձախէն դուռ: ճակատէն պատուհաններ: Ամէն ինչ ակնուվրայ. մէկդի քաշուած սեղան մը՝ որուն վրայ մէկ քանի կարասներ. անկիւն մը իրարու վրայ դիզուած աթոռներ. տախտամածին վրայ խառն ի խուռն յաթեր, ծերմակեղէններ, անկողիններու կապոց մը քրքրուած վիճակի մէջ:

Յովհ. Բարթամեան՝ անկիւն մը նստած թախծալից ու անհանգիստ ակնարկներ կը պտտցնէ, մանաւանդ Շաքէի վրայ՝ որուն ուղղէ ցաւատանջ ժպիտ մը, գլուխը օրօրելով, բայց դէմքը յանկարծ կը մռայլի ու գլուխը ափերուն մէջ առած, կը կորսուի մութ մտածումներու անելին մէջ. լռութիւնը կը ծանրանայ. Մաքրիկ եւ Շաքէ գլխահակ կը խորհին:

կը մտնէ Թագուհի:

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Ի՞նչ, դեռ ծրարները չէ՞ք քակեր։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Ինչ որ կապեցինք, թող կապուած մնայ։

ԹԱԳ.— Ի՜նչ այլանդակ միտք է այդ. կ՚երեւի փափաք ունէիր ճամբորդելու։

Յ. ԲԱՐԹ.— Աստուած չընէ։

ԹԱԳ.— Ուրեմն, դեռ կը կասկածիս. աչքերդ դեռ լեցուն են գիշերուան սոսկերներով։

ՇԱՔԷ.— Եւ ի՜նչ գիշեր, Տէ՛ր Աստուած. ի՜նչ իրարանցում էր. տունը տակնուվրայ, կ՚աճապարէինք, կը վազվզէինք, շուարուն, տխուր, չէինք ուզեր իսկ խօսիլ, որեւէ շշուկ մեզ սարսափի կ՚ենթարկէր։

ԹԱԳ.— Եւ յանկարծ, փրկութեան անակնկալը։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ճիշդ ատենին հասաւ. զանկս կը սկսէր պարպուիլ։

ՇԱՔԷ.— Այնքան որ, հայրի՛կ, ծրարներէն մէկուն մէջ, ամբողջ իմ ժանեակներս էր դրեր։

ԹԱԳ.— Հա՛, հա՛, հա՛, հարսի սնտո՞ւկ կը կապէիր, մարդ Աստուծոյ։

ՇԱՔԷ.— Եւ ժամերով կը փնտռէր, ինչ որ ձեռքին մէջ բռնած էր։

կը խնդան. լռութիւն մը:

ՇԱՔԷ.— Ա՜հ, ինչպէ՞ս կրցանք խնդալ։ Հա՛յր, այսօ՞ր է որ կը մեկնին աքսորականները։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Ուր է ուր չէ. առաջին կարաւանը դիմացի հրապարակը հաւաքուած ըլլալու էր արդէն։

ՄԱՔՐԻԿ.— (Պատուհանէն նայելով).— *Մաս մը արդէն խմբուեր է։*

Բոլորը կը դիտեն պատուհաններէն:

ՇԱՔԷ.— Հետզհետէ կը սկսին հասնիլ ոստիկաններու ընկերակցութեամբ,

Յ. ԲԱՐԹ.— Կը ճանչնա՞ս ծերուկը, որ կը քալէ երկու կիներու մէջտեղ։

ԹԱԳ.— Ահ, այո՛։ Խեղճ մարդ, դեռ նախորդ օր, մօտալուտ փրկութենէն կը ճառէր, տղու պէս կը բորբոքէր ազատութեան մը յոյսերով ու կը հաւատար մեռնիլ Սիմէոնի պէս տեսնելէ յետոյ...

Յ. ԲԱՐԹ.— Չիկրնար տանիլ այս ցաւը։

ԹԱԳ.— Ո՞վ կրնայ. տե՛ս, արդէն չիկրնար քալել, կարծես իջեր է։

ՇԱՔԷ.— Գիտե՞ս թէ ո՞ւր կը քշեն, հա՛յր։

ԹԱԳ.— Ի՜նչ գիտնամ, մրրիկէն մղուած տերեւը գիտէ՞ թէ ո՞ւր պիտի իյնայ. մենք բոլորս փրթած տերեւներ ենք. այսչափ միայն։

ՇԱՔԷ.— Կը հասնին հետզհետէ, խումբ խումբ, ղանդաղ, շուարուն, գէշ երազէ մը արթնցածի պէս. չեն կրնար հաւատալ. շատ սեւ է իրականութիւնը. խելքէ դուրս էր։

ՄԱՔ.— Ի հարկէ, մարդը մարդուն դէմ՝ դեռ այսքան չար չէր եղած։

ՇԱՔԷ.— Դեռ ինծի կը թուի թէ գէշ խաղ մըն է որ կ՚ընեն։ Կ՚ուզեն իրենց ուժին փաստը տալ, յետոյ թողուլ հանդարտ...։

ԹԱԳ.— Եթէ արդէն սկսած չըլլայի՛ն. հիմա աւելի խանդոտ են վերջացնելու։

ՇԱՔԷ.— Տե՛ս, խումբ մըն ալ որ բռնի կը բերեն, ծեծով, հրմշտուքով։

ԹԱԳ.— Պա՜հ, անօգուտ է ճամբու կէսին այդ ընդդիմութիւնը։ Պէտք չէր մեկնիլ...։

Յ. ԲԱՐԹ.— Յայտնի է թէ փրկուած ես այդ տանջանքէն։

ԹԱԳ.— Ո՛չ, կը տանջուիմ սրտիս խորէն։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

խումբին գլխաւոր պետը, որդի հանգուցեալ Մելիք Ճիհանտատ խանի, ինքզինքը Էմիր յայտարարած է Խոսթի մէջ։ Յիշեալը չորս տարի առաջ ապստամբած էր Ամանուլլահ Թագաւորին դէմ։

«Թայմզ» կը տեղեկանայ թէ Ամանուլլահ Թագաւորին կարգ մը ազգականները եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարները ձերբակալուած են Քապուլի մէջ։ Գրաւուած են նաեւ անոնց ինչքերը։

Հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Պէչէ Սաքա իր գինուորները կը կեդրոնացնէ Քապուլի մէջ եւ ղանոնք դրած է Սէյիտ Հասանի հրամանին տակ։ Փէշավարի մէջ զրոյց կը շրջի թէ Ալի Ահմէտ Ճան սպաննուած է Ճակտալաքի մէջ։ Կը հաստատուի թէ իշխան Մոհամմէտ Խան, որ Ալլահապատէն փախած էր, ներկայիս Շինվարիներուն հետ է։

Ամանուլլահի ամէնէն կրտսեր եղբայրը՝ Քեապիր Խան ձերբակալուած և մահուան դատապարտուած է։ Ամանուլլահի նախկին պաշտօնատարներու հեռաւոր ազգականներն ալ կը կեղեքուին եւ կը կողոպտուին։

Ամանուլլահի կոչին պատասխանելով, բազմաթիւ կամաւորներ կը փութան նախկին թագաւորին կազմած բանակատեղին՝ Քանտահարէն երկու մղոն դուրս։ Նորագիրները կը մարզուին իբրեւ թնդանօթաձիգ, սակայն ռումբ կը պակսի, որով Պարսկաստանէն ռազմանիւթ ապսպրուած է։

Վերջերս հասած թուրք սպաները մեծ գործունէութեան մէջ են՝ նոր բանակը մարզելու համար։

Մոսկուայի աֆղանական դեսպանը պաշտօնապէս կը հաղորդէ որ Ամանուլլահ ետ առած է իր գահէն հրաժարումը եւ վերստացած է «Աֆղանիստանի Թագաւոր» տիտղոսը։

Պոլսեցիներու արձանագրութիւնը

Ներքին գործավարութենէն տրուած հրամանի մը վրայ, Պոլսոյ ոստիկանական կեդրոնները թաղերու բնակիչները սկսած են արձանագրել։ Արձանագրութիւնները փետրուար 15ին պիտի աւարտին։

Այս առթիւ առանձին պիտի արձանագրուին նաեւ Պոլիս բնակող օտարահպատակները, գաղթականներն ու քաղաքական փախստականները, որոնց թիւը որոշուելով Գործավարութեան պիտի հաղորդուի։

Զինովիեւի եւ Կամենեւի ձերբակալութիւնը

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հերքէ Գ. Միջազգայինի նախկին նախագահ Զինովիեւի եւ Մոսկուայի շրջանի նախկին կոմիսար Կամէնեւի ձերբակալութեան լուրը։

Հակառակ այս հերքումին, Ռիկայէն հասած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Ստալին պաշտօնապէս հաղորդած է Զինովիեւի եւ Կամէնեւի ձերբակալութիւնը։ Ստալին աւելցուցած է թէ Տրոցկիի գրաւուած թուղթերուն մէջ գտնուած են Զինովիեւի և Կամէնեւի կողմէ գրուած բազմաթիւ նամակներ, որոնք կը հաստատեն թէ նախկին համայնավար պետերը կանոնաւորապէս տեղեկագիր կը ղրկէին Տրոցկիի՝ հաղորդելով իրենց ձեռք առած միջոցները՝ Ստալինը տապալելու համար։

Զինովիեւ Մոսկուայի կառավարական տպարանին մէջ փոքրիկ պաշտօն մը ունէր. կ՚աջակցէր խմբագրութեանը բոլշեւիկեան համայնագիտարանի մը, որուն վեց հատորները (որ կը պարունակեն միայն ռուսական այբուբենի երեք տառերը) հրատարակուեցան վերջին վեց տարուան ընթացքին։ Իսկ Կամէնեւ մեքենաշինութեան կոմիտէին մէջ աննշան պաշտօն մը ունէր։

Տրոցկիի կուսակից բանուորները գործարաններէն կը հանուին, կուսակցութենէն կը վտարուին եւ առանց դատավարութեան Սիպերիա կ՚աքսորուին։ Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ երկուշաբթի օրուընէ ի վեր չորս կառախումբեր մեկնեցան դէպի Սիպերիա՝ տանելով 1,600 Տրոցկիականներ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

5 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 873

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՁԻՒՆ ԵՒ ՓՈԹՈՐԻԿ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Պոլսէն կը հեռագրեն 3 փետր. Թուականով.— Երկու օրէ ի վեր պատմութեան մէջ աննախընթաց ձիւնի փոթորիկ մը կը տիրէ հոս: Սեւ ծովու, Վոսփորի և Անատոլուի եզերքներուն վրայ ալ կայ սաստիկ մրրիկ եւ ալեկոծութիւն: Շոգենաւային ամէն երթեւեկ դադրեցաւ Վոսփորի երկու եզերքներուն միջեւ, Սեւ եւ Եգէական ծովերուն մէջ:

Կարգ մը շոգենաւեր օգնութիւն կը խնդրեն անթելով- սակայն օդը այնքան գէշ է, որ նոյնիսկ Պոլսոյ ազատարար նաւերը չեն կրնար օգնութեան հասնիլ:

Հինգշաբթի օրուընէ ի վեր դեռ չէ հասած Փարիզ-Պոլիս-Սէնփլոնի ճեպընթացը: Լուր առնուած է որ արեւելեան Թրակիոյ մէջ, Պոլսէն 70 մղոն հեռու, ուրբաթ առաւօտէ ի վեր երկու կառախումբեր ձիւներու տակ ծածկուած են: Շաբաթ օր ղրկուած օգնութեան կառախումբերը ստիպուեցան վերադառնալ՝ անկարելի ըլլալով առաջանալ ձիւնակոյտերու մէջէն:

ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

Բոլոր դպրոցները փակուեցան երեք օրուան համար: Քաղաքին մէջ եւս երթեւեկը դադրած է: Րոպըրթ Քոլէճն ու Պոլսոյ ամերիկեան աղջկանց վարժարանը բոլորովին կղզիացած են եւ միայն հեռաձայնի գիծով մը կապուած են քաղաքին հետ:

Գիշերը 20 25 ինքնաշարժներ ամբողջովին կամ մասամբ թաղուեցան փողոցներուն մէջ: կոտրած ապակիներ, կղմինտրներ եւ ծառի ճիւղեր փակած են շատ մը փողոցներ: Գործերը բոլորովին դադրած են:

ՎՈՍՓՈՐԸ ՍԱՌԱԾ

ՊՈԼԻՍ, 3 փետրուար.— Քառորդ դարէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով տեղ-տեղ սառեցան Վոսփորի եզերքները: Հողին վրայ ձիւնը 4 մեդր բարձրութեան կը հասնի:

Ընկիւրիէն եւ Սուրիայէն եկող կառախումբերը ձիւնով պաշարուած են Իզմիթի մէջ: Պոլսոյ մէջ ինքնաշարժի բազմաթիւ արկածներ պատահեցան: Նոյն իսկ ցուրտէն մեռնողներ կան:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ԱԼ...

կացութիւնը շատ ծանր է նաեւ Ռումանիոյ մէջ, ուր բացառիկ ցուրտ կ'ընէ: Պուքրէշ-Կոստանցա կառախումբը, որ սովորական ատեն եօթը ժամէն կը կտրէ երկու քաղաքները զատող 210 քիլոմեդրը, վեց ժամ յապաղումով Կոստանցա հասաւ, ճամբու ընթացքին վեց անգամ վայրաշարժ փոխելէ յետոյ: Բազմաթիւ մարդեր մեռան ցուրտէն:

ԱԹԷՆՔ, 3 փետր.— Առատօրէն կը շարունակէ ձիւն տեղալ ամբողջ երկրին վրայ: Ֆլորինայի մէջ զերոյէն վար 17 աստիճան, Սելանիկի մէջ —7 աստիճան, Աթէնքի մէջ—3 աստիճան ցուրտ կ'ընէ:

ՊԵԼԿՐԱՏ, 3.— Արտասովոր ցուրտ կ'ընէ ամբողջ Եուկոսլաւիոյ մէջ: Առաջին անգամ ըլլալով 30 աստիճան ցուրտ կ'ընէ Սէրայէվոյի մէջ իսկ, Պելկրատի և Լուպլիանայի մէջ ջերմաչափը ցոյց կուտայ 22 աստիճան:

Դանուբն ու Սավա գետը ամբողջովին սառեցան եւ հետիոտն կարելի է ազատօրէն շրջագայիլ անոնց վրայ: Պելկրատի արուարձան Իլոքի իշխանութիւնները արտօնեցին, որ կառքով եւ հետիոտն երթեւեկ կատարուի գետին երկու եզերքներուն միջեւ:

∴ Սաստիկ ձմեռ կ'ընէ նաեւ Անատոլուի, մանաւանդ Պրուսայի եւ Իզմիրի մէջ: Ձիւնը այնքան շատ տեղացած է եւ փողոցները ծածկած, որ հաղորդակցութիւնը սահնակներով կը կատարուի: Ոմանք ալ փայտէ սահնակներ դրած են կառքերուն տակ, եւ այնպէս բանեցուցած:

Միւս կողմէ, շատ ցուրտ կ'ընէ Իզմիրի մէջ, ուր ջուրի խողովակները պայթած են եւ երեք գաղթականներ ցրտահար մեռած:

ՏՐՈՑԿԻ ԸՆԿՂՄԱԾ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒՆ ՄԷՋ?

ԼՈՆՏՈՆ 3.— Այս գիշեր Լոնտոն հասած բազմաթիւ հեռագիրներ կը ծանուցանեն թէ ռուսական «Կրասնիֆլոթ» շոգենաւը, որուն մէջ նստած էր կ'ըսուի Տրոցկի ռուսական նաւահանգիստէ մը՝ Պոլիս երթալու համար, ընկղմած կամ կորսուած է Սեւ ծովու մէջ՝ սաստիկ փոթորիկի պահուն:

Պոլսոյ անթելի կայանը արձանագրած է օգնութեան նշաններ, սակայն կարելի չէ եղած ճշդել թէ անոնք «Կրասնիֆլոթ»է՞ն կուգային: Այս շոգենաւը յունուար 29ին Պաթումէն մեկնած ըլլալով Պոլիս կը սպասուէր երէկ իրիկուն:

Ռումելիիեզերքին վրայ բազմաթիւ խլեակներ նետուած են, սակայն կարելի չէ եղած ճշդել անոնց ինքնութիւնը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

Արաբերէն «Էլ Ահրար» թերթը հետեւեալ կերպով կը պատմէ Սարգիս Ցխրունիի սպանութեան դէպքը.—

Յունուար 17ին, Եշ. օր ժամը 4ին, Ծննդեան արձակուրդին լմնալուն եւ նոր շրջան մը սկսելուն առթիւ դպրոց կը հրաւիրէ իր պաշտօնակից ուսուցիչները՝ անոնց ջանքերը գնահատելէ վերջ յառաջիկայ շրջանին համար ալ նոր ծրագիրներով, նոր բարեկարգութիւններ մտցնելու յոյսով եւ մաղթանքներով կը մեկնի դպրոցէն ժամը 6ին:

Եւ քանի որ նոյն գիշեր կուսակցական ժողով պիտի ունենային, շուտով տուն հասնելու համար ինքնաշարժ մը կը վարձէ որ զինքը իր տան 30 մեդրի չափ մնացած կ'իջեցնէ իր խնդրանքին վրայ: Հոն անուշավաճառի մը խանութ կը մտնէ եւ մաս մը գնելէն վերջ երբ տուն կ'ուղղուէր, անծանօթի մը ատրճանակի 5 հարուածներէն 3ը անմիջապէս գետին կը տապալէ խեղճ զոհը: Շրջանին պահապանը կը հալածէ ոճրագործը, բայց ի զուր, որովհետեւ զինքը սպասող ինքնաշարժի մը մէջ նետուելով ոճրագործը կը կորսուի մութին մէջ, պահապանը կը նկարագրէ ոճրագործին կերպարանքը եւ հագուստները: կառավարութիւնը աչալուրջ կը հետապնդէ ոճրագործը եւ յոյս կայ որ ձերբակալուի:

Արաբ թերթը յիշելէ վերջ ողբացեալ վահան վարդապետեանի եւ Աղազարեանի պարագան, ինչպէս նաեւ հայ քաղ. կուսակցութեանց հակամարտութիւնները, կը քննէ սպանութեան շարժառիթը հետեւեալ կերպով.—

— Անցեալ հոկտեմբերին ընտրութեանց մէջ իր կուսակցութիւնը շահելով, դպրոցներու վարչութիւնը իրեն յանձնուցաւ (տնօրէնը ինք չէր, Ծ. Խ.), ինչ որ աւելի տհաճութիւն պատճառեց իր քաղաքական հակառակորդներուն:

«Ահրար» կը վերջացնէ հետեւեալ ուշագրաւ դիտողութեամբ.— «Թէեւ մենք կը պահանջենք կառավարութենէն որ սաստկօրէն պատժէ ոճրագործները կամ զանոնք որ մղեցին այս վայրագութեան, սակայն բացայայտօրէն ըսենք որ, մեր երկիրը որ հիւրասիրեց հայ գաղթականները իրենց դժբախտութեան պատճառաւ, չի կրնար հանդուրժել քաղաքական դաւադրութեանց կրկնումին, եւ այս կուսակցութեանց վարիչները պէտք է հասկնան թէ հիւր ըլլալը ունի կանոններ, որոնք պէտք է յարգուին, եւ թէ Պէյրութ իրենց կիրքերուն եւ փառասիրական տենչանքներուն ասպարէզ մը չէ ուր զոհեր իյնան, ինչպէս կ'իյնային Ապտիւլ Համիտի օրով...:

Հալէպի Եփրատը կը գրէ.— «Մութին մէջ մէկը իր անունը տուած, որուն ինք պատասխանած է. ասով ոճրագործը առանց կասկած ունենալու անոր ինքնութեան մասին, գլխին ու վզին կրակեր է: Տարաբախտ զոհը ոչինչ կրցած է խօսիլ ու շունչը փչած է: Դիագննուեցաւ Տօքթ. Հլուի կողմէն: Դատական հետապնդումը յանձնուած է Իզզէթ պէյ Րամատանի:

Քաղաքէն եւ հիւղաւանէն կարգ մը անձեր ձերբակալուած են, ինչպէս Հաճընցի Դաշնակցական Պ. Անդրանիկ Պալեան եւ ուրիշներ:

Ոճիրին յաջորդ օրը հիւղաւանի եկեղեցւոյն մէջ տեղի ունեցաւ շատ շքեղ յուղարկաւորութիւն մը. յուղարկաւորներու շարանը անկէ մինչեւ Պուրճի հրապարակը կ'երկարէր. մահակառքը եւ յուղարկաւորները կը կրէին 150 ծաղկեպսակներ: Թաղման ներկայ էին ամէն ազգէ եւ յարանուանութենէ բազմաթիւ անձինք, Գէորգ վրդ. Ճանսըզեան, արաբ թերթերու խմբագիրներ եւայլն: Թաղումը որ կատարուեցաւ Ֆըրն Շէպպէքի կողմի Հայոց գերեզմանատան մէջ, վերջացաւ միայն ժամը 6ին ատեններ, եւ 23 դամբանականներ խօսուեցան. մի քանին ստիպուեցան լամբի լոյսով կարդալ:

Չիչերին ինչո՞ւ Թուրքիա կ'երթայ

Պոլսոյ «Սօն Սաաթ» թերթը կը գրէ.—

կը հաստատուին այն լուրերը թէ Ռուսիոյ արտաքին գործավար Չիչերին Թուրքիա պիտի գայ: Այս այցելութեան պատճառները թէեւ յայտնի չեն, բայց կը կարծուի թէ երկու կառավարութիւններու բարեկամական յարաբերութեանց մասին խօսակցութեան մը նպատակը ունին: Մինչդեռ վերջերս կը զգացուէին կարգ մը օտար ազդեցութիւններ, որոնք այս յարաբերութիւնները խանգարելու կը ձգտէին:

Ուրիշ կարգ մը օտար կառավարութեանց պետերու Թուրքիա այցելութեան մասին ալ կը խօսուի: Ասոնց կարգին, կ'ըսուի թէ Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆն ու Իտալիոյ վարչապետ Մուսոլինին Պոլիս պիտի գան՝ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունենալու համար:

Որոշուած է նոյնպէս որ Վէնիզէլոս Թուրքիա գայ, Հելլէններու հետ համաձայնութիւնը կնքուելէն վերջ:

Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ Չիչերինի տեսակցութեան միջոցին, Չիչերին բացատրութիւններ պիտի խնդրէ թէ Թուրքիա ի՛նչ կը խորհի Իտալիոյ կողմէ Միջերկրականի եւ Պալքաններու մէջ կազմուելիք «պլոք»ի մասին:

Չիչերին եւ Թէվֆիք Րիւշտի երկու տարի առաջ տեսակցած էին Օտեսայի մէջ: Կ'ըսուի թէ երկու պետական մարդիկը պիտի խօսին Համասիական Դաշնակցութեան մասին, որուն մէջ պիտի մտնեն Ռուսիա, Թուրքիա, Պարսկաստան, ու թերեւս Չինաստան եւ Աֆղանիստան:

Արեւ. նահանգներու մարզպանը Պոլսոյ մէջ

Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ Պոլիս հասած է եւ ատեն մը հոն պիտի մնայ իր գործով զբաղելու համար:

Իպրահիմ Թալի պէյի գրասենեակ մը յատկացուած է Պոլսոյ կուսակալութեան մէջ:

Նոր ապստամբութիւն Սպանիոյ մէջ

Ձիուտատ-Րէալի զինուորական ապստամբութիւնը իր արձագանգն ունեցաւ Վալէնցիայի մէջ, ուր քանի մը օր առաջ ձերբակալուած էր նախկին վարչապետ եւ պահպանողական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԻՆ ԱՐԱԲԿԻՐԷՆ ԴԷՊԻ ՆՈՐԸ

Նոր Արաբկիր տեղեկատու, Հրատարակութիւն Ամերիկահայ Արաբկիրցիներու Միութեան կեդր. վարչութեան, կը գրէ (Բ. տարի, թիւ 6).

Տրուած տեղեկութիւններէն եւ մեր ունեցած գործունէութեան արդիւնաւորութիւնը ապացուցանող փաստերէն, կրնանք եզրակացնել, թէ Արաբկիրցիներուս սկսած գործը արդէն յաջող ընթացքի մէջ է:

Արդարեւ, Նոր Արաբկիրի մէջ այսօր իրերու այնպիսի վիճակ մը ստեղծուած է եւ հոն այնպիսի ձեռներէց ու գործունեայ ժողովուրդ մը տեղաւորուած, որ առանց կասկածի կրնանք ըսել, թէ այդ փոքրիկ քաղաքը, ժամանակի ընթացքին բարգաւաճելով պիտի դառնայ ճարտարարուեստական ծաղկեալ կեդրոն մը:

Նոր Արաբկիրի ձեռնարկը յաջողած ըլլալով, կրնա՞նք ուրեմն եզրակացնել թէ՝ Արաբկիրցին իր առաջադրած նպատակին հասած է:

Դժբաղդաբար ոչ: Քանի դեռ հին Արաբկիրի մէջ կը մնայ մեր հայրենակիցներէն ստուար մաս մը, բաղկացած անոնց այրիներէ եւ անտիրական որբերէ:

Մեր Միութիւնը, ձեռնարկի սկզբնաւորութենէն իսկ, իրեն համար գլխաւոր սեւեռակէտ ընդունած էր սոյն չքաւոր դասակարգի փոխադրութիւնն ու անոր ֆիզիքական ու տնտեսական ազատագրումը:

1928 յուլիսին (4—8) գումարուող Միութեան պատգամաւորական ժողովը, ուշադրութեան առնելով այս պարագան եւ աչքի առջեւ ունենալով, մէկ կողմէն Նոր Արաբ իրի տնտեսական ու ֆիզիքական նպաստաւոր պայմանները, իսկ միւս կողմէ Արաբկիրի մէջ գտնուող հայրենակիցներու փոխադրութեան յետաձգուելէն առաջ գալիք անխուսափելի վտանգները, զանոնք ամբողջովին եւ մէկ անգամով Հայաստան փոխադրելու որոշումը տուաւ:

Այս որոշումի գործադրութեան համար պէտք տեսնուեցաւ 35.000 տոլարի գումար մը, որուն հայթայթումը համար փրկագին անունով հանգանակութիւն մը բանալ անհրաժեշտ նկատուեցաւ:

35.000 տոլարի այս գումարը պիտի գործածուի հայրենակիցներու Նոր Արաբկիր փոխադրութեան եւ հոն անոնց համար բնակարանի եւ գործի հայթայթման:

«ԼԷՎԻԱԹԱՆ»Ը ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Ամերիկեան կառավարութիւնը ծրագրած է 16.600.000 տոլարի փոխարէն փոլ Ջէփմըն դրա, մատիրական ընկերութեան ծախել Լէվիաթան հսկայ անդրատլանտեանը (նախկին «Գերմանիա») եւ ուրիշ ամերիկեան 10 նաւեր: Այս բոլորը ամերիկեան կառավարութեան արժած էին 51 միլիոն տոլար: Եթէ Ծերակոյտը վաւերացնէ այս ծրագիրը, ընկերութիւնը կը մտադրէ Լէվիաթանի տիպով երկու շոգենաւեր եւս շինել՝ ծախքին 100ին 75ը իբրեւ փոխառութիւն ստանալով կառավարութենէն, թեթեւ տոկոսով մը:

Անտրէ Մարթի, ծանօթ համայնավարը որ բանտարկուած է ատենէ մը ի վեր, կիրակի օր եւ-րեսփոխան ընտրուեցաւ փիւթօյի շրջանակէն(փարիզի արուարձան): Մարսէյ քաղէն ըսդ. նրումպիտի պահանջէ Մարթիի համար:

Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Միսաքեան խորին կսկիծով կը հաղորդեն մահը իրենց կրտսեր զաւկին՝

ԶԵՐՄԻՆԷ - ՍԵԴԱՅԻ

որ հազիւ տասը ամիս շնչած, թօշնեցաւ վարդի մը պէս, 24 ժամուան տագնապէ մը յետոյ (մէնէնժիթ), 3 փետրուար, կիրակի կէս գիշերին, Պէքօն-լէ-Պուիւյէու, 3bis Rue de Strasbourg.

ՄԱՀ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ

կիրակի գիշեր, կարճատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ մեռաւ Պ. Համբարձում Մելիքեան, Եւրոպայի նախկին թեմական խորհուրդի ատենապետ, որ ունեցած է հանրային գործունէութիւն: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը՝ Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 11ին Հայոց եկեղեցիին մէջ, որմէ յետոյ մարմինը պիտի փոխադրուի Père Lachaiseի գերեզմանատունը:

ՏՈՄՍԵՐ

300 — 1 = 300

կը ճանչնա՞ք Սողոմոնը:

Գիտէ՞ք անոր պատմութիւնը: կամ աւելի ճիշդը, կը յիշէ՞ք դասագիրքերու մէջ սա նկարը՝ որ կը ներկայացնէ Սողոմոն, սուրը ի ձեռին, պատրաստ մանուկ մը կէսուկէս ընելու...

«Արդարադատ» ու մանաւանդ «իմաստուն» արքայի մը համբաւը թողած է ան: Իսկ երբ պեխերնիդ բուսնի ու հետաքրքրութեամբ ուրիշ էջեր ալ թղթատէք, այն ատեն կը գիտնաք որ նոյն Սողոմոնն ունէր 700 օրինական կին ու 300 սիրուհիներ: Թէ ան, կիներու այս բանակը պատսպարելու համար, 30,000 հոգիի պարտադրեց տքնաջան աշխատութիւն, հանւոց մը կառուցանելու համար այդ հաւերուն:

* * *

Երուսաղէմի մէջ պեղումներ ի լոյս կ'ընծայեն դամբան մը, իր սիրուհիներէն մէկուն մարմինն ալ մէջը:

Սողոմոն միջազգայնական էր բառին բովանդակ նշանակութեամբ: Իր հարէմին մէջ ունէր փիւնիկեցին, մովաբացին, ամմոնացին, եգիպտացին...: Այս վերջինին դամբանին մէջն է որ գտնուեր է «մագաղաթ» մը, որուն վրայ Սողոմոն ներբողը կ'ընէ այդ մեմփիսցի հարճին, որովհետեւ թունաւորութեան պատմութեան մը մէջ այս վերջինը կեանքը ազատեր է իմաստուն արքային:

Ու բոլոր թերթերն ալ իսկոյն պարտք կը զգան շեշտել Սողոմոնի երախտագիտութեան հաւաստիքը:

կարծեմ կը չափազանցեն: Նախ, Սողոմոն, չեմ կարծեր որ ատեն ունեցած ըլլայ երախտագիտութիւն սորվելու, քանի որ երեք հարիւր հոմանուհիներ պահելէ վերջ մարդ ոչ միայն գլուխ քերելու ատեն չունենար այլ եւ անկարող կ'ըլլայ «Հրեղէն սիւն» կարդալու: Ամուսնացած մարդիկ գիտեն թէ քանի՞ ժամ շնորհելու է իրենց մէկ հատիկ կնոջ կամ հոմանուհիին:

* * *

Պատմութիւնը այս անգամ ալ կը շարունակէ խեղաթիւրել:

Սողոմոն երախտագիտութիւն ցոյց կուտայ, այո՛...:

Որովհետեւ մեմփիսցի դեռատի պերճաղիճը, ինքզինքը զոհելով, Սողոմոնի թոյլ տուած կ'ըլլայ սա թուաբանական գործողութիւնը ընելու.

300 — 1 = 300

Եւ ոչ թէ 299. խե՛ղճ եգիպտացի՛ քանի որ Սողոմոն զոյգ թիւը կը սիրէր ու խղճմտօրէն պահպանեց իրենց, բայց փոխեց...:

Ե. ԲԵՌՎՏԱՑԻ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՌՈՒՍԻԱՆ

«Ցէյլի Թէլէկրաֆ»ի մէջ Էլիս Աշմէտ Պարթլէթ շարունակելով իր յօդուածաշարքը Խորհրդային Ռուսիոյ մասին, կը գրէ․

Ռուսիա այսօր ցեխի, աղտեղութեան եւ կեղծիքի անհուն անապատ մըն է, հակառակ խիստ զօրաւոր վարիչ մարմնի մը, որուն մէջ կան խիստ կարող մարդիկ. սակայն իրենց տաղանդը լաւի չեն գործածեր։ Անոնք յաջողեցան կազմակերպել զօրաւոր կուսակցութիւն մը, բայց քանի որ կը մերժէին ճանչնալ լաւ փորձուած տնտեսական օրէնքներու ուժը, բոլորովին ձախողեցան վերաշինելու Ռուսիան այնպէս ինչպէս կ'ակնկալէին, ու ժողովուրդը աւելի երջանիկ չէ քան Ցարերու իշխանութեան օրով։ Կարգ մը դասակարգեր անհունօրէն աւելի գէշ դրութեան մէջ են։

Համայնավար կուսակցութեան կազմակերպութիւնը կրնայ իրբեւ տիպար ծառայել բոլոր անոնց, որոնք կը մտածեն ջնջել ժողովուրդին ազատութիւնները։ Ցարական վարչաձեւը ծառայեց իբրեւ կոշտ տիպար մը, սակայն իր զօրութիւնն ու ուժգնութիւնը անհամեմատ կերպով աւելցուեցան։ Ռուսական պատմութեան մէջ անոր ամէնէն մօտիկ զուգահեռը կրնայ նկատուիլ վարչաձեւը Մեծն Պետրոսի, որուն հանդէպ բոլոր համայնավարները անկեղծ հիացում կը տածեն։

Այցելութիւն մը տուի Ցարսքոյէ Սէլօյի։ Այդ ողբերգական ապարանքին մէջ Յեղափոխութեան պատճառները գրուած են բոցավառ տառերով։

Ընտանիքի պատուական հայր մը, որ ոչ մէկ յաւակնութիւն ունէր պետական կամ քաղաքական իմաստութեան, ջանացած էր աշխարհի բնակելի մակերեսին մէկ հինգերորդը կառավարել իր զօրաւոր նախահայրերու մեթոտով. ընդարձակ կայսրութեան ծայրագոյն հիւսիսը կանգնած իր մեկուսի քաղքենի տան մէջէն։ Դժբախտ ցարն ու իր նախարարները երբեք շփում չունէին ժողովուրդին եւ անոր խնդիրներուն հետ։ Պետութեան նաւը կը տատանէր դժգոհութեան ովկիանոսի մը մէջ, սակայն նաւապետը— նաւուն վրայ չըլլալով— երբեք չտեսաւ այն ալիքները որոնք կը քանդէին իր հսկայ նաւը։ Ցետոյ եկաւ համաշխարհային պատերազմը, վերջնական բախումը, եւ ցարն ու իր արքանեակները անհետացան, հաւանաբար իսպառ։

Խորհրդային կառավարութիւնը իմաստութիւնն ունեցաւ մայրաքաղաքը մօտեցնելու ծանրութեան կեդրոնին, քաղաք մը, որուն մէջէն կ'անցնին հաղորդակցութեան բոլոր գիծերը, եւ որ թըշնամի նաւատորմի մը թնդանօթներու հասողութենէն հեռու է։ Ցարսքոյէ Սէլօյի ամուլ նուիրապետութեան ժառանգորդները այժմ դիրք բռնած են Կրեմլինի մէջ։

Ասիկա կարծես թէ յատուկ շինուած էր՝ պատսպարելու համար համայնավար կուսակցութեան վարիչները։ Իր խոշոր պարիսպները, կամարակապ ամրոցներն ու աշտարակները՝ իրենց կռնակը տուած Մոսկովային եւ Կարմիր Հրապարակին՝ բաւարար պալատներ, տուներ եւ սրահներ ունին, պատսպարելու համար ամբողջ քաղաքական Բիւրոն եւ իր սպասաւորները։ Կան մայր եկեղեցիներ եւ մատուռներ՝ բոլորին հոգեւոր պէտքերուն գոհացում տալու համար, սակայն որովհետեւ Աստուած վտարուած է կուսակցութենէն՝ նուիրական շէնքերը այժմ փակուած են եւ կը բացուին միայն այցելուներու մասնաւոր խնդրանքին վրայ։ Կրեմլինի նեղ գուաները դիւրութեամբ կրնան պաշտպանուիլ կէփէուի զինուորներուն կողմէ։

Ռուսիոյ բոլոր դասակարգերուն մէջ ալ տիրապետող զգացումը վախն է, եւ կեղեքողները կեղեքուողներէն աւելի կը վախնան։ Սակայն որքան ատեն որ Կրեմլինի պարիսպները չփլին ճերմակ թմբուկներով եւ պահակները չապստամբին, բոլշեւիկ կուսակցութեան վարիչները կրնան որոշ չափով խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն վայելել։ Ստալին դժուար թէ լքէ այս պատմական շրջապատը։ Երբ գործավարները արտաքին աշխարհ ելլեն՝ շրջագայելու համար այն անհամար պրոլետարիատին մէջ որուն իբրեւ թէ անգնահատելի շահեր ապահոված են՝ կը նստին խիստ զօրաւոր ինքնաշարժերու մէջ, որոնք փողոցներուն մէջէն կը սուրան ամենավերջին արագութեամբ։ Վերադարձը կը կատարուի նոյն արագութեամբ։

Աշմէտ Պարթլէթ խորհրդային կառավարութեան կազմը բացատրելէ եւ յայտնելէ յետոյ թէ համայնավար կուսակցութեան մէջ ընդունուող իւրաքանչիւր անհատ լ'երդնու թէ ամսական 250 ռուբլիէ (25 անգլ. ոսկի) աւելի թոշակ չպիտի ստանայ, կ'աւելցընէ.

Պիտի հարցնէք թէ քաղաքական Բիւրոյի անդամները եւ ժողովրդական գործավարները ինչպէս կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը՝ ամսական 25 ոսկի թոշակով։ Արդարեւ գործավարի մը կեանքը երջանիկ չէ։ Իր նախանձոտ մրցակիցները կը լրտեսեն զայն. իր պաշտօնակիցներէն շատ քիչերը կը վստահին իրեն. խստամբեր ուղղափառութենէ ամենաթեթեւ շեղում մը կրնայ զայն Սիպերիա ղրկել։ Լաւ բնակարանի մէջ չի բնակիր, լաւ կերակուր չուտեր, լաւ վճարում չի ստանար, ներկայիս ապահով չէ եւ ծերութեան օրերուն համար չի կրնար ոեւէ բան մէկ կողմ դնել։ Ստիպուած է աշխատիլ առտու, կէսօր եւ գիշեր՝ մինչեւ որ պաշտօնանկ ըլլայ կամ մեռնի գրասենեակին մէջ —հաւանաբար ամէնէն երջանիկ մահը այսօրուան Ռուսիոյ մէջ։

Սակայն եւ այնպէս կը վայելէ կարգ մը առանձնաշնորհներ, որոնք մեծ արժէք ունին տնտեսական աղքատութեան եւ թշուառութեան մէջ։ Ձրի բնակարան ունի. հագուստները կը հայթայթուին պետութեան կողմէ (այլապէս մէկ ձեռք հագուստի համար պէտք է զոհէ իր մէկ ամսականը)։ Իր ինքնաշարժը ձրի կը հայթայթուի, յետոյ եթէ իր պաշտօնը կը պահանջէ հիւրեր ընդունիլ, բացառիկ ծախքերուն փոխարժէքը կը ստանայ։ Այսպէս, կրնաս տեսնել արտաքին գործավար մը, որ փողոցներուն մէջէն կը սուրայ Րոլս-Րոյս ինքնաշարժով մը, մաքուր հագուած Պերլինէն, Լոնտոնէն կամ Փարիզէն եկած հագուստներով. սակայն գրպանին մէջ իր անձնականին պատկանող տասը տոլար իսկ չունի։

Երբ Տրոցկի աքսորուեցաւ, կ'ըսուի թէ գրպանին մէջ մէկ փէննի անգամ չունէր. եթէ Ստալին վաղը պաշտօնանկ ըլլայ, առանց «սու»ի պիտի մնայ, մինչեւ որ կուսակցութիւնը ուրիշ գործ մը գտնէ իրեն։ Չի կարծուիր նոյնպէս թէ կուսակցութեան վարիչները մեծ գումարներ տեղաւորած ըլլան արտասահմանի մէջ՝ գալոց գէշ օրերու նախատեսութեամբ։

(3)

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ՀԱԿԱԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ

Դաշնակցութիւնը ատել սկսած օրէդ ի վեր, առաջին անգամ երբ քեզ տեսայ Պիթ Շոմոնի բարձրաւանդակին վրայ, Ժործէթին հետ թեւ թեւի՝ մեր սարէն-ձորէն խօսակցութեան չորրորդ հանգրուանին ինծի ըրած թելադրութիւններդ երբեք չպիտի մոռնամ։

— «Ի՞նչ յիմար ենք եղեր անցեալին մէջ ՝ ոչ դատողութիւն եւ ոչ ալ տրամաբանութիւն ենք ունեցեր։ Երանի՛ թէ ասկէ տասը տարի առաջ եկած ըլլայինք Ֆրանսա։ Աչքդ բաց եւ օրինակ առ ինձմէ։ Դաշնակցական գաղափարներդ ծալլէ ու սնտուկիդ մէջ պահէ, որպէսզի խիղճդ ազատի արիւնի մղձաւանջէն։ Մեր ազգը փրկելու համար, պէտք է Դաշնակցութիւնը վտարել հրապարակէն, ջնջելով արմատէն իր անիծապարտ յիշատակն ալ»։

Ասոնք քու խօսքերդ են, բարեկամ։ Կը յիշե՞ս, չե՞ս յիշեր կ'անգիտանամ։ Բայց, տակաւին խելքս չէ հասած այն իրողութեան թէ, խօսքդ վերջացնելէ յետոյ ինչո՞ւ ուժին անխնայ համբուրեցիր Ժործէթը...։ Առաջին անգամը չէր որ անոր կը հանդիպէիր։ Արդեօ՞ք դէպի նոր գաղափարդ, եռանդս գրգռելու համար զօրութեամբ իմացուելիք թելադրութիւն մըն էր։ Սակայն գիտես որ, այդ մասին որքան ամբշկոտ ու վարանոտ եմ՝ նոյնքան հակառակն եմ հոգիիս հետ շաղխուած գաղափարներս, նորութեան մը հետեւած ըլլալու սնափառութենէն մղուած՝ մէկ վայրկեանէն միւսը տապալելու տեսակէտով։

Միտքդ կու գա՞յ, օր մը պուլվարին վրայ երբ այն Հնդիկին հանդիպեցանք՝ հետեւած կրօնքդ իմանալու համար քեզի ուղղած հարցումը։ Առանց այլեւայլի «քրիստոնեայ եմ», ըսիր չէ՞։ Լաւ ուրեմն, կեանքիդ մէջ քանի՞ անգամ եկեղեցի գացած եւ հոգիիդ խորէն անկեղծ աղօթք մը ըրած ես։ Քու տեղդ ես պատասխանեմ.— Ո՛չ մէկ ատեն։

Մեծ մայրիկիդ հողաթափէն վախնալով աւետարանին առջեւ կերոն բռնելը քրիստոնէութիւն չէ երբեք։ Ոչ ալ Ռեբեկային ոտքին վրայ կոխելու համար... Ս. Ստեփաննոսին ի պատիւ պնակ շրջագայելը։ Սակայն եւ այնպէս, ներկայ զարգացած, գործնական եւ տրամաբանութիւնով լեփլեցուն շրջանիդ նոյնիսկ՝ «քրիստոնեայ եմ» ըսելու չես քաշուիր եւ կարծես թէ մասնաւոր հպարտութիւն մըն ալ ունիս այդպէս եղած ըլլալուդ համար։

Ֆրանսա գալէդ յետոյ, դատողութիւնդ տասը աստիճան եւս հասունցած ըլլալը նկատի ունենալով, վերը ըսուածներուն վերլուծումը կատարելու եւ անոնցմէ հետեւութիւններ հանելու փորձ պիտի չընեմ երբեք։ Քիչէն շատ հասկցիր։ Միայն թէ, կը խնդրեմ որ, հօրաքրոջդ չկարդաս այս նամակս, քանի որ, իր կրօնքին մասին խօսելէ առաջ չխաչակնքելուս համար պիտի անիծէ զիս։ Ուրեմն մեղաւորը ես պիտի ըլլամ, իսկ դուն իւղի պէս ջուրին երեսը պիտի ելլես...։

Ինծի կ'ըսես թէ, ինչու տակաւին դաշնակցական գաղափարներէս չեմ հրաժարիր։ Ինչպէս ըսի՝ տրամաբանելու կարողութիւնս շատ զօրաւոր չըլլալուն համար, որոշ եւ կտրուկ պատասխան մը չպիտի կրնամ տալ։ Միայն թէ, սա որոշ է որ Հնդիկին տուած պատասխանիդ պէս, կրօնքով Դաշնակցական եմ ու այդ կրօնքով ալ պիտի մեռնիմ։

Ճիշդ է որ, իմ կրօնքիս եկեղեցին չեմ երթար, մոմ չեմ վառեր անոր սուրբերուն, մեծը, պզտիկը, հինը, նորը կը քննադատեմ հեռուէն հեռու, բայց չեմ ատեր զայն. որովհետեւ, գիտե՞ս ինչու, բան մը կը խոստանայ ան ինծի. Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան... դարաւոր երազը չարչարուած ազգիս եւ արդար իրաւունքը մարտիրոս ցեղիս։

Ասիկա կ'երթայ, միւսը կու գայ, բայց գաղափարը կայ ու կը մնայ։ Այն օրը որ այդ վսեմ եւ պաշտելի նախադասութիւնը պիտի սրբուի Դաշնակցութեան նշանատախտակէն՝ վըստահ եղիր որ, ինքնաբերաբար պիտի միանամ քեզի եւ Պիթ Շոմոններու բարձրաւանդակներէն պիտի սկսիմ ատել զայն՝ ո եւ է Ժործէթի մը շրթունքէն կախուած...։ Անհաւատ, անկրօն պիտի դառնամ, այսինքն ո՛չ Հնդիկին ո՛չ ալ գնչուի հարցումներուն պիտի պատասխանեմ։

Ուրեմն, սիրելի բարեկամ, գրութիւնս վերջացնելէ առաջ թոյլ տուր որ բան մըն ալ ըսեմ քեզի։

Ես աւելի կը հաւատամ իմ կրօնքիս խոստացած հեռապատկերին իրականացման, քան քու չպաշտած կրօնքիդ երազած երկինքի արքայութեան։ Այս պարագային մէջ ի՞նչ է մեր տարբերութիւնը, գիտե՞ս։ Ահաւասիկ։

— Ես կը հաւատամ ու կը սիրեմ, իսկ դուն չես հաւատար եւ սիրել կը կեղծես։

Ես իմ խոնարհ կարծիքովս այն համոզումն ունիմ որ, եթէ քրիստոնեայ եղած չըլլայինք՝ թերեւս, (թերեւս կ'ըսեմ, լաւ ուշադրութիւն ըրէ) սա վերջին ահռելի փորձանքներուն չենթարկուելով՝ մեր ֆիզիքական գոյութիւնը պահպանէինք։ Ի՞նչ է ուրեմն այն անտեղիտալի հմայքը եւ անդիմադրելի զօրութիւնը որ, վերապրողները դարձեալ իրեն կը կապէ եւ բազմութիւններ գունդագունդ կը դիմեն անոր եկեղեցի կոչուած հաստատութիւնները ու կ'աղօթեն, բազկատարած, անյիշաչար, հեզահամբոյր եւ անոխակալ։ Եթէ անոր երեսէն մարտիրոսացան, կարժէ՞ր դարձեալ անոր առջեւ ծնկաչոք լալկանութիւն ընել. ինչո՞ւ չեն ատեր զայն, ինչո՞ւ ոչ ոք չանիծեր անոր գոյութիւնը։

Կրօնքին խոստացած յաւիտենական երջանկութիւնը, բարեկամ, նկատի առնել չի տար անոնց քաշած չարչարանքը, հալածանքն ու մարտիրոսացումը։ Մարդիկ բոլոր փորձանքներուն կը համակերպին ստոյիկեան համբերութեամբ՝ միշտ աչքի առջեւ ունենալով մեծ Ապագան։ Քրիստոնեայ ծնած եւ քրիստոնեայ ապրող մէկը քրիստոնեայ ալ կը մեռնի։

Ուստի, զիս տարհամոզելու համար, լաւ է որ սանդին մէջ ջուր ծեծելու փորձ չընես։ Ես իմ կրօնքս ունիմ։

Չեմ գիտեր մանրամասն կերպով թէ, անոր ծրագիրը քանի յօդուածէ կը բաղկանայ եւ ազատ ու անկախ Հայաստանի գաղափարէն զատ ինչ տրամադրութիւններ ունի տակաւին։ Չեմ հետաքրքրուիր նոյնպէս թէ, ինչպէս կը սիրես կարճ օրը հազար անգամ կրկնել,—Կարսը իր պատճառով կորսնցուցինք, թէ Ղարաբաղին անջատումը անոր սխալէն յառաջ եկաւ, թէ եթէ այնպէս չընէր՝ այսպէս կ'ըլլար։

Երկուքիս ալ ճամբան միեւնոյնն է։ Բայց դուն Ֆրանսա գալով՝ ինքզինքդ աւելի յառաջդիմած եւ գործնականացած ցոյց տալու համար, նոր նոր բաներու պէտք ունեցար, համոզումէ աւելի՝ մարդու մէջ ելած ատենդ, անխօս չնստելու մտահոգութեամբ։ Մինչդեռ ես, բանի մը պէտք չեմ զգար տակաւին, մինչեւ որ, կրօնքիս, Դաշնակցութեան մեծ գաղափարականին՝ միացեալ եւ անկախ Հայաստանի դափնեզարդ դռներուն բացուելու ձայնը չլսեմ...։ Ցետոյ կը տեսնուինք։

Առանց ոխակալութեան
ԾՈՎԱՍԱՐ

Յ. Գ.— Բերլինդ ջուրերն ծուեցնելով' երբ ռամկավարներուն գովասանքը կ'ընէիր՝ զարմանքով կը նշմարէի որ, վզիդ բոլորտիքը ճարպի նոր խաւ մը կ'աւելնար։ Եթէ ասիկա աչքի պատրանք մը չէր ինծի համար՝ տարակոյս չկայ որ, հարիւր քիլօն անցած ես շատոնց։ Հետեւաբար ըստ էութեան ռամկավար մըն ես արդէն։

Սրտանց խնդակցութիւնս կը յայտնեմ, սեղմելով գիրուկ ձեռքդ եւ մաղթելով 10,000 ֆրանք ամսական։

ՆՈՅՆ

ՍԱՐԷՆ ԶՈՐԷՆ

ԿԱՊԻԿՆԵՐԸ

Կապիկները ի բնէ չար, ստահակ, նենգամիտ, ցասկոտ, քինախնդիր, զգայասէր, ամէն տեսակէտով դիւրագրգիռ, զայրացկոտ, վիճասէր, կռուարար են, մէկ խօսքով ենթակայ՝ ամէն տեսակ յոռի ունակութեանց եւ կիրքերու. ասոր հակառակ, սակայն պէտք է ընդունիլ թէ կապիկները յաճախ զուարթ, խոհեմ, բարի, քաղցրաբարոյ եւ վստահելի են. բաց աստի, անոնք ընկերասէր ու քաջասիրտ են և անձնուէր իրենց նմաններուն հանդէպ, զորս ոգի ի բոյն կը կը պաշտպանեն ամէնէն զօրաւոր թշնամիներուն դէմ, երբեմն ի գին իրենց կեանքին՝ իրենց կարգերուն հանդէպ խորունկ սէր մը ունին, եւ տկար ճագերու, ինչպէս նաեւ ուրիշ կենդանիներու ձագերուն նկատմամբ մասնաւոր գութ ու գորով կը տածեն։

Կապիկներուն ընկերական կեանքը լեցուն է հրապոյրներով. քիչ տեսակներ միայն մեկուսի եւ առանձին կ'ապրին. անոնց մեծագոյն մասը խմբովին կ'ապրի, եւ իւրաքանչիւր խումբ իրեն համար կ'ընտրէ որոշ ու հաստատուն բնակատեղի մը, որ ամէն մասամբ նպաստաւոր պայմաններ կը ներկայացնէ, մասնաւորապէս սննդառութեան տեսակէտով։— Երբ սնունդը պակսի, խումբը իր հետազօտութիւնները կը տանի աւելի հեռուները, մօտակայ անտառներուն մէջ, ուր մարդկային բնակութիւն կայ եւ կարելի է դիւրութեամբ ձեռք ձգել եգիպտացորեն, շաքարեղէգ, աղամաթուզ (պանան), պտղատու ծառեր, սեխաստաններ եւլն.։

Երբ խումբը վերջնականապէս որոշէ իր հաստատուելիք կայանը, այն ատեն կը սկսի կապիկներուն իսկական կեանքը՝ իր հաճոյքներով ու զուարճալիքներով, իր կռիւներով ու պատերազմներով, իր կարիքներով ու թշուառութիւններով։ Խումբին ամէնէն զօրաւոր արուն պետ ու առաջնորդ կը կարգուի, եւ այդ պատուոյն արժանանալու համար, ան պարտաւոր է իր ուժը փորձել եւ կռուիլ ամէնէն զօրաւոր ախոյեաններուն ու մրցակիցներուն հետ. բնական է թէ ամէնէն խոշոր ակռաներ ու զօրաւոր բազուկներ ունեցող արուն յաղթանակը կը շահի եւ պետ կը կարգուի։ Ստորադասները պարտաւոր են կոյր հնազանդութիւն մը ունենալ իրենց մեծին հանդէպ, որ բիրտ է ու նախանձոտ եւ ինքզինքին առանձնայատուկ իրաւունք մը կուտայ վայելելու բոլոր էգերուն շնորհները։

Երբ խումբին Թիւր հե- տէ կը ստուարանայ, անկէ ջատուի մաս մը, որուն վարութիւնը կը ստանձնէ արու մը, որ ուժեղացած պետին հետ չափուելու ճան. ասով կը սկսի ծայր նոր պայքար մը, որ իրեն տակ ունի նորակազմ ընկ- թեան ընդհ. շահերուն թիւնը։

Անգլիական բանակին նաւորդներու բաժնի հրա- տարներէն Րապըրթ Ֆրանսացի հարիւրապե- գնած էր կապիկ մը, որ 3 րեկան էր եւ Կապօնէն բե- Անգլիացի սպային նպա- էր գիտական ուսումնա- թիւններ կատարել իշխա- պիկին վրայ, որ այդ նեբը հիւանդութեան ռաւ շատ նիհարցած էր ե- գիւ 32 քիլօ կը կշռէր։

Կապիկին անունը Յով- Կաբիլլօ էր։ Սպան իր կին մէջ անոր համար ւոր սենեակ մը յատկացու- լաւ յարդարուած էր եւ տեսակ հանգստաւէտ- կ'ընծայէր։ Սպային հօրաքոյր Օր. Բէօնինկէմ՝ չափազ- սիրէր կենդանին եւ անո- սին մեծ խնամք ու հո- թիւն կը տածէր. օրը 2 գամ անոր երեսը, ձեռքե- ոտքերը կը լուար եւ կը սանտրէր. քիչ ատենէ պիկը սկսաւ ինք անձամբ դարել իր մազերը եւ լու- րեսներն ու ձեռքերը. 6 թէն կենդանին մաքրութ- յարդարանքի տեսակէտով թերի էր. հետզհետէ սկսաւ ընտելանալ իր տէր- որ անոնց սեղանակից կ'ը- չափաւոր կ'ուտէր եւ կերա- տեն կանոնաւոր շարժ- կ'ընէր։ Շատ կը սիրէր պտուղները, ինչպէս՝ նա- խաղող, արմաւ, ելակ, յամր եւլն., և կ'ախորժէր եփած մրգանոյշներէն։ Երբ- ջին անգամ ըլլալով իրեն կընկոյզ ներկայացուցին, կն-լով թէ անոր մէջ համ- տեղիք մը կար, փորձ- նին վրայ դնելով, զայն կ- ու երբ չյաջողեցաւ եւ մուրճ մը տուին, կեղեւը լով միջուկը կերաւ։

Հիւրերու այցելութենէ նաւոր հաճոյք կը զգար, ձեռքը բռնելով, սենեակէ- եակ կը պտըտցնէր եւ սրահ կ'առաջնորդէր երբ նշմարէր թէ այցել- վախ կամ սոսկում կը զգ- ներկայութենէն, անոր կը- տենար, կը սկսէր անոր ոստոստել ու ծունկերուն փի հարուածներ տալ, ատեն իր դէմքին վրայ կան ժպիտ մը կը ցոլար։

Մասնաւոր հաճոյք կը ամբոխին ցուցադրուելէն. անձամբ կը բանար իր կին պատուհանը եւ զուարճ- ժպտուն դէմքով մը կը յանար հետաքրքիրներու մութեան, շնորհալի ձե- բարեւելով եւ ձեռքերը քին զարնելով։ Երբ պատ- նէն դուրս կախուած մէկը նէր, վազելով կը մօտենար նոր եւ յուզուած անոր թեւ- բռնելով՝ պատուհանէն կը քաշէր։

Իր սիրական խաղերէն էր աչքերը գոց սենեակին պտըտիլ. պզտիկ տղոց ներկ- թենէն շատ կ'ախորժէր. հաճոյք կը զգար Օր. Բէօն- մին երեք տարու եղբօր հետ խաղալէն, անոր հետ մերով կը զբօսնուր եւ կ- անոր բոլոր ըսածները կը կնար։ Երբ փոքրիկը լ-լ կը ջանար զայն զբօսնել իր տէրերը ճամբորդէին, օրինաւոր ուղեկից անոնց կերանար հետերնին, կամ կառախումբով։ Դաշտ- պտոյտներէն չէր ախորժեր հաճոյք կը զգար անտառ- արշաւներէն։ Ոչխարն- կովերու կամ ձիերու ներկա- թիւնը զինքը կը խրտչեցն- ընդհակառակն իրեն հաճոյք պատճառէին փոքր կենդա-

երը։ Պահուըտուք խաղալը ատ կը զուարճացնէր զինքը՝ րը կարգր իրեն զար պահուը-ելու ու զինքը փնտռտուքի ելէին, չէր կրնար իր խնդուքը պել եւ քա՛հ քա՛հ փրցնելով ը սկսէր բարձրաձայն խնդալ։ Ամէն օր կանոնաւորապէս 2 ամ կը քնանար, առանձին իր ենեակը կ'երթար եւ անղնին վրայ կ'երկննար, գիշեր երբ պէտք զգար, անկողնէն ելլէր եւ ելեկտրական կոճակը անալով, սենեակը կը լուսարէր։ Առտուները կանուխ կ'արննար, փոքր տղոց պէս կը աղար եւ անկողնին վրայ ւարթ ոստումներ կ'ընէր։ Մէկ խօսքով այս կապիկը էր շատ բաներ ընդօրինակած իր տէրերէն, սակայն կարգ սովորութիւններ կամ ունաութիւններ բնածին յատկութեամբ՝ կամ աւելի ճիշտը դաողութեամբ՝ իւրացուցած էր։ Անգլիացի տէրերը չկրցին ական երկար ատեն պահել յդ կապիկը, որուն ակամայ երիները եղած էին. այն պատառաւ ստիպուեցան զայն ծաել Ամերիկացիի մը, որ շարուն զառազեղի մը տնօրէնն էր։ Խեղճ կենդանին այս ցաւալի աժանումէն սրտաբեկ ու վշտար, քանի մը ամիս վերջ մեւ Նիւ-Եորքի արուարձաննէն մէկուն մէջ։ Ներկայիս իր արմինը զմռսուած եւ ցուցաուած է Նիւ-Եորքի կենդանաանական թանգարանին մէջ։

Հ. ՏԷՐ ՈՍԿԻ

ԳԻՏԱՆՔ

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ

Առանց տաղանդի՝ ո՛չ մէկ ն կը յաջողի։ Տաղանդ պէտք ունենալ, լաւ պարելու, լաւ իկ կարելու համար...։ իմաստուն բարեկամներէս կը կ'ըսէր. այսինչը «տաղանդաւոր թանապուր եփող է», եւ նինչը՝ «տաղանդաւոր ծխանի»...։ կան տաղանդաւոր ինքնաւաններ, տաղանդաւոր աչներ ու տաղանդաւոր մուցկաններ... Անոնց համա՛ր է երկրի արութիւնը, եւ վա՛յ անոնց՝ որ աղանդ չունին... Ա՛յ, օրինակի համար, անտաղանդ մուրացկան մը, երբ կը նէ գիւղական տունէ մը ներս, միջապէս իր անտաղանդ ըլլը կը ցուցնէ, վրայ տալով ան յաջողութիւն։ Ան, սովորան դարձած ձեւերով, կծկուած լուխը ծռ'ած, ու ցած ձայ կոշտօրէն կ'ըսէ. «խաթուն իկ, կտոր մը հաց». ու չկրվ շարունակել՝ կը լռէ՛, կը մայ, կը գրգռէ տան-տիկինը, զայն ետ կը ճամբէ, առազն ըսելով. «Աստուած տայ»։ տաղանդաւոր աղքատը, ներս մտնէ տիրո՛ջ պէս։ կիներու ղումներէն օգտուելով՝ տուտակն ու վրայ ընող հաւերը ածելով դուրս կը փախցնէ, անդիմանէ՝ հարսն ու աղջիկը, որ յաջող նրախամները չեն օրօրեր, կ'օգնէ որ խմորին տաշտը թոնիրին մօտ քաշուի, ու այսպէս, առաջին հացերէն առնելով իր բաժինը, վրան ալ քիչ մը պանիր կամ կարագ, կը հեռանայ...։

Եթէ անտաղանդ մուրացկանը գրագէտ է, լաւագոյն պարագային, ինքը կը գրէ, ինքը կը տպէ, ու կը սպասէ գնողի...։ կամ թէ, չոր հաց կրծելով, կըրծելով կը կրծուի, ու, օրին մէկը, վերնայարկի իր լուսցէն տխրութեամբ կը միանայ երկնքին՝ ու կը դառնայ «երկնաքաղաքացի»։

Տաղանդաւոր մուրացկան գրագէտները այսպէս չեն, ընդհակառակն, ստորին յարկերու իրենց բնակարաններէն դիւրութեամբ միանալով շուկային, կը դառնան «աշխարհաքաղաքացի»։

Անոնք լայնօրէն ու անհոգութեամբ կ'ապրին, եւ լայնօրէն ու անհոգութեամբ ալ կը գրեն...։ Տպագրելու եւ ծախելու հոգը, ծիծաղելի է անոնց համար, որովհետեւ ծիծաղով մը կը կարգադրեն այդ գործը...։

Բոլոր տաղանդաւոր մուրացկաններու պէս, տիրաբար կը մտնեն տուներ, վաճառատուններ, ու կը սկսին... օգնել։

Օգնել, որ տանուտէրը հանգստութեամբ հագնի վերարկուն, իր աթոռին վրայ դիւրութեամբ նստի եւ գաւազանը ձեռք կուտայ...։

Վաճառականը կը դառնայ «Ազգային բարերար», եւ անոր գործը՝ «Ազգային փառք»։ Իր յոբելեանի գործը յարդարելու համար, կը գրէ վաճառականի մը յոբելեանին մասին, ու այսպէս կը քշէ, որ քշուի, կը փայլեցնէ, որ փայլի...։

Ո՛վ դու, որ կը կարդաս Յառաջը, նկատի առ թէ ես մէկն եմ, որ ամենեւին չեմ սիրահաբիր անուններու եւ հագուստներու...։

Եթէ հակառակ ես ինծի, մկրտէ այս տաղանդաւոր մուրացկանները քու յարմար գտած անուններովը, եւ հագուեցուր զանոնք այն տարազներով զորս նկատի ունիս...։

ԱՆՏԱՂԱՆԴ

ՏՈՒՐՔԻ ՕՐԷՆՔԸ

ՆՈՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Տուրքերու յայտարարութեան այս շրջանին, շատեր անշուշտ կուզեն գիտնալ թէ ի՛նչ կերպ պէտք է շարժին անոնք, որ 1928ի ընթացքին նոր ձեռնարկած են գործի եւ հետեւաբար, մինչեւ իրենց տուրքի յայտարարութեան թուականը ամբողջ տարի մը լրացուցած չեն ըլլար. այնպէս որ իրենց առեւտրական տարին կը լրանայ մարտ 1 էն ապրիլ կամ 1 էն յետոյ. այսինքն՝ առեւտրական շահերու յայտարարութեան վերջին թուականներէն յետոյ։

Մինչեւ այսօր, նման պարագաներու մէջ գտնուող առեւտրականները զերծ էին առաջին տարուան յայտարարութիւն ընելէ։ Բայց նոր օրէնքով, եթէ որեւէ հտշուեկշիռ չէ պատրաստուած, յաջորդ տարուան տուրքը կը նշանակուի հիմ բռնելով գործի սկսելու թուականէն մինչեւ դեկտեմբեր 31 ը։

Օրէնքի այս տրամադրութիւնը կիրարկելի է 1925 յունուար 1էն սկսեալ։ Որով, այս պարագային մէջ գտնուող առեւտրականները՝ 1929ի իրենց տուրքը պիտի վճարեն, հիմնուելով իրենց գործի սկիզբի թուականէն մինչեւ 1928 դեկտ. 31 իրականացուցած շահուն վրայ։

Իրենց յայտարարութիւնը պէտք է ընեն ուրեմն մարտ 1էն առաջ, յայտնելով իրենց իսկական շահու գումարը։

ՀԱՅԵՐԸ ԵՐԿՐԷՆ ԴՈՒՐՍ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՌՈՒՍ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Կրիմսկի (Սեւ ծովու շրջան)

Արմիանու Վիշնեակա գիւղին Հայերը իրենց միջոցներով դպրոց մը շիներ էին 1926ին։ Մինչեւ ներկայ տարեշրջանը որեւէ կերպով, յաջողեր էին իրենց մանուկներուն կրթութիւնը ապահովել։ Բայց, ներկայ ուսումնական տարուան սկիզբը, բազմաթիւ դիմումներ կատարեցին կառավարութեան, որ իրենց ուսուցիչ մը նշանակուի․ բայց ապարդիւն։

Վերջը միայն, գիւղին համար նշանակեցին ռուս ուսուցիչ մը։ Բայց որովհետեւ, երախաները չէին կրնար օգտուիլ ռուս ուսուցչին դասաւանդութենէն, դադրած են դպրոց յաճախելէ։ Գիւղացիները դժգոհ են, կը գանգատին թէ իրենց մանուկները միայն ռուսերէն պիտի սորվին եւ կը պահանջեն որ նախ իրենց մայրենի լեզուն ուսուցուի անոնց։ Այնպէս եղած է, որ ուսուցիչը որեւէ օգտակարութիւն չի կրնար ունենալ։ Դպրոցը օրերով կը ձգէ եւ կ'երթայ զբօսնելու։

ՕՏԵՍԱՅԻ ՄԷՋ.— *Օտեսայի հայ գաղութի կեանքի մասին, մինչեւ հիմա, որոշ որեւէ տեղեկութիւն չէ տրուած։*

Կարլ Մարքսի անունը կրող միջազգային ակումբին մէջ է որ 13 զանազան ազգեր կը կատարեն իրենց կրթական աշխատանքը, իրենց մայրենի լեզուով։ Կայ նաեւ հայկական բաժին։

Հայ կօշկակարներ՝ կազմակերպած են համագործակցական երեք արհեստանոցներ, ուր կ'աշխատին 200ի չափ գործաւորներ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՏՐՈՒԹԵԱՆ ՆՄՈՅՇ ՄԸ.— *Խոյթայի (Հիւս. Կովկաս) անտառապահ Անդրէյ Լուշկինը կը սիրէ գլխարկը ծուռ դնել, փայտը ձեռքին գոռոզաբար շրջիլ, իբրեւ «իսկական եւ կարգին մարդ»,*

— Ափսո՛ս, որ թուրքը խպառ չկոտորեց հայերը։ Հային հետ քար ու փայտով պէտք է խօսիլ, — կ'ըսէ յաճախ «կնեազ» Լուշկինը։

Վա՛յ եթէ հարեւանի հաւը կամ հորթը մտնէ Լուշկինի բակը։ Անխնայ կը կոտորէ։ Բայց այդ բաւական չհամարելով, դրացիին հետ ալ կռուի կը բռնուի։

Եթէ անցորդը հետաքրքրուի եւ կանգ առնէ Լուշկինի դրան առջեւ, որոշակի կը լսէ փայտի անողոք հարուածներու ձայնը եւ կնոջ աղեկտուր ողբը։ Իսկոյն կը հասկնայ որ Լուշկինը իր կինը «կը դաստիարակէ»։

Ան իր տղաքը դպրոց չի ղրկեր։ Անոնց ձեռքը մէկմէկ փայտ տուած, կը սորվեցնէ հաւ սպաննել կամ դրացի տղաքները ծեծել։

Գիւղացիները յաճախ կը գանգատին։ Գիւղական խորհուրդը, նոյն իսկ ժողովրդական դատարանը քանի մը անգամներ ազդարարած են անոր. բայց անօգուտ։

Խոյթայի թղթակիցը յետոյ կ'աւելցնէ.—«Այժմ պէտք է այդ հաստագլխուն զոյց տալ իր տեղը եւ սանձը քաշել»։

Բայց թղթակիցը կ'երեւի մոռցած է թէ ձուկը գլխէն կը հոտի։

ՓԱՂՑԿԵՂԻ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Բժշկական Պրպտումներու յանձնախումբը հրատարակեց իր վեցերորդ տեղեկագիրը, որ կը բովանդակէ յանձնախումբին կողմէ կատարուած աշխատանքներու արդիւնքը։

Լոնտոնի մեծ հիւանդանոցներու նագէտները ռատիոմով փորձեր կատարեցին, քաղցկեղի դարմանումը ուսումնասիրելու համար։

Տեղեկագիրը կը ծանրանայ գործածուելիք ռատիոմի քանակին, դարմանումի տեւողութեան եւ մարմնին ախտաւոր մասերուն վրայ, ռատիոմի սըրուակները գործադրելու եղանակներուն վրայ։

Ռատիոմէ գործածութեան բսկզբունքները այժմ ընդհանրացած են աշխարհի մէջ եւ ըստ տեղեկագրին, բացի ստամոքսէն, մարմնի բոլոր մասերուն վրայ, ռատիոմով դարմանման եղանակներ կան։ Հիմակուց արդէն կարելի է ռատիոմով դարմանումը նկատել կարգ մը պարագաներու համար, լաւագոյն եղանակը։ Բայց մարմնի ներքին մասերուն համար, նոյն եղանակը կը հանդիպի կարգ մը դժուարութիւններու։ Ամէնէն դժուարն է մանաւանդ այս կերպով, կոկորդի քաղցկեղի դարմանումը։

ՉՈՅԳ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Լոնտոնի մէջ անձնասպան եղած են երկու եղբայրներ Արթիւր եւ Սիտնէյ Սմիթ, երկուքն ալ բժիշկ եւ քաղցկեղի համբաւաւոր մասնագէտներ։ Քննութիւնը երեւան հանած է թէ երկու եղբայրները՝ ատենէ ի վեր կը մտածէին անձնասպանութեան վրայ, որուն միակ պատճառն ըլլալ կը թուի նիւթական անձկութիւնը։ Անոնք բազմաթիւ նամակներ գրելէ յետոյ, մորֆին խմած եւ իրենց կոկորդը կտրած են։

Հանրութեան ուղղուած նամակի մը մէջ, անձնասպան գիտնականները կ'ըսեն.—

«Բոլոր անոնք որ գիտեն թէ Անգլիոյ մէջ, քաղցկեղի ռատիոմով դարմանումը ուսումնասիրելու համար, ի՛նչ մեծ ծառայութիւններ մատուցած ենք, թող չմոռնան մեր մայրը։ Այս աշխարհէն կը բաժնուինք, մեր կեանքին նպատակը իրագործելէ յետոյ, քաջալերելով ռատիոմով դարմանման մէջ՝ անգլպրպտումները։ Մեր գործը կարենալ շարունակելու համար, միջոցներու պակասն էր, աղքատութիւնը՛որ մեզ սպաննեց։»

Երկու եղբայրները մեծ համբաւ կը վայելէին գիտական շըրջանակներու մէջ, հակառակ իրենց երիտասարդութեան։

Գիշեր ցերեկ կ'աշխատէին, առանց դադարի եւ հանգստի, հազիւ քիչ մը ժամանակ յատկացնելով ուտելու։ Աշխատելու այս յամառութիւնն էր որ, միացած նիւթական մտահոգութիւններու, կը կարծուի թէ խախտած է անոնց մտային հաւասարակշռութիւնը։

ՇԻՒՍ ԲԵՒԵՌԻՆ ՄԷՋ

Համբաւաւոր բեւեռախոյզ Պըրտ որուն արշաւը դէպի բեւեռ մեծ աղմուկ հանեց անցեալ տարի, արդէն սկսած է իր հետախուզութեանց։ Յունուար 28ին, օդանաւով մեկնած է խուզարկութիւններ կատարելու, արշաւախումբէն երկու անձերու ընկերակցութեամբ։ Եւ, մինչդեռ ճամբայ ելած էր երկու ժամուան համար, վերադարձած է 5 ժամէն։ Պըրտ իր հետ առած էր ամէն ինչ որ անհրաժեշտ էր գործածելու եւ պատսպարուելու համար, այն պարագային որ ստիպուէր գետին իջնալ։ Օդանաւը նախ հասած է Սքոթի գտած բարձունքներուն, Նաքամօ եւ Ալեքսանդրա լեռները։ Պըրտ երեւան հանած է նոր կղզի մը եւ լեռան երեք գագաթներ ճերմակ, փայլուն, այնքան բարձր, որքան նախորդները։ Ցետոյ սաւառնած է հիւսիսի ուղղութեամբ ընդարձակ տարածութեան մը վրայ, որուն աջակողմը դեռ բնաւ չէ խուզարկուած, առանց խօսելու ձախ եզերքի գծին վրայ, որ նոյնպէս զարդ անծանօթ կը մնայ։

Պըրտ վերադարձաւ օդանաւային 5 ժամուան պտոյտէ մը յետոյ, ելլեւան հանելով 14 խարակներ, որոնք կազմուած են գորշ ժայռէ եւ շրջակայ համատարած սպիտակութեան մէջ, արատի պէս կը ցցուին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐԻ՛Ք Է...

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— *Եօթը տարիէ ի վեր հազարաւոր աչքեր սեւեռուած են դէպի հայրենի աշխարհը, յուսալով որ դոները պիտի բացուին եթափառական բազմութիւնները նուիրուին շինարարական աշխատանքներու։ Սակայն, ո՞վ է լսողը՝ Հայր. Միութեանց Ջանքերուն և քրտնաթոր աշխատանքին փոխարէն միշտ օրօրներ կը լսենք։ Օրինակ՝ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութիւնը շատոնց ստացած է 20 հայրենակիցներու արտօնութիւնը Ֆրանսայի մէջ եւ մաս մըն ալ հին Մալաթիայէն ճամբայ ելած են, Հայաստան երթալու համար։ Դժբախտաբար ասոնք եւս կը թափառին Հայաստանի մէջ, խաներու անկիւնները։ Ի՞նչու Փարիզի Հօկի Կեդր. Վարչութիւնը դրական կամ բացասական պատասխան չի տար, եւ իրենց ղրկուած պաշտօնական նամակները նկատի չառներ։*

Ո՛չ, պարոններ, եթէ անխըղճաբար մուրացկանութիւն կընէք, գէթ քաջութիւն ունեցէք ճակատաբաց խոստովանելու ձեր անկարողութիւնը, որպէսզի մեր գլխուն ճարը նայինք։

Հերի՛ք է որքան օրօրեցիք։

Եիտասարդ

ԸՆԴԾՈՎԵԱՅ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Մանշի ընդծովեայ փապուղիին շինութեան համար, վերջին գնահատումով՝ ընդհ. ծախք նախատեսուած է 30 միլիոն անգլիական, որ պիտի հայթայթուի կէս առ կէս Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ։ Հաւանաբար ֆրանսական եւ անգլիական երկու անջատ ընկերութիւններ կազմուին գործին համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Իրաւ է թէ առաջին քայլը առնելէ յետոյ ի քալեն հեւ ի հեւ, մղուած՝ տարերային կամքի մը քմահաճոյքէն, մինչեւ որ իյնան...

ՇԱՔԷ.— Ո՛հ...

Յ. ԲԱՐԹ.— Ձորերու եւ կիրճերու գաղտնապահ մեղսակցութեան մէջ, հայրենական գետերու երկայնքն ի վար, դաշտերու որ դեռ չեն ճանչցեր ոտքի հետք... մեծ է երկիրը... Պոլսէն եւ անապա՛տ...

ՇԱՔԷ.— Ո՛հ, տէր Աստուած, ինչո՞ւ, բայց, ինչո՞ւ։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ոչ ոք գիտէ. Թերեւս անոր համար որ մարդը դեռ ելու հաճոյքէն չէ յափրացած, դեռ ամբողջովին չէ բռած թէ կրնայ հնարել չարչրկելու համար իր նմանը, մեռցնելէ ա որովհետեւ այլեւս մահը չէ ե՛ն մեծ տանջանքը...։

(պաղած ամբոխի մը հեռաւոր կանչերը կը լսուին)։

ՇԱՔԷ.— Ո՛հ, այս կանչերը...., կը լսե՞ս, հա՛յր։

Յ. ԲԱՐԹ.— Անոնցն են որ գիտեն արցունքով գինովնալ. գի հաճոյքին կը վազեն, անօթի վոհմակի մը փութկոտութեամբ, ակոյտի մը վրայ կ'իյնայ. յաճախ չի պատահիր տեսնել ցեղ անծանօթ ճակատագրի մը սարսափներուն քովէ...։

ՄԱՔՐԻԿ.— Ա՛հ, խուժանը...

ՇԱՔԷ.— Պիտի չարդե՞ն նորէն, հա՛յր...

Յ. ԲԱՐԹ.— Ո՛չ, չեմ կարծեր. արդէն սպառեցին ջարդելու հաճոյքը. չարժեր թափել մնացեալ արիւնը. ինքնին պիտի ցամքի. կ'երեւի նոր տանջանքներ կուզան փորձել...։

ՄԱՔՐԻԿ.— Արդէն սկսան, կ'աւարեն, կը կողոպտեն...,

ՇԱՔԷ.— Ծծկերներ ու մանուկներ կը կորզեն...

ՄԱՔՐԻԿ — Խե՛ղճ մայրեր..., ի՞նչ էր իրենց մեղքը...

Յ. ԲԱՐԹ.— Ոչի՛նչ, եթէ գիտնային, ի հարկէ չէին ծնաներ։

ՄԱՔՐԻԿ.— Մեղա՛յ, Տէ՛ր, ոստխին սարսափները հեռացուր մեր մայրական զիրկերէն, որոնց կորուն սպառեցաւ մեռելները ողբալէն։ Բայց եթէ պէտք է որ մանգաղը շարժի անգութ մահուան, անընդհատ, տուր որ գոնէ մեր մանուկները իյնան ցորեններուդ պէս՝ հասուն..., Աստուա՛ծ..., Աստուա՛ծ...։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ո՛չ, անշուշտ, Տէրը չուզեր որ իյնան անոնք, դեռ չճանչցած ապրելու տանջանքը, ու թող պիտի տայ որ ապրին բայց խորթ... իրենց մօր...։

ՇԱՔԷ.— Ո՛չ, մենք չենք կրնար ապրիլ հոս, այս ցողերով։ Մա՛յր, ես չեմ ուզեր այս փրկութիւնը. փախէինք, ա՛հ, եթէ ըլլայինք կարաւանին հետ..., ո՛հ, այս խուժանը...։

ՄԱՔՐԻԿ.— Ցեխը ամէն տեղ նոյնն է, ամէն տեղ նոյն օձին ժանիքներն են, նոյն արիւնոտ ճանկերը. ժամանակին, մամիկս կ'ըսէր թէ, դեռ մարդոց սրտին մէջ ողջ գազաններ կան. ես այն ատեն կը խնդայի. չէի հասկնար. որքա՛ն շիտակ է եղեր. կը յիշե՞ս, քանի մը օր առաջ մեր հարեւանները մեզի այցելեր էին...։

ՇԱՔԷ.— Այո՛, այո՛։

ՄԱՔՐԻԿ.— Ամէն բանի տեղեակ էին ու կը ջանային զսպել ներքին ուրախութիւն մը. ես մօրը սրտին մէջ գայլեր նշմարեցի, իսկ աղջկան աղուոր կոպերուն ներքեւ, ծալլուած իժեր..։ Ժամանակը եկեր է, կ'երեւի, որ այդ գայլերն ու իժերը դուրս նետուին մեզ փարատելու եւ խայթելու համար։ Ուր որ ալ երթանք, խուսափում չկայ...։

ՇԱՔԷ.— Կարծես կը կռուին։

կը լսուին խառնակ կանչերու հեռաւոր արձագանգները։

Յ. ԲԱՐԹ.— Կը լսե՞ք այդ սուր ճիչերը։

ՄԱՔՐԻԿ.— Կիներ կ'առեւանգեն։

ՇԱՔԷ.— Սա աղջիկը որ կը մաքառի, մօրը կառչած, ա՛հ, կարծեմ, Զապէլը... Զապէլն է... Զապէլն է...։

(ինկած է ծունկի, խելակորոյս, կ'աղօթէ լալագին)։

Տէ՛ր, ազդումի բրտութիւնը հեռացուր մեր կոյսերէն գեղունակ. գիտեն, անոնք ալ գիտցան քաղցրութիւնը գորովին. բայց եթէ պէտք է տալ պատրանք մը սրտին, տուր որ գոնէ իյնան իրենց երազով...։

կարծես դաժան մտասեւեռումի մը ազդեցութեան տակ ըլլայ. ոտքի կ'ելլէ դեդեւելով։

Ո՛չ ոք, ո՛չ ոք... ա՛հ... ես... ինչո՞ւ չեկաւ Գուրգէնը...։

Յ. ԲԱՐԹ (մտատանջ).— *Դուն հեռացիր ալ պատուհանէն. լաւ չէ դիտել...։*

Վազելով կը մտնէ Սրբուհի, շուարած, յուզուած։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Ի՞նչ կայ, ինչո՞ւ եկար,

ՍՐԲՈՒՀԻ.— Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ, վախցայ, չէ՞ք տեսներ դուրսը...

ԹԱԳ.— Հապա մա՞յրդ...։

ՍՐԲ.— Հոն է, պատուհանին առջեւ... կ'աղօթէ...։

ԹԱԳ.— Մի ձգեր զայն առանձին. գնա՛ քովը...

ՍՐԲ.— Կը վախնամ, հա՛յր, չե՞ս տեսներ, նայէ... ա՛հ, ոստիկանները խումբ խումբ...։

ՇԱՔԷ.— Սուինները կը մերկացնեն...

ՄԱՔՐԻԿ.— Կարծես, այրերը կը հաւաքեն...

ՇԱՔԷ.— Ո՞վ է այն մէկը որ կը դիմադրէ..., երիտասարդ մը... ինչպէ՜ս կը կռուի, ու տարէց կին մը որ կը պաշտպանէ զայն... մայրն է անշուշտ... ա՛հ, կարծեմ... (վարանում մը, սուր ճիչ մը.) *ո՛հ...* (կը փարի Սրբուհի՛ի որ յուզումով եւ ուշադրութեամբ կը դիտէր)։ *Մի՛ նայիր, մի՛ նայիր...*

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

կուսակցութեան նախագահ Սանքեզ կուէրրա: Վալէնցիայի պահակազօրքին բարձրաստիճան սպաներէն մէկը՝ զինուորներուն գլուխն անցած, փորձեց բանտէն ազատել Սանքեզ կուէրրան, սակայն շրջակայ պահականոցներէն հասած զինուորներու օգնութեամբ, կարելի եղաւ զսպել շարժումը:

Այս նոր ապստամբութեան լուրը Մատրիտ հասնելուն, նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարեց եւ լիազօր իրաւունքներով անմիջապէս Վալէնցիա ղրկեց Մարոքի նախկին մարզպանը զօրավար Սանեուրկօն: Այս վերջինը կէս գիշերին Վալէնցիա հասնելով, անմիջապէս խիստ միջոցներ ձեռք առաւ: Բոլոր զինուորները ներկայիս իրենց զօրանոցներուն մէջ հսկողութեան տակ առնուած են: Զօրավարը իրաւասութիւն ունի անմիջապէս գնդակահարել տալու բոլոր անոնք, որոնք կասկածելի կը թուին իրեն:

Կ՚ըսուի թէ սպանիական նաւատորմին մէջ եւս ապստամբական շարժումներ սկսած են: Սակայն խիստ գրաքննութեան պատճառաւ կարելի չըլլար ստոյգ տեղեկութիւն ստանալ կացութեան մասին: Կը հերքուի այն լուրը թէ Զիուտատ Րէալի մէջ մահուան դատապարտուած երեք սպաները անձնասպան եղած են:

Ալֆոնս ԺԳ. թագաւորը վարչապետ Փրիմօ տը Րիվէրայի հետ, երկար տեսակցութենէ մը վերջ, ստորագրեց բազմաթիւ կարեւոր հրամանագիրներ՝ ապստամբական շարժումները զսպելու մասին:

Պիտիստեղծուի մասնաւոր առժամեայ դատարան մը՝ որ պիտի զբաղի վերջին ապստամբութեան գործերով: Սպանիական թերթերը իրենց սիւնակներուն 1)16րդը պիտի տրամադրեն կառավարութեան: 1924ին հիմնուած Հայրենասիրական Միութիւնը եւ նման կազմակերպութիւնները պիտի օգտագործուին՝ կառավարութեան հեղինակութիւնը պահպանելու եւ ապստամբական շարժումներու մասին կառավարութեան լուր տալու համար»:

Վերջին լուրերու համաձայն Վալէնցիայի մէջ կառավարական զօրքերու եւ ապստամբներու միջեւ ընդհարում տեղի ունեցած է:

50-60 հոգի դատարանի կը յանձնուին

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը պատրաստեց իր տեղեկագիրը, Թաթավլայի հրդեհի մասին եւ յանձնեց ընդհ. դատախազութեան: Եզրակացութիւնը այս է.—

Քննութեամբ հաստատուած է որ պատասխանատու են Թէրքօսի ընկերութեան տնօրէնը, ընդհ. քննիչը, քննիչները, կարգ մը պաշտօնեաները, Թաթավլայի 12 յոյն թաղականները եւ ութ ժամկոչներն ու քահանաները: Թէրքօսի տնօրէնը կ՚ամբաստանուի որ պէտք եղած միջոցները չէ ապահոված: Ընդհ. քննիչը, հակառակ իրեն եղած հրահանգներուն, հրդեհին գիշերը չէ եղած անկողնէն եւ ջուր չէ տուած: Քննիչներն ալ նոյն ձեւով շարժած են: Ընկերութեան շահագրգռուող պաշտօնեաները չեն բացած հրդեհի յատուկ ծորակները, ոչ ալ անոնց տեղը ցոյց տուած են:

Յոյն թաղականներուն յանցանքը այն է որ նախ չեն հաղորդած հրդեհի ծագումը: Յետոյ, նոյնիսկ չեն փորձած եկեղեցիէն հանել մասնաւոր ջրհանները եւ գործածել տալ: Եւ վերջապէս, երբ կրակին լուրը հաղորդած են, ատիկա ըրած են այնպիսի ձեւով մը, որ ժողովուրդը յուզման մատնուած է.— «Պոլիսը փճացաւ, բոլորս կորսուեցանք» ըսելով:

Ամբաստանեալները, 50 60 հոգի, մօտերս պիտի դատուին:

Եգիպտոսի ազգայնականներուն դէմ

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ եգիպտական կառավարութիւնը խափանած է Զաղլուլի կուսակցութեան պատկանող երկու թերթեր:

Միւս կողմէ մամուլին ուղղուած զեկոյց մը կը սպառնայ խափանել ո եւ է թերթ, որ կասկածի տակ կը դնէ ներկայ կառավարութեան հայրենասիրութիւնը:

Սուրիոյ բաժինը՝ Օսմ. Հանր. Պարտքին

Գրած էինք թէ վերջերս Փարիզի մէջ պայմանագրութիւն մը ստորագրուեցաւ ֆրանսական հոգատարութեան ենթակայ պետութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ, մէկ կողմէ՝ Ատիպ Փաշայի (Լիբանան եւ Ալէվիներու պետութիւն) եւ Ժոզէֆ Աթալայի (Սուրիա) եւ միւս կողմէ Օսմ. Հանր. Պարտքի երկու նախագահներուն՝ Գլօզիէռի (Ֆրանս.) եւ Վէյեր (Անգլ.) եւ բաժնետէրերու գլխաւոր խումբերու ներկայացուցիչներուն միջեւ:

Օսմանեան Հանր. Պարտքի ամբողջութիւնը իբր գլխադրամ կը հասնի մօտ 130 միլիոն Թրքական ոսկիի, իսկ հոգատարութեան ենթակայ երկիրներուն բաժինը՝ 10,300,000 ոսկիի: Օսմ. պարտքը կը պարունակէ տարբեր փոխառութիւններ, որոնք շիջելի են զանազան թուականներու: Վերջին փոխառութիւնը պիտի մարի 86 տարիէն: Հոգատարութեան ենթակայ պետութեանց մայր դրամագլուխի շիջեցման եւ տոկոսներուն գումարը տարեկան կը հասնի 63.800 Թրք. ոսկիի:

Երկար բանակցութիւններէ ետք, հոգատարութեան ենթակայ պետութեանց պատուիրակները եւ բաժնետէրու ներկայացուցիչները համաձայնեցան որ առաջին 7 տարիներուն, տարեվճարը 244.000 Թրք. ոսկեդրամի գումար մը ըլլայ, ինչ որ հոգատարութեան ենթակայ պետութեանց պարտքերուն 38 առ հարիւրը կը ներկայացնէ: Յաջորդ 7 տարիներուն, տարեվճարը պիտի ըլլայ 291.000 ոսկի: Հետեւեալ 5 տարիներուն 340.000 ոսկի եւ յաջորդ 5 տարիներուն 388.000:

Պրուսայի ձերբակալուածներուն դատը

Պրուսայէն կը հաղորդեն.— Պետական հարուած կազմակերպելու ամբաստանութեամբ ձերբակալուածներուն դատավարութիւնը շարունակուեցաւ յունուար 28ին: Երես երեսի բերուեցան լրատու Փիւսկիւլիւզ Իսմայիլ եւ Ճէմալի եղբայրը, Մուսթաֆա Սապրի, գլխաւոր բանտապահ Քեամիլ, հաւաքիչ Մուսթաֆա, Լազ Ալի:

Բոլորն ալ մերժեցին Փիւսկիւլիւզ Իսմայիլի յայտարարութիւնները, եւ ըսին թէ ժողովուրդէն դրամ քաշելու ձգտող այս խաբեբայական կազմակերպութիւնը կը վարէին Փիւսկիւլիւզ Իսմայիլ, Ապտիւրրէզաք եւ Կեավուր Ալի, որոնք հասկնալով որ այս գործը չպիտի կարենան գլուխ հանել, լրատուութիւն ըրին, Տիքիճի Իսմայիլ յայտնեց թէ այս կազմակերպութիւնը Ճէմալէն իմացած է եւ թէ Փիւսկիւլիւզին լրատուութիւնները սուտ են: Դատավարութիւնը կը շարունակուի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

„ԱՆԶՐԵՒ"Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 ֆր.: Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէ) 25 ֆրանք: Փոստի ծախք չկայ: Դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St Martin. PARIS (10e).

ԲԱՅԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ՝ Առաջնորդ Գր. Եպիսկ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

Այս Հինգշաբթի վարդանանցի տօնի իրիկունը ժամը 8.30ին 84 Rue Chape, le Bon Théatreի մէջ

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը սոյն հանդէսին, տեսնելու մեր մատաղ սերունդը այս օտար ափերու վրայ, հայ խօսքով հայ երգով ու արտասանութիւններով:

Հ. Յ. Դ.

Վալանսի շրջ. կոմիտէի հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին: Կը դասախօսէ Ընկ. Մ. Դույումճեան: Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. ծրագրի մեկնութիւնը»:

Հինգշաբթի իրիկուն միեւնոյն տեղը, կը դասախօսէ՝ Ընկ. Դույումճեան: Նիւթ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»:

Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին նոյն տեղը հրապարակային վիճաբանական ժողով՝ դասախօսուած նիւթերու շուրջ:

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը առժամաբար փոխադրուած է՝ 202 Rue Boileau. (ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը):

Գրադարանը բաց է Բշ. Դշ. և Ուր. իրիկունները ժամը 7էն 9: Գիրք ստանալու կամ վերադարձնելու համար դիմել՝ Գրապահներ՝ ընկ. Աղասիի կամ ընկ. Սահաթճեանի:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ

այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5 Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան):

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Մ. Մ.— 100:

Փարիզ, Լ. Ե.— 35:

Էլիզապէթ, Տիկ. Ն. Ֆ.— 3 տոլար:

Փէրթիւի, Ա. Պ.— 140 ֆր.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Քերովբէ Գապալեան՝ Եօզկատցի Սահակ Նալպանտեանի հօրաքրոջ որդին որ վերջերս Խասքօյօ (Պուլկարիա) կը գտնուէր: Իր եւ մօրը Տիկին Իբէկի հասցէն տեղեկացնել Պրիւքսէլի Կաթոլիկ Հայոց հոգեւոր հովիւ Հ. Յովհաննէս վրդ.ի 8 Rue de la Collégiale. Bruxelles. Secrétariat du Comité Belgo-Arménien եւ կամ Sanatorium Mons sur Meuse à Lushin (Belgique).

— Այրի Տիկ. Նաթեր Մահսէրէճեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յակոբ Զուլհակեանը՝ Ուրֆացի 38 տարեկան, նախկին Սանասարեան վարժարանէ շրջանաւարտ: 1914էն ի վեր առաջին եւ վերջին լուրը ստացուած էր Պոլսէն 1923ին, ուրկէ Ֆրանսա անցած կը կարծուի:

Կը խնդրուի «Սփնասարեան Սաներու Միութենէն», եթէ ունէ լուր ունի, գրել՝ Ester Mahsaradjian, c/o Puzant Aintablian, Survey Dept., Jaffa (Palestine).

— Կը փնտռուի Շապին-Գարահիսարցի Աւագ Անկարեան որ անցեալ տարի կը գտնուէր Տիթրոյթ (Ամերիկա): Իմացնել՝ «Յառաջ»ի: Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուին Տիկ. Հայկանոյշ Գունտագճեան եւ զաւակը Արամ Գունտագճեան, որոնք Իզմիրի դէպքէն վերջ կը գտնուէին Սելանիկ: Իմացնել՝ Կարօ Գունտագճեանի, Str. M. Aurelin, No.1 Bazargic, Roumanie.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել:

Ս. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ կը փնտռէ Կովկաս հրատարակուած իր երկերը փոխարժէքով կամ իր նոր հատորներու փոխանակութեամբ: Դիմել «Յառաջ»ի:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

6 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 874 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սպանիայէն առնուած լուրերը շատ շփոթ ցոյց կուտան կացութիւնը: Հակառակ պաշտօնական զեկոյցներու, կը հաստատուի թէ կառավարութիւնը դեռ կացութեան տէրը չէ եւ ապստամբական շարժումը կարծուածէն աւելի լուրջ է:

Վալէնցիայի պահակազօրքի հրամանատար զօր. Քապանէլ..ա ստիպողաբար Մատրիտ կանչուեցաւ եւ հոն հասնելուն՝ ձերբակալուելով բանտարկուեցաւ: Նոյնպէս ձերբակալուեցան զօրավարներ Քասթրօ Ճիրոնա եւ Ակուիլլէրա:

Կառավարութեան լիազօր պատուիրակ զօր. Սանժուրկօ խիստ կարգադրութիւններ կ'ընէ՝ Վալէնցիայի ապստամբութեան պատասխանատուներուն հանդէպ: Հրամայեց անմիջապէս հանել եւ թնդանօթակիր նաւի մը վրայ դնել նախկին վարչապետ Սանքէզ կուէրրան: Թնդանօթակիրը ճամբայ ելաւ անծանօթ ուղղութեամբ: Նոյնպէս հրամայեց զինուորական բանտը դնել նախկին պատերազմական նախարար զօր. Քուէյ..ո տը Լանօն, նախկին հանրօգուտ շինութեանց նախարար ..ինիէսը եւ Խորհրդարանի նախկին նախագահ Վիլլանուէվան:

Վալէնցիայի բանուորական կազմակերպութիւնները որոշեցին ընդհանուր գործադուլ յայտարարել, սակայն զօր. Սանժուրկօ զինուորներու օգնութեամբ պիտի արգիլէ բանուորական ..յս ցոյցը:

Ձերբակալուած է նաեւ սպանիացի յայտնի գրող հանգուցեալ Պլասքօ Իպանէզի տղան:

Նախարարական Խորհուրդը Մատրիտի մէջ երկար ժողով մը գումարելէ վերջ, դիկտատոր Փրիմօ տը Րիվէրա լրագրողներուն յայտնեց թէ Ալֆոնսօ թագաւորը ստորագրած է նոր յայտարարութիւն մը: Անոր մէջ թագաւորը կ'ըսէ թէ քանի որ երկրին իշխանութիւնը կը գտնուի ո՛չ թէ կուսակցութեան մը, ..յլ ազգային Տիրէքթուարի մը ձեռքը, այս վերջինը պէտք է ..անաւոր լիազօրութիւններ ունենայ՝ ապստամբական շարժումները զսպելու համար, մասնաւորապէս իրաւասու պէտք է ..լլայ իր ուզածին պէս պաշտօնանկ ընել բոլոր այն պաշտօնեաները, որոնց ընթացքը կասկածելի կը նկատուի: Յայտարարութիւնը կ'աւելցնէ.—

«Այս խստութիւնները պիտի գործադրուին մեր թշնամիներուն մեքենայութեանց եւ պրոպագանդին դէմ: Միլիոնաւոր ..պանիացիներ, որոնք խաղաղ եւ հաւատարիմ քաղաքացիներ ..ն, պէտք պաշտպանուին այս դժգոհներուն դէմ, որոնք անձնական թշնամութեան պատճառաւ կ'ուզեն վերադառնալ նախկին գէշ քաղաքականութեան, կամ անոնց դէմ, որոնք անձնական փառատենչութեամբ կը փափաքին վերստանալ իրենց ..որսնցուցած դիրքը»:

ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները ..ւտայ Պոլսոյ փոթորիկին մասին.—

Փետրուար 1էն 2 լուսնալիք գիշերը պայթած փոթորիկին ..մանը չէ տեսնուած մէկ դարէ ի վեր, ինչպէս կը հաւաստեն ..ոլսոյ ամէնէն տարիքոտ բնակիչները:

Հիւսիսէն փչող ուրականը, միացած տեղացող ձիւնին, ան..նար կը դարձնէին ո եւ է բան տեսնել փողոցներուն մէջ: Հրա..պարակներուն վրայ 15 ոտնաչափ բարձրութեամբ ձիւն դիզ..ուած է: Քանտիլլիի դիտարանը 0էն վար 6 աստիճան (Ֆարէն..այթ) կ'արձանագրէ: Քամին կը փչէ ժամը մօտ 60 մղոն արա..գութեամբ: Ո՛չ մէկ շոգենաւ կրնայ կտրել Վոսփորը՝ դիմաց ..անցնելու համար: Երթեւեկը դադրած է:

Սեւ ծովու մէջ բազմաթիւ շոգենաւեր փոթորիկի բռնուած ..ն. ասոնց մէջ են անգլ. երկու շոգենաւեր: Խորհրդային «Թոմփ» ..ոգենաւը (2000 թոնօ) օգնութիւն խնդրեց գիշերը. առտուան ..էմ Վոսփորի հիւսիսային մուտքէն երկու մղոն անդին խրած ..ր: Անպաշտօն կերպով կ'ըսուի թէ Տրոցկի խորհրդային շոգե..աւով մը Պաթումէն ճամբայ ելած է դէպի Թուրքիա եւ թէ ..ախեր կան շոգենաւի ապահովութեան մասին:

ՊՈԼԻՍ, 4 փետր.— Փոթորիկին հետեւանքով բազմաթիւ ..աւարեկումներ պատահեցան: Ձիւնամրրիկին պատճառաւ գոր..ունէութիւնը բոլորովին դադրեցաւ երկրին մէջ: Գայլերու ..ոհմակներ երեւցան Պոլսոյ շրջականները: «Ռոն» փոխադրա..աւը, որ Մարմարայի հիւսիսային եզերքներուն վրայ խրած ..ր, դեռ կը դիմադրէ փոթորիկին եւ առայժմ ո եւ է վտանգ ..այ: Արեւելեան ճեպընթացը եւ միջազգային կառախումբերը ..ւնով պաշարուած են Չէրքէզքէօյի մէջ, Պոլսոյ մօտ: Ազա..րար կառախումբ մը ստիպուեցաւ կենալ Չաթալճայի մէջ:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍՈՖԻԱ, 4 փետրուար.— Երկու օրէ ի վեր սաստիկ ցուրտ ..ընէ: Հաղորդակցութիւնները կը դժուարանան: Դանուբի ջուր..րը ամբողջովին սառած են: Ամէն կարգի նաւերու երթեւեկը ..դրեցաւ Ռուսճուքի եւ Ճուրճէվօի միջեւ, ռումանական ե..րքին վրայ: Ձիւնի փոթորիկին պատճառով երկաթուղիով ..թեւեկը կանգ առաւ:

Նախակրթարանները փակուեցան:

ԱԹԷՆՔ, 4 փետրուար.— Ամբողջ հիւսիսային Յունաստա.. մէջ աննախընթաց ցուրտ կ'ընէ: Կարգ մը գիւղեր ձիւներու տակ մնացած են: Ձիւնը տեղ-տեղ երեք մեդր բարձրութեամբ խաւ կապած է: Արթոթինի եւ Լիտորիքի ամէն կապ կտրած են արտաքին աշխարհին հետ. բնակիչները սովամահ ըլլալու վտանգին ենթարկուած են: Իշխանութիւնները օգնութիւն կը փութացնեն:

ՊԵԼԿՐԱՏ 4.— Զագրէպի մէջ այս առաւօտ ջերմաչափը զերոյէն 29 աստիճան վար արձանագրեց: Լիքայի հետ հաղորդակցութիւնները կտրուած են: Սաստիկ հովը քանդեց երկաթուղիի նշանները: Գիծերը ձիւնով ծածկուած են եւ կառախումբերը չեն երթեւեկեր:

Խռովութիւններ Հնդկաստանի մէջ

Պոմպէյէն կը հեռագրեն թէ բամպակի գործարանի 150,000 բանուորներ եւ երկաթուղիի 17,000 աշխատաւորներ գործադուլ յայտարարեցին: Բոլոր գործատուները ոստիկանական հսկողութեան տակ կը գտնուին: Բանուորները յարձակեցան Պարոտայի գործարանին վրայ: Պոմպէյի մէջ իրական խուճապ կը տիրէ:

Անցած տարի այս շրջանին մէջ մեծ գործադուլ տեղի ունեցած էր արդէն: Յունուարի սկիզբէն ի վեր մասնակի գործադուլներ կը կրկնուէին կարգ մը գործարաններու մէջ: Գործատէրերը բանթողներուն տեղ Փաթան բանուորներ առին: Հնդիկներու եւ Փաթաններու միջեւ հակառակութիւնը սաստկացաւ: Տեղի ունեցան ընդհարումներ, որոնց ընթացքին վեց հոգի սպաննուեցան եւ բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան: Յիսուն հոգի հիւանդանոց փոխադրուեցան:

⁂ Ուրիշ հեռագրի մը նայելով, կռիւներու պատճառը հետեւեալն է.— Հնաւանդ սովորութեան մը համաձայն, նոր շինուած կամուրջի մը հիմին տակ պէտք է թաղել քանի մը երախաներու մարմինները: Այժմ Պարոտայի մէջ պիտի կառուցուի նոր կամուրջ մը եւ զրոյց շրջած ըլլալով որ Փաթանները կ'առեւանգեն հնդիկ երախաները եւ կը մորթեն զանոնք՝ ահագին իրարանցում առաջ եկաւ Պոմպէյի մէջ: Հնդիկներու բազմութիւն մը յարձակեցաւ Փաթան պահակի մը վրայ եւ տեղն ու տեղը սպաննեց զայն: Ամբոխը ամբողջ օրը պաշարեց տուները կարգ մը Փաթաններու, զորս երախաներու առեւանգիչը կը կարծէր եւ վրէ՛ժ կ'ոռնար: Տուներէն մէկը կրակի տրուեցաւ. մէջիններէն մէկ հոգի միայն ազատեցաւ: Խանութները փակուեցան եւ ժողովուրդը սարսափահար տուները մէջ փակուեցաւ: Ամբոխը քիչ մնաց պիտի սպաննէր յոյն նաւազ մը՝ զայն կարծելով երախաները առեւանգողներէն մէկը: Իրականին մէջ պարզ նախապաշարում մըն է եղածը եւ երախայի առեւանգում տեղի չէ ունեցած:

Խռովութիւնները կը շարունակուին:

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Փէշավարէն կը հեռագրեն թէ՝ հակառակ կարգը պահպանելու մասին ապստամբապետ Պէչէի Սաքայի (էմիր Հապիպուլլահ) ըրած ջանքերուն, սպանութիւնը, կողոպուտն ու սովը աւերներ կը գործեն Քապուլի մէջ: Կ'ըսուի թէ երկու կողմէն պաշարուած ըլլալով, Հապիպուլլահ կը մտածէ փախչիլ դէպի լեռները ուսկից եկաւ, հետը տանելով մեծ գանձ ու աւար:

Ալի խանի հրամանին տակ՝ Ճէլալապատի ցեղախումբերը գրաւեցին Պուտքպրոք գիւղը, Քապուլէն 17 քիլոմեդր հեռու, ու կը մօտենան մայրաքաղաքին՝ պարտութեան մատնելով Պէչէի Սաքայի զինուորները: Տեղւոյս աֆղանական դեսպանը կը յայտարարէ թէ Ամանուլլահ երեք շաբաթէն Քապուլ պիտի վերադառնայ:

Շրջակայ բնակիչները ուտելիքի պակասէն կը նեղուին եւ պազարները կամ փակուած են կամ կողոպտուած:

Բազմաթիւ վաչկատուններ, որոնք սովորաբար լեռնաբնակ են, այժմ կը գտնուին Քապուլ, ուր ուտելիքի պակասը սովի վախեր կը ներշնչէ:

Անօթիներու եւ մոլեռանդներուն աւազակախումբեր գիշերանց կը պաշարեն բարեկեցիկներու տուները, ու եթէ տնեցիները ընդդիմանան, դուռները կոտրելով ներս կը մտնեն, մէջինները կը ջարդեն: Ամէն ինչ կը կողոպտեն եւ աւարը կը փոխանակեն ուտելիքի հետ: Ամէն առաւօտ կարելի է տեսնել գիշերային կռիւներու արիւնոտ հետքերը:

⁂ Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ զինուորական վեց օդանաւեր, մասնաւորապէս սահմանուած զինուորներու փոխադրութեան, մեկնեցան դէպի Իրաք, ուր հրամանի պիտի սպասեն՝ դէպի Աֆղանիստան ճամբայ ելլելու համար:

⁂ Ամանուլլահ թագաւորի տղան իշխան Հիտայէթուլլահ, որ Փարիզի մէջ կ'ուսանէր, ճամբայ ելաւ դէպի Աֆղանիստան: Գահաժառանգը հասած է Պերլին, ուսկից Մոսկուա պիտի մեկնի:

⁂ Անգլիական օդանաւերով նոր մարդիկ փոխադրուեցան Աֆղանիստանէն Հնդկաստան: Ասոնք կը պատմեն թէ Պէչէի Սաքայի մարդիկը՝ հրացաններով զինուած՝ կը կողոպտեն ու կեղեքեն բնակչութիւնը:

⁂ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ արտաքին Նախարար Սըր Օսթըն Չէմպըրլէն հարցումի մը պատասխանելով ըսաւ թէ Քապուլէն Անգլիացիներու եւ օտարականներու պարպումը կը շարունակուի, սակայն անգլիական դեսպանատունը առ այժմ պիտի մնայ հոն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՓՐՈՎՈՔԱՍԻՈՆԸ

Այս խորագրին տակ «Յուսաբեր» կը գրէ Պէյրութի դէպքին առթիւ (26 Յունուար).—

— «Մե՛զ կը վերագրեն սպանութիւնը ոչ միայն Ս. Տէրունիի, այլ եւ մե՛զ վերագրեցին սպանութիւնը մեր բիւրեղ եւ անբիծ ընկերոջ՝ տարաբախտ Վահան Վարդապետեանի: Եւ որպէսզի այս թունաւոր վերագրումը իբր թունաւոր հեքեաթ չհնչէ ընթերցողի ականջին, գրեցին — Հալէպէն մինչեւ Գահիրէ եւ Բոսկէ մինչեւ Պոսթըն — թէ Վարդապետեանը Դաշնակցութեան գնդակով ինկած առաջին դաշնակցական զոհը չէ: Այո՛, ե՛ւ գրեցին ե՛ւ անուններ տուին: Յայտարարեցին, որ հայութեան պայծառ, կորովի ու առնական դէմքերէն Եփրեմը, Իրանի այդ զմայլելի կարիպալտին, ռազմաճակատին վրայ ինկած է Դաշնակցութեա՛ն դաւադիր գնդակով: Ըսին, որ աղաւնատիպ Խորէնին, այդ բարի եւ իմաստուն մանուկը, խողխողուած է ոչ թէ պոլշեւիկեան կացինով, այլ զոհը դարձած է իր կուսակցութեան, անոր դաւադիր ձեռքին: Չէ՞ որ բերնի մէջ փուշ չկայ՝ լեզուն սանձելու, ու գրչի ծայրին զգուշանակ չկայ՝ նենգող ու դաւող ձեռքը բռնելու:

Զոհը այս անգամ ո՛չ Եփրեմն է, ո՛չ Խորէնին եւ ոչ ալ Վարդապետեանը: Ուրեմն աւելի դիւրին է Դաշնակցութեան անունը քաշքշել եւ մոլար ու անտեղեակ գլուխները շուարումի մատնել: Նոյն օրն իսկ, տակաւին ոճիրին արձագանգը Պէյրութի հայ թաղերը չհասած, արդէն հեռագիր կուգար արաբ մամուլին, ակնարկով... Դաշնակցութեան հասցէին: Ու որքան օրերը հինցան, այնքան աւելի թունաւոր բառերը շատցան, ակնարկը՝ «կասկած» եւ կասկածը գրեթէ «փաստ» դարձնելով:

Դիակի շուրջ ու դիակի վրայ քաղաքական հաշիւներ կը մաքրեն, մինչեւ իսկ զոհը պայքարի զէնք դարձնելով: Եւ այս ընդհանուր արշաւին մէջ պնակ մը «ոսպի ապուր» շահելու դիտումով, գիտակցաբար բռնիկը կը գրգռեն եկուոր ու անպաշտպան հայուն դէմ: Եղբայրասպանութեան ախտը հեռու եղած է Դաշնակցութենէն, անոր հիմնադրման օրէն մինչեւ այսօր:

Եղբայրասպան ձեռքերը այն ճակատին վրայ պէտք է որոնել, ուր ինկան դիակները Արփիարի, Գ. Ջթչեանի, Մխօ Շահէնի, Համբիի, Որսորդի, Սագունիի, Վահան Վարդապետեանի, ուր կատարուեցան մահափորձերը Սալահ Գիւլի, Նազարբէկի, Ահարոնեանի եւլն. եւլն.: Եղբայրասպան դաւերն ու յղացումները պէտք է որոնել մասնաւորաբար գառան մորթ հագած խորհրդային գայլերու հոգիներուն մէջ, որոնք պատերազմներէն արդաբագոյնը նկատեցին քաղաքացիական կռիւները եւ այս ճակատներուն վրայ շուրջ հինգ միլիոն անմեղ մարդոց դիակները փռեցին:»

ԵԳԻՊՏ. կառավարութիւնը որոշեց նոր երկաթուղի մը շինել Գահիրէէն Սուէզի ջրանցքը:

ՄԱՆՇԻ տակ շինուելիք երեք փապուղիներու համար ծախք կը նախատեսուի 30 միլիոն անգլ. ոսկի, որուն կէսը պիտի տայ Անգլիա, կէսը Ֆրանսա:

ՏՈՄՍԵՐ

ՀՈՄԵՐՈՍԷՆ Ի ՎԵՐ...

Ֆրանսացի գրագէտ մը՝ Մարթէլ մեռած գտնուեցաւ չոր ու ցամաք անկողնիմըվրայ, ուկտոր մը կտաւ իսկ կարելի չեղաւ գտնել իր «սեննակը»՝ անոր մարմնին համար:

*
* *

Յուզում յառաջ եկաւ թերթերու մէջ, ու վերջապէս լիճի մը մէջ քարի մը յարուցած վէտվէտումներուն պէս, այդ յուզումը վերջ գտաւ. հաւանաբար լիճին անդորր մակերեսը աւելի գեղեցիկ պիտի նկատուի քան այլինչ:

Եթէ այդ մարդը մեռաւ, որո՞ւն յանցանքն է: Ինչո՞ւ խմբագրատուններու դուռը ափ չէ առեր, ինչո՞ւ օծտուած բարեկամներ չէ հայթայթեր ինքզինքին, ինչո՞ւ չէ սողոսկեր, չէ մագլցեր, ու իբր պարկեշտ մարդ, գոհացեր է պարկեշտօրէն կնճռոտ կաճառին դուռը ափ առնել...:

*
* *

Անօթութի՛ւն...:

Հոմերոսէն ի վեր լաւ անուն չունի գրագէտը:

Հոմերոս երբ առտուն ճամբայ կ'ելլէր, չէր գիտեր թէ երեկոյին ուր պիտի պառկի եւ ինչ պիտի ուտէ:

Արէթինօն էր որ միայն իր տողերը շահեկանօրէն կը սակարկէր: Մինչ, Վիլոնէն քոռնէյլ' որուն կօշիկները օդաւէտ էին, Մօրօէն, Ժիլպէռ, Մալֆիլաթր, Վէռլէն, Պօտլէռ, Տը լ'Իլ Ադան, ու Պլուա՝ ամէնքն ալ *պակիէ* մարդիկ էին, որոնց նիւթական հանգստին *ելեկտրական հոսանքը* չէր մօտենար:

Մեր մէջ ալ Մատուրեաններ ու... նոյնիսկ Մրմրեաններ չեն պակսած: Նոյն ապակիէ խմորը...:

Անոնցմէ *միակը*՝ որ անօթութեան լեղի փիլիսոփայութիւնը ըմբռնած ըլլայ յստակութեամբ, բայց առանց սարսռալու, անոնցմէ *միակը* որ նախավկան եղաւ գիտակցօրէն... ըսել կ'ուզեմ Վիլօն, ամէն ինչ ըսաւ երբ գրեց՝ իր ժամանակին ֆրանսերէնով, «կտակ»ին մէջ.

De terre vient, en terre tourne;
Toute chose si par trop n'erre,
Volontiers en son lieu retourne.

Գրագէտները արկածով ստեղծուածներ կը նկատուին,—անոնք որ չեն յաջողիր գտնել բանալին եւ կամ.. կեղծ բանալի գործածել:

ԵԴ. ԲԷՌՎԱՅԵՒ

ՊԱՅԹՈՒՑԻԿ ՆԻՒԹԵՐ ԿԱՅԱՐԱՆԻ ՄԸ ՄԷՋ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Պուլկարիոյ կորնի-փրոպեօ կայարանին մէջ գտնուած են 10 տրար պայթուցիկ, որոնք որկոդին կողմէ յայտարարուած էին իբրեւ օճառ եւ դանակ: Տրարներուն մէջ կային մօտ 600 քիլօ տինամիթ եւ էքսթրազիթ:

Մօտաւորապէս հարիւր հոգի ձերբակալուեցան:

ՉՈՒԻՑԵՐԻՈՅ մէջ սաստիկ ցուրտ կ'ընէ: Հիւսիսային շրջանին մէջ ջերմաչափը զերօէն մինչեւ 16-18 աստիճան վար իջաւ: Լէմանի լիճը սկսած է սառիլ երկու եզերքներուն վրայ: Կոստանցայի լիճը սառեցաւ վարի կողմէն: Քանի մը հոգի սառելով մեռան:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ-ԹԱՄԱՐԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 60ԱՄԵԱԿԸ

«Մասիս» օրաթերթին մէջ Պ. Հայկ Աճէմեան հետեւեալ առաջարկը կը բերէ.

«Յառաջիկայ տարի, 1930ին կը լրանայ Թաւրիզի Հայոց «Հայկազեան» ազգային դպրոցի հիմնարկութեան 60ամեակը՝ 1870-1930 եւ «Թամարեան» քոյր դպրոցի հիմնարկութեան 35ամեակը՝ 1895-1930։

«Հայկազեան-Թամարեան ազգային երկսեռ դպրոցի հին ու նոր բոլոր սաներն ու աշակերտները, ուր ալ ցրուած ըլլան պէտք է միանան եւ իրենց բարոյական ու նիւթական մասնակցութիւնը ցոյց տան պարսկահայ կրթական կեանքի տաճարն'րէն մէկը հանդիսացող Հայկազեան-Թամարեան դպրոցներու յոբելեանական հանդէսներուն, որոնք հարկաւ պէտք է կատարուին 1930ի աշնան, «Հայ Մշակոյթի Օրը»։

Ճիշդ է որ յոբելեաններ կատարելը յաճախակի երեւոյթներու շարքն է անցած։ Դժբախտաբար երբեմն այնպիսի յոբելեաններ մէջտեղ կը նետուին, որ յաճախ իրոք յոբելեանի արժանի հիմնարկութիւններ կամ դէմքեր մոռացութեան կը մատնուին։ Մեր իրականութեան հիւանդոտ մէկ կողմն է այս, զոր պէտք է բուժել եւ բուժման միակ միջոցն է յոբելեանական ցաւով բռնուածները, իրենց սենեակի չորս պատերուն փակուած իրենք իրենց համար տօնելու դատապարտել։ Իսկ արժանաւորները տօնել որքան կարելի է լայն չափով, իրենց կատարած դերին հաւասար արժանաւորութեամբ։

«Բազմավէպ»ի հին համարները թերթելու միջոցին, հետաքրքիր առաջարկ մը տեսայ. կ'երեւայ այն ժամանակ աւելի քան կարեւորութիւն կը տրուէր պարսկահայ հատուածի յառաջդիմութեան գործին։ Կ'առաջարկուէր համազգային հանգանակութեան ձեռնարկել պարսկահայ կեդրոններու մէջ՝ դպրոցներ բանալու։ 25-30 տարի առաջ արտասահմանի մեր հայ բնակիչները այդպէս կը մտածէին, մինչդեռ ասդին՝ Պարսկաստանի մէջ կրթական օճախներ կը հիմնուէին, որոնք մինչեւ այսօր կ'ապրին գրեթէ սեպհական միջոցներով, առանց դրսի «նիւթական» աջակցութեան։ Եթէ դրսի հայութիւնը դրամ չտուաւ մեր դպրոցներուն, աւելին ըրաւ. սակայն սերունդները դաստիարակել կարենալու համար կրթական մշակներ տրամադրելով, մանաւանդ անցեալին մէջ, մինչեւ որ հասնող սերունդները կարողացան այսօր տեղացի դասատուներու, դպրոցական աշխատաւորներու անհրաժեշտ թիւ մը ապահովել։

«Հայկազեան-Թամարեան» դպրոցը այս տեսակէտէն լաւագոյն ծառայութիւնն է մատուցած մեր ժողովրդին. իր ընթացաւարտները ոչ միայն Ատրպատականի, Հարաւային Պարսկաստանի, այլ եւ մայրաքաղաքի դպրոցներուն բարեխիղճ տեսուչներ եւ ուսուցիչներ են տուած։ Այդ դպրոցի շրջանաւարտներէն մինչեւ իսկ Կովկասեան հայ դպրոցներուն մէջ պատերազմէն առաջ ուսուցչութիւն ընողներ եղած են, ինչպէս եւ ներկայիս ալ կը պաշտօնավարեն Պոլքաններու մէջ եւ այլուր։

Հայկազեան-Թամարեան դպրոցը տուած է այնպիսի սաներ, որոնք այստեղ թէ հեռաւոր գաղութներու մէջ, լծուած են հանրային աշխատանքներու եւ չափազանցութիւն չէ ըսել թէ կը կազմեն պարսկահայ մտաւորականութեան մէկ խոշոր մասը։ Կը բաւականանամ մի քանի անուններ միայն յիշելու. Յովհան Դաւթեան (յեղափոխական եւ հանրային մեծանուն գործիչ, Հ. Յ. Դ. գործօն անդամ, մեռած 1918 թիւին Ժընեւի մէջ), Արմենակ Գերասիմեան (ծանօթ մանկավարժ, Նոր Ջուղայի դպրոցներու բարենորոգիչ՝ հեղինակ մանկավարժական գործերու, մեռած), Գասպար Յակովբեան (25 երկար տարիներ կրթական հանրային գործիչ, «Այգ» շաբաթաթերթի հիմնադիր խմբագիրը), Աշոտ Գասպարեան (փիլիսոփայութեան տոքթոր, Հայաստանի Համալսարանի նախկին դասախօս), Ար. Աֆթանդիլեան, Ալ. Յովհաննիսեան, Մ. Ստեփանեան, Հ. Գրիգորեան (դպրոցական անփոխարինելի աշխատաւորներ։ Ար. Աֆթանդիլեան նոյն Հայկազեան-Թամար'ան դպրոցի ներկայի վարիչը, որ Գ. Յակովբեանի եւ Մ. Ստեփանեանի հետ «Լուսաղբիւր» հրատարակչականը հիմնած եւ վերջին տարիներուն շարք մը կարեւոր դասագրքեր են կազմած), Սեդրակ Բանուորեան (սոց.-դեմոկրատ վաստակաւոր գործիչ, Կ. Մարքսի «Կապիտալ»ի (անտիպ) թարգմանիչը, հեղինակ եւ թարգմանիչ շարք մը գրքերու, մեռած), Տոքթ. Ա. Աղայեան (իրաւաբան, պարսկ. խորհրդարանի 5րդ նստաշրջանի պատգամաւոր հարաւային պարսկահայութեան կողմէ), Ս. Մկրտչեան, Խ. Եգանեան (դպրոցական լրագրական երկարամեայ գործիչներ, վերջինը ռուս գրողներու լաւագոյն մէկ հայացնող), տոքթ. Տ. Մնացականեան, տոքթ. Հ. Գրիգորեան (երկուքն ալ բժիշկներ, Կիլիկիոյ շարժման գործօն մասնակիցներ, առաջինը Կիլիկիոյ ժամն. կառավարութեան անդամ եւ Ադանայի «Կիլիկիա» թերթի խմբագիր, երկրորդը միջկուսակցական գերագոյն խորհրդի եռանդուն անդամ, մեռած), Յ. Մովսէսեան (բազմամեայ դասատու, «Լուսաշող» դասագրքերի եւ մանկական երգերի հեղինակ), Լեւոն Գրիգորեան, Վ. Յովսէփեան (տաղանդաւոր եւ շնորհալի երաժիշտներ)։ Կարելի էր շարունակել շարքը, այդ աշխատանքը սակայն կը թողում յոբելեանական յանձնախումբին։

Թող շատ հեռու չերեւայ 1930 թ. «Մշակոյթի Օր»ը։ Այս 60ամեայ պատկառելի լոյսի օճախի յոբելեանը ըստ արժանւոյն տօնելու համար կը կարծեմ թէ այժմէն իսկ բոլոր գաղութներու մէջ ցրուած իր նախկին սաները պատրաստ են աշխատանքի լծուելու։ Եթէ Պարսկաստանէն դուրս ամէն մի վայր իր կարիքներն ունի եւ չի կրնար նիւթապէս մասնակցիլ պարսկահայ այս կրթական արժանաւոր հաստատութեան։ Կը կարծեմ թէ ամէն Հայ, որ իր սրտին մէջ անկիւն մը ունի, պահած հայ դպրոցական գործին գուրգուրալու համար, պէտք չէ զլանայ իր բարոյական մասնակցութիւնը բերելու։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՈՒՂԵՂԱՅԻՆ ԳԵՐՅՈԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄՏԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախընթաց յօդուածի մը մէջ ըսած էի թէ մտային հիւանդութիւններու պարագային ժառանգականութիւնը հսկայ դեր մը կը խաղայ։ Ուղողը չի կրնար խենդ ըլլալ։ Այլ այդ հիւանդութիւններուն զոհ կրնան երթալ մանաւանդ անոնք որ բնածին հակում մը, ներքին թաքուն յարմարութիւն մը բերած են աշխարհ, իբրեւ ժառանգականութիւն ապասերած ծնողքի մը։

Այս չի նշանակեր անշուշտ թէ ժառանգականօրէն նշաւակները դատապարտուած են անպայման սալթաքելու յիմարութեան զառիթափին վրայ։ Ինչպէս յիշած եմ կեանքի նպաստաւոր թէ աննպաստ պայմանները ահագին նշանակութիւն մը ունին ու կրնան կասեցնել, մեղմել կամ բոլորովին չէզոքացնել ոեւէ ախտի —ֆիզիքական թէ հոգեկան— սաղմերը։

Ժառանգականութիւնը եթէ սերմերը կը ցանէ, միջավայրն է միայն որ կոչուած է զանոնք հասունցնելու կամ բոլորովին ամրացնելու։

Միջավայրի կամ կեանքի վճռական ազդակներու մէջ առաջնակարգ տեղ կը գրաւէ անպայման ուղեղային գերյոգնութիւնը՝ միացած սրտմաշուք հոգերու հետ։

Մարդկային ուղեղն ալ ինչպէս մեր մարմինին բոլոր օրկանները իր մտածելու գործունէութեան մէջ ընդունակ է յոգնելու, մաշելու եւ նոյնիսկ քայքայուելու, երբ իրմէ պահանջուած ճիգը կ'անցնի իր դիմադրութեան սահմանը. ուղեղային աշխատանք կատարող ոեւէ մարդ ունեցած է անշուշտ այդ յոգնութեան, գերյոգնութեան տպաւորութիւնը, երբ այլեւս գաղափարները կը դառնան չփոթ, յիշողութիւնը կը վարանի, գլուխը՝ ցաւագին ճնշումի մը ենթակայ՝ կը մերժէ խորհիլ, դատել եւ երեւակայել։ Մտաւորականին լեզուն եւ գրիչն անդամ կ'ազդուին այդ վիճակէն, ամէնէն արտառոց սխալներու ծնունդ տալու աստիճան։

Ի՞նչ է սակայն յոգնութիւնը. եւ ի՞նչ պատճառներու վերագրելի է ուղեղային յոգնութիւնը. արդեօք մկանային կամ ջղային բջիջներու մասնակի քայքայո՞ւմն է. կամ անոնց շուրջը խռնուած արեան թունաւորո՞ւմն է, որ կը խանգարէ կամ կը կասեցնէ բջիջներու բնականոն գործունէութիւնը՝ Բջիջներու ընդարմացո՞ւմն է վերջապէս։ Չենք գիտեր. ենթադրութիւններ են ասոնք։

Այսպէս թէ այնպէս, ուղեղային յոգնութեան այս երեւոյթը չափազանց բացայայտ է մանաւանդ մեր ժամանակի մարդոց քով, որոնք դպրոցական շրջանէն մինչեւ կեանքի ասպարէզները առաւելապէս մտաւորական մտրակուած կեանք մը կ'ապրին եւ քննութիւններու մրցումներու կրկէսին մէջ շատ յաճախ կ'անտեսեն իրենց ուղեղի տոկունութեան բնականոն աստիճանը։

Պարզ է թէ ուղեղի այդ տոկունութիւնը ամէն մէկ անհատի քով միեւնոյնը չէ։ Բացառիկ ուղեղներ կան որոնք ընդունակ են երկարատեւ, բուռն, մանրակրկիտ աշխատանքի մը որ կրնայ ճաշի, քունի, հանգիստի պահանջներն իսկ անգոսնել եւ ուրիշներ որոնք լուրջ աշխատանքի, մտածողութեան բացարձակ անընդունակ են. կը բաւէ միայն հետեւիլ դասարանի մը աշակերտութեան աչքերուն՝ երբ կոչ կ'ըլլայ անոնց ուշադրութեան։ Ինչպէս վազքի մրցումի մը արահետին վրայ վազողներուն գիծը կը քակուի, կը բաժնուի եւ առջինեկներուն ետին յետամնացները մէկիկ մէկիկ կը թափին, ուշադրութեան մրցարանին մէջ եւս քիչեր կը յաջողին հետապնդելու հարցի մը թելը մինչեւ ծայրը։ Մինչ շատերը ճամբու կէսին կը թարթափին, կը ցրուին, կը լքեն իրենք զիրենք։

Ուղեղային տոկունութիւնը որքան ժառանգական ձիրք մըն է, նոյնքան եւս ընդունակութիւն մըն է որ կրնայ մարզուիլ եւ զօրանալ տեւական եւ մեթոտիկ վարժութեամբ, ինքնակրթութեամբ։ Ամէն միտք տոկուն է այն մարզին մէջ, ուր յարատեւ աշխատանք մը թափած է արհեստի կամ զբաղումի բերումով։ Եւ յաճախ վարժութիւնը, մտամարզանքը նոյնքան հրաշալի՛ արդիւնքներու կը հասնի, ուղեղային կարողութիւնները զօրացնելու տեսակէտով, որքան մարմնակրթանքը՝ ֆիզիքական ուժերու սահմանին մէջ։ «Տաղանդը ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ համբերութիւն», ըսուած է, այսինքն սրդիւնարար է լայնաշունչ եւ համբերատար ճիգերու։ Զոլա մը, Վ. Հիւկօ մը իրենց վիթխարի մտային գերարտադրութիւնը կը պարտին ամեն օրեայ երկու կամ երեք ժամուան կանոնաւոր աշխատանքի մը։

Մեր ժամանակի չնչասպառ կեանքը իբրեւ անխուսափելի ախտանշան պայմանաւորուած է ուղեղային գերյոգնութեամբ մը։ Մարդը վերածուած է մտածող մեքենայի մը։ Խորհելու պահանջը համընթաց չէ ուղեղի տարողութեան հետ. մարդ էակը ընկերական որոշ միջավայրերու մէջ անկարող է ինքզինքին շնորհելու հանգիստի բաւարար չափ մը։

Ու միայն ուղեղի ընթացիկ աշխատանք մը չէ որ կը յոգնեցնէ զայն, այլ կեանքի բազմացաւ մտահոգութիւնները, սպառող հաճոյքներու ցնցումները, պատասխանատուութեան յարաճուն բեռը, քաղաքական յուզումները ուղեղը կը պահեն մշտական խմորումի վիճակի մը մէջ ու մարդը կը հետապնդեն մինչեւ իր քունի կամ անդորրի պահերը։

Եւ ի՞նչ կ'ըլլայ հետեւանքը։

Այն, որ տարուէ տարի կեանքը կը խճողուի ժամանակէ առաջ յոգնած, իրենց սլացքին մէջ վրիպած տիպարներով։ Ջղասպառութիւնը, ջլախտը եւ յիմարութիւնը դարձած են քաղաքակրթութեան միայուն եւ անհրաժանելի աղէտները։

Բոլոր անոնք որ իր նց կեանքը վերաքննելու, իրենց ուժերուն և սպառումներուն միջև հաւասարակշռութիւն մը դնելու խոհեմութիւնը չեն ունենար, անվրէպ կ'իյնան։ Կ'իյնան այն կողմէն դէպի ուր թեքուած են, ոմանք ֆիզիքապէս, ոմանք հոգեպէս։

Այս վերջիններէն ոմանց քով տիրապետող ախտագիծը ուղեղային քրոնիկ ընկճուածութիւնն է եւ այդ տիպարները որ երբեմն տէր էին իրենց բոլոր միջոցներուն, անընդունակ կը դառնան հարց մը պարփակելու իր բոլոր մանրամասնութիւններուն, պատճառներուն եւ հետեւանքներուն մէջ. իրենց խօսակցութիւնը անկապ է եւ անհորիզոն։

Ուրիշներու մտքին մէջ կը տեղաւորուին մակաբոյծ գաղափարներ, մտավախութիւններ, հիւանդագին մտասեւեռումներ, որոնք կը ծծեն, կը սպառեն ուղեղի ամբողջ կորովը։

Ահա այդ մտային հիւծախտաւորներուն փաղանգին մէջ յիմարութիւնը կը գործէ իր նախճիրը։ Տարօրինակ չէ ուրեմն որ այնքան մտաւորականներու հանգստեան վերջին կայանը յիմարանոցներու խուցը եղած է դժբախտաբար։

Բայց կարելի չէ՞ կանխել կամ բուժել մեր ժամանակի այս ցաւը։

Անշուշտ։ Այդ մասին առանձին։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՊԵՅՐՈՒԹԻ ՈՃԻՐԸ

Պէյրութի «Լ'Օրիան» թերթը, իր յունուար 22ի թիւին մէջ խօսելով Պէյրութի սպանութեան եւ ձերբակալութեանց շուրջ, կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Ոստիկանութիւնը մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտայ գտնելու համար ուսուցիչ Քէտէրեանի սպանիչը։ Երեք հոգի ձերբակալուած են դատական ճիւղի պետ Պ. Ասաատ Պուլթանիի կողմէ, որ երկար փնտռտուքներէ ետք, զորս հարկ չկայ դեռ քողազերծ ընել, կը կարծէ անոնց մէջ գտնել եթէ ոչ հաւանաբար մարդասպանը, բայց ապահովաբար ոճիրին դրդիչներն ու մեղսակիցները։

Այս երեք անհատներն են տոքթ. Խօսրով Թիւթիւնճեան եւ երկու բժշկական ուսանողներ՝ Վահան Փափազեան եւ Խորէն Քարարեան (?), երեքն ալ Դաշնակ կուսակցութեան անդամ, եւ հակառակորդ՝ Հնչակ կուսակցութեան, որուն կը պատկանէր ողբացեալ ուսուցիչ Քէտէրեան։ Մահափորձի գործադրութեան միջոցին, այս երկու ուսանողները բացակայ էին այն դասընթացքէն, որուն ներկայ պէտք է ըլլային, բնականօրէն համալսարանին մէջ։ Ընդհակառակն, անոնցմէ մէկը ամէն ինչ պատրաստած էր արտասահման մեկնելու համար։

Տոքթ. Թիւթիւնճեան ազդեցիկ մէկ անդամն է Դաշնակ կուսակցութեան։ Անիկա խմբագիրն է նաեւ «Ազդակ» թերթին, որուն ծգտումները ծանօթ են։

Ապահովութեան ճիւղը յաջողած է գտնալ նմանապէս անունները տասնեակ մը ուրիշ անձերու, որոնք առաւել կամ նուազ չափով մասնակցած են մահափորձին, եւ փնտռտուքներ եղան զանոնք …րեւան հանելու եւ ձերբակալելու համար։

Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ ըրաւ արդէն ձերբակալուած երեք անձերուն բնակարաններու։ Թղթակցութեանց եւ Դաշնակ կուսակցութեան գրութիւններէն ամբողջ թղթածրար մը բռնուեցաւ եւ պիտի ենթարկուի մանրամասն քննութեան մը։

Կատարուող քննութիւնը ապացուցուց նաեւ թէ բանտարկուած Վահան Փափազեան ամէնէն ծայրայեղ եւ ամէնէն գործօն անդամներէն է այն կուսակցութեան, որուն կը վերագրուի ուսուցիչ Քէտէրեանի սպանութիւնը։ Պատերազմէն առաջ, Փափազեան ընտանիքի անդամները կ'անդամակցէին «Ժէօն Թիւրք» կուսակցութեան եւ անմասն չէին եղեր կարգ մը քաղաքական մահափորձերու մէջ։

Վերջերս դեռ, ոմն կոմս Վահան Փափազեան, ուսանողին մօտիկ ազգականը, Ժընեւէն հասած է, իբրեւ պատուիրակ Դաշնակ Կեդր. Կոմիտէին, Պէյրութի իր ճիւղին մօտ։ Ի՞նչ առաքելութիւն տրուած էր Թուրք խորհրդարանին այս Էրզրումի(՞) նախկին երեսփոխանին։

Ոստիկանութիւնը արդարօրէն հետաքրքրուած է այս անհատին դերը գիտնալու հարցով։ Ոստիկանութիւնը ոճիրէն հազիւ քանի մը ժամ ետք փնտռեց զայն, բայց այն անյայտացած էր հրապարակէն եւ, մինչեւ երէկ իրիկուն, հակառակ բոլոր փնտռտուքներուն, անգտանելի կը մնար։

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՋԱՆԴԻԽԱԾԱՅԻՆ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Որոշուեցաւ համայնավար կուսակցութեան մէջ ընդհանուր նոր մաքրագործում մը կատարել։ Պաշտօնաթերթ *Պրաւդա* կը գրէ թէ խիստ մօտ օրէն 15 հազար համայնավարներ պիտի վտարուին։ Կ'աւելցնէ թէ կուսակցութեան պաշտօնական անդամներու թիւն է այսօր մօտ 600 հազար հոգի։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ Մ…

(Քաղուած՝ Խորհրդ. Թեր…
ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ…
Լենինգրադի Կրասնայա Կ…
թերթը ամէն օր կը հրա…
անձնասպանութեանց քրոն…
«Ինքզինքնին կը թուն…
«ինքզինքնին կը կախեն»…
զանակներով է որ ընդհ…
յուսահատները վերջ կուտ…
կեանքին, աւելի նախընտր…
ռաջինը։

Օր չանցնիր որ անձ…
նութեան դէպք մը չարձա…
Յունուարի առաջին տասն…
հետեւեալ թիւերը …
գրուած են, 59 անձնաս…
որոնց 43ը կիներ։ Տարիք…
կիները՝ 15 հոգի, 16 20…
22 հոգի 21-30 տարու …
ներ 31 40 տարու։ Այրե…
3 հոգի 16 20 տարու…
21-30 տարու եւ 7 հոգ…
տարու։

Այս տեղեկութիւնն…
րակացուի թէ անձնասպ…
րու թիւը երեք անգա…
բարձր է քան այրերուն…
կիները աւելի երիտասար…
քի մէջ վերջ կուտան…
կեանքին,

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԴԷ…
Խ. Ռուսիոյ մէջ, հակա…
շարժումը աւելի կը տար…
հետզհետէ կը գրաւէ բ…
կան շրջանակները։

Անցեալները, տեղե…
տուած էինք Մինսկի մ…
ունեցած դէպքի մը մաս…
քէ անունով հրեայ բան…
մըն էր որ խոշտանգուած…
լի կերպով։ Ըստ դատակա…
կագրին, դէպքը տեղի ու…
հետեւեալ կերպով։ «Հ…
Պարքէ գործ գտած էր…
«Հոկտեմբեր» գործարան…
երբ բանուորներն ու ան…
սկսան զայն չարչրկել…
25ին, անոնցմէ երկուքը…
պառկեցնեն գետին …
մերկացնեն զայն եւ …
ջուր կը թափեն։ Ոստիկա…
կայ էր եւ ամէն ինչ կ…
յարմար չէր դատած …
գործատան վարչութիւն…
առաւ, նախ կշտամբեց…
բանուորուհին եւ ապա…
ները, «որ աշխատանքի…
ւարձացեր էին»։

Բայց դարձեալ, բա…
շարունակեցին աղջիկը …
անպատիժ։ Որովհետեւ …
ներուն մեծ մասը, համ…
ներ էին։

«Պրավդա» թերթը որ…
դառնայ այս դէպքին, …
նման շատ մը պարագան…

ՏԳԷՏ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆ…
«Կրթական գործավա…
շաբաթաթերթ»ը կը գր…
Մաւիրի (Կովկաս) շրջան…
դիր կոմիտէն վճռեց ճամ…
կարգ մը դպրոցներու …
եւ ուսուցիչները իրենց …
գրական տգիտութեան …

Այս առթիւ, կրթակ…
րէնութիւնը մասնաւոր շ…
կան մը հրատարակած է…
նարարելով կարգ մը …
հանդէպ այն ուսուցիչնե…
րոնք պէտք եղածին չափ…
տեր ուղղագրական կանոն…

«Ուղղագրական տգի…
համար պաշտօնէ հրաժա…
այն ատեն կ'արդարանայ…
թական բնաւ չի գիտեր…
գրութեան հիմնական կ…
կամ գիտնալով մէկտեղ …
զանոնք կիրարկել. բոլոր…
կուտայ։ Բայց այդ …
իսկ, պէտք է անոնց …
որ կարենան իրենց կր…
լրացնել, յաճախելով յ…

ընթացքներու։ Այս միջոցներուն դիմելէ յետոյ, երբ ուռուցիչը չօգտուիր, այնատեն է որ գալն ճամբելու հարց կը ծագի։

ՆԵՐԱԾՈՒՄՆԵՐՈՒ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆԸ.— «Պրավդա» թերթէն.— «Միլիառներ կը ծախսենք Ռուսիան դարձնելու համար ճարտարարուեստական երկիր մը եւ զարգացնելու համար մեր տնտեսական կեանքը։ Այս գումարէն, հարիւրաւոր միլիոններ կ'երթան արտասահման։ Միայն վերջին երկու տարիներու ընթացքին, 275 միլիոն րուբլի արժէքով մեքենաներ ներածուեցան։ Մեր գործարաններուն համար, արտասահման գնումներ ընելու պատրուակով, հետզհետէ կ'ուշացնենք մեր ամենէն ստիպողական պէտքերու գոհացումը։ Կը թուի թէ պէտք է որ ներածումներուն վրայ շատ աւելի մեծ ուշադրութիւն դարձընենք։ Թիւերը ցոյց կուտան թէ արտասահմանէն գնուած մեքենաներուն մեծագոյն մասը — մինչեւ 40% — անօգտագործելի են, ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղերուն մէջ։

ները որքան ալ յիմարական ըլլայ, անհրաժեշտ կը դարձնէ որ ոստիկանութիւնը աչալուրջ գտնուի ամենափոքր դէպքերու տոջեւ անգամ։ Ընտարակոյս, եթէ ոստիկանութիւնը ժամանակին իմացած չըլլար, Պրուսայի բանտարկեալներուն յիմարական ծրագիրներուն ոչ մէկը կ'իրագործուէր։ Բայց խառնակչութեան շրջանակը կրնար աւելի մեծնալ։

Դատավարութեան երկրորդ ուշագրաւ կէտը հետեւեալն է.— Ցեղագիտութիւնը այնքան եռ գնաց, որ ստիպուեցաւ թափառաշրջիկներու դասին ապաւինիլ։ Ահա կեօքպայրաքճի ճէմալ, Հանրապետութեան նախագահութեան թեկնածու փիւսկիւլիւզ Խումայիլ, նոր դահլիճին ապագայ անդամներէն Տիքիճի Խալիլ, վարչապետութեան թեկնածու Լազ Ալի, արտաքին գործավար՝ Կեավուր Ալի, իսկ ներքին գործավար՝ երէկ աւազակ եւ այսօր բանտարկեալ Իպօ...։ Ասոնց ալ հետեւորդներն են.— Եէթիմ Մուսթաֆա, բանտապահ Քեամիլ, Երազահան Էվլիա Հօճա...

Ցեղագիտութիւնը այս երկրին մէջ այլեւս տեղ գտած չէ եւ ահա կ'ապաստանի Իպօյի մը, Փիւսկիւլիւզի մը եւ Տիքիճիի մը նման մարդոց, որոնց գոյութեան իրաւունքն է միայն մարդ կողոպտել, սպաննել եւ աղջիկ փախցնել։

Եւրոպական եւ ամերիկեան բոլոր այն պետութիւնները որոնք ճանչցած են Ալպանիոյ միապետութիւնը եւ ներկայ թագաւորին իշխանութիւնը, անշուշտ իրենց ներկայացուցիչները պիտի ունենան թագադրութեան հանդէսներուն մէջ։ Միայն մէկ պետութիւն է որ պիտի բացակայի — Թուրքիան՝, քանի որ Մուսթաֆա Քէմալ մերժած է ճանչնալ Ալպանիոյ ներկայ կացութիւնը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ. 3 փետր.— Պատկերը գրեթէ նոյնն է անցնող տարուան պէս։ Մօտ 30-40 տաղաւարներ 160-170 հոգի բնակչութեամբ՝ մէջն ըլլալով հայկական մասը։

Եթէ ուրիշ վայրեր դպրոց բանալու խօսքեր կ'ըլլան, ծրագիրներ կը մշակուին, այստեղ այդ ալ չկայ։ Բոլորովին մոռցուած անկիւն մը, հակառակ անոր որ, ճանչցուած է որպէս Լիոնի գաղթակայան։ Եւ ունի աւելի քան երեք տասնեակ մանուկներ՝ մէջն ըլլալով մօտակայ վայրերն ալ։

Եթէ Հ. կ. Խաչը մանկապարտէզ մը բանայ Լիոնի հայաշատ կեդրոններուն մէջ, ինչպէս գրած էր «Յառաջ» անգամ օր, այս գաղթակայանի մանուկները զրկուած պիտի ըլլան այդ կենսական պահանջէն, քանի որ կ. Խաչի բանալիք դպրոցը, բաւական հեռու է այս վայրէն, եւ մանուկներու երթեւեկը անյարմար ըլլալու ուրեմն, այստեղ գտնուած մանուկները միանգամ ընդ միշտ դատապարտուած են կորսուելու, քանի որ ոչ մէկ ձեռնարկ կը կատարուի։

Հայ ծնողքին գանկութիւնն է անպայման իր զաւակը հայ մեծցնել, մայրենի լեզուն սորվեցնել։ Ապացոյց այն՝ որ, մի ա՛ն, իր փոքրիկ աղջիկը հայրենակցի մը քով կը ղրկէ դաս առնելու իսկ այդ նոյն հայրենակիցը (դասատու) իր փոքրիկ մանչը կը ղրկէ ուրիշի մը քով, եւ այսպէս փոխադարձաբար։

Կան նաեւ յառեւս հայրենակիցներ։ Ընդհալ օր, այս նիւթի մասին՝ Հայրենակիցի մը հետ խօսած պահուս, հարցուցի, թէ, չէ՞ս ցանկար որ հայկական մանկապարտէզ մը բացուի այստեղ։

«Ամա՛ն պատասխանեց, բացուի որ ի՞նչ պիտի ըլլայ, նախ որ այդ բացուելիք դպրոցը պիտի ըլլայ չորս տախտակէ պատ, յետոյ մենք աշխատաւոր ըլլալով, չենք կարող մեր զաւակներուն դպրոցական պէտքերը հոգալ, մինչ ֆրանսական դպրոցը ամէն ինչ ձրի է, մինչեւ անգամ կաղանդի նուէրը։

Այո՛, հայրենակից, մարդ «չորս տախտակէ պատերուն» մէջ ալ մարդ կ'ըլլայ։ Րաֆֆի, Աբովեան Խրիմեան, Ահարոնեան եւ ուրիշ հարիւրաւորներ՝ «տախտակէ չորս պատերուն» մէջ մարդ են եղեր։ Մենք եթէ չպիտի կրնանք մեծ մարդեր հասցնել, գոնէ պիտի կրնանք մեր տղաքը հայ պահել։

Կը թելադրէի կարգալ Ամերիկայի Հանրապետութեան նախագահին Աբրահամ Լինքընի կենսագրութիւնը։

ՄԻՍԱՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան վարչութիւնը հետեւեալը ղրկած է մեզ, հրատարակութեան խնդրանքով.—

Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան յունուար 19ի ընդհ. ժողովը ցոյց տուաւ անգամ մը եւս թէ, Փարիզի հայ ուսանողներու գոյութեան պայմանները որքան ալ դժուար ըլլան, իրենք միշտ պահած են իրենց գաղափարական կենսունակ մթնոլորտը եւ պատրաստ են իրենց մասնակցութիւնը բերելու՝ ճիւաքական գործունէութեան։

Միութեան ընդհ. ժողովին ընտրած նոր վարչութիւնը մասնաւորապէս ծրագրած է ունենալ կորովի գործունէութիւն մը՝ աւելի զօրացնելով միութիւնը եւ աւելի բարձրացնել անոր դիրքը։

— Ուսանող. միութիւնը յաճախակի զեկոյցներ եւ գրութիւններ պիտի հրատարակէ փարիզահայ մամուլին մէջ, հայ գաղութը ուսանողական շարժումով հետաքրքրելու համար։

— Վարչութիւնը մասնաւորաբար կը հրաւիրէ Ուսանող. Միութեանս տակաւին ոչ անդամ փարիզահայ ուսանող-ուսանողուհիներն, որ իրեն ղրկեն իրենց անունները եւ հասցէն, ինչպէս նաեւ իրենց ծանօթ հայ ուսանողներու անունները եւ հասցէները։

— Փարիզի բոլոր հայ ուսանողները Միութեան անդամ կամ ոչ, կը հրաւիրուին Թէյասեղանի մը կազմակերպուած Փ. Հ. Ու. Մ.եան կողմէ՝ յառաջիկայ ուրբաթ, 9 փետր. երեկոյեան ժամը 8.30ին, 3 rue Soufflot ճաշարանի սրահը։

Միութեան վերաբերեալ Թղթակցութիւնները կը խնդրուի ղրկել իր նախագահին B. Beurekdjian, 81, Rue Rambuteau Paris 1, իսկ դրամը գանձապահին՝ Aghassi Tarpinian, 16, Rue Chanzy, Le Perreux (Seine):

ՖԼԱՄԱՆՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ

Մօտաւորապէս 10,000 հոգի, մեծ մասով եկած Ֆլանտրայէն եւ Լիմպուրկէն, կիրակի առաւօտ ցոյց մը կազմակերպեցին Անվէրսի փողոցներուն մէջ։ Թափօրին առջեւէն կը ցուցադրուէին եւ հակապետական արձանագրութեամբ։

Թափօրէն յետոյ ցուցարարները հաւաքուեցան Բուլվէնսի սրահը, ուր ճառ խօսեցաւ իրենց պետը՝ Պորմս. որ վերջերս բանտէն ազատուեցաւ ընդհ. ներումի օրէնքէն օգտուելով։ Պորմս յայտարարեց է պատրաստ է Ֆլամաններու անջատողական շարժման գլուխն անցնիլ, եւ ուժգնօրէն յարձակեցաւ Ալպէր թագաւորին վրայ, որ չէր յարգած պատերազմի ընթացքին իր իր ըրած խոստումները՝ Ֆլամաններուն եւ Վալոններուն հաւասարութեան մասին։

Պելժ ժամուլը կը բողոքէ որ Անվէրսի քաղաքապետը արտօնած է այսպիսի հակազգային ցոյց մը։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՊՈԼՍԷՆ ԷՆԿԻՒՐԻ 5 6 ԺԱՄԷՆ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ Հանրօգուտ գործավարութիւնը կը ծրագրէ Էնկիւրիէն Պոլիս «ասֆալթէ» ճամբայ մը շինել։ Ծրագրուած ճամբան Պոլսէն մինչեւ Ատափազար Պաղտատի խճուղիին եւ անկէ վերջ ալ Ատափազար-Պէյփազար-Այաշ Էնկիւրի խճուղիին ուղղութիւնը պիտի բռնէ։

Ճամբան 400 քիլոմեդր երկայնութիւն պիտի ունենայ եւ ամէնէն աւելի յարմար պիտի ըլլայ ինքնաշարժով ճամբորդութիւններու։ Պոլսէն կամ Էնկիւրիէն մեկնող ինքնաշարժ մը 7 8, եւ մինչեւ իսկ 5-6 ժամէն ճամբորդութիւնը պիտի աւարտէ։

ՊՐՈՒՍԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Ազգամի մէջ Նէճմէտտին Սատըգ կը գրէ.

Պրուսայի դատավարութիւնը երկու տեսակէտով ուշագրաւ է. Նախ ցոյց տուաւ որ ամէնէն անկարեւոր նկատուած բանէ մը կըրնան ծագիլ մեծ դէպքեր։ Արդարեւ, նախապէս կը կարծէինք թէ եղածը պարզ դէպք մըն է, մէկ երկու հոգի բանտէն փախցնելու փորձ մը։ Մինչդեռ յետոյ հասկըցանք որ ուղղակի պետութեան ապահովութեան դէմ ուղղուած դաւադրութիւն մըն է։

Դաւադրութեան ցանկութիւ-

ԱԼՊԱՆԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԹԱԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Տեղի պիտի ունենայ այս տարի ապրիլին, բայց արդէն՝ պատրաստութիւնները սկսած են շատոնց։ Թագաւորը կը փափաքի մեծ շուքով կատարել իր թագադրութիւնը, մանաւանդ որ Իտալիա կ'ուզէ դրեթէ պաշտօնապէս մասնակցիլ հանդէսներուն, որոնք տեղի պիտի ունենան, ո՛չ թէ արդի մայրաքաղաքին մէջ, որ մեծ գիւղ մըն է, այլ ալպանական ազգային հերոսին՝ Իսքէնտէր պէյի ծննդավայրին, Քրօյեայի մէջ։ Թագաւորը իր կողմէն, մեծ գումարներ տրամադրած է պալատը նորոգելու համար։

Կ'ըսուի թէ Իտալիոյ արքայական ընտանիքէն մէկը եւ նախարար մըն ալ պիտի մասնակցին թագադրութեան հանդէսներուն։

Հռոմցի ոսկերիչ մը ստանձնած է թագին պատրաստութիւնը։ Պիտի ըլլայ ոսկիէ, թանկագին քարերով։ Թագին յատակագիծը պատրաստած է իտալացի արուեստագէտ մը։ Իտալիոյ մէջ գտնուող Ալպանացիներն են որ թագը կը նուիրեն իրենց թագաւորին։

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ

1927 Մարտ 26ի ելմտական օրէնքին 88րդ յօդուածին համաձայն, օտարականներու ինքնութեան թուղթերը (carte d'identité) երկու տարուան արժէք ունին։ 1927ին նորոգուած կամ նոր տրուած ինքնութեան թուղթերն ուրեմն, իրենց արժէքը կը պահէին 1927 եւ 1928 տարիներուն համար։ Հետեւաբար այս տարի է որ 1927ի ինքնութեան թուղթ ունեցող օտարականները պարտաւոր են դիմում կատարելու, զայն փոխել տալու համար։

Ներքին Նախարարութիւնը կարգ մը փոփոխութիւններ մըտցուցած է հին թուղթերուն վրայ. ժամանումի եւ մեկնումի, առողջապահական քննութեան եւ աշխատանքի պայմանագրութեան վերաբերեալ յարմարութիւնները նկատի առնելով։ Պէտք է գիտել որ գործաւորներու ինքնութեան թուղթերու փոփոխութիւնը կարգ մը ձեւակերպութիւններու կապուած է։ Եթէ հին քարթին մէջ արձանագրուած արհեստը նոյնը չէ որ պիտի արձանագրուի նորին մէջ, ենթական պարտաւոր է ներկայացնել աշխատանքի պայմանագրութիւն մը, որ վաւերացուի իրաւասու վարչութենէն (Աշխատանքի Նախարարութիւն, 2bis Ave. Rapp)։ Օրինակ մը, հին քարթին մէջ եթէ արհեստնշանակուած է կօշկակար, եւ եթէ նորը ստացած պահուն, ենթական կ'աշխատի տարբեր ճիւղի մը մէջ, պարտաւոր է վերի ձեւակերպութեան հպատակիլ, եթէ հինգ տարուան անընդհատ բնակութիւն չէ ունեցած Ֆրանսայի մէջ։

Կառավարութիւնը անհրաժեշտ հրահանգները տուած է, որպէսզի քարթերու փոփոխութեան առթիւ, օտարականները որեւէ դժուարութեան չհանդիպին։

ԳՈՐԾԱՏՈՒԹԻՒՆ

Գերմանիոյ մէջ գործատութիւնը երթալով կը շատնայ։ Դեկտեմբերի վերջը, 1.700,000 անգործ կը համրուէր։ Յունուար 15ին 2 միլիոնէն աւելի էր թիւն անոնց, որոնք իբր անգործ նպաստ ստացան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾՆՈՂՔՆԵՐ ԵՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐ.— Վիլէժի ոստիկանապետը, լուր կը ստանար թէ Մոնթէյ ամուսինները որոնք պանդոկի մէջ կը բնակէին, կը չարչրկեն իրենց երեք զաւակները։ Անհրաժեշտ քննութիւններէ յետոյ, ոստիկանապետը պէտք տեսաւ անձամբ խուզարկութիւն կատարելու բնակարանին մէջ եւ մութ խցիկէ մը երեւան հանեց 4 եւ 5 տարու երկու պզտիկներ, քոյր եւ եղբայր, որոնք մսած ու անօթի, կծկտած էին աղտոտ սնտուկի մը մէջ։

Հին, խարխլած կարասիի մը տակ, բազմոցի մը վրայ նետուած էր 18 ամսու փոքրիկ մը, նիհար ու հիւանդկախ։ Ոստիկանապետը գտաւ նաեւ խարազան մը, զոր անխիղճ հայրը կը գործածէր իր տղաքը ծեծելու համար։

Ծնողքը, այր ու կին, խոստովանեցան թէ որովհետեւ չէին կրնար սնուցանել իրենց տղաքը, կը ձգէին որ անօթի տառապին եւ հիւծին։ Խղճութիւնը սակայն այն էր, որ այրը կը շահէր օրական 50, իսկ կինը 30 ֆրանք։ Սակայն անոնք, իրենց ամբողջ շահը կը վատնէին սրճարաններու մէջ։ Այս անխիղճ ծնողքը դրուեցան բանտ, յանձնուելու համար դատարան։

ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԽԻՍ.— Լուր՝ Սէն Թ'Էթիէնէն է։ Մատամ Հանոյի, փաքմանի եւ այնքան ուրիշներու վրայ, նոր մըն ալ թերեւս կուգայ աւելնալ։ Սէն Թ'Էթիէնի մէջ, դրամատան մը մասնաճիւղին պաշտօնեաները, տեսնելով որ քանի մը օրէ ի վեր, իրենց տնօրէնը մէջտեղ չէլլեր, լուր տուին կեդրոնի տնօրէնին, որ անմիջապէս, հաշիւներու քննութեան ձեռնարկեց եւ երեւան հանեց 100,000 ֆրանքի պակաս մը։ Կը կարծուի թէ տնօրէնը փախած է քաղաքէն։ 40 տարու էր, ամուսնացած, զաւակներու տէր։ Իր յաճախորդները դրամ կը վստահէին իրեն եւ ինք, անոնց հաշուոյն կը խաղար սակարաններու մէջ։ Առայժմ կորզուած դրամին գումարը կը գնահատուի մօտ 1 միլիոն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՒՀԻ.— Ա՛հ, արդեօ՞ք... այո՛, մեր զրացին... ան է... զարկի՛ն... ինկա՛ւ...

իրարու փարած կը հեռանան պատուհանէն

ՄԱՔՐԻԿ.— Տէ՛ր Աստուած, Տէ՛ր Աստուած, մեր սգաւոր մայրերէն հեռացուր անթաղ զաւկըներու ցաւը. բայց եթէ պէտք է սեւ հագնիլ ու սգալ, տուր որ գոնէ անոնց արցունքները իրենց ծանօթ քարերու վրայ ...։

կը սրբէ աչքերը

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Զնայինք ա՛լ, կը բաւէ. մեր ցաւը հերիք է.

կը գոցէ վարագոյրը.

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Չէ, չնայինք ալ։ Սրբուհիին) Գնա՛, գոնէ մայրդ ալ կանչէ՛, թող առանձին չմնայ.

ՄԱՔՐԻԿ.— Այո՛, այո՛.

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Պարտէզէն գնա՛, դուրս մի ելլեր։

ՇԱՔԷ.— Ո՞ւր մնաց Գուրգէնը։

ՄԱՔՐԻԿ.— Ինչո՞ւ այսքան ուշացաւ։

ԹԱԳՈՒՀԻ. Կ'երեւի արգելքի մը հանդիպեցաւ։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Եթէ ոչ, արդէն հասած ըլլալու էր։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Մանաւանդ որ դեռ լուրը չի գիտեր։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Ո՛չ, որով, եթէ արդէն ճամբան է, կ'աճապարէ անձկութեամբ. խե՛ղճ տղայ. ի՛նչ դողերով կը քալէ...

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Որքա՛ն պիտի ուրախանայ երբ լսէ։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Կը կարծե՞ս...։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Ի՛նչ...

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Եթէ տղաս կը ճանչնամ, գիտեմ թէ ի՞նչ սեւ մտքերով կը լեցուի, երբ լսէ...։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Դուն վայրերան բու ես միշտ. լացի գիշեր ծնած ես։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Թող գայ, յետոյ կը խօսինք։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Այո՛ թող գայ, բայց իր միտքը մի պղտորեր։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Ի՛նչ հարկ արդէն. զգայուն է եւ գալիքը կը տեսնէ։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Գալիքը ո՛չ ոք գիտէ. Ջանա չպղտորել վայրկեանին ուրախութիւնը յոռի ենթադրութիւններով։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Խաբէ ինքզինքդ որքան որ կրնաս. վայրկեանին գոյնը չի փոխուիր։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Ի՛նչ հարկ փոխելու, եթէ նոյնիսկ կարենայինք. աւելի մեծ ուրախութեան չէինք կրնար սպասել։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Ես չհասկցայ այս ուրախութիւնը, չեմ զգար. ընդհակառակն, մեր փրկութիւնը զիս աւելի կը մտատանջէ...,

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Անհեթեթ սիրտ ունիս։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Թերեւս. ես կը վախնամ։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Տղա՞յ ես. ի՞նչ կայ վախնալու։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Դուն ո եւ է վախ չե՞ս զգար։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Ինչո՞ւ վախնամ։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Մի ծածկեր. տժգոյն ես. ձայնդ կը դողդղայ։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Ի հարկէ. պարագաները..., յուզումը... չեմ կրնար անշուշտ բոլորովին ուրախանալ, բայց քու վախդ ալ չեմ հասկնար...։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Ինծի այնպէս կուգայ թէ՝ կը գտնուինք լերան մը գագաթը, փխրուն արահետի մը եզերքը, որուն մէկ քովէն անդունդը կը խորանայ, ու վերջը կը կորսուի մութերու մէջ...։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Բոլոր այս խռովքը անո՞ր համար որ փրկուեր ենք աքսորէն. երէկ դեռ կը հիանայի քու վրադ. աւելի կորովի էիր, աւելի հանդարտ, երբ կը պատրաստուէինք կարաւանին ընկերանալու...։ Եւ սակայն աւելի գէշը չէր կրնար պատահիլ։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Վարժուեր էի աքսորի գաղափարին. ո՞վ գիտէ. աքսորէն վերջ վերադարձի յոյսը կար, ընկճուած, քայքայուած թերեւս. բայց հպարտ, ինչպէս ամէն զոհ, ամէն անիրաւուած։ Մնալով, ինծի այնպէս կուգայ թէ՝ ամբողջ կեանքիս առաքինութիւնն է որ վրայ կուտամ։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Չեմ հասկնար, չա՛ր սատանայ։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— (կը խօսի ցած, կիներէն չլսուելու վախով) Նայէ՛ կիներուն, ինչո՞ւ չուրախացան. երբ փրկութեան լուրը առին. մեզմէ աւելի սուր աչքեր ունին եւ գալիքը կը տեսնեն,

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Ի՞նչ գալիք որ աքսորէն աւելի վատ ըլլայ։ Ի՞նչ կը տեսնես դուն։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Կը յիշե՞ս, օր մը, շուկայէն դարձին, միասին էինք, քաղքին կառավարիչին հետ. մի՞տքդ են իր խօսքերը...

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Ինքն իսկ արդէն մոռցած է. հին պատմութիւն է։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Բայց կրնայ կրկնուիլ։ երբ կը մտաբերեմ այդ վայրագ նայուածքը... կարմիր ախորժակներով լեցուն...

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Է՛ այո՛, զգոյշ պէտք է ըլլալ. չար է, զօրաւոր է. աքսորի հրամանը ինքն է տուած։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Չէ՞ որ իր ներկայութեան հրացանի բռներ են խումբ մը երիտասարդներ դեռ երէկ...։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Եւ ըսին թէ՝ դարձին, գինովի պէս կը խնդար։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Եւ այդ մարդն է որ մեզ կը փրկէ՛... այս պարագան չի բաւե՞ր քեզի վախ ազդելու։

(շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

Սանասարեան խանին դատը

Պոլսոյ Քաղաքային Բ. դատարանին առջեւ շարունակուեցաւ Սանասարեան խանի դատը, յունուար 30ին։

Կը նախագահէր Բաղըպ պէյ։

Ինչպէս գրած էինք, անցեալ նիստին որոշուած էր որ Պատրիարքարանի փոխանորդները գրաւոր ներկայացնեն իրենց բացատրութիւնները։ Այս գրութիւնը, պատրաստուած էր Պ. Միսաք Նարլեանի կողմէ։

Կուսակալութեան փաստաբանները առարկեցին թէ, այդ օրը հազիւ առած են մէկ պատճէնը, որով ժամանակ չեն ունեցած պատասխանը պատրաստելու։ Հետեւաբար, միջոց ուզեցին, պատասխանը խմբագրելու համար։

Դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ 6 փետրուար Չորեքշաբթի օրուան (այսօր)։

Տրուած գրաւոր բացատրագրին ամէնէն յատկանշական կէտը հետեւեալն է.— Ասկէ առաջ, կուսակալութիւնը կը պնդէր մասնակի օրէնքներու վրայ, որոնք սակայն մշակուած են իսլամական վագֆներու համար։ Իսկ Պատրիարքարանի փոխանորդներն ալ կը պնդէին թէ Հայոց ազգապատկան վագֆները ցարդ մատակարարուած են ըստ սովորութեան եւ ասիկա նուիրագործուած է Լօզանի դաշնագրով։

Ահա, այս տեսակէտը հաստատելու համար, դատարան ներկայացուած է Թուրք հանրապետական կառավարութեան Գործավարներու Խորհուրդին 10 հոկտ. 1925 թուակիր որոշմնագիրը, որ ժամանակին շրջաբերականով ազդարարած է պատկանեալ մարմիններուն եւ որուն մէջ ըսուած է թէ երբ պետական օրէնքները հակասելու ըլլան դաշնագիրներու տրամադրութեանց, այս վերջիններուն համաձայն պէտք է կարգադրել խնդիրները։

Լինտպէրկ՝ օդանաւային փոխ-նախարար

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ նորընտիր Նախագահ Հէրպըրթ Հուվըր ծրագրած է գնդապետ Չարլս Լինտպէրկը նշանակել իր նոր դահլիճին առեւտրական փոխ-նախարար, անոր յանձնելով Միացեալ Նահանգներու օդանաւորդութեան ամբողջ վարչութիւնը։

Լինտպէրկ առջի օր տօնեց իր ծննդեան 27ամեակը։ Այս առթիւ բացումը կատարեց Միացեալ Նահանգներ-Փանամա օդանաւային գիծին, անձամբ առաջին թղթատարը տանելով Փանամա - Հավանայի ճամբով։

Գալով արտաքին նախարարի պաշտօնին, կը կարծուի թէ Քէլլոկի պիտի յաջորդէ գնդապետ Հէնրի Սթիմսըն, որ Փիլիպպեան կղզիներու ընդհ. կառավարիչ է 1927էն վեր։ Սթիմսըն 61 տարեկան է, շրջանաւարտ Եէյլի եւ Հարվըրտի համալսարաններէն։ 1911—1913 Նախագահ Ուիլեըմ Թէֆթի դահլիճին մէջ եղած է պատերազմական նախարար։

Թուրք-պարսիկ բանակցութիւնները

Թուրքիոյ պարսիկ դեսպան Ֆիրուզի խան Եւրոպայէն դարձէն ի վեր դեռ Պոլիս կը մնայ։ Դեսպանատան խորհրդական Սայիտ Խան անցեալները Էնկիւրի գացած եւ վերադարձած էր։ Քանի մը օրէն ալ դեսպանը Էնկիւրի պիտի մեկնի, առկախ մնացած խնդիրներու բանակցութիւնները վերսկսելու համար։ Երկու կողմէն փափաք յայտնուած է այս անգամ վերջնապէս լուծելու առկախ խնդիրները։

Իրաքն ու Պաղեստինը Իտալիոյ

Մամուլի ծանօթ «իշխան» անգլիացի Լորտ Ռոթըրմէր, «Սընտէյ Փիքթորիըլ»ի մէջ կը քննադատէ անգլիական կառավարութիւնը որ միլիոնաւոր ոսկիներ ծախսած է Պաղեստինի եւ Իրաքի հոգատարութեանց համար։ Միայն Իրաքի համար մէկ միլիոն սթերլին ծախսած է Զինադադարէն ի վեր։

Գալով Պաղեստինի մէջ Անգլիոյ դիրքին, չափազանց դժուարին է ան, որովհետեւ Մեծն Բրիտանիա յանձն առած է հոն Հրեաներուն տուն մը ապահովել, հակառակ բնիկներու բողոքներուն։

Մենք մեր վարկը կը կորսնցնենք, կ՚ըսէ լորտը, եւ ոչ մէկ շահ ունինք այս երկիրներուն մէջ։ Մեր վաճառականութիւնը կը նուազի, տրուած ըլլալով որ եւրոպական ուրիշ գործարաններու արտադրութիւնները լուրջ մրցում մը կը մղեն Լէնքէշայրի բամպակեղէններուն դէմ։ Սակայն, լուրջ փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են միջազգային քաղաքականութեան մէջ, հոգատարութեանց բաշխումէն ի վեր։

Եւ առաջարկելով զանոնք Իտալիոյ յանձնել, կ՚ըսէ լորտը.

1.— Մուսոլինի կը հետապնդէ իր վերականգնումի շարժումը եւ իր ազգաբնակչութիւնը կ՚աճի զգալի կերպով։

2.— Միացեալ Նահանգները կ՚արգիլեն իրենց երկիրը ներգաղթը։

Այս պարագան կրնայ մղել վերաքննութեան մը, հոգատարութեանց բաշխումին մէջ։ Միջերկրականեան պետութիւնները կը սկսին մտահոգուիլ ձեռք առնուած նոր միջոցներուն մասին Իտալիոյ կողմէ, որ կը փափաքի նոր շուկաներ ունենալ։

Լորտ Ռոթըրմէր կ՚աւելցնէ թէ Անգլիա չի գիտեր թէ ի՛նչ ընէ իր երկու հոգատարութիւնները. բայց անոնք անվիճելի օգտակարութիւն մը պիտի ունենան Իտալիոյ համար, եւ հետեւաբար Անգլիան պիտի ազատեն թէ՛ պատասխանատուութենէ եւ թէ այս երկու երկիրներուն համար իր ըրած ծախքերէն։

Կ՚ըսուի թէ խնդիրը պիտի պարզուի Ժընեւի մէջ, եւ թէ Ֆրանսա գոհ պիտի ըլլայ Իտալիան գոհացած տեսնելով Միջերկրականի մէջ։

Անգլիոյ զինուորական ծախսերը

«Տէյլի Նիուզ»ի խորհրդարանային աշխատակիցը կը գրէ թէ պատերազմական նախարարութեան ծախքերը, որոնք Երեսփոխանական ժողովին պիտի ներկայացուին փետրուար 28ին, կը բարձրանան 40,500,000 անգլիական ոսկիի (մօտ 5 միլիառ ֆրանք), անցած տարուան վրայ կէս միլիոն ոսկի պակաս։

Ելմտական նախարար Չըրչիլ պահանջած էր երկու միլիոն ոսկիի զեղչ մը ընել։

Պատերզմ. նախարարութեան ելմտացոյցին մէջ պատերազմի անդամատեալներուն եւ հանգստեան կոչուածներուն յատկացուած է ութ միլիոն ոսկի։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Օրակարգ.— Զեկոյց պատգամաւորի եւ ընտրութիւն Շրջ. կոմիտէի։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

"ԿԱՐՕՏ ՀԱՅՐԵՆԻ,,

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՏՈՐԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏԸ

Կը գտնուի Պալենց գրավաճառատունը, 233 Fbg. St. Martin, Փարիզ (10e).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ
„ԱՆՁՐԵՒ''Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 ֆր.։ Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէ) 25 ֆրանք։ փոստի ծախք չկայ։ դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St Martin. PARIS (10e).

ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ՝ Առաջնորդ Գր. Եպիսկ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

վաղը Հինգշաբթի վարդանանցի տօնի իրիկունը ժամը 8.30ին

84 Rue Chape, le Bon Théatreի մէջ

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը սոյն հանդէսին, տեսնելու մեր մատաղ սերունդը այս օտար ափերու վրայ, հայ խօսքով հայ երգով ու արտասանութիւններով։

ՕՐ. ՄԱԹԻԼՏ ՍԷԹԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՌՈՒԲԻՆԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Լիոն 2 փետր. 1929

Հ. Յ. Դ.

Վալանսի շրջ. կոմիտէի հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը դասախօսէ Ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. ծրագրի մեկնութիւնը»։

Հինգշաբթի իրիկուն միեւնոյն տեղը, կը դասախօսէ՝ Ընկ. Գույումճեան։ Նիւթ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»։

Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին նոյն տեղը հրապարակային վիճաբանական ժողով՝ դասախօսուած նիւթերու շուրջ։

Լիոնի Դժոխք խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Կարծակ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Café de la Comète, 122 Cours Lafayette.

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը առժամաբար փոխադրուած է՝ 202 Rue Boileau. (ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը)։

Գրադարանը բաց է Բշ. Դշ. և Ուր. իրիկունները ժամը 7էն 9։ Գիրք ստանալու կամ վերադարձնելու համար դիմել՝ Գրապահներ՝ ընկ. Աղասիի կամ ընկ. Սահաթճեանի։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5 Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

Մասիս Սալիանճեան (Փարիզ), Օր. Պայծառ Սալիանճեան (Ամերիկա) խորին կսկիծով կը ծանուցեն իրենց հօրեղբօր՝

ՎԱՀԱՆ ՍԱԼԻԱՆՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 4 փետրուար երկուշաբթի օր փարիզի մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Քերովբէ Գաբալեան՝ Եօզկատցի Սահակ Նալպանտեանի հօրաքրոջ որդին որ վերջերս Խասքօյօ (Պուլկարիա) կը գտնուէր։ Իր եւ մօրը Տիկին Իբէկի հասցէն տեղեկացնել Պրիւքսէլի Կաթոլիկ Հայոց հոգեւոր հովիւ Հ. Յովհաննէս վրդ.ի 8 Rue de la Collégiale - Bruxelles, Secrétariat du Comité Belgo-Arménien եւ կամ Sanatorium Mons sur Meuse à Lushin (Belgique).

— Այրի Տիկ. Եսթեր Մահսէրէճեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յակոբ Ջուլհակեանը՝ Ուրֆացի 38 տարեկան, նախկին Սանասարեան վարժարանէ շրջանաւարտ։ 1914էն ի վեր առաջին եւ վերջին լուրը ստացուած էր Պոլսէն 1923ին, ուրկէ Ֆրանսա անցած կը կարծուի։

Կը խնդրուի «Սանասարեան Սաներու Միութենէն», եթէ ոեւէ լուր ունի, գրել՝ Ester Mahsaradjian, c/o Puzant Aintablian, Survey Dept., Jaffa (Palestine).

— Կը փնտռուի Շապին-Գարահիսարցի Աւագ Անկարեան որ անցեալ տարի կը գտնուէր Տիթրոյթ (Ամերիկա)։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուին Տիկ.Հայկանոյշ Գունտագճեան եւ զաւակը Արամ Գունտագճեան, որոնք Իզմիրի դէպքէն վերջ կը գտնուէին Սելանիկ։ Իմացնել՝ Կարօ Գունտագճեանի, Str.M. Aurelin, No.1 Bazargic, Roumanie.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ կը փնտռէ Կովկաս հրատարակուած իր երկերը փոխարժէքով կամ իր նոր հատորներու փոխանակութեամբ՝ Դիմել «Յառաջ»ի։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Nansen: L'Arménie et le Proche Orient 30 fr. Navarian: A[...]logie des poètes Arméniens 20, Soleil d'Automne 4, Raffi: Sa[...] vol. 25, J. Minassian: Une Sultane Française 5, Korganoff: La [Par]ticipation des Armén. à la Guerre de 1914—1918, 15 fr., F. M[...] Contes, Légendes et Épopée Populaire d'Arménie 30, Lar[...] Nouveau diction. illustré, édition 1929, 35 fr., Kévorkian: de l'[...]cité de l'Etemple 12.50, Noubarian: Diction. de poche France-[Armé]nienne 30, 40, 60, Թէոդիկ՝ Ամէնուն տարեցոյցը 1929ի 50, [...] մեկնաբանուած Ա. հատ. գ. գերպ. Թէրզիպաշեան 40, Օրագ[...] ուղեւորութեան յ'Եւրոպա, Սահակ Բ. կաթողիկոսի 20, ինչ[...] Հնդկաստանի եւ ճավայի մէջ, Հ. Երուանդ 7.50, Ն. Պէշիկթա[շլեան] Սիդոննա 12, Կոմիտ. վրդ.ի գեղջուկ երգեր 6 տետր, հատը 15[...] Սրուանձտեանց գեղջ. երգեր 7 տետր, հատը 15։

Ամերիկայէն նոր եկած Հայերէն եւ արեւելեան երգերու [...]ներ, ցանկը ձրի կը ղրկուի։ Հայ պատմական պատկերներ եւ երեւելի անձանց լուսանկարներ 50 սանդիմ։ փօսթի [ծախսը] գնողին կը պատկանի։ դիմել՝ Balentz 233 Fbg. St. Martin, Pa[ris]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929
7 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 875

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

Պէյրութի *Լ'Օրիան* թերթը յունուար 26ի թիւով կը գրէ.—

Քէտէրեանի խնդրին քննութիւնը բուռն կերպով կը շարունակուի հարցաքննիչ դատաւոր Ֆէրնան Արսէնիոսի կողմէ, որուն կ'աջակցի Դատական ոստիկանութեան պետ Ասատ Պուսթանի։

Մինչեւ հիմա ձերբակալուած են մօտ երեսուն հոգի, որոնց մեծ մասը ուսանող։ Այս ուսանողները սակայն ֆրանսական բժշկական համալսարանէն չեն, ինչպէս յայտնած էին մեզ։ Համալսարանի վերատեսուչ Հայր Շանթէօր այս իմաստով հաղորդում մը ուղղեց քաղաքիս թերթերուն։

Գալով ուսանողներ Խորէն Քէրքէրեանի եւ Վահան Փափազեանի, որոնց անունը հաղորդուած էր մամուլին, չեն ձերբակալուած։ Մնաց որ ոճիրը գործուած պահուն, անոնք համալսարանը կը գտնուէին։

Միւս կողմէ Պ. Փափազեան կը հաղորդէ որ ինք ո և է ազգականութիւն չունի իր անուանակիցին՝ Երզրումի (.՞) Նախկին հեսփոխանին հետ։

Արդէն այս սպանութեան առթիւ ա՛յնքան հակասական լուրեր կը համնին մեզի, որ անկարելի է հաւատալ ո եւ է բան, առանց անմիջապէս հերքուելու վտանգին ենթարկուելու, մինչեւ հարցաքննութեան փակուիլը։ Նկատելով որ հարցաքննութիւնը գաղտնի պիտի կատարուի, դատաւորները բացարձակ գաղտապահ են լրաբերներուն հանդէպ։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ԽԱՂԱՂ ԵՒ ԽԻՍՏ ՊԱՏՈՒԱՒՈՐ ՄԱՐԴԵՐ ԵՆ»

«Օրիան» նոյն թիւին մէջ կը գրէ նաեւ հետեւեալը.—

Միւս կողմէ ստացած ենք բազմաթիւ թղթակցութիւններ, որոնց պիտի անդրադառնանք։ Այդ գրութեանց հեղինակները, որոնք լրջօրէն լաւատեղեակ կ'երեւան, կը հիասթափուին՝ տեսնելով որ ոստիկանութիւնն ու հարցաքննիչ դատաւորը սխալ ճամբու մէջ ինկած են՝ զանգուածային կերպով ձերբակալելով «ԽԱՂԱՂ ԵՒ ԽԻՍՏ ՊԱՏՈՒԱՒՈՐ ՄԱՐԴԻԿ», որոնք բացարձակապէս ո՛չ մէկ կապ ունին ուսուցիչ Քէտէրեանի սպանիչներուն հետ։

Մեր թղթակիցներէն մէկուն բառերին նայելով, «ուսուցիչ Քէտէրեանը, կատաղի բոլշեւիկ, *եւ որ արդէն երկար ամիսներ անցուցած է Ռուսաի մէջ, խիստ հաւանաբար սպաննուած է Դաշնակցութեան իր ընկերներէն մէկուն կողմէ, որ ուզած է վերջ դնել Քէտէրեանի մղած համայնավարական գարշելի պրոպագանդին այն դպրոցին մէջ, ուր կ'աշխատէր»։*

.˙. *Օրիան* կը գրէ նոյնպէս.—

Զորեքշաբթի մեր թիւով հրատարակեցինք յայտարարութիւնը հայ-կաթոլիկ հասարակութեան երեւելիներէն մէկուն, որ կը խնդրէր մեզմէ դիտել տալ թէ «Հայ-կաթոլիկները այս երկրին մէջ երբեք քաղաքականութեամբ չեն զբաղիր»։ Այս ուղղափառ երեւելի մը այս յայտարարութեան իբրեւ պատասխան կը հաղորդէ մեզ թէ ներկայիս բանտարկուած դաշնակցականներէն մէկը հայ-կաթոլիկ յարանուանութեան կը պատկանի։

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

«Տէյլի Մէյլ»ի մասնաւոր թղթակիցը սպանիական սահմանէն կը հեռագրէ թէ կացութիւնը շատ ծանր եւ լուրջ է ամբողջ Սպանիոյ մէջ։ Դիկտատոր Փրիմօ տը Րիվէրա տակաւին կացութեան տէրն է, սակայն ամենափոքր սխալ մը կրնայ մեծ հետեւանքներ ունենալ։

Բանակը հակառակ է կարգապահական այն խիստ պատիժներուն, զորս դիկտատորը ձեռք առաւ Վալէնցիայի զինուորական բարձրաստիճան սպաներուն դէմ։ Փրիմօ տը Րիվէրա իշխանութեան գլուխ անցաւ զինուորական յեղափոխութեամբ, սակայն ներելի չէ որ այժմ խիստ գտնուի զինուորականներու հանդէպ։ Բազմաթիւ զինուորներ եւ սպաներ դժգոհ են եւ կը մտածեն իրենց տուները դառնալ։ «Զօր. Փրիմօ տը Րիվէրա, կ'ըսեն, բարիք ըրաւ, սակայն հիմա ժամանակ է որ հասկնայ թէ չուզեր որ այդ բարիքը չարիքի փոխուի»։

Կ'ըսուի թէ զօրավարին թշնամիները կ'աւելնան եւ իր կուսակիցները հետզհետէ կը հեռանան իրմէ։ Ընդդիմադիրներն են մանաւանդ թնդանօթաձիգները, նաւային սպաներն ու զինուորները, պահպանողական պետական մարդիկը, քաղաքային հանրակազմը, ինչպէս նաեւ ազատական եւ ձախ քաղաքական կուսակցութիւնները։

Բանակի դժգոհութիւնը ծայր տուաւ այն ատեն, երբ դիկտատորը ջնջեց զինուորական խորհուրդները, որոնք կ'որոշէին սպաներու աստիճանի բարձրացումը։

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ բանակը կը մնայ միացուած արքայական եւ ո եւ է փորձ չպիտի ընէ Փրիմօ տը Րիվէրայի դէմ, որքան ատեն որ այս վերջինը վայելէ թագաւորին վստահութիւնը։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը եւս հաստատելէ յետոյ կացութեան ծանրութիւնը, կ'ըսէ թէ արիւն թափուած է արդէն, զոհեր կան։ Դժգոհութիւնը բանակէն անցած է նաեւ նաւատորմին մէջ։

Աֆղանիստանի դէպքերը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.—

Էմիր Հապիպուլլահ Աֆղանիստանի գահէն հրաժարեցաւ ի նպաստ Ալի Ահմէտ Խանի։ Այս վերջինին ներկայացուցիչները կը սպասուին Քապուլի մէջ, ուր պիտի կազմակերպեն մայրաքաղաքին պաշտպանութիւնը։

Հիւսիսի նահանգները հակառակ են Ալի Ահմէտ Խանի։

Մոսկուայի աֆղանական դեսպան Ղուլամ Նապի խան խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցած է պաշտօնական ծանուցագիր մը, որով կը յայտնէ թէ Ամանուլլահ թագաւոր ետ առած է իր հրաժարականը եւ Քանտահար փոխադրած իր մայրաքաղաքը։

Պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա» այս ծանուցագրին պատճէնը հրատարակելով, կ'ազդարարէ Ամանուլլահ թագաւորին աչալուրջ հսկել մեքենայութեանց վրայ, անգլեհնդիկ սպայակոյտին «որ կը փորձէ բռնի փոփոխութիւն մը հնդկեաֆղան սահմանագլուխին»։ Թերթը կ'աւելցնէ որ անգլիացի սպաներ արդէն իսկ հնդիկ ցեղախումբերը մղած են անցնիլ սահմանագլուխը և գրաւել աֆղանական հողամասէն կտոր մը, մէջն ըլլալով Աֆմար քաղաքը։

.˙. *Զիւնը փակած է Լիթապանտի կիրճը եւ կ'արգիլէ բանակցութիւնները Անգլիոյ եւ Ալի Ահմէտ խանի միջեւ՝ օտարահպատակները պարպելու մասին։*

Պէչէի Սաքա սպաննուած ?

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Քարաչիի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ զրոյցի մը համաձայն, Պէչէի Սաքա սպաննուած է։ Կարելի չէ եղած հաստատել այս լուրը։ Աֆղաններու կրօնապետ Սահիպզատէ Սէյիտ Ահմէտ յայտարարած է թէ Պէչէի Սաքա «քեաֆիր» է, այսինքն օրէնքէ դուրս եւ հրաւիրած է ժողովուրդը ապստամբիլ անոր դէմ։ Ապստամբապետը կ'ամբաստանէ թէ անմեղ մարդեր սպաննել տուած է, կողոպուտ ըրած եւ իսլամութեան հակառակ շարժած է։

Կրօնապետը վերջացնելով կ'ըսէ.

«Ո՛վ որ յաջողի սպաննել Պէչէի Սաքան, «Ղազի» պիտի նկատուի. ո՛վ որ սպաննուի իր մահափորձի ընթացքին, «շէհիտ» պիտի ըլլայ։»

Կ'ըսուի թէ Ամանուլլահ փոխառութեան մը ձեռնարկած է՝ գահը վերստին ձեռք ձգելու համար։

ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

ԱԹԷՆՔ, 5 փետրուար.— Սէնփլոնի ճեպընթացը որ քանի մը օրէ ի վեր չէր մեկնած Աթէնքէն, այս առաւօտ կազմուելով ճամբայ ելաւ դէպի Եւրոպա։ Սակայն կէսօրին ստիպուեցաւ վերադառնալ Աթէնքի կայարանը, որովհետեւ Թէբէսի մօտ ձիւնը քանի մը քիլոմեդր երկարութեան վրայ ծածկած ըլլալով երկաթուղագիծը, արգելք եղած է կառախումբի յառաջանալուն։ Երկրորդ կառախումբը, որ պիտի մեկնէր իրիկունը, նոյնպէս չկրցաւ ճամբայ ելլել, այնպէս որ Աթէնք-Սելանիկ-Եւրոպա երթեւեկը կանգ առած է։

Միւս կողմէ՝ Եւրոպայէն եկող Սէնփլոնի ճեպընթացը Ողիմպոսի շրջանին մէջ ձիւնով պաշարուած է։ Աթէնքէն Եւրոպա երթալիք միակ միջոցն է Պիրէոնէն Պրինտիզի՝ ծովու ճամբան. փոթորիկին պատճառաւ այդ ճամբան ալ վտանգաւոր է։

.˙. «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Կուրցնող ձիւնամրրիկը կը շարունակէ։ Երկաթուղիի եւ հանրակառքի երթեւեկը բոլորովին դադրած է։ Բոլոր զբօսավայրերը փակուեցան։ Անգլիացի Ֆրան Մասոններու Օթեակին կողմէ սարքուած պարահանդէսը տեղի ունեցաւ եւ հակառակ բոլոր դժուարութեանց, մօտ 100 հոգի ներկայ գտնուեցան։ Ոմանք բարեբախտութիւնն ունեցան ինքնաշարժ գտնելու՝ մէկ մղոնի համար վճարելով 10 շիլին, ուրիշներ 3-4 ոտնաչափ բարձրութեամբ ձիւնի մէջէն քալեցին։

Շոգենաւ մը ընկղմեցաւ Միտիլլիի մօտ։

ՊԷՅՐՈՒԹ, 5 փետրուար,— Սաստիկ փոթորիկ կը տիրէ Լիբանանի մէջ։ Ծովեզերեայ մեծ պողոտան որ Պաղեստինը կը միացնէ Հալէպի, աւրուեցաւ երկու տեղ՝ Պէյրութի հիւսիսը եւ հարաւը։

Ծովը ալեկոծ է։ Կորուստները կարեւոր են։

.˙. *Ֆրանսայի զանազան գաւառներէն առնուած լուրերու համաձայն, օրերէ ի վեր սաստիկ ցուրտ կ'ընէ՝ մեծ վնասներու ենթարկելով ցանքերը։*

Նոյնպէս Գերմանիայէն, Աւստրիայէն, Իտալիայէն, Եուկոսլաւիայէն եւ պալքանեան շրջաններէ հասած լուրերը շատ գէշ կը նկարագրեն ցուրտին պատճառաւ առաջ եկած կացութիւնը։

Ուր կը գտնուի Տրոցկի

Ռուսիոյ նախկին դիկտատորին մասին հակասական լուրերը կը շարունակուին։

«Պերլինէր Պէօրսըն Քուրիէր» թերթին համաձայն, Պերլինի խորհրդային դեսպանը դիմում կատարած է Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան, որպէս զի անցագիր եւ Գերմանիոյ մէջ բնակութեան արտօնագիր շնորհէ Տրոցկիի, որ տակաւին խորհրդային միութեան սահմաններուն մէջ կը գտնուի։ Ռուս դեսպանը անմիջական պատասխան չէ ստացած, քանի որ խնդիրը պիտի քննուի նախարարական խորհուրդին կողմէ։

Գերմանիա որոշ վերապահութիւն ունի այս խնդրին մասին, որովհետեւ գերման կառավարական շրջանակները կը վախնան որ Տրոցկի Գերմանիոյ մէջ իր շուրջ պիտի համախմբէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

Ա Զ Դ

Երէկ ժամը 10 էն մինչեւ 15 ելեկտրական հոսանքը դադրած ըլլալով փարիզի շրջանին մէջ, Յառաջի այսօրուան թիւը ուշ տպուեցաւ։

ՄԱՄՈՒԼ

«ԴԱՒԱՃԱՆ»ՆԵՐԸ ԴՈՒՐՍ

Մարտինի երեսփոխան եւ գրագէտ Եագուպ Գատրի պէյ կը գրէ «Միլլիէթ»ի մէջ (31 յունուար).

«Պոլիսը դեռ կը շարունակէ մնալ *քաւիւթիւլաւիոն*ներու շրջանի եւ Ջինադադարի օրերու Պոլիսը։ Ասոր նշաններէն մէկը տուաւ թաթավլան։

Կը տեսնենք որ «հանրային սպասարկութիւն» կոչուած բաները, որոնք քաղաքին մայր երակներն են, շատ հեռու են մեր ազգային փափաքներուն յարմարելէ։ Որովհետեւ, ասոնց գլուխը կը գտնուին այնպիսի անձեր, որոնք հոս մտած են թշնամի բանակներուն հետ, եւ երկար տարիներ հոս աշխատած են համաձայն թշնամիներու քաղաքականութեան, եւ անոնց ձգտումներուն։

Օրինա՞կ կ'ուզէք. ահա Հեռաձայնի ընկերութեան տնօրէնը, որ գրաւման շրջանին երբ պաշտօնի անցաւ, առաջին գործը եղաւ Թուրք կառավարութիւնը եւ ազգը անարգել այդ տալուան բաժանորդներու տեսարակին մէջ։

Ահա Հանրակառքի ընկերութեան տնօրէնը որ գրաւման շրջանին պարտականութիւն սեպեց իրեն արձակել բոլոր Թուրք պաշտօնեաները եւ անոնց տեղ Յոյներ ու Հայեր առնել։ Ամէն դժուարութեան ատեն, անգլ. ոստիկանութեան դիմեց։ Անոր գործիք դարձած պաշտօնեայ մը կար, որ յետոյ փախաւ եւ այժմ գլխիկոր կը թափառի արտասահմանի մէջ։ Մինչդեռ անոր հրամայող մարդը այսօր նորէն նոյն ընկերութեան տնօրէնն է նորէն նոյն զգուանքով լեցուած է Թուրքերուն դէմ։

Այստեղի պետութիւնները փոխեցին իրենց հին բոլոր պաշտօնեաները, որովհետեւ այս կը պահանջէր փափկանկատութիւնը։ Մինչդեռ ընկերութեանց վարիչներէն ոչ մէկը փոխուեցաւ։ Թուրք հանրային կարծիքին անունով կը հարցնեմ. — Գրաւման շրջանին, այս տնօրէնները նուա՞զ լրբութիւն գործեցին զինուորական եւ քաղաքական պաշտօնեաներէն։

Ոչ, երիտասարդ Թուրքիան չի կրնար հանդուրժել օտարականի մը, որ օսմ. կառավարութեան շրջանին գործած է հոս։ Մանաւանդ ջուրի, հեռաձայնի, հանրակառքի, ելեկտրականութեան եւ նման ընկերութեանց տնօրէններուն փոխուիլը անհրաժեշտութիւն դարձած է, որովհետեւ այլեւս վստահութիւն չունինք իրենց։

Վաղը, Աստուած չընէ, եթէ նորէն աղէտ մը անցնի քաղաքին վրայէն, Հեռաձայնի ընկերութիւնը շատ լաւ կրնայ կըտրել ոստիկանատուններու միջեւ գտնուող թելերը. ելեկտրական ընկերութիւնը կրնայ մութի մէջ թողուլ մեզ, հանրակառքը կըրնայ դադրիլ, ջուրի ընկերութիւնը ջուր չտալ։ Մէկ խօսքով ամէն մէկը կրնայ հանրային կեանքը ջլատել։

Չմոռնանք որ պալքանեան շրջանին, օտար փոխադրական ընկերութիւնները մերժեցին փոխադրել մեր վիրաւորները։»

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բէովտիոյ մէջ մենք երջանիկ ենք։ «կապիտալիզմ» ու «Պրոլետարիատ» մեզի անծանօթ են։ քաղաքական նրբութիւններէն ալ բան մը չենք հասկնար.

Միա՛յն...։

* *
*

Ահա՛։

«Monde» անունով շաբաթաթերթ մը կայ,— զոր իր տնօրէնով մէկտեղ «Clarté» ձախակողմեան խմբակը կը նկատէ «ցերմակծեռնոցներով համայնավար»։ Ուրեմն, Monde,— որուն երկու հայ աշխատակից յայտարարուած Եսայեանն ու Տ. Զաւէնը դեռ չեն յաջողած տող մը տեղաւորել, — վերջին թիւին մէջ հրատարակեց երկու նամակներ, Լէնինէ կորզիի ուղղուած։ Երկրորդին մէջ Լէնին բացայայտօրէն դէմ է Բազարոֆի, Բոկտանոֆի, Եուչկէվիչի եւ... Լունաչարսկիի՝ որուն քարոզած «կրօնական անաստուածութիւնը . . . եւայլն » ծաղրելի եւ մարքսիստութենէ փարսախներով հեռու կը գտնէ։ Տեսա՞ծ էք Լունաչարսկին, երբ գլխարկը կը հանէ,— տեսէք իր նկարը, — զայն կը նմանցնէք Մոնթէնեի կամ Ռապըլէի եւ կամ Զուրպարանի նկարած վանականներուն։ (*Սուտ վանական մը որ վանքին հաւերը պիտի ուտէր*)։

Երկրորդ հակասութիւն։ Բուխարին՝ համայնավարութեան Սուրբ Պետրոսը, պաշտօնանկ է եղած։ ինչպէս Տրոցկի, Ռադէկ, Զինովիեւ, Կամէնեւ, Րակովսկի...

Ուրեմն ասոնք ամէնքն ալ *կրնան սխալիլ*, պապական անսխալականութիւն չունին...։

* *
*

Երրորդ հակասութիւն։ Նոյն կորզիի հետեւալ խօսքը կարդացի,— մէջ բերուած ֆրանս. ամսաթերթի մը մէջ, ու քաղուած «*Նովայա Ժիզն*»ի 1918 յուն. 26ի թիւէնէ։ Քիչ մը հեռու է, բայց հոգ չէ։

— «*Յեղափոխութիւնը պիտի մաշի ու կորսուի, եթէ պրոլետարիատը ինքզինքը ենթարկէ կոմիսարներու մոլեռանդ պահանջկոտութեան, ու օրէ օր լայնցնէ խրամատը իր եւ դեմոկրատիայի միջեւ։*»

* *
*

Վերջին հակասութիւն։ Թէնորներու այս պաշտօնազրկութիւնները ի՞նչու չեն պարտադրուիր նաեւ փարիզին։

Օրինակ՝ Տիկին Զապէլ Եսայեանի...

— Եղբայր, Մշակոյթի տօնին գիշերը, երբ սեղանի առջեւը նստաւ, կարծեցի որ կարմիր քառակուսիներով թաշկինակ մը պիտի բանայ, ու չոր բակլաներով... ոսկորներով... խաղալով ... Մշակոյթին ապագան պիտի գուշակէ։ Թէնոր մը չէ, այլ հարբուխէ վարակուած choriste մը։

Ի սէր *Հիթէթիքի*, թող վերջ մը տրուի այս հակասութեան։

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՑԻ

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Ուսուցիչ Պ. Ստեփան Կուրտիկեանի յոբելեանական հանդէսը, որ յետաձգուած էր, տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 12ին Պոլսոյ Թօքաթլեան պանդոկին մէջ։

Յոբելեանական յանձնաժողովը որոշած է կենսագրական գրքոյկ մը հրատարակել այս առթիւ։ Ամէն ջանք պիտի թափուի արժանի մեծարանքը ընծայելու համար յոբելեարին։

‟ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐ„ ՈՒ ԴԱՍԸ

Պատերազմի հարուստները հինցան եւ եթէ բոլորովին չեն մոռցուած, բայց արդէն, յաջողած են յարգանքի լռութիւն պարտադրել, մտնելով այն դասակարգին մէջ, ուր առաքինութիւնը կը չափուի՝ ըստ հնչուն գումարի մեծութեան։

Թեներտիէի այս խղճազուրկ հետեւորդները հանճարն՝ ու բախտն ունեցան անպատիժ, պատուով ու նոյնիսկ պատուանշաններով դուրս գալու ամէնէն ցած շահատակութիւններէն։

Սուգի եւ խուճապի այդ օրերուն, կը բաւէր որեւէ խղճմտանքէ զուրկ ըլլալ եւ ունենալ բորենիի ախորժակ, ոսկի հաւաքելու համար այն ճամբաներէն, ուր արիւն եւ արցունք կը թափէր։

Եւ երբ հնչեց հաշուեպահանջի ժամը, անոնք գիտցան խոհեմաբար լռել ու մանաւանդ լռեցնել։

Եւ հիմա, հանգիստ ու ապահով, յաղթականի հպարտ քմծիծաղներ կ'ուղղեն անոնց որ ուշ մնացին.— Նոր ջուրերու որսորդներուն, անոնց որ ոսկի հաւուն ետեւէն՝ իրենց խելագար վազքին մէջ, յանկարծ կ'իյնան օրէնքի ցանցին տակ։

Անցեալ տարի, Թոշէթ մըն էր, կամ «Աղուէսներու» եւ «Խոզերու» ընկերութիւններ։

Այս տարի Քլոզ մըն է, Նախկին նախարար, ծերակուտական, Վէրսայլի ստորագիրներէն, որ գերեզմանին մօտ մնացած՝ կուգայ իր տուրքը վճարել վայելքներու կոպիտ կուռքին։

կամ տիկին Հանօ մը՝ իր խայտաբղէտ չքախումբով. ամէն դասէ մարդեր, ազնուականներ, թերթի տնօրէններ ու մտաւորականներ, մինչեւ սա ֆորժ Անքթիլը, որ ժամանակակից ապականութիւնը խարազանելու իր անսպառ եռանդով, քիչ մնաց արժանանար նոր փրկիչի փառապսակին։

Եւ ահա Լէոն Փոլիէն, համալսարանի ուսուցիչ, խելօք ու մտացի մարդ, որ մէկ ումպով 80 միլիոն կուլ կուտայ ի հաշիւ կառավարութեան եւ կը ստիպէ իր խեղճ աշակերտները, որ բառարաններու մէջ հարցական մը դնեն «պարկեշտութիւն» բառին քով։

Ու դրամատէր Փաքմանէն, գիրար վիրաւորող բժշկուհիներէն յետոյ, կան նաեւ բժիշկները, ապահովագրական ընկերութեանց սարսափները, որոնցմէ 15 հոգի ցարդ ձերբակալուած են։

Եւ եթէ պէտք է հաւատալ նախարարի մը խօսքին, դեռ ծայրն ենք գայթակղութեան խնճոյքին։

Անդին, Գերմանիոյ մէջ՝ անցեալ տարի Շթիննէսի զաւակն էր որ կ'ապշեցնէր աշխարհը։

Այս տարի դրամատուն մըն է որ 18 միլիոն կը շորթէ հրապարակէն։

Սպանիոյ մէջ, կը վխտան նման դէպքեր։

Իսկ Իտալիոյ մէջ, սակարանի շահագէտներու խմբովին ձերբակալման է որ կը ձեռնարկեն։

Ասոնք սակայն, երեւոյթին այն մասերն էին, որոնք իրենց խոշորութեամբ կը պոռթկան երկրին սահմաններէն դուրս ու կը դառնան միջազգային հետաքրքրութեան առարկայ։

Կան եւ փոքրերը որոնց սխրագործութիւնները իրարու կը յաջորդեն շարժանկարի արագութեամբ. բայց, տեղական սահմանափակ նշանակութիւն ունին. կը գրաւեն թերթերու որեւէ մէկ անկիւնը եւ իբր լուր՝ արտածելի չեն...։

Դրամախտի այս վերջին հերոսներու գործունէութեան դաշտը նեղ է։ Բայց շատ աւելի մեծ է անոնց թիւը։ Աղքատ երեւակայութեամբ մը օժտուած, բայց գերի՝ արագ հարստացման ըղձանքին, հազիւ թէ կարճ պահ մը կը գտնեն խանդավառուելու յաջողութեան յոյսերով։ Օրէնքը որ բոլորովին կոյր չէ, բանտի խցիկ մը կը բանայ անոնց ոսկի երազներուն առջեւ։

Բայց, արագ հարստացման ախտը կը շարունակէ դարձեալ եւ անընդհատ վարակել ուրիշները։

Եւ հիմա որ գրեթէ ամէն ցեղծարար կամ ոճրագործ քիչ մը կը ճանչնան օրէնքին իրենց վերաբերեալ մասը գոնէ, հանրութիւնը իրաւունք կ'ունենայ վրդովելու, կասկածով նայելու կրօնքներու եւ բարոյականներու ուժին, նաեւ անոնց զանազան պաշտօնեաններուն։

Բոլորովին անտեղի չէ սակայն այդ վրդովումը։ Ժողովուրդը ողջմտութիւն մը ունի որ չի խաբեր։ Ան կը տեսնէ թէ ցեղծում, խարդախութիւն ու խաբէութիւն ոռնք օրէնքին մէջ մտած են ու հոն կը մնան միջնադարեան պարզամիտ մարդու ըմբռնումով, այլեւս հասարակ արարքներ չեն։ Կրթութեան 20րդ դարուն մէջ, չի բաւեր թոյլ ու վատ նկարագիր ունենալ ցեղծելու, խարդախելու եւ խաբելու համար։ Նոր օրերերու ցեղծումին տակ՝ եղմտագիտութիւն կայ, խարդախութեան տակ՝ քիմիագիտութիւն, խաբէութեան տակ՝ օրէնսգիտութիւն, համալսարանական վկայականներ, երկար ու յամառ ուսումներու գինը, տաղանդ, հմտութիւն եւ հնարամտութիւն։

Ոճիրը այլեւս բնազդական, հում կոպտութեան արդարացումը չունի։ Նրբացած է, գիտականացած, թուաբանական հարուածի շրջան մը ստեղծելու չափ։ Աւազակութիւնը իջած է լեռն'րէն վար ու տեղաւորուած՝ մեծ քաղաքներու ամէնէն ուրախ թաղերուն մէջ։ Ոտքի դանդաղութեամբ կամ ձիու վազքով չէ որ կը շարժի այլեւս։ Այլ՝ եթէ ոչ օդանաւով, առնուազն ինքնաշարժ հեծանիւով ու կառքով։ Ու միայն դաշոյնով կամ աղմկարար ատրճանակով չէ որ կը գործէ։ Գիտութիւնը անոր տրամադրութեան տակ դրած է միջոցներու ճոխ զանազանութիւն մը։

Այս երեւոյթին հանդէպ, ժողովուրդին վրդովումը կը սաստկանայ նաեւ անով, որ ոճրագործը այլեւս, բացառաբար տգէտ, անտաշ ու նախնական արարած մըն է։ Ընդհանրապէս, միջակի մօտ կըրթութեան տէր անձեր են, որոնց արարքները՝ թերթերու «զանազանք»ի բաժնէն դուրս չեն ելլեր։ Բայց իրենց թիւով եւ այլազանութեամբ երբ կուգան բարդուիլ մատնանշելի... շրջանակներէ բխած գայթակղութեանց վրայ, կը դառնան բացառաբար ուշագրաւ, իբրեւ նոր օրերու ընկերային երեւոյթ։

Վիճակագրութեան դիմելու պէտք պէտք չկայ։ Ընդհանուր տպաւորութիւնը կը բաւէ հաստատելու թէ՝ յետպատերազմեան շրջանը ամէն օր կ'արձանագրէ բարքերու անկման եւ բարոյական ապականութեան փաստեր։

Պատճա՞ռը։

Այլ պոլիտիկոսը կը միանայ ծայրայեղ ձախին, ապականութեան սերմերը փնտռելու համար հանրապետական ու ռամկավար վարչաձեւին մէջ։ Համբաւաւոր հոգեբան մը բժ. Փիէր Վաշէ կամքի տկարութիւն կը տեսնէ։ Ուրիշը կը մատնանշէ հաւատքի թուլութիւն։ Աշխարհիկ բարոյագէտը զայն կը մեկնաբանէ թերի կըրթութեամբ. իսկ ընկերվարականը՝ աշխատանքի եւ վայելքի հակադրութեամբ, հարստութեան անհաւասար բաշխումով, դասակարգերու գոյութեամբ եւ անոնց բարոյական հետեւանքներով։

Բոլորը իրաւունք ունին ու բոլորն ալ կը սխալին սակայն. իրաւունք ունին, երբ հարցը որ բազմերես է, կը դիտեն մէկ կողմէ։ Կը սխալին, երբ մեկնելով միակ տեսակէ մը, արմատական լուծում մը չէ որ կը բերեն։

Ոճիրը ծնաւ ու պիտի ապրի մարդուն հետ, իբրեւ հաւաքական կեանքի անխուսափելի անպատեհութիւններէն մէկը։ Բազմաթիւ են անոր պատճառները, ժառանգական, բնախօսական, ընկերային, տնտեսական. վերցուցէք մէկը՝ պիտի մնայ ու տեւէ միւսը։

Բայց եթէ պահպանման բնազդը մարդը դարձուց ընկերական, նոյն այդ բնազդն է նաեւ որ զայն կը դարձնէ բարոյական, անոր պարտադրելով հպատակութիւնը ընդհանուր բարքերուն։ Կը նշանակէ թէ բարոյականը ընկերայնութեան սկզբունքներու կիրարկումն է։ Անհատը ուրեմն, երբ իր կողմէ կ'ենթարկուի անոնց, միւս կողմէ ընկերութեան կը մնայ ինքզինքը կազմակերպել այնպէս մը, որ անհատին տայ բարոյազանցման նուազագոյն առիթն ու դրդապատճառը։

Հո՛ս է սակայն արդի ընկերութեան ամէնէն փտուկ թելը։ Կը քարոզէ բարձրագոյն, գերմարդկային բարոյական մը, ու կը կիրարկէ՝ ինչ որ կը համապատասխանէ դասակարգի մը շահերուն միայն։ Կը պատուիրէ «չունեցողին տալ՝ ունեցածիդ կէսը»։ Բայց արտադրութեան ամբողջ բերքը կը մենաշնորհէ։ Կը թելադրէ «սիրել ուրիշը իր անձին պէս»։ բայց ցեղէ ցեղ կը կանգնեցնէ ատելութեան պատուարներ։ Սպանութիւնը կը պատժէ սպանութեամբ։ Բայց բանակներ կը հանէ բանակներու դէմ։

Զարհուրելի հակասութեանց ամբողջութիւն մըն է այդ բարոյականը, որ փոխանակ զսպելու մարդուն հակընկերային բընազդները, անոր մէջ հաստատած է եսերու, զգացումներու եւ ըմբռնումներու հակամարտութիւն մը, ծփուն, ալեկոծ, դիւաբորբոք հոգի մը։

Այս բազմերես բարոյականով սնած մարդը՝ բնական է որ անպատիժ չպիտի վերադառնար չորս տարուան պատերազմէ մը, ուր գրեթէ վայրագ հաճոյքով, հեշտագին գինովութեամբ, սանձարձակ ասպարէզ պիտի տար իր կիսազուսպ կոպտութիւններուն։ Հակառակ բոլոր կրօնքներուն եւ բարոյականներուն, պիտի սպաննէր պարտականութեան ըմբռնումով, պիտի քանդէր ու կողոպտէր արդար սկզբունքի մը հպարտութեամբ. եւ երբ դադարի պահը հնչէր, պիտի զուարճանար խրոխտ իրաւունքովը մէկու մը՝ որ մահէն հազիւ ազատած, նորէն կը պատրաստուի մահուան երթալու...

Ու ջղային խիստ ու երկարատեւ պրկումէ մը յետոյ, երբ դառնար խաղաղութեան կեանքին, անշուշտ թուլացումը չպիտի ուշանար հակազդելու։

Պատերազմը ուրեմն, պարզապէս եկաւ յստակօրէն երեւան հանելու եւ ցոյց տալու դիմակաւոր ապականութիւնը, որ գաղտնօրէն կը գործէր հոգիներէն ներս։

Երեւոյթը այսպէս բացատրելէ յետոյ, յստակատես մարդը նախ պիտի հաստատէր սնանկութիւնը բարոյական ու կրօնական բոլոր վարդապետութիւններուն եւ յետոյ, խօսքը պիտի տար ընկերվարականին որ ըսէ։

«Արդի ապականութեան տընտեսական միակ լուծումն է ընկերվարութիւնը, որ պիտի կրնար չարիքը իջեցնել իր նուազագոյն համեմատութեան։ Անով է որ քաղաքակրթութիւնը պիտի գտնէ բարոյական հիմ մը, որ մարդուն եւ ընկերութեան տայ ապրելու հպարտ ապահովութիւնը»։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԽԵՆԴՈՒԹԻՒՆԸ ԲՈՒԺԵԼԻ Է

Հանրային կարծիքը եւ նոյն իսկ բժշկական աւանդութիւնը կ'ենթադրէին թէ մտագարութիւնը, յիմարութիւնը իր զանազան ձեւերուն մէջ անբուժելի են։ Այս սխալ կանխակալ գաղափարը պատճառ եղած է որ դարերով մտային հիւանդները կրեն անարդար, անգութ վերաբերում մը ընկերութեան կողմէ։ Անոնք պարզապէս նկատուած են անզգայ, անբանացած անասուններ զորս պէտք է մեկուսացնել, խցարգիլել եւ ի պահանջել հարկին գանակոծել։ Յիմարանոցները տանջարաններու վերածուած էին, ուր ներսուց մտագար մը այլ եւս դատապարտուած էր հոն սպառելու։

Ներկայիս ըմբռնումները փոխուած են։ Խենդ մը հիւանդ մըն է՝ որ կը կարօտի լուրջ հոգածութեան եւ դարմանական յարմար խնամքներու։ Յիմարութեան բոլոր հետեւանքները՝ կատաղութիւնը, զառանցանքը, բորբոքումը, մելամաղձոտութիւնը, ոճրային հակումները՝ հիւանդութեան մը ախտանշաններն են, որոնց համար ենթական ամենեւին պատասխանատու չէ. խենդ մը պատիժէ աւելի դարմանումի պէտք ունի։

Այս նոր ըմբռնումները, որոնք յիմարարաններու փորձերով կը հաստատուին օրէ օր, իբրեւ գործնական հետեւութիւն մտային բժշկութեան՝ տուած են նոր ուղեգիծ մը։

Նախ մտային հիւանդութիւնները կանխարգելի են. հետեւաբար մտային հոգեկան առողջապահութիւն մը նոյնքան ստիպողական է ամէն մարդու համար, որքան ֆիզիքական առողջապահութիւն մը։

Երկրորդ մտային հիւանդութիւնները մասամբ բուժելի, մասամբ բարւոքելի, մասամբ ալ ենթակայ են կայունացումի։

Մտային առողջապահութիւնը, եւ ի մասնաւորի հոգեկան կանխազգուշութիւնը կը սկսի օրօրոցէն եւ նոյն իսկ անկէ առաջ։ Անիկա կոչ կ'ընէ ծնողքներուն պատասխանատուութեան եւ խղճմտանքին, որպէսզի ժառանգականութիւնը չըլլայ դատակնիք մը, այլ օրհնութիւն մը։

Մտային առողջապահութիւնը կը ձգտի վերանորոգել ներկայ դպրոցական ամբողջ սիստեմը, որ երբեք համապատասխան չէ տղայոց հոգեկան զարգացումին եւ տարրողութեան։ Բազմաթիւ ճակատագիրներու քայքայումը, վըրպած տիպարներու յաճախանքը վերագրելի է սխալ հասկցուած կամ անյարմար դաստիարակութեան մը։

Ու անոնցմէ զատ մտային առողջապահութիւնը պատանեկան տարիքէն իսկ, դպրոցի կամ արհեստանոցի մէջ կը ջանայ հետազօտել ապագայ մարդուն խառնուածքը, անոր տկար կողմերը եւ ժառանգական ծածուկ թերութիւնները, եթէ կան։ Երեւան հանել ենթակային՝ դրական եւ բացասական հակումները կը նշանակէ մարդուն ճանչցնել ինքզինքը, որպէսզի ան ըստ այնմ կանոնաւորէ իր կեանքը, իր զգացումները, իր անդրառութիւնը, իր ասպարէզը, իր զգացական-իմացական ապրումները։

Ահա ընդարձակ ծրագիր մը որ այնքան բազմակողմանի չփումներ ունի ընկերային, ֆիզիքական, հոգեբանական հարցերու հետ։

Մտային զանազան հիւանդութեանց բուժումն ալ ինքնին, ինչպէս ըսինք, արդի բժշկականութեան հաւատամքի մաս կը կազմէ։ Հիւանդէ հիւանդ ապաքինումի հաւանականութիւնը կը փոխուի անշուշտ, նայած թէ ենթական որքան բեռնաւոր է ժառանգական թերութեամբ, կամ հիւանդութիւնը որքան տեղաւորուած եւ հինցած է։ Այս պարագային ալ բուժումը նոյնքան ապահով եւ հիմնական կրնայ ըլլալ որքան կանուխէն ախտը երեւան բերուած լինի, որովհետեւ ֆիզիքական հիւանդութիւններու նման մտային հիւանդութիւններն ալ ժամանակին հետ կը կճառոտին զանազան ախտագին բարդութիւններով։

Օրկանական պատճառներու վերագրուած մտային հիւանդութիւնները, որոնք կապուած են ֆիզիքական բացորոշ յետամնացութեան մը հետ, ամէնէն յամառներն են թերեւս, որ յարմար չեն արմատական բարւոքումի մը։ Բնածին ապուշութիւնը, պակասամտութիւնը հետեւանք է տղուն ուղեղի, օրկանիսմի այլասերումին։ Սաղմնաւորութեան շրջանին իսկ անոնց կազմը այլանդակուած է. գլուխնին մեծ, կմախքնին տձեւ, անոնց աճումը կ'ընթանայ անբնական դանդաղութեամբ։ Ասոնք կարելի է բաղդատել բնածին կաղերու կամ հաշմանդամներու հետ։ Այսուհանդերձ ներկայ բժշկութիւնը վերջնականապէս լքած է զանոնք։ Տեսնուած է որ ներքին կարգ մը գեղձերու, այսպէս վահանակերպ գեղձի (թիրօիտ), սերմնային գեղձի կարգ մը ներարկումներ տարօրինակ յեղաշրջումներու ծնունդ տուած են այդ պակասամիտներու քով։ Կարելի է հետեւցնել ուրեմն որ եթէ անոնց աճումը խանգարուած է, ատոր պատճառը անպայման անբաւականութիւնն է այն ներահոս գեղձերուն, որոնք կը կանոնաւորեն մեր ընդհանուր սնդգառութիւնը եւ կենսական հաւասարակշռութիւնը։

Օրկանական Թունաւորումի վերագրուած մտագարներ (ալքոլամոլներ, մորֆինամոլներ, թունամոլներ) ամէնէն աւելի դիւրութեամբ բուժելիներն են։ Կը բաւէ հսկողութեամբ, մեկուսացումով եւ կազդուրիչ հանգիստով եւ սնունդով մաքրագործել այն թոյները, որոնցմով մտագարներու մալմինը յագեցած է։ Թոյնին հետ միասին կ'անհետանան բոլոր մտային անհաւասարակշռութեան ախտանշանները։

Խառնուածքով մտագարները — որոնք յիմարութեան ամէնէն անբացատրելի երեւոյթները կը ներկայացնեն — այնքան դիւրագգայ են դարմանումի ճիգերուն առջեւ, ամէնէն յուսահատական պարագաներուն առջեւ մտային բժշկութիւնը չանճրկիր։

Բոլոր այն «մանրաքն
նպան սեւեռուն գաղափ
վախերու, կասկածներու,
կատաղութիւններու եւ
բերութիւններու հակամ
դերը կը կրեն ոչ թէ օրկ
ակներեւ խաթարում
խառնուածքի հիւանդագ
տում մը, որ հետեւանք
ռանգական ազդակներու
յաճախ անոնք կը վայե
թերի առողջութիւն մը՝ օր
ներդաշնակ գործունէութ
հիմնուած. ի՞նչ բան խա
է անոնց քով, դժուար է
չէ։

Բայց կասկած չի վեր
ապրելակերպը, սնունդի
մի, հանգիստի որոշ պա
ընդունակ են կանոնաւոր
կարգի թոյլ խառնուած
ջղային հաւասարակշ
Էականը գտնելն է այ
վայրը, որուն յարմար
էակները. միջավայր մը
զումի, ջղային սպառու
քին տագնապներու պա
վերածուած ըլլան իրենց
գոյնին։

Եթէ հիւանդութիւն
տարուած իրողութիւն մը
կութիւնը ի վիճակի է
կան կամ դեղաբանակ
ջոցներով չէզոքացնելու
նոպաները եւ կամ սաստ
ները։ Ներահոս գեղձերու
րով ներարկումներն ալ ան
անփոխարինելի դերը։ Ահա
ւասարակշռուած ապրել
համապատասխան սն
թեամբ եւ ինքնայատուկ
րով կարելի եղած է
կեանքի վերադարձնել
տասնեակ տարի մը
մտային անհաւասարակշ

Պիտի մնան անշուշտ
թիւ մտագարներ, որոնց
յամառօրէն պիտի ընդդ
բուժումի ամէն փորձի
սիները ընկերութեան մա
ները մնալու չեն երբեք
նոցներու դաժան արգել
մին փոխարէն, յանոնք
աշխատանքի յարմար մ
մը մէջ։ Պարզ, մեքեն
յոյզ գործունէութիւն
ւելին, բայց բաւական է
րութիւնը կարենայ օգ
եւ այդ մարդկային բե

Ահա այս քանի մը
նօթերը — որոնք մաս
կան ոչ մէկ յաւակնու
կրնան ունենալ — բաւ
ցոյց տալու թէ ինչ ոգի
շնչուած է արդի բժշկու
մնայ յուսալ որ հանրայի
ալ փոխէ իր դատումը եւ
բումը բնութեան այդ
ռանգներուն հանդէպ։

Փ. ՍԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԷՇՐԷՖԻՅԷԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱ ՔԱՆԴՈՒՄԸ

Աղեքսանդրիոյ Լա
Թերթը կը գրէ.

Պէյրութ, Էշրէֆիյէ
կողքին կը գտնուի հայ
կայան մը, բաղկացած 60
փայտեայ տնակներէ, որո
կը բնակին օրը օրին ապր
գիւ շաբթուան 3 օրը
թշուառ հայ գործաւոր

Գետինը, որուն վրայ
են այս տնակները, կը
Էլիաս Ժէարա անուն անձ
իր հողին պէտք կ'ունենայ
խորհի պարպել տալ
յերէն, առանց սպասել
փոխադրելուն՝ իրենց նոր
պարանը որ Ազգերու
թեան միջոցներովը պիտ
Այս նպատակաւ,
ջոկատի մը եւ 100ի
գիններով եւ այլ
գինուած՝ փլուզող

գլուխը անցած, ժէարա կը յարձակի գաղթականներուն վրայ, որուն այրերը գործի գացած էին եւ միայն կիներ ու տղաքներ կը գտնուէին հոն։

Եւ անմիջապէս կը սկսի փլուզման աշխատութեանց. կիները եւ տղաքը կը խմբուին անմիջապէս պաշտպանելու համար իրենց ստացուածքը։ Ժէարա կը հրմշտկէ կին մը եւ ասիկա ազդանշանը կ՚ըլլայ կռուի։ Կիներ եւ տղաքներ վայրագօրէն կը ծեծուին։

Մինչեւ որ ընդհ. դատախազութիւնը կը միջամտէ, արդէն իսկ 20 տնակներ քանդուած եւ 10 կիներ վիրաւորուած էին, բաւական ծանրապէս, իսկ ուրիշ կիներ հիւանդանոց փոխադրուած են. անոնց վիճակը մտահոգութիւն կը պատճառէ։

ԿՈՐՆԹՈՍԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Աթէնքէն կը հաղորդուի թէ Կորնթոսի երկրաշարժի կոմիտէն յօժարած է 150 հազար տրախմիի շինուածանիւթ տրամադրել Կորնթոսի հայ գաղթականներուն, պայմանով որ անոնք կարենան իրենց շինելիք տուներուն գետինը գնել իրենց միջոցներով և սեփականութեան փաստաթուղթը ներկայացնել։ Գետինի մը գնումին իբր կանխավճար անհրաժեշտ նկատուած 10 հազար տրախմի գումար հայթայթուած է Ազգ. Վարչութեան՝ ամերիկեան եւ հայկական շրջանակներու մօտ կատարած դիմումներուն շնորհիւ և դրամը պիտի տրամադրուի արկածեալներուն փոխատուութեան ձեւով։ Այս առթիւ շնորհակալութեան գիր պիտի գրուի Մ. Թըրպըրտի եւ Տօքթ. Մարտինի։

ՏԱՆ ՈՒ ՏԻՐ ՀԱՅԵՐ

Սուրիոյ Թէլ Սմէլ գիւղին մէջ 5 տարիէ ի վեր 25 հայ տնուորներ կան ընդհանրապէս Ուրֆայի Կարմունճ գիւղէն։ Հողը կը պատկանի վերջերս մեռած աշիրաթապետ Հաշիմ-Պէկին։ Գիւղացիները բերքին մէկ չորրորդէն մինչեւ մէկ ութերորդը կու տան հողատէրին։ Դպրոց մը ունին մէկ վարժուհիով եւ 30 աշակերտով։

Ռաս Եաս գիւղը ունի 12 տնուոր Կարմունճցի եւ նոյնքան փէլլահներ, բոլորն ալ հողագործ։

Խորպէթ էլ Ըրգի մէջ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը պահէ որբանոց մը, 15 սենեակէ բաղկացած, եւ շատ բարեկարգ եւ վայելուչ պայմաններով։

Գիւղին մէջ կան 30 հայ տնուոր, բոլորն ալ հողագործ։ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Միս Եփէ բոլորին ալ տրամադրած է ընդարձակ հողեր եւ հողագործական գործիքներ, որով բոլորն ալ ինքնաբաւ դարձած են։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՈՒՐՔ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունուար 30ին Պոլսոյ մէջ բացումը կատարուեցաւ Թուրք տպագրական ցուցահանդէսին որ կազմակերպուած է Թուրքիոյ մէջ տպուած առաջին գործին երկուհարիւրամեակին առիթով։

Մամլոյ Ընկերակցութեան նախագահ եւ Կիրասոնի երեսփոխան Հագգը Թարիգ պէյ ճառ մը խօսելով, պատմականը ըրաւ Թուրք տպագրական շարժումին եւ ըսաւ.

— Թուրք ազգը իր հայրենակից տարրերէն 250 տարի յետոյ է որ տիրացած է իր ուրոյն տպագրութեան։ Ճիշդ է որ արտասահմանի մէջ արաբերէն գրերով գրքեր տպուած են, բայց Թուրքիոյ մէջ 200 տարի առաջ միայն տպագրութեան ձեռնարկուած է, շնորհիւ Տամատ Իպրահիմ փաշա Միւթէֆէրրիքայի։

Ծանօթ Թուրք տպարանատէր եւ «Սէրվէթի Ֆինունի» հրատարակիչ Ահմէտ Իհսան պէյ Թուրք հին տառերու (արաբերէն) «Թէքնիք» Թերութիւնները Թուելով ըսաւ.

— Թուրք տպագրական գիրերը նախապէս 2700 կտորէ կը բաղկանային, յետոյ բարեփոխուելով 1800 կտորի, իսկ 25 տարի առաջ ալ վերջին բարեփոխութեամբ մը՝ 600 կտորի վերածուած են։ Իսկ ներկայիս լատին տառերը 28 կտորէ կը բաղկանան։ Այս պատկերին առջեւ աւելորդ պիտի ըլլար նոր տառերու տպագրական առաւելութիւնները Թուել. մէկ խօսքով արաբերէն տառերը ապերախտ էին, փրկուեցանք»։

Ահմէտ Իհսան պէյ այս առթիւ հետեւեալ դրուագը պատմեց.

«Սուլթան Մէճիտ իր մօտ կը կանչէ ձուլիչ տպագրիչ Միւհէնտիսեան էֆէնտին եւ կը պահանջէ որ բարեփոխէ Թուրք տպագրական տառերը։ Գլուխ հանելու համար այս գործը, Սուլթան Մէճիտ սենեակի մը մէջ կ՚արգելափակէ Միւհէնտիսեանը, որ երկուքուկէս տարի այսպէս արգելափակուած վիճակի մէջ ճիգ Թափելով կը յաջողի 2700 կտորի վերածել Թուրք տպագրական տառերը։ Այս յաջողութեան վրայ, Սուլթան Մէճիտ մասնաւոր կերպով պատրաստել տուած «Մէճիտիէ» պատուանշանով կը վարձատրէ Միւհէնտիսեանը»։

Ցուցահանդէսին մէջ ցուցադրուած են զանազան գործեր, ինչպէս 1666ին տպուած Թուրքերէն տառերով աւետարան մը, 1733ին Հալէպի մէջ տպուած գիրք մը, ինչպէս նաեւ Արապեան էֆ.ի «Թալիք» գիրով տպուած մէկ բառարանը։

ԺՈՂՈՎՐԴ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Մինչեւ հիմա ժողովրդական վարժարանները անկանոն կերպով յաճախողները այս ամսուան վերջը քննութեան պիտի ենթարկուին, ու երկրորդ շրջանին դասերուն ներկայ գտնուելու պարտաւոր պիտի ըլլան։ Արձանագրուելէ յետոյ բնաւ վարժարան չյաճախողներուն ազգարարութիւն պիտի ըլլայ։ Շատ անկանոն յաճախողներն ալ ոստիկանութեան կողմէ պիտի հրաւիրուին դպրոց երթալ։ Իսկ եթէ արձանագրուածները դարձեալ չյաճախեն վարժարան, իբր օրինազանց պիտի հետապնդուին։ Ասոնց պատիժն է թեթեւ բանտարկութիւն կամ տուգանք։ Կիները կանոնաւորապէս կը յաճախեն։ Նոր տառերու ուսման երկրորդ շրջանին մէջ պիտի ընդունուին նախապէս արձանագրուածները, որոնք դպրոց չեն յաճախեր, տեղ չըլլալուն համար։ Յետոյ Գ. շրջան մը պիտի բացուի։ Մասնաւոր դասատուողները քննութիւն պիտի անցընեն։

ԳԱՌՆԻԿ ՍԱՐԳԻՍՕՖԻ ԿՏԱԿԸ

Վերջերս Պոլսոյ մէջ մեռաւ ժամացոյցի ծանօթ վաճառական Պ. Գառնիկ Սարգիսօֆ։ Հանգուցեալը մեռնելէն առաջ փափաք յայտնած է 15,000 օսմ. ոսկի կտակել Ազգային հիւանդանոցին։

ՄԱԳԻՍՏՐՈՍԸ ԵՒ «ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ը

Մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

«Նոր-Ջուղայի ազգային դպրոցներու Նոր Տարուան երեկոյթի ժամանակ, տեսուչ Ասլան Մելիք Շահնազարեանը արգիլեց որ երգեցիկ խումբը Մեր Հայրենիքը երգէ։ Հանդէսին ներկայ էր նաեւ թեմական Առաջնորդ Մեսրոպ Արքեպ.ը։ Հանդէսը վերջանալէ յետոյ, հասարակութիւնը ոտքի ելաւ եւ բարձր ու միահամուռ ձայնով երգեց Մեր Հայրենիքը, որուն ի լուր Առաջնորդ Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսը վրդովուած հեռացաւ։ Այս միջադէպին յաջորդ օրը, Յունուար 1ին առաջնորդարանին մէջ Նոր Տարուան առթիւ շնորհաւորութեան ընդունելութիւն կար։ Հասարակութեան մեծագոյն մասը Առաջնորդի այդ տգեղ վարմունքէն զգուած, բոյկոտի ենթարկեց զայն եւ շնորհաւորութեան չգնաց։

Առաջնորդը ինքն ալ զգաց իր սխալ եւ հակաժողովրդական արարքը եւ քարոզի ժամանակ տեսակ մը գղջման խօսքերով կարծես խոստովանեցաւ սխալը. բայց արդէն ուշ էր։ Սա ալ ըսենք, որ ցարդ Մեսրոպ արքեպիսկոպոսը ուր որ երթար բոլշեւիկեան Թմբուկ կ՚ածէր եւ եւ խորհրդային Հայաստանը կը ներկայացնէր իբրեւ «երկիր դրախտավայր»։ Սակայն իր յիշեալ քարոզին մէջ ան շատ վատ ու յուսահատական խօսքերով ներկայացուց Էջմիածնի ներկայ քաղաքական ու տնտեսական ծանր վիճակը եւ աննպաստ խօսքեր ըրաւ Հայաստանի կացութեան մասին։ Ձենք գիտեր սակայն թէ այդ խօսքերը սրտա՞նց էին թէ երեսանց։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐԸ

Յունուար 24էն ի վեր, ընտրական նոր ցանկերը հրատարակուած են Անգլիոյ մէջ։ Առաջին անգամ ըլլալով, ցանկերուն վրայ նշանակուած են 21-30 տարու կիները։ Ցարդ, 21էն վեր այրերը եւ 30էն վեր կիները միայն իրաւունք ունէին քուէարկելու։

Աշխատաւորական կուսակցութեան ջանքերուն շնորհիւ էր որ կիները ստացան այդ իրաւունքը։ Իրենց ընտրական պայքարին համար, ընկերվարական կիները ընդունած են Աշխատ. կուսակցութեան ծրագրին հետեւեալ կէտերը։

I.— Այրի կիներու եւ որբերու տարեթոշակին բարելաւումը։ 2.— Օժանդակութիւն եւ բժշկական օգնութիւն կիներու յղութեան շրջանին մէջ եւ մանուկներու օգնութեան մէջ՝ բարեփոխումներ։ 3.— Աշխատանքի արկածներէն յետոյ, վիրաւորներու եւ անկարներու Թոշակներուն յաւելումը։ 4.— Տղոց յատուկ պարտէզներ եւ մանկատուները շատցնել։ 5.— Դպրոցներու մէջ, աւելի լուրջ եւ յաճախակի բժշկական հսկողութիւն։ 6.— Բանուոր ընտանիքներու համար, աժան բնակարաններու կառուցում։ 7.— կարգ մը տուրքերու ջնջում։ 8.— Աշխատանքի հայթայթում այր թէ կին գործաւորներու. յաւելում օրավարձքերու եւ գործածութեան պարագային՝ աւելի բարձր օգնութիւն։

*** Նոր ընտրութիւններուն մէջ, ազատականները պիտի պահեն իրենց անկախութիւնը։ Ազատական ղեկավարները ամէն առթիւ կը ճշդեն իրենց կուսակցութեան դիրքը եւ կը հաստատեն թէ որ եւ է պարագայի մէջ, ազատականները համաձայնութեան չպիտի գան ուրիշ քաղաքական կազմակերպութիւններու հետ։

Ընտրութիւններու մէջ, եթէ յաջողութիւն գտնեն, իրենց նշանաբանը պիտի ըլլայ.— կառավարել մինակ կամ մնալ ընդդիմադիր»։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ փարիզի եւ հարաւ-արեւելքի ախոյեան խումբերուն (Club Français — F. C. de Sète) բաժակի մրցումը Stade Buffaloի գեղեցիկ մարզադաշտին մէջ։ Օրեր առաջ փարիզի գրեթէ բոլոր Թերթերը երկար սիւնակներով կ՚իմացնէին մրցման մեծ կարեւորութիւնը եւ կոչ կ՚ընէին ժողովուրդին ներկայ գտնուելու այս աննախընթաց մրցման։ իսկապէս մրցումը խիստ հետաքրքրական էր։ ժամը 2,30ին երկու խումբերն ալ դաշտ իջան ժողովուրդին խանդավառ ծափերուն մէջ։ Ա. կիսախաղին փարիզի խումբը իր նուրբ խաղերով բաւական նեղեց հակառա կորդը բայց չկրցաւ նշանակել։ Նախ հարաւի խումբն էր որ անակնկալօրէն շահեցաւ առաջին նշանակէտը։ Բ. կիսախաղին ըսկիզբը փարիզի խումբը իր ամբողջ կազմով սկսաւ յարձակողական, որու ընթացքին Սարգիս Կարապետեան օրինաւոր կերպով հակառակորդ բերդապահին վրայ յարձակելով առիթ տուաւ իր ընկերոջ նշանակելու հաւասարեցուցիչ կէտը։ Ասկէ վերջ երկու կողմերն ալ բուռն ջանքեր ըրին յաղթանակը խլելու բայց անկարելի եղաւ. երկու խումբերուն պաշտպանողական գիծերը լաւ կը գործէին։ Մրցումը վերջացաւ 1ի դէմ 1ով։

Ըստ բաժակի մրցման օրէնքներուն, տասը վայրկեան դադարէ վերջ, երկու խումբերն ալ կրկին դաշտ ելան եւ կէս ժամ տեւող յաւելուածական խաղարկութիւն մը ունեցան։ Հոս եւս կարելի չըլլալով նշանակել, դատաւորը վերջացուց խաղը երկու կողմերն ալ հաւասար հռչակելով։

Հայ մարզիկ Սարգիս Կարապետեան, որ կը մասնակցէր փարիզի ախոյեան խումբին, նշանակելի խաղարկութիւն մը ունեցաւ։ Մրցումէն առաջ ֆրանսական «Օթօ» եւ «էքսէլսիօր» Թերթերը հայ մարզիկին նկարը դրած էին գնահատական տողերով։

** փարիզի եւ հարաւ-արեւելքի ախոյեան խումբերուն մրցումին արդիւնքը անորոշ մնալուն պիտի կրկնուի Մարտ 3ին Մարսէյլի մէջ։

** Այս մրցումին ներկայ էին քսան հազար հոգի, ընդհ. հասոյթ գոյացած է 130,000 ֆր.։

Երկու ամիս առաջ փարիզի եւ Լոնտոնի ներկայացուցիչ խումբերու մրցման ընդհ. հասոյթը եղած էր 104,000 ֆր. իսկ հանդիսատեսներուն Թիւը 15,000։

** Յառաջիկայ կիրակի տեղի պիտի ունենան փարիզի պատուոյ դասակարգի խումբերուն վերջին ախոյեանական մրցումները։ Այս առթիւ Club Français ի խումբը պիտի մրցի Racing Club ի դէմ Buffaloի դաշտը։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԸ ՄԱԳՆԻՍԱՑՆԷ ԵՒ ԿԸ ԿՈՂՈՊՏԷ — Թերեւս առաջին անգամն է որ գող մը կը հիպնոսացնէ իր զոհը, զայն կողոպտելէ առաջ եւ այսպէս, նոյ եղանակ մը կը մտցնէ արհեստին մէջ։

Դէպքը տեղի ունեցած է Նիսի մէջ։ Իտալացի բանուոր մը, անցեալ օր փողոցին մէջ կը հանդիպէր անծանօթի մը, որ ինքզինքը կը ներկայացնէր իբր հայրենակից եւ զայն կը հրաւիրէր գաւաթ մը գարեջուր պարպելու միասին։ Մտան մօտակայ սրճարան մը։ Սեղանին շուրջ, բանուորը անօրինակ անհանգստութիւն մը զգաց. իր հայրենակիցը շեշտակի եւ անքթիթ իրեն կը նայէր։ Մարդը իր գործը կը կատարէր. կը մագնիսացնէր իր հայրենակիցը եւ երբ նշմարեց թէ իր ազդեցութիւնը գործած է, ոտքի ելաւ։ Բանուորը փոխանակ իր գործին երթալու, կարծես շղթայուած ըլլար անծանօթին, կը հետեւէր անոր։ Այս կերպով գացին, մինչեւ Նիսի ջուրի ընկերութեան կեդրոնը, ուր կ՚աշխատի իտալացին, հոն գնաց իր հաշիւը գանձելու։ Բայց այդ միջոցին, մտքին մէջ տեղաւորուած էր այն գաղափարը թէ հայրը ծանր հիւանդ է. դրամի կը կարօտի թէ պէտք է օգնել անոր։ Իրողութիւնը սակայն այն է որ հայրը շատոնց արդէն մեռած է։ Իր հաշիւը մաքրելէ յետոյ, բանուորը գնաց նամակատուն, գանձելու համար՝ խնայողական սնտուկին յանձնած 6 հազար ֆր.ի գումարը։ Այս գործն ալ տեսնելէ յետոյ, երկուքը մէկ մտան սրճարան մը։ Հո՛ն, անծանօթը չորս ծայրերէն իրարու կապուած թաշկինակ մը յանձնեց իտալացիին. «Դրամը մէջն է ըսաւ, դուն կեցի՛ր, ես հիմա կու գամ»։ Ու մեկնեցաւ։ Ժամեր յետոյ, երբ բանուորը սթափեցաւ եւ թաշկինակը քակեց, մէջը թուղթի կտորներ միայն գտաւ։

ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ ԲՌՆՈՒԱԾ — Փանթէնի Թաղապետութեան քարտուղարին կը ներկայանար մէկը, բժիշկի մը գրաւոր յանձնարարութեամբ, նպաստ խնդրելու։ Պահ մը առաջ ալ նոյն բժիշկը հեռաձայներ էր իր յանձնարարութիւնը։ Քարտուղարը սակայն կասկածներու եւ խնդրեց նպաստընկալէն որ իր անունն ու հասցէն գրէ ու նըշմարեց որ բժիշկին յանձնարարականն ալ նոյն գիրով էր գրուած հեռաձայնեց բժիշկին որ ամէն ինչ հերքեց։ Նպաստընկալը որ կեղծէր էր, ձերբակալուեցաւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Մեզի բարեկամ էր։

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Այո՛, բայց...մարդուն սիրտը հով է, չես գիտեր ի՞նչ կը փչէ։

ԹԱԳ.— Զտանջուինք ենթադրութիւններով. ժամանակ շատ պիտի ունենանք խօսելու. փրկուեր ենք. ուրախանանք եւ սպասենք հանդարտ։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Այդ սպասումն է որ կը խօսէ զիս։

ԹԱԳ.— Մեծ է Աստուած։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Սակայն հեռու, չի տեսներ...։ Հը՛...։ Հիմայ որ գտանք բանաձեւը, ի՞նչ պիտի ընենք...։

ՇԱՔԷ.— Հա՛յր, ի՞նչ կը փսփսաք այդտեղ։

ԹԱԳ.— Ոչի՛նչ, աղջի՛կ, կը խօսինք օրուան վրայ։

ՇԱՔԷ.— Ինծի այնպէս կու գայ թէ՛ մութ կէտ մը կայ որ ձեզ կը տանջէ.

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Ի՞նչ կայ պայծառ որ ռեւ է մութ կարենայ մեզ աւելի տանջել։

ՇԱՔԷ.— Մեզմէ բան մը կը պահէք.

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Դէպքերուն մեզի չափ դուք ալ տեղեակ էք. կը տեսնէ՞ք մէկը միւսէն աւելի վատ որ ուզուի ծածկել։

ՄԱՔՐ.— Դուն դէշ մտածում մը ունիս որ կը սկսի քեզ տանջել, մա՛րդ. երէկ՝ երբ կը պատրաստուէինք աքսորի, աւելի կոռովի էիր. այս փրկութիւնը չուրախացուց քեզ։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Ի հարկէ, ի՞նչպէս ուրախանալ. նայէ շուրջդ. ի՛նչ չէնք էր որ կը փլի. կեանք մը կար սա քաղքին մէջ. շէն, ժպտուն, խանդավառ մրջնոց մը կարծես, աշխատանքի մեղրով լեցուն. դարերու թաքուն աւանդ մը կար հոն, լուսեղ գունտ մը որուն շողերը սրտէ սիրտ կը թափանցէին, կը տաքցնէին հոգիները լաւագոյն գալիքի մը հաւատքով. այդ աւանդին ժառանգորդներներն են ահա որ կ՚իյնան բոլորը մէկ. այրերը մեկներ են արդէն. մնացեալները ծերեր ու մանուկներ, պիտի իյնան դեռ... ո՞վ գիտէ ո՞ր դժոխքին սարսափներէն..., ա՛յ, հրէշնե՛ր...

ՄԱՔՐ.— Զգո՛յշ, պատերը ականջ ունին... քու վէրքդ չկապած, ուրիշին ցա՞ւը կուլաս...։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Սիրտ է.չի դիմանար.օտար չեն. մեր հոգիներն են. եթէ կարենայիր դուն քեզմով առանձին ապրիլ, աշխարհը ամէն տեղ դրախտ կը դառնար. անոնք կ՚երթան, մենք որո՞ւ կը մնանք. մենք բոլորս զիրար կերտեր էինք. զիրար կ՚ապրեցնէինք, իրարու վարժութիւն ունէինք վերջապէս, բոլորս մէկ էինք. չես կրնար յանկարծ քակուիլ ու անցաւ փրթիլ անոնցմէ. տառապանքը անոնք կը կրեն քեզմէ հեռու, բայց ցաւը մինչեւ քեզիկը հասնի...։

ԹԱԳ.— Ի՞նչ ընենք. մեր ձեռքէն ուրիշ բան չի գար. ժամանակը այնպէս կ՚ուզէ որ ամէն մարդ իր մորթին մէջ կծկուած մնայ. դուրս նայիլը անգամ ոճիր է. աղօթենք միայն որ քիչ տառապին։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Աղօթենք, այո՛։ (Լռութիւն մը. ցած ձայնով.) Գիտես ի՞նչ, խնամի. կը զգամ թէ քաղքին հետ մէկտեղ, սիրտս է որ կը պարպուի...։

ԹԱԳ.— Մեղա՛յ Տէր։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Դէշ է. ու կը վախնամ. ոչի՛նչ. չեմ գիտեր. վախը օդին մէջ է, անոր հետ կը շնչենք, Թունեղ շոգիի մը մը պէս որ չի բուրեր, բայց կը ծանրացնէ, կը զգաս զայն ու կը ծծես ամբողջ մարմնովդ ու չես կրնար անկէ խուսափիլ...։ (կամաց, կ՚ինեւըէն չը լսուելէ վախով)։ Տեսա՞ր, ի՞նչպէս անոնք ալ կը մտատանջուին։

ԹԱԳ.— Դուն ես որ անոնց վախ կու տաս։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Ո՛չ, անոնք արդէն վտանգին հոտը սկսած են առնել ու կը կասկածին...։

ԹԱԳ.— Չեմ տեսներ. չար սատանայ, ի՞նչ վտանգ կ՚ենթադրես։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Խնամի՛, անօգուտ է կուրութիւնը. մի սպասեր որ դէպքերը աչքդ բանան. երբ կարելի է նախապէս աւելի յստակ տեսնել...

ԹԱԳ.— Բաց խօսէ, տեսնենք։

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— (Զգուշաւոր. ցած ձայնով։) Տունդ, աղջիկ մը ունիս...։ Թագւոր սառած, կը լռէ. Շաքէ որ լսած է, ընդոստ կը ցատկէ, դողահար. Բարթամեան եւ Թագւոր շփոթած են)։

ՇԱՔԷ.— Ի՞նչ կը խօսիք այդպէս գաղտնի. չէ՞ք տեսներ թէ մենք արդէն որքա՛ն կը սառապինք.

Յ. ԲԱՐԹԱՄ.— Ոչի՛նչ, աղջիկս. վախու բան չկայ, ի՛նչ կըրնանք խօսիլ...

ՇԱՔԷ.— Ո՛չ, դուք բան մը կը պահէք.

ԹԱԳ.— Ո՛չ, ո՛չ... բան չկայ...

ՇԱՔԷ.— Ես արդէն գիտեմ. ինչո՞ւ կը պահէք.(կուլայ),

ՄԱՔՐ.— Տեսնենք, Շաքէ՛. աղջիկս, տղայ մի ըլլար. ի՞նչ կը մտածէ Գուրգէնը, եթէ քեզ լիցուած աչքերով տեսնէ. կու գայ հիմայ ուր է ուր չէ...։ Պատուհանէն կը դիտէ Ա՛հ, արդէն, նայէ՛, հրապարակը...

ՇԱՔԷ.— Աչքերը սրբելով, պատուհան կը վազէ.— Ձիւնու՞րը որ կը վազէ...

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

հակաստալինեան ընդդիմադիրները եւ խորհրդային ներկայ կառավարութեան դէմ գրգռութեան կեդրոն մը պիտի ստեղծէ՝ միջադէպերու պատճառ դառնալով Պերլինի եւ Մոսկուայի միջեւ:

.˙. Մոսկուայէն հասած վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ Տրոցկի փետրուար 5ին Մոսկուա հասած է՝ վակոն-սալոնով, ամբողջ ընտանիքին հետ միասին: Նախկին պատերազմական գործավարը հաստատուած է Մոսկուայի արուարձանը, ուր պիտի մնայ մինչեւ արտասահման մեկնիլը:

Կը հաստատուի թէ Տրոցկի նախ Թուրքիա պիտի երթայ եւ քանի մը ամիս հոն հանգստանալէ յետոյ Պերլինի մէկ արուարձանը պիտի հաստատուի վերջնականապէս:

Փոքր արհեստները Թուրքերու մենաշնորհ

Պոլսոյ Քաղաքապետութեան մէջ ուսումնասիրութիւն մը կը կատարուի փոքր արհեստները միայն Թուրքերու մենաշնորհը ընելու կարելիութեան մասին:

Նկատի առնուած է որ ուրիշ երկիրներու մէջ, նպարավաճառութիւնը, մսավաճառութիւնը, փռապանութիւնն ու անոնց նման փոքր արհեստներ որոնք հանրութեան առողջութեան եւ կենսական պիտոյքներուն հետ կապ ունին, տեղական հպատակներուն միայն վերապահուած են:

Այս մասին յիշատակագիր մը պիտի տրուի Ներքին գործավարութեան, եւ կարելիութեան պարագային, Թուրքիոյ մէջ բոլոր նպարավաճառները, փռապանները, սափրիչները, մսավաճառներն ու ճաշարանատէրերը թրքահպատակներ միայն պիտի ըլլան:

Այս առթիւ Լոզանի դաշնագիրը կը քննուի օրինական տրամադրութիւնները նկատի առնելու համար:

Խռովութիւններ Պոմպէյի մէջ

Գրեցինք թէ Պոմպէյի մէջ Փաթաններուն դէմ բուռն գայրոյթ առաջ եկած է՝ մանուկներու առեւանգման առասպելի մը հետեւանքով:

Նոր հեռագիրներու նայելով, կացութիւնը աւելի եւս ծանրացած է: Բոլոր գործարանները պարպուած են եւ հազարաւոր բանուորներ՝ գաւազաններով զինուած, փողոցներու մէջ կը շրջին՝ «յաղթանա՛կ կարմիր դրօշին» պոռալով:

Բանթողները կազմակերպեցին կամաւորներու մարմին մը՝ բանուորական շահերը պաշտպանելու համար և քանիցս կռուի բռնուեցան Փաթաններու հետ, այս վերջիններէն 5 հոգի սպաննելով: Առաւօտուն 500 Փաթաններ ներկայացան ոստիկանական պահականոցը: Մինչ ոստիկանապետը անոնց գանգատները կը լսէր, մաս մը Փաթաններ խումբէն զատուելով յարձակեցան կառքի մը վրայ, որուն մէջ նստած էին հնդիկ վաճառական մը եւ սպասաւորը, որոնց երկուքն ալ խոշտանգեցին:

Քիչ վերջ, Փաթաններու ուրիշ խումբ մը յարձակեցաւ անգլեն ոստիկաններու վրայ: Անգլիացի գաղտնի ոստիկան Փրիսթլի խոշոր քարի հարուած մը ստացաւ դէմքին ու քիչ վերջ մեռաւ հիւանդանոցին մէջ. սպաննուեցաւ նաեւ հնդիկ ոստիկան մը:

Մինչեւ հիմա մեռնողներու թիւն է 18, իսկ վիրաւորներունը՝ 114:

Զինուորական եւ ոստիկանական պահակներ կը շրջին փողոցներուն մէջ:

Կացութիւնը շատ լարուած է:

Գերմանիոյ նախարարական տագնապը

Գերմանիոյ ընկերվարական վարչապետ Հէրման Միւլլէր բուռն գործունէութեան մէջ է՝ պաշտօնական միացեալ մեծ դահլիճ մը կազմելու համար: Փրուսիոյ կառավարութիւնը եւս նոյն նպատակը կը հետապնդէ: Այս առթիւ կը վախցուի թէ նախարարական տագնապ առաջ գայ:

Կեդրոնի կուսակցութիւնը, որ երեք աթոռ կ'ուզէր դահլիճին մէջ, յաւակնութիւնները զեղչած է եւ այժմ միայն երկու աթոռ կը պահանջէ՝ սակայն վերջնագիրի ձեւով: Իրենց ուզած նախարարութիւններն են՝ Դատականն ու Գրաւուած հողամասերունը, որոնք պիտի տրուին Պէլի եւ Տօքթ. Վիրթի: Եթէ վարչապետ Միւլլէր չընդունի այս պահանջը, կաթոլիկ խմբակը պիտի քաշուի դահլիճէն եւ Միւլլէր այլեւս մեծամասնութիւն չպիտի ունենայ: Ժողովրդային խմբակը քննելով Կեդրոնի կուսակցութեան այս պահանջը՝ հակառակեցաւ անոր, եւ սակայն կեդրոնականները կը պնդեն իրենց վերջնագրին վրայ:

Վստահութեան հարց՝ Մարթիի համար

Ինչպէս գրեցինք, համայնավար երեսփոխան Մարսէլ Քաշէն խորհրդարանէն պիտի պահանջէ վաւերացնել Անտրէ Մարթիի ընտրութիւնը եւ ազատ արձակել զայն: Օրինական ոեւէ արգելք չկար Մարթիի ընտրութեան համար, քանի որ Սեւ ծովու ֆրանսական նաւատորմին նախկին ապստամբ սպան բանտարկութեան դատապարտուած է քաղաքական յանցանքներու համար:

Խորհրդարանը իրաւասութիւն ունի վճռելու որ Մարթի բանտէն արձակուի Երեսփ. Ժողովի նստաշրջանի ընթացքին՝ կարենալու համար կատարել իր ներկայացուցչական պաշտօնը: Խորհրդարանի արձակուրդէն յետոյ Մարթի դարձեալ բանտ կը դրուի:

Նախարարական Խորհուրդը իր երէկի նիստին մէջ զբաղեցաւ այս խնդրով եւ որոշեց հակառակիլ Մարթիի արձակման: Հակառակ պարագային, վստահութեան խնդիր պիտի յարուցանէ այսօրուան ժողովին մէջ:

Անցեալ տարի եւս նոյն պատմութիւնը կրկնուած էր քանի մը բանտարկեալ համայնավար երեսփոխաններ արձակելու համար: Փուանքարէ յաջողեցաւ այնատեն բանտին մէջ պահել զանոնք, շահելով Երեսփ. Ժողովի մեծամասնութեան քուէն:

Տը Վալէրա ձերբակալուած

Իրլանտացի նշանաւոր հանրապետական տը Վալէրան ձերբակալուեցաւ առջի իրիկուն՝ կորակվուտի ոստիկանութեան կողմէ՝ Ըլսթըրի սահմանագլուխին վրայ եւ հսկողութեան տակ Պէլֆասթի բանտը տարուեցաւ: Հիւսիսային Իրլանտայի կառավարութեան հրամանագրով տը Վալէրայի արգիլուած է այդ սահմանը անցնիլ: Տը Վալէրա Տըպլինէն կ'երթար Պէլֆասթ, ուր ներկայ պիտի գտնուէր հրապարակային ժողովի մը:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ O Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը:

Օրակարգ.— Զեկոյց պատգամաւորի եւ ընտրութիւն Շրջ. կոմիտէի:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

"ԿԱՐՕՏ ՀԱՅՐԵՆԻ,,

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՏՈՐԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏԸ

Կը գտնուի Պալենց գրավաճառատունը, 233 Fbg. St. Martin, Փարիզ (10e).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ ,,ԱՆՁՐԵՒ''Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 ֆր.: Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէ) 25 ֆրանք: փոստի ծախք չկայ: դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St Martin. PARIS (10e).

ՔԱՅԱՐԶԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Էմիլ Զօլայի սրահին մէջ:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիւի կոմիտէին այս Կիր. ժամը 2ին Ռէվէյի Յուն. «Թոխյանօ» սրահը:

Մասնակցութեամբ վալանսի եւ Լիոնի լաւագոյն ուժերու կը ներկայացուի՝ Մ. Մարութեանի ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԱԶԴ.— Մարտ 2ին Մարսէյլի մէջ Տրամաթիք Ստուտիայի մասնակցութեամբ կը բեմադրուի Րաֆֆիի «Խաչագողները».

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԺՈՒԱՆՎԻԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

2 Մարտ Շբ. գիշեր ժամը 10ին Tête Noireի սրահներուն մէջ 26 Quai Beaubourg, ԺՈՒԱՆՎԻԼ

Միութեան կարգադիր մասնախումբը ջանք չէ խնայած աննախընթաց շքեղութիւն մը տալու իր հանդէսին: Միայն 200 Տոմսեր հրապարակ հանուած են: Դիմակաւոր եւ թուղթի հագուստներու ինչպէս նաեւ պարերու մրցումներ: Ժուանվիլի հայ թագուհիի ընտրութիւն: Ճոխ զօթիյեոն եւ բազմաթիւ անակնկալներ:

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ | ՄՈՒՏՔ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Ծանօթ.— Դիմակաւոր այրերը պարտաւոր են մուտքի ատեն իրենց զիրենք ճանչցնել:

Այրի Տիկին Անժէլ Մինասեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Փիլիպոսեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Յովակիմ Մինասեան, Պ. Յ. Մինասեան, ինչպէս նաեւ Ժոզէֆովիչ, Թիրեաքեան, Շամտանճեան, Կիւմիւշկէրտան, Ճէվահիրճեան, Սերոբեան, Կիւլպէնկեան, Էսմէրեան, Բէյզեան, Ցատեան, Սէրվէրեան, Աշճեան, Փափազեան, Ալեանաքեան, Աբրահամօֆ, Սիրաքեան, Պլէսիչ, Գըլճեան ընտանիքները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, մօրեղբօր եւ ազգականին

ՏԻԱՐ ՊԵՏՐՈՍ Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մահկանացուն յանկարծականօրէն երկուշաբթի իրիկուն:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի իր բնակարանին մէջ այսօր Հինգշաբթի ժամը 2ին, 41 Ave. St. Denis, Pierrefitte, ուրկէ հանգուցեալոյն մարմինը պիտի փոխադրուի Սէվրանի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ ղեկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

Թիւ 11B Թրամուէյը առնել պարպէսէն:

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Դժոխք խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը: Ներկայանալ անդամատետրով:

Փրիվայի Շրջ. կոմիտէին կողմէ այս Կիր. կէսօրէ վերջ հրապարակային ժողով եւ տօնակատարութիւն «Փետր. 18»ի 8րդ տարեդարձի առթիւ:

Իսկ երկուշաբթի օր դասախօսական ժողով: Կը դասախօսէ Ընկ. Մ. Գույումճեան: Նիւթ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»:

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

Փարիզի Գոյամարտ խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը առժամաբար փոխադրուած է՝ 202 Rue Boileau. (ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը):

Գրադարանը բաց է Բշ. Դշ. և Ուր. իրիկունները ժամը 7էն 9: Գիրք ստանալու կամ վերադարձնելու համար դիմել՝ Գրապահներ՝ ընկ. Աղասիի կամ ընկ. Սահաթճեանի:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԲԸ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5 Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան):

ԼԻՈՆԻ, Տէսինի և շրջակայքի բոլոր Վասպուրականցիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 2ին Ave. Jean Jaurès Քաֆէ Ժարտինի սրահը:

ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Brasserie Parisienne. Ֆօպ. Մոնմարթր: Օրակարգ՝ վաւերացում կանոնագրի եւ ընտրութիւն վարչութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Գաղատիացի Մարիամ Փիլօշեան կը փնտռէ իր որդին Արամ որ Ֆրանսա կը գտնուի: Իմացնել՝ M. Pilochian c/o Théodore Balbo, 2 rue de Moben, Bourgoin, Isère.

— Կը փնտռուի Քերովբէ Գարալեան՝ Եօզկատցի Սահակ Նալպանտեանի հօրաքրոջ որդին որ վերջերս Խասգօյ (Պուլկարիա) կը գտնուէր: Իր եւ մօրը Տիկին Իբէկի հասցէն տեղեկացնել Պրիւքսէլի Կաթոլիկ Հայոց հոգեւոր հովիւ Հ. Յովհաննէս վրդ.ի 8 Rue de la Collégiale - Bruxelles, Secrétariat du Comité Belgo-Arménien եւ կամ Sanatorium Mons sur Meuse à Lushin (Belgique).

— Այրի Տիկ. Եսթեր Մահսէրեճեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յակոբ Ջուլհակեանը՝ Ուրֆացի 38 տարեկան, նախկին Սանասարեան վարժարանէ շրջանաւարտ: 1914էն ի վեր առաջին եւ վերջին լուրը ստացուած էր Պոլսէն 1923ին, ուրկէ Ֆրանսա անցած կը կարծուի:

Կը խնդրուի «Սանասարեան Սաներու Միութենէն», եթէ ոեւէ լուր ունի, գրել՝ Ester Mahsaradjian, c/o Puzant Aintablian, Survey Dept., Jaffa (Palestine).

CONCERTS PASDELOUP, Թատրոն Շան զ'Էլիզէ:

Այս Շբ. ժ. 17ին՝ մասն. Տիկ. Ժիւլի տը Սթիւէրսի (երգչուհի) եւ Օր. Է. Ցուրֆլուխ-Թէնրոքի (դաշնակահար): Սէրէնատ (Meine Kleine Nacht musik) Մոցարդի: Քանթաթ թիւ 53 (Schlage doch)՝ Պախի: Ֆանթէզի՝ դաշն. եւ նուագխ. (ա. Liebst du un Schonheit, բ. Urlicht, գ. Um Mitternacht)՝ Մալհէրի: Շէհէրազատ՝ Րիմսկի Կորսակովի:

Կիրակի ժ. 16ին՝ մասն. Տիկ. Եւա Լիպէնպէրկի (երգչուհի) եւ Պ. Նաթան Միլշթայնի (ջութակահար), 2e Suite Symphonique՝ Միլհօի: Քոնչէրթօ՝ ջութակի եւ նուագախ.՝ Պրահմսի, ա. Ժիւնօ տը Սըմէլի երգը՝ Հէնտէլի. բ. Աղօթք՝ Սինեօրէլի, գ. Արիոզօ՝ Հէնտէլի: Լիցթի նախերգանքը:

Նուագախումբի վարիչ՝ Ռընէ Պաթոն:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լապօռաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:

EMPIRE, Միւզիք-Հօլ. 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Էքօլ Միլիթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-14 ֆրանք

ԼԱՒ ԱՌԻԹ ՄԸ ԴԵՐՁԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

ՅՈՅՆ ԴԵՐՁԱԿ մը որ հաստատուած է Փարիզի մօտակա քաղաքի մը մէջ, կ'ուզէ հայ մասնագէտ ափիճէօր մը (բա կոն, վերարկու եւայլն կարող): Նախընտրելի է ամուսնացա մէկը: Կ'երաշխաւորէ ամբողջ տարուան աշխատանքը: Լա վճարում: Բնակարան լաւ պայմաններով եւ մասնաւոր դի րութիւններ: Մանրամասնութիւններու համար դիմել «Յա ռաջ»ի վարչութեան:

ՏՕՔԹ. Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

ՆԵՐՔԻՆ եւ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

17 Rue Lamartine, PARIS (9e)

Թէլ. Trudaine 92—47, մէթրօ՝ Cadet, Nord Sud, N. D. de Lo

Ամէն օր 14-19 կիրակի եւ տօն օրեր 10-12 և ժամադրութեա

ՏՕՔԹ. ՏԻՐԱՑ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ, (Licencié ès Scien

նախկին Interne Փարիզի Hôpital des Enfants malades

եւ մասնագէտ մանկանց եւ ներքին հիւանդութեանց

24, Rue des Grands Augustins, Paris (6e) Place St. Mic

Հիւանդ կ'ընդունի Գշ. Եշ. Ուր. եւ Շբ. օրերը, ժամը 1է

Ինչպէս նաեւ մասնաւոր ժամադրութեամբ

Métro St. Michel եւ Odeon — Tél. Littré 60.

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVI

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-6

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամ ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մա գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, R. C. Seine 423631

Հեռաձայն Ménilmontant 66-64

Ամէն տեսակ դատեր, վարչական գործեր եւ պաշտօնակ գրութիւնք, ամենալաւ պայմաններով:

Արկածի դատերու մասնագիտութիւն: Առանց կանխավճա

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօր վերջ 2-3 եւ 6.30էն 8.30: Մէթրօ՝ Ménilmontant. Թրամ 5 եւ 26, Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q.

Հասցէ՝ G. Tellalian, avocat, 72 Rue de Ménilmontant, Paris

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵ

Յունաստան գտնուող պարագաները Ֆրանսա բերելու համար, հարկաւ ունենալ ֆրանսական կան նախարարութեան տօնագիրը:

Մեր գրասենեակը կը ղի այդ ձեւակերպութի րու հետապնդումով:

Գրեցէք ձեր պարագ րուն դիմել՝ CABINET JU DIQUE FRANÇAIS 25 Rue Alexandre le Gr Salonique, Grèce

---

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆ

E. STEFIKI

վկայեալ իրաւագէտ, դաքականգիտութեանց վ ժարանէն:

106 Ave. Kléber, Paris

Հեռ. Passy 72.56

ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ամենակարճ ջոցի մէջ Ֆրանսա մտնե (AFFIDAVIT), ինչպէս ինքնութեան թուղթեր օրինական գործողութ ները:

կ'ընդունի ամէն օր կէսօ վերջ ժամը 4—7.

Ծախու է

իրաւագիտա կալուած եւ ապահովագրական գոր գրասենեակ մը՝ կեդրոն վ մը մէջ: Լաւ յաճախորդ ցեկ կարասիներ եւ հեռա Դիմել՝ E. Dourmoussis, St. Lazare, Paris.

Կ'ուզուին

ձեռքով թրիքօ վարժ գործաւորուհիներ: կան գործ, լաւ վճարում: ուէն եկողներուն տեղ գործ կը տրուի: դիմել շիշեանի, 5 Rue Jules ամէն օր 9—12, 2—6, Թիւ 15 սենեակը: մէթրօ Թրամուէյ 5 եւ 26:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

8 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ Թիւ 876 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Պէյրութի «Լ'Օրիան» թերթը յունուար 23ի թիւին մէջ կը գրէ.—

«Ուսուցիչ Քէտէրեանի սպանութեան հարցին շուրջ քննութիւնը կը շարունակուի, տենդագին կերպով:

Զոհին ազգականներուն եւ ընդհ. դատախազութեան պահանջին վրայ, Նախարարական խորհուրդը երէկ երեկոյեան իր նիստին մէջ որոշեց այս խնդիրը յանձնել խառն դատարանին:

Դաշնակ կոմիտէին 12 անդամները ձերբակալուեցան եւ մեկուսացուեցան, քննութեան համար: Ասոնց մէջ կը գտնուին Յակոբ Տէր-Մելքոնեան, Երամ Սէմաքեան, եւ Արթին Շահինեան:»

Նոյն թիւին մէջ «Քաղաքական կուսակցութիւնները» խորագրին տակ կը կարդանք.—

Հայ կաթոլիկ երեւելի մը, որ մեր խմբագրատունը այցելեց, մեզի յայտարարեց թէ քաղաքական կուսակցութիւնները միայն օրթոտոքս Հայերուն մէջ կան:

Մեր խօսակիցը աւելցուց որ «եթէ քաղաքական կուսակցութիւնները գոյութեան իրաւունք ունէին կեղեքող Թուրքերուն օրով, Հայաստանի մէջ, անոնց գործունէութիւնը չարդարանար Լիբանանի մէջ, ուր գաղթականները, Հանրապետութեան բոլոր միւս քաղաքացիներուն նման, կը վայելեն ամէն ազատութիւն եւ քաղաքացիական եւ քաղաքական ամէն իրաւունք, զորս կուտայ անոնց Լիբանանի քաղաքացիութեան հանգամանքը:»

⁘ *Ուրիշ թիւի մը մէջ նոյն թերթը կը գրէ.—*

Ողբերգական պայմանները, որոնց ներքեւ տեղի ունեցաւ սպանութիւնը ուսուցիչ Քէտէրեանի (Տխրունի), պէտք է վերջապէս ուշադրութիւնը հրաւիրեն իշխանութեանց՝ կացութեան մը վրայ, որուն երկարաձգումը գլխացաւութիւններ միայն պիտի պատճառէ եւ որոնց պէտք չունին անոնք...:

Սա հաստատ է թէ սոյն սպանութիւնը պատասխանն է այն ողբալի մահափորձին որ տեղի ունեցաւ երկու տարի առաջ Հայոց Առաջնորդարանի սրահին մէջ: Այս փոխվրէժը ինքն իսկ, իր կարգին կը հրաւիրէ ուրիշ մը եւ արիւնը, եթէ ատենին միջամտութիւն տեղի չունենայ, շուտով պիտի չդադրի հոսելէ...

Մենք պէտք չունինք, հոս, միջամուխ ըլլալու Հայոց կռիւներուն: Մեզի երբեք չի հետաքրքրեր թէ «դաշնակցականնե՞րը» իրաւունք ունին թէ «Հնչակեանները»: Դաշնակցականներն ու Հնչակեանները ներկայիս Լիբանանի քաղաքացիներ են, որոնք կը գործեն Լիբանանի հողին վրայ:

Նախ եւ առաջ, հարցը այն է որ անոնք անհանգիստ պէտք չէ ընեն այն լիբանանեան քաղաքացիները որոնք ոչ «դաշնակցականներ» են եւ ոչ ալ «հնչակեան»ներ: Ահա՛ ամէն ինչ որ մենք անոնցմէ կը պահանջենք եւ իրաւունք ունինք պահանջելու:

Բայց եթէ անոնք բացարձակապէս կ'ուզեն իրարու հետ կռուիլ, անհրաժեշտ է որ պատերազմի տարբեր դաշտ մը ընտրեն: Մենք զանոնք հոս ընդունեցինք՝ կարելի ամէն բարեացակամութիւնով, համակրութեամբ եւ հոգածութեամբ որ մեզի պիտի դրդէր իրենց ողբերգական ճակատագիրը: Մենք, ատոնց փոխարէն իրենցմէ շահեր քաղելու փափաքող չենք: Մենք իրենցմէ բնաւ փոխարինութիւն չենք պահանջեր, բայց գոնէ անոնք պարտաւոր չէի՞ն յարգել այն ասպնջականութիւնը, որ իրենց ընծայուեցաւ:

Ասիկա տարրական պատշաճութեան եւ վայելչութեան հարց մըն է: Ասիկա միանգամայն իրենց օգուտին վերաբերեալ հարց մըն է: *Անոնք պարտաւոր են խորհիլ վերջապէս թէ հոս միայն պաշտպաններ ունին:»*

Յուսաբեր կը գրէ.— Ս. Տխրունիի սպանութեան հետեւանքով, Պէյրութի մէջ ձերբակալուած են նաեւ հետեւեալ ազգայինները՝ Արշակ Գալուստեան, Մեսրոբ Յոլակեան, Գրիգոր Աղաջանեան եւ Նազարէթ Գէրգէրեան:

ԹԷՐԶԵԱՆ ԿԱԹ.-ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Յունուար 24ին *«Ամազոն»* շոգենաւով Պէյրութ հասած է հայ կաթոլիկներու կաթողիկոս-պատրիարք Պօղոս-Պետրոս ԺԴ. Թէրզեան:

Պատրիարքին ընդառաջ գացած են Ֆրանս. մարզպանին կողմէ Պ. Օպուար, իսկ Հանրապետութեան նախագահին կողմէ Պ. Հայմարի, բարի գալուստ մաղթելու համար: Նմանապէս շոգենաւ գացած է հայ կաթոլիկ հասարակութենէն պատուիրակութիւն մը՝ Արփիարեան եպսկ.ի գլխաւորութեամբ:

Պատրիարքը՝ ծովակալութեան կողմէ ղրկուած շոգեմակոյկը նստած է մարզպանին ներկայացուցիչին հետ եւ ուղղակի Բէզիտանս գացած, ուր ընդունուած է մարզպան Պ. Փոնսօի կողմէ եւ յետոյ այցելած է Հանրապետութեան Նախագահին:

Թէրզեան պատրիարք հայ կաթոլիկ եկեղեցին երթալով, կարճ աղօթք մը ըրած է. Քէլէկեան որբանոցի սկաուտները պատիւներ ընծայած են եկեղեցիին բակը:

Պատրիարքարանի մէջ բազմաթիւ այցելութիւններ ընդունած է, ի միջի այլոց ծովակալ Լօրան, Զօր. կրանրութի մէկ պատուիրակը եւ բարձրաստիճան եկեղեցականներ:

Տրոցկի Թուրքիոյ մէջ

«Էնֆորմասիոն»ի թղթակիցը Պոլիսէն կը հեռագրէ 6 փետրուար թուականով.

Նախկին զինուորական գործավար Տրոցկի, որ արտաքսուած է խորհրդային կառավարութեան կողմէ, երէկ «Կրասնի Ֆլոթ» շոգենաւով հասաւ Էրէյլի, Սեւ ծովու թրքական եզերքին վրայ ածուխի փոքրիկ նաւահանգիստ մը: Իրեն կ'ընկերանային կինն ու երէց որդին: Անմիջապէս մեկնեցան դէպի Էնկիւրի, զինուորական պահակներու հսկողութեան տակ:

⁘ Անատոլուի գործակալութիւնը Էնկիւրիէն կը հաղորդէ որ ոեւէ տեղեկութիւն չունի արտասահմանի մէջ հրատարակուած այն լուրերէն, որոնց համաձայն Տրոցկի Պոլիս հասած է:

Միւս կողմէ Պերլինէն պաշտօնական աղբիւրէ կը հաղորդեն որ գերման կառավարութիւնը ոեւէ պաշտօնական դիմում չէ ստացած Մոսկուայէն՝ Տրոցկիի Գերմանիա բնակութիւնը արտօնելու մասին:

Ռուսիա եւ հարեւան երկիրներ

Պուքրէշէն «Թայմզ»ի կը հաղորդեն որ Վարշաւայի ռումանական դեսպան Կավիլօ իր կառավարութենէն հրաման ստացաւ մեկնիլ Մոսկուա, ստորագրելու համար այն փրոթոքոլը, որով երկու երկիրները յանձնառու կ'ըլլան անմիջապէս գործադրութեան դնել Քէլլոկի դաշնագիրը:

Ինչպէս յայտնի է, Լեհաստան, Լեթոնիա, Էսթոնիա, Լիթուանիա եւ Ռուսիա համաձայն են՝ միաժամանակ ստորագրելու համար այս փրոթոքոլը:

«Թայմզ»ի թղթակիցը դիտել կուտայ թէ փրոթոքոլին ստորագրութիւնը երբեք չի նշանակեր դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումը Մոսկուայի եւ Պուքրէշի միջեւ եւ պէտք չէ հետեւցնել թէ խորհրդային կառավարութիւնը միանգամ ընդմիշտ հրաժարած է Պեսարապիոյ վրայ իր պահանջներէն: Միայն թէ՝ քանի որ երկու շահակից կողմերը կը հրաժարին պատերազմէն, յիշեալ խնդրին կարգադրութեան համար բանակցութեանց վերսկսումը պիտի դիւրանայ:

Իտալական կառավարութիւնը եւ Վատիկանը

Ատենէ մը ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուէին Վատիկանի եւ ֆաշիստ կառավարութեան միջեւ՝ 1870էն ի վեր վիճելի մնացած կարգ մը խնդիրներու կարգադրութեան համար: Հռոմէն հեռագիր մը կը հաղորդէ որ բանակցութիւնները արդէն համաձայնութեան յանգած են եւ Պիոս ԺԱ. Պապը պաշտօնապէս պիտի ծանուցանէ զայն այս կիրակի օր իր գահակալութեան տարեդարձին առթիւ:

Այդ հեռագրին համաձայն, Պապը իր իշխանութեան ենթակայ հողերուն համար իբրեւ հատուցում իտալական կառավարութենէն պիտի ստանայ 21,700,000 անգլիական ոսկի (մօտ 2 միլիառ լիրէթ): Նախապէս առաջարկուած գումարն էր 11 միլիոն ոսկի, մինչդեռ այժմ ատիկա կրկնապատկուած է:

Ասկէ զատ Պապը պնդած է կնքել կոնկորդա մը, որով Իտալիա պարզապէս պիտի ընդունի կանոնական օրէնքը: Եթէ Մուսոլինի ընդունի այս կոնկորդան, խնդիր է թէ գործնականին մէջ այս օրէնքը ինչպէս պիտի գործադրուի Իտալիոյ մէջ, քանի որ անցեալի փորձը ցոյց տուած է թէ՝ ամէնէն կաթոլիկ երկիրներն իսկ՝ ինչպէս Պավարիա, Աւստրիա եւ Սպանիա՝ միշտ խուսափած են զայն գործադրելէ՝ արգիլելու համար կղերականներու միջամտութիւնը պետութեան գործերուն:

Սով ու վայրագութիւն Հիւս. Կովկասի մէջ

Կովկասէն վերադարձած գերման ճարտարագէտ մը՝ Հանս Վէկնէր, որ պտըտած է ամբողջ Կովկասը՝ Վլատիկաւկասէն մինչեւ Թիֆլիս, զարհուրելի գոյներով կը ներկայացնէ հոն տիրող կացութիւնը եւ կ'ըսէ թէ երեք պատուհասներ՝ ցուրտը, սովը եւ սովետները յուսալքած են ժողովուրդը:

Կը պատմէ թէ Ղազպէքի մէջ ըմբոստացած ժողովուրդը կ'ամբաստանէր տեղական խորհրդային գործավարը, որ կառավարութեան կողմէ, տեղացիներու թշուառութիւնն ամոքելու համար ղրկուած ուտեստեղէնը ծախած էր: Գործավարը վախնալով գլխուն գալիքէն, երեք օր պահուըտեցաւ: Բայց լեռնականները երեւան հանեցին անոր թաքստոցը եւ զայն քաշքշելով բերին շուկայի հրապարակը: Հոն, հակառակ սաստիկ ցուրտին, զայն ամբողջովին մերկացուցին եւ բիրերով զինուած երկսեռ շարքերու մէջտեղ զայն պտտցուցին. յետոյ, շրջանակ մը կազմեցին, այնպէս որ մարդը փախելիք որեւէ տեղ չկրցաւ գտնել եւ 10 վայրկեանի չափ մէկ կողմէն միւսը հալածուեցաւ, մինչեւ որ ինկաւ արիւնթաթախ, յոգնասպառ:

Զօրս կիներ ալ ատեն մօտեցան անոր եւ երկար դանակներով, անոր միսէն կտորներ կտրեցին ու տարին:

Այդ միջոցին, ամբոխը նշմարեց ոստիկան մը, որ հազիւ կրցաւ իր կեանքը փրկել, շնորհիւ լեռնականի մը միջամտութեան:

Տեղացի բժիշկ մը որուն յայտնեցինք մեր զարմանքը, յայտնեց թէ այդ դեռ ոչինչ է. թէ քանի մը օր առաջ, սովետական 16 ներկայացուցիչներ չարչրկուած կամ սպանուած են միայն Ղազպէքի շրջանին մէջ: Մօտակայ գիւղի մը խորհրդային ներկայացուցիչի մը աչքերը փորած են եւ ձգած որ այդպէս ալ լեռներն երթայ: Բժիշկը որ միայն տաք ջուր եւ անկողին մը կրցաւ տրամադրել մեզի, ըսաւ թէ երկար ամիսներէ ի վեր չէ կրցած բաժակ մը թէյ խմել: Կառավարութիւնը իր կարելին կ'ընէ օգնելու տեղացիներուն, բայց ղրկուած ուտեստեղէնը մինչեւ գիւղ չի հասնիր:

Տուշէթ գիւղին մէջ, կացութիւնը աւելի ծանր էր: Ոստիկաններուն ընկերակցութեամբ, ուտելիք ղրկուած է հոն: Տեղական չեկան բանտ դրած է 14 անձեր, որոնք կ'ամբաստանուէին մարդակերութեամբ: Անոնց մէջ կայ մէկը, որ կ'ըսուի թէ իր իսկ զաւակը յօշոտած է:

„ՅԱՌԱՋ"Ի ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹԻՒԸ ԵՐԿՈՒ ԷՋ

Առջի օրուան ելեկտրական խանգարումը ամբողջ հինգ ժամ անգործութեան դատապարտած ըլլալով մեր գրաշարները, *Յառաջի* այսօրուան թիւը բացառաբար լոյս կը տեսնէ երկու էջի վրայ:

Հրդեհ՝ ելեկտրական կեդրոնին մէջ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, չորեքշաբթի օր Փարիզի մեծագոյն մասը ելեկտրական լոյսէ եւ շարժիչ ուժէ զրկուեցաւ երկար ժամեր: Դժբախտութիւնն այն է, որ լոյսի դադրած ժամերուն թանձր մառախուղ մը պատած էր ամբողջ մայրաքաղաքը:

Առաւօտուն ժամը 9,30ին հրդեհ ծագած էր Սէն Թ'Ուէնի ելեկտրական կեդրոնին մէջ, ուսկից 12,000 վոլթնոց 50 պարաններ կը մեկնին դէպի զանազան կայաններ, որոնք լոյս եւ ուժ կը հայթայթեն Սէնի ամբողջ աջ ափին:

Ելեկտրատար պարանները գործարանէն մեկնելով կ'անցնին ստորերկրեայ նկուղէ մը, ուր չի գիտցուիր ի՛նչ պատճառով, հրդեհ առաջ եկաւ: Անմիջապէս կանգ առին մեքենաները: Վիքթոր-Հիւկօ պողոտային թիւ 77 շէնքին առջեւ է որ նշմարուեցաւ հրդեհը: Կոյուղիի ծակէ մը մուխ և ռետինի ծանր հոտ դուրս կուգար:

Անմիջապէս ահազանգը տրուեցաւ եւ Սէնթ Օուէնի հրշէջները օգնութեան հասան՝ զինուած շնչելու գործիքներով: Կրակին կեդրոնը կը գտնուէր գետնէն 5 մեդր վար, 2,50 մեդր բարձրութեամբ նկուղի մը մէջ: Հրշէջներր բուռն ջանքեր թափեցին եւ ամբողջ երեք ժամ մաքառեցան՝ աղէտը սահմանափակելու եւ կրակը մարելու համար:

Այսպէս ուրեմն «Լոյս քաղաքը» օր ցորեկով մութին մէջ մնաց: Խանութներու, ճաշարաններու, սրճարաններու եւ գրասենեակներու մէջ աշխատութիւնը առաջ տարուեցաւ մոմերով: Սակայն կէսօրէ վերջ մոմ գտնելն ալ անկարելի դարձած էր:

Ելեկտրական հոսանքին կտրուած պահուն շատեր վերելակներու մէջ կը գտնուէին: Մեծ դժուարութիւն քաշուեցաւ զանոնք ազատելու համար: Բազմաթիւ Սինէմաներ յետաձգեցին իրենց ցորեկուան ներկայացումները:

Երէկ առաւօտ նորոգութիւնները աւարտած ըլլալով, բնականոն կեանքը վերսկսաւ Փարիզի մէջ:

Ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ՝ հրդեհին պատասխանատուները երեւան հանելու համար:

Սով եւ խռովութիւն Աֆղանիստանի մէջ

Սով եւ խռովութիւն կը տիրեն Քապուլի մէջ: Արքայական պալատը քանդուեցաւ: Ամանուլլահի եւ Ալի Ահմէտ խանի զօրագունդերը ճակատեցան Քանտահարի եւ Ղազնիի միջեւ: Երկու կողմերն ալ ծանր կորուստներու ենթարկուած են:

Ալի Ահմէտ խան Ճէլալապատի մէջ կազմած է դահլիճ մը, որուն նախագահութիւնը ստանձնած է ինքը: Աֆղան ժողովուրդին ուղղուած կոչի մը մէջ, ան ինքզինքը ցոյց կուտայ իբրեւ ազգին եւ կրօնքին պաշտպանը եւ կը հաւաստէ թէ տուրքերը չպիտի աւելնան իր իշխանութեան օրով եւ թէ Ամանուլլահի ձեռնարկած բարենորոգումները ինք պիտի գործադրէ միայն այն չափով որ կը համապատասխանեն Քուրանի տրամադրութիւններուն: Խօսելով արտաքին յարաբերութիւններու մասին, կը յայտարարէ թէ խոհեմ վերապահութեան քաղաքականութիւն մը պիտի մշակէ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ հետ:

Միւս կողմէ, Հապիպուլլահ դիմած է Անգլիոյ հիւպատոսին, խնդրելով որ օդանաւ մը տրամադրէ իրեն, այն պարագային որ ինք ստիպուի հեռանալ Քապուլէն: Հիւպատոսին խնդրանքին վրայ, Հապիպուլլահ ազատ արձակեց Ամանուլլահի եղբայրը, որ մահուան դատապարտուած էր եւ թոյլ տուաւ որ փէշավէր մեկնի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐԸ ՀԱՊԻՊՈՒԼԼԱՀԻ

«Տէյլի Թելէկրաֆ»ի Փէշավարի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Հոս յամառ զրոյց կը շրջի թէ խորհրդային կառավարութիւնը Պէչէի Սաքայի (Էմիր Հապիպուլլահ) ղրկած է վերջնագիր մը: Մոսկուա այս վերջնագրով կ'ազդարարէ ապստամբապետին, որ եթէ չդադրի կողոպտելէ գանձը եւ ութ օրուան մէջ իրեն չվճարէ երեք միլիոն անգլիական ոսկի՝ որ փոխարժէքն է Ամանուլլահ թագաւորին հայթայթուած հրացաններուն, ռազմանիւթերուն, թնդանօթներուն եւ պատերազմական զանազան առարկաներուն, Քապուլ պիտի ռմբակոծուի:

⁘ Նոր Տելհիէն կը հեռագրեն.— *Քապուլի մէջ խուճապ յառաջ բերաւ այն լուրը թէ Ալի Ահմէտ խան կը պատրաստուի յարձակիլ Աֆղանիստանի մայրաքաղաքին վրայ:*

Հապիպուլլահի զինուորները Քապուլէն 16 մղոն հեռուն նետեցին Ալի Ահմէտ խանի զինուորները, որոնք նահանջեցին դէպի Ճակտալակ:

Ոեւէ փոփոխութիւն չկայ Քանտահարի կացութեան մէջ:

⁘ Անգլիական երկու օդանաւեր առջի օր Քապուլէն Հնդկաստան փոխադրեցին 27 հնդիկ կիներ ու երախաներ եւ մէկ եւրոպացի:

Կռիւներ Արաբիոյ մէջ

Մէքքէէն կը հեռագրեն.—

Հարաւային Արաբիոյ ցեղախումբերը ապստամբելով յարձակեցան Հիճազի եւ Նէճտի Սուլթան Իպնը Սուուտի հողերուն վրայ: Սուլթանին երէց որդին՝ Ֆէյսալ Իպնը Սուուտ, որ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Անդրյորդանանի սահմանագլուխը կը գտնուի, ստիպողաբար Հիճազ կանչուեցաւ՝ զսպելու համար ցեղախումբերուապստամբութիւնը: Սուլթանին կրտսեր որդին արդէն բանակի մը գլուխ անցած կռիւ կը մղէ ապստամբներուն դէմ:

Կացութիւնը շատ ծանր է, մանաւանդ անոր համար որ Եէմէնի Իմամ Եահեան եւս լաւ չէ Իպնը Սուուտի հետ եւ յարմար առիթի կը սպասէ՝ անոր վրայ յարձակելու համար:

Իտալական աշխարհակալութիւնը

Միլանէն կը հեռագրեն.— Աոնալտօ Մուսոլինի «Աւգուսթիա» պարբերականին մէջ կը հրատարակէ յօդուած մը, որուն մասին շատ կը խօսուի հոս: Դիկտատորին եղբայրը քննելով ֆաշիսմի գաղթային քաղաքականութիւնը, կը գրէ.

— կայ իտալական աշխարհակալութիւն մը, բայց ատիկա ոեւէ կապ չունի այն ագահ, կեղեքող եւ կռուազան աշխարհակալութեան հետ, որով կ'ամբաստանեն մեզ հակաֆաշիստները: Մեր աշխարհակալութիւնը միաժամանակ հոգեկան է ու տնտեսական: Իտալիա նոր քաղաքակրթութիւն մը ստեղծելու վրայ է եւ նոր լոյս մը կը ծանուցանէ Եւրոպայի: Ահա՛ թէ ինչո՞ւ՝ եթէ ոեւէ պետութիւն օր մը պահանջէ որ իր գաղթային կացութիւնը վերաքննութեան ենթարկուի, մեր կարգին մենք ալ պիտի պահանջենք որ անմիջապէս խնդրոյ առարկայ դառնայ իտալական գաղթային հարցը:

Ձիւնը Պալքաններու մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ չորս ճեպընթաց կառախումբեր ձիւներու մէջ մնացած են՝ Պոլսոյ եւ Էտիրնէի միջեւ: Այս կառախումբերէն մէկուն մէջ կը գտնուի Էնկիւրիի գերման նոր դեսպան Նատոլնի:

⁂ Աթէնքէն ալ կը հեռագրեն թէ ձիւնը տեղ տեղ երեք մեղր բարձրութեան հասած է:

Մակեդոնիոյ մէջ ցանքերը վնասուած են: Հողը սառած է մինչեւ որոշ խորութեամբ:

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Սեւ ծովու փոթորիկը մեծ աւերներ գործեց: Ռուսական «Թոմբ» մեծ շոգենաւը ղեկը կորսնցուց, եւ ալիքներէն ու մրրիկէն քշուած, Թրքական եզերքին մօտ խարակի մը զարնուելով ընկղմեցաւ:

Վերջին պահուն կարելի եղաւ փրկել նաւազները:

ԲԵՒԵՌԱՅԻՆ ՑՈՒՐՏ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային միութեան եւրոպական մասին վրայ բեւեռային ցուրտ կ'ընէ: Մոսկուայի մէջ ջերմաչափը զերոյէն 37 աստիճան վար կ'արձանագրէ: Հանրակառքերու երթեւեկը մեծ դժուարութեամբ տեղի կ'ունենայ:

Մոնկոլիոյ մէջ զերոյէն 57 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ:

Փարիզի բնակչութեան մեծ մասը հիւանդ

Վերջին օրերու ցուրտ եւ մառախլապատ օդերուն պատճառաւ, կրիփը աւելի եւս սաստկացաւ:

Հիւանդանոցի մը տնօրէնը կը յայտարարէ թէ Փարիզի բնակչութեան մէկ հինգերորդը բռնուած է կրիփէ, որ այս տարի կը կոչուի «ամերիկեան հարբուխ», քանի որ սկսած է Լոս Անճէլոսի մէջ եւ Ամերիկայէն անցած Եւրոպա: Փարիզի զանազան հիւանդանոցներուն մէջ կը դարմանուին 2200 հիւանդներ, որոնք կրիփէ կամ կողատապէ կը տառապին: Առջի օր Փարիզի մէջ մեռան 23 հոգի, որոնց 6ը կրիփէ:

Բժիշկ մը կ'ըսէ թէ այս հիւանդութիւնը աւելի վտանգաւոր է տարիքոտներու համար: Պզտիկները շատ չեն ազդուիր: Ֆրանսական նախակրթարաններու մէջ ո եւ է նախզգուշական միջոց ձեռք առնուած չէ՝ փոքրիկները պաշտպանելու համար հիւանդութեան դէմ, որովհետեւ դպրոցի բժիշկները աշակերտներուն համար վտանգաւոր չեն գտներ այս հիւանդութիւնը, որ բոլորովին համաճարակի երեւոյթն ալ չէ առած դեռ:

Կրիփէ բռնուած են Հանրապետութեան նախագահը, վարչապետ Փուանքարէ, արտաքին նախարար Պրիան, ներքին նախարար Թարտիէօ, Փարքըր Կիլպըրթ, Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը եւ ուրիշ յայտնի դէմքեր:

Գերմանիոյ նախարարական տագնապը

Երէկ գրած էինք թէ գերման վարչապետը ջանքեր կ'ընէ միացեալ մեծ դահլիճ մը կազմելու համար եւ թէ կեդրոնի կուսակցութիւնը վերջնագիր մը տուած է՝ պահանջելով դատական եւ գրաւուած հողամասերու նախարարութիւնները:

Ընկերվարական վարչապետը այս պահանջը ընդունած չըլլալով, հաղորդակցութեանց նախարար ֆոն կուէրարտ՝ կեդրոնի կուսակցութեան միակ ներկայացուցիչը ներկայ դահլիճին մէջ, հրաժարեցաւ: Վարչապետ Միւլլըր երէկ Հանրապետութեան նախագահ Հինտէնպուրկի մօտ երթալով, խորհրդակցեցաւ կացութեան մասին:

Դահլիճին մասնակցող միւս կուսակցութիւնները՝ դեմոկրատները, ընկերվարականներն ու ժողովրդայինները կը մտածեն կառավարութեան ղեկը տանիլ՝ առանց կեդրոնի մասնակցութեան:

Առանց կեդրոնի կուսակցութեան քուէին, դահլիճը 13հոգիի փոքրամասնութիւն պիտի ունենայ Ռայխսթակին մէջ: Սակայն կառավարութիւնը համոզուած է որ բազմաթիւ խնդիրներու մէջ կեդրոնի կուսակցութիւնը ուժ պիտի տայ իրեն:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ այն համոզումը կը տիրէ թէ՝ կեդրոնը կը քաշուի՝ պարզապէս մասնակից չըլլալու համար Տօուըսի ծրագիրը վերաքննող յանձնախումբին տալիք անժողովրդական որոշումներու պատասխանատուութեան:

Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը յանձնարարեն Ռայխսթակը լուծել եւ նոր ընտրութիւններ կատարել:

Պիզմարքէն ի վեր առաջին անգամն է որ կեդրոնի կուսակցութիւնը չի մասնակցիր գերմանական դահլիճի մը: Թերթի մը համաձայն, կեդրոնի կուսակցութիւնը միշտ անկիւնաքարը եղած է գերման խորհրդարանային մեծամասնութեանց:

Ամերիկա նոր մարտանաւեր կը շինէ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ 12ի դէմ 68 ձայնով Ծերակոյտը քուէարկեց նաւային նոր ծրագիրը, որ կը նախատեսէ 15 յածանաւերու եւ մէկ օդանաւատարի շինութիւնը: Հինգ յածանաւերու եւ օդանաւատարին շինութեան պիտի ձեռնարկուի յառաջիկայ յուլիս 1ին: Մեծ նաւատորմի հակառակորդները ջախջախիչ պարտութիւն կրեցին:

Այս 16 նոր մարտանաւերու շինութեան համար ծախք պիտի ըլլայ 274,000,000 տոլար: Իւրաքանչիւր յածանաւ պիտի արժէ 17 միլիոն տոլար եւ ամէն տարի 5 յածանաւ պիտի շինուի: Յածանաւերէն 8ը պետական, 7ը մասնաւոր նաւարաններուն մէջ պիտի շինուին: Օդանաւատար մարտանաւին համար պիտի ծախսուի 19 միլիոն տոլար:

ՀԵՐՄԻՆԷ-ՍԵԴԱ

Չորեքշաբթի առաւօտ Պէքոնլէ-Պրիւյէռի մէջ տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը փոքրիկն Հերմինէ-Սեդա Շ. Միսաքեանի, որ 24 ժամուան տագնապէ մը վերջ աչքերը փակած էր կեանքին:

Ներկայ էին ծանօթ դէմքեր եւ *Յառաջի* բարեկամները: Ծաղկեպսակներ ղրկած էին՝ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային կոմիտէն, *Յառաջի* խմբագրութիւնն ու պաշտօնէութիւնը եւ բազմաթիւ բարեկամներ:

Մարմինը ամփոփուեցաւ Պուաքոլոմպի գերեզմանատունը:

*
* *

Տէր եւ Տիկին Շ. Միսաքեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն այն բոլոր ընկերներուն, բարեկամներուն եւ պաշտօնակիցներուն, որոնք փութացին անձամբ, նամակով կամ հեռագրով վշտակցիլ իրենց դառն կորուստին՝ *դեռափթիթ Հերմինէ-Սեդայի* մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկ. Արշակ Ջամալեան փոքրիկն ՀԵՐՄԻՆԷ-ՍԵԴԱյի յիշատակին, ծաղկեպսակի փոխարէն, 50 ֆրանք կը նուիրեն Արեւմտ. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին:

ՀԱՄԲ. ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նոյն օրը ժամը 11ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը հանգուցեալ Համբարձում Մելիքեանի:

Ներկայ էր խուռն բազմութիւն, որ եկած էր իր վերջին յարգանքը տալու բազմարդիւն հանրային գործիչին:

Մարմինը ամփոփուեցաւ Փէր-Լաշէզի գերեզմանատունը:

ԵՐԿՈՒ ԽԱԶԱԳՈՂ ՀԱՅԵՐ ԵՒ ԿԻՆ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Չորս օր առաջ, Յովհաննէս Մելքոնեան անուն Տրապիզոնցի հայ մը, 59 տարեկան, ներկայացաւ Լա Թուր Տ'Օվէրնեը փողոցի մէկ նպարավաճառատունը: Քանի մը պզտիկ բաներ գնելէ վերջ, մեր հայրենակիցը նպարավաճառին առաջարկեց գնել անցեալ դարէն մնացած մաս մը հին ոսկիներ՝ 40 եւ 20 ֆրանքնոց: Առաջինները 50, վերջինները 25 ֆրանքէն պիտի տար:

Առեւտրականը կասկածելով, ուզեց հասկնալ թէ ուսկի՞ց առած էր այդ ոսկիները, մանաւանդ որ անոնք ցեխով ծածկուած էին: Մելքոնեան բացատրեց թէ ինք Ֆրանսայի ազատագրուած նահանգներուն մէջ աշխատած էր իր մէկ ընկերոջ հետ միասին եւ հոն պեղումի աշխատութեանց ընթացքին գտած էին թանկագին գանձը: Իր վրայ գտնուած քանի մը ոսկիները նմոյշներ էին միայն եւ թէ իր տունն էր գանձին ամբողջութիւնը՝ որ կը բաղկանար 2500 հատ 40 ֆրանքնոց, 1500 հատ 20 ֆրանքնոց ոսկիներէ եւ 200 հատ 5 ֆրանքնոցներէ:

Երբ առեւտրականը զարմանք կը յայտնէր թէ ինչո՞ւ Պանք տը Ֆրանս չի տաներ այդ ոսկիները՝ թղթադրամով փոխանակելու համար, Մելքոնեան պատասխանեց թէ չէր ուզեր աւելորդ եւ երկար հարցաքննութիւններու ենթարկուիլ: Ու մարդուն առաջարկեց ամբողջ «գանձը» գնել 200.000 ֆրանքի, վճարելի 1000 ֆրանքնոց թղթադրամներով:

Սակարկութիւնը չվերջացաւ, եւ Մելքոնեան խոստացաւ հետեւեալ օրը կրկին գալ՝ ապահովուելու համար թէ նպարավաճառը բաւականաչափ պատրաստ դրամ ունի՞՝ կանխիկ վճարելու համար ոսկիներուն փոխարժէքը:

Առեւտրականը զանազան կասկածներէ տարուած, գնաց խնդիրը պատմել Ռոշըշուար թաղի ոստիկանութեան: Գաղտնի ոստիկաններ Տըլաժ եւ Ռուլէն խորհուրդ տուին իրեն այնպէս ցոյց տալ Մելքոնեանի թէ՝ կ'ընդունի առաջարկը: Հազար ֆրանքնոց տրցակներ պատրաստուեցան եւ բոլոր թղթադրամներուն վրայ մասնաւոր նշաններ դրուեցան:

Հետեւեալ օրը խանութ եկաւ Մելքոնեան՝ իր բարեկամին հետ, որ դուրսը մայթին վրայ կեցաւ: Գաղտնի ոստիկանները կը հսկէին երկուքին վրայ ալ:

Մելքոնեան պահանջեց որ նպարավաճառը իրեն ցոյց տայ թղթադրամները, ու նոյնիսկ, ուրիշներու ուշադրութիւնը չհրաւիրելու համար, խնդրեց որ մտնեն խանութին ետեւի սենեակը: Հոն թղթադրամները ցոյց տրուեցան: Մելքոնեան մեկնելէ առաջ, պատուիրեց որ տաշտ մը լեցուն ջուր պատրաստէ՝ աղտոտ ոսկիները մաքրելու համար: Յետոյ դուրս ելաւ՝ յայտնելով թէ երկու ժամէն պիտի դառնայ՝ իր ընկերոջ եւ ոսկիներուն հետ:

Դուրսը կռահելով որ գաղտնի ոստիկաններ կը հետապնդեն զիրենք՝ երկու մեղսակիցները ուզեցին բաժնուիլ իրարմէ՝ որպէսզի կարենան կորսնցնել տալ իրենց հետքը: Սակայն գաղտնի ոստիկանները յաջողեցան ձերբակալել երկուքն ալ:

Մեղսակիցը յայտնեց թէ անունն է Երուանդ Գէորգեան, մինչդեռ բուն մականունն է Մարտիրոսեան, ծնած Թաւրիզ 1891ին: Իր մասին արդէն վտարման հրամանագիր հանուած է:

Մարտիրոսեան յայտնեց թէ ինք բնաւ չի ճանչնար Մելքոնեանը. սակայն իր բնակարանին մէջ խուզարկութիւն կատարուելով, գտնուեցան քանի մը լուսանկարներ, որոնք ցոյց կուտան թէ երկու խաչագողները շատոնց կը ճանչնային իրար:

Մարտիրոսեանի կինը փորձած ըլլալով կլլել լուսանկար մը, զոր վտանգաւոր կը կարծէր, նոյնպէս ձերբակալուեցաւ:

Քննութիւնը հաստատեց նաեւ թէ ոսկիի գանձը գոյութիւն ունէր միայն մեր հայրենակիցներու երեւակայութեան մէջ: Կը կարծուի թէ իրենց նպատակն էր յարձակիլ միամիտ նպարավաճառին վրայ, երբ երեքը մէկ անոր սենեակը մտնէին, եւ հազարնոցները գողնալով փախչիլ:

Երկու խաչագողներուն վրայ գտնուեցան անցագիրներ, որոնք ցոյց կուտան թէ երկուքն ալ նոյն թուականներուն գտնուած են Եւրոպայի զանազան քաղաքներուն մէջ: Վերջին անգամ Անգլիայէն կուգային: Կը կարծուի թէ միջազգային դրամաշորթներ են:

Տեղական թերթերը Յովհան Մելքոնեանը կը ներկայացնեն իբրեւ Յոյն, իսկ Մարտիրոսեանը՝ իբր Պարսիկ:

ՓԱՐԻԶԻ ՓԱՊՈՒՂԻՆԵՐԸ 1928 ԻՆ

1928 տարւոյ ընթացքին, Փարիզի փապուղիները (Մէթրօ) փոխադրած են 541,242,738 ճամբորդներ: Տոմսակ ծախուած է հետեւեալ քանակութեամբ.

Երթալ գալ՝ 161,219,281 Ա. կարգ՝ 62,667,186. Բ. կարգ՝ 317,255,409:

Ընդհանուր մուտք եղած է 366,979,842 ֆր. 65 սանթմ. որուն վրայէն Փարիզի քաղաքապետութիւնը գանձած է 30,338,950 ֆր. 60 սանթմ. տուրք:

1927 տարուան հետ համեմատելով, 17,150,394 ճամբորդ աւելի փոխադրուած է:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉD...

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: E. SOUVIG...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

9 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 877 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԱԽՈՐՀՈՒՐԴ

Շատ մը չարաշուք եւ ընդվզեցուցիչ տեղեկութիւններու դիմաց, մխիթարական պատկեր մը կը ներկայացնէ Նոր Արաբկիրի ձեւաւորումը՝ Հայաստանի մէջ։ Գոնէ այդ կազդուրիչ տպաւորութիւնը կը ձգէ «Նոր Արաբկիրի Տեղեկատու»ն, որմէ հատուած մը արտատպեցինք երեքշաբթի օր։

Կ՛արժէ նոյն աղբիւրէն քաղել կարգ մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ եւս.—

Նոր Արաբկիրը հաստատուած է Երեւանէն երեք քիլոմեդր դէպի հիւսիս, 720 ոտք բարձրութեամբ սարալանջի մը վրայ։ Տարածութիւնն է 613 տեսիադին։ 1925 Նոյեմբեր 29ին կը դրուին առաջին զոյգ տունի հիմերը։ 1926ի գարնան կը ձեռնարկուի 12 նոր տուներու շինութեան։ Դեռ պատերը չբարձրացած, հին Արաբկիրէն կը հասնի առաջին կարաւանը, 72 հոգի։ Մինչեւ տանիքը հասած հինգ տուները կը լրացնեն եւ մէկուն մէջ կը հաստատեն մանուսագործութիւնը, իսկ միւսները կը յատկացուին բնակութեան։ Այս 14 տուներուն տարածութիւնը կը հաւասարի 75 սենեակներու։ 1927ին Թուրքիայէն կը հասնին 78 Արաբկիրցիներ, իսկ 1928ին՝ 462 հոգի։ Չորրորդ խումբ մը եւս, 150 հոգի, ճամբայ ելած էր Տեղեկատուն հրատարակուած ատեն (1928 դեկտեմբեր)։ Ուրեմն Նոր Արաբկիրի բնակչութեան թիւը կը հասնի 762ի։

Այժմ հին Արաբկիրի մէջ կը մնան — միշտ համաձայն Տեղեկատուին — 660 հոգի, որոնց փոխադրութեան եւ տեղաւորման համար բացուած է 35,000 տոլարի հանգանակութիւն մը, իբրեւ փրկագին։

— «60 տոլարը կեանք մը կը փրկէ. 300 տոլարը ընտանիք մը կ՛ազատագրէ», կ՛ըսէ այս առթիւ հրատարակուած կոչը։

«750է աւելի ժողովուրդ Նոր Արաբկիր հասնելէ վերջ, այլեւս մեր օգնութեան կարօտ չզգացին. եւ այսօր յաւագոյն կեանքի մը ճամբուն մէջ դրուած են։ Նոյնը պիտի ըլլայ նաեւ հին Արաբկիր մնացողներուն համար, եթէ անոնք ալ կարենանք փոխադրել»։

Ուրեմն, դրական ելքի յանգած է ձեռնարկ մը, որու մասին շատ մը տաք ու պաղ ակնարկներ եղան անցեալ տարի։ Կ՛ուզենք հաւատալ թէ դարմանուած են առաջին օրերու վրիպումներն ու մախումները, ինչ որ պիտի դիւրացնէ 35,000ի նոր հանգանակութեան գործը։ Իսկ «փրկագին»ը ապահովելէ եւ հին Արաբկիր մնացած բեկորներն եւս Հայաստան փոխադրելէ յետոյ, Նոր Արաբկիրը կրնայ դառնալ տիպար մը՝ ուրիշ նման ձեռնարկներու համար։ Արդէն Մալաթիոյ, Սեբաստիոյ, Խարբերդի եւն. Հայրենակցականներն ալ ձեռնարկած են շինութեանց, եւ անշուշտ իրարմէ կը խրախուսուին, կէս ճամբան չմնալու համար։

Ճիշդ ատոր համար ալ, կ՛ուզէինք որ անոնք միջոց մը գտնէին համախորհուրդ գործելու գոնէ այս գետնին վրայ։

Թող առանձին կատարեն հանգանակութիւնները։ Թող զարգանայ բարի նախանձը, կարելի եղածին չափ շատ «փրկագին» ժողվելու համար։ Բայց ինչո՞ւ մէկը չօգտուի միւսին փորձառութենէն։ Եւ ինչո՞ւ աւելի զօրաւոր չօգնէ տկարին, պակաս մը լրացնելու, բան մը աւելի շինելու համար։

Իսկ ամէնէն կարեւորը, Նոր աւաններու արհեստանոցներն ու բնակարանները պէտք է առաւելապէս վերապահել Թուրքիա մնացած բեկորներու։

Աւելի պարզ խօսելով, հարկ է համախորհուրդ գործել, եւ ձեռնարկները կազմակերպել նախ եւ առաջ զանոնք փոխադրելու, փրկելու առաջադրութեամբ։ Այս տեսակէտէն օրինակելի է Նոր Արաբկիրի ծրագիրը, — Տարուէ տարի բան մը շինած եւ կարաւան-կարաւան ճամբայ հանած են բեկորները. իսկ հիմա վերջին ճիգ մը կը փորձեն, մնացածն ալ փրկելու համար։

Այսպէս կրնայ ըլլալ, օրինակ, Սեբաստիոյ Հայրենակց. Միութիւնը, որուն հայրենիքին՝ քաղաքին մէջ կը գտնուին 1450 բեկորներ, շրջականերով միասին՝ 5550 հոգի, համաձայն վերջին հաշիւներու։ Ասոնք ոչ միայն ազգային համրանք են, այլ եւ պիտանի ձեռքեր, արհեստաւորներ եւ հողագործներ։ Թուրքերը զանոնք ողջ ձգած են, անոնց արհեստագիտական կարողութենէն եւ չարաչար աշխատանքէն օգտուելու համար։ Այդ «րայա»ներուն շնորհիւ Թուրք արհեստաւորներ հասցնելու համար։ Եւ յետոյ կան հազարաւոր երախաներ, որոնք դատապարտուած են Թրքացման, եթէ ոչ Թրքավարի անճիտման։

Այսպէս գործնական ծրագիր մը կազմելով եւ ձեռք ձեռքի տալով, կը կարծենք թէ Հայր. Միութիւնները աւելի ուժ կ՛ունենան ազդելու Երեւանցիներուն վրայ, իբրեւ միացեալ ճակատ։ Բուն իսկ իրենց տեսակէտէն քննելով, քաղաքական խնդիր չէ այս, այլ տնտեսական-շինարարական։ Մանաւանդ որ եթէ ուրիշը պիտի ստանձնէ, իսկ իրենք պիտի տան միայն հող եւ ջուր։ Այս լեզուով պէտք է խօսիլ Երեւանի (Հօկի) պատուիրակներուն հետ, որոնք Ամերիկայի մէջ ման կուգան այժմ, զանազան պահանջներ արժեցնելու համար։

Այս գործնական ուղղութեան մեծապէս ուժ կրնայ տալ նաեւ Բարեգործականը, տրամադրելով ոչ միայն իր ձեռքը և հեղինակութիւնը, այլեւ գանձը։ Բարեգործականը ծննդավայրի մը հետ կապուած չէ, ապա ուրեմն պիտի լրացնէ ինչ որ պակաս կը ձգեն Հայր. Միութիւնները, անկարողութեամբ կամ եղմտութեամբ։ Աւելի լաւ, եթէ մէկ տարուան համար իբրեւ ծրագիր ընդունի փութացնել աւաններու շինութիւնը եւ Անատոլուի բեկորներուն փոխադրութիւնը, քանի որ ճամբաներն ալ բաց են։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԽԼՈՒՐԴՆԵՐԸ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Հայրենիք դիտել կուտայ (19 Յունուար).

—«Մասնաւորապէս հայանուն բոլշեւիկ գործակալներու թիւը շատ է այն երկիրներու մէջ, ուր մենք խոշոր գաղութներ ունինք։ Սովորական երեւոյթ մը դարձած է Ֆրանսայի, Սուրիոյ, Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի մէջ, որ հայանուն բոլշեւիկները ոստիկանութեան ձեռք անցնին իբրեւ քաղաքական կամ նոյնիսկ քրէական յանցաւորներ։

Մոսկուային ծառայող այդ հայ գործակալները յաճախ դիմակաւորուած կերպով հրապարակ կուգան, «չէզոք» Հօկի անունով կը գործեն, Հայաստանի անունը կը շահագործեն եւ այդ կերպով բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւն կը ստանան մեր գաղութներու որոշ մասին կողմէ։

Այդ պարոններուն դաւադրական գործունէութիւնը, սակայն, երկու մեծ չարիքներ կը ստեղծէ. — ա) կը խառնշտկէ մեր գաղութներու կեանքը՝ ամէն տեղ ամէն գնով պառակտում առաջ բերելով եւ բ) կը վտանգէ հայ գաղութներու դիրքը յաչս օտար կառավարութեանց՝ դաւելով այդ կառավարութեանց դէմ։

Ասոր անմիջական հետեւանքն այն է, որ հայ տարրը այսօր քաղաքականապէս վարկաբեկուած եւ կասկածելի դարձած է Ֆրանսայի, Սուրիոյ, Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Եգիպտոսի, Միջագետքի եւ Պարսկաստանի մէջ,

Մենք վստահ ենք, թէ արտասահմանի մեր գաղութներէն եւ ոչ մէկուն մէջ բոլշեւիկներ չպիտի կրնային բոյն դնել ու դաւել թէ՛ հայութեան եւ թէ՛ օտարներուն դէմ, եթէ ազգայնական կարգ մը խմբակցութիւններ (Ռամկավարներ, Հնչակեաններ եւ կարգ մը «չէզոքներ») ուղղակի թէ անուղղակի կերպով չքաջալերէին ու չհովանաւորէին Մոսկուայի հայանուն գործակալներուն մութ գործերը։

Ժամանակ է որ գիտակից, պարկեշտ եւ հայրենասէր հայ հասարակութիւնը լրջօրէն անդրադառնայ հայ բոլշեւիկ գործակալներու հասցուցած ազգային եւ միջազգային վնասներուն եւ կտրուկ միջոցներ խորհի անոնց առաջքն առնելու համար...»

ՍՈՎ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ բուքն ու բորանը սարսափելի աւերներ կը գործեն մանաւանդ հիւսիսային Յունաստանի մէջ, ուր տեղ տեղ ձիւնը 4 մեդր բարձրութեան կը հասնի։ Աշխարհէն կղզիացած բազմաթիւ գիւղերու մէջ սով կը տիրէ։ Լեռնաբնակ հովիւներէն շաբաթներէ ի վեր լուր չկայ։ Մի՛չեւ հիմա 50 հոգի մեռած են ցուրտէն։ Կառավարութիւնը ամէնօր դրամական աջակցութեան խնդրանք կը ստանայ սովահար շրջաններէ։

Հիւս. Յունաստանի եւ Բէովտիոյ մէջ ջերմաչափը զէրոյէն 23 աստիճան վար ցոյց կուտայ, Աթէնքի մէջ՝ 15, Սելանիկի մէջ՝ 6, Քօզանիի մէջ՝ 15 աստիճան եւայլն։

Զինքը մաքրելու եւ սովահար շրջանները պարենաւորելու համար մեծ գումարներ պէտք պիտի ըլլան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԷՆ ՄԱՍ ՄԸ ԱԶԱՏՈՒԱԾ

«Յուսաբեր»ի 1 փետրուարի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Կը տեղեկանանք, որ Պէյրութի ձերբակալուածներէն ոմանք ազատ արձակուած են։ Բանտին մէջ կը մնան 17 հոգի։ Գործը պիտի յանձնուի ոչ թէ Արտակարգ Խառն Դատարանին (որուն վճիռները վերջնական են), այլ սովորական Ոճրադատ Ատեանին (որուն վճիռները վերաքննելի են)։

.*. Նոյն թիւին մէջ «Յուսաբեր»ի Պէյրութի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ ձերբակալութեանց մասին.

Երկուշաբթի, դեռ արշալոյսը չբացուած, կը խուզարկուի Տոքթ. Խոսրով Թիւթիւնճեանի բնակարանը, ուրկէ Թիւթիւնճեանը ոստիկանատուն կ՛առաջնորդուի։ Հետզհետէ կը խուզարկուին, կը ձերբակալուին եւ ոստիկանատուն կ՛առաջնորդուին՝ Վահան Փափազեան-Կոմս (Հ. Հ. Պատուիրակութեան Սուրիոյ ներկայացուցիչը), Յակոբ Տէր Մելքոնեան (Լիբանանի Ազգ. Գաւառական Ժողովի ատենապետը), Տոքթ. Բ. Գալստեան (անդամ Գաւառականի), Արամ Սահակեան (բանաստեղծ-լուսանկարիչ), Յարութիւն Շահինեան (լուսանկարիչ), Միհրան Թուրիկեան (գրագէտ, տէր եւ տնօրէն «Luxe» պանդոկի), Հայկ Պալեան (տէր եւ տնօրէն «Ազդակ» լրագրի)։ Երեքշաբթի և չորեքշաբթի յաջորդաբար կը ձերբակալուին Արշակ Յովհաննիսեան (Հայաստանի նախկին նախարարներէն), Արշակ Գալստեան (վաճառական, անդամ Գաւառականի), Գրիգոր Աղաճանեան (վաճառական), Հայկազ Աղաճանեան (վաճառական), Անդրանիկ Պալեան (վաճառական), Գրիգոր Մկրտիչեան (ձեռնարկու), Կարօ Գափլանեան (արհեստաւոր), Կարապետ եւ Սուրէն եղբայրներ (արհեստաւորներ) եւ ուրիշներ, որոնց թիւը 35ը կ՛անցնի։ Ասոնցմէ առաջինները արդէն կեդրոնական բանտը փոխադրուած են, մնացեալներն ալ հետզհետէ կը փոխադրուին։ Կը մեղադրուին իբր կազմակերպիչներ տեղի ունեցած ոճիրին, համաձայն Պատժ. Օրինագրքի 190րդ. յօդուածի տրամադրութեան։ Նախնական հարցաքննութեան ենթարկուած են բոլորն ալ։

Ոչ ոքի դէմ առանձին ամբաստանութիւն չկայ։ Բոլորի ալ մեղքը Դաշնակցական ըլլալն է։ Թէ ինչքա՛ն տարօրինակ եւ միեւնոյն ժամանակ որքա՛ն ընդվզեցուցիչ է այսքան ծանօթ անձեր բերել եւ թափել բանտ՝ աւելորդ կը նկատենք խօսիլ։ Բառ չունինք մեր արդար բողոքը յայտնելու համար։ Գոնէ հեռաւորագոյն փաստ մը ըլլար, կապուած ձերբակալուածներէն ոեւէ մէկուն անունին։

Վստահ ենք, ի հարկէ, որ արդարադատութիւնը ամէնուն ալ իր տեղը պիտի ցոյց տայ եւ պիտի վկայէ, որ ստոր ինթրիկներէ հեռու եւ ստոր ինթրիկներէ բարձր դատաւորներ կան նաեւ Լիբանանի մէջ։

Բանտարկեալները կտրուած են ամէն յարաբերութենէ։ Հրապարակը, մամուլը եւ պետական պաշտօնատուները բոլշեւիկ-հնչակեան գործակալները կ՛ողողեն իրենց ստոր զրպարտութիւններով։

Ի դէպ է յիշել, որ բոլշեւիկ «պատկոմները» գրեթէ ամէն տեղ կ՛ընկերանան ոստիկանութեան խուզարկութեանց եւ ձերբակալութեանց ընթացքին։ Անշուշտ հակառակորդները միս մինակ չեն։ Տեղական արաբ հակահայ տարրերը ուժ կուտան իրենց։ Մանաւանդ ազգայնական-բոլշեւիկ ճանչցուած քանի մը բախտախնդիրներ։

Միւս կողմէ կը տեղեկանանք, որ դիմումներ կը կատարուին՝ պահանջելով ձերբակալուածներու ազատ արձակումը մինչեւ դատավարութիւն։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ ԱՆՈՐՈՇ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄՈՎ

Պէյրութէն կը հեռագրեն փետր. 7 թուականով.

Այսօր Դամասկոսի մէջ հրատարակուեցաւ ֆրանսական մարզպան Պ. Փոնսօի մէկ պատգամագիրը, որով անորոշ պայմանաժամով կը յետաձգուի գումարումը Սահմանադիր Ժողովին, որուն պաշտօնն էր Սուրիոյ համար Սահմանադրութիւն մը պատրաստել։ Սահմանադիրը փակուած էր անցեալ օգոստոս 11էն ի վեր։

Սահմանադիր Ժողովի Նախագահին ուղղուած պատգամագիրը կը ճշդէ այս յետաձգման պայմանները, յոյս կը յայտնէ թէ համաձայնութեան մը ճամբուն վրայ արդէն ձեռք բերուած իրական յառաջդիմութիւնը այսպէսով աւելի եւս պիտի ամրանայ եւ ի վերջոյ յաջողութիւնը պիտի գայ պսակել թափուած ջանքերը և արդարացնել հաստատակամ բարեացակամութիւնը։

.*. Այս առթիւ Ժուռնալի քաղաքական բաժնի խմբագիր Սէն-Պրիս կը գրէ.

Այս յետաձգումը ցաւալի դէպք մըն է, բայց ոչ զարմանալի։ Կռիւի սաղմը կար այն պայմաններուն մէջ իսկ, որոնց տակ 1928ի գարնան կատարուեցան Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովի ընտրութիւնները։ Ընտրողները այն տպաւորութիւնն ունէին որ հրաւիրուած են արտայայտուելու ամենայն ազատութեամբ, մինչդեռ իրականին մէջ պէտք է շարժէին ֆրանսական հոգատարութեան նեղ սահմանին մէջ։

Հակասութիւնը երեւան ելաւ, երբ ժողովը աշխատանքի լծուեցաւ։ Ազգայնական մեծամասնութիւնը պատրաստեց Սահ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՋՆՋՈՒԱԾԸ

Փիէռ Լոթիի գործերուն ամբողջութիւնը պիտի արժանանայ նոր տպագրութեան մը, խիստ ճոխ ու հարուստ։

* *
*

Ընթերցողը կը յիշէ, — կամ չի յիշեր — Լոթիի մէկ պրակը՝ «Հայկական ջարդերը»։ Այդ գրքոյկը պատերազմէն անմիջապէս վերջ հրատարակուած է, ու Լոթի ինքզինքը կը գերազանցէ ջարդուած ցեղի մը հանդէպ իր ցոյց տուած ճիւաղային արհամարհանքով եւ սեւագիրութեամբ։ Տէկին Իսկուհի Մինաս՝ ատենին «Շանթ»ի մէջ պատասխանեց՝ պատշաճօրէն ստորագծելով Լոթիի գրի առած այլանդակութիւնները։

Կար՝ օրինակի համար, սա առասպելը։ Իբր թէ Հայ մը Էրզրումի հիւպատոսին վրայ զէնք կը քաշէ պատուհանէ մը (պատերազմէն առաջ), որպէսզի Թուրք մը կարծուի հեղինակը ու ֆրանսական հանրային կարծիքը գրգռուի Թուրքերուն դէմ։

Եթէ չեմ սխալիր, այդ տողերէն վար, տասը տող կէտադրութիւն կար՝ «censure» (գրաքննիչին կողմէ ջնջուած) բառն ալ մէջտեղը։

Գրաքննութիւնը դեռ կը տիրէր 1919 ին։

*
* *

Խնդիր է գիտնալ թէ ի՞նչ առասպել կը պարունակէին այդ ջնջուած տողերը։

Եւ ինչո՞ւ ջնջուեցան։

Եթէ պատմուածը պաշտօնական հանգամանք ունէր, զայն ջնջելը աւելորդ ու վնասակար էր։ Իսկ եթէ առասպել մըն է, միւսներուն պէս, այն ատեն դիւրին պիտի ըլլար Լոթիի հասկցնել թէ կը ստեղծէ, կը շարունակէ ստեղծել։

*
* *

Լոթի մեռաւ, գնաց, առանց խղճի խայթ մը զգալու։ Բայց պիտի մնան իր գործերը, որոնց մէջ՝ ան, քաղաքականութիւն կաթեցուց։ Թոյնի կաթիլներ . . . որոնց կարգին կրնանք նկատել սա ջնջուած տողերը։

Այնքան ստորին, որքան լուռ։

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՑԻ

ՁԻՒՆ - ՁՄԵՌ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.

Եւրոպայի հետ երկաթուղային հաղորդակցութիւնները տակաւին ընդհատուած կը մնան՝ առատ ձիւն տեղալուն պատճառաւ։Սէնփլոն-Արեւելեան երեք ճեպընթացներ ութ օրէ ի վեր անշարժութեան մատնուած են Թրակիոյ մէջ։

.*. «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցն ալ կը հաղորդէ որ ճեպընթացներէն մէկուն մէջ կը գտնուի Պաղտատի անգլիական նորընտիր մարզպան սըր Կիլպըրթ Քլէյթըն։

Պոլսոյ մէջ ցուրտէն մեռած են հինգ հոգի, իսկ Պոլսոյ մօտերը սառած են 600 արջառ։ Գայլեր մտած են նոյնիսկ Պոլսոյ կարգ մը թաղերուն մէջ։

Պոլսոյ բոլոր դատարանները փակուած են, որովհետեւ դատաւորները չեն կրնար իրենց տուներէն դուրս ելլել։

652 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ ԿՐԻՓԷՆ

Վերջացող շաբթուան ընթացքին Անգլիոյ մէջ կրիփէն մեռան 652 հոգի։ Նախորդ շաբթու 321 հոգի միայն մեռած էին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ

ՁՕՆ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ

Այս ուշագրաւ յօդուածին հեղինակն է հռչակաւոր համայնավար եւ այժմ ընդդիմադիր եւ աքսորական Լեւ Տրոցկին: Գրուած է 1912 նոյեմբեր 12ին եւ նոյնութեամբ հրատարակուած՝ համայնավարական պետութեան կողմէ 1926ին՝ Տրոցկիի երկերուն Զ. հատորին մէջ՝ (էջ 225 — 235):

ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Կասկած չկայ, որ ներկայիս կը գտնուինք Արեւլ. Հարցի ամենասուր շրջաններէն մէկուն մէջ և ժամանակակից պատերազմը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ մէկն այն սովորական վիրահատութիւններէն, որոնք պարբերաբար կը կատարուին «Հիւանդ մարդ»ու զառամեալ կազմին վրայ: Այդպէս է եղած հինէն: Արեւելեան հարցի ո՛չ մէկ մասը խաղաղ ճամբով լուծուած է, ու թէեւ կարելի է եղած բոնի միջոցներ գործածել, բայց եւ այնպէս եւրոպական քաղաքականութիւնը միշտ հանդիսացած է անզօր՝ յաւառ չկամութեան, կամ աւելի ճիշդ՝ Թուրք կառավարութեան՝ տիրող կարգերը փոխելու անկարողութեան հանդէպ:

Ինչպէս, քաղաքագիտութիւնն ալ պակաս մեղաւոր չէ որ շատ խնդիրներ երկար ժամանակ մնացեր են անլուծելու եւ վերջ ի վերջոյ յանգեր են անակնկալներու: Բայց այն ալ ճիշդ է, որ եթէ Թուրքիան բարի կամեցողութիւն եւ աւելի ճկունութիւն ունենար՝ կրնար առաջքն առնել այդ անակնկալներէն շատերուն, որոնք աւելի եւ աւելի սեղմեցին իր սահմանները եւ հասցուցին զայն վերջապէս Փոքր Ասիոյ դռները:

Արեւելեան հարցի օղակներէն մէկն է եւ Հայկական խնդիրը, որու ծագման պատճառները նոյնն են, ինչ որ Մակեդոնական հարցինը: Եւ եթէ այդ վերջինը կրնայ յանգիլ պատերազմի, որ կը վճռէ այդ խնդիրը վերջնապէս, բնական է որ ներկայիս պէտք է հերթական դառնայ նոյնպէս եւ Հայկական հարցը, մանաւանդ որ Հայաստանի վիճակը միշտ աւելի վատթար է եղած, քան Մակեդոնիայինը:

Մակեդոնիայի համար Պուլկարիոյ հարեւանութիւնը մեծ բախտաւորութիւն է եղած:

Եւ իսկապէս, Մակեդոնացիներն իրենց յեղափոխական շարժման համար միշտ գտեր են Պուլկարիոյ կողմէ ո՛չ միայն բարոյական, այլ եւ նիւթական աջակցութիւն, եւ անյաջող ապստամբութիւններէ յետոյ մակեդոնական յեղափոխականները հանգիստ կը վերադառնային Պուլկարիա, ուր միշտ կը գտնուէին վտանգէ զերծ և նոյնիսկ սիրալիր ընդունելութեան եւ ապաստանի կ՚արժանանային: Ասկէ զատ,— եւ այդ ամենագլխաւորն է — Թուրքիան քիչ պարագաներու մէջ դիմած է ծայրայեղութեան Մակեդոնիոյ հանդէպ, որովհետեւ չէր կրնար նկատի չունենալ, որ Պուլկարիոյ մշտական սպառնալիքները կրնան գործօն միջամտութեան ձեւ առանալ:

Բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ կը գտնուէին Թուրքիոյ Հայերը: Անոնց ապստամբները, անգամ յաջող կռիւներէ յետոյ, չէին կրնար ինչպէս երկար ժամանակ մնալ տաճկական հողի վրայ եւ ստիպուած էին անցնիլ արտասահման, այսինքն Պարսկաստան կամ Կովկաս: Բայց ինչպէս յայտնի է, Թուրք պետութիւնը միշտ քիչ է հաշուի առած Պարսկաստանը եւ շարունակած է Հայերը հետապնդել նոյնիսկ պարսկական հողի վրայ:

Այդ բոլորէն զատ, սահմանը անցած ատեն Հայերը ստիպուած էին ընդհարումներ ունենալ եւ պարսկական Բիւրտեբու հետ, որոնք անոնց համար պակաս վտանգաւոր չէին, քան Թուրքերը:

Ռուսական հողի վրայ եւս հայ տարագիրները հարկադրուած էին միշտ պահուիլ, որովհետեւ ռուսական իշխանութիւնները զիրենք կը նկատէին ո՛չ թէ իբրեւ Թրքական սարսափելի պայմաններու զոհերը, այլ ուղղակի իբրեւ յեղափոխականներ: Իսկ յեղափոխականները, ինչպէս յայտնի է, պէտք էր միշտ բանտարկել, եթէ նոյն իսկ անոնք եկած ըլլային Նիքարագուայէն կամ Փիլիպպեան կղզիներէն:

Եւ ինչ ռուսական Թուականներու կէսերուն ու իննսուներորդական թուականներու սկիզբը Կովկասի մէջ բանտերը կէս առ կէս լեցուած էին «քաղաքական յանցաւորներով», որոնց ամբողջ յանցանքը այն էր, որ կը զբաղէին իրենց հայրենակիցներու վիճակը բարւոքելու խնդրով, քանի որ անոնք ենթակայ էին պարբերական եւ սիստեմատիկ կոտորածներու, որոնցմէ կը ցնցուէր ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը: Իշխան Լօբանով — Ռաստովսկիի տիպարէն քաղաքագէտները կատարեալ ազատութիւն էին տուեր Ապտիւլ-Համիտին՝ կոտորելու Հայերը, իսկ իշխան Գոլիցինի նման վարիչները բանտերու մէջ կը փտեցնէին անոնք որ կը համարձակէին բողոքել համիտեան խժդժութիւններու դէմ:

Այսպիսով, Հայկական Հարցը, կրկին կենդանի հետաքրքրութեան առարկայ կը դառնայ: Իսկապէս այդ հարցը երբեք չէ մեռած, այլ ժամանակաւորապէս միայն լռութեան է դատապարտուած 1897-1901 թուականներուն, երբ 1894-1896ի կոտորածները ազգաբնակչութիւնը հասցուցին կատարեալ յուսահատութեան եւ սպառեցան յեղափոխական մարմիններու միջոցները: Պէտք է աւելցնել, որ Հայերը կորսնցուց էին իրենց հաւատքը դիւանագիտական միջամտութեան մասին, ուստի եւ յեղափոխական շարժումը ժամանակ մը կանգ առաւ:

1901էն սկսած, աչքի կը զարնէ որոշ աշխուժութիւն այդ շարժման մէջ, որ եւ կը պսակուի 1904 Թուի Սասունի ապստամբութեամբ՝ ղեկավարութեամբ հռչակաւոր Անդրանիկի:

Սակայն այդ ապստամբութիւնն ալ չտուաւ դրական արդիւնք, եւ Անդրանիկը ստիպուեցաւ իր զինակիցներու մէկ մասին հետ լքել հարազատ լեռները:

Բայց այդ ժամանակէն ի վեր յեղափոխական ուժեղ պրոպագանդը, ժողովուրդի սպառազինումը եւ երբեմնակի ընդվզումները չեն դադրիր: Եւ եթէ Թրքական Սահմանադրութիւնը ժամանակ մըն ալ ուշանար, շատ հաւանական է, որ Թրքա Հայաստանը նոր հսկայական ապստամբութեան թատերաբեմ հանդիսանար, որու մէջ բացի Հայերէն՝ մասնակցութիւն կ՚ունենային եւ Թուրքերը:

Թուրքիոյ սահմանադրութիւնը նոր յոյսերով թեւաւորեց հայ ժողովուրդը: Ճիշդ է, հայութեան համար ամբողջ գործը այդտեղ եւս սահմանափակուեցաւ միայն իրենց վիճակի բարելաւման դատարկ խոստումներով, բայց Հայերը սիրով հաւատացին այդ մարդոց, որոնք տապալեցին Ապտիւլ Համիտի բռնակալութիւնը: Հայերը անոնց ներեցին նոյնիսկ Ատանան, իր տասնեակ հազարի հասնող զոհերով եւ այդ մղձաւանջային կոտորածներէն յետոյ ալ, չդադրեցան հաւատալու երիտասարդ Թուրքերու երդումներուն: Հայերու անկեղծ փափաքը, աշխատելու Թուրքերուն հետ ձեռք ձեռքի՝ այն տեղը հասաւ, որ ամէնէն ազդեցիկ հայկական «Դաշնակցութիւն» կուսակցութիւնը օրինական դաշն կռեց երիտասարդ Թուրքերու «Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն» կուսակցութեան հետ՝ սահմանադրական վարչաձեւը պաշտպանելու եւ տեղական ինքնավարութիւնն իրականացնելու համար, որուն յետագայ զարգացումը պէտք է յանգէր ազգային-մշակութային ինքնավարութեան:

Հ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

Համբարձում Մելիքեան, որուն մահը արձանագրեց Յառաջ Գշ. օր, յայտնի դէմք էր Ռուսահայերու մէջ եւ ուշագրաւ դեր կատարած է հանրային կեանքի զանազան ասպարէզներուն մէջ: Ծնած էր Բագու, 1864 մայիս 25ին, ունեւոր ընտանիքի մէջ:

Երիտասարդ հասակէն նետուեցաւ նաւթարդիւնաբերական գործունէութեան ասպարէզը, ուր ունեցաւ լայն յաջողութիւն եւ դարձաւ Բագուի առաջնակարգ դրամատէրներէն մէկը: Եղաւ հիմնադիրը Բագուի քաղ. վարկային ընկերութեան եւ Բագուի առեւտրական դրամատան, երկուքն ալ սեղանաւորական խոշոր ձեռնարկներ: Հիմնեց 4 բաժնետիրական նաւթային ընկերութիւններ: Առ հասարակ, Բագուի նաւթարդիւնաբերական-դրամատիրական շրջաններուն մէջ կը վայելէր մեծ ազդեցութիւն:

Սակայն, Համբարձում Մելիքեանի կեանքը միայն այսքանով չսահմանափակուեցաւ: Անիկա ցոյց տուաւ արդիւնաւոր հանրային գործունէութիւն, մասնաւորապէս հայկական կեանքի մէջ: Մօտ երեսուն տարի մասնակցութիւն ունեցաւ Բագուի քաղաքային ինքնավարութեան կեանքին մէջ: 5 տարի վարեց եկեղեցական երէցփոխի պաշտօն եւ հայկական ծխական դպրոցներու հոգաբարձու էր: Մէկն էր Բագուի հայկական միլիոնատէր հիմնադիրներէն, և հայ թատրոնի զարգացման համար դրամ չէր խնայեր: Նիւթական աջակցութիւն ցոյց կուտար հայ արուեստի ու գրականութեան աշխատաւորներուն. Շիրվանզադէ, Աբէլեան եւ շատ ուրիշներ յաճախ վայելած են անոր օգնութիւնը:

Երբ, 1896ի կոտորածներէն յետոյ, հազարաւոր գաղթականներ թափուեցան Կովկաս, Հ. Մելիքեան մէկն էր անոնցմէ, որոնք մասնակցեցան անոնց խնամատարութեան եւ ապա վերադարձի կազմակերպութեան:

Անդամ էր նաեւ այն յանձնախումբին, որ կը վարէր Խրիմեան Հայրիկի ընդունելութեան գործը Բագուի մէջ: Բագուի հայ հասարակութիւնը արտակարգ ընդունելութիւն ցոյց տուաւ «յեղափոխական» կաթողիկոսին որ էջմիածնի աթոռն էր բազմած՝ Հայկական Հարցը լուծելու համար: Այդպէս էր համոզուած Կովկասահայ մտաւորականութիւնը...

Եկեղեցական կալուածներու գրաւման ժամանակ, Հ. Մելիքեանն ալ մասնակցեցաւ ընդհանուր բողոքին եւ արտաքսուեցաւ Կովկասի սահմաններէն: Գալիցինի մահափորձէն ետքը ազատագրուեցաւ, մինչեւ որ Սվեատոպոլկ-Միրսկիի կառավարութիւնը արտասահման աքսորեց զայն: Միայն Վորոնցով-Դաշկովի Կովկասի փոխարքայ նշանակուելէն յետոյ իրաւունք ստացաւ վերադառնալու Թիֆլիս, ուր շարունակեց գործօն մասնակցութիւնը հանրային գործերուն: Հինգ տարի վարեց Հայոց Ազգագրական Ընկերութեան նախագահի պաշտօնը, հոգաբարձու էր Ներսիսեան դպրոցի, տնօրէն «Հորիզոն» լրագրին, եւայլն: «Հորիզոն»ը անոր օրով դարձաւ ամենատարածուած հայերէն թերթը. պատերազմի տարիներուն սպառումը հասաւ 18000ի: Հանգուցեալը անձամբ կը վարէր թերթի վարչական մասը եւ հրատարակութիւնը դրած էր օրինակելի հիմերու վրայ: Իր տան մէջ կազմակերպած պարբերական ճաշկերոյթ - հաւաքոյթներով «Հորիզոն»ի շուրջ համախմբած էր Թիֆլիսի առաջաւոր մտաւորականութեան մեծ մասը: «Հորիզոն»ին կ՚աշխատակցէր նաեւ անոր որդիներէն մէկը՝ Սուրէնը, որ ապա մտաւ Դրօի կամաւորական խումբին մէջ, մասնակցեցաւ ճակատամարտներուն, յետոյ դարձաւ հայկական բանակի փայլուն սպաներէն մէկը եւ 1921ին սպանուեցաւ Թիֆլիսի մէջ բոլշեւիկներուն ձեռքով:

Ռուսական յեղափոխութենէն յետոյ, Հ. Մելիքեանի տան դռները բացուեցան աւելի լայն հասարակական շրջաններուն առջեւ: Անոր մեծ տան մէկ մասին մէջ տեղաւորուեցաւ Հայ Ազգային Խորհուրդը, ուրիշ մասին մէջ՝ «Ազատամարտ» թերթի խմբագրութիւնը: «Հորիզոն»ը դրաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տրամադրութեան տակ: Առհասարակ, մինչեւ վերջ ալ նա մնաց բարեկամական կապերով կապուած Դաշնակցութեան հետ:

1918 թուին Հ. Մելիքեան Ռուսիա կը գտնուէր: 11 ամիս շարունակ զայն քարշ տուին Չէկայէն բանտ ու բանտէն Չէկա: Երկու անգամ դատապարտուեցաւ մահուան, իբրեւ «բուրժուայ» ու «հակայեղափոխական»: Եւ ազատուեցաւ միայն հրաշքով, իր նախկին ծառայողներու եւ բանուորներու միջամտութեամբ: Անհնարին նեղութիւններով կարողացաւ դուրս գալ բոլշեւիկեան տիրապետութեան սահմաններէն և հասնիլ Թիֆլիս:

1920ի Փետրուարին հրաւիրուեցաւ Երեւան՝ ելեւմտական նախարարութեան օգնականի - առեւտրա - արդիւնաբերական բաժնի վարիչի պաշտօնով եւ այդ պաշտօնը տարաւ 8 ամիս: Անոր անմիջական ղեկավարութեամբ մշակուեցան շարք մը ծրագիրներ, որոնք պէտք է գործադրութեան դրուէին. ասոնք են՝ պետական աղահանքերու օգտագործման ձեւը, պետական դրամատան կանոնագիրը, կեանքի եւ գոյքի ապահովագրութիւնը, երկրագործական դրամատուն եւայլն:

Երեւան եղած ժամանակ Մելիքեան Հայաստանի կառավարութեան նուիրեց իր Թիֆլիսի տուներէն մէկը եւ քաղաքային ինքնավարութեան խոստացաւ Երեւանի մէջ կառուցանել ժողովրդական Տուն-Թատրոն մը: Քաղաքային ինքնավարութիւնը այդ նպատակին յատկացուց որոշ հողամաս եւ ծրագրած էր 1921ին ձեռնարկել Տան շինութեան:

1920ի աշնան Մելիքեան վերադարձաւ Թիֆլիս, բայց Հայաստանի խորհրդայնացումէն յետոյ ստիպուած եղաւ անցնիլ արտասահման՝ չկրնալով դիմանալ Վրաց մենշեւիկ կառավարութեան հալածանքներուն: Հայաստանի կառավարութեան անդամ ըլլալն ալ չէր օգներ: Ժորդանիայի կառավարութիւնը գրաւած էր անոր տունն ու գոյքը, ինչպէս եւ Ազրբէջանի կառավարութիւնը գրաւած էր անոր Բագուի տունն ու կալուածները, բոլոր նաւթարդիւնաբերական ստացուածքները:

Արտասահման անցնելով՝ Հ. Մելիքեանը ընտանիքով հաստատուեցաւ Փարիզ, ուր և մնաց մինչեւ մահը: Վերջին ժամանակներս առողջութիւնը քայքայուած էր. կը տառապէր արեան շրջանառութեան խանգարումէն, որուն եւ զոհ գնաց:

Տարագրութեան մէջ ալ չէր կորսնցուցած հանրային հետաքրքրութիւնը. կը մասնակցէր Թեմի կազմակերպութեան աշխատանքներուն, Հ. Հ. Պատուիրակութեան ձեռնարկներուն եւն.:

Հ. Մելիքեանի մահով կարկառուն դէմք մը կը հեռանայ հայ կեանքէն: Վ.

Պ. ՍԵՊՈՒՀԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

Պոլսոյ Պատժական Գ. Ատեանը քնն՛ած է գործը Պ. Վահան Սեպուհեանի, որ կ՚ամբաստանուէր թէ անկանոն սնանկութիւն առաջ բերած է:

Դատավարութիւնը լրացաւ: Դատարանը, քննել տալէ յետոյ տետրակները, այն եզրակացութեան եկած է թէ տետրակները անկանոն բռնուած են: Ասոր համար երեք ամիս բանտարկութեան պատիժ սահմանեց, բայց վճռին գործադրութիւնը յետաձգեց, նկատի ունենալով Պ. Վ. Սեպուհեանի մաքուր անցեալն ու ընկերային դիրքը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

«Ցո՞ երթայք».— կաթող. կոնդակ արտագաղթին դէմ. — 150 Թուրք սպաներ բանտարկուած.— Թուրք հրոսակներ կը գործեն Մէյտան-Էքպէզի մէջ.— Հայ սպայի մը խաչագողութիւնը:

ՀԱԼԷՊ, 28 Յունուար.— Կիլիկիոյ կաթողիկոսը «Ցո՞ երթայք» խորագրով կոնդակ մը հրատարակեց, որով կ՚ազդարարէ գաղթելու տրամադիր ժողովուրդին հանգիստ մնալ իրենց ներկայ բնակավայրին մէջ եւ բախտ չորոնել օտար հորիզոններու տակ:

Դառն իրականութիւնը դժբախտաբար ցոյց կուտայ թէ դժուար է հոսանքին առջքը առնել պաշտօնական միջոցներով: Նախորդ թղթակցութեամբս տուի աղէտին իրական պատկերը, որ կը պահանջէ գործնական միջոցներ եւ նիւթական աջակցութիւն:

Կաթողիկոսի կոնդակէն օրինակ մը կը դնեմ «Յառաջ»ի խմբագրութեան տրամադրութեան տակ:

*** Վերջերս Թուրքիայէն Հալէպ եկաւ հեղինակաւոր Ամերիկացի մը, Մր. Լայմըն, որ կը պատմէ թէ Մ. Քէմալի պարտադրած ձեւափոխութիւնները շատ դժուարին կուգան Թուրք ժողովուրդին, եւ թէ Աֆղանիստանի դէպքերը իրենց անդրադարձումը պիտի ունենան նաեւ Թուրքիոյ մէջ: Այս իսկ պատճառով. Թուրք վարիչները օղակը կը սեղմեն ու կը սեղմեն: Սակայն, հակառակ այս սեղմումներուն, Թուրք բանակին յառաջադէմ զինուորականութիւնը դիւրացուց փախուստը Քեազիմ Գարապէքիրի եւ երբ հետեւանք այս դէպքին, այսօր 150 զինուորականներ իրենց մեղքը կը քաւեն բանտերու մէջ. իսկ մաս մը մարդիկ ալ տեղն ու տեղը սպաննած են:

*** Այս օրերս Մէյտան-Էքպէզի հայ խանութպանները իրենց ապրանքներով կը փոխադրուին Հալէպ, որովհետեւ նոյն շրջանը լեցուած է Թուրք չէթէներով որոնք յարձակում կը գործեն օրը ցերեկով ու ահ ու սարսափ կը ձգեն ժողովուրդին մէջ: Այդ վայրին բնակիչները խանութպաններ են, որոնց ընտանիքները Հալէպ կը նստին:

*** Շաբթուս հետաքրքրական դէպքի մը հանդիպեցանք: Հայ սպայ մը ինքնիրեն պատասխանատու զինուորական պետի հանգամանքը տալով, լուր կը տարածէ թէ եկած է կեդրոնէն (Դամասկոսէն) զինուորագրելու համար մաս մը մարդիկ: Այս կերպով բաւական մարդիկ կ՚իյնան իր ծուղակը: Իւրաքանչիւր անձէ առած է 82 ղրշ. դրամ, իբր գրողչէք խոստանալով զինուորագրուողներուն ամսական 42-50 ոսկի սուրիական: Շատեր կ՚արձանագրուին՝ մղուած անգործութեան տաղտուկէն, որպէսզի իրենց ընտանիքին հացը ճարեն: Պէտք է շեշտել որ ներկայիս անգործութիւնն ու թշուառութիւնը մեծ համեմատութիւններ առած են ամբողջ Հալէպի շրջանին մէջ:

Արձանագրուած զինուորները իրենց քաղկէն շինել տուած զինուորական հագուստներով կը ներկայանան Ֆրանս. տեղեկատու դիւանին, զրկուելու համար իրենց համար նշանակուած գունդերը: Պատկան իշխանութիւնը՝ բոլորովին անտեղեակ խնդրէն, կը զարմանայ եւ կը սկսի հարցաքննութեան: Երկար քննութիւններէ վերջ կը հաստատուի որ խեղճերը զոհը եղած են խաչագողի մը: Խարդախութեան հեղինակը ձերբակալուած եւ բանտարկուած է:

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏԵՐԶ. ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ...

Թուրքիոյ պատերազ... մնաններու հատուցման գործ... յապաղումներու կ՚ենթարկ...

Միջազգային Յանձնախ... որ կազմուած էր այս կարգադրութեամբ զբաղել... նօթ է միայն իրեն հետ ... նեցողներուն: Ցարօրինակ ... թէ 1929ին տակաւին, ... մնացած հատուցումներ կան ... գադրելի: Բայց պէտք է ... հատուցումներու ժամ... ջանը կ՚երկարի մինչեւ ... դաշնագրին գործադր... թուականը, այսինքն, մի... օգոստոս 1924: Բաղկացուց... յարգելի անձնաւորութ... որոնք տոգորուած են ... մտադրութիւններով, ... խումբը սակայն, իր վճ... րու դանդաղութեամբ, հետ... շատ դժգոհութիւն պատճ...

Անկասկած, կազմա... թիւնը թերի է: Բայց ան... կողմերն ըմբռնելու մէջ ... պէտք է անոր գործունէ... եղանակին մասին գաղափ... նալ: Թուրք կառավա... Համաձայնականներու ... գրութեան տակ դրած էր ... լիոն Թրքական ոսկի դրամ... սինքն մօտ 550 միլիոն ... Այս գումարին բաշխումը ... նուած էր «Գնահատման ... նախաձեռնի մը, որ կազմու... 1923ին, Լօզանի դաշնագր... ուած պայմանագրութեա... հետեւանքով: Յանձնա... Փրանսացի, անգլիացի եւ ի... երեք պատուիրակներու ... րութեան տակ, կեդրո... ընտրեց Փարիզը եւ իր ... կազմակերպեց ու ղրկեց ... յանձնախումբեր, մէկը ... միւսը Իզմիր եւ երրորդ ... Սուրիա-Պաղեստին, գործեր... ղին վրայ քննելու եւ ... ժեշտ թղթածրարները պ... տելու համար:

Այս փոխ յանձնախ... տեղեկաբերները՝ իրենց ... մէջ ներկայացուած հա... արդարացի պահանջները ... կէին իրենց պաշտօնակ... քննութեան եւ գնահատ... անկէ յետոյ միայն Գ... խումբին, որ կը կատարէր ... քննութիւնն ու կը վճռէր ... յանձնախումբին մէջ որոշ... կը տրուին ձայներու մեծ... նութեամբ եւ հաւաքա... որ ալ ըլլայ պահանջատէ... գումարը: Ասկից զատ անոր... ները անվերաքննելի են: ... է թէ ի՛նչ ամենակարող ... նութեամբ իրաւազօրուած ... Միջազգային եռապետութ... հետեւաբար ի՛նչ մեծ ... տասխանատուութիւն ունէ... Պատենագրի աղէտալները ... պահանջին մասին վճիռ ... ունելէ յետոյ, իրենց ըլլալ... տուցման հարիւրին 40ը կը ... նան ու թէեւ, փոխ-յանձնախ... բերը բոլորն ալ վերադար... արդէն անցեալ ամառուընէ ... անոնք պարտաւոր են սպասե... նական վճռման (որ հաւա... աննշանակութիւն ըլլայ) որպէսզի ... եալ խնդիրներն ալ քննու... ման ենթարկուին, որովհետեւ ... ատեն է որ կարելի պիտի ... հատուցումներու սակը ճշդե...

Ինչպէ՞ս բացատրել ... դանդաղութիւն մը, որ կը ... նոտէ շահագրգռուողները ... շուշտ, սկիզբները պէտք ... գործունէութեան նոր եղա... որդեգրել, քանի որ սովոր... դուրս նոր տեսակի գործ...

...ր կը քննուէր։ Քիչ մը վարա-
...եցան, դեդեւեցան, եւ ըսենք,
...ամանակ վատնեցին։ Ի՛նչ ըսենք
...եւ այն հազարումէկ դժուա-
...ութիւններուն, որոնց հանդիպե-
...ն փոխ-յանձնախումբերը՝ ամէն
...էկուն իրաւունքը ճշդելու, ան-
...իմ պահանջները զատելու, չա-
...ազանցումները իրենց իսկական
...ամեմատութեան վերածելու
...ամար, շարժելու համար անոնք
...ր իրենց վնասները ապացուցա-
...ելու մէջ անփութութիւն ցոյց
...ուտային եւ կամ անխիղճ եւ
...արտար պահանջատէրերու սա-
...րանքներէն չխաբուելու համար։
...յս անխուսափելի յապաղումնե-
...էն կը վնասուէին անշուշտ խղճ-
...համիտ պահանջատէրերը եւ երբ
...կը տեսնէին թէ իրենց խնդիրը
...վերջացաւ փոխ-յանձնախումբին
...մէջ, կը կարծէին թէ այլեւս կը
...նայ գանձել։ Կը սխալէին։ Որով-
...հետեւ, ստիպուած էին տակաւին
...երկար ատեն սպասել։

...Իրօք, մարդ կը տարուի կար-
...ծելու թէ, փոխ-յանձնախումբերու
...մէջ խնդիրը երկարօրէն քննուելէ
...ետեւ, թղթածրարի մը մէջ ամփոփ-
...ուելէ յետոյ, կը մնայ, կարճ ժա-
...մանակի մը մէջ, վճռի ենթար-
...կել տալ։ Ոչ սակայն։ Փարիզի մէջ
...ամէն ինչ ծայրէն կը սկսի։ Կար-
...ով, ամէն մէկ պատուիրակ կը
...ենարկէ նոր քննութեան մը, որ
...րնայ յաւիտենս երկարիլ։ Թղթ-
...ածրարներ կան, որոնք պատուի-
...ակներու սեղանին հասնելէ առաջ,
...արի մը կը սպասեն։ Եւ ինչո՞ւ։
...րովհետեւ, տրամադրուած գու-
...մարները համեմատական չըլլա-
...ով վնասներու գումարին, անկա-
...ելի է առատաձեռն ըլլալ. նոյն
...ոկ արդար... ըլլալ եւ անշուշտ,
...ոնի որ ամէն մէկ պատուիրակ
...րաւունք ունի ակնարկ մը նետե-
...ու իր պաշտօնակցին գնահատու-
...թեան վրայ, չափազանցելու վե-
...անգը հեռացուած է։ Հոս է կի-
...արկուած եղանակին լաւ կողմը։
...այց փոխադարձ հակակշռի այս
...րաւունքը ի՞նչ բանի յանգեցաւ
...ործնականին մէջ։ Արդակցութիւն-
...ներու, որոնք ճակատագրական են
...հոն, ուր երեք ազգեր կը գտնուին
...քովէ քով։

...Ֆրանսական մեծ օրաթերթի
...ը աշխատակիցներէն մէկը հարցը
...ննելով, կը թուէ այն պատճառ-
...ները, որոնք արգելք կ'ըլլան հա-
...ուցումներու խնդրին արագ եւ
...րդար լուծման եւ իր կողմէ
...առաջարկէ որ յապաղումներու
...առջքն առնելու նպատակով, որոշ
...այմանաժամ մը նշանակուի
...անձնախումբին աշխատութեան
...ամար։

ՏԱՆ ՎԱՐՁՔԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔԸ

Հաւանական է որ բնակու-
թեան և գործի վայրերու վարձ-
քի օրէնքը Խորհրդարանին կողմէ
վերջանալու ենթարկուի յա-
ռաջիկայ շաբթուան ընթացքին։

Անցեալ շաբթու արդէն, յա-
տուկ յանձնախումբը իր մշակած
օրինագիծը հաղորդած էր դատա-
կան Նախարարին, որ կատարուած
աշխատանքին մասին, իր գոհու-
նակութիւնը յայտնելէ յետոյ,
կարգ մը դիտողութիւններ ըրեր
եւ յայտներ էր թէ ո՞ր կէտե-
րուն վրայ կը տարբերի իր տե-
սակէտը օրինագծին կարգ մը
տրամադրութիւններէն։ Փոխա-
դարձ համաձայնութեամբ, օրի-
նագծին մէջ մտցուած են հետեւ-
եալ փոփոխութիւնները։

1.— Պայմանաժամի երկա-
րաձգման իրաւունքը պիտի տրուի
նաեւ օտարականներուն։

2.— Բնակութեան յատկաց-
ուած շէնք մը գործատեղիի վե-
րածելէ առաջ, կալուածատէրը
պարտաւոր է նոյն քաղաքին մէջ
իր շէնքին հաւասար արժէքով,
բնակութեան շէնք մը շինել։

3.— Ամէն պարագայի մէջ,
առանց բացառութեան, կալուա-
ծատէրերը պարտաւոր պիտի ըլ-
լան իրենց պարապ եւ վարձու
բնակատեղիները յայտնելու։

4.— Դատական Նախարարը
կը պահանջէր որ վարձքի դատե-
րու մէջ՝ հաշտարար դատաւորը
իրաւունք ունենայ վճռելու տա-
րեկան 3000 փրանք վարձքով
յարկաբաժիններու եւ ամսական
500 փրանք կահաւոր բնակարան-
ներու վիրաբերեալ դատերը։

Յանձնախումբը համամիտ չէ
գտնուած դատական Նախարարին։

Կը յուսացուի որ մինչեւ մէկ
ամիս, վարձքերու օրէնքը վաւե-
րացուի Խորհրդարանին կողմէ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍ. ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ ցորենի վաճառական-
ները ժողով մը գումարեցին եւ
ալիւրի մաքսատուրքի զեղչու-
մին առթիւ խնդրագիր մը ղըր-
կեցին վարչապետութեան եւ
Ազգ. ժողովի Նախագահութեան։
Ցորենի վաճառականները կը
յայտնեն թէ ալիւրին մաքսա-
տուրքը 5,5 ղրշ. իջնելու պարա-
գային, իրենք մեծ վնասներու
պիտի ենթարկուին եւ ստիպ-
ուած պիտի ըլլան գործերը
դադրեցնելու։

Վաճառականները երեք միջոց
առաջարկած են կացութիւնը
փրկելու համար։ 1. մաքսատուր-
քի տարբերութիւնը իրենց բաժ-
նուի, 2. իրենց վնասները հա-
տուցուին, կամ 3. Ալիւրի ներած-
ման իրաւունքը իրենց տրուի առ-
ժամեայ մենաշնորհի ձեւով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — «Radical» «Soleil...'»

Հայ տղաքն են, որ թերթե-
րու ծրարը անութներուն տակ,
պոռալով կը վազվռտեն Մարսէյլի
հարուստ փողոցներէն։

Այժմ դպրոցական հայ ա-
շակերտը կորսնցնելով իր սէրը
ուսումէն, կը նախընտրէ թերթ
ծախել, որովհետեւ գիտէ թէ սի-
նէմայի դրամը հոնկէ պիտի
ելլէ, իր աղքատ մօրը օգնելու
պատրուակին տակ։ Չորս տարի է
որ այս ախտը վարակած է Մար-
սէյլի հայ տղոց մեծամասնու-
թիւնը, պզտիկ տարիքէն սկսելով։

Արդէն շատերը կը դժկամին
հայերէն խօսիլ, ինչ որ կը սաստ-
կացնէ այլասերումը։ Թերթավա-
ճառ հայ մանուկը թրքախառն
ֆրանսերէն կը խօսի իր ընկեր-
ներուն հետ։

Շատ անգամ կը տեսնեմ
երկու հայ տղոց կռիւը բազմա-
մարդ պողոտաներուն վրայ։ Ան-
ցորդները կը դիտեն՝ «աղտոտ Հա-
յեր» քրթմնջելով։

Իսկ այս թշուառներուն
ծնողքը նստած մութ խուցերու
մէջ, կը սպասեն որ բացուին Հա-
յաստանի դուռները... Ու միեւնոյն
ատեն կ'անիծեն կարմիր վարիչ-
ները, որոնք դուռները կղպելով,
կը ստիպեն որ հայ մանուկները
«Radical» եւ «Soleil» ծախեն եւ
ապրուստ ճարեն։

Պ. ՊՈՂԻԿԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԵՎՐԱՆ.— Այս կիրակի «Ա-
րաքս» մարզական միութիւնը
հրաւիրած էր Paribas «1er HC»
խումբը՝ մրցելու համար «Ա-
րաքս»ի Ա. խումբին դէմ, բայց
Ֆրանսացիները չներկայացան եւ
խաղն ալ տեղի չունեցաւ։

«Արաքս»ի Բ. խումբը 3ի դէմ
0ով յաղթեց A.C.C. Aubervilliers
խումբին։ Այս վերջինը քանի մը
շաբաթ առաջ ալ պարտուած
էր մեր խումբէն։

«Արաքս» բաւական ժամա-
նա է ի վեր լաւ յաջողութիւն-
ներ ունեցած է, շնորհիւ իր ան-
դամներուն համերաշխութեան։

Սեւրանի ամբողջ երիտա-
սարդութիւնը, նաեւ փարիզա-
բնակ Հայեր համախմբուած «Ա-
րաքս»ի շուրջ՝ կարելին ի գործ
կը դնեն զայն զարգացնելու
համար։

Եթէ կան երիտասարդներ,
նոյնիսկ սկսնակներ Սեւրանի
շրջակայքը եւ կամ Փարիզէն,
որոնք կը փափաքին ֆութպոլ
խաղալ, սիրով կ'ընդունուին «Ա-
րաքս»ի կողմէ։ Դիմել Պր. Օ. Վար-
ժապետեանի՝ 1 Av. Moroird,
Sevran Livry եւ կամ Պր. Օ. Լօ-
ռէնեանի, 16 Av. Jules-Verne,
Sevran.

Օ. Լ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսէյլի Հայ
Մարմնամարզական «Կայծակ»
Միութեան խումբը մրցում մը
ունեցաւ 3 Փետրուարին U. S.
Souletի Առաջին խումբին դէմ։

Խաղը սկսաւ Ֆրանսացիներ-
րու յարձակողականով, եւ տա-
սը վայրկեան վերջ փէնալթիով
մը նշանակեցին առաջին նշա-
նակէտը։ Յետոյ հայ մարզիկնե-
րը սկսան եռանդուն խաղալ եւ
շատ չանցած փէնալթիով մը
Արտաշէս Էքմէքճեան նշանա-
կեց առաջին կէտը։

Երկրորդ խաղամասին հա-
կառակորդները սկսան ալ աւելի
յարձակողական խաղալ եւ ան-
միջապէս նշանակեցին երկրորդ
նշանակէտը։ «Կայծակ»ի մար-
զիկները փոխադարձեցին եւ
խաղը վերջանալու հինգ վայր-
կեան մնացած, Եսաւ Խօսեան
գլխի հարուածով մը նշանակեց
երկրորդ նշանակէտը։ Խաղը
վերջացաւ հաւասար արդիւն-
քով՝ 2-2։

Յ. Վարթիկ

⁂ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փորթ տ'իթա-
լիի մասնաճիւղին կազմակեր-
պած վիճակահանութեան մէջ
շահած են հետեւեալ թիւերը.—

206՝ ժամացոյց, 204՝ զոյգ մը
գուլպայ, 385՝ ինքնահոս գրիչ,
230՝ մետաքս թաշկինակ, 453՝
շիշ մը շամբանեա, 462՝ արծան
մը, 5՝ «մեր խմբանկարը», 413՝
շիշ մը բուրթօ, 457՝ տուփ մը
շաքարեղէն, 481՝ արծան մը, 257՝
մետաքս թաշկինակ, 187՝ ինք-
նահոս գրիչ, 338՝ արծան մը,
145՝ թաշկինակ մը, 70՝ տուփ մը
շաքարեղէն։

Շահող տոմսակները ներկա-
յացնել, 54 rue Damesme, ամէն
կիրակի ժամը 12ին միջոցները,
մասնաճիւղիս քարտուղար Պ.
Կարպիս Մեխիքեանի եւ կամ գրել
իր հասցէին, պարգեւները ստա-
նալու համար։

(Կնիք)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅ ԽԱՉԱԳՈՂՆԵՐԸ

Երէկ մանրամասնօրէն նկա-
րագրած էինք երկու Հայ խաչա-
գողներու՝ Տրապիզոնցի Մելքոն-
եանի եւ Թաւրիզցի Մարտիրոս-
եանի շահատակութիւնները։

Ցերեկան թերթերու հաղոր-
դած լրացուցիչ տեղեկութեանց
համաձայն, Մելքոնեան լա Թուր
տ'Օվէրնեը փողոցի նպարավաճա-
ռին հետ խօսած է է ռուսերէն
լեզուով եւ անկէ ուզած է պուլկար
եկեղեցիի մը հասցէն։ Կ'ուզէր
պուլկար քահանայ մը տեսնել՝
հետը գործ մը կարգադրելու հա-
մար։

Երկու խաչագողները ձերբա-
կալուելէ վերջ, տարուեցան ոստի-
կանատուն, ուր ոստիկանապետի
քարտուղար Թոմա հարցաքննեց
զանոնք։ Յովհաննէս Մելքոնեան
յայտարարեց թէ ծնած է Տրա-
պիզոն, 27 դեկտ. 1870ին եւ կը
բնակի պանդոկի մէջ, Թարպէ փո-
ղոց թիւ 9։

Միւսը՝ Երուանդ Մարտիրոս-
եան, այլ անունով Ժորկանի՝ ծնած
Թաւրիզ 1891 հոկտ. 9ին, յայտ-
նեց թէ ինք բնակարան չունի։
Սակայն գաղտնի ոստիկան Տըլաժ
յաջողեցաւ գտնել իր հասցէն՝
Վալանս փողոց թիւ 9, ուր Մար-
տիրոսեանի սենեակին մէջ ե-
րիտասարդ ռուս կին մը, Եւ-
դոքսիա Քովնոֆ՝ երեսուն տա-
րեկան։ Այս կինը, որ Մարտիրոս-
եանին համանուհին ըլլալ կը կար-
ծուի, նոյնպէս ձերբակալուեցաւ,
ինչպէս գրեցինք, լուսանկար մը
կլլել փորձած ատեն։

Բացի Անգլիայէն, այս խա-
չագողները վերջերս բնակած են
նաեւ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ
մէջ։

ՈՂՋ ՈՂՋ ԱՅՐԱԾ— Ժիլպէր
Եւգանիէլ երկուորեակ եղբայրներ,
20 ամսու, իրենց անկողնին մէջ
կը քնանային, երբ պատճառով մը
որ անծանօթ կը մնայ, վառ ճրագ
մը ինկաւ անկողնին վրայ. քարիւ-
ղը շուտով տարածուեցաւ եւ բոցե-
րը սկսան բարձրանալ։ Տան մէջ
մարդ չկար։ Ծնողքները դուրս
ելած էին գնում ընելու, երբ
տղոց մեծ քոյրը 16 տարու,
հասաւ. մեծ ջանքերով յաջողե-
ցաւ կրակը մարել. բայց տղեկնե-
րէն մէկը արդէն այրած՝ ածխա-
ցած էր. իսկ միւսը այնքան ծանր
այրուածքներ ստացեր էր, որ յոյս
չկայ թէ կ'ապրի։

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է.— Անցեալ օր,
առեւտրական մը Ֆիլիփ Օկիւստ
պողոտայինվրայ ձերբակալել տուաւ
կին մը որուն զոհ գացեր էր քանի
մըամիս առաջ։ Կինը 52 տարու է,
արհեստով կարուհի. անոր դէմ
խաբկութեան բազմաթիւ գան-
գատներ կան. ցարդ կրած է
35 դատապարտութիւններ։ Անց-
եալ նոյեմբերին, նոր ելեր էր
բանտէն եւ իր կրած դատապար-
տութիւններուն հետեւանքով, են-
թակայ է 300 (երեք հարիւր)
տարի բնակութեան արգելքի։

ՏԵՍԱԿ ՄԸ ԽԵՆԴՈՒԹԻՒՆ —
Լոնտոնի մէջ երկու քոյրեր, որոնք
նոյն օրը մեռած գտնուեցան,
կ'ապրէին այլանդակ կեանքով մը։
Գողութեան զոհ երթալու վախը,
զանոնք տիպած էր անսովոր
զգուշութիւններ ձեռք առնելու։

Ամէն գիշեր, ձեռքերնին մէկ
մէկ մոմ բռնած, աչք կը
պտտցնէին իրենց բոլոր սենեակ-
ներուն մէջ։ Յետոյ երեք նիգերով
կ'ամրացնէին իրենց դռները։

Անոնց դրացիներէն մէկը կը
պատմէ թէ անոնք բոլորին հետ
լաւ կը վարուէին, բայց 50 տարիէ
ի վեր իրենց սովորութեան մէջ,
փոքր փոփոխութիւն մ'իսկ չէին
մտցուցած եւ որ եւ է մէկը, բան
չէր գիտեր անոնց անձնական գոր-
ծերուն մասին։

Անոնք խանութ մը կը բանե-
ցնէին։ Իրենցմէ մէկը մինչեւ
կէսօր կը զբաղէր խանութի գոր-
ծերով, կէսօրէն վերջ, միւսը կը
յաջորդէր անոր, այնպէս որ տան
մէջ միշտ մէկը կը գտնուէր։ Կի-
րակիէ կիրակի անոնք կարգով
դուրս կ'ելլէին։ 50 տարուան մէջ
անոնք օր մը հանգիստ չըրին։ Ա-
նոնց ամէնէն մեծ հաճոյքն էր
փողոցին մէջ թափառող անտէր
շուները խնամել, ինչպէս նաեւ
թռչնիկներ պահել վանդակներու
մէջ։ Նոր զգեստ չէին գներ բնաւ
եւ իրենց ամէնէն նոր զգեստը,
առնուազն 30 տարուան պատմու-
թիւն ունէր։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ 5 փետր.— Անցեալ
ամբողջ տարին, բոլորովին ա-
մուլ եղաւ Մարսիլիաբնակ Ամա-
սիացիներուն համար։ 1927ին
բաւական յառաջդիմած էր Հայր.
Միութիւնը, նախանձելի դիրք մը
գրաւելով։

Դժբախտաբար երկար չտե-
ւեց այդ բարձրացումը։ Յաջորդ
տարին զանազան պատճառնե-
րով, Միութիւնը մնաց անգործ.
եւ կարծողներ եղան թէ խպառ
լուծուած է։

Ներկայ տարուան սկիզբը
տեղի ունեցաւ Միութեան ընդհ.
ժողովը եւ վարչութեան անդամ
ընտրուեցան՝ Հաճի Մ. Ալեքսանք-
եան, Յ. Պագալեան, Ա. Պօլիկեան,
Ս. Ալեքսանքեան, Ղ. Մարկոսեան,
Ն. Թումաեան, եւ Լ. Քէլէշեան։
Նորընտիր վարչութիւնը պարտք
կը զգայ յայտարարել թէ ամէն
ջանք ի գործ պիտի դնէ, համա-
ձայն հայրենակիցներու օգտին
եւ հայութեան պահանջներուն։

Նախորդ վարչութեան ան-
դամները հակառակ անոր որ
վերջին ընդհ. ժողովին իրենց
նիւթական ու բարոյական գոր-
ծունէութիւնը ներկայացուցած
եւ իրենց պաշտօնէն դադրած
էին, զանազան հաստատութեանց
400 ֆր. բաժնած են Միութեան
գանձէն. կը յայտարարենք թէ,
բացարձակապէս ապօրինի է այս
ընթացքը։

Թղթակցութեանց եւլն.ի հաս-
ցէն.— A. Bolikian, Château de
la Valbarelle, Marseille.

(Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՔՐԻԿ.— Այո՛. այո՛, անոր կը նմանի։
ՇԱՔԷ.— Ան է, ան է..., կանգ առաւ
*ՄԱՔՐ.— Բան մը կը դիտէ, թերեւս մեզ կը փնտռէ բազմու-
թեան մէջ։*
ՇԱՔԷ.— Սկսաւ քալել նորէն։
ՄԱՔՐ.— Կը վազէ...
ՇԱՔԷ.— Ահ. ես կ'երթամ վար, դիմաւորելու։ (կը մեկնի)։
*ՄԱՔՐ.— Վա՛խ, զաւակս, ի՛նչպէս կը վազէ, հազար վախով,
...զար դողով. ուշ մնաց. չի յուսար մեզ գտնել. արդէն մեկնած կը
...րծէ...։* (Պատուհանէն կը պոռայ)։ *Հոս ենք... հոս ենք...։ Չի լսեր...։*
(...ներով նշան կ'ընէ ու կը պոռայ)։ *Գուրգէ՛ն, Գուրգէն... հոս ենք,
...աւակս, մի վազեր..., Ա՛հ, տեսաւ, հիմա հանդարտ կը քալէ, նշան
...տայ. կը տեսնե՞ս, մա՛րդ, կեցաւ պատին կռթնած, կը հանգչի,
...նչը կտրեր է. վա՛խ, զաւակս...* (կ'երթայ ինքն ալ)։
Յ. ԲԱՐԹ.— (Նեղսրտութեան խոր շունչ մը կ'առնէ). *Ո՛ւհ...
...չ պէտք է ընել։*
*ԹԱԳԻ.— Մի մտածեր, անօգուտ է. ամէն ուղղութիւն ձգէ
...պքերուն։*
*Յ. ԲԱՐԹ.— Ո՛չ, պէտք է յստակ տեսնել. կը յիշե՞ս, անցեալ-
...ը երբ կեանքդ կը պղպտէիր, կ'ըսէիր թէ շատ դժնդակ պայ-
...մններով սկսեր էիր. բայց եթէ յաջողեցար որովհետեւ գիտցար
ուզել. ես կը հաւատամ թէ կ'ունենաս ինչ որ կ'ուզես. միայն
պէտք է ուզել գիտնալ...։*
*ԹԱԳԻ.— Այո՛, ի հարկէ. բայց այս պահուս... ի՞նչ է որ կ'ու-
զես...։*
Յ. ԲԱՐԹ.— (Պահ մը լուռ).— *Դժուար է...։*
*ԹԱԳԻ.— Կը տեսնե՞ս. ջանա՛ ուրեմն միտքդ հանդարտ բռնել.
մի հատնիր անպէտ ենթադրութիւններով. երբ նոր դէպքեր ներ-
կայանան, կը գիտնանք արդէն թէ ի՞նչ պէտք է ուզել...*

(կը մտնէ Գուրգէն, Թուրք զինուորի տա-
րազով՝ իրեն կը հետեւին կիները. Գուրգէն
ուրախ է. առած է լուրը ու թեթեւցած ամէն
մտատանջութենէ. կ'ողջագուրուի այլերուն
հետ)։

*ԳՈՒՐԳԷՆ.— Ա՛հ, հո՛ս էք... չէք մեկնիր ալ. ի՞նչ ուրախութիւն...
Որքան վախցեր էի...*
Յ. ԲԱՐԹ.— Հապա՞ դուն։
*ԳՈՒՐԳ.— Ես..., ուրախ եմ, ուրա՛խ, ուրա՛խ... եւ ձեզի չեմ
վայլեցներ այդ կախ դէմքերը. պէտք է արժանի կերպով տօնել
այս փրկութիւնը. անակնկալ էր..., բնաւ չէի յուսար։ Ա՛խ, հայ-
րիկ..* (Ուժգին կը սեղմէ զայն թեւերուն մէջ)։
Յ. ԲԱՐԹ.— Դե՛հ, խենթեցա՞ր...
*ԳՈՒՐԳ.— Չէ, ուրախ եմ. եթէ ուրախութիւնը կը խենթեցնէ.
խենթ եմ.. ուրեմն... պոռանք, կանչենք..., ու տօնենք փրկու-
թիւնը... Մայրի՛կ, Շաքէ՛... Բայց պակաս մարդ մարդ կայ... ո՞ւր
են միւսները...* (կը վազէ պատուհան) *Է՛յ — Սրբուհի՛, զոքանչ
մա՛յր, հո՛ս եմ ես... հո՛ս։*
ՍՐԲ.— (դուրսէն). *Ա՛խ, անմիջապէս քեռայր...*
ԳՈՒՐԳ.— Շուտ, թեւ թեւի. (Հրմշտկելով թեւ թեւի կուտայ
Թագւորը եւ Յ. Բարթամեանը)։
ԹԱԳԻ.— Թող տուր, խենթ տղայ, թող տուր,
ԳՈՒՐԳ.— Պիտի պարենք, բոլորս մէկ թեւ թեւի։ (Անցած է ա-
նոնց գլուխը, թեւերէն քաշելով խումբին կը միացնէ կիները)։ *Շո՛ւտ
շո՛ւտ, ժամանակ չկայ, չէ՞ք տեսներ որ ցատկրտելու պէտք ունիմ.*
ՄԱՔՐ.— Խենթեցեր ես դուն, տղայ։
*ԳՈՒՐԳ.— Ո՛չ, ըսի արդէն. մայրիկ, ուրախ եմ. Օ՛ն բոլորս
մէկ ոտք։*

(կ'երգէ հայկական շուրջպարի եղանակ մը.
բոլորը մէկ ոտք կը սկսին պարել. կը մտնեն
Սրբուհի եւ Թագւորի կինը. Սրբուհի կը նետ
ուի Գուրգէնի վիզը)։

ԳՈՒՐԳ.— Ա՛յ, կը խեղդես զիս։

(Սրբուհի կը միանայ պարախումբին.
Թագւորի կինը անցած է խումբին մէջտեղը
ու ծափելով չափ կուտայ)։

ԹԱԳՒՈՐԻ ԿԻՆԸ.— Աստուած խելքդ շատցնէ Գուրգէն։

(կիները մերթ ընդ մերթ կրծայնակցին գուր-
գէնի երգին. այրերը կ'արձակեն ուրախութեան
կանչեր։ Պահ մը Յ. Բարթամեան կը պարէ
պոռթկուն, գինովի պէս, անգիտակից...)

ԹԱԳԻ — Ապրիս խնամի, այծի նման կը ցատկրտես։ (կը խն-
դան ու կը շարունակեն։ Ցանկարծ երգը կը խեղդուի գուրգէնի
կոկորդին մէջ. յայտնի կը տեսնուի թէ կը տքնի զսպել տխուր ու
զօրեղ յուզում մը. բոլորը կը կենան յուռ ու շփոթ. Գուրգէն անօ-
գուտ ճիգերէ յետոյ, կը պայթի, կուլայ զսպուած, հատկտուն, ջղա-
յին. հաւաքուած են շուրջը։
ՄԱՔՐ.— Ի՞նչ ունիս, ի՛նչ եղաւ։
*ԳՈՒՐԳԷՆ.— Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ, կ'անցնի... նոպայ մը... ուրախու-
թիւնը...*
Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— (կ'առնէ զայն թեւերուն մէջ ու կը տանի
դէպի բազմոց)
Լաց, տղա՛ս, լաց որ թեթեւնաս։ Ես... կը հասկնամ...
(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

մանադրութիւն մը, որուն կարգ մը յօդուածները բացարձակապէս անհաշտելի էին ֆրանսական հոգատարութեան հետ, օրինակ այն յօդուածները՝ որոնք Սուրիական պետութեան կը վերապահէին արտաքին քաղաքականութիւնը, ներում շնորհելու և պաշարման վիճակ յայտարարելու իրաւունքը։ Պ. Փոնսօ ժողովէն պահանջեց վերաքննել այս յօդուածները։ Ժողովը մերժեց. ասոր վրայ օգոստոս 12ին երեք ամսուան համար դադարումի ենթարկուեցաւ։ Նոյեմբեր 12ին երեք ամսուան յետաձգում մը եւս հրամայուեցաւ, որովհետեւ Պ. Փոնսօ Ֆրանսա կը գտնուէր։

Պայմանաժամը լրանալու վրայ է։ Պէտք է ժամանակ շահիլ, որովհետեւ Սահմանադիր ժողովի ազգայնական մեծամասնութիւնը հաշտարար միտումներ չունի։ Ասիկա ժամանակաւոր կարգադրութիւն մըն է։ Վերջապէս պէտք է գտնել լուծում մը՝ Սուրիոյ վարչաձեւը որոշելու համար։

Պապը դարձաւ աշխարհական վեհապետ

Երէկ գրեցինք թէ Վատիկանի եւ Մուսոլինիի միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է։ Ըստ այս համաձայնագրին, Մուսոլինի Հռոմի Պապին կը վերադարձնէ իր աշխարհական իշխանութիւնը, զոր կորսնցուցած էր 58 տարի առաջ, երբ կը կազմուէր երիտասարդ իտալական պետութիւնը։

Պապին արտաքին գործերու քարտուղարը կարդինալ Գասպարրի իր մօտ հրաւիրեց Վատիկանի բոլոր դիւանագիտական ներկայացուցիչները եւ յայտնեց անոնց թէ՝ համաձայնութեան պաշտօնական ստորագրութիւնը տեղի պիտի ունենայ կիրակի օր իր եւ Մուսոլինիի միջեւ։ Դաշինքը կը բաղկանայ երկու մասերէ։ Առաջինը կը վերաբերի իտալական կառավարութեան հետ համաձայնութեան, իսկ երկրորդ մասը կը բաղկանայ կոնկորդատէն, որ կը ճշդէ օրինական մանրամասնութիւնները։

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ.— Ուրեմն կիրակի օրուընէ սկսեալ Պիոս ԺԱ Պապը իր հոգեւոր իշխանութեան վրայ պիտի աւելցնէ նաեւ աշխարհականը։ Պապը նոյնպէս գերիշխան տէրը պիտի դառնայ իր հողերուն, մէջն ըլլալով Ս. Պետրոսի եկեղեցին, ինչպէս նաեւ այն նեղ ճամբուն, որ Վատիկանէն կը տանի դէպի Ս. Յովհաննէս Լատրանեցի։

Նոր համաձայնագրով, Իտալիա 2 միլիառ լիրէթ հատուցում կուտայ Վատիկանի, մէկ միլիառը կանխիկ, մնացածը մասնավճարներով։ Իտալիա կը խոստանայ կաթոլիկ կրօնքին եւ եկեղեցական օրէնքներու գործադրութեան կատարեալ ազատութիւն։ Կրօնական միաբանութիւնները իրաւունք պիտի ունենան կալուածներ ունենալու եւ ժառանգելու։

Սելանիկի համայնավարներուն կռիւը

Գրած էինք թէ արիւնալի կռիւ մը տեղի ունեցած է Սելանիկի աշխատաւորական կեդրոնին մէջ, համայնավարներու միջեւ։ Այս մասին յունարէն թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան.—

Շինութեանց մէջ աշխատող բանուորներու սէնդիկան ժողով ունէր բանուորական կեդրոնին մէջ։ Ներկայ էին շուրջ 400 բանուորներ եւ պիտի ընտրէին երկու պատգամաւորներ, որոնք իրենց սէնդիկան պիտի ներկայացնէին փետրուար 3ին Աթէնքի մէջ գումարելի բանուորական համաժողովին մէջ։

Ժողովականներուն մէջ կային 150ի մօտ ծայրայեղ համայնավարներ, որոնք կ'ուզէին որ ընտրուելիք պատգամաւորները իրենց կուսակիցներէն ըլլան։ Որպէս զի յաջողին, անոնք աշխատեցան, որ նախ ժողովին նախագահը իրենցմէ ընտրուի։ Թուէարկութիւնը սակայն հակառակ արդիւնք տուաւ։ Ասոր վրայ, սկսան աղմկել եւ խանգարել ժողովը, ստիպելով նախագահը, որ նիստը փակուած յայտարարէ։

Համայնավարներու զայրոյթը հասաւ իր գագաթնակէտին, եւ երբ չափաւոր բանուորները կը սկսէին ցրուիլ, անոնք յանկարծ կտրեցին ելեկտրական թելերը, փակեցին դռները եւ անցան գործի։ Բոլոր համայնավարներն ալ նախապէս զինուած էին բիրերով, երկաթներով, դանակներով եւ սկսան յարձակումի չափաւորներուն դէմ։ Ստեղծուեցաւ մեծ խուճապ մութին մէջ եւ ժողովատեղին դարձաւ պատերազմի դաշտ։ Աթոռներ, նստարաններ, սեղաններ կը նետէին իրարու վրայ, բիր ու բռունցք, դաշոյն ու երկաթ, կը ճօճէին օդին մէջ։ Իրական ճակատամարտ։ Շատեր, երկրորդ յարկի պատուհաններէն սկսան դուրս ցատքել եւ օգնութիւն կանչել, սուր ճիչերով։ Կռիւը տեւեց աւելի քան կէս ժամ, երբ ոստիկանութիւնը իմանալով պատահածը, փութաց դէպքին վայրը, ոստիկանական ուժեղ ջոկատով մը։

Պատերազմիկները դեռ կը կռուէին։ Մաս մը ոստիկաններ պաշարեցին ելքի դուռը եւ ուրիշներ խուժեցին սրահէն ներս։ Ասոր վրայ վերջ գտաւ բախումը։ Յարձակող հերոսները, նետելով ձեռքի զէնքերը, սկսան փախչիլ։ Բայց բոլորն ալ ձերբակալուեցան ելքի դրան առջեւ։

Վիրաւորուածներուն թիւն է 19, որոնք նոյնպէս արգելափակուած են միւս 40 ձերբակալուածներուն հետ, Ընդհ. Ապահովութեան շէնքին մէջ։

Մարթի չպիտի արձակուի

Ինչպէս գրած էինք, կառավարութիւնը Երեսփ. ժողովին առջեւ վստահութեան խնդիր դրաւ Փիւթոյի նորընտիր երեսփոխան Անտրէ Մարթին բանտէն արձակելու առաջարկին առթիւ։

Համայնավար երեսփոխան Մարսէլ Քաշէն ճառ մը խօսելով շեշտեց թէ իրենք անողոք պայքար յայտարարած են հանրապետական ներկայ վարչաձեւին դէմ, ինչպէս որ կայսրութեան օրով, հանրապետականները նոյնը ըրած էին տիրող կառավարութեան դէմ։ Եւ սակայն, բսաւ, կայսրութեան նախարարները Երեսփ. ժողովին մէջ կը նստեցնէին դատապարտուած հանրապետականները։ Աւելցուց թէ կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր յարուցանելով, կ'արհամարհէ ժողովուրդին քուէն։ «Սակայն Մարթի 42 անգամ ընտրուած է, ու եթէ դարձեալ կ'ուզէք սկսիլ փորձը, ձեր տրամադրութեան տակ ենք։ Մերժելով վաւերացնել աշխատաւորներու վճիռը, խորհրդարանային վարչաձեւի մասին անոնց վստահութիւնը կը խորտակէք եւ ջուր կը բերէք յեղափոխութեան ջաղացքին։»

Ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ Վէնսան Օրիօ՛ յայտնեց թէ իրենք Մարթիի ինպաստ պիտի քուէարկեն՝ ժողովրդային քուէն յարգելու համար։ Արմատական - ընկերվարականները ձեռնպահ մնացին։ Երեսփ. ժողովը 161ի դէմ 320 քուէով որոշեց բանտին մէջ պահել Մարթին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Բլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Օրակարգ.— Զեկոյց պատգամաւորի եւ ընտրութիւն Շրջ. կոմիտէի։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի փարիզի մասնաճիւղին կողմէ վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին,

19 Rue de Varenne, Nord-Sud: Rue du Bac

կը խօսի Պ. ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ազգութեան պահպանում»ը

ԾԱՆՕԹ.— Ծախքերը հոգալու համար մուտք նշանակուած է 3 ֆրանք։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին 71 Ave. Kléber

կը խօսի՝ Փրոֆ. Կ. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ «Լեզուի բնախօսական եւ հոգեբանական հիմունքները»

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիւիի կոմիտէին վաղը Կիր. ժամը 2ին Ռէվէյի Յուն. «Թոկյանօ» սրահը մասնակցութեամբ վալանսի եւ Լիոնի լաւագոյն ուժերու կը ներկայացուի՝ Մ. Մարութեանի ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԱԶԴ.— Մարտ 2ին Մարսէյլի մէջ Տրամաթիք Ստուտիայի մասնակցութեամբ կը բեմադրուի Րաֆֆիի «Խաչագողները».

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Հրազդան խումբի ժողովը՝ գալ հինգշաբթի ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Փրիվայի շրջ. կոմիտէին կողմէ վաղը կիր. կէսօրէ վերջ հրապարակային ժողով եւ տօնակատարութիւն «Փետր. 18»ի 8րդ տարեդարձի առթիւ։

Իսկ երկուշաբթի օր դասախօսական ժողով։ Կը դասախօսէ Ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»։

Փարիզի Գոյամարտ խումբի ժողովը վաղը կիր. ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Պ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ԼԻՈՆԻ, Տէսինի և շրջակայքի բոլոր Վասպուրականցիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 2ին Ave. Jean Jaurès Քաֆէ Ժարտինի սրահը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Մար.— 20 ֆր.
Մարսէյլ, Տիկին Փ. — 35 ֆր. Սկսանք ղրկել։
Լա Սիոթա, Գործակալ.— 50 ֆր.
Տէսին, Յ. Պ.— 35 ֆր.
Լա Ֆօս, Հ. Ա.— 35 ֆր.
Իսի-լէ-Մուլինօ, Տ. Օ.— 150 ֆր.
Մարսէյլ, Մ. Ք. Ե.— 70 ֆրանք։ Սկսանք ղրկել։
Լիվրի Կարկան, Խ. Ա.— 35 ֆր.
Միլանօ, Գործ.— 47.10 լիրէթ։
Վիէն, Յ. Ո.— 140։ Սկսանք ղրկել։
Մարսէյլ, Գործ.— 562։
Լիոն, Տ. Զ.— 35։
Մէրինեակ, Պուլ.— 35։
Մարսէյլ, Ս. Ա.— 30։
Լիոն, Գ. Պ.— 70։
Գաճիրէ, Բ. Մ.— 2 անգլ.
Ռօան- Պահ.— 35 ֆր.։
Մարսէյլ, Ս. Ա.— 30։
Ալֆոռվիլ, Օ. Փ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Մեսրոպ Գառնիկ եւ Վահան Բողիկեան որոնք Լոս Անճէլոս (Քալիֆորնիա) կը գտնուին։ Իմացնել «Յառաջ»ի։

Կը 'խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Սարգիս Գալուստեան որուն վերջին հասցէն էր, Etabl. H. Pellet, Vienne (Isère); Իմացնել՝ Hagop Ohanian, Hôtel Midi, Auch (Gers).

— Գաղատիացի Մարիամ Փիլոշեան կը փնտռէ իր որդին Ա.-րամ որ Ֆրանսա կը գտնուի։ Իմացնել՝ M. Pilochian c/o Théodore Balbo, 2 rue de Moben, Bourgoin, Isère.

— Կը փնտռուի Բերովբէ Գաբալեան՝ Եօզկատցի Սահակ Նալպանտեանի հօրաքրոջ որդին որ վերջերս Խասքովօ (Պուլկարիա) կը գտնուէր։ Ինք եւ մօրը Տիկին Իբէկի հասցէն տեղեկացնել Պրիւքսէլի Կաթոլիկ Հայոց հոգեւոր հովիւ Հ. Յովհաննէս վրդ.ի 8 Rue de la Collégiale - Bruxelles, Secrétariat du Comité Belgo-Arménien եւ կամ Sanatorium Mons sur Meuse à Lushin (Belgique).

CONCERTS PASDELOUP

Կիրակիի նուագահանդէսին պիտի մասնակցին երկու մեծ արուեստագէտներ՝ մեծ երգչուհի ԵՒԱ ԼԻՊԷՆՊԷՐԿ, որ Վիէննա քաղաքին կողմէ մասնաւորապէս նշանակուած էր Շուպէրթի հարիւրամեակին առթիւ և որ մեծ յաջողութիւն ունեցաւ անցեալ նոյեմբերին՝ Concerts Pasdeloupի կողմէ ի պատիւ Շուպէրթի տրուած նուագահանդէսին մէջ։ Միւսն է՝ յայտնի ջութակահար ՆԱԹԱՆ ՄԻԼՇԹԱՅՆ, որ Հար. Ամերիկայի, Իտալիոյ և Հոլանտայի մէջ յաղթական պտոյտէ մը լետոյ Փարիզ անցած է։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՔԹ. ՔՈՒՋՈՒ վկայուած Փարիզի Ֆաքիւլթէէն և արտօնուած ֆրանս. կառավարութենէն, իր քլինիքը փոխադրած է 48 Rue Tapis-Vert, Ա. յարկ։ Կը դարմանէ ամէն տեսակ հիւանդութիւններ, մասնաւորապէս մորթային եւ վեներական հիւանդութիւններ նոր մեթոտներով։

Le Gérant: E. SOUV[...]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

10 FÉVRIER 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 878 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՌԱՆՑ ԿԻՐՔԻ ԵՒ ՈԽԻ

Կարգ մը թերթեր իրենց գլուխն առած կ'երթան, Պէյրութի ...անօթ սպանութեան առթիւ, որուն իսկական շարժառիթը մինչեւ այսօր ալ հարցական է մեզի համար։

Ի՛նչ գոհեիկ հաւատաքննութիւն եւ ի՛նչ քսու, գրգռիչ ակնարկներ՝ զանազան կողմերէ։

Մենք դէպքին լուրը ստացանք երկու հեռագիրներով, երկուքն ալ քաշուած յունուար 24ին եւ մեզի հասած նոյն օրն իսկ, ու հրատարակեցինք յունուար 26ին։ Այնուհետեւ ստացանք մէկ-երկու թղթակցութիւններ, որոնք մանրամասնութիւններ կը հաղորդեն, իրենց յատուկ մեկնութիւններով։ Ցետոյ ինչ որ լոյս տեսաւ մեր թերթին մէջ, մեծ մասով արտատպում է եւ թարգմանութիւն։

Ո՛ր եւ է պարկեշտ եւ ողջամիտ մարդ, ցաւելով հանդերձ պատահած դէպքին վրայ, պէտի խորհրդածէր թէ ի՛նչպէս կարելի է 40-50 ծանօթ մարդիկ բանտը նետել մէկ անգամէն, անծանօթ սպանութեան մը համար։ Մանաւանդ որ այս առաջին դէպքը չէր նոյն քաղաքին մէջ։

Խնդիրը քննութեան տակ է. Լիբանանի դատական իշխանութիւնը ինք տակաւին եզրակացութեան չէ յանգած, բայց ազմկարարները գործի վրայ են արդէն, և օրն ի բուն «լուսաբանութիւններ» կուտան, մատնանշումներ կ'ընեն, հինն ու նորը, սուտն ու ճշմարտը իրար կը խառնեն։ Մէկ խօսքով, մթնոլորտ կը ստեղծեն, եր կուտան ամբոխին, այլ մանաւանդ Սուրիոյ և Լիբանանի այն թերթերուն որոնք արդէն պատրուակներ կը փնտռեն, հայ գաղթականութիւնը եւ առ հասարակ հայ ժողովուրդը գետնէ գետին զարնելու համար։

Մեզ չի հետաքրքրեր, — սպաննուած Ցխրունին համայնավա՞ր էր թէ հնչակեան։ Մեզի համար էականը՝ սպանութեան շարժառիթն է, որ մութ կը մնայ, ինչպէս ըսինք։ Եթէ Ցխրունին ... մը եւ ազգադաւ մըն էր Հմայեակ Արամեանցներու, ...րութիւն Մկրտիչեաններու կամ Արշաւիր Եասեաններու ...փարէն, թող անոր յիշատակով պարծենան բոլոր այն հընչակեանները, համայնավարները կամ ռամկավարները, որոնք ...րս կտոր եղեր են այսօր, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անուանարկելու համար։ Իսկ եթէ թիւրիմացութեան զոհ է, ամէնէն առաջ մենք պիտի ցաւինք, որ երիտասարդ մը կը պակսի։

Այս նուրբ կէտերը չքննուած վճիռ արձակել եւ հանրային ...րծիք պղտորել՝ կը նշանակէ անպարկեշտ գործ կատարել։ ...ւ Փարիզի ռամկավար-ազատական պաշտօնաթերթը պէտք է ...իղճին հետ խիղճն ալ կորսնցուցած ըլլայ, երբ կը յանդգնի ...եւ գիրերով գրել ճերմակ թուղթի վրայ. «Ցխրունին պիտի ...սպաննուէր, եթէ իր հակառակորդները շարունակէին մնալ տէր ...ւ տիրական Սահակեան վարժարանին»։ (9 փետր.)։

Այսքան մանրացած ատեն, արդեօք մէկ վայրկեան աչքի ...ջեւ բերի՞ն Արփիար Արփիարեանն ու Յովհ. Թաւշանճեանը...

Բայց թողունք այս անբարոյական երեւոյթները և քննենք ...պէս ծանրակշիռ պարագայ մը, որ կրնայ անակնկալ փորձանքներ բերել Սուրիոյ եւ Լիբանանի գաղութին գլխուն։

Կ'ակնարկենք այսպիսի դէպքերու առթիւ յառաջ եկած ...ագրգռութեան եւ յատկապէս արաբական թերթերու բացած ...ունաւոր պայքարին։

Քիչ անգլին արտատպած ենք մէջբերումներ՝ այդ լրագիրներէն։ Այս գրգռիչ հրատարակութիւնները եղած են Պէյրութի ...սպանութենէն շատ առաջ։ Հիմա դիւրին է եզրակացնել թէ ինչ ...ամմատութիւններ ստացած է թոյնը։

Արդ, բոլոր անոնք որ գրիչ կը շարժեն ի պաշտօնէ կամ այս ...իթէն օգտուելով, պարտաւոր են լրջօրէն նկատի առնել կա... ...թիւնը եւ անոր համեմատ թուղթին յանձնել իրենց մտա... ...մները։

Առանց կիրքի եւ ոխի։ Արդէն չափազանց երկար տեւեցին ...ւսակցական եւ հատուածական հակամարտութիւնները այդ ... եւ երերուն գաղութին մէջ, եւ ոճիր է իւղ լեցնել կրակին ...այ։ Ոճիր է հատուած հատուածի դէմ լարել եւ գրգռել ամ...խային բնազդը, որ սանձակոտոր կը գործէ կայաններու մէջ ...գամ, երկուքը մէկ դանակի կամ բիրի յանգելով։

Այս խորհուրդը կուտանք բոլորին, առանց կուսակցական ...րութեան։ Եւ կուտանք ոչ թէ անոր համար որ Դաշնակ...թեան դիրքը «վտանգուած է» Լիբանանի մէջ — այդ օրը ...տեսներ խառնակիչները — այլ որովհետեւ տեղացիները, եւ ...էն բարեացակամներն անգամ այլեւս անհանդուրժելի կը ...են մեր ներքին կռիւները։ Անոնք պարտաւոր չեն գիտնա... ...արդարն ու մեղաւորը։ Անոնք մէկ բան կ'ըսեն.

— Մենք այս գաղթականները ներս առինք, մեզի հաւա... ...իրաւունքներ տուինք, բայց ոչ միայն օգուտ չունեցան ...ի, այլ եւ ահա իրենց անմիաբանութեամբ եւ կռիւներով ...անգիստ կ'ընեն մեզ։

«Քիչ գրոյս շատ իմացիր, — պիտի ըսէր մեծ-հայրիկը։ Մեր մասին, փոխանակ ամուլ բանավէճի մը բռնուելու, կը ...ձնարարենք օրուան «ազգասէր»ներուն՝ լրջօրէն որոճալ ա...ական թերթերու հրատարակութեանց վրայ, որոնցմէ ...չներ կ'երեւան այսօր, «Մամուլ»ի բաժնին մէջ։ ...կոկորդիլոսի արցունքները կացութիւն չեն փրկեր։ ...Մանաւանդ կուսակցական օրկաններու համար, աններելի է ...ք ու ոխ սերմանել, հասկցող-չհասկցող դէմ դիմաց հանե...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՒԹ ՁԵՌՔԵՐԸ

Այս խորագրին տակ «Յուսաբեր» իր յունուար 31ի խմբագրականով ուշադրութեան կը յանձնէ հետեւեալ իրողութիւնները, Պէյրութի ձերբակալութեանց առթիւ.

Այո՛, ազգադաւ ձեռք մը — անշուշտ ոսկեզօծ — ամենուր թոյն ու ատելութիւն կը ցանէ հալածական հայութեան դէմ։ Այս աշխատանքը գիտակցուած եւ հետեւողական ծրագրով կը տարուի յատկապէս մերձաւորեան երկիրներու մէջ, եւ առաւելապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։ Էնկիւրին եւ Մոսկուան իրենց գործակալներու միջոցով նաեւ գաղութներու մէջ կը շարունակեն այն հալածանքը, զոր անոնք իրենց երկիրներու մէջ կը մղեն հայութեան եւ յատկապէս *Դաշնակցութեան* դէմ։ Ասկէ մօտաւորապէս երկու ամիս առաջ Տրիպոլիսի *Սաատ էլ Շամալ* արաբական թերթը կը գրէր.

— *«Պէյրութի Հայ Ազգային Ժողովի դաշնակցական անդամները կը հետեւին Սուրիոյ եւ Լիբանանի տեղական ուղղութեան եւ պահանջներուն հակառակ ճամբու մը»։*

Նոյն օրերուն Դամասկոսի արաբ թերթերէն «*Էլ Իսթիգլալ*» կը յայտարարէր.

— *«Դաշնակիստ կուսակցութիւնը կը պահանջէ որ տեղացի հայութիւնը տեղական ուղղութեան հակառակ քալէ, եւ այս բանին համար ամէն կողմ երկպառակութիւն եւ վրդովում կը պատճառէ»։*

Ձայնակցելով այս թերթերուն, Հալէպի «*Էլ Շարք*» կը գրէր.

— *«Դաշնակիստ կուսակցութիւնը կ'ուզէ որ Հայերը գիրենք հիւրընկալող երկիրներու բնիկներուն հակառակ ընթացք մը բռնեն»։*

Ու կրկնելով այս նոյն «*փրոփագանտ*»ները, Պէյրութի «*Ալ Պարք*» իր կողմէ կ'աւելցնէր.

— *«Պէյրութի Հայոց Մէկլիս Միլլի դաշնակցական անդամները Սիրօ-Լիբանանեան երկրի բնիկներուն հակառակ քաղաքականութեան կը հետեւին»։*

Ո՞վ կը տարածէ այս թոյնը։ Ո՞վ այսքան նենգօրէն դաշնակցութեան դէմ կը զինէ արաբ մամուլը, անծանօթ եւ անտեղեակ հայութեան քաղաքական իղձերուն։ Որո՞նք են այն մութ ուժերը, որ արաբական թերթերը Տրիպոլիսէն մինչեւ Դամասկոս եւ Պէյրութէն մինչեւ Հալէպ ոտքի հանած են Հայութեան դէմ։

Խօսելով Հնչակեաններու մասին, «*Ալ Պարք*», «*Սաատ էլ Շամալ*», «*Էլ Իսթիգլալ*» միաբերան ու միաժամանակ կը յայտարարէին, որ Հնչակեանները կ'ուզեն «*համակիր ըլլալ երկրի ազգային քաղաքականութեան*» եւ այս հողին վրայ պայքար կը մղեն իրենց հակառակորդներուն՝ դաշնակցութեան դէմ։

Ամբողջութեամբ այս ահաւոր *փրոփականտներու* զոհը դառնալով, «*Սաատ էլ Շամալ*» կը գրէր.

— «*ՊԷՏՔ Է ՈՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅԴ ՔՈՄԻԹԷԻՆ* (դաշնակցական) *ՁԵՌՔԵՐՆ ՈՒ ՈՏՔԵՐԸ ԿՈՏՐԷ*»։

— «*ՊԷՏՔ Է ՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ*, — կ'արձագանգէին «*Էլ Շարք*» եւ միւս *թերթերը*, — *ՓՈՒԹԱՅ ՎԵՐՋ ՄԸ ՏԱԼ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ*»։

Եւ այլն եւ այլն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հացի սովը Ռուսիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Ռիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ 7 փետրուար Թուականով.

Ուտելիքի հայթայթումը հետզհետէ դժուարանալուն պատճառաւ, խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց փոփոխութեան ենթարկել պարենաւորման դրութիւնը, որ կը գործադրուէր Լէնինգրադի եւ Մոսկուայի մէջ։ Բոլոր գլխաւոր կեդրոններու քաղաքացիները պիտի բաժնուին երկու դասակարգերու, առաջին՝ անոնք որ ամէնէն կարեւորները կը նկատուին Խորհրդային Միութեան տնտեսական կեանքին համար. երկրորդ՝ անոնք որ տնտեսական երկրորդական կարեւորութիւն ունին պետութեան համար։ Մէկ խօսքով, բոլոր գործաւորներն ու պաշտօնեաները կը կազմեն առաջին դասակարգը։ Միայն ասոնք է որ հաց պիտի ստանան «պետական պահեստներէն», որոնց հացը պիտի հայթայթեն Գործակցականները որոշուած գիներով։ Երկրորդ դասակարգինները իրենց հացը պիտի գնեն բաց շուկայէն, օրուան գիներով։

Նկատելով որ «քարտի դրութիւն»ը անժողովրդական է եւ կը յիշեցնէ 1918—20ի սեւ օրերը, խորհրդային իշխանութիւնները այսօր հրահանգեցին ճարտարարուեստական կեդրոնի բոլոր թերթերուն, որ մասնաւոր յօդուածներ հրատարակեն՝ բացատրելով թէ ինչո՞ւ այս դրութեան կը դիմուի ներկայիս, եւ վեր հանելով պրոլետարներուն եղած առանձնաշնորհները։

«Պրաւդա» կը գրէ թէ գաւառներէն բաւականաչափ ցորեն չհասնիլն ու բանուորներու շարունակական գանգատները պատճառ եղան այս որոշման։ Այսուհետեւ «պետական կարեւորութիւն ունեցող անձերը» ապահով ուտելիք պիտի ունենան. Մնացեալները թէեւ սովամահ չպիտի ըլլան, սակայն շատ սուղ պիտի գնեն իրենց հացը։

«Իզվէստիա» կ'ըսէ թէ յունուարի «քէմփէյն»ը յուսացուածին 100ին 60 համեմատութեամբ միայն ցորեն բերաւ։

Ի՛նչ կ'ըսէ Պոլսոյ աֆղանական դեսպանը

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՝ Թուրքիոյ աֆղանական դեսպան Ճէլանի խան պաշտօնաթերթ «Միլլիյէթ»ի ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնները.

— Աֆղանիստանի կացութիւնը վիշտ կը պատճառէ մեզի. սակայն պատմութիւնը ցոյց կուտայ մեզ թէ բարենորոգումներու ձեռնարկող ամէն ազգ ի վերջոյ կը յաջողի։ Այսպէս, կը յուսանք թէ երիտասարդութիւնն ու յառաջդիմութիւնը պիտի յաղթանակեն յետաշրջական մոլեռանդ տարրերուն։ Սակայն կացութեան ամէնէն գէշ կողմն է Հնդկաստանի կառավարութեան կամայական եւ ապօրէն դիրքը։ Թերթերուն համաձայն, ամէն օր անգլիական օդանաւեր կը թռին մեր ազատ եւ անկախ երկրին վրայէն։ Անգլիական կառավարութիւնը, որ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ չպիտի միջամտէ մեր գործերուն, գիտէ՞ թէ ասիկա բռնաբարում մըն է միջազգային իրաւունքի։

Քապուլի օտարականները փոխադրելու նպատակով օդանաւեր ղրկելուն համար Հնդկաստանի կառավարութիւնը կ'արդարանայ, սակայն անիկա չի կրնար ինքզինքը չքմեղել՝ թոյլ տալուն համար որ ամէն օր ուրիշ օդանաւեր թռին Աֆղանիստանի վրայէն։

Աֆղաններու մեծամասնութիւնը իբրեւ իրեն վեհապետ կը ճանչնայ Ամանուլլահ Թագաւորը։ Ստոյգ է որ Աֆղանիստանի բարեկամ բոլոր երկիրները պէտք է Քանտահար փոխադրեն իրենց դիւանագիտական մարմինները։ Կասկած չկայ որ անգլիական կառավարութիւնը պիտի սրբագրէ Հնդկաստանի կառավարութեան բռնած դիրքը եւ սիրալիր յարաբերութիւններ պահէ Աֆղանիստանի հետ։»

Թայմզի Թղթակիցը կ'ըսէ թէ այս յայտարարութիւնը մեծ կարեւորութիւն ունի անոր համար՝ որ Ճէլանի խան մօտիկ բարեկամն է Ամանուլլահ Թագաւորի եւ *Միլլիյէթ* Թուրք պաշտօնական օրկան է։ Կ'ենթադրուի թէ Աֆղանիստանի դեսպանը այսքան վրան բաց խօսքեր չպիտի ընէր, եթէ այդ մասին հրահանգ ստացած չըլլար Քանտահարէն։

Համայնավարներու կռիւը Աթէնքի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն.—

Երեք օրէ ի վեր Աթէնքի կեդրոնը Խորհրդարանին դիմաց թատրոնի մը մէջ տեղի կ'ունենար համայնավար կուսակցութեան համաժողովը, որ վերջացաւ պատգամաւորներու միջեւ կռիւով մը։

Հակառակորդ տարրերը թատրոնէն դուրս ելլելով, Սթատիոմ փողոցին մէջ սկսան բուռն կռուի, որու ընթացքին գործածուեցան ամէն տեսակ զէնքեր։ Վիրաւորուեցան 17 հոգի, մէկ քանին անցորդներ, որոնց հանդիպած էին վրիպած գնդակներ։ Վարիչներէն քանի մը հոգի ձերբակալուեցան։

Պուլկարիա եւ Սերպիա

Պելկրատէն կը հեռագրեն *Թայմզի*.— *Պուլկարեւսերպ սահմանագլուխը վերաբանալու մասին երկու կառավարութեանց միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը ցոյց կուտայ թէ Եուկոսլաւ կառավարութիւնը մտադիր է ջանք մը ընել՝ լաւագոյն յարաբերութիւններ հաստատելու համար Պուլկարիոյ հետ։ Եուկոսլաւիոյ մէջ դիկտատորութիւն հաստատելուն առաջին տպաւորութիւնը այն եղաւ Պուլկարիոյ մէջ որ զինուորական ազդեցութիւնը առաւել քան երբեք պիտի զօրանայ Պելկրատի մէջ եւ թէ Մակեդոնիոյ վրայէն երկաթեայ ճանկը չպիտի թու-*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԵԹԷ ՄԵՌՆԻՄ, ՁԱՆՈՆՔ ՊԱՏՌԵՑԷՔ»

Օսքար Ուայլտ, — որուն մէկ կարճ Թատերգութիւնը պիտի տայ «Յառաջ», — նամակներ ունի Ռիտինկի բանտէն, եւ յետոյ փարիզէն, որոնք պիտի հրատարակուին Ուայլտի կլտսեր զաւկին հաւանութեամբ։

Այդ նամակներէն մէկուն մէջ կ'ըսէր.

«Եթէ մեռնիմ հոս, զանոնք կը ջնջէք, եթէ վերապրիմ, ես ինքս պիտի ջնջեմ զանոնք։»

Եւ կարծես այդ խորհուրդին իբր հետեւանք է այս հրատարակութիւնը։

Բայց չէ՞ որ Օսքար Ուայլտ հարկադրուեցաւ տաժանակիր աշխատանքի լծուիլ երկու տարի, որպէսզի աշխարհի տայ գրական գլուխ-գործոցը։ Ուայլտ հոգեկան տանջանքներու մէջ տապլտկեցաւ, իր գահավէժ անկումը իրեն աւելի ազդեց քան հալած կապարի ըմպումը, բայց միւս կողմէն «Գրականութիւն»ը հպարտացաւ, երբ տանջուած կուրծքէն հառաչներ ելան ու հարստացուցին զայն։

Տարօրինա՛կ աշխարհ։

*
* *

Ուայլտ դարձեալ գրեր է.

«Even if I get out of this loathsome place, I know that there is nothing for me but the life of a pariah, of disgrace, and penury and contempt.»

Արդարե՛ւ....

Փարիզ, երբ իր մահուան անկողնին մէջ դեռ կը շնչէր, պանդոկապետը բարձրաձայն կ'առաջարկէր իր ոսկեայ ատամնաշարերը քաշել, ծախել, սենեակին վարձքը եւ ուրիշ ծախքեր չկորսնցնելու համար։

Գէթ այդպէս կը պատմէ կիւսթավ լը Րուժ։

ԲԷՌՎՏԱՅԻ

Ու մենք ուրիշ բան չենք կրնար ընել, բայց եթէ հրճուիլ, մտածելով որ մեր վախճանիկը մեզի պիտի մնայ, Արարչին անհասանելի տնօրինութեամբ։

Մէկ զոհ մը չի՞ բաւեր, միթէ՛։

Ն. Պ.

ԿՐԻՓԸ

Ցուրտն ու մշուշը կը շարունակեն Փարիզի մէջ՝ ամէն օր կրիփի նոր զոհեր խլելով։ Բժիշկները անդուլ անդադար հիւանդտեսի կը վազեն։ Բազմաթիւ բժիշկներ իրենք ալ հիւանդացած են։

Համաճարակի ատեն կրիփը կը յարձակի մանաւանդ անոնց վրայ, որոնք տկար են եւ չեն կրնար պաշտպանուիլ մանրէին դէմ։ Ուստի եւ անհրաժեշտ է տարրական առողջապահութեան բոլոր օրէնքներուն հետեւիլ եւ ամէն կերպով պաշտպանուիլ հիւանդութեան դէմ։

Ազգերու Դաշնակցութեան առողջապահական ճիւղը իր շաբաթական զեկոյցին մէջ կը նկատէ որ այս անգամ կրիփը այնքան արագ չծաւալեցաւ Եւրոպայի մէջ որքան 1921-22ին եւ 1926-27ին։

Բացի Անգլիայէն եւ Հիւս. Ֆրանսայէն, կրիփը մեծ ծաւալ գտած է նաեւ Նորվեկիոյ հարաւը, Հոլանտայի, Քոփէնհակի եւ Տանիմարքայի կարգ մը շրջաններուն մէջ ու Ֆինլանտայի ծոցի եզերքներուն վրայ։ Գերմանիոյ մէջ Պրանտէպուրկ, Սաքսոնիա, Ստորին Սիլէզիա եւ Պրէմէն լրջօրէն ազդուած են։

Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ Թափը կորսնցուցած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ

Բ.

ԽԱՅԾԵՐ ԵՒ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐ.— ՈՃԻՐՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ԱՆՊԱՏԻԺ. — «ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐ».— ՕՍՄԱՆՑԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՅԱՆԳԻ ՀԱՄԻՍԼԱՄՈՒԹԵԱՆ.— ՍԵԼԱՆԻԿԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ.— «ՄՈՒՀԱՃԻՐ»ՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՄԷՋ.— ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ ԻԲՐԵՒ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ՀԱՅԵՐՈՒ ԳԼԽՈՒՆ։

Եւ շուտով, նոյն հայկական կուսակցութեան պահանջով, կառավարութիւնը՝ հակառակ Թուրք պահպանողական տարրերու ընդդիմութեան՝ վճռեց զինուորութ՚ան կոչել քրիստոնեաներն ալ, իսկ 1909ի վերջը Ներքին Նախարարութեան կողմէ մշակուեցաւ օրինագիծ մը, նահանգներու համար։ Այդ օրինագծին համաձայն, պէտք է գործադրուէր վարչական ապակեդրոնացումը եւ ստեղծուէին գլխաւոր նահանգապետութիւններու կից խորհուրդներ՝ մասնակցութեամբ տեղական ազգաբնակչութեան ներկայացուցիչներուն։

Սակայն, ինչպէս միշտ տեղի կ՚ունենայ Թուրքիոյ մէջ, ապակեդրոնացումը մնաց թուղթի վրայ, իսկ խոստումները մնացին լոկ դատարկ հնչիւն։

Շուտով բոլորին համար պարզուեցաւ, որ Սահմանադրութիւնը փոխած էր միայն կեղեւը, իսկ միջուկը մնացած էր նախկինը։ Խոստացուած բարենորոգումներէն ոչ մէկը կատարուեցաւ։ Ընդհակառակն, առաջին տարիէն իսկ հայկական նահանգներուն մէջ սկսան սիստեմատիկ սպանութիւններ, որոնք ներկայիս ստացած են սոսկալի չափեր։ Այսպէս, ներկայ տարուան Մարտ ամիսէն սկսած, վեց ամսուան ընթացքին, միայն Վանի վիլայէթին մէջ սպաննուած են 60 Հայեր, վիրաւորուած եւ թալանուած են 200է աւելի։ Բոլոր դիմումները կեդրոնական կառավարութեան, եւ տեղական իշխանութիւններու անգործունէութեան առթիւ եղած գանգատները չեն տուած ոչ մէկ արդիւնք։ Յայտնի մարդասպանները մինչեւ հիմա ազատման կուգան եւ ոչ միայն կը շարունակեն իրենց արարքները, այլ եւ կ՚օգտուին իշխանութեան ներկայացուցիչներու հովանաւորութենէն։ Խիստ բնորոշ է ներքին նախարարի տուած պատասխանը Հայոց Պատրիարքի գանգատներուն առթիւ.

— «Առանձին բան մը չեմ տեսներ ներկայ դէպքին մէջ — յայտնեց նախարարը — ատոնք սովորական սպանութիւններ են միայն։ Եւ եթէ նման բռնութիւններ չըլլային, ալ հարկ չէր մնար, որ կառավարութիւն գոյութիւն ունենար»…

Այս պատասխանէն յետոյ կատարելապէս բացայայտ էր թէ Հայերը կրկին կը մատնուին նախկին վիճակին եւ անոնց ընդհանջումը դարձեալ կը համարուէր սովորական եւ ինքնին հասկնալի բան մը։

Ատկէ յետոյ, Սահմանադրութեան հռչակումէն ի վեր առաջին անգամ արտասանուեցաւ ճակատագրական «Հայկական Հարց» բառը եւ, այդ խորագրին տակ սկսան երեւալ հայկական թերթերու մէջ տեղեկութիւններ՝ Հայաստանի մէջ կատարուող գազանութիւններու մասին։ Այդպիսով կրկին կատարուեցաւ կոչմնակի դիմում մը Թուրքիոյ գլխուն վրայէն՝ Եւրոպայի հանրային կարծիքին։

Հայկական հարցի գոյութեան պատճառները պէտք է փնտռել Թուրք տիրող դասակարգի «օտարազգի» ատանդական քաղաքականութեան եւ հայկական նահանգներու բնակիչներու տընտեսական կացութեան մէջ։ Զաբաքստիկ Երիտասարդ Թուրքերու օսմանեան քաղաքականութիւնը շատ շուտով վերածուեցաւ համիսլամութեան, իսկ յետոյ նոյն իսկ դարձաւ Թրքամոլութիւն։

Ընդունելով նոր վարչաձեւին եւ առհասարակ պետութեան ամբողջութեան միութիւնը հնարաւոր միայն ազգաբնակութեան բոլոր տարրերու կատարեալ եւ իրական հաւասարութեամբ, առանց խտրութեան ազգի եւ դաւանանքի որոշելով այդ իրաւահաւասարութիւնը օսմանցիութեան հասկացողութեամբ՝ Երիտասարդ Թուրքերը միեւնոյն ժամանակ Սելանիկի իրենց համագումարին մէջ (1910 Հոկտեմբեր) հռչակեցին մահմետական ազգերու գերադասութիւնը ոչ-մահմետականներու հանդէպ եւ յայտարարեցին, թէ պետութեան հեցուկը Թուրք տարրն է։ Մասնաւորապէս «քրիստոնեաները», — այսպէս կը պատճառաբանէին իրենց որոշման մէջ Երիտասարդ Թուրքերը, — անյուսալի տարր են։ Ռումէլիի մէջ անոնց հայեացքներն ուղղուած են Պուլկարիոյ, Սերպիոյ, Յունաստանի, իսկ Անատոլուի մէջ՝ մեծ պետութիւններու եւ մասնաւորապէս Ռուսաստանի վրայ։ Քրիստոնեաները երբեք իրենք զիրենք չեն կրնար համարել Թուրք պետութեան անկեղծ քաղաքացիներ, ուստի եւ կրնան ըլլալ միայն հանդուրժելի։ Այդ վիճակին մէջ ապահովել անոնց իրաւահաւասարութիւնը եւ ճանչնալ անոնց ազգային յատուկ շահերն ու ձգտումները — կը նշանակէ իր սեփական տան քայքայման պայմանները կերտել։ Ինչ կը վերաբերի մահմետական ազգերուն, պէտք է ըմբռնել, որ կարելի չէ միօրինակ հաւատ ընծայել բոլորին, քանի որ Արաբները եւ Ալպանացիները կը շարունակեն սնանիլ անջատողական ձգտումներով, իսկ քիւրտերը դիւրաւ կրնան ենթարկուիլ ռուսական պրոպագանդի ազդեցութեան։ Այդպիսով միակ տարրը, որուն վրայ կրնայ յենուլ պետութիւնը, կը հանդիսանան Թուրքերը, ուստի եւ Երիտասարդ Թուրքերու կոմիտէին եւ կառավարութեան մտահոգութիւնը պէտք է ուղղուի գլխաւորապէս Անատոլուի եւ Ռումէլիի Թուրքերու, ինչպէս եւ Թուրք ցեղի միւս ազգութիւններու քաղաքական ազդեցութեան եւ տնտեսական վիճակի ուժեղացման վրայ։

Այդ ուղղութեամբ առաջին գործնական քայլը կը հանդիսանայ մուհաճիրներու կամ գաղթականներու հարցը։ Երիտասարդ Թուրքերու խորհրդարանը հսկայական վարկ քուէարկեց, որպէսզի Թուրքերը եւ Թաթարները տեղափոխէ Պոսնայէն, Պուլկարիայէն, Կովկասէն եւ նոյնիսկ Ափրիկէէն ու Աֆղանիստանէն եւ զանոնք տեղաւորէ այն նահանգներուն մէջ, ուր քրիստոնեայ ազգերը կը կազմեն խիտ մեծամասնութիւն։ Կարճ ժամանակամիջոցի մէջ Մակեդոնիոյ եւ մասամբ Հայաստանի ամենալաւ հողերը տրուեցան այդ գաղթականներուն, եւ եթէ այդ գործը գլուխ չեկաւ եւ գաղթականներու մեծամասնութիւնը վերադարձաւ իր ծննդավայրը, այդ ալ պէտք է բացառապէս վերագրել Թուրք կառավարութեան որ եւ է բան շինելու անճարակութեան։ Եւ Երիտասարդ Թուրքերը, որոնք դեռ մօտիկ անցեալին վարկեր կը պահանջէին խորհրդարանէն եւ իրենց գլուխը կը ծեծէին եւ կ՚ողբային վիճակը «անբախտ դաւանակիցներու, որոնք կը ձգտէին դէպի օսմանեան մեծ պետութիւնը», շուտով բոլորովին մոռցան ոչ միայն զանոնք, այլ մինչեւ անգամ իսկապէս թշուառ Թուրք ժողովուրդը եւ իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցին խոշոր կալուածատէրերու համակրանքը շահելու։

Իսկ այդ վերջիններն Երիտասարդ Թուրքերու գանձը նետեցին իրենց առատաձեռն տուրքերը, խոստացան կոմիտէի թեկնածուներուն ձայն տալ խորհրդարանական ընտրութիւններու ժամանակ, որոնց շնորհիւ եւ ապահովեցին իրենց իրաւունքը՝ շարունակելու աշխատաւոր զանգուածներու հրէշային չափերու հասնող շահագործումը։

Վերջ ի վերջոյ, այդ ճորտատէրերը պէտք է Երիտասարդ Թուրքերու կարծիքով դառնային ամէնէն յուսալի պատուարն իրենց Սահմանադրութեան համար…

Մասնաւորապէս Հայերու համար մեծ դժբախտութիւն կը ներկայացնէ այն առանձնաշնորհեալ վիճակը զոր կը վայելեն իրենց հարեւանները՝ քիւրտերը։ Քիւրտերու մասին քաղաքականութիւնը քիչ է փոխուած Համիտի շրջանէն։ Ապտիւլ-Համիտը, ինչպէս յայտնի է, առանձնապէս բարեհաճ էր կիսավայրենի քիւրտ ցեղերու հանդէպ՝ համարելով զանոնք նախ եւ առաջ Ռուսաստանի դէմ պատուար։ Անոնցմէ կը կազմէր անկանոն հեծելազօրք՝ հակակշռելու մինչեւ այժմ Թուրքերու համար սարսափելի համարուած ռուսական խազախներու դէմ, եւ որ ամենագլխաւորն է, կ՚օգտուէր անոնցմէ, իբրեւ Հայերը սանձելու գործիքներ։

Երիտասարդ Թուրքերը շարունակեցին նոյն քաղաքականութիւնը։ Նախ քիւրտերը անոնց համար այն միակ ժողովուրդն էին, որ մինչեւ այսօր տակաւին չէր ապստամբած կառավարութեան դէմ։ Ատոր համար ալ Երիտասարդ Թուրքերը չէին ուզեր զանոնք գրգռել վախնալով որ անոնք ալ կ՚անցնին դժգոհներու բանակը։ Ատկէ զատ, վերջին երկու տարուան ընթացքին յաճախ լուրեր պտտեցան թէ ռուսական գործակալները եռանդուն պրոպագանդ կը մղեն սահմանամերձ քիւրտերու շրջանին մէջ, որ եւ հարկադրեց Երիտասարդ Թուրքերը մէկ կողմէ պահել անոնց վայելած արտօնութիւնները, իսկ միւս կողմէ՝ վերակազմել Սահմանադրութենէն յետոյ քայքայուած «Համիտիէ» անկանոն գունդերը, փոխելով միայն անունը։ Վերջապէս, հակառակ իրենց բոլոր անուշ խօսքերուն եւ երդումներուն, Երիտասարդ Թուրքերը, ինչպէս արդէն ըսինք, քիչ հաւատք կ՚ընծայէին Հայերուն եւ անոնց օսմանցիութեան անկեղծութեանը, ինչպէս եւ միւս քրիստոնեայ ժողովուրդներուն։

Նկատի առնելով որ առաջին յարմար առթիւ Հայերը կը բռնեն գործօն կռուի ճամբան, քիւրտերը կը պահէին իբրեւ մշտական սպառնալիք անոնց համար։ Ատով կը բացատրուի այն երեւոյթը, որ վերջին ժամանակներու սպանութեանց եւ ոչ մէկուն հեղինակը կը ձերբակալուի եւ կը պատժուի, Հայ ներկայացուցիչներու դիմումներուն կեդրոնական կառավարութիւնը պատասխանեց, որ տեղական իշխանութիւններն են մեղաւոր, եւ որպէս զի ապացուցանեն իրենց անկեղծ ցանկութիւնը քրտական խժդժութիւններու առաջքն առնելու, այստեղ ու այնտեղ կը փոփոխէին նահանգապետները իսկ վերջիններս ալ իրենց կարգին կը գանգատէին թէ կեդրոնական կառավարութիւնը թոյլ չի տար իրենց գործել քիւրտերու դէմ։

Ի. ՏՐՈՅԿԻ

ՍԸՀԱԿԸ

(Հէքեաթ)

Ամառները, արեւը մայրը մտնելէն յետոյ, ամէն գիշեր ձայն մը

— Սը-հա՛կ, սը-հա՛կ, սը-հա՛կ…

կը կանչէ ու կը դառնայ մեր գիւղին բոլորտիքը, միշտ առանց մօտենալ համարձակելու։

Տխուր, եղանակաւոր ձայն մըն է որ կը հոսի, կը կրկնուի մինչեւ լոյս։

Կը թուի թէ մէկը տղեկ մըն է կորսնցուցեր, կը փնտռէ մութին մէջ։ Բեզի այնպէս կուգայ թէ աղջնակ մը որուն աչուըները չեն տեսներ, եղբայր մը ունի, պէտք ունի անոր օգնութեանը, ձեռուըներովը մէջոցը շօշափելով ելեր զայն կը կանչէ։ Կամ պզտիկ, կարմիր գոգնոց կապած հարսնուկ մը, որ մանկիկի մայր է, մանկիկը դուրս ելեր, տուն չէ դարձեր, ամչկոտ, կ՚երկնչի պոռալու, ճամբաներու վրայ պտըտելով զայն կը փնտռէ։

*

**

Անոր պատմութիւնը։

Ատենօք քոյր մը կ՚ըլլայ մեր երկրին մէջ, աղջնակ մը տասներկու տարեկանի մօտ։ Շատ զուրգուրոտ, զգայուն սիրտ մը կը կրէ։

Եղբայր մը կ՚ունենայ, մանկիկ մը՝ Սահակ անունով։ Սիրուն երախայ, ճերմակ մորթով, մազիկներ մը՝ կլոր գլխիկին շուրջը սանտրուած՝ այնպէս դեղնուկ որ արեւին դեղնալոյսին մէջ թաթխեր են կը կարծես, ու այնպէս կակուղ որ քոյրիկին ափերուն մէջ կը նստին, կ՚աններեւութանան, ան չի գիտեր թէ մա՞զ է, մետա՞քս, թէ արեւի շողիկ՝ փայփայածը։

Մանկիկը արեւ տեսած ջրիկի մը պէս միշտ կը ժպտի, փափկիկ, մաալի տոտիկները միշտ կը խաղցնէ երբ կը պառկեցնեն գետինին վրայ, ինչպէս կ՚ընեն լողնալու համար տաշտին մէջ դրուած երախաները ջուրերու չփչփումէն ուրախութիւն զգալով, աղջնակը կը նայի եղբօրը դեղնուկ մազերուն, լոյսէ այտիկներուն ու կը զմայլի։ Կը համբուրէ, կը համբուրէ ու չի կշտանար։

Օրին մէկը այս աղջնակին մայրը այգի կ՚երթայ, իրեն մօտ կը թողու որպէսզի հսկէ Սահակին։

Անոնք մինչեւ ցորեկ կը մընան միասին տունը, յետոյ աղջնակը միտք կ՚ընէ եղբայրը առնել, երդիքը ելլել ու իր մազերը սանտրել։

Իրենց երդիքն ալ քառակուսի, տափարակ երդիք մը կ՚ըլլայ, գիւղին վերի ծայրը։ Կարմրորակ հող մը կ՚ունենայ, անձրեւները չաւրելու համար յարդ սփռեր եւ լողքարով լողեր են, հողին կարմիրն ու յարդին դեղինը, կէս օր է, կը փայլփլին արեւին մէջ երդիքին երեսը։

Երդիքին անմիջապէս կից, վարը, նեղ ու երկայն արտ մը, հասկերը բարձրացած ու ծածկած են ամբողջ արտը ոսկիի բոց դեղին գոյնով մը, ու անկէ պզտիկ բլուրներու կարգ մը կը կենայ։ Փոքր, խաղաղ ձորեր անոնց կողերուն, ուանք շուքի մէջ, ուրիշներ արեւով, ու այնքան մօտիկ որ ձեռքերնին երկնցնեն պիտի կրնան բռնել։

Քոյրը կը նստեցնէ երդիքին վրայ Սահակը, տոտիկները կը տարածէ, ինքն ալ կը նստի մօտը. ու ինչպէս նորհարսները մարդոցմէ չտեսնուելու համար երդիքները կ՚առանձնանան իրենց ծամերը քակելու ու հիւսելու համար, կ՚արձըկէ իր մազերը, կը սկսի սանտրել։

Արձըկուած ծամերը կը ծածկեն իր աչքերը, չի տեսներ շուրջը, կը շարունակէ սանտրել։ Երախան կը նայի պզտիկ բլուրներուն։

Յանկարծ երկինքէ՞ն, թէ ուրիշ տեղէ մը, քոյրը կը զգայ որ խոյանքով բան մը կ՚իջնայ իր մօտը, մթութիւն մը կը պատէ իր շուրջը, երեւոյթը կ՚իջնայ ու ակնթարթի մը մէջ կը բարձրանայ։

. . . .

Մինչեւ որ մազերը ղէն կ՚ընէ, կը բանայ աչքերը, Սահակը չկա՛յ։

Յափշտակեր են։

Գիշատիչ թռչո՞ւն մը արդեօք, մա՞րդ թէ գազան, չի կրնար գիտնալ։

Սանտրը գլխին վրայ թողելով ոտքի կը ցատկէ, կը վազէ մէկ ցուիքէն միւսը։ Չկա՛յ… վա՛յ իրեն, եղբայրը տարեր են։

Կը դառնայ ինքն իր վրայ, կը պաղատի Աստուծոյ.

— Թեւքեր տուր, թռչնիկ մը դարձուր զիս, Աստուա՛ծ, թռիմ, ժուռ գամ, եղբայրս գտնեմ, կ՚ըսէ։

Աստուած կ՚ընդունի իր աղաչանքը։

Թռչնիկի մը կը փոխուի։ Թեւքեր կ՚ունենայ, կտուցիկ մը, փետուրիկներով կը ծածկուի, սանտրը գլխուն վրայ մոռնալուն իսկ եւ իսկ սանտրաձեւ կատարիկի մը կը վերածուի։ Սեւուկ, փոքրիկ թռչուն մը, ադամորդիներու լեզուէն միայն եղբօրը անունը կանչելու կարողութիւնը կը մնայ։

Ու կը թռի երդիքէն դէմի բլուրները, ա՛լ չի դառնար։

*

**

Ու այն օրէն ի վեր՝

— Սը-հակ, Սը-հակ… կը կանչէ ու ժուռ կուգայ ան։

Իր պզտիկ, եղանակաւոր կանչը կ՚իյնայ, կը սուզուի մութին մէջ։ Գիշերը տակաւ կ՚առաջանայ, գիւղը կը կծկուի, կ՚անդորրէ։ Ստորոտի պարտէզներուն նրբուղիղ բարտիները աստղերուն եաւէն տարուբերուելով իրենց հսկումին կը սկսին քնացող տուներուն վրայ, — իսկ Սահակը չի պատասխաներ, չկայ որ պատասխանէ։

Երբեմն ան ձայն մը կը լսէ բլուրի մը կողէն։ Ականջ կուտայ։ Եւ որովհետեւ չերկրորդուիր, նորէն կը սկսի

— Սը-հակ, Սը-հակ… կանչել, ու ժամ գալ մութին մէջ։

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

ԳԻՐՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

«ԾԱՂԻԿ ԿԸ ՓԵՏՏԵՄ»

(Քերթուածներ. գրեց՝ Օ. ԶԱՐՄՈՒՆԻ)

Համեստ տղան, որ զողդոջ քայլերով ու միամիտ պարզութեամբ մը կուգայ մեր առաջ փետտել ծաղիկները՝ փոքրիկ, խիստ փոխտ փունջի մը, տղան է «խոնարհ մշակի» մը, որ

… կը ցերկէր ցիղն արտերուն,
Արեւուն տակ, բուռ-բուռ սերմ,
իր օրցնութեամբը կը նետէր,
կանգնած դաշտին մէջ ցեռուն…

Հայրենի գիւղին տղան է ան, վառվռուն, անհանդարտ, հետաքրքիր ու կանխահաս։ Ծակատագիրը քանդեր է անոր տունը, մոխիր դարձուցեր անոր գիւղը, ու «քանդե՛ր, քանդե՛ր, ամէն ինչ որ շինեց էր երկրիս վրայ բաղձալի, կամ՝ իր մըտքին խոհուն»։

Ու նետուեր է օտար երկինքներ, դառնութիւնը սրտին, ողբալով «տունը լքուած, գիւղն աւերակ», ու ապրելով «նժդեհ ու մինակ, նոթի ու տխուր», հալելով կարօտանքովը իր հարազատներուն որ հողին էր յանձներ, եւ ունկնդրելով ճրագի պլպլուն լոյսին առաջ ներքին ձայնը որ չուզեր մեռնիլ, Հաւատքն ունի փաղուան։ Եւ նոյն իսկ աղջիկներու գինով գեղեցկութիւնները կուգան բայրք ցանելու երակներուն ու ինչպէս կը խոստովանի Թանոս պատկեր»ներ կը զինքը խռովելու։

Ես համոզուած եմ Զարմունի զաւառի անուշ պատուական տղաներէն մէ հարազատ զաւակ։ Ու նալի չէ, եթէ շուտով կը րենք իր մօտ՝ ժողովրդ բանահիւսութեան գիծը տեւ Սէր, Հպարտութիւն Աղուոր աղջիկներ, գառն Հեթանոսական, կեանքին ուրիշներ՝ բացայայտ գ տան աղիկա։

Իր նայուածքը դեռ կը իր մանկութեան պատկ եւ նոյն իսկ երբ կը փոր յիլ իր հոգիէն ներս, նոյ կերպներն են որ կը շար ուին իր առջեւ.

իմ երազուն ցոգիս կ՚ըլլա
Թի, պալարտ դաշտ մ
մտածումըս՝ մշակ մը
լատաւոր ու ժրաջան.
Կ՚ուզէ ըլլալ «սիւք
եան», «արեւէն ցոլք մ
«կոյս ու վայրի վարդ
կա տղայ մըն է դաշտի
տէ ծաղիկներ»,
Որոնք մնկուսի, դա

կամ՝ խորշերուն մէջ, մ
տում կը

Համակրելի հոգի մը, բելի իր քաղցրութեամբ զութեամբ ու միամտու Մէկ նայուածքով կը իր հոգիին խորը, գի սէրերը, իր ցաւերը, իր Տեսէք թէ ի՛նչ պարզ բը երբ իր սիրտը մեղ նայ՝ (Լուռ սէր).

Հոգիիս մէջ մատուռ մը
խոնարհ, անշուք եւ ան
Ու կամ՝
Ըլլամ՝
Սիւգ մը բուրեան,
մեղմ ու քնքոյշ,
քեզ ցամբոյր տամ…

Սակայն Օ. Զարմունի զոնը խիստ նեղ է, լո մը պլպլուք հազիւ հոն։ Իր ձայնը տկար գրեթէ միօրինակ։ Իր նի մը ճիչ հազիւ ունի, անկարող նոր բառ մը կը թուի թէ մնացեր է ի՛նչպէս մեկներ էր իր

Իր քերթելու ձեւը գիւղական տղաքներու խաղերուն։ Կը փո շիւղերու վրայ շէնք նել։ Յաճախ փոքրիկ են իր յարդէ շիւղերը մունի կը փորձէ տա երբեմն նոյնիսկ շատ ղերու ծանրութիւնը անոնց վրան, ինչպէս ծաղիկներ, կոյսեր՝ յոյ նոս պատկեր, խորցիւ բիշ կտորներ։ Արդէն շէնք մը բարձրացնել

Իր մօտ կը պակ ւանդ, ամէնէն կարեւ նաստեղծութեան լեզ ուածային լեզուն է պէտք է մերկանան իր փակութիւններէն, ծա ներէն, տգեղ իմաստներ է առնեն շնորհ, հրա նութիւն ու հմայք։ Ա սխալներ, դժբախտա մը չափազանց շատ են

Վարուժած երբ ցեթանոս բառը, իր բերաւ նաեւ բովանդ մը, հեթանոս շրջ շեշտ չկար իր երգին կատիպ էր իր բացա նոյն ատեն հաճելի մըն էր ամէնուս համ կայն, անտեղի կրկնու միայն չաւելցնեն ար կը նուազեցնէ, իսկ եր ւանդ սխալ գործածուի նելի կը դառնայ։

Շատ մը բան երբեմն անհրաժեշտ երբեմն պարապ իմաստ ցնելու աճպարարութ շնչումի սովին մէջ, բողջացնելու համար են «ո՜վ Տէր», կամ եւ երբեմն միայն «Տէ Օ. Զարմունի գայն չափազանց առատութ

Ալ բառը երբ այ

ունի, վրան շեշտ կ'առնէ, ո՛չ միայն շփոթութեան տեղի չտալու համար, այլ կ'արտասանուի նաեւ ուժգին շեշտով:

Պիտի սիրէի կարծել' թէ ճիւսիւս եւ բուռունցքիդ բառերը պարզապէս տպագրական սխալներ են, ուրիշներու կարգին:

Յանգերու աղքատութիւնը չափազանց ուշագրաւ է, մանաւանդ երբ տողերը արձակի թուլութիւնն ունին, ու երաժշտականութենէ զուրկ են, ինչպէս ճող—անճող, անտէր—Տէ՛ր, տըրտում—անճուն, օրօրուէ՛—գգուէ, կը ճսկէ—ըրէ—կը վազէ: Ամէնէն աճուորը որ կը գտնենք իր մօտ, իր ըով վերջաւորող տողերն են: Օ. Զարմունի քանի մը անգամ կրկնած է: Այդ հրէշային ձեւը գործածած է առաջին անգամ Արշակ Չօպանեան իր Մայր Հայաստանին մէջ: Իրաւ է որ Չօպանեան խիստ միջակ, անտաղանդ քերթող մըն է եղած, երբ ոտանաւոր փորձած է: Աւելի թոխչք, յոյզ ու երաժշտականութիւն դրած է իր կարգ մը արձակներուն մէջ քան իր ոտանաւորներուն: Օ. Զարմունի սխալած է հետեւելով Չօպանեանի այդ խոտելի ձեւին:

Նոյնպէս նշմարելի է չափի պակասն ու անկանոնութիւնը: Երբեմն անկարելի է ճշդել նոյն իսկ թէ ի՞նչ չափի ուզած է հետեւիլ (էջ 25):

Հակառակ այս պակասութիւններուն, եթէ Օ. Զարմունի շարունակէ աշխատիլ, ու փորձէ ինքզինքը սրբագրել, սեղմել իր տողերը, տողերուն մէջ դնել զգացումի հետ իմաստ, իմաստին հետ քիչ մը երաժշտականութիւն, հոսունութիւն, եւ եթէ զգուշանայ իր ուժերէն վեր նիւթեր երգելէ, հաւատացած եմ որ, օ՛ր մը պիտի յաջողի, փոխանակ վայրի ծաղիկ փետտելու մեր առջեւ, մեզ հրամցնել գունագեղ փունջ մը աղուոր ծաղիկներու, հայրենի շունչով, հայրենի կախարդականութեամբ:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ

Քիչ մը մխիթարուինք գոնէ, մենք մեզ բաղդատելով ազատ, մեծ ու քաղաքակիրթ ազգերու հետ եւ ըսելով.— Միայն մեր մէջ չէ որ «ընթերցասէր հասարակութեան» ամենամեծ մասը՝ կարդալու իր հաճոյքը կը փնտռէ անարժէք գրականութեան մը մէջ ու կ'անտեսէ ինչ որ երփներանգ ու բազմաբոյր ծաղկեփունջը պիտի կրնար կազմել բոլոր գրականութիւններուն,— բանաստեղծութիւնը:

Ու բանաստեղծները կը մնան նոյնքան անծանօթ, մոռցուած ու խոնարհ որքան մեծ են իրենց արդար փառասիրութիւնը, յաւակնութիւններն ու նուրբ արուեստը, շնորհիւ նոյնիսկ գրասէրներու... անտարբերութեան:

Այդ անտարբերութեան դէմ առհաւ, հերոսական պայքարի մը ազդանշանն է որ կուտայ ֆրանսական հրատարակչական տուն մը, որուն տնօրէնը կը պնդէ թէ՝ բանաստեղծութիւնները պէտք է նոյնքան ծախուին, որքան ուրիշ գրքեր: Եւ իր ծախքով հիմնած է մատենաշար մը, «Le Zodiaque» յաջորդաբար հրատարակութեան տալու համար ամսական մէկ մէկ բանաստեղծական հատորներ: Առաջին անգամ լոյս պիտի տեսնէ Philéas Lebesgueի Présages եւ Marcel Milletի Côté Coeurը, որ այս տարի արժանացաւ Բանաստեղծներու Մրցանակին:

* * *

Հրատարակչական տան հետաքրքրութիւնը բանաստեղծներու հանդէպ բոլորովին պատահական չէ: Քանի՛ տարիներէ ի վեր գրագատները կը մատնանշեն բանաստեղծութեան շնորհազրըկումը, կը ջանան փնտռել պատճառները, դարմաններ խորհիլ եւ առաջարկել՝ գրասէրները հետաքրքրելու համար բանաստեղծներով եւ իրենց գործերով:

Կազմուած է նոյնիսկ «Անկախ գրողներու եւ բանաստեղծներու բարեկամական պաշտպանութեան խմբակ մը», որուն մէկ կոչէն կը քաղենք հետեւեալ յատկանշական թելադրութիւնները:

Ներկայիս, բազմաթիւ գրական մրցանակներ կան. բայց այդ մրցանակները առ հասարակ մատչելի են այն հեղինակներուն, որոնք արդէն հրատարակուած են: Բայց կան նաեւ բազմաթիւ անծանօթ տաղանդներ, որոնք զանազան պատճառներով, չեն կրնար իրենց գործերը հրատարակել: Արդ ամէնէն աւելի, զանոնք պէտք է քաջալերել, եւ օգնել անոնց որ լոյս նուէին...

Մեզ կը թուի թէ ժամանակակից Ֆրանսայի բանաստեղծներու ազգային ժողովածոյ մը, տարին անգամ մը հրատարակուելու պայմանով, օգտակար նորութիւն մը պիտի ըլլար:

Կոչին հեղինակները կ'առաջարկեն ժողովածուին հրատարակութիւնը ենթարկել կրթական նախարարութեան հսկողութեան. ան պիտի հայթայթէ նաեւ ծախքերը, իսկ զայն գլուխ հանելու գործը յանձնել Ակադեմիային կամ գրական զանազան միութիւններէն մէկուն: Ցետոյ, կը շարունակեն իրենց խորհրդածութիւնները:

Այս կերպով, առանց դպրոցի, ակումբի, տարիքի խտրութեան եւ անշուշտ անկախաբար նիւթական վիճակէ եւ ընկերային պայմաններէ, լաւագոյն միջոցը պիտի ունենայինք ճանչուեան ներկայացնելու Ֆրանսայի լաւագոյն բանաստեղծներու գործերէն մաս մը:

Ամէն տարի, այս ժողովածուին մէջ հրատարակուելու համար, բանաստեղծներու կողմէ ներկայացուած կտորները պիտի ենթարկուին անշուշտ յանձնախումբի մը գնահատման. ան անշուշտ պիտի զատէ այն հեղինակները եւ անոնց բանաստեղծութիւնները, որոնք արժանի պիտի նկատուին ժողովածուին մէջ երեւալու:

Ի հարկին, կարելի էր հրատարակութեան ծախքերը ապահովելու համար, օգտուիլ կարգ մը կտակներէ որոնց գործադրութիւնը յանձնուած է Ֆրանսական Ակադեմիային:»

Դիտեցինք անշուշտ, որ մէկ քանի բառերու փոփոխութեամբ, կոչը ամբողջովին պիտի յարմարէր մեր պայմաններուն:

Մեր մէջ ալ, ամէնէն արժանաւորները չեն յաջողիր, որ կը յաջողին հրատարակութեան տալ իրենց քերթուածները:

Վերջերս ստացուած մէկ քանի հատորիկներէն ի՞նչ պիտի մնայ վաղուան, երբ այսօր իսկ, ճաշակի տէր գրասէր մը կը դժուարանայ զանոնք կարդալու: Բայց գիտէ թէ կան տաղանդաւորները, սրտով եւ արուեստով բանաստեղծները, որոնց գործերու հրատարակութեան ի զուր կը սպասէ, վայելելու համար ընթերցումի իսկական հաճոյքը: Կան եւ անոնք որ խոնարհ անկիւններու մէջ կ'ապրին անծանօթ, բեղուն յղութիւններու տուայտանքով: Այս բոլորը քովէ քով բերելու, անոնցմով հոյակապ ծաղկեփունջ մը կազմելու համար, կ'արժէր որ գոնէ մէկ քանի գրասէրներ նախաձեռնարկ ըլլային մէկ քանի փոփոխութիւններ մտցնելու վերի կոչին մէջ օրինակ՝ Ֆրանսացի բառին տեղ դնէին Հայ. Կրթ. Նախարարութիւնը փոխարինէին հայ որեւէ ազգային կազմակերպութեամբ մը. Ակադեմիային տեղ դնէին, օրինակ՝ Ցարդգող, կամ Գրական Ակումբ, եւայլն: Ու ծախքը հայթայթելու համար, մտածէին բազմաթիւ կտակներուն վրայ, որոնք կը քնանան ո՛վ գիտէ ո՞ր հեռատես վաշխառուին օրօրովը...:

Կ'արժէր որ հաւաքուէին եւ պահ մը, ըլլայ իսկ շատ կարճ, մտածէին: Մտածելը գոնէ ձրի է...:

Թերեւս լոյսը կը ժխէր անակնկալ անկիւնէ մը:

Մ. Ե.

ՆՇԽԱՐ ՄԸ ԹԼԿԱՏԻՆՑԻԷՆ

ԹՈՒՐԸ ԱՋԻԴ ՄԻ՛ ԿԱԽԵՐ

Թուրը աջիդ մի՛ կապեր,
Թուրը աջիդ մի՛ կախեր,
Թէ ոսոխին դէմն անցնիս
Գլուխդ առջեւդ մի՛ կախեր:

Շիտակ, շիտակ յարձակիր,
Շիտակ վրան յարձակիր,
Տունին պատիւին համար
Կամ աչքդ տուր կամ մեռի՛ր:

Աման տղայ, հա՛յ տղայ,
Կենծուկ կտրիճ հայ տղայ,
Տունին պատիւին համար,
Կամ աչքդ տուր, կամ մեռի՛ր:

Հայ տղան վախ չը գիտեր,
Հայ տղան փախ չը գիտեր
Տունին պատիւին համար
Մեռնի ալ՝ ախ չի ըսեր:

Հաւա՛տ, տղա՛յ, հայ տղայ,
Թուրը մէջքիդ ել խաղա՛.
Թուրը մէջքիդ շեշտ կապէ,
Որ տուշմանը առջիդ դողայ:

Դուրան, դուրան դաշտերը,
Դուրան ոսկի դաշտերը,
Թուրը մէջքիդ ե՛լ վազէ,
Կարմիր օձերը ջնջէ...

Լերան վրայ երբ կանչիս
Մատով ցուցուր տուշմանին
Մէ՛կ Թուր, մէ՛կ Թափ, մէ՛կ հարուած.
Որ հաւանի վերն Աստուած:

Աման տղայ, հայ տղայ,
Կենծուկ կտրիճ հայ տղայ
Թուրը մէջքիդ ել խաղա
Որ օձ տուշմանը դողայ:

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻՆ

ՈՒՇ ՄՆԱՑԱԾ ԽՐԱՏ ՄԸ

Ինչպէս հաղորդած էր մեր թղթակիցը, Կիլիկիոյ կաթողիկոսը յորդորական մը ուղղած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի ժողովուրդին, արտագաղթի հոսանքին առթիւ: Ահա քանի մը հատուածներ այդ «Խօսք Հայրականէն».—

ՅՈ՞ ԵՐԹԱՅՔ:

Հա՞ց փնտռելու. ամենտեղ պատրաստէիքբրեւօրհնութիւնեւ պարգեւ Աստուծոյ: երբ պարգեւներու մեծագոյնը, առողջութիւն, կամք ույարատեւութեանոգիունիք աշխատելու՝ հացը ինքնին կուգայ առանց փնտռելու, ինչպէս կենսապարգեւ Արեւը չի փնտռուիր, աստուածագիծ օրէնքով տարուան չորս եղանակներուն անմոլար եւ անմեռ կը ծագի. ծըմըան խստութենէն թմրած բնութիւնը կը վերակենդանացնէ, կը լուսաւորէ, կը ջերմացնէ, կը ծաղկազարդէ, կը պտղաւետէ եւ լիառատ կը պարգեւատրէ անխտիր բարիները եւ չարերը:

ՅՈ՞ ԵՐԹԱՅՔ:

Ուխտաւորներու կարաւաննե՞ր էք, որ կ'երթան իրենց սիրելիներու շիրիմները պսակազարդելու եւ կարօտի արտասուաց շիթերով եւ ցողերով ոռոգելու: Օտարութեան մէջ ուխտավայր չունինք. օտարութեան մէջ հանգչող սիրելիներ չունինք: Անոնք շատ մօտ են եւ դրկից: ինչո՞ւ արհամարհանքով կը թողլքէք, ինչո՞ւ ականջնիդ կը խցէք՝ չլսելու համար Միջագետաց եւայլ անապատներու խորերէն միլիոնաւոր նահատակներու աղիողորմ աւաչը, չը լսելու համար ընդ ա- նի դամբարաններէ աղապատանքի հառաչը.— Մի՛ երթաք, մի՛ հեռանաք, օտարին եւ թշնամիին կրունկը շատ կոխոտեց եւ փշրեց զմեզ. փոշիացած մեր վիճակին մէջ միակ մխիթարութիւննիս էր մերձաւոր—հեռուէն լսել ձեր ոտնաձայնը, հոտոտել ձեր կրունկները. այսքա՞նն ալ շատ համարեցիք:

Ուրակուայի, Բարակուայի, Պրազիլի եւ Արժանթինի անծայրածիր եւ գազանաբնակ անապատները ի՞նչ կախարդանքով հմայեցին զձեզ, որ ճակտի արդար վաստակնիդ անխիղճ բախտախնդիրներու ձեռքն ու գրպանները կը լեցնէք եւ զձեզ ծովերու եւ ովկէաններու մահաշունչ կոհակներուն կը յանձնէք:

ՅՈ՞ ԵՐԹԱՅՔ:

Ս. էջմիածին, Կիլիկիա եւ Սիոն շատ հեռու չեն մեզմէ: Եթէ վերջին դարերու մէջ մեզի բաղդակից Արաբ ազնիւ ցեղին ձեռք ձեռքի, կուշտ կշտի տալով՝ Հոգատար Ֆրանսայի քաղաքակրթիչ դերին սատար հանդիսանանք, աւելի մօտեցած պիտի ըլլանք մեր սրբութեանց:

Մեր դարաւոր ծնարաններուն եւ քնարաններուն վրայէն անցնող կռունկներու երամին գաղթի ճանապարհը Սուրիան ըլլալով.- Հալէպէն'ի Պաղտատ.- գոնէ խապրիկ մը՝ գոնէ մեր սիրելեաց դամբարաններէն փսրտուքի փըսոր մը կը բերեն:

Գոնէ, մեր քարուքանդ վանքերուն, հոյակապ եկեղեցիներուն եւ շքեղ տաճարներուն հլանցիկ բողոքի աղեղագոչ հողմերը եւ մելամուշ զեփիւռները կը բերեն խնկաւէտ բոյրը ինկած քարերուն եւ մեր հայրերու աղօթքի մրմունջները խոնարհած կամարներէն: Ալ չեմ ըսեր հայրենի լեռներուն եւ Դրախտի գետերուն սրտամորմոք ողջոյնները աւելի շուտ կը լսենք 'ի Սուրիա եւ ի մեծն Լիբանան:

Այս ամէնուն երիթացած սըրտով ու լղձով «մնաք բարի» ըսելով կը հոսիք գետի պէս համայնակուլ ծովին ծոցը. հոն ո՛չ եւս են ծաղկածին Եփրատ, Տիգրիս, Արաքս եւ հայրենի ուրիշ գետակներ. ոչ եւս են անուշ եւ կաթնահամ լուսաղբիւրներ. անոնք ամէնը կլլուած, կորսուած են աղի ջրերու զանգուածին մէջ:

Մի՛ երթաք 'ի կորուստ, Զաւակներս. ԽԱՉՆ ալ մօտ է ՀԱՑՆ ալ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԲՈՂՋ ԸՆՏԱՆԻՔՈՎ:— Պարոն Շարլ կը տառապէր օձաւէ (ելեւնէրք): Կինը անոր վիճակէն չափազանց ազդուած էր. ինքն ալ կը տառապէր. որոշեց վերջ տալ կեանքին. սակայն չէր ուզեր առանձին մեկնիլ: Առջի օր, մինչդեռ իր ամուսինն ու զաւակը կը քնանային, կինը գնաց բացւ օդային կազի ծորակը եւ սպասեց եղերական վախճանին:

Ամուսինը եւ զաւակը շնչահեղձ եղան: Կինը ծանր վիճակի մէջ փոխադրուեցաւ հիւանդանոց: Ոստիկանապետը, սենեակին մէջ, սեղանին վրայ գտաւ թղթի կտոր մը որուն վրայ, կինը գրած էր.— «Խեղքս կը կորսնցնեմ. խենդութիւն կուգայ վրաս: Մնաք բարո՛վ, իմ սիրելիներս: Ամուսինէս բաժնուելու վախը, ոճիր գործել կուտայ ինծի»:

Քննութեամբ հասկցուեցաւ թէ կնոջ մտային կարողութիւնը խաթարած էր 15 օրէ ի վեր:

ՀԱՒԱՏԱՑԷՔ ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ.— Յունուար 23ին, Վէրտէնի մէջ, 40 տարու առեւտրական մը, գնաց ձկնորսութեամբ զուարճանալու Մէօզ գետին մէջ, բայց այլեւս տուն չվերադարձաւ: Երկար փնտռտուքներէ յետոյ, գետափը կապուած գտան անոր նաւակը, որուն յատակին վրայ, խնամով շարուած կը մնային դեռ առեւտրականին որսացած ձկները: Մարդը գտնելու համար, ամէն փնտռտուք անօգուտ մնաց: Կարծուեցաւ թէ խեղդուած, սպաննուած կամ որեւէ արկածի մը զոհ գացած է.

Առջի օր սակայն, մարդը յանկարծ իր տունը վերադարձաւ ու պատմեց թէ, հազիւ նաւակէն դուրս ելած, ուշաթափ ինկած էր գետին:

Սթափելէ յետոյ, քալեր էր աննպատակ, առանց գիտնալու թէ ի՞նչ կ'ընէ մինչեւ հասեր էր Սուասօն, յոգնասպառ, ուժաբեկ: Հոն, տեղական իշխանութիւնները զինքը խնամելէ եւ կազդուրելէ յետոյ, ճամբեր էին տուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ պատի օրացոյցը, չորս կտոր, իւրաքանչիւրին ճակատը զարդարուած գունաւոր նկարներով, որոնց մէկը՝ Գ. Բաշինջաղեանի Արարատը, երկրորդը՝ Վարդան Մախոխեանի մէկ ծովանկարը, «Դաբրի», երրորդը՝ «Խճաքարերուն վրայ», Կ. Աղամեանի, իսկ չորրորդը՝ Ս. Ղազար կղզին: Հասցէ.— Imprimerie Arménienne, St. Lazare, Venise (Italie):

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայրենակիցները Clinique de l'Ecole Dentaire Françaiseի (29 Boulevard Saint-Martin) մէջ ամէն խնամք պիտի գտնեն: Ցիշեալ Ատամնաբուժարանը կը վարեն յայտնի փրոֆէսէօրներ, գիտական վերջին կատարելագործութիւններով: Ակռայ քաշելը ձրի, ակռաներու եւ ատամնաշարի շինութիւն՝ չափաւոր գիներով: Ծամելը ապահովուած: Թարգման՝ ամէն լեզուներու համար: Ամէն օր ժամը 9 — 12: Հեռաձայն Archives 55-09: Ծ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՐ.— Ա՛հ, հա՛յր...

Յ. ԲԱՐԹ.— Յետոյ, յետոյ կը խօսինք. հանդարտէ՛, բան չկայ:

ԳՈՒՐ.— Չէ՛, չէ՛, բան չկայ չէ՞, բան չկայ:

(Հանդարտած ըլլալ կ'երեւի:)

ԹԱԳ.— Անձրեւը դադրեցաւ. կարգը եկաւ նորէն խնդալու:

(Կը խնդան. բռնի խնդուք մըն է ու կը լռեն. շփոթութիւն. իրարու կը նային, մարդերու պէս որոնք իրարմէ զօրավիգ կը փնտռեն:)

ԳՈՒՐ.— Անցաւ, բան չկայ. ուրախ եմ, շատ ուրախ որ փըրկուած էք...

ՄԱՔՐԻԿ.— Հա՞պա դուն, տղա՛ս, ե՞րբ կը մեկնիս:

ԳՈՒՐ.— Պահիկէ մը մայրիկս. հազար դժուարութիւններով հազիւ կարելի եղաւ կարճ արտօնութիւն մը կորզել: Ժամանակս կը սպառնայ. պէտք է արդէն մեկնիմ:

ՇԱՔԷ.— Եթէ չերթայիր... Գուրգէն...:

ԳՈՒՐ.— Ինչպէ՛ս...

ՇԱՔԷ.— Հոս կը պահուիս մեր քովը. ես մարդու չեմ յանձներ եզ...:

ԳՈՒՐ.— Փախչի՛... ա՛հ, Շաքէ. ջնջէ այդ խենթ գաղափարը...: Անշուշտ, ամէնէն մեծ փափաքս է, այս դժբախտ օրերուն մանաւանդ ձեր քովէն չբաժնուիլ, բայց փախուստս պատրուակ բռնելով, կրնան ձեզ աւելի տանջել... ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ. ա՛խ...:

(յուզումի լռութիւն մը)

Մեծ ցաւս այն չէ որ մեզ իրարմէ կը բաժնեն, այլ այն որ ուժս, կեանքս պիտի տրամադրեմ եղեր ցեղի մը, զոր ատել սորվեր եմ առաջին կաթէս մինչեւ այսօր, ցեղ մը, բորենիներու վոհմակ մը որ դարեր շարունակ կոտրտեր ու յօշտեր է մեզ եւ հիմա կը բնաջնջէ, ազատ, համարձակ, առանց նկատումներու...:

ՄԱՔ.— Հանդարտէ՛ տղաս. ձգէ որ հանդարտ մտքով մտածենք քու վրադ, թերեւս ճար մը գտնենք:

ԳՈՒՐ.— Զանա է՛ն վերջը մտածել իմ մասիս մա՛յր. եթէ դուն ալ տեսած ըլլայիր ինչ որ ես տեսայ, կը դադրէիր ինքզինքիդ իսկ մտածելէ...: Սարսափելի է... Հազարներ են որ քանի մը ժանդոտ սուիններու սարսափէն շշմած՝ կը քալեն ու կը քալեն, չես գիտեր ո՞ւր, եւ կ'իյնան, կը ջարդուին, կը կոտորուին... եւ այդ հազարներէն, սարսափելի է հա՛յր, ձեռք մը չիբարձրանար, բռունցք մը չի շարժիր... ոչ մէկ դիակ պատուով կ'իյնայ...:

ԹԱԳ.— Է՛, հասկնալի է, սարսափը կը սառեցնէ մարդը:

ԳՈՒՐ.— Սարսափը, այո՛, սարսափը, կը հասկնամ. քանի՛ անգամ տարուեցայ վազրի պէս նետուելու դահիճի մը պուկը. բայց ի՛նչ բան էր որ թմրեցուց միտքս եւ ինքզինքէս ամչցայ...: Վերի փողոցին անկիւնը, ծանօթ պալ մը կոյս մը կը խլէր մօրը թեւերէն, երբ տեսայ, արիւնս գլուխս խուժեց. իրեն պիտի ըսէի թէ վայրենութիւն է ըրածը եւ եթէ ընդդիմանար աչքս առած էի զինքը լաւ մը տփել, բայց երբ մօտեցայ, շտկեցի ինքզինքս, կանոնին համեմատ յարգալիր բարեւեցի եւ անցայ փութկոտ քայլերով: Քիչ անդին, երկու ոստիկաններ ծեր մը կը խոշտանգէին. պէտք է ըսի, երկուքին ալ լաւ դաս մը տամ, բայց երբ քանի մը քայլ յառաջացայ, զգացի զայրոյթս ու կարծես, իրենց արարքին հաւանիլ ըլլայի, զգացի թէ դէմքիս վրայ ժպիտ մը կը գծուէր...:

ՇԱՔԷ.— Ո՛հ...

ԳՈՒՐ.— Ասոր ի՞նչ կ'ըսես, հա՛յր. բայց ալ սարսափ չէ ասիկա, ուրիշ անուն պէտք է տալ: Աւելի աղէն, տան մօտերը, ոստիկանապետը վայրագ հրամաններ կը գոռար. աչքս պղտորեցաւ, պատրաստ էի մոլեգին վրան նետուելու, բայց յանկարծ հանդարտեցայ, խոնարհաբար բարեւեցի զայն եւ ինքնիրենս ըսի. «Օր մը այս բոլորին վրէժը կը լուծենք հարկաւ, կը բաւէ որ ողջ մնամ»- Եւ, հա՛յր, ո՛չ ոք գիտէ թէ այդ օրը երբ կուգայ: Վատութի՛ւն, վատութի՛ւն... կ'ամչնամ ինքզինքէս:

Յ. ԲԱՐԹ.— Է՛ բայց, հանդարտէ՛ տեսնենք, անտեղի խօսքերով մի բոլորովին յուզեր ինքզինքդ. ձգէ՛ որ հանդարտ մտածենք թէ ի՞նչ կրնանք ընել քեզի համար...:

ԳՈՒՐ.— Ոչինչ հա՛յր. երթալէ զատ ուրիշ ճար չկայ եւ թերեւս ա՛լ չդառնալու համար...:

ՄԱՔ.— Գուրգէն՛, Գուրգէ՛ն... (Շաքէ կուլայ):

ԳՈՒՐ.— Մի նեղանար, մայրի՛կ, հիմակուց պէտք է ինքզինքնիս վարժեցնենք ամէն կարելիութեան, որքան ալ յոռի ըլլան անոնք: Թերեւս ցարդ սխալ ապրեր ենք, ինքնինքնիս ընդունակ դարձնելով զորովի եւ ամէն տաք զգացումի, բայց կ'երեւի անսիրտ մարդն է իրօք ազատ, ի՛նչ գիտնամ. երբ սա դռնէն դուրս ելլեմ, ջանացէք մոռնալ թէ տղայ մը ունէիք... մի նեղանաք, հա՛յր, Շաքէ՛, ամուր բռնէ սիրտդ, իմս փրթելու վրայ է. պիտի խենթենամ.. Ա՛հ, որքա՛ն կ'ուզէի ունենալ պաղ սիրտ մը որ բոպէի մէջ ուրանար ամէն կապ, բութ ուղեղ մը որ մոռնար թէ ձգելու վրայ եմ տուն մը, տաք բոյն մը ուր վայելեր եմ սէր, գորով, բարեկամութիւն..., Ա՛հ, հա՛յր, ահա ինչ որ պէտք էր մեզի. երբ դռնէն դուրս նետուիմ պիտի ըսեմ ինքզինքիս թէ, անոք, անտէր որբ մըն եմ, լքուած արարած մը...

(Շաքէ լուռ, արցունքները կը սրբէ. Բարթամեան կ'ուզէ խօսիլ, ձեռքը կ'երկարէ զայն լռութեան հրաւիրելու համար, բայց յուզումը կ'արգիլէ զինք խօսելէ:)

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

նայ։ Այս հաշտարար քայլը կը կարծուի թէ պիտի փոխէ այդ տպաւորութիւնը։

Սահմանագլուխի փակումը այսքան երկարաձգուեցաւ անոր համար որ եուկոսլաւ կառավարութիւնը համոզուած չէր թէ Սոֆիայի մէջ կարելի ամէն բան եղած է՝ խափանելու համար Մակեդոնացի յեղափոխականներու գործունէութիւնը։ Միւս կողմէ այն հաւատքը կար թէ պուլկար քաղաքականութիւնը կախուած է Պուլկարիոյ հանրային կարծիքէն։

Սահմանագլուխներու բացումը ցոյց կուտայ թէ Ալեքսանդր Թագաւորի կառավարութիւնը եկած է այն եզրակացութեան որ քաջալերութեան արժանի են Պուլկարիոյ մէջ այն տարրերը՝ որոնք կը հակառակին Մակեդոնիոյ Յեղափոխական կազմակերպութեան գործունէութեանց։

Արեւել. ճեպընթացը դեռ Պոլիս չէ հասած

Փետրուար 1էն ի վեր ո՛չ մէկ թղթատար հասած է Պոլսէն, ճամբաները ձիւնէն անանցանելի ըլլալով տակաւին։

Միւս կողմէ Սէնփլօն-Արեւելեան ճեպընթացը, որ յունուար 29ի իրիկունը Փարիզէն Պոլիս մեկնած էր, դեռ Պոլիս չէ հասած։ «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Թուրքիոյ նախկին մայրաքաղաքին մէջ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ այս առթիւ։ Յիշեալ ճեպընթացը Պոլիս պէտք է հասնէր փետրուար 1ին կէսօրէ վերջ, սակայն աւելի քան մէկ շաբաթէ ի վեր ձիւներու մէջ մնացած է Թրակիոյ Չէրքէզ Քէօյ կայարանին մէջ, Պոլսէն 80 քիլոմեդր հեռու։

Եղեռնափոոծ մը Թունուզի մէջ

Թունուզէն կը հեռագրեն թէ առջի առաւօտ ժամը 5ին ռումբ մը պայթեցաւ իտալական հիւպատոսարանին մէջ։ Օր մը առաջ հոն հասած էր իտալական նորընտիր հիւպատոս Պարտուցցի։ Ապակիները ջարդուփշուր եղան։ Զոհ չկայ։ Նիւթական կորուստներն ալ աննշան են։

Կը կարծուի թէ եղածը հակաֆաշիստներու կողմէ սարքուած ցոյց մըն է։

Եւրոպայի Գեղեցկուհեան Թագուհին

Հինգշաբթի օր Փարիզի մէջ 17 ազգերու ներկայացուցիչ արուեստագէտները ընտրեցին «Եւրոպայի Գեղեցկութեան Թագուհին»։ 17 ազգեր իրենց ամէնէն սիրուն աղջիկները ղրկած էին Փարիզ։ Ընտրուեցաւ Հունգարիոյ թագուհին՝ Օր. Էլիզապէթ Սիմօն, որ այժմ փոխանակ «Միս Հունգարիա»յի՝ կը կոչուի «Միս Եւրոպա»։ Դատաւորներուն արգիլուած էր քուէ տալ իրենց երկրի գեղուհիին։

17 թագուհիները երէկ մեկնեցան Նիս, ուր տեղւոյն քաղաքապետութեան հիւրը պիտի ըլլան։ Յետոյ պիտի երթան Ամերիկայի կալվըսթըն քաղաքը (Թէքսասի Նահանգ), ուր պիտի մասնակցին «Աշխարհի Գեղեցկութեան Թագուհի»ի մրցումին։ «Միս Եւրոպա» միւսներուն հետ հաւասար աստիճանի վրայ պիտի մասնակցի մրցման։

Տէր եւ Տիկին Ստեփան կանոնեան եւ իրենց զաւակը, Օրիորդ Ոլիմպիա կանոնեան, Տէր եւ Տիկին վահան վարդերեսեան, Այրի Տիկ. Ֆլորա Նալպանտեան (Սիլիստրէ), Պ. Յակոբ Փափազեան, (Սիլիստրէ), Այրի Տիկ. Մ. Ֆնտըգեան (Պոլիս), ինչպէս նաեւ բազմաթիւ ազգականներն ու պարագաները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց պաշտելի եւ սրբուհի մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԿԱՆՈՆԵԱՆԻ

(ԾՆԵԱԼ ՍՐԲՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ)

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ փետր. 7ին Մոնմորանսիի իր բնակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ ժամը 1ին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Մոնմորանսիի գերեզմանատունը։

*
* *

Հանգուցեալը մայրն է Պոլսոյ ֆրանս. դեսպանատան նախկին մամուլի Ա. Թարգման, *Սթանպուլի* եւ *Ֆիկառօ*ի աշխատակից Պ. Ստեփան կանոնեանի։

EMPIRE, Միւզիք-Հոլ. 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Էքոլ Միլիթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-14 ֆրանք

WALTER STRARAM*ի*

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շան զ'Էլիզէի Թատրոնին մէջ։ Յայտագիր 4րդ նուագահ. 14 Փետր. Հինգշաբթի։ Պէթհովէնի Ouverture de Coriolan*ը, Ա. Ժէտէժի Գ. Սէնֆոնին, Ա. Ֆէվրը Լոնժըռէի 3 պարերը (Ա. անգամ). Ռավէլի Տաֆնիս եւ Քլոէ* (Suite d'orch.)*։ Մուտք 2—40 ֆր. Շան զ'Էլիզէի Թատրոնը, 13—15* Av. Montaigne *եւ Տիւրանի մօտ։ Նուագահանդէսը կը սկսի ճիշդ երեկոյեան ժամը 9ին։*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: F. SOUVIGNY

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ
Այսօր կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին,
19 Rue de Varenne, Nord Sud: Rue du Bac
կը խօսի Պ. ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ
Նիւթ՝ «Ազգութեան պահպանում»ը

«ՓԵՏՐ. 18»Ը ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ ՄԷՋ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՎՌԱՄԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ
17 փետր. կիրակի ժամը 2.30ին, 5 Pl. Nationale, Billancourt
Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ
Մ Ո Ւ Տ Ք Ը   Ա Զ Ա Տ   Է

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

12 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 879 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ԲՈՅՆ ՄԸ

Պաղտատէն մեզի կը հաղորդեն թէ՝ Միջագետքի կառավարութիւնը ինքնաբերաբար առաջարկած է հողաբաժին մը յատկացնել, Մուսուլի շրջանին մէջ, Նահր էլ Օմարի հայ գաղթականները տեղաւորելու համար:

Մանրամասնութիւններ կը պակսին առ այժմ: Բայց այս կարճ լուրն ալ մխիթարական է ինքնին, ներկայ պարագաներուն մէջ, երբ մարդիկ հրաշքի կը սպասեն, մեր ցիրուցան բազմութիւնները իրենց ինկած տեղը պահելու համար: Գոնէ այն վայրերուն մէջ, ուր բաղդատաբար տանելի են պայմանները եւ նուազ սպառնալից՝ այլասերման վտանգը:

Այսպէս, քանի որ հայրենիքին դուռները ամուր կղպուած են, նուազագոյն չարիքն է ամէն գնով իրենց տեղին վրայ պահել Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Յունաստանի եւ Սուրիոյ արմատախիլ բազմութիւնները:

Միջագետք ալ այդ երկիրներէն է, թէեւ բոլորովին աչքէ հեռու եւ լքուած: Երկար է այնտեղ ապաստանուած գաղթականներուն պատմութիւնը: Մօտ 8-10,000 կը հաշուեն այդ համրանքը, մեծ մասով՝ մնացորդները Վասպուրականի վերջին փախստականներուն: Գաւառէ գաւառ, կայանէ կայան թափառելով, Պաքուպայէն մինչեւ Նահր էլ Օմար, կէս առ կէս պակսելով՝ թշուառութենէն կամ հիւանդութիւններէն, քանի մը հազար ալ Հայաստան փոխադրուելով, այս գաղթականութիւնը վերջերս մատնուած էր ծայրայեղ յուսահատութեան: Մէկ-երկու տարիէ ի վեր Երեւան յոյսեր կը ներշնչէր քանի մը հազար եւս ընդունելու: Բանակցութիւններ, հանգանակութեան ձեռնարկներ, նոյն իսկ անցագրի գործողութիւններ. իսկ վերջին պահուն, — ժխտական պատասխան:

Անցեալ տարի, Միջագետքի կառավարութեան կողմէ տրամադրութիւն յայտնուեցաւ բարեբեր հող մը յատկացնելու: Յետոյ նոյն կառավարութիւնը ետ առաւ այդ ծրագիրը, եւ մեր հայրենակիցները շարունակեցին իրենց սեւ օրերը քաշքշել վրաններու տակ, իբրեւ անտուն-անտէր բոշաներ: Հիմա կառավարութիւնը ինք հաղորդած է նոր կարգադրութիւն մը, որուն համաձայն տարագիրները պիտի տեղաւորուին Մուսուլի շրջանին մէջ:

Յուսատու ցող մը՝ այս տեղաւորումը հայրենիքի սահմաններուն մօտ, պայմանաւ որ բախտաւոր գաղութները եւ մանաւանդ համապատասխան օրկանները փութան կատարել իրենց պարտականութիւնը:

Մեր տեղեկութեանց համաձայն, Գաղթականներու Յանձնախումբը պատրաստ ունի հազիւ 4—5000 տոլար, տրամադրուած՝ զանազան առիթներով (2000ը Հնդկաստանի մէջ հանգանակուած, 1000ը Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչէն, 500ը Վասպուրականի Ամերիկայի Վերաշինացէն եւն):

Աւելորդ է բացատրել թէ ո՜րքան ճղճիմ գումար է այս՝ հարիւրաւոր գաղթականներու փոխադրութեան և տեղաւորման համար: Չի բաւեր քանի մը հազար հոգի տանիլ նետել դաշտի մը վրայ. մանաւանդ որ, շատ քիչերը ինքնապահ են: Թերեւս հողը ամբողջութեամբ ձրի պիտի տրամադրուի. բայց անհրաժեշտ է ճարել լծկան, գործիքներ եւյլն., որպէս զի կարենան պահել իրենց գլուխը: Որքան գիտենք, Մուսուլի մէջ արդէն կայ Շատախցիներու գաղութ մը, որ կրցած է իր մէջքը շտկել հողագործութեամբ:

Ո՞վ պիտի ստանձնէ Մուսուլի հոգը, որպէսզի 1918էն երեսի վրայ ձգուած այս համրանքը նոր դառնութիւններ չկրէ:

Առաջին առթիւ, մեր միտքը կ'երթայ Վասպուրականցիներուն: վերջերս իմացանք թէ Տիթրոյիթի Վերաշինաց Միութիւնը հինգ հարիւր տոլար ղրկած է Նահր էլ Օմարի գաղթականներուն համար, իսկ երկու-երեք ամիս առաջ ալ՝ հազար տոլար: Անշուշտ այս գումարները ղրկուած են իբրեւ նպաստ: Իսկ հիմա որ յատուկ ծրագիր մը կայ, բոլոր երկիրներու և քաղաքներու Վասպուրականցիներուն կը մնայ, իբրեւ անհատ կամ իբրեւ Միութիւն, լրջօրէն գործի փարիլ եւ աջակցիլ: Բուն շաղախը իրենք, Վասպուրականցիները պիտի հայթայթեն: Այս առթիւ կրնան օրինակ առնել Արաբկիրի, Մալաթիոյ, Խարբերդի, Սեբաստիոյ, Տիգրանակերտի եւլն. Հայր. Միութիւններէն, որոնք խոշոր ճիգ մը կը փորձեն, նոր աւաններ շինելու համար Հայաստանի մէջ:

Անշուշտ նախընտրելի էր որ Վասպուրականցիները ձեռք ձեռքի տային նոր Վան մը շինելու, աւելի ճիշդ՝ բուն իսկ Վանը վերաշինելու համար: Բայց քանի որ անողոք իրականութիւնը կը խանգարէ մեր բաղձանքները, թող այդ ա.պագայ աշխատանքին մէկ մասը յատկացնեն Մուսուլի նոր բոյնը ծաղկեցնելու: Այս ալ, իր կարգին, շահ մըն է վաղուան համար, այնքան մօտիկ հայրենի սահմաններուն, եւ Վասպուրականի ճամբուն վրայ:

Բայց կոպիտ բան պիտի ըլլար ամբողջ հոգը ձգել միայն Վասպուրականցիներուն վրայ: Ուրիշ համազգային հաստատութիւններ ալ կան որոնք տրամադրելի գումարներ ունին, կամ կրնան ճարել: Միայն Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչը 11—13 հազար տոլար տրամադրեց ներգաղթի գործին, վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին: Յետոյ, ի՞նչպէս կրնայ ձեռնպահ մնալ Բարեգործականը, որ այնքան «ազգասիրական» յօդուածներ մտցուցած է իր ծրագրին մէջ:

Ահա խաղաղ միջոց մը՝ համրանքներ փրկելու: Սրտառուչ լուրերու պէտք ունի՞ն Վանեցիները, այս ձեռնարկին գլուխն անցնելու եւ շարժում ստեղծելու համար: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ՕՏԱՐԱՆԱՆ

Հայ աւետարանական եկեղեցիներու գործունէութեան նուիրուած խմբագրականի մը մէջ, Պայքար, Ամերիկայի ռամկավարներուն օրկանը, գիտել կուտայ. (24 Յունուար).

«Բաւական չէ որ Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու մէջ ընթերցումները, քարոզը ու երգերը Հայերէն ըլլան: Անոնք Հայ սրտին ու մտքին համար օտար պիտի մնան, եթէ անոնց մէջէն չխօսի նախնեաց ոգին, եթէ Հայ ժողովուրդը անոնցմէջ չգտնէ իր հարց աւանդութիւնները, պատմութիւնը, ըմբռնումներն ու տենչանքը, եւ մինչեւ անգամ վիշտն ու տառապանքը:

Կ'արժէ յեշտել թէ Հայ Աւետարանական եկեղեցիներ իրենք իսկ արդէն օտարացման ճամբուն վրայ կը գտնուին Ամերիկայի մէջ, ընդունելով անխտիր Անգլիերէն պաշտամունք, երգեր ու երաժշտութիւն, իբրեւ թէ նորահաս սերունդին հասկնալի ու մատչելի ըլլալու համար: Տակաւին քանի մը ամիս առաջ, Ամերիկայի Հայ Թերթերը հրատարակեցին նորակառոյց Հայ Աւետարանական եկեղեցիի մը նուիրման հանդէսին ծոխ նկարագրութիւնը: Այդ հանդէսը, զոր կը վարէին իրենց ազգասիրութեամբ ծանօթ Հայ Աւետարանական ծանօթ եկեղեցականներ, ոչինչ ունէր հայացի, ծայրէ ծայր ամէն ինչ օտար էր: Ի՜նչ լաւ կարելի պիտի ըլլար աստ ճիշդ հակառակը: Հայ Աւետարանական եկեղեցականներ չէի՞ն կրնար, այդ հանդէսին ծրագրին կազմութեան առթիւ, նկատի ունենալ Հայ եկեղեցւոյ կարգերը եւ անոնց մէջէն իրենց յարմար դատած մասերը ընտրել: Չէի՞ն կրնար այդքան Ամերիկեան երգերու ու եղանակներու կարգին, յատկապէս նման պարագաներու համար յօրինուած մեր սքանչելի շարականներէն մէկը երգել: կրնային անշուշտ: Բայց անոնք կը մտածեն թէ եկեղեցին իբրեւ հոգեւոր հաստատութիւն կապ չունի ազգութեան հետ: Ասիկա այնքան ծայրայեղութեան գաղափար մըն է, որքան ուրիշներու համոզումը թէ եկեղեցին իբրեւ ազգային հաստատութիւն միայն արժէք կը ներկայացնէ: գոնէ Հայերուս համար, եկեղեցին այն ատեն կը պայծառանայ եւ բարոյապէս իր դերը կը կատարէ, երբ առանց թերանալու իր հոգեւոր կոչման ու առաքելութեան մէջ, իր ազգային հանգամանքն ու յատկութիւններն ալ կը պահէ ու կը յեշտէ»:

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ քաղաքին կարգ մը մասերուն մէջ ձիւնի բարձրութիւնը կը հասնի երեք մեթրի: Ուտելիքներու գիները մեծապէս բարձրացած են: Այսպէս, մէկ քիլօ հացը կ'արժէ մինչեւ 50 ղրուշ: Հացագործներու եւ նպարավաճառներու առջեւ եւ կայ պոչեր կը բռնուին յիշեցնելով պատերազմի դժուարին օրերը: Կարմիր Մահիկը 500 աղքատներու կերակուր կուտայ ամէն օր: Ասկէ զատ չունեւորներուն կը բաժնէ վերմակներ, ածուխ, հագուստ եւ ճերմակեղէն:

Սաստիկ ցուրտ կ'ընէ դեռ: Բոլոր լիճերը սառած են. քաղաքներու պարենաւորումը կը կատարուի մեծ դժուարութեամբ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ ՏԽՐՈՒՆԻՆ

Սուրիոյ եւ Լիբանանի թերթերը կը շարունակեն զբաղիլ Սարգիս Տխրունիի սպանութեան գործով: Տեղական իշխանութիւնները տակաւին չեն կրցած գտնել մարդասպանը, իսկ ձերբակալուած ծանօթ անձերուն վրայ ո՛չ մէկ ամբաստանութիւն կը ծանրանայ:

«Լ'Օրիան»ի մէկ լրատուն կ'իմացնէ թէ իշխանութեանց սխալ ցուցմունքներ տրուած են, եւ թէ Ս. Տխրունին սպաննած է հնչակեան մը, դպրոցին մէջ անոր ըրած համայնավար պրոպագանդին համար:

«Էլ Ահրար» կը գրէ.— Ֆրանս. Բժշկ. համալսարանի աշակերտներէն Գարեգին Փափազեան եւ Յովհաննէս Քիւթիւքեան բռնուած են. ոճիրին ատենը դպրոցը չեն գտնուած (.՞): Գարեգին Փափազեան եղբայրն է նախկին Պոլսոյ Խորհրդարանի Էրզրումի (.՞) երեսփոխանին, որ դաշնակցական մըն է եւ Քէմալի վարչութեան թշնամիներուն հետ կը յարաբերի միշտ, որպէսզի անոնց միջոցով Կիլիկիան ազատէ եւ Հայերը հոն վերադարձնէ: Կ'ըսուի թէ այս երեսփոխանը վերջերս եկած է Յունաստանէն, հետն ալ Յակոբ Սիմոնի: Իրենց նպատակն է եղեր համաժողով մը գումարել Քիւրտերու, Թուրքերու եւ Միջագետքի Ասորիներուն հետ: Ըսել է ասոնք հիւրի պարտականութիւնը չեն յարգեր եւ պատճառ կ'ըլլան որ Թուրք թերթերը սաստիկ յարձակին մեր երկրին դէմ:

«Տարակոյս չկայ թէ այն «քաղաքական» խուզարկութիւնը զոր կը կատարէ բարձրագոյն շրջանակը, պիտի պարզէ սոսկալի գաղտնիքներ, որոնց վրայ ֆրանս. մարզպանութիւնը ստիպուած պիտի զգայ ինքզինք չափ մը դնելու այս խռովարարներու ջանքերուն:»

. Հալէպի Եփրատը կը գրէ (26 յունուար).

Զրոյց կը շրջի թէ Պէյրութի մէջ Ս. Տխրունիի սպանման խնդրով Հալէպի մէջ ալ մի քանիներ ձերբակալուած են, որոնց անունը աւելորդ կը նկատենք հրատարակել՝ արդարութեան գործը չխանգարելու համար:

. Յունուար 26ի «Ահրար» և «Ահվալ» թերթերը կը գրեն թէ ձերբակալուած են հետեւեալները.— Բենիամին Գուլագեան, Միհրան Կէրկէրեան, Արթին Պետրոս Պասմաճեան, Մեսրոպ Ղազար Սօլագեան, Կարօ Խաչիկ Գափլանեան, Կարապետ Գրիգոր Կիւլվարդեան, Սիմոն Յակոբ Էմուպեան, Գարեգին Միսաք Մկրտիչեան, Արշակ Էլնաեան եւ Հայկ Պալեան:

Իսկ «Էլ Ահվալ» կը գրէ.—

Հանգուցեալ Տխրունիի եղբայրը Հանրապետութեան Նախագահին աղերսագիր մատուցանելով, եղբօրը դատին Դատական Խորհուրդի (Մէճլիս Ատլի) յանձնուիլը խնդրած եւ ոճրագործին ալ Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ գտնուիլը պարզած է. ասոր վրայ ոճիրի վայրին պահապանին կամ խանութպաններուն ցուցմունքներով ձերբակալութիւն ընելու տեղ, հիմա ամբաստանեալ կուսակցութեան մէջ սկսուած է խուզարկութիւն կամ ձերբակալութիւն:

Փորձագէտներու ժողովը

Երէկ ժամը 2ին Փարիզի Ժորժ Ե. պանդոկին մէջ պաշտօնական առաջին նիստը գումարեց միջդաշնակցային փորձագէտներու յանձնաժողովը, որուն պաշտօնն է քննել Գերմանիոյ վճարելու կարողութիւնը եւ վերջնապէս ճշդել հատուցումներու քանակը:

Նախագահ ընտրուեցաւ ամերիկացի փորձագէտներէն Օուըն Եընկ: Նախագահ Քուլիճ իր հաւանութիւնը տուած էր այս անուանումին:

Կը կարծուի թէ փորձագէտներու աշխատանքը պիտի տեւէ 10-12 շաբաթ եւ պիտի յանգի ընդհանուր եւ վերջնական համաձայնութեան մը:

Թուրքեստանէն քանակ մը դէպի Աֆղանիստան

Թեհրանէն կը հեռագրեն փետրուար 10 Թուականով.— Պարսկաստանի եւ Թուրքեստանի սահմանագլուխէն հասած լուրերու համաձայն, զինուորական մեծ շարժումներ տեղի կ'ունենան ռուսական Թուրքեստանէն դէպի Հիւսիսային Աֆղանիստան: Դեռ հասկցուած չէ թէ անոնք կարմիր Թիւրքմէննե՞ր են թէ Ռուսեր:

Ռուսական եւ հնդկական սահմանագլուխներէն հասած լուրեր ցոյց կուտան թէ Աֆղանիստանի երկու կողմերուն վրայ ալ զինուորական յառաճուն պատրաստութիւններ կը տեսնուին, եւ դրացի երկու ազգերը կ'աշխատին նպաստաւոր դիրքեր ձեռք բերել Ռուսիոյ եւ Հնդկաստանի այս մեծ ճամբուն վրայ:

Միւս կողմէ կռիւը կը շարունակուի Ամանուլլահ Թագաւորի եւ Պէչէի Սաքայի միջեւ, որ դեռ տէրն է Քապուլի: Ամանուլլահ Քանտահար կը նստի. իր զինուորները Ղազնիի մէջ ընդհարում մը ունեցան ապստամբ ուժերուն հետ, սակայն ձիւնը արգելք կ'ըլլայ զինուորական ընդարձակ գործողութեանց ձեռնարկելու: Բայց եւ այնպէս քանի մը օրէն վճռական ճակատամարտի մը կը սպասուի:

Պէչէի Սաքայի զինուորական ուժը դեռ յայտնի չէ. սակայն կը կարծուի թէ Քապուլի մէջ մթերուած բոլոր ռազմանիւթերը իր ձեռքը կը գտնուին: Իր մարդիկը մարզուած մարտիկներ են, վարժուած լեռնային հրոսակային կռիւներու եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ. ԱԿԻՆԵԱՆ ՎԻԵՆՆԱ ՀԱՍԱԾ

Վիեննայէն մեզի կը հաղորդեն թէ՝ փետրուար 7 ին հոն հասած է Մխիթարեան միաբաններէն Հ. Ներսէս Ակինեան:

Ինչպէս կը յիշուի Հ. Ակինեան քանի մը տարի առաջ Էջմիածին գացած էր՝ բանասիրական ուսումնասիրութեանց համար, սակայն յետոյ, զանազան պատրուակներով, Չեկային կողմէ ձերբակալուած, բանտարկուած եւ աքսորուած էր:

ՀԻՆԳ ԹՈՒՐՔԵՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Պոլիսէն կը հեռագրեն.— Պրուսայի եղեռնադատ ատեանին առջեւ կիրակի օր վերջացաւ դատավարութիւնը այն 36 Թուրքերուն որոնք ամբաստանուած էին թէ դաւադրութիւն մը կազմակերպած էին Էնկիւրիի կառավարութիւնը տապալելու համար:

Ամբաստանեալներէն հինգ հոգի մահուան դատապարտուեցան 16 հոգի զանազան պայմանաժամերով բանտարկութեան, իսկ 15 հոգի անպարտ արձակուեցան:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԵՊԸՆԹԱՑԸ ՀԱՍԱԾ

Արեւելեան ճեպընթացը տասը օր Չէրքէզքէօյի մէջ (Պոլսէն 90 քիլոմեդր) ձիւներէ պաշարուած մնալէ յետոյ, յաջողեցաւ վերջապէս Պոլիս հասնիլ կիրակի օր: Այդ տասը օրուան ընթացքին անօ ի գայլերու վոհմակներ յարձակած են կառախումբին վրայ, սակայն կարելի եղած է հեռացնել զանոնք՝ վակոններուն չմօտեցած: Ո՛չ մէկ ճամբորդ վիրաւորուած է:

ԿՈՎԿԱՍԻ ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ

Թիֆլիզէն կը հեռագրեն 10 փետր. Թուականով.—

Ինը հարիւր իսլամ կիներ բուռն ցոյց մը կատարեցին՝ բողոքելու համար քօղարկումեան վերացումին դէմ: Ոստիկանութիւնը միջամտեց, սակայն ցուցարարները կատաղօրէն դիմադրեցին եւ յաջողեցան հասնիլ կառավարիչի պալատին առջեւ, ուր նոր ընդհարում մը ունեցան ոստիկաններուն հետ:

Բաւական ծեծ ուտելէ վերջ, ցուցարար կիները քաշուեցան: Կռիւի ընթացքին կարգ մը կիներ կորսնցուցին... իրենց քօղը:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

Երէկ առաւօտ ժամը 10 ին Լատրանի պալատին մէջ ստորագրուեցաւ Վատիկանի եւ Իտալական կառավարութեան միջեւ համաձայնագիր մը, որով Պիոս ԺԱ. Պապը որոշ առաւելութիւններ ձեռք կը բերէ:

Համաձայնագրին պատճէնը պիտի հրատարակուի այսօր, Պիոս ԺԱ.ի գահակալութեան 7 րդ տարեդարձը:

Աւելի հանդիսաւորութիւն տալու համար այս հաշտեցումին, կ'ըսուի թէ Վիթթորիօ Էմմանուէլ Թագաւորը եւ պապը փոխադարձ այցելութիւններ պիտի տան իրարու:

ԹՈՒՐՔ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲ ԻՍՔԷՆՏԵՐՈՒՆԻ ՄԷՋ

Հալէպի արաբական թերթերը կը գրեն թէ տասը հոգինոց հրոսախումբ մը մտեր է Իսքէնտէրունի շրջանը, բայց սուրիական պահակախումբեր անոնց հասնելով դէպի հիւսիս քշած են, վիրաւորելով մէկ ու գերի բռնելով երեք հոգի:

ՍՈՒՐԻՈՅ երկրագործական խորհրդականը կը յայտնէ որ գետնախնձորի մշակութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ, եւ սակայն տակաւին երկրին պէտքերուն չօգտեր: Երկրագործները պէտք է այնչափ մը խրախուսել որ նոյն իսկ կարենան արտածել Պաղեստին եւ մանաւանդ Եգիպտոս:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ

Գ.

Հայկական հարցի արծարծման քաղաքական պատճառներէն մէկը կը հանդիսանայ Հայերու կատարեալ իրաւազրկութիւնը։ Մենք արդէն տեսանք, որ Հայերու հանդէպ գործադրուած բռնութիւնները յանցանք չեն սեպուիր։ Եթէ մինչեւ անգամ ո՛ր եւ է բռնութեան գործ այսպէս թէ այնպէս դատարանի հասնի, միշտ ալ կը վերջանայ յանցաւորին արդարանալով, որովհետեւ ո՛չ մէկ մահմետական կ՚ուզէ վկայութիւն տալ հակառակ իր կրօնակցին՝ յօգուտ «կեավուր»ին, իսկ քրիստոնեաներու վկայութիւնները ուղղափառ մահմետականներու դէմ՝ հաշուի չեն առնուիր։ Յատկապէս օրէնքը տարբերութիւն չի դներ այդ մասին մահմետականին եւ ոչ-մահմետականին միջեւ, բայց պաշտօնէութիւնը, որ մասամբ նոր վարչաձեւը ժառանգութիւն է ստացեր Համիտէն եւ առ հասարակ դաստիարակուած է անոր աւանդութիւններու ոգիով շատ քիչ հաշուի կ՚առնէ օրէնքը եւ վճռապէս կը մերժէ ճանչնալ Սահմանադրութիւնը, մանաւանդ խուլ գաւառներու մէջ։ Եւ այժմ Անատոլուի նահանգներուն մէջ գրեթէ ամէն տեղ կը տիրապետեն նոյն ապօրինութիւնն ու կամայականութիւնը, որոնք հին ռէժիմի բնորոշ կողմերն էին։ Պաշտօնէութիւնը ազգաբնակութեան համար ամենախոշոր չարիքներէն մէկն է եւ Թուրք պետականութեան քայքայման ամենագլխաւոր պատճառը։

Անցնելով հայկական գաւառներու տնտեսական վիճակին, պարտաւոր ենք առաջին տեղը դնելու հողային հարցը։

Ինչպէս յայտնի է, հայ ազգաբնակչութեան հարիւրին 90էն աւելին կը զբաղի երկրագործութեամբ։ Բայց ներկայիս հայ գիւղացիութիւնը համարեա թէ զրկուած է իր սնունդի միակ աղբիւրէն, քանի որ 1894-1896 թուականներու կոտորածներու ժամանակ քիւրտ կալուածատէրերը ո՛չ միայն գրաւեցին գաղթած Հայերու հարստութիւնը այլ եւ հող՚ը անոնց, որոնք մնացեր էին հայրենիքին մէջ։ Սահմանադրութենէն յետոյ Հայերը շատ անգամ դիմեցին կառավարութեան եւ պահանջեցին որ ետ տրուին իրենց հողերը։ Կառավարութիւնը ճանչնալով այդ պահանջին արդարացի ըլլալը. կ՚առաջարկէ Հայերուն ձեռք բերել իրենց իրաւունքները դատական միջոցով։

Սակայն, նկատի ունենալով Թըրքական դատարանի մէջ տիրող ձգձգումները եւ բացակայութիւնը շատ մըտէրերու հողային փաստաթուղթերուն, որոնք պիտի հաստատէին իրենց հողային իրաւունքները՝ գործը դատարանին յանձնելը իրականին մէջ կը նշանակէր Հայերու հրաժարումը իրենց իրաւունքներէն։ Այդ պատճառով Հայոց Պատրիարքը եւ «Դաշնակցութիւն» կուսակցութիւնը պնդեցին հարցին վարչական լուծման վրայ եւ Սայիտ փաշայի դահլիճը երկար տատանումներէ յետոյ, վճռեց վերջապէս ընդունիլ այդ առաջարկը եւ նոյն իսկ նշանակեց յանձնաժողով. որ տեղին վրայ պիտի զբաղէր հողային հարցի կանոնաւորման գործով։ Բայց յանձնաժողովը չմեկնեցաւ Պոլսէն, եւ արդէն կը լսենք հայկական հողերու նոր բռնագրաւումներ կալուածատէրերու կողմէ։ Եթէ ասոր վրայ աւելցնենք անտանելի հարկային սիստեմը, զանազան տեսակի տուրքերը եւ բերքերէ առնուած բաժինները. որոնք ամբողջ ծանրութեամբ կ՚իյնան Հայերու վրայ. այն ժամանակ մենք միայն զարմանալ կարող ենք այդ ժողովուրդի երկարատեւ համբերութեան վրայ. եւ մեզ համար անհասկնալի պէտք է թուի, որ այդ ժողովուրդը մինչեւ այժմ տակաւին յու ահատական փորձ մը չէ կատարած վերջապէս ազատագրուելու այդ միջնադարեան իրականութենէն։

Ի հարկէ արդարացի չըլլար, եթէ ըսենք որ Սահմանադրութիւնը ոչ մէկ փոփոխութիւն բերաւ հայ ազգութեան կեանքի դժոխային պայմաններուն մէջ։ Սկզբնական շրջանին մէջ, երբ հին ռէժիմի ներկայացուցիչները եւ ի պաշտօնէ հարստահարողները տակաւին չէինգիտեր, թէ ինչպէս պիտի վարուին իրենց հետ նոր ռէժիմը, շփոթած էին, իսկ Հայերը՝ մանաւանդ կեդրոններու մէջ քիչ մը ազատ շունչ քաշեցին։ Շատ չանցած անոնք բացին քաղաքական ակումբներ, գրադարաններ, ընթերցարաններ. յետոյ դպրոցներու եւ զանազան բարեգործական ու կրթական հաստատութիւններու թիւը շատցաւ։ Բայց ընդհանրապէս Հայը մնաց նոյն «կեավուրը», այսինքն արարած մը որու հետ Թուրքը եւ Քիւրտը կրնան վարուիլ իրենց ուզածին պէս։

Հայու գլխին առաջուան նման մնաց կախուած կոտորածի նզովքը, որուն դէմ ապահովագրուած չէ մինչեւ անգամ մայրաքաղաքի բնակչութիւնը։ Այդպէս, երբ անցեալ տարի «Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն» ու «Ազատականներու Միութիւն» կուսակցութիւններու միջեւ կռիւն այնտեղ հասաւ, որ կ՚ենթադրուէր թէ գործը կրնայ յանգիլ բացարձակ ընդհարման, Հայերու Թուրք բարեկամներէն քանի մը հոգի առաջարկեցին զգուշական միջոցներ ձեռք առնել, որովհետեւ կարող էր հայկական ջարդ ծագիլ։ Կը թուէր, թէ ոչ մէկ ընդհանուր կապ կայ զուտ Թրքական կուսակցութիւններու ընդհարման եւ հայկական կոտորածներու միջեւ, բայց իրենք Հայերն ալ հաշտուեր էին այն գաղափարին հետ թէ Թուրքիոյ քաղաքական կամ հանրային կեանքի իւրաքանչիւր խոշոր երեւոյթ պէտք է առաջ բերէ հայկական կոտորած։ «Յաջորդ տարի,— կ՚ըսէր ինծի, Պոլսոյ մէջ, հայ գործիչ մը, — հաւանօրէն, տեղի կ՚ունենայ կոտորած»։— «Ինչո՞ւ այդպէս կը կարծէք»։ —«Ինչպէս թէ ինչու. կը մոռնաք որ եկող տարի պիտի բացուի փառլամանի ջրանցքը»...

Այս տարի գարնան Պոլսոյ մէջ, լուր տարածուեցաւ թէ Ֆրանսական դեսպանատունը ստացեր է Էրզրումի հիւպատոսէն գեկոյց մը, այնտեղ կատարուած հայկական կոտորածի մասին։ Էրզրումի պատգամաւոր Պ. Փ.ի հետ (իմա փաստրմաճեան) վազեցինք Ֆրանսական դեսպանատունը, ուր մեզ յայտնեցին, թէ այդ լուրը շինծու է։ Սակայն Պ. Փ. սաստիկ վրդովուած էր։

— «Ի՞նչ արժէք ունի որ,-կ՚ըսէր, այժմ դեսպանատունը կը հերքէ կոտորածի մասին եղած լուրը։ Չէ՞ որ այդ ուղղակի ողբերգական է, քանի դեռ կրնան տարածուիլ նման լուրեր եւ մենք ալ կրնանք հաւատալ»։

Այս բոլոր ըսածներէս յետոյ, հարց մը կը ծագի,— թէ ի՛նչպէս կարելի է բարւոքել Թըրքական գաւառներու մէջ ապրող Հայերու վիճակը եւ առհասարակ Թուրք պետութիւնը ընդունած է իր սեփական միջոցներով վճռելու հայկական հարցը։

Պատասխանի փոխարէն, ես առաջ կը բերեմ խօսքերը «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեան ականաւոր անդամներէն մէկուն, որ շատ լաւ կը ճանչնայ Թուրքիան, անոր պետական եւ կուսակցական գործիչները,

— «Թերեւս մենք եղած ենք աւելի Երիտասարդ Թուրքեր քան իրենք՝ Երիտասարդ Թուրքերը. որովհետեւ մենք ոչ պակաս անկեղծօրէն ճիգ ենք թափած հաստատելու նոր վարչաձեւը, քան իրենք։ Շատերը հիասթափուեցան եւ հեռացան անոնցմէ, իրենց անվստահութիւնը անձերէն փոխադրելով դէպի անոնց վարչաձեւը։ Բայց մենք շարունակեցինք հաւատալ անոնց, կամ ճիշտն ըսելով կ՚ուզէինք հաւատալ, որովհետեւ պարզ կը գիտակցէինք, որ Սահմանադրութիւնն անկախ Թուրքիոյ վերջին կայանն է։

Բայց մենք ալ հիասթափուեցանք, թէեւ աւելի ուշ միւսներէն, բայց ատոր համար ալ աւելի ուժեղ էր մեր հիասթափութիւնը եւ աւելի հիմնաւոր՝ մեր անվստահութիւնը, որ կը բխէր երկար դիտողութիւններէ եւ փորձերէ։ Եւ այժմ, ձեզի կ՚ըսեմ բացորոշապէս իմ համոզումն է, թէ Թըրքական Սահմանադրութենէն ալ բան դուրս չի գար։ Թըրքական կառավարութիւնը, որոնցմէ ալ կազմուած ըլլայ, ոչ մէկ բանի ընդունակ է. բացի խոստումներ ընելէ։ Եւ ով որ այսուհետեւ կը դիմէ Թուրքիոյ, անոնցմէ կը պահանջէ լուրջ երաշխիքներ. որով հետեւ անոնց խոստումներուն հաւատալէ շատոնց դադրած ենք։ Եւ որովհետեւ Թուրքերը չեն կրնար տալ ոչ մէկ երաշխիք, ուրեմն բարենորոգումներու խնդիրը, ըլլայ Մակեդոնիոյ, թէ Ալպանիոյ կամ Հայաստանի մէջ, պէտք է անցնի Եւրոպայի ձեռքը։ Բայց այդ պարագային ալ Եւրոպան պէտք է հրաժարի սովորական կիսամիջոցներէն եւ ձեռք զարնէ «Հիւանդ մարդու» արմատական բուժման»։

Լ. ՏՐՈՑԿԻ

ԿՐԻՓԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կրիփը կը շարունակէ յամառօրէն տարածուիլ Փարիզի բնակչութեան մէջ։ Բայց մանաւանդ, դպրոցական տղաքներ են որ ամէնէն աւելի կը վարակուին. անոնց հարիւրին 35ը պառկած են։ Ծնողքներ եւ ուսուցիչներ բոլորն ալ կը գանգատին։ Դպրոցի մը աշակերտներուն կէսէն աւելին հիւանդացած են։

Դպրոցականներու մէջ, կրիփի գործած աւերին սաստկութիւնը կը վերագրուի Թերի ջեռուցման։

ՄՇՈՒՇԸ

Ամբողջ Փարիզի եւ շրջակայ արուարձաններուն մէջ, առտու իրիկուն կը տիրէ թանձր մշուշ մը, որուն հետեւանքով երթեւեկը կը դանդաղի եւ արկածներ ալ կը պատահին։ Փոնթուազէն, Արժանթէօյլէն, Շանթիյյիէն մեկնող կառախումբերը Փարիզ հասան 20 վայրկեան յապաղումով։

Նոյնը պատահած է Սէն-Լազար հասնող կառախումբերուն համար։

ՔՐՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՏԻՖԼԻՍ, 27 յունուար (Սեփ. Թղթ.).— Երէկ կէսօրէ յետոյ, Տիֆլիզ հասաւ Հոյբունի Ամերիկայի ներկայացուցիչ Սիւրէյեա պէյ Պէտրխան, որ պիտի աշխատի աւելի մօտէն ծանօթացնել քրտական անկախութեան պայքարը։

Առիթէն օգտուելով, այցելեցի իրեն։ Սիւրէյեա պէյ ժպիտով մը ընդունեց զիս ու կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ Ամերիկայի մէջ կատարած իր գործունէութեան շուրջ։

Հարցուցի թէ, իր այցելած վայրերուն մէջ Քիւրտերու վերաբերումը ընդհանրապէս ի՞նչ է եղած քրտական ազգային շարժման մասին։ Սուրէյեա պէյ պատասխանեց.

— «Հոս, Ամերիկայի մէջ, հա մաշխարհային պատերազմէն առաջ եկած քրտութիւն մը կայ, որ զուտ օսմանցի հայրենասէրի զգացումներով մեկնած է երկրէն ու մինչեւ այսօր ալ, տակաւին վառ ու անխախտ կը պահէ այդ զգացումը իր սրտին մէջ։ Ճիշտ է որ, քրտական ազգային շարժման լուրերը հասած են Ամերիկայի Քիւրտերու ականջներուն եւս, սակայն, դժբախտաբար այդ լուրերը բխած ըլլալով Էնկիւրիէն կամ Պոլսէն, այստեղի Քիւրտերը չեն ըմբռներ դէպքերու ահաւորութիւնը։ Այդ պղտոր լուրերուն շնորհիւ, անոնք անծանօթ մնացեր են թափուած արիւնին, անպաշտպան երախաներու եւ կիներու կոտորումին և վերջապէս այն վանդալական զուլումներու մասին, զորս կրեց ամբողջ քրտութիւնը եւ դեռ կը կրէ որոշ շրջաններու մէջ, Թըրքական իշխանութեան տակ։

Այցելած վայրերուս մէջ, դէպքերու մասին հաղորդած մանրակրկիտ տեղեկութիւններս դժբախտ անակնկալի մը առջեւ դրին Քիւրտերը եւ առաջին առթիւ վերապահութեամբ կ՚ընդունէին ըսածներս ու զարմանքով հարց կուտային ինծի.

— Մի՞թէ կարելի է որ երկու կրօնակից ազգեր, որ չորս հարիւր տարիներէ ի վեր միասին ապրած եւ կեանքի գնով պաշտպանած են իրենց փոխադարձ շահերը, այսօր յանկարծ թշնամանան ու զուլ տեղը արիւն թափեն։ Պալքանեան պատերազմի ժամանակ, Չաթալճայի մէջ, Պուլկարները պարտութեան մատնողները Քիւրտերը չէի՞ն։ Կրկին. Ռուս-Թրքական պատերազմի ժամանակ, Անատոլուի մէջ, Գարաքիսարէն Ռուսները ծով թափողները Քիւրտ հեծելազօրքերը չէի՞ն։ Այսպէս ըլլալով հանդերձ, ի՞նչպէս Թուրքերը իրենք իրենց Թոյլ կուտան այնքան վայրագօրէն յօշոտել մեր սիրելիները եւ քանդել ու մոխրացնել մեր օճախները. եւայլն, եւայլն...։

Սակայն, ինչպէս ըսի, իմ տուած փաստացի տեղեկութիւններս վերջի վերջոյ փարատեցին անոնց կասկածանքները եւ Քիւրտերը պատրաստակամութիւն յայտնեցին այսուհետեւ զօրավիգ կանգնիլ Հոյբունի մղած պայքարին, օժանդակելով անոր նիւթապէս և բարոյապէս։

Այսպէս մինչեւ այժմ այցելած քաղաքներուս մէջ.— Ֆիլատելֆիա, Նիւ Եորք, Պոսթըն, Պըֆլօ — կազմած եմ Հոյբունի օժանդակ մասնաճիւղեր, որոնք վստահօրէն յառաջիկային մեծ դեր պիտի խաղան քրտական ազատագրական պայքարի գործին մէջ։

Սիւրէյեա պէյ մօտ երկու շաբաթ պիտի մնայ Տիֆլիզ եւ արուարձանները։ Այս շրջանին մէջ իր գործերը լրացնելէ յետոյ պիտի անցնի Նիքակօ եւ ուրիշ կարեւոր քաղաքներ, ուր որ քրտութիւն կայ։

ԵՐՈՒԱՆԴ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՆՇԻ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Վերջապէս «Միրալիր Համաձայնութեան ճամբան»՝ Մանշի փապուղին, ամբողջ դար մը ակադեմական վիճաբանութիւններու նիւթ ըլլալէ վերջ, կ՚երեւի պիտի մտնէ ուղեւս իրագործումի փուլին մէջ։

Հարցը գիտական եւ արհեստագիտական տեսակէտով քննուած, ուսումնասիրուած է։ Մէկէ աւելի առաջարկներ եւ յատակագիծեր կան։ Նոյն աշխատանքներու սկսուած էր պատերազմէն առաջ։ Կը մնայ դիւանագիտական համաձայնութիւն մը։

Գրեթէ դար մը առաջ Ֆրանսացի ճարտարագէտ մը՝ Թօմէ տը Կամօն որ Սուէզի Ջրանցքի նախաքննական աշխատութիւններուն մասնակցած էր, Փարիզի մէջ հրապարակ կը դնէր Մանշի տակէն փապուղի մը բանալու գաղափարը։ Միտքերն ու տրամադրութիւնները հասունցած չէին այն ատեն երկուստեք։ Պահ մը իր առաջարկը մոռցուեցաւ։ 1858ին ան հրատարակեց իր յատակագիծը որ յարակից պատկերներով ցուցադրուեցաւ Փարիզի 1867ի համաշխարհիկ ցուցահանդէսին։

Այն ատեն նախատեսուած ծախքերը տարապայման կերպով սուղ թուեցան, նոյնիսկ վեր մարդկային ելեւմտական կարողութիւններէն։ Այսուհանդերձ քիչ վերջը կը կազմուէր ֆրանսական ընկերութիւն մը որ մենաշնորհ կը ստանար Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ ընդծովեայ ճանապարհ մը բանալու։ Այդ ընկերութեան նախաձեռնութեամբ կատարուեցան երեք հազարէ աւելի խորաչափումներ յայտնի երկրաբան Հափարանի ղեկավարութեան տակ։ Որոշ գծի մը վրայ, Մանշի յատակը, հողի եւ ժայռերու բաղադրութիւնը, խորութիւնները ճշդուեցան։ Հաստատուեցաւ որ ձեռնարկը կարծուածին չափ դժուար չէ, որովհետեւ փապուղին ծովու մակերեսէն 100 մեդր խոր, կաւոտ կրային խաւի մը մէջէն պիտի անցնէր, ինչ որ փխրուն եւ դիւրամաշ քարանիւթ մըն է։

Այդ ընկերութեան կողմէ բացուած պարպումի հորերը մինչեւ ընդհանուր պատերազմ տակաւին թաց էին Գալէի մօտերը, բայց պատերազմը ընդհատեց ամէն աշխատանք։

Պատերազմը ամէնէն պերճախօս կերպով ապացուցուց այդ փապուղիին անհրաժեշտութիւնը։ Հաղորդակցութեան ինչ ապահովութիւն եւ արագութիւն պիտի ներկայացնէրանիկա, եթէ գոյութիւն ունենար։ «Եթէ փապուղին բացուած ըլլար, ըսած է Ֆօշ պատերազմը երկու տարի կանուխ պիտի վերջանար»։

Այս ճշմարտութիւնը գրաւեց միտքերը։

Անգլիական բոլոր վերապահումները տեղի տուին անհրաժեշտութեան առջեւ։

Ահա թէ ինչպէս կը խորհին շինել այդ փապուղին։

Ան պիտի ունենայ 53 քիլոմեդր երկայնութիւն մը, որուն 39 քիլոմեդրը ծովուն տակէն, և 14ը ցամաքի տակէն։ Իրականին մէջ գոյութիւն պիտի ունենան երկու զուգահեռական գետնափոր փապուղիներ երթեւեկող ելեկտրական գնացքներու համար։ Այս զոյգ համընթաց ընդծովեայ անցքերու դրութիւնը աւելի նպատակայարմար է, թէ երթեւեկի արագութեան տեսակէտով եւ թէ անախորժ պատ. հականուեանց կանխահոգութեամբ։

Բայց բուն աշխատանքները պիտի սկսին երրորդ յաւելուածական անցքի մը շինութեամբ, որուն նպատակը պիտի ըլլայ նախ պարպումի ճանապարհ մը պատրաստել ջուրերու եւ ապագային արտահանուելիք ժայռանիւթերու առջեւ։ Այդ յաւելուածական երրորդ անցքը պիտի թոյլատրէ նաեւ ուսումնասիրելու հողի խաւերը եւ գտնելու նուազագոյն դիմադրութեան կէտերը։

Որով ապագային գոյութիւն պիտի ունենան զուգընթաց երեք գետնափոր անցքեր, որոնցմէ երկուքը լայն զուգահեռական

բուն իսկ երկաթուղային ... քերու յատուկ, իսկ երրորդը ... ւելի նեղ եւ ստորադիր՝ ... մղուած ջուրերու ճանապար...

Մեծագոյն դժուարութ... անշուշտ փրցուած եւ քանդ... նիւթերու արտահանումն է, ... րելի է երեւակայել թէ ... վիթխարի զանգուածներու ... նալ հասնիլ։ Կը մտածեն ... մասին օգտագործել եր... անցքի ջրերու հոսանքը որ ... խուսափելիօրէն միշտ ... թիւն պիտի ունենայ։

Ծախքերը որոնք մինչ... րեքուկէս միլիառ ֆրանքի... նան հասնիլ, չեն խրտչե... երբեք արդի ձեռնարկու...

Չորս կամ հինգ տարիէ... նութեան թուականէն վեր... ճամբան պիտի կարենայ ... Լոնտոնի եւ Փարիզի միջև... ժամուան երթեւեկ մը։ Փ... ցի մը պիտի կրնայ ... մեկնիլ, յետմիջօրէն ... Լոնտոն եւ գիշերը վեր... նալ ետ։

Ու կը յուսացուի որ ... եւրոպական առեւտուրը ... հարիւր յաւելում մը պիտ... ձանագրէ։

Ներկայ ապրող ... պիտի տեսնէ այսպէս ... նացումը մեր ժամանակի ... գոյն մէկ ձեռնարկին։

ՃԻՊՐԱԼԹԱՐԻ ՓԱՊՈՒՂ...

Մանշի փապուղիին ծր... հետ միաժամանակ վերջ... տեններս մէջտեղ գրուած ... նոյնքան յանդուգն ուրիշ ... գիր մը,— միացնել Իսպ... Թերակղզին Ափրիկէի հետ ... բալթարի նեղուցին տակէն ... ուած փապուղիով մը։

Այս ձեռնարկով առաւել... շահագրգռուած են ան... Սպանիական եւ Ֆրան... գիտական եւ այնքան ալ ... նաւորական շրջանակներ...

Նախնական քննութի... կը ցուցնեն որ լուրջ դժ... թիւններու պիտի բախ... խատանքները։ Բուն իսկ ... ցին ամէնէն նեղ մասի... տակը ժայռոտ, չափ... կարծր խաւերու խառն... մըն է, որ տեղ տեղ մինչև ... մեդր խորութիւն ունի։ ... ւաբար լայնքը հոդ թէ ... քիլոմեդրը չանցնիր, բ... կազմութեան իսկ բ... անյարմար է փապուղիի ... նութեան։

Ճարտարագէտներէ ... առած են ուրիշ գիծ մը ... մեկնի Վաքըրօյի ծովա... կ՚երկարի դէպի դիմացը ... ճէրի, որուն առաւելագ... րութիւնը 396 մեդր է ... ռերուն կազմը նուազ ... Այս պայմաններու տա... պուղի պիտի ունենայ 40 ... լոմեդր 200 մեդր, (որո... քիլոմեդրը ծովուն յատա... կէն։

Հոն եւս կը մտածեն ... երկու զուգընթաց գետնու... հինգական մեդր լայնքով ... տեղ տեղ յարաբերութեան ... ղրուին քովընտի միջանցք...

Այդ զոյգ գետնուղիներ... ջէն պիտի երթեւեկեն ել... կան գնացքներ։

Աշխատանքները կրնա... ւել 5էն 6 տարի։

Այս հոյակապ ձեռն... ներկայացուցած առաւել... ները մէկէ աւելի են։

Անիկա ամենակարճ ... արագ ուղեգիծը պիտի ... Արեւմտ. Եւրոպայի, Ափր... Հարաւային Ամերիկայի ...

Անիկա երկաթուղային ... բերութիւն մը պիտի հա... անդրսիպերիական, ... րոպական, անդր սահարա... ցանցերուն հետ, ու կարել... տի ըլլայ ծայրագոյն Արեւ... Վլատիվոստոքէն կարել... Ասիան, Եւրոպան, Ափրիկ... հասնիլ մինչեւ Թրասվա... րեյաւսոյ գլուխը առանց ... ջումի եւ ընդհատումի։

Վերջապէս սարոքը, ... աշխարհը պիտի բացուի ... պական թափանցումին ...

Արիական մշակոյթը ... իր սարդի ոստայնը աւել... ցանցնէ աշխարհի խապա... գաւառներու վրայ։

Փ. ՍԱՆ...

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովին նոր յետաձգման առթիւ, «Ժուռնալ տէ Ցէպա» կը գրէ (9 փետրուար).—

Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովի վարիչներուն դիրքը հանդէպ այն հանրային իրաւունքին, որուն հիման վրայ կը գտնուինք Սուրիոյ մէջ, մարզպանին ուրիշ միջոց չձգեց բայց եթէ անորոշ պայմանաժամով յետաձգել գումարումը Սահմանադիր Ժողովին։

Այս վերջինը ընտրուած էր անցեալ գարնան, համաձայն այն խոստումին, զոր ֆրանսական կառավարութեան անունով կատարած էր Պ. տը Ժուվընէլ՝ արտօնելու հոգատարութեան ենթակայ պետութեանց բնակիչներու ներկայացուցիչները, որ ազատօրէն խմբագրեն իրենց Սահմանադրութիւնը։

Այս ազատութիւնը չէր կրնար երթալ սակայն մինչեւ անգիտացումը այն իրաւական սահմանին, որու մէջ դրած է Ազգերու Դաշնակցութիւնը Սուրիոյ եւ Լիբանանի անկախութիւնը։ Արդարեւ՝ Լիբանանի մէջ ուր խաղաղութիւնը թոյլ տուաւ անմիջապէս գործադրել Պ. տը Ժուվնէլի խոստումը, 1926ին իսկ խմբագրուեցաւ Սահմանադրութիւն մը, հաշուի առնելով այդ սահմանը, քանի որ անիկա բացարձակապէս կը ճանչնար հոգատարութիւնը։

Սակայն անցեալ գարնան Սուրիոյ մէջ ընտրուած Սահմանադիր Ժողովը անմիջապէս ինկաւ հոգատարութեան հակառակ ազգայնականներու խմբակցութեան տիրապետութեան տակ։ Խմբագրական յանձնաժողովը, զոր իրենց ձեռքն անցուցին, պատրաստեց Սահմանադրութեան ծրագիր մը, որ կը պարունակէր հոգատարութեան պարտաւորութեանց բոլորովին հակոտնեայ յօդուածներ։ Մարզպանը Սահմանադիրի վարիչները հրաւիրեց կամ ջնջել այդ յօդուածները եւ կամ սրբագրել զանոնք՝ նախաբանով կամ առժամեայ տրամադրութիւններով, յայտարարելով թէ հոգատարութեան տեւողութեան, անոնք պիտի գործադրուին հոգատար պետութեան համաձայնութիւնովը միայն։

Ազգայնական վարիչները այս երկու առաջարկներն ալ չընդունեցին։ Այն ատեն մարզպանը երեք ամսուան երկարաձգման մը ձեւին տակ, խորհրդածելու ժամանակ տուաւ Սահմանադիր Ժողովի վարիչներուն։ Նոյեմբեր 12ին վերանորոգեց այս պայմանաժամը։ Խորհրդածումը ոեւէ արդիւնք տուած չըլլալով, կը մնար անորոշ պայմանաժամով յետաձգման որոշում տալ։

Այս է ամփոփումը այն դէպքերուն, որոնց հանդէպ ֆրանսական կառավարութեան դիրքը անհրաժեշտօրէն ճշդուած էր Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին 22րդ յօդուածով եւ անկէ բխած Հոգատարութեան Յայտարարութեամբ։ Այս յօդուածներուն հոգատար պետութեան տուած պաշտօնը ժամանակաւոր է, քանի որ Հոգատարութեան նպատակն է Սուրիան եւ Լիբանանը դարձնել անկախ երկիրներ, սակայն մինչեւ այդ իր պաշտօնը պէտք է ըլլայ ազդու։ Հոգատար պետութիւնը ինք չէ որ սահմանած է իր հեղինակութիւնը այլ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը, որ ըստ Ուխտին կոչուած է որոշելու «հոգատար պետութեան գործադրելիք հեղինակութեան, հակակշռի կամ վարչութեան աստիճանը»։ Հոգատարութեան Յայտարարութիւնը, ընդունուած խորհուրդին կողմէ 1922 յուլիս 24ին, բացարձակ կերպով կարգ մը պաշտօններ կու տայ հոգատար պետութեան. անոնք են՝ պահպանել արտաքին յարաբերութիւնները, տնտեսական հաւասարութիւնը, տեղական ինքնավարութիւնները, օտարականներու եւ տեղացիներու դատական գործերը, վաքֆներու հակակշիռը եւ երկրի բնական աղբիւրներու զարգացումը։ Ասկէ զատ հոգատար պետութիւնը ընդհանրապէս պատասխանատու կը դառնէ իրեն վստահուած բնակչութեանց յառաջդիմութեան։

Հոգատարութիւն մը սահմանող պետութիւնը ազատ չէ հրաժարելու իր պատասխանատուութեանց համապատասխանող իշխանութիւններէն։ Եթէ այս մասին նուազագոյն կասկած մը ըլլար, տակաւին պիտի փարատէր Հոգատարութեանց Յանձնաժողովին բանած գիրքովը։ Այս մարմինը ստեղծուած է Ուխտի 22րդ յօդուածին համաձայն, օգնելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին, եւ իրաւասու թարգմանն է հոգատար պետութեանց պարտաւորութիւնները ճշդող յօդուածներուն։ Անցեալ յունիսի նըստաշրջանին Հոգատարութեանց յանձնաժողովը մտահոգուեցաւ հեղինակութեան լքումներով, որոնք կրնային վտանգել հոգատար պետութեանց պաշտօնը։ Սուրիոյ հոգատարութեան վերաբերեալ խնդիրներու քննութեան ատեն, Յանձնաժողովի Նախագահը Մարքիզ Թէոտոլի ըսաւ. «Բացի օտարականներու իրաւունքներուն եւ շահերուն եւ արտաքին յարաբերութեանց ապահովումէն, Հոգատարութիւնը նպատակ ունի զարգացնել ընդհանուր յառաջդիմութեան՝ վարչական եւ ընկերային մարզին մէջ, որուն պատասխանատուն կը մնայ հանդէպ Ազգերու Դաշնակցութեան»։ Յետոյ խորհուրդին ներկայացուցած դիտողութեանց շարքին, Յանձնաժողովը այսպէս կ'արտայայտուէր. «Նկատելով հանդերձ որ երկիրը պէտք է պատրաստուի ազատագրութեան, որ նպատակն է հոգատարութեան, քաղաքականութիւնով մը որ աստիճանաբար կը վարժեցնէ զայն ինքզինքը կառավարելու, բաղձանք կը յայտնէ որ, մինչեւ ժամանակը հասնի, հոգատարը պահէ ուզուած ամբողջ հեղինակութիւնը՝ շարունակելու համար վարել եւ հակակշռել այս բարեշրջումը եւ ընդառաջ երթալ իր բոլոր պատասխանատուութեանց՝ հանդէպ Ազգերու Դաշնակցութեան»։

Այսպէս արտայայտուած մտահոգութեանց եւ փափաքներուն պատասխանելու համար, ֆրանսական կառավարութիւնը սեպտ. 1ին յայտարարեց խորհուրդին՝ Փոլ Պոնքուրի բերնով.—«Առանց Ազգերու Դաշնակցութեան լիակատար համաձայնութեան, կարելի չէ հասնիլ վերջնական նպատակին (ժողովուրդներու ազատագրութիւնը), որ թոյլ կու տայ պետութեան մը ձերբազատուիլ հոգատարութենէն...։ Մինչեւ այն ատեն, հոգատար պետութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան հանդէպ ունի որոշ պատասխանատուութիւններ»։

Այս պայմաններուն մէջ Սուրիոյ ազգայնական վարիչներուն կը մնայ որոշել թէ պէտք է աստիճանաբա՞ր եւ օրինական ու ապահով ճամբաներո՞վ պէտք է հասնին իրենց բաղձանքներու իրագործումին, թէ խորացնեն իրենց ընդդիմութիւնը հանրային այն իրաւունքին դէմ, որ ստեղծած եւ միաժամանակ պայմանաւորած է իրենց երկրին անկախութիւնը։

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԿԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԸ

Անգլիոյ խորհրդարանի մասնակի ընտրութիւններուն մէջ շահեցաւ աշխատաւորականներու Թեկնածուն՝ Տիկ. Հիւկ Ալթըն որուն ամուսինն ալ երեսփոխան է արդէն։ Ասով 9րդ կին երեսփոխանն է որ կը մտնէ Անգլիոյ խորհրդարանէն ներս։

Աշխատաւորականները ունին նաեւ ուրիշ կին երեսփոխան մը։ Իսկ ազատական Բընսիմէն եւ կինը երեսփոխան են երկուքն ալ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԱԽ ՁԵՐ ԱԶԳԻՆ ԳԵՐԱՆԸ...

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Շատ ուշ կարդացի «Յառաջ»ի 872 թիւին մէջ «Մինչեւ ե՞րբ այսպէս անհոգ» խորագիրով թղթակցութիւն մը, «Երիտասարդ» ստորագրութեամբ, որ կը ձաղկէր Հայրենակցական Միութիւններու քար անտարբերութիւնը եւ մանուկներու այլասերումը։ Խիղճս հանգիստ չըլլալով ուզեցի քանի մը հարցումներ ուղղել սոյն պարոնին, «Յառաջ»ի միջոցաւ։

— Պ. Երիտասարդ, այս թղթակցութիւնը գրած ատեն խորհեցա՞ք թէ դուք ալ Հայր. Միութեան մը քարտուղարութիւնը վարած էք եւ կը վարէք։ «Յառաջ»իր հրատարակուած օրէն մինչեւ այսօր, այդ աճաղանգը կը հնչեցնէ ձեզի պէս «անհոգ» Հայր. Միութիւններու ականջին եւ կը յիշեցնէ ձեր պարտականութիւնը այլասերման վտանգին դէմ։ Դուք որ կը տեսնէք փողոցներու մէջ այլասերած հայ մանուկները, ինչո՞ւ չէք ձեռնարկեր մանկապարտէզի մը բացման, քանի որ ձեր հայրենակիցները գաղութիս մեծամասնութիւնը կը կազմեն եւ դուք ունիք Մալաթիոյ Կրթասիրաց Միութեան Մ. Ճիւղը յարմարագոյն ընթերցասրահով։ Կրթասիրացը երբեւ չաւ 1928ի, Ս. Շամոնի Մ. Ճիւղին կողմէ 12,000 ֆր. ղրկեց Ամերիկա (կեդրոն)։ Ինչո՞ւ սոյն գումարին մէկ մասը չյատկացուցիք կրթական ձեռնարկի մը, քանի մը անգամներ քաղաքական կուսակցութիւններու եւ Հայր. Միութիւններու հետ խորհրդակցութիւններ ունեցաք մատուռ կամ մանկապարտէզ մը բանալու համար, եւ դուք (Կրթասիրաց) մնացիք եւ կը մնաք միշտ հակառակ, յայտարարելով թէ՝ «Մենք միայն մեր հայրենակիցներուն համար կրնանք դպրոց մը բանալ»։ Բացէք դպրոց մը, հոգ չէ թէ միայն Մալաթիացիները ուսանին. գոնէ ձեր մանուկները փրկեցէք։ Այսպէս կամ այնպէս 50-60 մանուկներ կ'ուսանին ֆրանս. դպրոցներու մէջ մոռնալով իրենց մայրենի լեզուն, շնորհիւ ձեզի պէս անհոգ Հայր. Միութիւններուն։ Գիտցէք որ այս անմեղ մանուկները վաղը միւս օր անէ՛ծք պիտի կարդան ձեր գլխուն։

Մեղքը ձեր վիզին...

Պատանի

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Մեր գաղութին մէջ երթալով զգալի կը դառնան ախտավարակ եւ ոչ պատուաբեր ունակութիւնները, մանաւանդ պարբլումոլութիւնը, որ խարուսիկ հաճոյքի համար տուներ կը քանդէ, պարտք սեպեցի մեր երիտասարդներուն ուշադրութիւնը հրաւիրել այս առթիւ։ Պէտք է սթափիլ, քանի դեռ ուշ չէ։ Այդ մոլութիւնները ոչ միայն կ'աղարտեն ազգ. նկարագիրը, այլ եւ յառաջ կը բերեն ֆիզիքական քայքայում։

Վիշապ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԱ ՍԻՕԹԱՅԻ ՄԷՋ

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, 8 փետր.— Մարսիլիոյ առաջնորդը կիրակի օր պատարագ մատոյց Քուասալ սինեմայի սրահին մէջ։

Ցաւալի է ըսել գաղութին չորսէն մէկը հազիւ եկած էր, մեծ մասով կիներ եւ երախաներ, թէեւ վարչութիւնս երեք օր առաջ մասնաւոր յայտարարութիւններ փակցուցած էր։ Պատարագէն յետոյ Պալաքեան եպիսկ. մեղադրելով ժողովուրդին անտարբերութիւնը, անհրաժեշտ գտաւ դպրոցի մը բացումը եւ խոստացաւ ամէն բարոյական աջակցութիւն ընծայել։ Քարոզէն յետոյ ձեռնարկուեցաւ հանգանակութեան ի նպաստ ծրագրուած դպրոցին, եւ գոյացաւ 966 ֆրանք։

Այս առթիւ կը ներկայացնենք նաեւ ամանորի հանդէսին հաշիւը։ Գոյացած էր 725 ֆր.։ Այս գումարը հրապարակաւ հանդիսականներուն ծանուցանելու համար, կնքահայրը եղած էր Եղուպ Ալեքսանեանը, հարիւր ֆրանք խոստանալով։ Բայց իր խոստումը չկատարեց, որով գումարը մնաց նորէն 725։ Զեղչելով 105 ֆր.ի ծախքը, կը մնայ 620։ Ուրեմն, նոր հանգանակութիւնն ալ հաշուելով, պատրաստ ունինք 1586 ֆր.։ Անշուշտ միւս հայրենակիցներն ալ պիտի կատարեն իրենց պարտականութիւնը։

Թաղ. Խորհուրդ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՆՈՐՀԻՒ ԱՐՋԵՐՈՒՆ.— Բասսէլի շրջանին մէջ (Գերմանիա) 100 անձերէ բաղկացած գնչուներու խումբ մը, չկրնալով տոկալ ցուրտին իրենց կառքերուն մէջ, որոշեցին մարդավարի բնակարան մը հայթայթել եւ խմբովին իրենց 25 արջերուն ընկերակցութեամբ իջան Գանբախ գիւղը, ուր պանդոկապետէ մը խնդրեցին որ պառկելու տեղ տայ իրենց։ Պանդոկապետը մերժեց։ Կատղած, գնչուները քաշեցին դաշոյններն ու ատրճանակները եւ մէկ յարձակումով, մտան պանդոկը, կաշկանդեցին վարձակալները եւ բոլորը մէկ փողոց նետելով, գրաւեցին դիրքերը։ Յետոյ, արջերը իբր արթուն պահակ, դրին դրան առջեւ եւ հանդարտօրէն սպասեցին դէպքերու ելքին։

Երբ գիւղին ոստիկաններն ու բնակիչները հասան, գնչուները դուրս նետելու համար, ստիպուեցան իրենց ձեռքերը ծալլած ըսպասել պանդոկին դրան դէմը։ Արջերը արթուն եւ հաւատարիմ՝ կը սպասէին։ Պէտք եղաւ ոստիկանական կարեւոր ուժ մը կանչել մօտակայ քաղաքէն։ Եւ իսկական ճակատամարտէ մը յետոյ էր որ, կարելի եղաւ զսպել նուաճող գնչուները, որոնք իրենց յաղթանակին ապահոված կարճ հանգիստէն օգտուելով, պարպեր էին պանդոկին գինիի բոլոր տակառները։

ՄԷԿ ՔԻԹԸ 50,000 ՖՐ.

ՄԷԿ ՔԻԹԸ 50,000 ՖՐ.— Մարդեր կան որ ամբողջ իրենց քիթը սիրով պիտի տային, մէկ անգամէն 50,000 ֆր. ստանալու համար փոխարէն։ Բայց այդ չէ կարծիքը Տիկին Ֆօյի որ քթին վրայ աննշան սկրթուքի մը համար միայն, կը պահանջէ այդքան գումար։ Պիտի ի՞նչ պահանջէր ուրեմն, եթէ քիթը ճզմուած ըլլար արկածին մէջ, որուն ենթարկուեցաւ, անցեալ տարի։

Ինքնաշարժ մը վարձեր էր տիկինը, այցելութեան մը երթալու համար, փողոցի մը անկիւնը իր ինքնաշարժը բախեցաւ ուրիշի մը։ Բախումին ցնցումէն, տիկինը զարնուեցաւ ինքնաշարժի պատուհանին ու քիթը սկրթուեցաւ։ Այս դժբախտութիւնը բուռն վշտառութեան ենթարկեց տիկինը, որ ամբողջ երկու ամիս, մինչեւ որ սկրթուքին հետքն իսկ չմնաց, ոչ մարդ ընդունեց, ոչ ալ դուրս ելաւ. ի՛նչ զարհուրելի մնաս, աշխարհիկ կնոջ մը համար, որուն կեանքին միակ նպատակն է այցելութիւններ տալ եւ ընդունիլ։

Պէտք էր ուրեմն պատժել այն ցաւագարները որ զինքը դժբախտութեան ենթարկեր էին։ Ու տիկինը դիմեց դատարան, ինքնաշարժի վարիչէն պահանջելով 50,000 ֆր.։ Ու գտնուեցաւ փաստաբան մը որ առանց խնդալու, աստուածաբանի լրջութեամբ պաշտպանեց անոր դատը։ Եւ անշուշտ, պիտի գտնուի նաեւ դատաւոր մը որ իրաւունք տայ համեստափայլ տիկնոջ պահանջքին։

ՕՐ. ԹԱԳՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԵՒ

ՍԱՀԱԿ ՄԷՋՊՈՒՐԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Շուազի-լը-Րուա — Պոնտի

Ֆրանսա, 10 փետրուար 1929

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԹԱԳԻՈՐ.— Գուրգէ՛ն, զաւակս, կը տեսնես թէ ի՛նչ յուզումի ենթարկեր մեզ բոլորս... խօսքերուդ մէջ թերեւս իրաւունքի մեծ բաժին մը կայ. բայց երբ մէջդ փարատի ցաւագին ազդեցութիւնը զոր կրեր ես վայրագութիւններ տեսնելով, նաեւ երբ թեթեւնայ ամանումի ցաւը, դուն ալ անշուշտ պիտի խոստովանիս թէ այդ …քերը կը վտանգեն քեզ...

ԳՈՒՐԳԷՆ.— Ո՛չ, բայց...

ԹԱԳ.— Հիմա ուրեմն, լաւ մտիկ ըրէ ինչ որ կ'ըսեմ։ Քիչ ատենէն կը բաժնուինք իրարմէ. մենք թերեւս քեզմէ բնաւ լուր չառնենք։ Դուն՝ ջարդի ու թալանի պատմութիւններ պիտի լսես, սիրտդ երբեք մի կոտրեր. ջանա ինքզինքդ զուարթ բռնել. կատակէ մարդոց հետ, որոնք թերեւս ողջ թաղելու կիրք ունենան. ժպտէ՛, խնդա՛ անոնց, եթէ նոյնիսկ սրտիդ վրայ գելոցներ զգաս. տրտմութիւնը վատ խորհրդատու է, ու միտքդ մանաւանդ մի պղտորեր արիւնոտ պատկերներով։

Միջավայրը ուր պիտի ապրիս, շատ պէս կասկածոտ պիտի ըլլայ քեզի հանդէպ. խորհուրդներդ եւ զգացումներդ ուրեմն քեզի միայն պահէ ու խօսքդ թող օրուան յաղթականներունը ըլլայ. մի մոռնար թէ լեզուն ոսկոր չունի. խօսքդ, շարժումդ, նայուածքդ …նգամ հաշուի առ. աննշան կարծուած շարժում մը յաճախ աւելի բազմիմաստ է քան հազար պարբերութիւններ. երկու ժամով …ընաս հոգիիդ ամբողջ գաղտնիքը մատնել...։

Միշտ չլսելու զարկ եւ յաճախ մի տեսներ. դէմքիդ կապէ ապշութեան դիմակ մը եւ սրտիդ մէջ դիր աղուէսի խորամանկութիւն, որով կարենաս պրծիլ վտանգներէ ու փրկել մանաւանդ կեանքդ, բան մը որուն պէտք է ձգտին ուժդ, կամքդ, ճարտարութիւնդ։

Եւ մանաւանդ, զգուշացիր յաղթականներու հեգնանքէն. էն դիւական հնարքները կրնաս թերեւս, դժոխային տանջանքներու կրնաս հանդուրժել, անմռունչ կրել էն կոպիտ բռնութիւնները, բայց ծաղրական կանչի մը կամ ակնարկութեան մը հանդէպ, մի զուցէ փորձուիս մատնել հրաբուխը, որ գաղտնի կ'եռայ սրտիդ խորը...

Եւ երբ օր մը վերադառնաս ողջ եւ առողջ, այն ատեն մենք է որ պիտի խնդանք...։

ՄԱՔՐԻԿ եւ ԹԱԻՈՐԻ ԿԻՆԸ.— Ամէ՛ն, ամէ՛ն...։

ՇԱՔԷ.— Գուրգէ՛ն, խոստացիր որ մեզ առանց լուրի չպիտի ձգես։

ԳՈՒՐ.— Միշտ պիտի գրեմ, նոյնիսկ ըլլամ երկու կրակի մէջտեղ։

ՇԱՔԷ.— Խոստացիր նաեւ որ կուրծքդ չպիտի բաժնես, ինչ որ քեզի պիտի տամ։

ԳՈՒՐ.— (խնդալով) Հմայե՞կ մը որ զիս պիտի փրկէ վտանգէ...

ՇԱՔԷ.— (խնդալով) Մեր երկուքին միջեւ հաղորդակցութեան միջոց, մը որ ինծի թոյլ պիտի տայ քեզ հեռուէն տեսնելու, քեզ ինծի մօտեցնելու... բայց եկո՛ւր, եկուր...

(ձեռքէն բռնած դուրս կը տանի):

ՄԱՔՐ.— Սրբուհի՛, կ'օգնե՞ս ինծի սա ծրարները վերցնելու։

(կիները կ'առնեն ծրարներ ու կը հեռանան)

Յ. ԲԱՐԹ.— Հիմա՛, մենք մեզի. խօսինք խնամի՛, միտքս կը սկսի պղտորիլ նորէն, ինքզինքս շրջապատուած կ'զգամ թանձր մշուշով մը՝ ուր ամէն մէկ քայլիս կը վախնամ որ փոս մը բացուի։ Յստակ տեսնելու պէտք ունիմ, այս պահուս, ամէն ատենէ աւելի։ Խօսինք։

ԹԱԳ.— Խօսինք, այո՛։ Ի՞նչ բան է որ քեզ այսքան մռայլ կը դարձնէ։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ըսէ՛, տեսնեմ. միտքէդ չանցնի՞ր որ բարեկամութեան դիմակին տակ կրնան դիւային դաւեր պարտկուիլ...։

ԹԱԳ.— Չեմ հասկնար, բա՛ց խօսէ՛...։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Ձեռքը դրած Թագւորի ուսին, կարճ վարանում մը): Նախ, սապէս շեշտակի աչքերուս մէջ նայէ որ տեսնեմ թէ ի՞նչ պիտի անցնի հոգիէդ, երբ քեզի յիշեցնեմ թէ տանդ մէջ աղջիկ մը ունիս...

(Անհամբեր նեղութեան շարժում մը Թագւորի կողմէ):

Գեղանի..., ծաղկատի։ Ես ալ ինծի յանձնուած հարս մը ունիմ որ նորէն քու աղջիկդ է։ Է՛հ, ուրեմն, երբ այսօրուան բարեկամը որ քեզ աքսորի տաժանքէն կը փրկէ, վաղը գայ եւ պղծումի մուրը քսէ տանդ ճակտին, ի՞նչ կ'ընէիր...։

ԹԱԳ.— (վարանումի լռութենէ մը յետոյ) Չար սատանայ, ի՞նչ տեղը կայ այդ անհարկի ենթադրութիւններով...

Յ. ԲԱՐԹ.— (Ջղայնոտ) Յայտնի կ'երեւի թէ դուն արդէն մտածեր ես այդ մասին եւ ընելիքդ ալ որոշեր։

ԹԱԳ.— Ո՛չ, բայց...

Յ. ԲԱՐԹ.— Ի՞նչ, խօսէ՛ տեսնենք, պէտք ունիմ գիտնալու. կը տեսնես թէ կը տանջուիմ. ի՞նչ կ'ընէիր...։

ԹԱԳ.— Բայց... բայց... անշուշտ, ինչ որ վայրկեանին պահանջը պիտի թելադրէր ինծի եւ ամէն ողջամիտ մարդու։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Ջղագրգիռ) Եւ ոչ ոք գիտէ թէ ի՞նչ է այդ վայրկեանին պահանջը..., այնպէս չէ՞...։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

պիտի կրնան բաւական նեղը դնել Ամանուլլահի զինուորները:

Հէրաթէն կը հաղորդեն որ Քանտահարի արեւմտեան կողմը բնակող բոլոր Աֆղանները Ամանուլլահի կողմնակից են եւ հակառակ Սաքայի:

Վերջին լուրերուն նայելով, Պէչէի Սաքա իր բանակին մէկ մասը ղրկած է դիրք գրաւելու Քապուլէն 13 մղոն դէպի արեւմուտք: Ամանուլլահի յառաջապահները կը գտնուին Մայհէմի մէջ, 16 մղոն հեռու, Քապուլ-Քանտահար Թղթատարի ճամբուն վրայ:

Հիւսիսային Աֆղանիստանի մէջ խորհրդային առեւտրական գործակալութիւնները աֆղանական ապրանքներու մեծ գնումներ կ'ընեն՝ իրենց բարեկամութիւնը արտայայտելու համար հանդէպ Աֆղանիստանի:

Կը կարծուի թէ մօտ օրէն պիտի հրապարակուի գաղտնի դաշնագիր մը՝ Ամանուլլահի եւ Ռուսիոյ միջեւ:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ

Թեհրանէն կը հեռագրեն.— Րիզա շահ Փէհլեւի իր պալատին մէջ ընդունեց պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, ազդեցիկ կրօնաւորներ, ազնուականներ, Մէջլիսի անդամներ եւ ցեղապետներ, որոնց խօսեցաւ Աֆղանիստանի կացութեան մասին: Շահը ցաւ յայտնեց այդ երկրին մէջ ստեղծուած վիճակին համար եւ ըսաւ թէ բարենորոգումները լաւ ծրագրուած էին, սակայն Ամանուլլահ շատ աճապարեց:

Աֆղանները, ըսաւ, պատրաստուած չէին Ամանուլլահի փորձած յախուռն փոփոխութեան համար: Պարսկաստան աւելի պատրաստուած է այդպիսի փոփոխութեան մը, որովհետեւ երկիրը մէկ դարէ աւելի է որ շփման մէջ է Արեւմուտքի հետ:

Շահը յոյս յայտնեց թէ Ամանուլլահ ապստամբներուն պիտի յաղթէ մինչեւ գարուն եւ այնուհետեւ պիտի ձեռնարկէ իր բարենորոգումներուն՝ հանգրուան առ հանգրուան, ժողովուրդին ցոյց տալով բարենորոգումներուն պարգեւած առաւելութիւնները, մամուլի եւ պետական դպրոցներու միջոցաւ պրոպագանդ մղելով:

Րիզա շահ չի հետեւիր իր նախորդներու օրինակին եւ իր հպատակներն ու այցելուները կ'ընդունի ոտքի վրայ, փոխանակ տիվանի կամ աթոռի վրայ նստելու: Անիկա նոյնիսկ օտարականներու ձեռքը կը թօթուէ՝ ըստ եւրոպական սովորութեան:

Սուրիոյ ազգայնականներուն պառակտումը

«Մուգաթթամ» թերթի Պէյրութի թղթակիցը կը գրէ.—

Այն ժողովները զորս գումարեցին ազգայնականները Դամասկոսի մէջ՝ յանգեցաւ կուսակցութեան պառակտումին: Վարիչներէն Ֆարիս էլ Խուրի, Հանանօ, Պարուտի եւ ընկերները մերժեցին ֆրանս. մարզպան Պ. Փօնսօի պաշտօնական հաղորդագրութեամբ ըրած թելադրութիւնները, ուղղուած Սահմանադիր Ժողովի նախագահին, եւ պնդեցին այն որոշումներուն վրայ զորս Սահմանադիր Ժողովը տուած էր իր դադարէն առաջ: Բայց ուրիշ վարիչներ՝ էլ Աթասի, Ղազզի եւ Մարտամ պէյերը ընդունեցին մարզպանին թելադրութիւնները: Պէյրութ եկան եւ շաբաթ մը Պ. Փօնսոյի հետ տեսնուեցան Հաշիմ պէյ էլ Աթասի, Մարտամ պէյ, Մազհար փաշա Րէսլան (Հոմսի երեսփոխան) եւ Ապտուլլահ էֆ. Ճապրի:

Սուրիոյ արքայականները Դամասկոսի մէջ Տոքթ. Ահմէտ Րաթիպ պէյի ապարանքը գումարուելով ներկայ կացութեան հանդէպ իրենց կուսակցութեան բռնելիք դիրքի մասին խորհրդակցութիւններ կատարեցին եւ որոշումներ տուին:

Սահմանադրական թագաւորութեան մը երկրին պարգեւելիք բարիքներուն մասին ճառեր խօսեցան. յետոյ կառավարական վարչաձեւին մասին իրենց բաղձանքները հեռագրեցին Ֆրանսայի վարչապետին, արտաքին նախարարին, Ծերակոյտի նախագահին, Երեսփ. Ժողովին եւ Պէյրութ՝ Պ. Փօնսօին:

Թուրքօսուրիական վէճը եւ Անգլիա

«Մորնինկ Փոսթ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ Թուրքօսուրիական սահմանագծին կարգադրութիւնը դիւրացնելու համար անգլիական դեսպան Սըր Ճորճ Քլարք Պոլիսէն Էնկիւրի պիտի երթայ՝ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ տեսակցելու եւ իր միջնորդութիւնը առաջարկելու համար:

Տրոցկիի առեղծուածը

Լոնտոնէն կը հեռագրեն.—

Կ'ըսուի թէ Տրոցկի կը փափաքի գալ և մեր շրջանը հաստատուիլ: Բանակցութիւններ սկսած են՝ կալուած մը վարձելու համար՝ Լամալուի եւ Սէն-Փոնսի միջեւ: Տրոցկի, որուն համար կ'ըսուի թէ Ներկայիս Էնկիւրի կը գտնուի, դիմումներ կը կատարէ՝ անհրաժեշտ անցագիրները ստանալու համար: Բժիշկներու խորհուրդին վրայ է, որ Տրոցկի, որուն առողջական վիճակը քայքայուած է, կը փափաքի ընտանիքով գալ հանգստանալ հարաւային Ֆրանսայի մէջ:

.˙. «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը պատմէ թէ երբ խորհրդային կրասնի ֆլոթ շոգենաւը Պոլսոյ նաւահանգիստը հասաւ, ինք երկու անգամ անձամբ եւ նաւապետին ընկերակցութեամբ վերէն վար խուզարկեց նաւը, սակայն ոչ մէկ հետք գտաւ Տրոցկիէն: Թղթակիցը խուզարկած է նաեւ Օտեսայէն Պոլիս հասած «Լէնին» շոգենաւը, սակայն ապարդիւն: «Կրասնի ֆլոթ»ի ճամբորդներէն մէկը յայտնած է իրեն թէ՝ շոգենաւը Պաթումի մէջ քանի մը օր սպասեց Տրոցկիի, սակայն նախկին գործավարը չերեւցաւ:

Էնկիւրիի խորհրդային դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցած է Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ: Թուրք մամուլը մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս տեսակցութեան, սակայն չըսեր թէ ինչ նիւթի մասին խօսեցան:

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Պոմպէյէն կը հաղորդեն թէ հակառակ ոստիկանական հրամանին թէ աւելի քան հինգ հոգի չեն կրնար հաւաքուիլ փողոցին մէջ, կիրակի օր նոր ընդհարումներ պատահեցան հնդիկներու եւ իսլամներու միջեւ: Խումբ մը իսլամներ կեցուցին երկու հանրակառքեր եւ դանակներով յարձակեցան հնդիկ ճամբորդներու վրայ: Կռիւի ընթացքին վիրաւորուեցան 50 հոգի:

Հնդիկներուն եւ իսլամներուն արգիլուած է իրենց տունէն դուրս ելլել մայրամուտէն յետոյ: Պոմպէյի զինուորական բոլոր ուժերը շարժման մէջ դրուած են: Պաշտօնական աղբիւրէ կը հաղորդեն որ կռիւներու ընթացքին սպաննուած են 109 հոգի: Վիրաւորներու թիւը անհաշուելի է:

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

«ՓԵՏՐ. 18» ԵՒ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

Պոլէն 18 փետր. երկուշաբթի օր հրապարակային հանդէս «փետր. 18»ի 8րդ տարեդարձի առթիւ: կը բանախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան:

19 փետր. երեքշաբթի հրապարակային վիճաբանական ժողով դաշնակցութեան Ակումբին մէջ: նիւթ՝ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»:

20 փետր. չորեքշաբթի դասախօսութիւն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Էքս-լէ-Պէն, Յ. Կ.— 35,
Մարսէյլ, Լ. Մ.— 87,
Լիոն, Գ. Պ.— 70:
Մարսէյլ, Հ. Մ.— 35:
Լ'Արժանթիէռ-լա-Պէսէ, Լ. Մ.— 35 ֆրանք:
Վիէրզոն, Վար.— 35,
Մարսէյլ, Ա. Թ.— 140:
Ցէսին, Ա. Ս.— 113:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սարգիս Գալուստեան որուն վերջին հասցէն էր, Etabl. H. Pellet, Vienne (Isère); Իմացնել՝ Hagop Ohanian, Hôtel Midi, Auch (Gers).

— Կը փնտռուի Քերովբէ Գաբալեան՝ Եօզկատցի Սահակ Նալպանտեանի հօրաքրոջ որդին որ վերջերս Խասքօվօ (Պուլկարիա) կը գտնուէր: Իր եւ մօրը Տիկին Իբէկի հասցէն տեղեկացնել Պրիւքսէլի Կաթոլիկ Հայոց հոգեւոր հովիւ Հ. Յովհաննէս վրդ.ի 8 Rue de la Collégiale - Bruxelles, Secrétariat du Comité Belgo-Arménien եւ կամ Sanatorium Mons sur Meuse à Lushin (Belgique).

ՈՂԲԱՑԵԱԼ Հ. Մելիքեանի մահուան առթիւ Տիկին Ակիւլինէ Մուրատ 100 ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց որբանոցվարժարանին, փոխան ծաղկեպսակի:

Սրտի ցաւով կը յայտնենք մեր խորին ցաւակցութիւնները

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ Ի

տխուր մահուան առթիւ իր բոլոր պարագաներուն:

Վիէն Տէր եւ Տիկ Գ. ԱԼՈՅԵԱՆ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

13 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 880 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԱՐՊԵՏՆԵՐԸ ԵՒ ԱՇԿԵՐՏՆԵՐԸ

Այսօր կը տպենք վերջին մասը այն յօդուածաշարքին զոր գրած է Լեւ Տրոցկի 1912 նոյեմբեր 12ին եւ որ Նոյնութեամբ հրատարակուած է խորհրդային իշխանութեան կողմէ, 1926ին։

Ինչպէս տեսան ընթերցողները, Նորութիւններ չկան մեծ աքսորականին վերլուծումներուն մէջ։ Թուրքիոյ կազմալուծման եւ հայկական դատին զարգացման յատկացուած այս ուսումնասիրութիւնը կ'ըսէ այն ինչ որ ըսած ու գրած են հայ գրիչներ եւ գործիչներ, ինչ որ կ'արծարծուի մասնաւորապէս 1878էն ի վեր։

Բայց «Թուրքիոյ քայքայումը եւ Հայկական Հարցը» յօդուածաշարքին արժէքը անոր մէջ է որ, ստորագրողը համայնավար մըն է, կուսակցութեան հիմնադիրներէն եւ խորհրդային իշխանութեան ամէնէն զօրաւոր դէմքերէն մէկը։

Արդ, ի՞նչ կ'ըսէ բանուորա-գիւղացիական առաջին պետութեան պատերազմական գործավարը, որ ըսուած չըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ։ Առ հասարակ հայ ժողովուրդի տառապանքներուն գիտակից տարրերուն կողմէ։ Նոյն վերլուծումները և նոյն եզրակացութիւնները։ Կարելի էր ըսել՝ նոյն «քաղքենի» տեսակէտը,— Հայը կը կեղեքուի եւ կը ջարդուի. Թուրքը անընդունակ է կառավարելու։ Հայը բարիք յուսաց Օսմանեան Սահմանադրութենէն։ Թուրքը զայն դարձուց նոր զէնք մը՝ Հայը հալածելու եւ միշտ ստրուկ եւ հարստահարեալ պահելու համար, եւայլն։

Յօդուածաշարքը գրուած է Մեծ Պատերազմէն առաջ, բայց իր բովանդակութեամբ եւ ձգտումով կը յանգի ճիշտ այն ելքին ուր պիտի յանգէր Հայկական Դատը, իր ծանօթ վիճակին մէջ, մանաւանդ չարաբաստիկ Սահմանադրութենէն յետոյ։ Եւ Տրոցկի զարմացած ըլլալու չէ որ հայ ժողովուրդը վճռական պահուն դիմեց յուսահատական միջոցներու, արեան ճապաղիքներու եւ աւերակներու մէջ ոտքի կանգնելու եւ իր արեւը փրկելու համար։

Ուրիշ խնդիր է թէ, Նախկին գործավարը, իշխանութեան տիրանալէ յետոյ, ի՛նչպէս գործեց այս ժողովուրդին հանդէպ։ կամ գործե՞ց այնպիսի եղանակով մը որ տարբեր ըլլար ցարական իշխանութեան մեթոտներէն։

Զքըքրենք այդ հարցը,— ամէնէն անբարոյական արատը՝ խորհրդային իշխանութեան, ընդդիմադիր եւ աքսորական Տրոցկիներէն եւ Ռակովսկիներէն մինչեւ միահեծան Ստալիններն ու Զինչէրինները։

Այս յօդուածաշարքին առթիւ, բոլորովին տարբեր խնդիր մը կ'ուզէինք յուզել։

Օտար համայնավարները, Տրոցկին, Ռակովսկին եւ ուրիշներ, որոնք մօտէն հետեւած են հայկական տառապանքին, կը հասկնան Հայկական Դատին էութիւնը։ Գոնէ ճիշտ կը տեսնեն ու կը դատեն թուղթի վրայ եւ խօսակցութեան մէջ։ Իսկ հայ համայնավարը չըմբռներ այդ խնդիրը։ Օտար վարպետը իրականութիւնը կը վերլուծէ մեզի պէս։ Հայ աշկերտը քառասուն կտոր կ'ըլլայ, զայն գլխիվայր շրջելու եւ բոլորովին այլափոխելու համար։

Առօրեայ բաղդատութիւն մը փորձելով, կրնայինք ըսել թէ վարպետը հայ լուսաւորչական է, իսկ աշկերտը՝ շաբաթապահ, աւելի ճիշդ՝ «բուհճի»։

Թղթատեցէք ո՛ր եւ է հայատառ խորհրդային թերթ, յիշեցէք ո եւ է հայ համայնավարի ճառը,— եւ չպիտի գտնէք տող մը, խօսք մը, որ մօտենայ Տրոցկիի տեսութեան։ Եւ այս՝ Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը տեսնելէ, հայկական իրականութիւնը շօշափելէ յետոյ իսկ։ Առաջ, կարելի էր չքմեղացնել Երեւանի շարք մը վարիչները, որոնք տարիներով կտրուած հայկական իրականութենէն, ընկղմած՝ ռուսական համայնավար յորձանքին մէջ, յանկարծ Հայաստան կառավարելու եկան Մոսկուայէն, Խարքովէն կամ Օտեսայէն։ Բայց անկէ ի վե՞ր,— նորէն հին, ծթռած «ֆորմիւլ»ները։ Եւ այս՝ ամէն տեղ, Աշտարակի կամ Նոր Բայազիտի նահապետական գիւղերէն մինչեւ Փարիզ եւ Ամերիկա։

Տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ, Երեւանի փարիզեան թութակը, փորձելով սեւցնել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ անով՝ հայկական դատը՝ կը գրէր.

— «Դաշնակցութեան քաղաքական նպատակը ազգային խոշոր պետութիւն ստեղծելն էր։

— «Ռուսահայ բուրժուազիան ձնշուած էր ռուսական բուրժուազիայի մրցութիւնից. Անդրկովկասում եւ ռուսական այլ կեդրոններում նա այնքան էր տնտեսապէս ուռճացել, որ աշխատում էր թօթափել ռուսական կապիտալի լուծը։

… «Դաշնակցութիւնը իր մարտական եւ աշխարհիկալ ձըգտումներով ոչ այլ ինչ էր, եթէ ոչ ռուսահայ բուրժուազիայի այդ ձգտումների արտայայտիչն ու թարգմանը» *(9 յունուար 1929)*։

Բաղդատեցէք այս կեղծ գոհարները Տրոցկիի տեսութիւններուն հետ, եւ դուք հանեցէք եզրակացութիւնը։

Եւ երբ այսքան ջուր կտրեր է օրուան վարիչներուն, մանաւանդ երիտասարդներուն ուղեղը, ինչո՞ւ զարմանալ որ Երեւանը ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ կը հասկնայ հայկական տառապանքէն, այս ժողովուրդի բնական ու տարրական դատէն։ Տրամաբանօրէն, ան պիտի ձգտէր ժխտել նոյն իսկ Լեւ Տրոցկիի պարզած իրողութիւնները։

Պատահա՞ծ է որ աշկերտները վարպետներէն աւելի պայծառ տեսնեն…

Շ.

ՋԻՒՆ - ՋՄԵՌ

Երեք օրէ ի վեր աննախընթաց ցուրտ կ'ընէ Փարիզի մէջ։ Երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալիք գիշերը ջուրերը սառեցան տուներու մէջ եւ ջերմաչափը զերոյէն մինչեւ 10, տեղ-տեղ 16 աստիճան վար իջաւ։ Շաբաթ օրուան մշուշին յաջորդեց ձիւնը, որ կիրակի առաւօտ փռուած էր ամէն կողմ, մանաւանդ արուարձաններու մէջ։ Ու մինչ կը սպասուէր մշուշի եւ աւելի մեղմ օդի, յանկարծ օդը պայծառացաւ— յաճախ արեւոտ — եւ աննախընթաց չոր ցուրտ մը սկսաւ։

Ֆրանսայի կարգ մը գաւառներուն մէջ ցուրտը աւելի սաստիկ է։ Քալէի մէջ —12 աստիճան, Պէլֆորի մէջ՝ —15, Էփինալ՝ —16, Սթրազպուրկ՝ —18, Լիոն՝ —1, Շալօն սիւր Մառն՝ —15, Պար լը Տիւք՝ —20։ Արտէնի եւ Վոժերու մէջ ալ սաստիկ ցուրտ կ'ընէ։

Բոլոր լիճերը սառած են։ Վէրսայլի, Անկիէնի եւ Վէզինէի մէջ չմշկելու արտօնութիւն տրուեցաւ։ Երէկ չմշկեցին նաեւ Պուլոնեի եւ Վէնսէնի լիճերուն վրայ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր Եւրոպա այսքան սաստիկ ձմեռ չէր տեսած։ Ցուրտը, ձիւնն ու սառոյցը բազմաթիւ երկիրներու մէջ կազմալուծած են բնականոն կեանքը։ Մահեր եւ արկածներ հաշիւ չունին։ Ցուրտի մրցանիշը կոտրած են հետեւեալ երկիրները.—

Լեհաստան՝— 53ուկէս, Գերմանիա՝— 45, Չեխոսլովաքիա՝ — 36, Ռումանիա՝—34, Եուկոսլաւիա — 32, Հունգարիա՝— 32 աստիճան։

Պերլինի մէջ 1855էն վեր այսքան ցուրտ չէր ըրած. առջի գիշեր ջերմաչափը զէրոյէն 30 աստիճան վար ցոյց կուտար։ Գետինը մինչեւ մէկ մեդր խորութեամբ սառած է, որով եւ բոլոր ջուրի խողովակները, որ աւելի խոր չեն թաղուած, սառած են։ Բազմաթիւ թաղեր ջուրէ զրկուած են։ Չափէն աւելի կրակ վառելու հետեւանքով հրդեհ ծագեցաւ, սակայն հրշէջները չկրցան մարել, որովհետեւ ջուրը կը սառէր խողովակներուն մէջ։ Այսպէս ամբողջովին այրեցաւ դպրոց մը։

Հիւսիսային Գերմանիոյ մէջ կացութիւնը աւելի ծանր է։ Քիլի ծոցին մէջ 29 մալտանաւեր սառոյցներու մէջ մնացած են։ Էլպա գետին վրայ 60, Պալթիկի մէջ 70 նաւեր անշարժութեան մատնուած են։ Ֆրիզոն կղզեխումբը բոլորովին մեկուսացած է։ Օդանաւով պաշար կը տարուի բնակիչներուն։ Նոյնպէս շոգենաւերը կը պարէնաւորուին օդանաւերով։ Տեղ տեղ սառած է նաեւ Հռենոս գետը։ Պրէսլաւի մէջ սառոյցին պատճառաւ կամուրջ մը կէս մէջքէն ճեղքուեցաւ։ Պերլինի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ դպրոցները փակուեցան ցուրտին հետեւանքով։ Պերլինի մէջ անգործներու թիւը կ'աճի օրէ օր։

Սիպերիական ցուրտ մը կ'ընէ Չեխոսլովաքիոյ մէջ, 1775էն ի վեր այսպիսի ձմեռ չէր տեսնուած այդ երկրին մէջ։ Փրակայի մէջ կեանքը դժուարացած է։ Մառաններու մէջ գինիի շիշերը կը պայթին։ Շատ տուներ ջուր չունին։ Ածուխ ալ կարելի չէ գտնել։ Հողը ա՛յնքան կարծրացած է, որ կարելի չէ փորել՝ մեռելները թաղելու համար, ուստի եւ կ'այրեն զանոնք։ Փրակայի գերեզմանատան մէջ գտնուեցան 30 ագռաւներ՝ որոնք ցուրտէն սառած էին։ Երկաթուղիով երթեւեկը մեծապէս վնասուած է։ Կառախումբերը վեց ժամ յապաղումով կը հասնին։ Ամբողջ Չեխոսլովաքիոյ մէջ Դանուբը սառած է։ Անօթի գայլեր կը յարձակին շարունակ։

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞Ր ՕՐՈՒԱՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Քալիֆորնիոյ «Մշակ»ը (անկախ հայաթերթ) պարզելով Սուրիոյ գաղութին վիճակը, դիտել կուտայ (15 յունուար).

—«Հայութիւնը իր բարեկեցիկ գաղութներով միասին չենք գիտեր ինչո՞ւ գրեթէ բոլորովին անտարբեր մնաց, եւ ոեւէ շահագրգռութիւն ցոյց չտուաւ այս կենսական խնդրոյն մէջ։ Արտագաղթը օր առաջ դադրեցնելու եւ Սուրիոյ հայութիւնը *ամուր* ու *միացած* պահելու համար, ցաւալի է ըսել թէ ոչ Հայրենակցական Միութիւնները, ոչ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները, եւ ոչ ալ *մեծագոյն* դրամագլուխ եւ պահեստի գումարներ ունեցող Հ. Բ. Ը. Միութիւնը շարժում մը ցոյց տուին։

Ինչո՞ւ այս անտարբերութիւնը մանաւանդ այնպիսի ատեն մը, երբ *Թուական առաւելութիւնները* շատ մը նկատումներով ամէն բան կ'արժեն մեզի համար։ Հայաստանի ներկայ կառավարութիւնը *հող չունինք, տեղ չունինք, փող չունինքի* քաղաքականութեամբ իր դըռները ամուր փակած է հայրենիքի կարօտովը տառապող գաղութներուն առջեւ, եւ ոչ մէկ շահագրգռութիւն ցոյց չի տար, հոգ չէ թէ բաւականաչափ դրամ ունի իրարու ետեւէ պատգամաւորներ ղրկելու համար արտասահմանի ամէնէն հեռաւոր գաղութներն իսկ։ Թերեւս Միջազգայնական երազներով տարուած խմբակի մը համար ներելի ըլլայ այս, բայց ի՞նչ ըսենք Հ. Բ. Ը. Միութեան։ Ան ո՞ր օրուան կը սպասէ, եւրոպական եւ Ամերիկեան դրամատուններու մէջ *«թրըսթներու»*, անձեռնմխելի *ֆոնտերու*, կալուածներու, հազար ու մէկ հիմնադրամներու անունով պահ դրուած գումարները գործածելու համար։ Որոշ է թէ հակառակ շատ հեռ «ի ծայն փողոյ եւ թմբուկի» եղած յայտարարութիւններու՝ բարեգործականը իր տրամադրութեան տակ գտնուած գումարներուն գէթ մէկ մասը չուզեր խորհըրդային Հայաստան փոխադրել։ Որովհետեւ որոշ է թէ ան վըստահութիւն չունի ներկայ վարիչներուն վրայ։ Միեւնոյն ատեն այդ գումարներէն շատ չնչին մաս մը կը ծախսուի միայն կամ բնաւ չի ծախսուիր գաղութներուն մէջ, սա առարկութեամբ թէ անոնք մնայուն հանգամանք չունին հայութեան համար։

Արդեօք ամէն մէկ սրտցաւ Հայէ մաս առ մաս հաւաքուած այդ մեծագումար դրամները կարգ մը մարդոց, եւ որոշ խըմբակի մը մեծագումար եւ իշխանավայել ամսականնե՞ր տալով պիտի սպառին միայն։

Ժամանակն է որ ազգովին տէր կանգնինք մեր որբերուն, գաղթականներուն, առաւելապէս *առաւելագոյն* արժէք ներկայացնող Սուրիոյ բազմահազար գաղութին։ Ժամանակն է որ բարեգործականը իր պինդ փակած դրամարկղները բանայ եւ աւելի անկեղծ եւ սրտցաւ ու ազգօգուտ գործունէութեան մը սկսի։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

3000 համայնավարներ ձերբակալուած

«Վիւլթէն կոմիւնիստ», Ֆրանսայի Տրոցկիականներուն պաշտօնաթերթը, որ իր տեղեկութիւնները կը ստանայ ուղղակի Տրոցկիի կուսակցութենէն, կը գրէ թէ Ռուսիոյ մէջ վերջերս ձերբակալուած համայնավարներու թիւը շատ աւելի բարձր է քան պաշտօնական զեկոյցներու հաղորդածը։ Դեկտեմբեր 31էն մինչեւ յունուար 3, Կիեւէն ձերբակալած է 315 համայնավարներ եւ ձերբակալուած ու աքսորուած տրոցկիականներու եւ սապրոնովականներու թիւը 3000 հոգի է։ Միայն Խարքովի մէջ ձերբակալուած են 700 ուկրայնացի համայնավարներ։

ԻՆՉՈ՞Ւ Կ'ԱՐՏԱՔՍԵՆ ՏՐՈՑԿԻՆ

Նոյն թերթը կը պատմէ թէ Քաղաքական Բիւրօն մեծամասնութեամբ որոշեց խորհրդային սահմաններէն դուրս հանել Տրոցկին, որովհետեւ անիկա մերժած էր գրաւոր խոստում տալ թէ կը հրաժարի քաղաքական ամէն գործունէութենէ։ Քաղաքական Բիւրոյի երեք անդամներ՝ Բուխարին, Րիկով եւ Թոմսկի հակառակ քուէ տուին։

Քանի մը կառավարութիւններու կարծիքը հարցուեցաւ՝ Տրոցկին իրենց սահմաններուն մէջ ընդունելու համար։ Միայն Թուրքիա յօժարեցաւ ապաստան տալ անոր, սակայն Տրոցկի մերժած ըլլալով Թուրքիա երթալ, կրկին դիմում կատարուեցաւ գերման կառավարութեան։

Տրոցկիականներու եւ Սապրոնովականներու դէմ զսպողական միջոցներ ձեռք կ'առնուին՝ որովհետեւ տնտեսական վիճակը օրէ օր աւելի տագնապալի կը դառնայ եւ դժգոհութիւնը հետզհետէ կը ծաւալի ընկերային բոլոր դասակարգերուն դէմ և համայնավար ընդդիմադիր խմբակցութիւնները կը շահագործեն այս կացութիւնը։

Տրոցկիականներ կազմակերպած են ճշմարիտ գաղտնի կուսակցութիւն մը, որ կը գործէ ռուսական դաւադրական հին մեթոտներով,— մեքենագիր կամ գաղտնի ձեռքի մամուլով տպուած թռուցիկներ եւ զեկոյցներ կը հրատարակէ, բջիջներ կը կազմակերպէ եւ վարիչ կեդրոններ կը ստեղծէ։ Այս կուսակցութիւնը, որուն անդամները մասնաւորապէս կ'առնուին երիտասարդներուն մէջէն, կը պահանջէ օրավարձերու յաւելում, աշխատութեան ժամերու կրճատում, կիներու եւ այրերու հաւասարութիւն, խորհրդային հիմնարկութեանց եւ բանուորական սէնդիկաներու մէջ գաղտնի քուէարկութիւն։

Նոյնիսկ Ստալինի ամենաջերմ կուսակիցները անխուսափելի անհրաժեշտութիւն մը կը նկատեն դէպի աջ տնտեսական թեքումը. ձախ ընդդիմադիրները իրենք ալ երբ իշխանութեան գլուխ անցնին, չպիտի կրնան խուսափիլ աջերու ջատագոված միջոցները ձեռք առնելէ։

Հունձքի շրջանը սարսափելի պիտի ըլլայ։ Գիւղացիները տակաւին կը պատրաստեն իրենց ցորենը պահելու եւ կառավարական գործակալներէն ծածկելու համար։ Ապրանք չկայ եւ նոյնիսկ դրամով կարելի չէ ձեռք բերել ամէնէն անհրաժեշտ առարկաները։ Նոյնիսկ տրոցկիական շրջանակներու մէջ նկատի կ'առնեն այս կացութիւնը եւ անհրաժեշտ կը դատեն թեքում մը դէպի աջ՝ այսինքն դէպի գիւղացիութիւնը՝ աղէտ մը խուսափելու համար։

Հռոմի համաձայնութեան շուրջ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, երկուշաբթի օր Պապերու նախկին բնակավայր Լատրանի պալատին մէջ ստորագրուեցաւ «բարեկամութեան եւ համերաշխութեան դաշնագիր» մը Վատիկանի եւ Իտալիոյ թագաւորին միջեւ։ Ստորագրուած վաւերաթուղթերը կը բաղկանան երեք կտորէ.— Համերաշխութեան դաշնագիր մը, կոնկորդատ մը եւ ելմտական համաձայնագիր մը։ Մեծ բազմութիւն մը խռնուած էր ԺԸ. դարու յիշատակ այդ շէնքին առջեւ։ Ստորագրութիւնը տեղի ունեցաւ ճիշտ կէսօրին, երբ Հռոմի բոլոր զանգակները միահամուռ սկսան ղօղանջել։ Իտալիոյ պատուիրակներն էին՝ Մուսոլինի, դատական նախարար Րոքքօ, վարչապետի փոխանորդ Ճունթա, արտաքին նախարարի փոխանորդ Կրանտի, որոնք սեղանին ձախ կողմը նստած էին։ Իսկ աջ կողմը նստան Պապին պատուիրակները՝ կարդինալ Գասպարրի, մոնսէնեորներ Պորկոնճինի եւ Փիցցատօ, ինչպէս նաեւ պապին անձնական խորհրդական փրոֆ. Փաչէլլի։

Գիշերը ամբողջ Հռոմ լուսազարդուած էր։

Տակաւին չէ հրատարակուած համաձայնագրին պատճէնը։ Իտալիոյ խորհրդարանը զայն պիտի վաւերացնէ փետր. 21ին։ Կը կարծուի թէ այդ օրն իսկ Վիթթօրիօ Էմմանուէլէ թագաւորը այցելութիւն պիտի տայ Պապին, որ պիտի ազատէ զայն 1870ին Սավուայի տան վրայ դրուած նզովքէն։ Համաձայնագրին բովանդակութիւնը այդ օրը միայն պիտի հրատարակուի։ առ այժմ միայն գլխաւոր գիծերը պիտի հրատարակուին։

Այս համաձայնագրով, Պապը կը ճանչնայ Սավուայի գերդաստանը իբրեւ վեհապետ Իտալիոյ, իսկ թագաւորը վերջ կու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Այս խօսքերը, որ ըսուած են վեց ամիս առաջ, ուղղակի մարգարէական եղան։ Եւրոպան Պերլինի վեհաժողովին մէջ, Մակեդոնիոյ տուաւ 23րդ, իսկ Հայաստանին 61րդ յօդուածները, որոնք կը խոստանային բարենորոգումներ մտցնել այդ երկիրներուն մէջ։ Ու թէեւ Եւրոպան իրեն էր վերապահեր այդ բարենորոգումներուն հսկելու իրաւունքը, այնուամենայնիւ յիշեալ նահանգներուն մէջ կացութիւնը տարուէ տարի աւելի վատթարացաւ եւ քանի մը անգամ նոյնիսկ արիւնահեղ ապստամբութիւններ տեղի ունեցան, որովհետեւ բարենորոգումներու իրագործումը յանձնուած էր Թուրքիոյ։ Նոյն վախճանն ունեցաւ նաեւ 1895ի «Յուշագիրը» զոր ներկայացուցին Բարձրագոյն Դրան, Ռուսաստանի, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպանները եւ Թուրքիան ալ ընդունեց։ Լայն բարենորոգումներու փոխարէն, զոր կը խոստանար այդ յուշագիրը Հայերու գլխուն կուտակուեցան նոր կոտորածներու սարսափները, որոնք տեղի կ'ունենային վայրերուն մէջ ուր այցի կ'երթար բարենորոգումներու իրագործման համար յատկապէս նշանակուած գերագոյն լիազոր Շաքիր փաշան։ Նոյն անյաջողութեան մատնուեցաւ, դարձեալ, Եւրոպացիներու ձեռնարկը՝ իտալացի զօրավարի մը ղեկավարութեամբ մակեդոնական ժանտարմըրային կազմակերպութիւնը, որովհետեւ այդտեղ ալ Թուրք կառավարութեան կողմէ էր նշանակուած գերագոյն լիազորը՝ Հիլմի փաշան։

Թուրքերը նշանակեցին բարենորոգումներու յանձնախումբեր Սահմանադրութենէն յետոյ, բայց անոնց գործունէութիւնը սահմանափակուեցաւ բացառապէս կազմակերպչական նիստերով, որոնք տեղի ունեցան Վոսփորի ափերուն վրայ։ Վերջի վերջոյ, Մակեդոնիան հանդիսացաւ Թուրք կառավարութեան յօրինուածքի հերակլեան սիւնը, բայց ի բախտաւորութիւն Թուրքիոյ, այժմեան պարտութիւնը կատարուեցաւ միայն մասնակի անդամահատութեամբ, որովհետեւ Մակեդոնիան ընդհանրապէս անոր վերջաւորութիւններէն մէկն է։

Ուրիշ է Հայերու վիճակը։ «Մենք, — կ'ըսէր երկու տարի առաջ Թուրք գործիչ մը երբ խորհրդարանի յարգոյ «հօճաները» կը սպառնային արշաւել Յունաստանի դէմ՝ Կրետէի համար,— մենք վաղուց էինք կորսնցուցեր իրականութեան զգացումը։ Ի՞նչ կը ներկայացնէ մեզ համար Կրետէն։ Չէ՞ որ ան մեզ համար վաղուց էր կորսուած, իսկ անոր պատճառով դեռ մենք կրնայինք մեծ դժբախտութիւններու մէջ իյնալ։ Մեր ապագան Ասիոյ մէջ է։ Եթէ մենք առաջուընէ գիտնայինք այդ ճշմարտութիւնը եւ մէկդի նէինք «ռոմանտիզմ»ը մեր քաղաքականութենէն, զբաղէինք շինարարութեամբ Փոքր Ասիոյ մէջ, մենք չէինք հանդիսանար այսօրուան զանցառութիւնը զոր ոչ ոք հաշուի կ'առնէ»։

«Ես արդէն փոխադրուած եմ Ասիա, ըսաւ ինծի ականաւոր պատգամաւոր մը՝ Տրիպոլսոյ պատերազմին սկիզբը, որ կը բնակէր Սկիւտար՝ Պոլսոյ դիմաց,— քանի որ միեւնոյնն է, մեզ շուտով Եւրոպայէն դուրս պիտի քշեն։ Մեր կառավարութիւնը շատ խելացի կը վարուէր. եթէ չհետեւէր իմ օրինակին»։

Եւ իսկապէս, Փոքր Ասիան Թուրքիոյ մարմինն է, բուն իսկ Թուրքիան։ Հայերը արդէն չեն հաւատար Թուրքերուն, չեն հաւատար նաեւ Եւրոպայի խոստումներուն եւ կը պահանջեն լուրջ երաշխիքներ։ Բայց ի՞նչ են այդ երաշխիքները, եւ ի՞նչպէս կարող են պետութիւնները երաշխաւորել բարենորոգումներու գոյութիւնը, եթէ այդ գործն իրենք չառնեն իրենց ձեռքը։ Իսկ այդ, ինչպէս յայտնի է, միշտ կը նշանակէ «ժամանակաւոր գրաւում» այն նահանգներուն որոնք բարենորոգումներու պիտի ենթարկուին։

Բայց «ժամանակաւոր» բառը դիւանագիտական բառարանի սուտ մասնագիտական արտայայտութիւններէն մէկն է, եւ նորագոյն ժամանակներու մէջ մենք չենք գիտեր օրինակ մը, որ գրաւող զօրքը չհամար երկար ժամանակով ձեռնելու այդ գրաւուած վայրերուն մէջ։ Այդպիսի գրաւումներով են լուծուած մինչեւ այժմ Արեւելեան Հարցի բոլոր բաղկացուցիչ մասերը, եւ այդպէսով Թուրքիան զրկուած է իր տիրապետած շատ մը հողերէն։

Եւ ապա կա՞ն որ եւ է երաշխիքներ, որ ժամանակաւոր գրաւումէն յետոյ ըսենք Հայաստանի եւ Փոքր Ասիոյ, ուրիշ նահանգներ ալ՝ Միջագետքը, Սուրիան, Կիլիկիան, Արաբիան եւս չուզեն ենթարկուիլ նման գրաւումներու։

Ատկէ զատ, պետութիւններն ալ դժուար թէ բարեհաճութեամբ նային Հայաստանի գրաւման. օրինակ Ռուսաստանի միջոցով, եւ հազիւ թէ չուզեն իրենք եւս «վարձատրուիլ» ատոր համար։ Քաղաքագիտական շրջաններու մէջ արդէն բաւական բարձրաձայն կը խօսին թէ Թուրքերու Եւրոպայէն հեռանալէն քանի մը ամիս անցած՝ անխուսափելի, հերթական խնդիր կը դառնայ եւ Ասիական Թուրքիոյ բաժանումը։ Թուրք զանգուածներու գաղթը եւրոպական Թուրքիայէն դէպի Փոքր Ասիա՝ պէտք է ալ աւելի բարդացնէ քանի մը ժողովուրդներու վիճակն այնտեղ, ուր վաղուց պահանջ կը զգան իրենց գոյութեան պայմանները բարւոքելու։ Եթէ այժմէն իսկ չձեռնարկեն բարենորոգումներ մտցնելու, անխուսափելիօրէն անկարգութիւններ կը ծագին Փոքր Ասիոյ մէջ։

Բայց Թուրքիան ինքը ի վիճակի չէ կատարելու ո՛ր եւէ լուրջ բան, ուստի եւ անհրաժեշտ պիտի դառնայ Եւրոպայի միջամտութիւնը։ Եւ որպէսզի ասիական Թուրքիայէն չստեղծուի նոր եւ մշտական սպառնալիք եւրոպական խաղաղութեան համար, անշուշտ Եւրոպան կ'օգտուի առաջին պատեհ առիթէն՝ բաժնելու Թուրքիոյ ասիական տիրապետութիւնները։

Շատեր արդէն այժմ իսկ հնարաւոր կը գտնեն առաջ բերել այդ բաժանման ուրուագիծը։

Լ. ՏՐՈՑԿԻ

Թարգմ. ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԻՒՆԸ

Պաշտօնական վիճակագրութիւնները զգալի յաւելում մը ցոյց կուտան ապրուստի գիներուն վրայ։ 1928 յունուարի հետ բաղդատմամբ, ուտեստեղէնի գիներուն վրայ արձանագրուած է 69 կէտի յաւելում մը։

ՀԱՄԵՍՏ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

«Յառաջ»ի բուռն ու սրտցաւ խմբագրականները քարերը կը յուզեն։

Նոր հաստատուած հայ գաղութները կը հալին ու կը նօսրանան։ Ու անոնց հետ մեր ազգային դատն է որ կը տուժէ։ Ու մեր դարերու երազը՝ տերեւաթափ կ'ըլլայ։ Ունինք ազգային զանազան հաստատութիւններ, Հ. Հ. Պատուիրակութենէն ու Բարեգործականէն մինչեւ յետին Հայրենակցականը։ Սակայն ներդաշնակութիւնը այս բոլորին մէջ այնքան չիոթ է, որ առաջ եկած եղանակը կը խլացնէ մեզ։ Ու ցաւալի է նկատել որ այս բոլորը իրար չեն հասկնար, ուժերը չեն միացներ, հեղեղին առաջը թումբ կանգնելու համար։ Մենք հասարակ Հայերս, որ գործօն քաղաքականութեան մէջ դեր չունինք, բայց ունինք բուռն ցանկութիւն օգնելու եւ աղէտը սահմանափակուած տեսնելու, շա՜տ կ'ազդուինք այս բոլորէն։

Ինծի կը թուի թէ մենք ուշացեր ենք «ՀԱՅ ՀԱՄԱԳԱՂԹԱՅԻՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ» մը ունենալու։ Այս մարմինը պիտի ըլլայ տեսակ մը անպաշտօն գաղթահայ իշխանութիւն, որուն պիտի ուղղենք մենք բոլորս մեր օգնութի՞ւնը, ոչ, պարտաւորիչ ազգային տուրքերը, եւ աչքերը.. քանի որ Հայաստան մեզմով չի կրնար կամ չուզեր հետաքրքրուիլ, ու չի ալ կրնար օգնել, մենք գաղութներս, պէտք է հաւաքուինք, ու մէկ խօսք ու մէկ գործ, մենք մեզ հոգանք։ Վերի մարմինը պէտք է ըլլայ բոլորովին չէզոք, ուր համապատասխան ներկայացուցիչներ ունենան կուսակցութիւններն ու միութիւնները։ Անոր նիզակին սուր ծայրը պէտք չէ Հայաստանի դէմ ուղղուած ըլլայ, այլ անոր եղբայրական ձեռքը պէտք է ըլլայ Հայաստանի ձեռքին մէջ։ Վերի միութեան մէջ մարդերը պէտք է անաչառ կերպով իրար հասկնան ու առանց յետին միտքերու կամ շահերու՝ որոշել ու գործել գիտնան։ Այն ատեն, անոր դերը պիտի ըլլայ բարերար, եւ շա՜տ ցաւեր պիտի պակսին։

Ինծի կը թուի, դարձեալ, թէ մենք, վերջին քանի մը տարիներու թաւալգլոր անկումներէն ու անվերականգնելի յուսախաբութիւններէն այնքան հասունցած պէտք է ըլլանք, որ անվարան կարենանք միանալ ու գործել։

Բացառիկ օրեր կ'ապրինք։ Ու պէտք ունինք բացառիկ անհատներու, (չունեցանք), ու բացառիկ միջոցներու։ Մեծ փառքեր, հինէն ու երէկէն, գլուխները ցցած մեզի կը նային։ Մեր ետին ունինք անցեալ մը ու աւանդութիւններ, բաւական՝ մեզի խթան ու մղիչ ըլլալու։ Ոչ լաց եւ ոչ յուսահատութիւն։ Այլ յամառօրէն ու հաւատքով գործի։ Զանազան ցեղեր պատմութեան այլազան դարաշրջաններուն ունեցեր են իրենց յոյսի եւ լքումի շրջանները։ Լեղապատառ ճչալը եւ խուճապը մեզի ոչ մէկ օգուտ կը բերեն։ Ու սխալ չէ ըսել թէ յուսակտուր բազմութիւնները, որոնք օտար, հեռու երկիրներ ափ կառնեն սահմռկած նաւաբեկեալներու պէս, կը սպասեն սփոփարար ձայնի մը, յոյսի մը, խօսքի մը, որ նորէն իրենց տեղերը նստին վաղուան երազով։

Վաղուան յոյսը... Ի՜նչ առաւօտներ արթնցուց ան մեր սրտերուն տակ, երբ Իթթիհատի սուրը մեզ անխնայ կը հալածէր մեր հայրենի լեռներուն վրայ։ Այսօրուան գաղութները այդ սուրէն ազատ են։ Ու կը կարօտին ո՛չ թէ հրաշքի, այլ տարրական ճիգի ու զոհողութեան բոլորիս կողմէ, որ իրենց տեղերը նստին ու չշարժին, յանուն ընդհանուրին ու Հայրենիքի շահերուն։

Փրակա Ե. Փ.

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԴԷՊՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Չէրքէզ Էտհէմի եղբայրը Ռաշիտ, որ Եւրոպայի մէջ կը ներկայացնէ «Քիւրտ Րէսվիւն Ճէմիյէթի»ն (կեդրոնը՝ Պաղտատ), Հայրենիքի Աթէնքի թղթակիցին բրած է հետեւեալ յայտարարութիւնները քէմալական շարժման եւ քիւրտերու ապստամբութեան մասին.—

— Նախ ըսեմ որ ներկայիս մենք կը գործակցինք Քիւրտերու հետ։ Եղբայրս կը գտնուի Պաղտատ եւ մօտիկ յարաբերութեան մէջ է «Քիւրտ Րէսվիւն Ճէմիյէթի»ի հետ։

Դժբախտաբար Քիւրտերը երկու մասի բաժնուած են. «Հոյպունը» կը գործէ առանձին, միւսն ալ ինքնագլուխ։ Անջատ գործունէութիւնը կը վնասէ ընդհանուր նպատակին։ Թուրքիայէն վտարուած բոլոր ազգերը, Քիւրտ, Չէրքէզ, Հայ, Յոյն, Ասորի, պէտք է մէկ ճակատ կազմեն։

— Թէ ի՞նչպէս եւ ինչո՞ւ միացայ Մուսթաֆա Քէմալի, պատմութիւնը երկար է։ Կուտամ գլխաւոր գիծերը։

Պոլսոյ գրաւումէն յետոյ, Լոյտ Ճորճի կառավարութիւնը հակամահմետական քաղաքականութիւն մը որդեգրեց։ Գրաւման ուժերու հրամանատար զօր. Հարինկթըն կը հալածէր եւ կը ձերբակալէր, առանց ազգի խտրութեան բոլոր մահմետականները։ Զինադադարէն յետոյ, Չէրքէզները, Պոլսոյ մէջ կը յաճախէին Ակումբ մը, ուր կուգային նաեւ շատ մը Քիւրտեր։

Զօր. Հարինկթընի սխալ տեղեկութիւններ կուտային եւ կ'ըսէին թէ Ակումբ յաճախողները գաղտնի Իթթիհատականներ են։

Այս միջոցին ես կը գտնուէի Էնկիւրի, Մուսթաֆա Քէմալի հետ, որ կ'աշխատէր զիս համոզել թէ յաղթական պետութիւնները խտրութիւն չեն դներ Քիւրտին, Չէրքէզին եւ Թուրքին միջեւ, բաւական է որ մահմետական ըլլանք։

Պոլսէն ինծի հաղորդեցին թէ զօր. Հարինկթըն սկսած է նեղել Չէրքէզները եւ միջոցներ ձեռք առնել անոնց դէմ։ Հակառակ զօրավարին տրուած հաւաստիքներուն, թէ Չէրքէզները Թուրքեր չեն, կարելի եղած չէ համոզել զինք։ Ասիկա պատճառ բռնելով Մուսթաֆա Քէմալ օր մը ըսաւ ինծի.

— Կը տեսնե՞ս, յաղթականները ոչ մէկ տարբերութիւն կը դնեն Թուրքին եւ Չէրքէզին միջեւ։

Զօր. Հարինկթընի այդ քաղաքականութիւնը մեզ նետեց Քէմալի գրկին մէջ ու մենք սկսանք կազմակերպուիլ։

Գ. Եթէ բոլոր կռուող ուժերը սկիզբի օրերուն, Չէրքէզներ էին։ Երբ սուլթանական զօրքերը մեզի դէմ զրկուեցան, շարժումը զսպելու համար, Մուսթաֆա Քէմալի կազմած զօրամասը չկռուեցաւ եւ սկսաւ նահանջել։ Եթէ եղբայրս՝ Էտհէմ չըլլար, արդէն սուլթանականները յաղթանակը տարած էին։

Անատոլուի մէջ, 1919ի թուականներուն, բերնէ բերան երկու անուն շրջան կ'ընէր, Չէրքէզ Էտհէմ եւ Քէմալ. առաջինը իբրեւ քաջ կռուող, երկրորդը իբրեւ կազմակերպիչ։

— Շէյխ Սաիտի ապստամբութեան մասին նախապէս տեղեկութիւններ ունէի՞ք։

— Այո։ Շարժումը շատ լաւ կազմակերպուած էր եւ ծրագիրը մշակուած, երկար աշխատանքներէ յետոյ։ Եղբայրս՝ Էտհէմ Աթէնքէն մեկնեցաւ Սուրիա, Քիւրտիստան երթալու համար։ Թուրքերը իմացած էին իր մեկնումի մասին եւ ֆրանսական կառավարութենէն պահանջած՝ որ Պէյրութ զամաք ելլելուն ձերբակալուի եւ յանձնուի իրենց։

Այսպէս ալ կ'ըլլայ։ Եղբայրս կը բողոքէ իր ձերբակալութեան դէմ, իսկ ես հեռագրով Փարիզ կը դիմեմ, խնդրելով որ արգելք չյարուցուի եղբօրս ճամբորդութեան դէմ։

Պ. Պրիան հեռագրով կը հաղորդէ թէ իրենց հսկողութեան տակ, մինչեւ Իրաքի սահմանագլուխը առաջնորդուի։

Մինչ այդ, ուրիշ սխալ մը գործեց Շէյխ Սաիտ։ Ապստամբութիւնը պայթեցնելու համար որոշուած թուականէն երկու ամիս առաջ, Թուրք կառավարութիւնը կը ձերբակալէ ծանօթ քիւրտ մը, կասկածելով անոր շարժումներուն վրայ։ Շէյխ Սաիտ անարգանք կը համարէ այս ձերբակալութիւնը եւ իր մարդոց գլուխն անցած՝ բանտ կ'երթայ, ազատ կ'արձակէ բանտարկեալը։

Ասիկա պատճառ կ'ըլլայ ապստամբութիւնը յայտարարելու, երբ դեռ ամէն պատրաստութիւն աւարտած չէր։

Շէյխ Սաիտ կը գործէ նաեւ երկրորդ սխալ մը։ Երկու ամսուան մէջ կը գրաւէ եօթը նահանգ, փոխանակ եօթը ամսուան մէջ երկու նահանգ գրաւելու եւ թիկունքը ամրապնդելու։ Գրաւած վայրերուն կառավարական կազմերը անփոփոխ կը պահէ եւ միշտ կը յառաջանայ։

Էնկիւրիի գրաւումը մղձաւանջ մը եղած էր անոր համար եւ ինք ի վերջոյ զոհը եղաւ այդ մղձաւանջին։ Թիկունքի թրքութիւնը շուտով գտաւ ինքզինքը եւ սկսաւ հարուածել։ Մնացեալը գիտէք արդէն։

— Ի՞նչ կը խորհիք Թուրքիոյ ներկայ վիճակի մասին։

— Էնկիւրի թուրանական գաղափարներով տարուած է։ Մէկ ձեռքը երկարած է պարսկական Ատրպատական, միւսը Ադրբէջան։ Բոլոր քեմալականները մեծ ճիգ կ'ընեն իրենց ծրագիրը իրականացնելու համար։ Ու եթէ շարունակուին ներկայ պայմանները, որոնք նպաստաւոր են Թուրքիոյ, քսան տարուան մէջ Թուրքիա պիտի ընդարձակուի եւ պիտի ունենայ 20 միլիոն բնակչութիւն։

Աւելցնեմ նաեւ որ Թուրքերը կարելի է սանձահարել եւ ապստամբութեան մատնել, եթէ մեծ պետութեանց խաղերը չըլլան։

Քիւրտերը եւ Չէրքէզները, ուրիշներու օգնութեամբ կրնան տապալել քէմալական իշխանութիւնը։ Մենք հրաշալի ծրագիր մշակած էինք։ բայց օժանդակողներ չի գտանք Եւրոպայի մէջ։

Թուրքիայէն վտարուած ժողովուրդները, քիւրտ, չէրքէզ, հայ, յոյն եթէ ձեռք ձեռքի տան, անկարելի է չյաղթել Թուրքերուն, բոլոր ճակատներուն վրայ։

ԿԵԱՆՔԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷ

(Մեր սեփական թղթակից
ԹԱՒՐԻԶ, 20 Յունուար
ուշացած).— Այս տարի եւ
բականին պէս տեղի ունե
ազգային երեք դպրոցներ
կարգ մը կրթական ու մշ
թային հիմնարկութեանց
տարուան երեկոյթները,
բարոյական եւ նիւթական
դիւնքը գոհացուցիչ կրնանք
մարել։

Որպէսզի արտասահման
բուստ եւ բարեկեցիկ հայ
գաղութները պարզ գաղափ
կազմեն, այսքան կ'ըսեմ
1928 Դեկտեմբերի 17էն
չեւ Յունուարի 19ը, այ
մէկ ամսուան ընթացքին
րիզի Հայութիւնը 2000 թու
(2000 տոլար կամ 50,000 ֆ
պատկառելի գումար մը նուի
է իր կրթական եւ մշակութ
ձեռնարկներու համար։

Եւ չկարծէք, որ այս գ
րին մեծագոյն մասը հար
ները տուած են։ Այդ գու
մէջ բաժին ունին աղքատ
ցարարն ու բեռնակիրը, ալ գ
տաւորն ու համեստ աշխ
տորը, դրամատէրն ու վա
կանը, բոլորն ալ։ Եւ ուր
լին արդէն այս երեւոյթն
գաղութը կը գոհաբերէ
ցաբար, ինքնաբերաբար։

Մեր գաղութը, հակ
տիրող տնտեսական տա
պին, միշտ ալ ջերմ սիրով
ուած է իր դպրոցներու եւ
գային հիմնարկութեանց
Թաւրիզի հայութիւնը
սատիճանի զուրգուրանք
կուտայ իր զաւակներու
թեան հանդէպ։

Վերջերս, օրինակ, կեդ
կան ազգային դպրոցին
տեղի ունեցաւ պարահանդ
որուն կազմակերպութիւն
շքասեղանի ծախքերը հոգ
էին աշակերտներու ծնողք
կարգ մը տիկիններ եւ
ներ։ Պարահանդէսին
էին նաեւ Եւրոպացիներ
շատ գոհ մնացին։ Դրամ
մուտքը մօտ 500 թուման
լար) եղած էր, մէկ իրի
մէջ։

Եթէ մանրամասն
հաշիւ ներկայացնեմ,
տեսնենք, որ ոչ թէ 2000
2180 թումանի կը հասնի
գաղութի մէկ ամսուան
բերած գումարը, բայց
2000 թումանի կլոր
ներկայացուցի։

Փարիզի եւ Գահիրէի
գաղութներու ազգային
միննեը կրնա՞ն հանր
ներկայացնել իրենց գաղ
րու մէկ ամսուան նուի
գումարները՝ ի նպաստ
դպրոցական եւ մշակութ
ձեռնարկներուն։ Կրնա՞ն
մէկ ամսուան մէջ 2000
(կամ 50,000 ֆրանք)
րով մը սատարած են
դպրոցներուն։ Հարցումի
տասխանը կ'ուզեմ թէ
ռաջէն եւ թէ «Յուսաբե
Բարի նախանձով լեցուած
զէի, որ յատկապէս Փարի
Գահիրէի հայ գաղութ
թերթերը փոքրիկ հաշ
տային իրենց շրջապատ
դպրոցներու եւ մշակութ
հիմնարկութեանց մէկ ամ
նիւթական դրամական մ
րու մասին (չհաշուելով
ները)։ Թաւրիզի զոյգ
ներու դրամական մուտք
յատկացուի զոյգ ազգային
րո ներուն, իսկ ի՞նչ
Փարիզի եկեղեցին մուտ
Թաւրիզը ձեզ օրինակ՝ ՄԱ

ՑՈՒՐՏԸ

Ամբողջ Եւրոպայի
ցուրտը կը շարունակէ
կորէն տիրել։ Պերլինի
անցեալ կիրակի օր,
սաստիկ եղած է որ, կար
մը փողոցը միացողներու
կանջները կը սառէին,
քերուն մորթերը կը
200 տարիէ ի վեր,
սաստիկ ցուրտ չէր
գրուած Գերմանիոյ մէջ
կի կէս օրէն վերջ,
կարգ մը թաղերուն մէջ,
27—31 աստիճան ցուրտ
բած. իսկ գիշերը իջած

...ԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

...ԹԻԿԻ ՏՈՒԹԸ.

...նդր. Ըռեւտրական գործա-...րութիւնը կը պատրաստուի ...եր՝անիա՝ Լայպցիգի ցուցա-...անդէսին ուղարկել 2 վագոն Եր-...իկի տուփ իրբեւ նմոյշ, պատեր, ...ներ, առաստաղներ պատրաստե-...ու համար։

Երասաաշմանի շուկան մեծ ...աւաքրքրութիւն ցոյց կուտայ ...թիկի տուփին հանդէպ եւ ա-...եւտրական գործավարութիւնը ...րգէն, մեծ քանակութեամբ ...անձնարարութիւններ ստացած է։

...ՆԻՆԱԿԱՆԻ ՋՐԱԿԱՅԱՆԸ

Տիրող ցուրտին սաստկութեան ...եւանքով, կանգ առած է Լե-...ինականի ջրակայանը, եւ այս ...պատճառով, հիւսկեղէնի կարգ մը ...ործարաններու աշխատանքներն ...ալ գադրած են։

Ջրակայանի փապուղիները ...իւնէն ու սառոյցէն փրկելու աշ-...խատանքները փութով առաջ կը ...տարուին։

Ցունուար 7ի գիշերը, այդ ...աշխատանքներու ընթացքին զոհ ...ացած են 4 բանուորներ, որոնք ...ր հոսանքէն քշուեցան դէպի ...իրճը։ Պատահած այս դժբախտ ...էպքին հետեւանքով, տուները ...ւքրելու աշխատանքներուն մաս-...ակցող գիւղացիները մերժած են ...արունակել աշխատանքը։ Ընոնց ...եղն անցած են բանուորներ։

...ՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐԸ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱԳՈՐԾՈՒԹԵՆԷ

Հակակրօնական պայքարը ...ւր բնոյթ ստացած է։ Վերջին ...թերթերով ստացուած «Խոր-...րդային Հայաստան»ի համա-...րին։ Յունվ. 6ը յայտարարուած ...րանուորական...։ Այդ առիթով, ...բազմաթիւ քահանաներ հրա-...ժարած են կրօնական ասպա-...րէզէն։ Ստորեւ կը հրատարա-...կենք վերջին անգամ հրաժա-...րած քահանաներու հրաժարա-...կաններուն յատկանշական մա-...սերը։

Անանիա Սահակեան.— Մար-...տունի շրջան (Նոր Պայազիտ) Ն. ...Սաղեաման գիւղին քահանան ...կը գրէ.

Կը խոստովանիմ թէ կրօնքը ...առանց այլեւայլի կը ծառայէ ...միայն տիրող զանգուածին։ Սեւ ...ագուստով լծուած ենք, սեւ ...ործի, որպիսին է քահանայու-...թիւնը, ուրեմն, ես իմ կարգիս ...հրաժարելով քահանայութենէ, ...կը հրաւիրեմ ընկերներս հետե-...ւիլ իմ ազատարար օրինակին։

Ալագ խաչատուրեան.— (Տէր Յովհաննէս) Էջմիածնի շրջանի ուրիշ տէրտէր մըն ալ կը գրէ.—

Կրօնքը թոյն մըն է, որ տասնեակ հազարներ կը զոհէ յանուն տիրող տարբերուն հան-գիստին։ Կրօնաւորները այդ թունաւորիչ զէնքով յաճախ կը թալանեն անմեղ բնակչութիւնը. խորհրդային իշխանութեան շը-նորհիւ, սակայն պատուեցան կեղծարար այդ դիմակները ու իրենց թաղած գոյնը մերկայա-ցանց ցուցադրուեցաւ հանրու-թեան։ Այսօր ամէն մարդ գիտէ կրօնի տնպետ, սնամէջ դերը։

Գաբրիէլ Գալայեան. — Ն. Սաղեաման գիւղի քահանայ, հետեւեալ ձեւով բանաձեւած է իր հրաժարականը.—

Ես երկար տարիներէ ի վեր պաշտօնեայ կրօնքին, անտա-նելիօրէն զգուած եմ եւ կը փութամ զէն շպրտել տէրտէր-ներու նողկալի անունը։

Մկրտիչ կոստանեան.— Դուր-գավառի Ազատ գիւղի տէրտէր, 37 տարի քահանայագործելէ վերջ, ի լուր աշխարհի կը փու-թայ յայտարարել թէ կրօնը խարդախաբար հնարուած շին-ծու միջոց մըն է որոշ դասա-կարգի ազդեցութիւնը միշտ անխախտ պահելու համար:

Գ. Տէր Յովհաննէսեան.— Ղու-լալ գիւղի տէրտէր, նոյնպէս կը գրէ.—

Կը հրաժարիմ քահանայա-կան կոչումէն, համոզուած որ կրօնը լոկ շահագործման միջոց մըն է։

Գէորգ Յարութիւնեան.— Էջ-միածին գաւառի Կոշ գիւղի տէր-տէրը, ըսելէ ետքը թէ 75 ամ-եայ հասակին կը հրաժարի քա-հանայութենէ, սա յատկանշա-կան յայտարարութիւնը կ՚ընէ.—

Կը հաւատամ թէ գիւղիս վեր-ջին սեւազգեստը պիտի ըլլամ։ Մեր գիւղը, բոլոր սրտովս կը ցանկամ որ ազատուի անցեալի այդ պաշտօնեաներէն, որոնք ուրիշ բան չեն, բայց եթէ ա-րեւնաքամ տզրուկներ։

Սարգիս Թադէոսեան եւս կը խոստովանի թէ ինք քահանայ եղած է պարզապէս 1917 18ի զինուորութենէ զերծ կացուց-ուելու համար, կը հրաժարի քահանայական պաշտօնէն եւ կը վերադառնայ գիւղական աշ-խատանքներու։

Գէորգ Գէորգեան, որ 1927ի Նորքի մէջ կազմակերպած կրօ-նական համայնքի վարչութեան անդամ ընտրուած էր զգուած կը քաշուի իր պաշտօնէն։ Նոյնպէս դառնացած եւ յուսախաբ կը հրաժարին Բլքանդ գիւղի տի-րացու Սմբատ Թումանեան, Շա-հալի Գիւղի տիրացու Ամիրեան Ներսէսեան եւ Ղուլալ գիւղի տիրացու Իվան Աւետիսեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վարդանանց տօնին առթիւ, Ազգ. վարժարա-նի ուսուցչական խումբը ի մի հաւաքած էր դպրոցասէր բազ-մութիւն մը, անոր տալով հայ-րենի լիշատակներ վերյիշելու և լսելու պատեհութիւններ։

Այդ գեղեցիկ ձեռնարկը դըպ-րոցին հանդէսն էր, որ տեղի ունեցաւ «Պօն Թէաթր»ի սրա-հին մէջ։

Հանդէսին իր նախագահէր առաջնորդ Պալաքեան եպիսկո-պոս, որ իր բացման խօսքով շեշտեց կրթական աշխատան-քին կարեւորութիւնը։

Հանդէսի առաջին բաժինը սկսաւ «Մարսէյյէզ»ով եւ «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ ետք, մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան երգեր, արտասանութիւններ եւ սրախօ-սութիւններ։

Բ. բաժինը սկսաւ վարժա-րանի վարիչին զեկուցումով, որ կը թուէր բազմաթիւ պակաս-ները՝ «Մենք չկրցանք վարժա-րանը օժտել ելեկտրական լոյ-սով, չունինք յարմար շէնք. տղաք խաղալու տեղ չունին. եւ եթէ քիչ մը շարժելու ըլլան, վարի յարկի վարձակալները փայտերով կը սկսին ծեծել ա-ռաստաղը եւ քիչ կը մնայ որ տախտակները քանդեն։ Սակայն մեր վարժարանը հետզհետէ կը լաւանայ, որովհետեւ Կ. Խաչը իր օժանդակութիւնը կը բերէ և վարժարանով հետաքրքրուող-ները բաւական շատ են, մանա-ւանդ որ հայ ծնողներն առան-ձին գուրգուրանքով եւ հաւա-տով կը մօտենան դպրոցին, ա-նոնք, դրացի օտար բարե-բախտ վարժարաններէն սիրով իրենց տղաքը կը հանեն և հայ դպրոցը կը բերեն»։*

Ապա հրապարակով շնորհա-կալութիւն յայտնեց Պ. Յարու-թիւն Պալաքեանի, որ մանկապար-տէզի համար գումար մը նուի-րելով ձեռական աշխատանքի նիւթեր եւ այլն գնելու հնարա-ւորութիւն տուած է։ Յետոյ շա-րունակուեցան փրանսերէն ար-տասանութիւններ, տրամախօ-սութիւններ, ընդհանրապէս յա-ջող։ Գնահատելի էին նաեւ գեղջ-կական եւ հայ ժողովրդական երգերը։

Երկրորդ բաժնի վերջաւո-րութեանը, Պալաքեան եպս. խօսք առնելով մանրամասնօ-րէն խօսեցաւ կրթական խըն-դիրներու շուրջ։ Յետոյ աճուրդի դրուեցան վարժարանի աղջիկ-ներու պատրաստած ձեռագործ-ները, որոնց ամէնէն մեծը—շատ գեղեցիկ ասեղնագործուած սե-ղանի սփռոցը, ամերիկեան ա-ճուրդով 1600 Փր. ապահովուեցաւ։

Ժամը կէսին սկսաւ Գ. բա-ժինը, որ ըստ յայտագրի կը պարունակէր մանկական թա-տերախաղ մը, գայլուկներու եւ սկաուտներու մարզանքներ եւ խաղեր։ Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն, ապահովելով նաեւ նիւթական կոկիկ գումար մը։ Ներկաները ցրուեցան գոհ տրա-մադրութեամբ։

Իրազեկ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի «*Արարատ*» մասնաճիւղը իր մէկ տարուան գործունէութեան ըն-թացքին, բազմաթիւ դժուարու-թիւններու եւ արգելքներու դի-մադրեց՝ մարզական ոգին բար-ձր պահելու համար երիտասար-դութեան մէջ:

»*Արարատ*» ունի երեք ֆութ-պոլի խումբեր եւ քանիէ աւելի մարզիկներ:

Ֆութպոլի խումբերը կանո-նաւորապէս մրցումներ կը կա-տարեն օտար խումբերու հետ եւ շատ անգամ յաղթական դուրս կուգան: Կ՚արժէ յիշել թէ, հա-կառակ խափանարար ձեռնարկ-ներուն անցեալ տարուան նշա-նաւոր խանգարիչին, այս տարի ընդունուած է ֆէտէրասիոնէն եւ առնուած է «լիսանս»ը, ա-մառուան խաղերու համար:

Կը լսեմ թէ վարչութիւնը լուրջ աշխատանք կը տանի այս ամառ պատրաստելու երկու ո-գիմպիականներ, մէկը զուտ հայ-կական, միւսը «ֆրանքօ-հայկա-կան»: Արդէն բանակցութեան սկսուած է ֆրանսացի մարզիչի մը հետ:

Ամսոյս 3ին *Արարատ* կազ-մակերպած է ընկեր-համակրա-կան թէյասեղան մը, որ գնա-հատուեցաւ բոլորէս կողմէ: Չորս կողմը կը ծածանէին գոյն-եռագոյններ հայկական եւ ֆրան-սական. իսկ ճակատին վրայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նշանաբառերը՝ դրօշ-ներու մէջ առնուած:

Ցտնկայս «Մեր Հայրենիք» եւ «Յառաջ Նահատակ» երգուելէ վերջ, վարչութեան կողմէ Պօղոս Արզումանեան հակիրճ կերպով ներկայացուց միութիւնը եւ ա-նոր կազմութեան պատճառները, պարզեց աշխատանքներն ու ձեռք բերուած արդիւնքները, եւ խօսքը ուղղելով իր ընկերներուն աւելցուց. «Մօտենանք բոլոր այն մարզիկներուն, որոնք հեռու մնա-լով, զատ կը գործեն, ձեռք եր-կարենք եղբայրաբար, եթէ ու-զեն ճանչնալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի «սկզ-բունքները:

Խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, բոլորը հիւրասիրուեցան թէ-յով եւ կարկանդակներով, որմէ վերջ մարզիկներու կողմէն եղան կատակերգական խաղեր, երգեր դիմակապարեր, նուագ մինչեւ ուշ ատեն:

Ներկաներէն Պ. Հայկ Սէրէն-կիւլեան խօսք առնելով, երկար-օրէն նկարագրեց 1918ի ծնունդ առած խոշոր շարժումը, եւ պար-զեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի նշանաբանն ու սկզբունքները, յիշեց պատերազ-մէն առաջուան մարզական շար-ժումը ու յորդորներ ուղղեց պա-տանիներուն:

Հանդէսը փակուեցաւ «Բա՛մ փորոտան»ով եւ ամէն ոք բաժ-նուեցաւ գոհ եւ ուրախ տպա-ւորութեան տակ:

Ա. ՈՐԲՈՒԿ

ՊԱՅՔԱՐ ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ԴԷՄ

ՄԻԱՅՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՖՐԱՆՔ

ԿՈՉ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Սիրելի ընթերցողներ,

ինչպէս Շիրակի, նոյնպէս Ֆիլիպէի աղէտներու ժամանակ ցոյց տուիք որ զգայուն էք դէպի հայկական ցաւը, ազգային կարիքը:

Հայկական ցաւերու եւ ազգային կարիքներու մէջ, պէտք կա՞յ ըսելու որ ամէնէն կսկծալին այն է, որ մեր մատաղ սերունդը կ՚այ-լասերի, կ՚ուծանայ, ու փողոցներու մէջ կը մեծնայ եւ վաղը ա-նընդունակ պիտի դառնայ ըմբռնելու ձեզ ոգեւորող յոյսերը, ու ձեր ցաւերը բաժնելու մեր իսկ լեզուով, մեր իսկ ոգիով:

Զուտ գործաւորական մեր գաղութը պիտի բանայ դպրոց մը: մեծ քաղաքի մը մէջ, նման ձեռնարկ մը կապուած է աճագին հո-գերու հետ: Շրջաքերութեան հանած ենք նուիրատոմսեր ի նպաստ տիպար մանկապարտէզի մը: *Յառաջի* ընթերցողներուն բաժինը *միայն յիսուն հատ* դրկած ենք *Յառաջի* խմբագրատունը: Յի-սուն (50) տոմսի ամբողջական արժէքն է երկու հազար հինգ հա-րիւր (2500) ֆրանքի համեստ գումար մը: Դուք որ տասնեակ հա-զարներ տուիք ուրիշ առթիւ, յոյս ունինք որ այս փոքրիկ գումարն ալ կուտաք Լիոնի տղոց, որոնք յուսալից կը նային ձեզի եւ այբբե-նարան կը խնդրեն ձեզմէ, Մեսրոպի տառերով Հայաստան հեգե-լու համար: Լիոնի տղաքը կը հաւատան որ տոհմային դաստիարա-կութեան համար բաբախող սիրտեր շատ կան մեր ժողովուրդին մէջ:

երկու, երեք, չորս հոգիներ միանալով, նուիրատոմս մը պա-հանջեցէք «Յառաջ»էն, *ի նպաստ Լիոնահայ դպրոցին։*

Համայնական նախաձեռնութեամբ՝ ՓՐԿԵՆՔ ՄԵՐ ՄԱՆՈՒԿ-ՆԵՐԸ :

Ծանօթ.— կրթական յանձնախումբին հասցէն, որուն պէտք է ղրկուին բոլոր տեսակի առաքումները. Mme A. Mgrditchian. 202, Rue Boileau, Lyon.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՒՑ ՄԸ.— *Հանրի Մանկու որ ինքզինքը կը ներկայացնէր իր-րեւ վկայեալ ճարտարագէտ, կը պարծենար թէ յղացած է ծրագիր մը ծխուն կզզիներու, անդրատլան-տեան օդանաւային սպասարկու-թիւնը դիւրացնելու եւ ապահովե-լու համար։ Կրցած էր իր ծրագ-րով շահագրգռել նաեւ Պ. Լապատի, գործարանատէր Պորտոյի մէջ, ո-րուն քով կ՚աշխատէր։*

Իր ծրագիրը յաջողցնելու նպատակով, Մանկու մաս մը դրամ առաւ իր գործատէրէն եւ մեկ-նեցաւ Փարիզ՝ իրաւասու իշխանու-թեանց ցոյց տալու համար իր ծրագիրը եւ առնելու մենաշնոր-հի իրաւունքը։ Դարձին Լապատի ցոյց առաւ բազմաթիւ կնիքնե-րով եւ ստորագրութիւններով ծած-կուած թուղթեր, որոնք իբր թէ, իր գիւտին սեփականութեան վկա-յաթուղթերն էին ու յայտնեց թէ արդէն 20 միլիոնի յանձնա-րարութիւն ստացած է։

Իր վկայաթուղթերուն շնոր-հիւ, ան կրցաւ կարգ մը դրամա-տէրներէ քաշել կլորիկ գումարներ։ Անոնցմէ մէկը սակայն, երբ կաս-կածելով դիմեց դատարան, յայտ-նուեցաւ թէ ծխուն կզզիներու գիւտը՝ դեռ դուրս չէր ելեր ճար-տարագէտին գանկէն եւ իր վկա-յաթուղթերը կեղծ էին։

Մանկու դատապարտուեցաւ ե-րեք տարի բանտարկութեան։

Բրիվայէն կը գրեն մեզի.— Արթին Ուշագլեան, այլ անուամբ Իհսան, որ յարձակում գործած էր Գ. Սեթեանի վրայ, փետ, 8ին դատուելով, 16 Փր. տուգանքի եւ դատական ծախքերու վճարման դատապարտուեցաւ։ Յարձակումի կամ նման յանցանքի մը կրկնու-թեան պարագային, Արթին եւ միւս երեք արբանեակները ֆրանսայէն պիտի աքսորուին։

Ականջը խօսի նմաններուն։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

Ձեր Թերթին մէջ՝ 5/2/1929 Թուակիր N° 873, «Երիտասարդ» ստորագրութիւնով Թղթակցու-թիւն մը կար Սէն-Շամոնէն, որ կը հարցնէր թէ՝ «ինչո՞ւ Փարի-զի Հօկի կեդր. վարչութիւնը դրական կամ բացասական պա-տասխան չի տար եւ իրենց ղըր-կուած պաշտօնական նամակնե-րը նկատի չառներ»:

Պատիւ ունինք յայտնելու որ Հօկի Ֆրանսայի կեդր. վար-չութիւնը ո եւ է նամակ եւ հե-տեւաբար Սէն-Շամոնէն գրու-թիւն մը անպատասխանի ձըգ-գած չէ:

Ուրախ կ՚ըլլանք եթէ ցոյց տրուի որ եւ է նամակ կամ դի-մում, որուն պատասխանուած ըլլայ մեր կողմէ:

(Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԹԱԳ.— Հանդա՛րտ՝ նախ, որպէսզի կարենաս ընելիքդ որոշել, ...էտք է գիտնաս թէ ի՞նչ տարբերութիւն կայ տունը մնացողին եւ ...քսորուողին միջեւ. ահա քեզի մեկնող կարաւաններու մասին մէկ ...անի կարճ լուրեր. խոշտանգում, կողոպուտ, առեւանգում, սպա-...ութիւն. խուսափում չկայ։

Յ. ԲԱՐԹ.— Գանք մեզի, անոնց որ ուեւէ կերպով կը յաջողին ...քսորէ փրկուիլ։

ԹԱԳ.— Նկատենք որ մեր բարեկամը որ մեզ այսօր փրկեց, ...աղը եկաւ մեր ինչքէն իրեն բաժին հանել, միւս օր մեր ընտա-...եկան սրբութիւնը արատել. ի՞նչ կրնայինք ընել, չէ՞ որ վատթա-...գոյնին պիտի ենթարկուէինք աքսորուելով...։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ուրեմն, ի՞նչ շահած եղան մնացողները...

ԹԱԳՈՒՈՐ.— Իրենց կեանքը...։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Ապշահար ու զայրալից արտայայտութիւն մը ...առնէ. պահ մը լռութենէ յետոյ)։ *Արդեօ՞ք ըսել կ՚ուզես թէ՝ քա-...ի մը օր աւելի քաշքշուելու համար, մարդ կրնայ ինքզինքին ...րաւունք տալ ամէն աղտի մէջ թաթխուելու։*

ԹԱԳ.— Հեռի ինձմէ այդ տեսակ միտք մը. ես այդ ըսել չուզեցի ...նշուշտ. բայց որպէսզի կարենամ միտքս լաւ բացատրել, եկուր ...երկայ պարագաները մէկտեղ նկատի առնենք. կարգը խանգար-...եր է, օրէնքը անհշուկ մէկդի քաշուեր, տեղ տալու համար սան-ձարձակ բռնութեան ու կեանքը կախուեր է վայրագ քմահաճոյք-ներէ. այս պայմաններով ապրող մարդը, որուն մէջ երբեք չիմա-րիր ապրելու կարօտը, կը խուլցնէ իր մէջ ընկերային կամ անհա-տական բարոյականի ամէն թելադրութիւն, և ամբողջ հոգիով, ամ-բողջ մարմնով մէկ բանի կը ձգտի, ապրելու... միմիայն ապրելու... իր ձեռքը չէ ուրիշ կերպ շարժիլ եւ ոչ ոք կրնայ զայն մեղադրել։

Յ. ԲԱՐԹ.— Կարճ կապեցիր. ըսելու էիր նաեւ եթէ բարոյա-կանը որ սերունդէ սերունդ մօր կաթին հետ մէկտեղ ջամբուեր է, ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ կեղծ դրամ մը զոր քշելու համար տխմար-ներ պէտք է գտնել, հետաքրքիր պատկերներու հաւաքածոյ մը զոր կը թղթատեն մերթ ընդ մերթ, սրտին նեղութիւնը փարատե-լու եւ յետոյ զայն նետելու համար անկիւնի մը փոշիներուն մէջ։

ԹԱԳ.— Բայց տրուած պայմաններով...

Յ. ԲԱՐԹ.— Ներողութի՛ւն, բարոյականը տրուած պայման չի ճանչնար, եթէ ճանչնար, կը դառնար առեւտուրի օրէնք. գոնէ մինչեւ այսօր, այդ ենք սորվեցուցեր մեր զաւակներուն ալ, մեր Աստուծով, մեր կրօնքով, մեր քարոզներով։

ԹԱԳ.— Բայց դուն կեանքէն զզուած մարդու պէս կը խօսիս. գոնէ խոստովանէ թէ իրաւունք չունիս դատապարտելու անոնք որ կ՚ուզեն ապրիլ...։

Յ. ԲԱՐԹ.— Բայց ապրի՛լ կայ... ապրիլ ալ կայ...։

ԹԱԳ.— Ապրիլը կռուիլ է, հին խօսք է բարեկա՛մ, եւ ոչ ոք գիտէ թէ կռուին մէջ ո՞վ իրաւունք ունի. ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ո՞ր միջոցը արդար է, ո՞րը անբարոյ. վերահաս հարուածին հան-դէպ, մարդը չի կրնար, բոպէ չունի դատելու, ընտրելու իսկոյն միջոցներու նրբելին. իր շփոթ կացութեան մէջ կը տարուի միայն իր ներքին մղումէն այնպէս չէ՞. շիտակ ըսէ, եւ կ՚առնէ ինչ որ իրեն կը տրուի կարենալ տեւելու համար. եթէ ըմբոստ է խառ-նուածքով, կը զարնէ կամ կը զարնուի փրկութեան յոյսով, եթէ համակերպող է, կ՚երթայ ուր որ գինքը քշեն եւ թերեւս ճամբան իյնայ, բայց կ՚երթայ միշտ նոյն յոյսով. մի ղովեր մէկը, մի դա-տապարտեր միւսը. մի առաջարկեր ուեւէ միջոց. ձգէ որ իւրաքան-չիւրը հետեւի իր ներքին ճակատագրին։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ներողութի՛ւն...։

ԹԱԳ.— Թող որ լրացնեմ. այս հարուածը, ուժգին անշուշտ, բայց առաջինը չէ որ կը շշմեցնէ մեզ. շատ հեղ, մեր պապերը գտնուեր են նման պարագաներու առջեւ, հրաժարեր են ամէն վա-յելքէ, ձգեր են տուն, տեղ, ճոխութիւն, զրկուեր իրենց արդար վաստակէն ու բռներ են բռնագաղթի ուղին։

(Բարթամեան կ՚ուզէ ընդմիջել)

Մի ըսեր թէ վատութիւնն էր որ զանոնք կ՚ենթարկէր օտար կամքին ու քմահաճոյքին. անհատը, ինչպէս ժողովուրդը նոյնպէս, ունին իրենց ապրելու եւ տեւելու անգիտակից կամեցումը, որ վտանգի մշուշին ընդմէջէն զանոնք կը մղէ դէպի փրկութեան հանգրուանը. եթէ մեր պապերը կ՚ըմբոստանային կամ գլուխ կը ծռէին պայմաններուն համեմատ, կը հետեւէին լաւագոյն խորհուր-դին որ իրենց ներքին ձայնինն էր. ահա թէ ինչպէս անոնց անունն է որ դեռ կը տեւէ մեզմով։

Յ. ԲԱՐԹ.— Եւ այդ անո՞ւնն է որ մենք մեր զաւակներուն պիտի թողունք։

ԹԱԳ.— Մի յամառիր. կը տեսնես թէ մահուան հեռանկարին առջեւ կեանքի ձայնն է միայն որ կը գոռայ մեր էութեան մէջ. վա՛յ քեզի եթէ ականջներդ փակեցիր այդ ձայնին, որ մարդուն և պարագային համեմատ կը խօսի. նոյնը չի թելադրեր զօրեղին ինչ որ տկարին, բայց բոլորին կը ցուցնէ փրկութեան նոյն ուղին, տարբեր միջոցներով...։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Լուռ ու զայրալից մերժումի շարժում մը կ՚ընէ)։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

տայ այն զրուցեան, որով Պապը ցարդ կը նկատուէր «Վատիկանի բանտարկեալը»։ Այսուհետեւ Պապը պիտի կրնայ ճամբորդել։ Իր առաջին այցելութիւնը պիտի տայ Մոնթէ-Քասսինի, Նափոլիի մօտ, մասնակցելու համար Ս. Բենեդիկտոսի ի պատիւ տրուելիք հանդիսութեանց։

Աֆղանիստանի կռիւները

Ամանուլլահ Թագաւորի սպայակոյտին հրատարակած տեղեկագրին համաձայն, Քապուլի շրջականները կռիւներ կը մղուին Ամանուլլահի եւ Հապիպուլլահի զինուորներուն միջեւ։ Ամանուլլահի բանակը նախ ստիպուեր է պարպել Պուտաքան եւ Պակրանին, Քապուլէն 10 քիլոմեդր արեւելք։ Սակայն յետոյ բուռն յարձակողականի մը անցնելով, վերագրաւեր է զանոնք։

Ճակատամարտը կը շարունակուի։ Ամանուլլահի բանակը հետզհետէ կը զօրանայ։ Բազմաթիւ ցեղախումբեր իրենց հաւատարմութիւնը կը յայտնեն նախկին Թագաւորին։ 15.000 կամաւորներու ուժ մը ճամբայ ելած է միանալու համար Ամանուլլահի։

Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ ընդհարումներ տեղի կ'ունենան Հապիպուլլահի եւ Ալի Ահմէտ խանի ուժերուն միջեւ։

Քապուլի շուրջ մղուած այս կռիւները խուճապի մատնած են մայրաքաղաքի բնակիչները։

Սերպեւպուլկար բանակցութիւնը

Պելկրատի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ.—

Սոֆիայի եւկոսլաւ դեսպան Նէզիչ Պուլկարիոյ արտաքին Նախարար Պուրոֆի ներկայանալով յայտնեց թէ սերպ կառավարութիւնը սահմանագլուխի իշխանութիւններուն անհրաժեշտ հրամանը տուած է, որպէսզի անմիջապէս ջնջուին սերպ եւ պուլկար սահմանագլուխին վրայ առնէ մը ի վեր ձեռք առնուած խիստ միջոցները։ Ներկայ ամսուան ընթացքին յանձնաժողով մը Նիսս պիտի գումարէ Փիրոթի մէջ՝ կացութիւնը ուսումնասիրելու եւ երկու կառավարութեանց առաջարկներ բերելու համար կացութեան մասին։ Պիտի կազմուի խառն մարմին մը, որ պիտի զբաղի սահմանագլուխին վրայ այսուհետեւ պատահելիք միջադէպերու եւ դժուարութեանց կարգադրութիւնով։

Սոֆիայի մէջ շուտով բանակցութիւններ պիտի սկսին՝ առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար։

Վէնիզէլոս Ժընեւ կ'երթայ

Աթէնքէն կը հեռագրեն.—

Վարչապետ Վէնիզէլոս որոշեց անձամբ մասնակցիլ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի յառաջիկայ նիստին։ Վէնիզէլոս այս որոշումը տուաւ անոր համար, որ Պուլկարիա խնդրած է Ազգերու Դաշնակցութենէն կրկին յետաձգել Յունաստանի ընելիք հատուցումներու իր երկու մասնավճարները։ Յունաստան կը պահանջէ որ երկրորդ յետաձգում մը չըլլայ եւ պայմանաժամին կատարուի վճարումը։

Ասկէ զատ կայ նաեւ փոքրամասնութեանց խնդիրը։ Գերմանիոյ արտաքին Նախարար Շթրէզէման կ'ուզէ օրակարգի վրայ դնել վերին Սիլէզիոյ գերման փոքրամասնութեանց խնդիրը։ Վէնիզէլոս այդ առիթէն օգտուելով, սեղանի վրայ պիտի բերէ Պալքաններու փոքրամասնութեանց հարցը։

«Էմտէն» յածանաւը Պոլսոյ մէջ

Գերմանական «Էմտէն» յածանաւը հասած է Պոլիս, ուր պիտի մնայ չորս օր։

Մեծ պատերազմէն վերջ այս առաջին գերման մարտանաւն է որ Թուրքիա կ'այցելէ։

Ինչպէս կը յիշուի, «Էմտէն» անունն է այն նշանաւոր գերման յածանաւին, որ մեծ պատերազմի սկիզբը սարսափի մատնեց անգլիական նաւատորմը բաց ծովու, մանաւանդ Հնդկաց ովկիանոսին մէջ։

Նոր «Էմտէն»ը շինուած է հինին ի յիշատակ։

25 միլիոն տոլար փոխատուութիւն Թուրքիոյ

«Ֆայնէնշըլ Նիուզ» կը գրէ թէ դրամատիրական խմբակցութիւն մը, որուն կը մասնակցի նաեւ Ռոչիլտի դրամատունը, Թուրք կառավարութեան առաջարկած է 25 միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը։

Թերթը կ'աւելցնէ որ ներկայ պայմաններուն մէջ շատ կասկածելի է որ այս փոխատուութիւնը շրջաբերութեան հանուի անգլիական հրապարակին վրայ։

Թունուզի պէյը մեռած

Թունուզի պէյը Մոհամէտ Էլ Հապիպ իր Մարսայի պալատին մէջ յանկարծամահ եղաւ աղջի առաւօտ։ Ծնած էր 1858ին։ Կը սիրէր գեղարուեստը եւ երբեմն կը նկարէր ու կը քանդակէր։ Բարեկամ էր Ֆրանսայի եւ 1926ին Փարիզ գալով պատուասիրուեցաւ ֆրանս. կառավարութեան կողմէ։

Պարտոյի դաշնագրէն ի վեր, որ 1881ին ֆրանսական թեւարկութեան ենթարկեց Թունուզը, Մուհամմէտ Էլ Հապիպ պէյ առաջինը եղած է, որ իրական եւ անկեղծ բարեկամութիւն ցոյց տուած է Ֆրանսայի։ Գահ բարձրացած էր 1922 յուլիսին։

Անմիջապէս իրեն յաջորդեց եղբայրը Սիտի Ահմէտ պէյ, որ ծնած է Մարսայի մէջ՝ 1862ին։ Ահմէտ պէյ գահաժառանգ դարձաւ 1928ին իր մեծ եղբօրը մահէն վերջ։ Երրորդ զաւակն է Սիտի Ալի Փաշա պէյի, որ 1882ին յաջորդած էր Մոհամմէտ Էսսատըք պէյի։ Ճանչցուած է իբրեւ մարդասէր եւ ֆրանսասէր։

Ցուրտը Պոլսոյ մէջ

Պոլիս 11 փետրուար.— Ձիւնի փոթորիկը կը շարունակէ։ Ոսկեղջիւրը, Վոսփորի մեծ մասը, լիճերն ու գետերը բոլորովին սառած են։ Սեւ ծովու մէջ նաւարկութիւնը վտանգաւոր դարձած է, հսկայ սառնակոյտերու պատճառաւ։

Ուտելիքի գիները տարապայման կերպով ազած են։ Եթէ գէշ օդը շարունակէ, հետեւանքը շատ ծանր պիտի ըլլայ, որովհետեւ Պոլիս երբեք պատրաստուած չէ այսպիսի աղէտներու դէմ պաշտպանուելու համար։

Արեւելեան ճեպընթացի ճամբորդները ինքնաշարժով գացած են Ռոտոսթօ, անկէ ալ շոգենաւով՝ Պոլիս։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Ա Լ Ֆ Ո Ռ Վ Ի Լ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Պ. Յակոբի սրճարանը, 128 Rue Etienne Dolet: Բանախօսութիւն, երգ եւայլն։

Պ Ո Ի Ա Ք Ո Լ Ո Ն Պ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Եռագոյն ենթակոմիտէի կողմէ, այս Կիրակի ժամը 2.30ին Փլաս Քոմէթի սրահը։

Կը խօսի՝ Սահակ Տէր Թովմասեան։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Մ Ո Ի Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ԾԱՆՕԹ.— Փորթ Քլիշիէն հանրակառք թիւ 40՝ իջնել՝ Place desBourguignons. Փորթ Անիէռէն թիւ 45 իջնել Place Comète.

Պ Ի Յ Ե Ա Ն Ք Ո Ի Ռ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՎՌԱՄԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

17 փետր. կիրակի ժամը 2.30ին, 5 Pl. Nationale, Billancourt

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն և անակնկալներ

Մ Ո Ի Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ։

2 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Յ Ա Ր Դ Գ Ո Ղ

Այս ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8.30ին Sociétés Savantes, Salle D. 28 Rue Serpentes: Մէթրօ՝ Օտէօն և Սէն Միշէլ։

Կը խօսի՝ Պ. Ն. Ա Ղ Բ Ա Լ Ե Ա Ն

Նիւթ՝ « ԻՆՔՆՈՒՐՈՅՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ »

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

„ԱՆՁՐԵՒ''Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 Ֆր.: Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէն 25 ֆրանք: փոստի ծախք չկայ: դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St Martin. PARIS (10e).

Բ Ա Յ Ա Ր Ձ Ա Կ Ա Պ Է Ս Կ Ա Ն Խ Ի Կ

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8 ին ընկեր Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

«ՓԵՏՐ. 18» ԵՒ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ 18 փետր. երկուշաբթի օր հրապարակային հանդէս «փետր. 18»ի 8րդ տարեդարձի առթիւ: կը բանախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան:

19 փետր. երեքշաբթի հրապարակային վիճաբանական ժողով դաշնակցութեան Ակումբին մէջ: նիւթ՝ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»:

20 փետր. չորեքշաբթի դասախօսութիւն:

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Շ. Միսաքեանի եւ իր տիկնոջ, իրենց հոգեհատորին՝ փոքրիկն ՀԵՐՄԻՆԷ ՍԵԴԱյի դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. կոմիտէն, ինչպէս նաեւ Լիոնի եւ շրջանի բոլոր ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկ. Շաւարշ Միսաքեանի եւ իր տիկնոջ՝ փոքրիկն ՀԵՐՄԻՆԷ - ՍԵԴԱյի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ

վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութիւնը բարեկենդանի առթիւ կազմակերպած է. ընտանեկան հանդիպում մը: Այս կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue Belleville: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Բերովբէ Գարալեան՝ Եօզկատցի Սահակ Նալպանտեանի հօրաքրոջ որդին որ վերջերս Խասքօվօ (Պուլկարիա) կը գտնուէր։ Իր եւ մօրը Տիկին Իբէկի հասցէն տեղեկացնել Պրիւքսէլի Կաթոլիկ Հայոց հոգեւոր հովիւ Հ. Յովհաննէս վրդ.ի 8 Rue de la Collégiale - Bruxelles, Secrétariat du Comité Belgo-Arménien եւ կամ Sanatorium Mons sur Meuse à Lushin (Belgique).

— Կը փնտռուի Մազրի գիւղցի (Պոլիս) Գրիգոր Եազմաճեան կամ Խաչիկ Արապաճեան որ 1919ին մեկնած է ֆրանսական բանակի հետ Պոլսէն դէպի Մարսէյլ։ Մայրը՝ Սաթենիկ, եղբայրը՝ Հայկ որոնք ներկայիս կը գտնուին Լիոնկը խնդրեն իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել հետեւեալ հասցէին .— Vartanian 54Rue Mazenod, Lyon, France,

ՀՈԳԵԶԱՒԱԿ ԿՈՒԶՈՒԻ

Պատուաւոր Ֆրանսացի մը, որ ամուսնացած է Հայուհիի մը հետ, կը փափաքի որդեգրել 8 տարեկան ծնողազուրկ մանչ մը։

Դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնութեան Դիւանը, 11 Սքուար Ալպօնի, Փարիզ (16)։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Մկրտիչ Տէր Ստեփանեան կը ծանուցանէ իր ծանօթներուն իր նոր հասցէն՝ R. R. 1. Fonthill Ont. Canada.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շւ.	40շւ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

14 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 881 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԿՈՒ ՀՌՈՄՆԵՐԸ ՁԵՌՔ ՁԵՌՔԻ

Վաթսուն տարուան վէճ մըն է որ կը փակուի, իտալական կառավարութեան եւ Վատիկանի համաձայնութեամբ, կնքուած՝ փետրուար 11ին։

Այս կարգադրութիւնը միեւնոյն ատեն յաղթանակ մըն է Մուսոլինիի համար, նոր ազդակ մը՝ ընդարձակելու իր աշխարհակալութիւնը։ Եւ ճիշդ ատոր համար ալ, կը ջղագրգռէ մասնաւորապէս Ֆրանսան, կաթոլիկ եկեղեցիի «անդրանիկ դուստրը»։

Պատմութենէն գիտենք որ մինչեւ Պիոս Թ., Պապերը կը վայելէին նաեւ աշխարհական իշխանութիւն, շատ կարճ ընդհատումներով։ Այդ իշխանութիւնը կը տարածուէր Միջին Իտալիոյ մէջ, ծովէ ծով, 16.000 քառ. մղոն երկրամասի մը վրայ, իբր 3,125,000 բնակչութեամբ։ Իտալական թագաւորութեան կազմութեամբ, այդ հողամասն ալ կցուեցաւ պետութեան, եւ Պապերուն ձգուեցան միայն Վատիկանի եւ Լատերանի պալատները եւ Կասթէլ Կանտոլֆո վիլլան (1871 մայիս 13)։ Միեւնոյն ատեն, իտալական կառավարութիւնը յանձն առաւ տարեկան 3,225,000 լիրէտ վճարել Վատիկանի, որ միշտ կը մերժէր ստանալ զայն։ Այս է որ կը կոչուէր «Երաշխաւորութեանց օրէնք»։

Այս օրէնքին հռչակումէն ի վեր, Պապերը քէն ըրած՝ դուրս չէին ելլեր Վատիկանէն, եւ կրաւորական դիմադրութեամբ կը բողոքէին եղած «բռնութեան» դէմ, իբրեւ կամաւոր բանտարկեալներ։ Վատիկան չէր ճանչնար ոչ միայն այս օրէնքը, այլ եւ Իտալիոյ թագաւորը, որ իր կարգին ո՛ր եւ է պաշտօնական յարաբերութիւն չունէր Պապերուն հետ։ Միջին ճամբայ մը գտնելու համար կատարուած բոլոր փորձերը ձախողեցան մինչեւ 1928, երբ մամուլը սկսաւ խորհրդաւոր լուրեր տարածել երկու Հռոմներու հաշտութեան մասին։

Արդարեւ, ամիսներ առաջ բանակցութիւններ սկսած էին պետութեան եւ Վատիկանի միջեւ։ Պապին բանագնացը մեռած ըլլալով, ատեն մը ընդհատուեցան խօսակցութիւնները։ Միւս կողմէ, շատ մը խոչընդոտներ կը դժուարացնէին մերձեցումը։ Բայց Մուսոլինի, որ կէս ճամբան մնալ չի գիտեր, եւ որ իր քաղաքական ծրագրին յաջողութեան համար անհրաժեշտ կը գտնէր Ս. Պետրոսի յաջորդներուն բարեացակամ դիրքը, ևթէ ոչ գործօն աջակցութիւնը, յարատեւօրէն հետապնդեց գործը։ Եւ ահա նոր պայմանագիր մը, որուն առջեւ շատերը զարմանքի շարժուձեւեր կ'ընեն։

Փետր. 11ի համաձայնութեամբ, կը վերահաստատուի Պապերու աշխարհական իշխանութիւնը։ Հողային տարածութիւնը նոյնն է, Վատիկանի շրջապատը, բայց Պիոս ԺԱ. այլեւս բանտարկեալ մը կամ զրկուած մը չէ, այլ ինքնիշխան վեհապետ, այդ կացութեան բոլոր ստորոգելիներով։ Պապական պետութիւնը այսուհետեւ պիտի կոչուի «Վատիկանի Քաղաք» կամ «Վատիկանի պետութիւն», որ իրաւունք պիտի ունենայ պահելու իրեն յատուկ երկաթուղիի կայարան մը, հեռագիր, հեռախօս, նամակատուն, օդանաւային կայան եւ անթել։ Արտօնուած է նաեւ իրեն յատուկ դրամներ կտրելու, թղթադրամ եւ նամակադրոշմ տպելու։ Այդ պետութեան սահմանուած հողերը անձեռնմխելի են։ Վատիկանի հողին վրայ գործուած յանցանքները պիտի դատուին իտալական օրէնքով։ Իր հողային զիջումներուն փոխարէն, Պապը փոխանակ 11.000.000ի, պիտի ստանայ 22,000,000 ոսկերլին հատուցում։

Ուրիշ մանրամասնութիւններ կը կարդաք լուրերու բաժնին մէջ։

Ինչպէս ըսինք, այս համաձայնութենէն մասնաւորապէս ազդուած է Ֆրանսան, որ պետութեան եւ եկեղեցիի բաժանումէն յետոյ ալ, կը վայելէր մասնաւոր դիրք, իբրեւ պաշտպան Արեւելքի քրիստոնեաներուն եւ հովանաւորը հռոմէական դաւանանքին։ Հաշտուելով Վատիկանի հետ, մէկդինետելով խոշոր կռուախնձոր մը, սեւ շապիկաւոր Իտալիան կը բարձրացնէ իր հեղինակութիւնը հռոմէական աշխարհին առջեւ, եւ կը շահի թանկագին աջակից մը՝ առանձնապէս Արեւելքի մէջ, ուր յառած կը մնան իր աչքերը։ Իսկապէս, Վատիկանը իր բարոյական եւ նիւթական միջոցներով, իր կրօնական առաքելութիւններով եւ դպրոցներով կրնայ դառնալ գործօն ազդակ մը՝ խաղաղ թափանցումի։ Եւ պարապ տեղը չէ որ Փարիզի աջակողմեան մամուլը այս համաձայնութիւնն ալ դարձուցեր է պատրուակ, ձաղկելու ձախաեռղմեան հոսանքներու «չարաշուք» աշխատանքը։ Այդ մամուլը կ'ողբայ թէ «անդրանիկ դուստրը» կորսնցուց Վատիկանը, որ այժմ պիտի ծառայէ մրցակից պետութեան մը շահերուն, որքան ալ չէզոք երեւայ։

Բայց անտարբեր չեն նաեւ ուրիշ պետութիւններ։

Իբրեւ գերիշխան պետութիւն, Վատիկան պիտի ունենայ ոչ միայն դեսպաններ, այլեւ պիտի մասնակցի Ազգերու Դաշնակցութեան։ Արդ, վախ կայ որ իր այդ դիրքով որոշ դեր կատարէ միջազգային քաղաքականութեան մէջ, ի վնաս այս կամ այն պետութեան։ Ձախակողմեաններու կարծիքով, կրնայ մինչեւ անգամ պատերազմ յառաջ բերել, քանի որ իր ներշնչումները պիտի ստանայ ֆաշիստ պետութենէ մը։ Համայնավար «Իւմանիթէ»ն նոր համաձայնութիւնը կը համարէ ֆաշիստական կացինի եւ պապական մականի գործակցութիւն, ուստի եւ վնասակար՝ խաղաղութեան համար, յատկապէս ուղղուած՝ խորհրդային իշխանութեան դէմ։

Ամէն պարագայի մէջ, փետր. 11ի համաձայնութիւնը նոր էջ մը կը բանայ միջազգային քաղաքականութեան մէջ, լեցուն՝ զանազան հաւանականութիւններով։

Թերեւս աւելորդ չըլլայ դիտել տալ թէ հայ հռոմէականներն ալ թեւ պիտի առնեն այս իրողութենէն, հիմա որ իրենց հոգեւոր կեդրոնը փոխադրած են Պէյրութ։ Շ.

ՁԻՒՆ - ՁՄԵՌԸ

«Թայմզ»ի Պէյրութի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ սաստիկ ցուրտ կ'ընէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, ուր ճամբու, հեռագրի եւ հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։ Ներկայիս Դամասկոսի հետ կարելի է հաղորդակցիլ միայն Բունէյթրայի, Պանիասի եւ Մէրճիյունի միջոցաւ։

Հաղորդակցութիւնները վերահաստատուեցան Պէյրութի եւ Հայֆայի, ու Պէյրութի եւ Տրիպոլիսի միջեւ։ Անցեալ տարուընէ եռապատիկ աւելի անձրեւ եկաւ այս տարի։

ՎԻԵՆՆԱյի մէջ ջուրի սով կը տիրէ։ Ալպեաններէն ըմպելի ջուր փոխադրող խողովակները սառած են։ Սառած են նոյնպէս ջրհորները։ Քաղաքապետութեան հրամանով փակուեցան բոլոր բաղնիքները։ Դանուբը սառած է, 1895էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով եւ Վիեննացիները հազարներով կ'երթան զայն դիտելու։ Կրիփի համաճարակը մեծ ծաւալ ստացած է։ Պահեստի հիւանդանոց մը եւս բացուեցաւ։

ՍՈՖԻԱ, 13 փետր.— Ցուրտը երթալով կը սաստկանայ Պուլկարիոյ մէջ։ Վառնայի եւ Պուրկազի նաւահանգիստները ամբողջովին շրջապատուած են սառոյցով, որ կը տարածուի 10 քիլոմեդր երկայնքի վրայ, Պուրկազի եւ Օշիայի միջեւ։ Սեւ ծովու պուլկարական եզերքը չէր սառած 1829էն ի վեր։

Ռուսճուքի եւ Ճուրճէվոյի միջեւ Դանուբը սառած է 3 ոտնաչափ խորութեամբ։ Իսքէր գետը եւ Վիթոս լերան իր աղբիւրները սառած ըլլալով, Սոֆիան ջուրէ եւ ելեկտրականութենէ զրկուելու վտանգին տակ է։ Ամբողջ Պուլկարիոյ մէջ դպրոցները փակուեցան։

Արեւելեան ճեպընթացները կը բանին մինչեւ Սոֆիա, որովհետեւ Պոլսոյ ճամբան դեռ չէ մաքրուած։ Իսկ սովորական կառախումբերը կը բանին մինչեւ Սվիլէնկրատ։ Չէրքէզքէօյի մէջ կը սպասեն դեռ Սէնփլոնի երկու ճեպընթացները։ Բոլոր ճամբորդներն ալ ողջ առողջ են։ Փետր. 2էն ի վեր Սոֆիայէն ո՛չ մէկ կառախումբ մեկնած է դէպի Պոլիս։

(Իսկ փետր. 1էն ի վեր ո՛չ թղթատար հասած է Պոլիսէն Փարիզ ․խմբ.)

ՓՐԱԿԱ.— Պոհեմիոյ մէջ տիրող ցուրտը աղէտի կը փոխուի։ Հարաւային Պոհեմիոյ կարգ մը շրջաններուն մէջ զերոյէն 40 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ։

Փրակայի մէջ մէկ օրուան ընթացքին 100 հոգիի ականջները սառեցան։ Նախակրթարանները փակուեցան։ Երկաթուղիի երթեւեկները կրճատուեցան։ Կրիփը աւերներ կը գործէ։

ՊԵՐԼԻՆ.— Գերմանիոյ մէջ աննախընթաց ցուրտ կ'ընէ։ Կիրակի օրուընէ ի վեր սառելով մեռան 37 հոգի, իսկ 380 ցրտահարներ կը դարմանուին հիւանդանոցներու մէջ։ Պերլին Մեռեալ քաղաք մը դարձած է։ Ո՛չ ոք կը համարձակի փողոց ելլել։ Սրճարանները ճաշարաններն ու թատրոնները ամայացած են։ Պալթիկի մէջ 30 նաւեր սառոյցներու մէջ բռնուած են։ «Էլզաս» եւ «Շլէզվիկ Հոլշթայն» յածանաւերը կը գործածուին իբրեւ սառնաբեկ։

«Կոմս Ցէփլին» որ ծրագրած էր պտոյտ մը կատարել դէպի Անատոլու, Սուրիա, Եգիպտոս և Ափրիկէ, Մարտի յետաձգեց իր մեկնումը։

ՎԱՐՇԱՒԱ.— Հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Լեհաստանի մէջ զերոյէն 53 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ։ Բազմաթիւ մահեր կը պատահին։

*. Եուկոսլաւիոյ դպրոցներուն մէկ մասը փակուեցաւ։ Վառելափայտի սով կայ Պելկրատի, Զագրէպի եւ Լուպլիանայի մէջ։

Հոլանտայի մէջ 1837էն ի վեր այսքան ցուրտ չէր ըրած։ Նոյնը Տանիմարքայի եւ սկանտինաւեան միւս երկիրներուն մէջ։ Միայն Ռուսիան է որ լաւ լուրեր կը ղրկէ։

ՏՈՄՍԵՐ

ԹԱՓՕՐԻՆ ԵՏԵՒԷՆ

փիլիսոփայութիւնս սկսայ մոռնալ այն օրէն ի վեր, որ պատահմամբ, կեանքիս մէջ առաջին անգամ ըլլալով, սխալը գործեցի Արեւի մէկ խմբագրականը կարդալու եւ հիմա, չեմ յիշեր թէ ո՞ր փիլիսոփան է եւ ի՞նչ կերպով ըսեր է խօսք մը, որուն հետեւողութեամբ սակայն, պիտի կրնամ ըսել.— Աշխարհներու այս վատագոյնին մէջ, ամէն չարիքէ բարիք մը կը ծնի. անոնց համար սակայն, որոնք գիտութիւնն ունին առիթը շահագործելու։ դժուա՛ր գիտութիւն, վեցհազարեակէ աւելի խրթին եւ առեղծուածային, որուն ծառը չորցաւ դրախտին մէջ, այն օրը որ եւա կերաւ արգիլուածը։

Ու տիրանալու համար այդ գիտութեան՝ բան մը պէտք է, որուն կարճ խելքս չի հասնիր։ կ'ենթադրեմ միայն, թէ անոր գաղտնիքը ռամկավարներու ձեռքը ըլլալու է։

Եթէ ո՛չ, ի՛նչպէս կ'ըլլայ որ Պէյրութի մէջ կը սպաննուի Տխրունին, եւ առանց ոստիկանական պրպտումներու, հարցաքննութեան, կամ դատավարութեան արդիւնքին սպասելու, ռամկավար բոլոր թերթերը մէկ բերան կ'իյնան դաշնակցութեան վրայ, կարծես հպատակելով նշանախօսքի մը։

Հեռագրո՞վ կը հաղորդակցին իրարու հետ, կամ հեռագրութեա՞մբ կը հրահանգեն զիրար։ Գուշա՞կ ունին իրենց մէջ, որ կը նախատեսէ դէպքերը եւ առաջուց կը գծէ ուղին։ կամ ի՞նք կը պատրաստեն դէպքերը եւ կը սպասեն արդիւնքին։ կրնայ ըլլալ, վերջապէս իրենց մէջ նախկին հնչակեաններ եւ վերակազմեալներ ունին...

Այս ենթադրութիւնները սակայն կրնան դիւրաւ հերքուիլ. վերացական են կամ ռամկավար դատողութենէն վեր։

Բայց կայ ուրիշ մըն ալ, որ միակ ստոյգն է եւ ոեւէ առարկութիւն չի վերցներ։

Առհասարակ, կուսակցութիւններու զանազանութիւնը կը բխի խառնուածքներու տարբերութենէն։ ընդհանրապէս, նոյն խմորի մարդիկն են որ կրնան քովէ քով նստիլ, նոյն ընկերութեան կամ կուսակցութեան մէջ։

Եթէ այս մէկը շիտակ է, կրնանք ուրեմն հետեւցնել թէ ի՞նչ կրնայ ըլլալ ռամկավար խմբը։

— Թրծուած՝ է չարիքը շահագործելու բնազդով, որ շնորհիւ յատուկ կրթութեան մը, հասած է գիտակցութեան։

Այսպէս է որ ֆրանսա, եգիպտոս, Ամերիկա եւ այլուր նստած մարդերը առանց իրարմէ լուր ունենալու, առանց սպասելու գոնէ նախնական քննութեան մը ելքին, իրար կը գտնեն Տխրունիի դիակին շուրջ, զայն շահագործելու՝ ի նպաստ իրենց եւ ընդդէմ դաշնակցութեան։

Ըսինք։ խառնուածքի խնդիր, բնազդ՝ որ բոլորին կը պարտադրէ նոյն տեսակէտը, նոյն շարժումը։ Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ կը շահի Վատիկան

Իտալական կառավարութեան եւ Վատիկանի միջեւ կընքուած դաշնագիրը որոշ շահեր կ'ապահովէ Վատիկանի։

Այսուհետեւ քարտէսին վրայ փոքրիկ կէտ մը պիտի նշանակուի՝ ցոյց տալու համար Վատիկանը՝ իբրեւ անկախ պետութիւն։ Այս պետութեան տարածութիւնն է 1/5րդ քառակուսի մղոն, 700 բնակչութեամբ, մեծ մասով եկեղեցականներ եւ եկեղեցիի սպասարկուներ։

Համաձայնագրին գլխաւոր տրամադրութեանց մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տրուին.—

Պապը կը հրաժարի սեփական ճամբայ մը ունենալէ՝ Հռոմէն դէպի Չիվիթա-Վէքքիա նաւահանգիստը։ Վատիկանի պաշտօնաթերթ «Օսսէրվաթորէ Ռոմանա» այս առթիւ կ'ըսէ թէ կարգ մը ուրիշ զարաւոր պետութիւններ՝ ինչպէս Զուիցերիա, Չեխոսլաւաքիա, Պոլիվիա եւն. ելք չունին դէպի ծով, սակայն ատիկա երբեք չի վնասեր անոնց անկախութեան կամ գերիշխանութեան։

Ատոր փոխարէն, Վատիկանի պիտի պատկանի Չիվիթա Վէքքիա նաւահանգիստին մէկ մասը։ Նոյնպէս երկաթուղիի կայան մը պիտի ունենայ Վատիկանի հողերուն անմիջապէս մօտը՝ իր սեփական գործածութեան համար։ Պապական նոր հողամասը պիտի ճանչցուի Չիթթա տէլ վատիկանօ — Վատիկանի քաղաքը — անունով։

Իտալական կառավարութիւնը պիտի ստանձնէ պապական հողամասերու ոստիկանական եւ թաղապետական գործերը։

Իտալական կառավարութիւնը Վատիկանի պիտի վճարէ 41,500,000 տոլար կանխիկ եւ 55,500,000 տոլարի մուրհակ, անմիջապէս վճարելի։ Կ'ըսուի թէ այս գումարը ճարելու համար Մուսոլինի պիտի դիմէ իտալական ժողովուրդին՝ «Հաշտութեան փոխառութիւն» անուան տակ։

Բացի «Վատիկանի քաղաք»էն, Պապին գերիշխանութիւնը պիտի ճանչցուի Առաքելական պալատներու, հիմնարկութեանց եւ եկեղեցիներուն վրայ, մէջն ըլլալով Հռոմի քանի մը գլխաւոր եկեղեցիները։ Իտալիոյ մէջ ուր որ երթայ, Պապին բնակած եկեղեցիներն ու շէնքերը դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն պիտի վայելեն։ Նոյնպէս Վատիկանի դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն յատկացուած բնակարաններն ու գրասենեակները պիտի վայելեն աշխարհական պետութեան մը ներկայացուցիչներուն շնորհուած անձեռնմխելիութիւնը։

Զրոյցի մը համաձայն, Մուսոլինի մտադիր է քանի մը կարդինալներ ծերակուտական անուանել։ Ամէնէն շատ կը խօսուի կարդինալ Վինչէնթօ Վանութէլլիի մասին, 93 տարեկան, որ երիցագոյն անդամն է կարդինալներու Ս. Խորհուրդին։

Երեքշաբթի օր Ս. Պետրոսի տաճարին մէջ հանդիսաւոր արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ՝ նոր դաշնագրի ստորագրութեան եւ Պիոս ԺԱ Պապի գահակալութեան 7րդ տարեդարձին առթիւ։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՇԱՀԻ ԻՏԱԼԻԱ

Իտալիա կ'ընդունի որ կաթոլիկութիւնը միակ պետական կրօնքն է։ Ու կը դառնայ «Եկեղեցիի ամէնէն երէց դուստրը», ինչպէս կ'ըսէ ֆաշիստ կարեւոր թերթ մը՝ «Թէվէրէ»։ Միւս կողմէ ֆաշիստ կառավարութիւնը այսուհետեւ պիտի վայելէ երդուեալ աջակցութիւնը Իտալիոյ կաթոլիկ եպիսկոպոսներուն։ Անոնք հաւատարմութիւն պիտի երդնուն թագաւորութեան եւ ֆաշիստ կառավարութեան ։

Երդումի ձեւը հետեւեալն է. «Աստուծոյ եւ Աւետարանին առջեւ կ'երդնում ու կը խոստանամ, ինչպէս կը վայելէ եպիսկոպոսի մը, հաւատարմութիւն իտալական կառավարութեան։ Կ'երդնում ու կը խոստանամ յարգել եւ իմ կրօնաւորներուս յարգել տալ թագաւորն ու կառավարութիւնը՝ հաստատուած ըստ սահմանադրական օրէնքներու։ Բաց աստի, կ'երդնում ու կը խոստանամ թէ չպիտի մասնակցիմ ոեւէ ընկերութեան կամ հաւաքոյթի, որ կրնայ վնաս հասցնել իտալական պետութեան եւ հանրային կարգապահութեան եւ թէ իմ կղերականութեանս թոյլ չպիտի տամ նման մասնակցութիւններ։ Իտալական պետութեան բարիքին եւ շահին աշխատելով, պիտի ջանամ խուսափիլ ոեւէ վնասէ, որ կրնայ սպառնալ անոր»։

Ուրիշ յօդուածի մը մէջ կ'ըսուի թէ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ ամէն հանդիսաւոր պատարագի, աղօթք մը պիտի արտասանուի Իտալիոյ թագաւորին արեւշատութեան եւ իտալական պետութեան բարգաւաճման համար։

Կոնկորդատը կը բաղկանայ 45 յօդուածներէ։ Ամէնէն կարեւորը կը վերաբերի ամուսնութեան։ Իտալական կառավարութիւնը կ'ընդունի կրօնական ամուսնութեանց վաւերականութիւնը։ Պսակի համար յայտարարութիւնները պիտի ծանուցուին թէ՝ քաղաքապետարաններու եւ թէ եկեղեցիներու մէջ։

Պոլսոյ Ռուսերը բռնագաղթ կ'ըլլան

Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու Յանձնաժողովին միջամտութեան վրայ, Թուրքիա բնակող Ռուսերուն պայմանաժամ տրուած էր — վերջինը — մինչեւ 1929 փետր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵՆԷՆ

ՔՍՏՄՆԵԼԻ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍ
(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

Վերջերս խորհրդային Ռուսաստանէն պարսկաստան հասաւ գերմանական քանի մը մեծ թերթերու թղթակիցը, որուն հետ քանի մը անգամ առիթ ունեցայ խօսելու խորհրդային երկիրներու արդի կացութեան մասին։

Այդ թղթակիցը (որուն անունը առայժմ կը վերապահեմ) իր պաշտօնական հանգամանքով հնարաւորութիւն ունեցած է շուրջ 8 ամիս ապրիլ ու տանջուիլ խորհըրդային երկիրներու մէջ, մօտէն ուսումնասիրելով «բոլշեւիկեան դրախտի» ներկայ վիճակը՝ իր բազմազան եւ զարմանազան երեւոյթներովը։ Թղթակիցը որոշած է իր տպաւորութիւնները լոյս ընծայել գերմաներէն լեզուով գրքի մը մէջ։

Թղթակցին տպաւորութիւններէն մաս մը ամփոփելով, ահա հրատարակութեան կուտամ, իր իսկ թոյլտուութեամբ.—

Գերմանիայէն, 1928ի Մայիսին հինգ թղթակիցներ ճամբայ ելանք դէպի խորհրդային Ռուսաստան։ Անոնց նպատակն էր ուսումնասիրել խորհրդային հանրապետութեանց ներքին, տնտեսական, բանուորական կեանքը եւայլն։

Թղթակիցները Մայիսի վերջերը կը հասնին Լենինկրադ, ուր պաշտօնական մարմիններու կողմէ սիրալիր ընդունելութեան կ'արժանանան։

Թղթակիցն է պատմողը.—

ԼԵՆԻՆԳՐԱԴ.— Պաշտօնական տեսակցութիւններ ունեցանք պետական հիմնարկութեանց վարիչներուն հետ, որոնք սիրալիր կերպով եւ ինքնաշարժերով մեզ պտտցուցին քաղաքի գործարաններն ու բանուորական կեդրոնները։ Լենինկրադի փառաւոր անցեալի, նախկին Պետերպուրգի վայելուչ եւ գեղեցիկ շէնքերն ու պալատները այժմ խարխուլ, անշուք եւ տխուր տեսք մը ունին։ Ականատեսը երբեք չպիտի ենթադրէր թէ ան դեռ 10 տարի առաջ Ռուսիոյ ամենազօր կայսրութեան մայրաքաղաքն էր։

Լենինկրադի փողոցներուն մէջ մենք տեսանք մարդիկ եւ բազմութիւններ, որոնք ընկճուած դէմքերով եւ սառն ու ապշահար աչքերով մեզ կը նայէին։ Տարօրինակ է ռուս ժողովուրդը։ Ան այնքան անտարբեր եւ խեղճ է այս օրերուն, որ օտարներու գութն ու արգահատանքը կը շարժէ։ Լենինկրատի փողոցներուն մէջ մեզ ցոյց տուին նախկին զինուորականներ, գիտնականներ, պրոֆէսօրներ, նկարիչներ եւ հին ուսուցիչներ, որոնք մաշած, հին հագուստներու մէջ պլլուած վշտահար դէմքերով մեզ կը նայէին։ Այցելեցինք քանի մը մեծ գործարաններ, մօտէն ուսումնասիրեցինք բանուորներու ներքին կեանքը։ Գործարաններու մէջ մեզ կը դիմաւորէին բանուորական կոմիտէները, որոնք ձեւուած, չափուած խօսքերով եւ վառ գոյներով կը պատմէին իրենց կատարած աշխատանքները։ Կը զգայինք, որ դաս սերտած աշակերտի մը պարտականութիւնը կը կատարէին այդ կոմիտէներու անդամները։ Սակայն մեր տպաւորութիւնն այն եղաւ, որ բանուորներու կեանքը շատ թշուառ եւ արգահատելի էր։ Անոնց նիհար եւ ցաւկոտ դէմքերը, ցնցոտիներն ու զսպուած լռութիւնը ահաւոր մանրամասնութիւններ եւ արդարացի դժգոհութիւններ կ'արտայայտէին։ Բանուորներէն մէկուն հարցուցի թէ՝ «Արդի վարչաձեւէն եւ ձեր կեանքէն գո՞հ էք»։ բանուորը տխրութեամբ պատասխանեց.

— «Լռելն աւելի լաւ է...»։

ՄՈՍԿՈՒԱ.— Խորհրդային Ռուսաստանի մայրաքաղաքը մտնելով, առաջին առթիւ կ'այցելենք պետական կարեւոր հիմնարկութիւնները, որոնց վարիչները նոյնպէս սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց կուտան։ Առաջին առթիւ կը նկատենք, որ ամենազօր Չեկան ամենուրեք մեզ կը շրջապատէ իր լրտեսներով։ Չեկայի ուժն ու սարսափը զգացինք նախ Մոսկուայի մէջ։ Ամէնէն ուշագրաւ երեւոյթը բնակարանային տագնապն էր։ Խորհրդային Ռուսաստանի մայրաքաղաքը անգործներու եւ մուրացիկներու զարհուրելի համայնապատկեր մըն էր։ Պաշտօնական աղբիւրներէ կրցանք հասկնալ, որ ամբողջ Ռուսաստանի մէջ 10 միլիոն անգործներ կան։ Մոսկուայի եւ Լենինգրադի պետական կարեւոր հիմնարկութեանց եւ մարմիններու պատասխանատու ղեկավարներու մեծագոյն մասը կը բաղկանայ Հրեաներէ։ Ռուս ժողովուրդին մէջ այնպիսի ատելութիւն եւ թունաւոր ոխակալութիւն կայ այժմ Հրեաներու հանդէպ, որ նախընթաց չունի։ Հակահրէական զգացումներն ու թշնամութիւնը օրէ օր կը սաստկանան եւ կը խորանան ռուս ժողովուրդի մէջ։

Մոսկուայի մէջ ժողովուրդն աւելի եւս ճնշուած եւ անտարբեր էր։ Օրէ՛նքը... այդ Չեկան է... անոր կամքն ու հրամանը։ Այդ մահաբոյր եւ զարհուրելի հիմնարկութիւնը այնքա՜ն ահուսարսափ տարածեր է երկրին մէջ, որ ժողովուրդը բթացած է։ Մայրաքաղաքի ժողովուրդին մեծագոյն մասը հին հագուստներով եւ ցնցոտիապատ տեսանք։ Թէ Լենինգրադի եւ թէ Մոսկուայի մէջ ռուսական բոլոր տաճարներն ու եկեղեցիները կողպուած եւ փակուած են, փլելու, աւերուելու ենթակայ։ Կը տեսնէինք հին Ռուսեր որոնք հառաչանքով կը դիտէին իրենց նախկին տաճարները եւ գլուխ շարժելով, սարսափահար կը հեռանային։

Մոսկուայի մէջ տեսանք (մեզ ցոյց տուին) բազմաթիւ հոգեւորականներ, գիտնականներ, պրոֆէսօրներ եւ հին ուսուցիչներ, որոնք փողոցներու մէջ մուրացկանութեամբ կը հայթայթէին իրենց օրապահիկը։ Այս դժբախտները լքուած եւ արհամարհուած են պետութեան կողմէ։ Ստեսը թէեւ առատ էր Մոսկուայի եւ Լէնինգրադի մէջ, բայց շատ սուղ։ Իշխանութիւնը մասնաւորապէս կը ջանայ պարենաւորել Մոսկուան, ուր օտար պետութեանց դեսպաններ եւ եւրոպական թղթակիցները միշտ կ'երթեւեկեն։ Մոսկուայի պարենաւորումը կը կատարուի գլխաւորապէս այն նպատակով, որ դեսպանները չկարծեն թէ մայրաքաղաքը սովահար կը մնայ։ Բայց մինչեւ անգամ Մոսկուայի մէջ քանի մը մեղր հագուստեղէն ձեռք բերելը մեծ դժուարութեանց հետ կապուած է։

Տնտեսական տագնապ, քաղաքական հալածանք, սարսափ, Չեկայի ոճիրները, անորոշութիւն, այլասերում, վեներական ախտեր, անգործութիւն, մուրացկանութիւն, սանձարձակ անբարոյականութիւն եւայլն։ Ահա այն դժբախտ իրողութիւնները որոնց մէջ կը ծփայ խորհրդային Ռուսաստանը, սառոյցեալ Սիպերիայէն մինչեւ Հայաստան։

Շինարարական աշխատանքը եւ բանուորական արդիւնաբերութիւնը այնքան աննշան երեւոյթներ են, որ կը կորսուին վերոյիշեալ համատարած աղէտներու եւ թշուառութեանց մէջ։

Ամէնէն սարսափելի իրողութիւնն այն է, որ ռուս հօծ գիւղացին տնտեսապէս կը քայքայուի։ Գիւղացին կը ցանէ այնքան սերմ, որքան իր ընտանիքին պէտք է։ Աւելին չի ցաներ, վասնզի պետութիւնը կը գրաւէ աննշան արժէքով։ Այս է պատճառը, որ սովը դամոկլեան սուրի նման միշտ կախուած է բոլշեւիկեան երկիրներու վրայ։

Մոսկուայէն ճամբայ ելանք դէպի Կովկաս։ Ռոստովէն ասդին դէպի Թիֆլիս, ամէն տեղ հացի եւ ուտեստի պակասութիւնը շատ զգալի էր։

ԹԻՖԼԻՍ.— Գիշեր էր երբ հասանք Վրաստանի մայրաքաղաքը՝ Թիֆլիս, ուր փողոցներու մէջ, փուռերու դռներուն առջեւ ամէն ազգի խուռն բազմութիւններ պոչ բռնած էին, պատառ մը հաց գնելու համար։ Շատ սրտաճմլիկ էր այս պատկերը։ Ծերունիներ, պառաւներ, կիներ, երախաներ ժամերով ոտքի կեցեր էին, քիչ մը հաց ձեռք բերելու համար։ Ամբողջ օրը չկրցանք ճաշարաններու մէջ պատառ մը հաց գտնել եւ ստիպուեցանք կերակուրն առանց հացի ուտել։

Վրացիներու անտարբերութիւնը տարօրինակ էր եւ ապշեցուցիչ։ Չկրցանք զանազանել բոլշեւիկ ու մենշեւիկ Վրացին, բայց իսկոյն նկատեցինք որ իւրաքանչիւր Վրացի թունդ ազգայնամոլ է, ստարատեաց եւ մանաւանդ հայատեաց։

Թիֆլիսի մէջ Վրացիներու հայատեցութիւնը շատ բնական է։ Հայերը 100 տարիներու ընթացքին այս քաղաքին մէջ զարգացուցին արհեստներ, վաճառականութիւն, կրթութիւն, գրականութիւն, գեղարուեստ եւլն.։ Հայերը Թիֆլիսի մէջ հիմնեցին եկեղեցիներ, դպրոցներ, հանրային եւ բարեգործական հաստատութիւններ, առեւտրական տուներ, տպարաններ, քաղաքը զարդարեցին գեղեցիկ շէնքերով եւ տասնեակ տարիներու ընթացքին մօտ 200 հազար հայութիւն հաստատուեցաւ Թիֆլիսի մէջ, որ թէեւ վրացական քաղաք էր, բայց քաղաքի իսկական տէրը հայութիւնն էր։ Վրաստանի խորհրդայնացումով (1921 փետր.) վրացի բոլշեւիկները գրաւեցին, Թիֆլիսի հայապատկան բոլոր կալուածները— մասնաւոր եւ հանրային — եւ տէր դարձան հայկական անբաւ հարստութեանց։

Այս բոլորէն յետոյ, վրացի բոլշեւիկն ու մենշեւիկը միացած հալածանքի ենթարկեցին հայութիւնը Վրաստանի մէջ եւ նիւթական ու բարոյական ճնշում պարտադրեցին։ Այսօր Հայը Վրաստանի մէջ ճնշուած եւ ստրկական, անարգ կեանքի մը ենթակայ է։ Հայոց (ինչպէս նաեւ ռուսաց եւ վրաց) բոլոր եկեղեցիները փակուած եւ եւ հոգեւորականութիւնը հալածանքի ենթարկուած են։

Թիֆլիսի նախկին ուրախ եւ ծիծղուն կեանքը մեռած է, իսկ ինչ որ տարօրինակ է, ամբողջ Ռուսաստանի հետ բաղդատե՛լով, Թիֆլիսի ապրուստը ամէնէն սուղն է։

Փողոցներու եւ հասարակաց պարտէզներու մէջ խռնուած անգործները գազազած եւ յուսահատ պատկեր մը կը ներկայացնեն։

Թիֆլիսի մէջ ալ խորհրդային շինարարական աշխատանքներ կատարուած էին, բայց մենք ժամանակ չունեցանք ուսումնասիրելու։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՅՆՇԹԱՅՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐԿԱԾԸ

Մեծանուն փիլիսոփան Փրուսիոյ գիտութեանց կաճառին յանձնած է երկու յօդուածներէ բաղկացած դեկոյց մը, որով կը բացատրէ իր նոր մէկ վարկածը ձգողականութեան մասին։ Յունուար 30ին հրապարակ ելաւ այդ թերթը եւ արդէն ամբողջ գիտական աշխարհը եռուզեռի մէջ է։

Հինգ փոքր էջերու մէջ ամփոփուած են այդ երկու յօդուածները, որոնք կոչուած են յեղափոխելու ձգողական զօրութեան մասի՛ն գիտութեան ունեցած գաղափարները եւ հետեւանքն են տասը տարիներու անխոնջ աշխատութեանց։

Այդ զեկոյցը կը պարունակէ 33 մաթեմաթիկական փորմիւլներ որոնց իւրաքանչիւրն ունի երեք չորս տող։ է բաղկացած բացատրութիւն մը։

Առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, պիտի աշխատիմ ըստ կարելւոյն որոշ գաղափար մը կազմել տալ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն այդ նոր վարկածի մասին։

Ի՞նչ է ձգողականութիւնը։ Ամէնքս ալ մանկական հասակի մէջ կարդացած ենք Նեւտոնի խնձորին պատմութիւնը. Նեւտոն խնձորենիի ծառի մը տակ պառկած կը հանգստանար եւ ահա վրան խնձոր մը ինկաւ. հարցուց ինքն իրեն թէ ինչու այդ խնձորը իր վրան ինկաւ եւ ոչ թէ դէպի վեր կամ դէպի աջ ու ձախ եւ հաստատեց տիեզերական ձգողականութեան օրէնքը։ Ըստ այդ օրէնքին, մարմինները իրար կը քաշեն իրենց զանգուածին ուղիղ համեմատութեամբ, այսինքն որչափ մեծ է մարմնի մը զանգուածը այնչափ մեծ է իր քաշողական զօրութիւն. ներկայ պարագային երկիրն ու խնձորը զիրար կը քաշեն փոխադարձաբար, բայց որովհետեւ երկիրն անհամեմատ աւելի մեծ է խնձորէն, անմիջապէս որ վերջինս ազատ թողուիկ'ենթարկուի երկրի ձգողական ուժին եւ կ'երթայ դէպի անոր կեդրոնը — կ'իյնայ երկրի երեսը։

Միւս կողմէն ամէնքս ալ գիտենք թէ ինչ է մագնիսը. պայտաձեւ երկաթ մը, որ երբ մօտեցնենք գնդասեղի մը կամ ասեղի մը, անմիջապէս կը քաշէ իրեն, ինչ գիրքի մէջ ալ որ ըլլայ ասեղը։

Առաջինը կը կոչուի տիեզերական ձգողականութիւն, որով հետեւ տիեզերքի բոլոր շարժումները կը կատարուին այդ օրէնքով, իսկ երկրորդը՝ մագնիսական զօրութիւն, որ անկախ կը համարուէր տիեզերական ձգողականութենէն։ Մագնիսի ձգողականութիւնը կը հաստատուի նաեւ ուրիշ շատ մը մարմիններու վրայ, ինչպէս սաթը, որ շփուելով իրեն կը քաշէ թեթեւ թղթի կտորներ եւ որու յունարէն անունէն (electron) յառաջ եկած է ելեկտրականութիւն բառը։ Մագնիսները մասնաւոր երկաթներ են, որոնք մասնաւորաբար երկնքէն ինկած օդաքարերու բեկորներ են. բայց որովհետեւ երբ ո եւ է պարզ երկաթի շուրջ մետաղեայ թելեր փաթթենք եւ այդ թելերու մէջէն ելեկտրական հոսանք անցնենք, այդ պահուն պարզ երկաթը մագնիսական զօրութիւն կը ստանայ եւ ելեկտրական հոսանքը դադրեցուածին պէս մագնիսականութիւնը կը կորսուի, ատով կ'ապացուցուի թէ մագնիսի ձգողական ուժը կը նոյնանայ ելեկտրական ուժին հետ եւ այդ պատճառաւ ալ կը կոչուի ելեկտրո մագնիսականութիւն։

Մաքսուէլ եւ Հէրց բնագէտները արդէն հաստատոված էին այն գաղափարը թէ ելեկտրական հոսանքներ, լոյսի ճառագայթներն եւ մագնիսական ուժը միեւնոյն յատկութիւններն ունին։ Հէրց կ'ըսէր թէ քանի որ միեւնոյն ձեւով կարելի է լոյսի եւ ելեկտրական ալիքները անդրադարձնել հայելիի մը վրայէն, կամ բեկման ենթարկել զանոնք որոշ միջավայրերու մէջ. ապահովաբար անոնք միեւնոյն բնութիւնն ունին, բայց Այնշթայնին վերապահուած էր մաթեմաթիքօրէն ապացուցանելու թէ ոչ միայն լոյսը, ելեկտրականութիւնն եւ տաքութիւնը, այլեւ Նեւտոնի ձգողականութիւնը ենթակայ են բնագիտական միակ օրէնքի մը։

Այսպէսով կը նոյնանան ձգողականութեան եւ ելեկտրոմագնիսական դաշտերը եւ այդ պատճառաւ ալ Այնշթայն իր այդ նոր վարկածը կը կոչէ «միակ դաշտի դրութիւնը». (դաշտը այն շրջանակն է, որ կ'ենթարկուի ուեւէ ձգողական ուժի ազդեցութեան։)

Անգլիական թերթի մը թղթակիցը յաջողած է տեսակցութիւն մը ունենալ մեծանուն փիլիսոփային հետ, Պերլինի Haberland փողոցի իր բնակարանին մէջ, ուր առանձնացած կ'ապրի Այնշթայն իր սիրական դաշնակին եւ ջութակին հետ։ Մեծ գիտնական մը ըսած է թէ խորին իմաստութեան յայտարար նշանն է ուսողական եւ երաժշտական հանճարներու զուգադիպութիւնը, Այնշթայն ջերմ սիրահար մըն է երաժշտութեան։

«Տարիներէ հետէ, ըսած է նա, փառատենչութիւնս եղած է ջնջել բնագիտական օրէնքներու երկուութիւնը,որ այժմ հիմ կը կազմէ մարդկային գիտելիքներուն. Նեւտոնի օրէնքին վրայ հիմնուած էր մեքենականութեան եւ շարժումի ամբողջ դրութիւնը, իսկ ելեկտրոմագնիսական օրէնքներուն վրայ հիմնուած էին լոյսի եւ տաքութեան այլեւայլ երեւոյթները։

«Յարաբերականութիւն» վարկածս բաւական չեղաւ այդ երկուութիւնը ջնջելու վերջնականապէս, բայց այժմ արդէն ի վիճակի եմ յայտարարելու թէ գտած եմ իսկական օրէնքը»։

Այս վարկածն իսկապէս նոր ընդարձակում մըն է իր նախորդ քառածաւալ դրութեան եւ անով Այնշթայն կը ներկայացնէ նոր կերտուածք մը, որով միեւնոյն մաթեմաթիքական հաւասարութեանց կը վերածուին ձգողական եւ ելեկտրոմագնիսական երեւոյթներուն իշխող օրէնքները։

Բնագիտութեան դասական շրջանին մէջ մեծ դեր կը խաղար հայեցողութիւնը, այսինքն տեսական մասը, Երբ Նեւտոն եբեւակայեց բացարձակ անջրպետը, պարապ եւ անընակ, գիտէր թէ տկար է իր հայեցողութիւնը, բայց պէտք ունէր անոր եւ Նեւտոնի մեծութիւնը այդ հայեցողական դրութեան կիրառումն է։ Նեւտոնէն յետոյ ապրող գիտնականները բարձի թողի ըրին բնագիտութեան հայեցողական մասը եւ այժմ Այնշթայն վերստին յարութիւն կուտայ անոր, իր փորմիւլներով եւ եզրակացութիւններով։

Յարաբերականութեան վարկածով Այնշթայն արդէն ապացուցած էր թէ միեւնոյն օրէնքին կը հպատակին ձգողականութիւնն եւ անշարժութիւնը (inertie)· այս վերջին օրէնքը բացատրելու համար էր որ Նեւտոն երեւակայած էր բացարձակ անջրպետը զոր հիմնովին մերժեց Այնշթայն։

Այժմ արդէն, բայց միայն այժմ, գիտենք թէ մանրադիտական հիւլէի մը բաղկացուցիչ ելեկտոնները իրենց թերատի կեդրոնին մէջ գտնուող կորիզներու շուրջ թաւալեցնող զօրութիւնը միեւնոյնն է այն զօրութեան հետ որ հսկայ մոլորակները կը թաւալեցնէ արեւի շուրջ...։ Այդ միեւնոյն զօրութիւնն է որ կը մղէ մեզ լոյսի եւ տաքութեան ճառագայթները, որոնք կարելի կ'ընեն կեանքը երկրի վրայ։

Այդ միեւնոյն օրէնքին կը յենու լուսապատկերներու (spectre) հրաշալի դրութիւնը որ պարփակէ ցոլացման ամէն սակ զօրութիւնները, անտեսանելի անդրամանիշակ ճառագայթներէն որոնք քիմիապէս զգալի են տասնհաղարերորդ միլիմ լայնութիւն ունին, ելեկտրական ճառագայթ որոնց ալիքներու երկայ թիւնը կը հասնի քանի մ լոմեդրի, ինչպէս կը գործ ուին անթել հեռագրերու մէ

Որչափ հրաշալի, նոյնքա ալ խորհրդաւոր է այս կածը. բազմաթիւ եւ բազ պիսի տիեզերական ուժեր որ հպատակին միակ օրէնքի այս է քսաներորդ դարու ծագոյն իմաստասէրին եւ բ դարերու մեծագոյն խորհ վճիռը։

Մ. ՏԻՐՊԷՏԻՐ

ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՆ ՄԱՏՆԻՉՆԵՐԸ

«ՅԱՌԱՋ»ի 3 փետր. մարին մէջ թղթակցութիւն կար Պէյրութէն՝ «Սանձարձ քութիւններ եւ մատնութի ներ» վերնագրով։

Թղթակիցը խօսելով Պէյրու մէջ Ս. Տխրունիի սպանութ մասին, կուտար անուններ կ մը խառնակիչներու, որոնք բակալուածներու «ցուցակի բաստութեան համար մասն աշխատանք տարած են»։ «Ց առջ»ի նոյն թիւի խմբագրակ մէջ ալ գրուած է, «Մենք քեր ունինք պնդելու, թէ ոչ հայանուն վարձկաններ, թուրք եւ կարմիր գործակալ կը փորձեն պղտորել ջուրեր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնըներկայա իբրեւ թշնամի Սուրիոյ եւ բանանի շահերուն»։

Վերջին տարիներս ըլլալով Պէյրութի մէջ, կը ճանչնամ խնդրոյ տա հայանուն խառնակիչ թիւ քները, որոնք պար կը նեն գաւաթ մը օղիի Այդ խմբակին գործունէութ մասին ունիմ փաստեր, թուականներով եւ իրենց գիրկներով կրնամ հաստատե ժէ որ հասարակութիւնը ճան զանոնք իրենց իսկական գծով։

Այս խմբակը տարիներէ սանձարձակ կը գործէ, պղտոր սուրիահայ խաղաղ կեանքը։ նօթ են իր սխրագործութի ները՝ գաւառական ընտրութ ներէն, Եփրեմ վրդ. Տոհմ յարձակումէն, «գիշերային մուսնութեան» խնդրէն. մի հակերով հագուստներու գ թիւնը։ Իրենց քսութիւններն խառնակութիւնները վերջ ողբացեալ Վահան Վարդապ եանի սպանութեամբ։ Մին Աղազարեան, որ վարիչն էր խմբակին, ծանօթ է իր հրո կան (՞) անցեալով։ 1920ի սկ Մարաշի ինքնապաշտպանու օրերուն, կնոջ հագուստ հա կիններու քղանցքին տակ կը ուրտէր։ Այս մասին կը վ հայ կամաւոր մը, որ Մարաշ գտնուէր այն ատեն։

Այս ծանօթ խմբակը նշանաւոր ըրած էր՝ «Պէսյ վերջ տալ Դաշնակցութեան» պէս կ'երեւի «Յառաջ»ի թղթ ցութենէն, այս կարգախօսը շարունակէ առաջնորդել տակ տղ սեւհոգիները։ Անոնք շուրջ հաւաքած են խումբ ստահակներ եւ բախտախնդիր զորս կը կաշառէին ու կը Երիտասարդ մը եոքեն խ վանեցաւ թէ «Մեծ գումար կուգային միջնորդանաձ անշուշտ Ռուսիայէն։ Իրենց ընտրած էին Հաճընցի Երկ

...ծակից պետութը, որ սա-
...երաւորակ լուծեցաւ ֆրանսա-
...րգիլուած զէնք կրելուն

...խմբակին ղեկավարներն
...Մարաշցի «զասաայ» Ընե-
...ն մէջ կին խաղցուցին եւ
...ոճրագործութիւն յարուցին
...ոց, խայտառակելով ժո-
...ին առջեւ։ Իրիկուն մը
...«Հերոս» պետութը իր
...ակներով կոխեց գաղթա-
...Ս. Նշան եկեղեցին «Մա՞Հ
...ցութեան» պոռալով եւ
...ի վրդի սենեակը խուժե-
...ակայն քանի մը սրտցաւ
...ակիցներ արժանի դասը
...րեն եւ «Հերոս»ը գետին
...աւ գլխէն վիրաւոր։ Ժողո-
...ինքն է որ կը պատժէր այդ
...ան վարձկանները։
...իչ օր մը Թըֆըլ օղլու
...երիտասարդին ձեռքը ա-
...ակ կուտան եւ պետութին
...ցնելով եկեղեցի կը ղրկեն։
...ողլու ատրճանակին գնդակ-
...Հանէ մէջէն՝ եղրայրա-
...ելլու Համար եւ զինքը
...ներուն երեսին Թուրքերէն
...ակայ՝ գիմակազերծ ընելով
...Սակայն «պլոք»ին դե-
...Երկաթներ, ծամկոցներ,
...ճաններ, քէօմիւրճեաններ
...անններ չկարմրեցան։
...բոլորը գիտեն թէ ինչպէս
...ան կոչուած սմսեզուրկը
...այի կամիր խաչին կողմէ
...գաղութին Համար զըր-
...գոստրեղէնէն 8-10 Հազ
...80 Թրքական ոսկին մոտ
...պարտական մնաց. վճա՞յ ն՞ց։
...այս մարդիկ են որ
...Հրապարակ իջած են եւ
...եան ոստիկանութեան առ-
...ած «գուգմունքներ» կը
...։ Լաւ առիթ գտած են
...«դաշնակցութեան վերջ
...) Համար։
...Հ ենք թէ դատաւորներ
...րութի մէջ եւ արդարու-
...պիտի յաղթանակէ շուտով,
...նքի սեւերն գամելով բո-
...երես մատնիչները։

Ա. Շիրոյեան

...ՎԼԵՐԷՆ

...ՏԵՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԸ

...սական Թերթերը գրեցին
...տիրոսեան անունով պար-
...եւ Մելքոնեան անունով
...ձերբակալուած են խա-
...ն գործի մեղեստեւանքով։
...պանութիւնը անորակելի
...րութիւն մըն է գոր-
...Հանդէպ մեր երկազգի
...ակիցներուն, անոնց գոր-
...թեան դաշտը սահմանա-
...՝ բանտի մը Թաց պա-
...միջեւ։ Բայց յուսալով որ
դատարանը պիտի սրբագրէ այս սխալը, ներկայացնենք մեր պաշտպանողականը։

20 դարեր առաջ, Քրիստոս արգիլեր է սնոտիաքաղցը, այսինքն հարստութիւն դիզելը։ 20 դարեր յետոյ, երբ քրիստոնեայ եւրոպան իր օրէնքը հիմնած կը պահէ Քրիստոսի վարդապետ ութեան վրայ, չի կրնար դատապարտել անոնք որ ուրիշին մեղքը կը թեթեւցնեն։ Որովհետեւ, ըստ հիմնական օրէնքին, հարստութիւն դիզելը մեղք է։ ըսել է՝ ով որ ուրիշին ինչքէն մաս մը կը վերցնէ, անոր մեղքն է որ թեթեւցուցած կ'ըլլայ։ Մեր հայրենակիցները ուրեմն, բարիք է որ ըրած են իրենց զոհերուն։ Արժանի են ո՛չ թէ պատիժի այլ գնահատութեան։

Գողութեան առիթ չտալու համար, բոլոր օրէնքներու հիմնադիրը՝ Քրիստոս ըսեր է.— Ունեցածիդ կէսը՝ չունեցողին։ Բայց ըՙնչ պէտք է ընել անոնց հանդէպ որ ունին եւ չեն տար։ Այս մասին, Քրիստոս որ եկաւ Մովսէսի պակասը լրացնելու, կը լռէ։ Բայց անշուշտ, կ'ընդունի որ ուրիշներն ալ, առանց նոյնիսկ աստուածորդի մը ըլլալու, լրացնեն իր պակասները։ Ահա այդ պակասն է որ կուգան լրացնել մեր հայրենակիցները, ուղեգիծ մը մատնանշելով։ Ուրեմն ո՛չ թէ պարսաւ, այլ պատի՛ւ անոնց։ Մարդկութեան առաջնորդներ են անոնք։

Բայց եթէ դատաւորները անհաւատ են, անշուշտ ականջ չպիտի կախեն այս խօսքերուն։

Ուրեմն ճառենք իբր աշխարհական։

Ամէն մարդ որ գործի գալիք խօսքեր կ'ըսէ, խելացի կը նկատուի։ Այս կարգէն է Փրուտոն որ ըսեր է.— Սեփականութիւնը գողութիւն է»։ Պարզապէս կը նշանակէ.— Ամէն հարուստ գող է,— (ի բաց առեալ հայ հարուստները անշուշտ)։

Իսկ հայ անանուն առակախօս մը ըսեր է.— Գողը գողէն գողացաւ, Աստուած տեսաւ զարմացաւ»։ Զարմացաւ ու չպատժեց որովհետեւ, պատժելու բան չգտաւ։ Գողէն գողնալը մեղք չնկատեց։ Կը նշանակէ թէ մեր հայրենակիցները որ կ'երեւի, ջերմեռանդ հետեւորդներ են Քրիստոսի եւ Փրուտոնի, յանցապարտ արարքի մէջ չեն գտնուած, փորձելով վերցնել ինչ որ իրենցը չէր, բայց տիրոջը համար շատ էր։ Ցանցանքը օրէնքինն էր որ ցարդ չէ սրբագրեր ինքզինքը՝ ըստ Քրիստոսի եւ Փրուտոնի իմաստութեան։

Այս ճառը՝ եթէ խօսէի, վըստահ եմ որ խորապէս պիտի ազդէր դատաւորներուն վրայ, փրկէր մեր պարսիկ եւ յոյն ազգակիցները։

Բայց չպիտի խօսիմ, որովհետեւ անկից յետոյ, մէկն ալ պէտք պիտի ըլլար որ փորձէր յիմարանոցէն փրկել՝ այս ճառը խօսողը։

. . . .

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ԱԶԳ. ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վրաստանի Լուս. գործավարութեան ազգային փոքրամասնութիւններու բաժինը կազմակերպած է Բորչալուի, Ախալցխայի, Ղարայազի եւ Ախալքալակի շրջաններուն մէջ՝ 200 կայաններ անգրագէտներու եւ 100 կայաններ՝ կիսագրագէտներու Համար։

Դասագիրքերու Հարցը դժուարացած է սակայն։ Որովհետեւ ազգ. փոքրամասնութեանց Համար դասագիրքերը կը ստացուին դուրսէն (Հայերէնը Հայաստանէն, յունարէնը Ռոստովէն, գերմաներէնը Լենինգրադէն եւլն.) եւ չեն Համապատասխաներ տեղական պայմաններուն։

Գալով Թրքերէն այբուբենին, այս յունուարի սկիզբէն Վրաստանի բոլոր Թրքական դպրոցները կը դասաւանդեն նոր այբուբենով։

ԱՃԱՐԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կիները Հետաքրքրելու Համար սովետներու վերընտրութեամբ, կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած են։ Մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուած է բարքերու յետամնացութեան վրայ։ Հաւաքոյթներու մէջ պայքար կը մղուի Աճարիստանցի կիներու քօղին եւ մահմետական դպրոցներու (մէտրէսէ) դէմ։

ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ՄԷՋ

Առջի օր, Հրատարակած էինք Թիֆլիզէն Հեռագիր մը, որ կը Հաղորդէր թէ 900 իսլամ կիներ բուռն ցոյցեր կատարած են քօղարկութեան վերացման դէմ։

Քօղարկութեան դէմ պայքարը Ադրբէջանի մէջ դարձած է օրուան խնդիր, որ կը զբաղեցնէ կուսակցական եւ կառավարական շրջանները։

Այս մասին, Բագուի զանազան շրջաններու գիւղերուն, ակումբներուն, գործարաններուն մէջ տեղի ունեցած են 80է աւելի ժողովներ, յունուարի առաջին կէսի ընթացքին։ Յատուկ Հրահանգներ տրուած են կուսակցական քարտուղարներու, ուսուցիչներու եւ դպրոցական աշակերտներուն։ Կազմակերպուած են շարք մը երեկոյթներ որոնց ներկայ եղած են 3-4000 անձեր։ Այս երեկոյթներուն մէջ գտնուած են կիներ, որոնք իրենց քօղերը պատռած ու նետած են։

Կ'երեւի սակայն, կիներէն աւելի այրերն են որ կը Հակառակին քօղի վերացման։ Բռնուած են այրեր որոնք իրենց կիները ծեծած են, իրենց քօղերը Հանած ըլլալու Համար։ Կան ալ որ իրենց կիները կը բանտարկեն արգիլելու Համար զանոնք որ ժողովներու չերթան բաց դէմքով։ Եղբայր մը նոյն իսկ սպաննած է իր քոյրը այդ պատճառով։

Ու թէեւ խորհրդային թերթերը ցոյց կուտան թէ պայքարը արդիւնաւոր կերպով առաջ կը տարուի, սակայն իսլամ կիներու ընթռստացման լուրերն ալ իրարու կը յաջորդեն, առանց Հերքուելու։

*** *Յունուար 1ին պաշտօնապէս Հռչակուեցաւ լատինատառ այբուբենի ընդունելութիւնը Ադրբէջանի մէջ։ Այս առթիւ ամէն տեղ կատարուեցան մեծ Հանդէսներ։ Մասնաւորապէս Հանդիսաւոր էր Բագուի ժողովը, որուն կը մասնակցէին բոլոր պաշտօնական Հաստատութիւնները եւ կազմակերպութիւնները, ճառեր խօսեցան Կարայեւ, Մուսաբէգով, Աղամալի օղլու եւայլն։ Թերթերը մասնաւոր թիւեր Հրատարակեցին, իսկ բոլոր այն լրագիլները որ կը տպուէին արաբական տառերով, նոր տարուան առաջին թիւը լոյս ընծայեցին լատինատառ։*

Այս առթիւ Անդրկովկասի կեդր. գործադիր կոմիտէի նախագահ Ցխակայա ողջոյնի Հեռագիր մը ուղղեց Ադրբէջանի կառավարութեան, շնորհաւորելով նոր յեղափոխութիւնը, որ «վերջնապէս եւ փաստօրէն ամուր խարիսխ մը կը տրուի վերջին 5—6 տարուան ընթացքին կատարուած մշակութային յեղաշրջման ոչ միայն Ադրբէջանի եղբայրակից Թուրք ժողովուրդին, այլ եւ խորհրդային Միութեան բոլոր Թուրք-թաթար ժողովուրդներու, թերեւս եւ արտասահմանի ժողովուրդներու Համար։»

Ցխակայա նոր այբուբենը մեծ ազդակ մը կը Համարէ Հաշուեյարդարի ենթարկելու խաւարամտութեան գործիքին՝ արաբական այբուբենին Հետ զուգընթաց «Թուրք բանւորագիւղացիական ժողովուրդի կիներուն քաղաքական, տնտեսական եւ բարոյական ճնշման խորհրդանշանը, քօղը»։

ՀԱԼԷՊ.— Յունուար 26ին 2. Որբ. Ընդհ. Միութեան սրահին մէջ բեմադրուեցաւ «Աքսորական»ը՝ Մամիկոնեան խումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Ստեփան Քիւրքճեանի։ Բոլոր դերակատարները յաջողապէս կատարեցին իրենց դերերը։ Այս յուզիչ տրամը վէպէ մը քաղուած եւ վերածուած է թատերգութեան։ Շատերու կողմէ փափաք յայտնուեցաւ որ նորէն ներկայացուի։

*** *Մարաշի Հայրենակցական Միութիւնը որոշեց ամէն կիրակի լսարան սարքել, Համախմբելու Համար երիտասարդները, որպէսզի կարենայ աւելի բարձրացնել նորահաս սերունդի կրթական մակարդակը։ Փետր. 10ի Համար կազմակերպուած է տարաբախտ Մարաշի նահատակներուն սգահանդէսը, վառ պահելու Համար անոնց յիշատակը։*

Նուարդ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ՈՃԻՐ ՄԸ։ — *Թուլուզի գիւղերէն մէկուն մէջ, իր ագարակին մէջ կը բնակէր պատերազմի Հաշմանդամ մը Պէլլօք, իր 5 տարու աղջկան եւ կնոջ Հետ։ Պէլլօք, առոյգ երիտասարդ մը, պատերազմէն վերադարձեր էր ջղային Հիւանդութեամբ։ Միտքը խանգարուած էր եւ յաճախ, առանց պատճառի կ'ուզէր կրակի տալ իր ագարակը եւ սպաննել իրեններն, կ'ըսէր «վայելելու Համար արեան տեսքը»։ Կ'երեւի խնդութեան նոպայի մը մէջ էր դարձեալ, որ մինչդեռ իր կինը կը քնանար, Պէլլօք ելաւ, եւ մուրճի ուժգին Հարուածներ իջեցուց անոր գանկին։ Մահը սակայն կ'ուշանար։ Խենդը առաւ թաշկինակ մը եւ պայն թխմեց անոր կոկորդին մէջ։ Յետոյ, պարան մը առաւ խեղդելու մահամերձ կինը։ Բարբարոսաբար, փոքրիկ աղջիկը որ 15 օրէ ի վեր կը գտնուէր իր մեծ մօրը տունը։ Եթէ ոչ, ան ալ անշուշտ պիտի ենթարկուէր նոյն դժբախտ ճակատագրին։*

Պէլլօք իր զարհուրելի ոճիրը գործելէ յետոյ, ինքզինքը կախեց։

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՓԱԽՈՒՍՏ՝ — *Մարի Լըրուա՝ սպայի մը կինը, որ ծանրօրէն Հիւանդ՝ կը դարմանուէր Մէցի Հիւանդանոցին մէջ, 40 աստիճան ջերմութիւն ունէր, որուն Հետեւանքով ինկած էր ուշակորոյս եւ Հիւանդանոցի պաշտօնեաներուն անուշադրութենէն օգտուելով, փախաւ Հիւանդանոցէն՝ պարտէզի դռնէն։ Հագած էր պարզ գիշերանոց մը, բայց այնքան ուժգին տենդ մը ունէր որ չնշմարեց սաստիկ ցուրտը եւ գրեթէ կիսամերկ, բոպիկ ոտքերով, փախաւ գնաց դէպի քաղքին ամբարտակները։*

Փախուստը իմացուեցաւ շուտով, շնորհիւ անցորդի մը եւ դռնապանը ու մէկ քանի պաշտօնեաներ, սկսան փողոցէ փողոց զայն փնտռել, առանց գտնել յաջողելու։ Փախստական կինը Հասեր էր ամբարտակները եւ Հին պատնէշներու միջեւ գտնուած փոսը մտեր էր։ Փոսը լեցուն էր սառած ջուրով։ Կինը առանց նշմարելու անշուշտ, քանի մը քայլ առեր էր սառոյցին վրայ, որ յանկարծ կոտրելով կուլ առեր էր տենդայոյզ Հիւանդը։

Առտուն միայն կարելի եղաւ գտնել անոր սառած դիակը։

ՀԱՐՍՆԻՔԷ ԴԱՐՁԻՆ — *Խումբ մը Հարսնեւորներ կը վերադառնային մեծ ինքնաշարժով մը, Թուլուզի մէկ գիւղին թաղապետարանէն, ամուսնական արարողութեան աւարտումէն յետոյ։ Ինքնաշարժին մէջ էին նաեւ Հարսն ու փեսան։ Ուրիշ ինքնաշարժի մը Հետ բախումի մը Հետեւանքով, Հարսնեւորներու կառքը նետուեցաւ ծառի մը վրայ։ Հարսը՝ ցնցումին սաստկութենէն սպաննուեցաւ, իսկ անոր ընկերակցող երկու կիներ վիրաւորուեցան ծանրօրէն։*

ՎԱՅԵԼՔԻՆ ԵՏԵՒԷՆ.— *15 տարու տղայ մը որ կ'աշխատէր անուշավաճառի մը քով, անցածօրփորձեց սպաննել իր տիկինը, կողոպտելու Համար զայն։ Օգտուելով անոր ամուսնին բացակայութենէն, սկսաւ թակի Հարուածներ իջեցնել կնոջ գլխուն։ Ջղային արձակած աղաղակներուն վրայ, անցորդներ մտան ներս տղան ապաստանեցաւ խանութին նկուղը ուր անձնապան եղաւ։*

Իր բարեկամները կ'ըսեն թէ այլասերած Հաճոյամոլ մըն էր, որ օրն ի բուն կը մտածէր դրամի վրայ եւ իր ընկերները կը վախնային որ, դրամ Հայթայթելու Համար, օր մը փորձուի մինչեւ իսկ իր մայրն սպաննել։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ. 5 փետր.— «Յառաջ»ի 30 յունուարի թիւին մէջ Յ. Խաչատուրեան, առանց տեղեակ ըլլալու իրողութեան, փորձած էր վարկաբեկել «Արաքս»ի եւ Լիոնի Գոմէտի Տրամաթիք խումբի անդամները։

Ճիշդ է որ «Արաքս»ը մասնակցութեամբ Լիոնի Գոմէտի Տրամաթիք խումբին՝ յունուար 19ին ներկայացուց «Կասրէտոփն Հօճայ»ն եւ մեր սպասածէն աւելի յաջողութիւն ունեցանք։

Բայց մեր գտած յաջողութիւնը մեզ բնաւ երբեք չշլացուց, որ մենք մինչեւ առաւօտ սրահը մնալով «Թրքավարի զուարճութիւններ սարքէինք»։ Մեր ներկայացումը տեւեց առաւօտեան մինչեւ ժամը 2ը եւ մենք յատկապէս մեր գործերը կարգի դնելու Համար, Տրամաթիքի Հետ սպասեցինք մինչեւ ժամը 3,30ը եւ մեր գործերը կարգադրելէ վերջ սրահը գոցելով ուղեւորուեցանք դէպի կայարան մեր Հիւրերը ճամբու դնելու ժամը 4ի շոգեկառքով։ Կամակագիրը կ'ըսէր նաեւ թէ «այս արարքը պատճառ եղաւ որպէսզի սրահին տնօրէնութիւնը անգամ մըն ալ Հայերուն սրահը չտրամադրէ»։ Ուրիշ առթիւ նոյն սրահին մէջ կրկնուած են Հարսնիքներ, պարահանդէսներ եւ նշանախօսութիւններ որոնք աւելի աղմուկներ յարուցած էին, բայց տնօրէնութիւնը չէր արգիլած, ինչո՞ւ մեզ պատասխանատու կը Համարեն Հիմա։

Վարչութիւն «Արաքս»ի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

...ԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

...— Եւ բոլորին մէջ ալ խոնհեմութիւնն է ան. երբ ճամբուն ...այրագութիւններու Հանդէպ, տղաս կ'ընդվզէր իրաւունքով, ...է որ կ'արգիլէր զայն նետուելէ դահիճներուն պուկը. եւ ...անչնամ զայն իր մաքուր նկարագրով, կը քաշուիմ վատու...Հելու։

...ԱՐԹ.— Ան Հիմա կ'ամչնայ ինքզինքէն։

...— Կ'ամչնայ, Հիմա, Հո՛ս, որովհետեւ վտանգը Հո՛ս է, Հե...դիտէ զայն. բայց երբ նորէն ուղղակի շփուի անոր Հետ, ...ն սարսափի դողը զգայ մորթին վրայ, դարձեալ թերեւս ...դվզի ներսէն եւ սակայն նորէն ձայն չպիտի Հանէ, նորէն ...տի բարձրացնէ...։

...ԱՐԹ.— (խիստ մերժումով) *Ո՛Հ...*

...— Որովհետեւ ներքին այդ ձայնը, որ դարերէ ի վեր մնա...իշտ նոյնը մարդուն մէջ, պրծելով ամէն կրթութենէ, ամէն ...թենէ, մնալով միշտ իր վայրենի առանձնութեան մէջ, ...ուոր, անքննելի, առանց երբեք տաշուելու ոեւէ գաղափա...է, բարոյականէ, այդ բանը, կ'ըսեմ քեզի, Հո՛ն, վտանգին ...պիտի արգիլէ դարձեալ ամէն շարժում որ մահ է իրեն

Յ. ԲԱՐԹ.— (Ոտքի. կը խօսի դանդաղ, դառնօրէն, վճռական) *թերեւս իրաւունք ունիս. ներքին այդ ձայնին վատութիւն անունը չպիտի տամ, ոչ իսկ խոհեմութիւն պիտի ըսեմ անոր. բայց ահա թէ ինչ. կ'անցնին մարդերը, կը թափին մին միւսին ետեւէն աշնան տերեւներու պէս, բայց կը մնայ արդիւնքը. կ'անցնին եւ ցեղերը. թերեւս Հասած է պահը որ անհետանայ նաեւ մերը. բայց անոր անունը կը մնայ մարդկութեան յիշատակներուն մէջ. եթէ պիտի անհետանանք, այդ անունը պէտք է Հպարտ էջեր գրաւէ պատմութեան մէջ. եթէ պիտի վերապրինք, փառքով պէտք է փոխանցենք զայն մեր թոռներուն, կ'արժէ ուրեմն որ այդ անունին մաքրութեանը Համար, ամէն մարդ մեռնիլ գիտնայ...։*

ԹԱԳ.— Ճակատագի՛ր, կ'ըլլայ այն ինչ որ գրուած է.

Յ. ԲԱՐԹ.— Ո՛չ, կ'ըլլայ այն ինչ որ կ'ուզուի. ահա ճակատագիրը. Հիմա գիտեմ թէ ի՞նչ պէտք է... ի՞նչ պէտք է...

ԳՈՒՐ.— (կը մտնէ) *Հա՛յր, ժամանակս կ'անցնի, պէտք է մեկնիմ այլեւս։*

Գուրգէնի ետեւէն կը Հասնին կիները։ Յ. Բարթամեան կ'առնէ զայն թեւերուն մէջ լուռ, յուզուած, կ'ուզէ խօսիլ, կը վարանի։

Փողոցէն կը լսուի զօրաւոր սուլիչն մը. բոլորը դողով կը Համակուին. Շաքէ եւ Սրբուհի կը վազեն պատուհան. Բարթամեան ձգած է Գուրգէնը։

ՇԱՔԷ.— Ա՛Հ, կարաւանը կը քալէ...

Կը լսուի երկրորդ սուլիչն մը եւս, սայլերու ճռինչներ ու տեղափոխուող ամբոխի խառնաշփոթ ձայներ. մերթ ընդ մերթ բացագանչութիւններ եւ Հրաժեշտներ. *«Սուինները բացէք», «Ուշադրութիւն, չպրծի՛ն»ն.։*

Բոլորը Հաւաքուած պատուհանին առջեւ կը դիտեն լուռ ու թախծոտ։

ՄԱՔՐԻԿ.— Ա՛Հ, տէր Աստուած...

(Խորունկէն ձայներ)

Ա.— Ողորմութիւնդ Տէ՛ր...
Բ.— Աստուա՛ծ..., Աստուա՛ծ...։
Գ.— Փախստական մը. փախստական մը։
Դ. Զա՛րկ, զա՛րկ, ի՞նչ ես կեցեր...

(Հրացանի զարկեր մը)։

Դուրսէն ձայն մը.— *Տէ՛ր ողորմեա... Տէ՛ր ողորմեա...* Երբեմնակի Հրացանի զարկեր. բազմաթիւ ձայներ դուրսէն կը կրկնեն «Տէր ողորմեա», մինչեւ խորունկէն կը լսուի կարաւանը որ կ'երգէ յուսահատ մեղմութեամբ «Տէր ողորմեա»։ Բոլորը ծնրադիր, կը ձայնակցին կարաւանին, բացի Բարթամեանէն որ ոտքի է, յուզուած, խելակորոյս։

Յ. ԲԱՐԹ.— (խեղդուկ ձայնով) *Խեղճե՛ր, խեղճե՛ր..., կ'երթան ...նորէն սիրտերնին գեղուն ապրելու կարօտով ու վայելքի տենդով, կ'երթան դէպի սպասուած մահերը, իրենց Հետ թաղելու դարերու ...Հոգին, որ մնացեր էր վե՛ր ստորոտներու գարշանքէն ու կենդանի՝ ...ամբոխներու կամքին մէջ. անոր ամար որ շնչելու մաքրութիւնը ...երազեցին ու սարերու պայծառութիւնները յիշեցին։*

Կ'երթան նորէն, քանի մը շունչ եւս մուրալու մահուան կլափ...ներէն եւ իրենց Հետ մնցնելու Միտքը որ մնացեր էր միշտ ար...թուն՝ անտամէտ թմբիրներու մէջ, անոր Համ ի որ շլացեր էին ...Հեռաւոր ճառագայթումներով ու Հաւատացեր նոր աստղերու քրթ...թումին ու կ'երթան նորէն միշտ աղօթքով ու միշտ յոյսի վա...տութեամբ...

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ուարի առաջին շաբաթը: Այդ թուականին անոնք կա՛մ թրքահպատակ պէտք է ըլլային եւ կամ մեկնէին Թուրքիայէն:

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ վերջին պահուն Ռուսերը դիմած են Էնկիւրիի կառավարութեան՝ խնդրելով որ թրքահպատակ արձանագրուին: Կառավարութիւնը ընդունած է այս դիմումը եւ հրամանագիր մը հրատարակելով կը յայտարարէ թէ անոնք որ թրքական հպատակութիւնը չեն ընդունիր, պէտք է անմիջապէս դուրս ելլեն թրքական սահմաններէն:

Փորձագէտներու ժողովը

Միջազգայնակցային փորձագէտներու յանձնաժողովը առաջին օրէն սկսաւ իր աշխատութեանց՝ նախագահութեամբ ամերիկացի Օուըն Եընկի: Բոլոր երկիրներու գլխաւոր պատուիրակներն ալ իրենց տեսակէտները պարզեցին հատուցումներու խնդրին մասին: Արդէն ճշդեցին իրենց օրակարգը, ինչպէս նաեւ աշխատութեան եղանակը: Բոլոր վիճաբանութիւնները գաղտնի պիտի պահուին:

Փորձագէտները ժողով պիտի գումարեն շաբթուան բոլոր օրերը, ժամը 11էն 15: Ամէն իրիկուն զեկոյց մը պիտի հրատարակուի:

Գերման մամուլը կը նկարագրէ միայն ժողովի բացումը, առանց իր կողմէ ո եւ է խորհրդածութեան: Միայն քանի մը թերթեր ֆրանս. մամուլէն մէջբերումներ կ'ընեն:

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ լորտ Ուինթըրթըն յայտարարեց թէ Պոմպէյի խռովութեանց ընթացքին սպաննուած են 112 եւ վիրաւորուած 400 հոգի: Զինուորները 14 անգամ ստիպուեցան կրակ բանալ խռովարարներուն վրայ՝ սպաննելով 3 եւ վիրաւորելով 16 հոգի:

Խռովութիւնները սկսան քարիւղի ընկերութեան մը հնդիկ բանուորներուն գործադուլովը, կազմակերպուած տեղական համայնավարներուն կողմէ: Բանթողներուն տեղ փաթաններ առնուած ըլլալով, կռիւներ ծագեցան եւ այդ կռիւները շուտով ծաւալեցան հնդիկ եւ իսլամ բնակչութեանց միջեւ՝ ճակատամարտի մը համեմատութիւնըստանալով:

⁂ «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ որ ձերբակալուեցան 700 կասկածելիներ: Ցարդ սպաննուածներու թիւն է 116, վիրաւորներունը մօտ 700: Զոհերը բոլորն ալ բարբարոսական յարձակումներու ենթարկուած են, ինչպէս ցոյց կուտան անոնց վէրքերը:

Հիմա կացութիւնը քիչ մը բարուոքած է և աշխատանքը սկսած Փարէլի և Մաթէնկայի կարգ մը մանարաններուն մէջ: Միւս կողմէ սակայն ժողովուրդը խուճապահար կը փախչի: Մինչեւ հիմա 20,000 հոգի մեկնած է Պոմպէյէն:

Փետրուար 12ին Ռամազանը սկսած ըլլալով, ոստիկաններն ու զինուորները միջոցներ ձեռք առած են, որպէսզի իսլամները կարենան անվտանգ մզկիթ երթալ գիշերը:

415,000 տոլարի զեղծում մը

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ՝ Սկուպչինայի սնտուկին հաշիւները քննելու պաշտօն ունեցող յանձնաժողովը 415,000 տոլարի բաց մը գտաւ: Յանձնաժողովը Պելկրատի դատարանէն խնդրեց գրաւել ամբողջ հարստութիւնը Սկուպչինայի գանձապահ Միլէնքօ Բապրիչի, որ միակ պատասխանատուն է այս բացին:

Ելմտական Նախարարութիւնը արտօնած էր վճարել միայն նախկին երեսփոխաններու յունուարի ամսականը: Սակայն տեսնուեցաւ որ բազմաթիւ երեսփոխաններ արդէն ստացած էին իրենց փետրուարի թոշակները, ուրիշներ նոյնիսկ կանխավճարներ առած էին յաջորդ ամիսներու հաշուոյն:

Դատական իշխանութիւնները քննութեան ձեռնարկած են:

Պարսկաստան նոր օդանաւեր կը գնէ

⁂ Թեհրանէն կը հեռագրեն 13 փետր. թուականով.

Թէեւ Պարսկաստան հաւանած է յարիլ Քէլլոկի Ուխտին, սակայն պատերազմական նախարարութեան այս տարուան ելմտացոյցին մէջ նախատեսուած են կարգ մը յաւելուածական սպառազինումներ:

Պատերազմական նախարարութեան պէտքերը ուսումնասիրող մասնաժողովը յանձնարարեց որ նոր վարկերը մեծ մասամբ յատկացուին զօրացնելու օդային ուժերը, քանի որ անապատային շրջանին մէջ օդանաւերը աւելի կարեւոր են քան ցամաքային ուժերը: Փաստն այն է, որ օդանաւերը շատ ուժեղ դեր կատարեցին վերջերս՝ զսպելու համար ապստամբ ցեղախումբերը:

Որոշուեցաւ գնել գերմանական «Եունքէրս» օդանաւեր:

Լինտպէրկ նշանուած

Օդի թագաւոր գնդապետ Չարլս Լինտպէրկ նշանուեցաւ Մեքսիկոյի ամերիկեան դեսպան Տուայթ Մարրօի կրտսեր աղջկան Օր. Աննա Մարրօի հետ: Լինտպէրկ այս օրիորդը ճանչցաւ 1927 դեկտեմբերին, երբ Ամերիկայէն Մեքսիկա գնաց մէկ թռիչքով: Այն ատենէն Լինտպէրկ եւ Օր. Աննա համակրած էին իրարու եւ յաճախ միասին պտոյտներ կը կատարէին:

Տրոցկի եւ Թուրքիոյ Սահմանագլուխը

Պերլինի «Ֆորվէրց»ը իր երէկ առտուան թիւին մէջ կը գրէ թէ Թուրքիա հաւանեցաւ Տրոցկին ընդունիլ, պարզապէս ճնշում բանեցնելու համար Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վրայ, որպէսզի աւելի հաշտարար ըլլան Թուրքեւսուրիական սահմանավէճի կարգադրութեան մէջ:

Հացի սովը Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայի պաշտօնաթերթը իր վերջին օրերու հրատարակութիւններով կը հաստատէ թէ հացի սով կը տիրէ Ռուսիոյ մէջ: Բանուորները պահանջած են քարտի դրութիւն հաստատել՝ հացի շահագիտութիւնը արգիլելու համար:

Կղերականներուն դէմ

Մեքսիկայի Նախագահը յայտարարութիւն մը հրատարակեց որով կ'ազդարարէ թէ հակապետական շարժումը զսպելու համար, պիտի գրաւէ եւ գիւղացիներուն պիտի բաժնէ շարք մը եկեղեցապատկան կալուածներ: Մեքսիկայի քահանաները պարտաւոր են իրենց հասցէները հաղորդել 15 օրէն, այլապէս պիտի պատժուին:

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Ա Լ Ֆ Ո Ռ Վ Ի Լ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Պ. Յակոբի սրճարանը, 128 Rue Etienne Dolet: Բանախօսութիւն, երգ եւայլն:

Պ Ո Ւ Ա Բ Ո Լ Ո Ն Պ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Եռագոյն ենթակոմիտէի կողմէ, այս Կիրակի ժամը 2.30ին Փլաս Բոմէթի սրահը:

Կը խօսի՝ Սահակ Տէր Թովմասեան: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ԾԱՆՕԹ.— Փորթ Բիշիէն հանրակառք թիւ 40՝ իջնել՝ Place des Bourguignons. Փորթ Անիէռէն թիւ 45 իջնել Place Comète.

Պ Ի Յ Ե Ա Ն Ք Ո Ւ Ռ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՎՌԱՄԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

17 փետր. կիրակի ժամը 2.30ին, 5 Pl. Nationale, Billancourt

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն և անակնկալներ

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

Յ Ա Ր Դ Գ Ո Ղ

Վաղը՝ ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8.30ին Sociétés Savantes, Salle D. 28 Rue Serpente: Մէթրօ՝ Օտէօն և Սէն Միշէլ:

Կը խօսի՝ Պ. Ն. Ա Ղ Բ Ա Լ Ե Ա Ն

Նիւթ՝ « ԻՆՔՆՈՒՐՈՅՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ »

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ
„ԱՆԶՐԵՒ"Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 ֆր.: Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէն 25 ֆրանք: փոստի ծախք չկայ: դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St-Martin. PARIS (10e).

Բ Ա Յ Ա Ր Զ Ա Կ Ա Պ Է Ս Կ Ա Ն Խ Ի Կ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Լը Պօն Թէաթրի մէջ

Կազմակերպուած Զ. Ո. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղին կողմէ

ի նպաստ Մարսէյլի Ազգ. վարժարանին

կը ներկայացուի՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ»

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8 ին ընկեր Ճանկէօզեանի ճաշարանը: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Տէսինի կոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Կիրակի ժամը 6ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

«ՓԵՏՐ. 18» ԵՒ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ 18 փետր. երկուշաբթի օր հրապարակային հանդէս «փետր. 18»ի 8րդ տարեդարձի առթիւ: կը բանախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան:

19 փետր. երեքշաբթի հրապարակային վիճաբանական ժողով Դաշնակցութեան Ակումբին մէջ: նիւթ՝ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»:

20 փետր. չորեքշաբթի դասախօսութիւն:

Հ.Յ.Դ. Փոնտ'Օպնայի Շրջ. կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Շ. Միսաքեանի եւ իր տիկնոջ, իրենց հոգեհատորին՝ փոքրիկն ՀԵՐՄԻՆԷ-ՍԵԴԱյի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան):

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութիւնը Բարեկենդանի առթիւ կազմակերպած է ընտանեկան հանդիպում մը այս կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue Belleville: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ո. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի մէջ: Զեկոյց եւ ընտրութիւն վարչութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրս Վարդան Խաչէրեանը (Նէվշէհիրցի-Գոնիա): Կը կարծուի թէ Դամասկոսէն եկած է Պէյրութ եւ բացած է սրճարան-ճաշարան մը: Իմացնել՝ Ղազարոս Սահակեանի 2 Rue Cité Gillet, Roanne, (Loire).

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Մաքրի գիւղցի (Պոլիս) Գրիգոր Եազմաճեան կամ Խաչիկ Արապաճեան որ 1919ին մեկնած է ֆրանսական բանակի հետ Պոլսէն դէպի Մարսէյլ: Մայրը՝ Սաթենիկ; եղբայրը՝ Հայկ որոնք ներկայիս կը գտնուին Լիոնկը խնդրեն իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել հետեւեալ հասցէին.— Vartanian 54 Rue Mazenod, Lyon, France,

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սէն Մարսէլ Լը Թիւպէի (Մարսէյլ) մետաքսի գործարանը պէտք ունի մետաքս քաշելու վարժ գործաւորուհիներու: Զրի սենեակ մահճակալներով, ամէն հանգստութիւն նախատեսուած է: Դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր հետեւեալ հասցէին, S. Arakélian Filature de soie, Le Tubet St. Marcel, Marseille.

CONCERTS PASDELOUP

Թատրոն Շան զ'Էլիզէ. նուագախումբի վարիչ՝ Տ. Ինկէլպրէխթ:

Այս Շբ. ժ. 17ին, մասն. ջութակահար Ժ. Պրասսքի.— Պէթովէնի «Հերոսական Սէնֆոնին», Ֆրոքոֆիեւի «Concerto»ն, Տէպիւսիի «Գիշերային»ը, «Ամպերը», «Տօներն», ու Բրէնէքէն Հատուածներ (Ա. անգամ):

Կիր. ժ. 16ին, մասն. դաշնակահար Օտոլիի.— Վէպէրի «Ֆրէյշիւց»ի բացումը, Կլազունովի «Concerto»ն, Տէպիւսիի «Ծովը», Ս. Ֆրանքի «Փրկութիւն»ը, Վակնէրի «Աւագ Ուրբաթի Դիւթանքը», Փիէռնէի՝ «Միգիք Հօլի տպաւորութիւնները»:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Մկրտիչ Տէր Ստեփանեան կը ծանուցանէ իր ծանօթներուն իր նոր հասցէն՝ R. R. 1. Fonthill Ont. Canada.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀՈԳԵԶԱՒԱԿ

Լիոնի մէջ հաստատուած դերձակ մը կ'ուզէ 12-14 տարեկան որբ տղեկ մը իբր հոգեզաւակ: դիմել՝ Vartanian, 54 Rue Mezenod, Lyon, Rhône.

ՀՈԳԵԶԱՒԱԿ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Պատուաւոր Ֆրանսացի մը, որ ամուսնացած է Հայուհիի մը հետ, կը փափաքի որդեգրել 8 տարեկան ծնողազուրկ մանչ մը:

Դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնութեան Դիւանը, 11 Սքուար Ալպօնի, Փարիզ (16):

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette
Le Gérant: E. SO...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

15 FÉVRIER 1929

… ՏԱՐԻ ԹԻՒ 882 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇԻՆԵԼՈ՞Ւ ԹԷ ՔԱՆԴԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Նամակ մը ստացանք, փետրուար 10 թուակիր, …ստարակութեան խնդրանքով»:

Ղրկողն է՝ «Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայ գաղութին իրա…նց եւ շահերու պաշտպան Մարմին»ը, ինչպէս տպագրած են …կատը եւ պահարանին վրայ, հայերէն եւ ֆրանսերէն: Տե…կ մը «Միւտուաֆաար հուգուգը միլլիյէ»: Ձեւական տեսակէտով …պակաս բան չեն ձգած,— ատենապետ, ատենադպիր, կնիք: …որագրողները չենք ճանչնար, բայց Նամակին գիրը ծանօթ մեզի:

Ի՞նչ բանի կը ձգտի Նոր Մարմինը.

— «Գաղութիս բանիմաց ազգայիններու ծանօթ է վիճակային …եափոխանական ժողովի կազմալոյծ վիճակը եւ անկէ բխած վար…կան խորհուրդի ազգային շահերու անհամապատասխան եւ սան…րձակ գործունէութիւնը»:

…կացութիւնը այսպէս Ներկայացնելէ յետոյ, «Իրաւանց …շտպան Մարմինը», Նկատելով որ այս վիճակին «երկարա…ումը կրնայ խիստ ցաւալի հետեւանքներ ունենալ, մանաւանդ …շուի առնելով հայ ժողովրդի մէկ ստուար մասին վրդովումը …արդար զայրոյթը», կը յայտարարէ թէ «պիտի ջանայ օրի…կան միջոցներով ստեղծել ամբողջ գաղութին վստահութիւնը …ելող անշահախնդիր եւ անկողմնակալ անձնաւորութիւններէ …ազմուած ազգային իշխանութիւն մը»:

Ու կը հրաւիրէ որ գաղափարակիցները արձանագրուին Պ. Աւետեանի գրասենեակը:

Ինչպէս կը տեսնէք, պայքարի ազդանշան մը կուտայ Նոր …րմինը, օրուան իշխանութիւնը տապալելու եւ ուրիշ մը …ստատելու համար:

Երեւութապէս, խօտելի բան մը չկայ այս ձեռնարկին մէջ: …էն հոսանք իրաւունք ունի իր տեսակէտը արժեցնելու, …նիսկ իշխանութիւնը գրաւելու, եթէ անվստահելիներ կամ …վիկարներ Նստած են աթոռի վրայ, եւ կը գործեն «ազգային …հերու անհամապատասխան» եղանակով, ու մանաւանդ անձարձակ»:

Բայց, իրապէս ա՞յդ է կացութիւնը Մարսէյլի մէջ, թէ …րքն է որ կը գործէ նորէն: Խօսքի տակ չմնալու եւ եղածը …նդելու մարմաջը:

Գիտենք որ Մարսէյլի եւ շրջաններու ազգային կազմա…րպութեան գործը գլխաւորաբար կը ծանրանայ Դաշնակցու…եան վրայ, որուն կը գործակցին հնչակեաններ եւ չէզոքներ: Յառաջ»ը փաղաքշական բառեր չգրեց իր ընկերներուն հանդէպ, …անաւանդ խմբագրական սիւնակներու մէջ: Մինչեւ անգամ …նտակցաբար խօսք դրաւ հակառակորդներու բերանը, «ինչո՞ւ …ւդ սաէ-կօսէները» խմբագրականով:

Այս առթիւ հասած պատասխանները լուսաբանեցին կարգ …մութ կէտեր. իսկ եթէ ամբողջ պատկերը պարզ չէր, կը …սաէինք որ տրտնջացողներն ալ իրենց գիտցածը հրապա…կ դնէին, թանձրացեալ փաստերով, ոչ թէ ընդհանուր խօս…րով: Մանաւանդ որ, թերթ ալ չի պակսիր իրենց տրամա…ութեան տակ: Օրինակ՝ Մարսէյլի «Հայ Սիրտ»ը, երէկ …կարկու միեւնոյն վարիչներուն, այսօր՝ խաչակիր ասպետ …ոնց մէկ մասին կամ ամէն մէկուն դէմ: Ճիշդ է, եղան կարգ …ակնարկներ, բայց գոնէ մեզի համար չպարզուեցաւ չարիքը:

Երեւի Նոր Մարմինը ստանձնած է այդ առաքելութիւնը:

Մենք երբեք չպիտի ցաւէինք, եթէ այդ մարմինը, պար…տօրէն գործելով, ապացուցանէր ե՛ւ Երեսփ. Ժողովին ե՛ւ …րչական Խորհուրդին «սանձարձակ գործունէութիւնը». …ելի ճիշդ՝ հաստատէր մեր ընկերներուն վերագրուած յան…նքները, բարոյական թէ նիւթական: Այս դատը շահելու …մար, պէտք չկայ ոչ միթինկի, ոչ ալ ուռուցիկ ճառերու: Կը …էէ յիշել անուններ եւ իրողութիւններ, թուականներ եւ զեղ…ծներ: Կը բաւէ ապացուցանել թէ սուտ են Վարչական …րհուրդին հաւաստիքները, կամ 1929 յունուար 13ի ժողո…ական հաւաքոյթին մէջ հաղորդուած իրողութիւնները,— …թաղ, իր մատուռ, տասը դպրոց, 763 աշակերտ, ամսա…ն 11.700 ֆրանք դպրոցական ծախք եւլն.:

Անշուշտ այս բոլորը կարելի է պարզել մէկ նիստի մէջ, …միջապէս գումարելով Գաւառ. Ժողովը: Եւ մենք կը զարմա…նք որ կը ձգձգուի այդ գումարումը: Եթէ իրապէս կազմա…ուած է Գաւառ. Ժողովը, այդ աւելի պատճառ մըն է փու…ցնելու եւ դարմանը խորհելու: Մենք առանձին արժէք չենք …ր «իրաւանց պաշտպան»ին, բայց ինչո՞ւ պատրուակներ …այել ջուրերը պղտորելու եւ հին հաշիւներ կարգադրելու:

…Վերջը-վերջը, գործն է որ կը խօսի, եւ ոչ թէ սնամէջ աղ…կը: Դժգոհներ միշտ ալ պիտի գտնուին. բայց իր գործու…ւթեան վստահ եւ խիղճը հանգիստ իշխանութիւն մը աւելի …շահի քան կը կորսնցնէ, մէկ անգամէն հրապարակ դնելով …չարն ու բարին:

Թող ժողովուրդը անգամ մըն ալ համոզուի, թէ «Իրաւանց …շտպանները» պարզապէս եղածը քանդելու մարմաջէն վա…ուած են, եւ ոչ թէ ազգային շահերու համապատասխան …նարկ մը կատարելու կոչուած:

Իսկ Մարսէյլի գաղութը, որ 1922էն ի վեր կը փորձէ հին …որ ուժերը, անշուշտ, ամերիկեան դիտողի դիրք չպիտի …է, այս երեւոյթին առջեւ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

Հայրենիքի խմբագրականէն (31 յունուար).—

—«Ամէն անգամ, երբ մենք, ի տես մեր գաղութներու Ներկայ անկերպարան վիճակին, խօսք կ'ընենք մեր բոլոր հոսանքներու համերաշխ գործակցութեան եւ համագաղութային ընդհանուր մարմնի մը ստեղծման անհրաժեշտութեան մասին, մեր հակառակորդները անմիջապէս կ'ընդվզմանան եւ ամէն ճիգ կը թափեն խափանելու այդ ուղղութեամբ եղած ամէն փորձ: Եւ ամէն անգամ անոնց պատճառաբանութիւնը այն է, թէ ազգային համագործակցութիւն մը կամ ընդհանուր մարմին մը գաղութներու մէջ՝ Հայաստանի խորհրդային կառավարութեան դէմ պիտի ըլլայ, հետեւաբար, իրենք վնասակար կը նկատեն այդպիսի քայլ մը:

Արդ՝ եթէ խորհրդային կառավարութիւնը չուզեր օգնել մեր գաղութներուն ո՛ր եւ է կերպով, իրաւունք ալ չունի սպառնալու, որ անոնք շարժին իր ուզած ձեւով:

Անկէ զատ, պարկեշտ հասարակութիւնը շատ լաւ գիտէ, որ քաղաքական համագործակցութեան առաջարկ չէ որ մենք կ'ընենք եւ ոչ ալ համագաղութային մարմին մը կը ձգտինք ստեղծել քաղաքական կամ կուսակցական Նպատակի մը համար: Այլ մենք կ'ըսենք, որ եթէ անկարող ենք քաղաքական մարզին մէջ ձեռք ձեռքի տուած գործել, ատիկա արգելք մը պէտք չէ ըլլայ, որ հայկական բոլոր հոսանքները համերաշխ գործեն, գէթ հայութեան առջեւ դրուած ոչ-քաղաքական հրատապ խնդիրները միացեալ ուժերով կարենալ լուծելու համար:

Այդպիսի խնդիրներ են, օրինակ,— մեր նորահաս սերունդը գաղութներու մէջ հայ պահելու հարցը, որբանոցներէն փողոց նետուած հազարաւոր հայ որբերու փրկութեան խնդիրը, Սուրիոյ, Յունաստանի, Միջագետքի թափառական հայ գաղթականներու ներկայ անկերպարան ու անտանելի վիճակին ելք մը գտնելու հարցը, հայ մշակոյթն ու գրականութիւնը գաղութներու մէջ պահպանելու հարցը, տրտասահման Նետուած եւ մտաւորական աշխատանքով իրենց ապրուստը հանելու անկարող հայ մտաւորականները ազգին համար պահպանելու հարցը եւայլն:

Դժբախտաբար, վերջին տարիներու տխուր փորձը ցոյց կուտայ, որ հակառակ իրենց ազգայնական գաղափարներուն եւ քարոզներուն, Ռամկավարները իրականին մէջ կը շարժին բոլշեւիկներու պառակտիչ ուղիով եւ որոշած են օտար հողի վրայ ալ այս ազգը ամէն գնով տեւականօրէն պահել պառակտեալ վիճակի մէջ...»

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Իրաքի նորընտիր մարզպան սըր Կիլպըրթ Քլէյթըն եւ Թուրքիոյ անգլիական դեսպան սըր Ճորճ Քլարք առջի օր Պոլսէն Էնկիւրի մեկնեցան: Անոնք տեսակցութիւններ պիտի ունենան վարչապետ Ըսմէթ փաշայի եւ արտաքին Նախարար Թեվֆիք Րիւշտի պէյի հետ:

Վ.ԼԱՏԻԿԱՒԿԱՍի մէջ երկրաշարժ պատահեցաւ: Ժողովուրդը խուճապահար լեռները փախաւ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

5 ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ ԵՐԵՒԱՆԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ

«Թայմզ»ի 13 Փետրուարի թիւին մէջ հրատարակուած հեռագրէ մը կը տեղեկանանք թէ բոլշեւիկեան դատարան մը Երեւանի մէջ մահուան դատապարտած է հինգ գիւղացիներ, տեղական Սովետներու Նախագահը սպաննած ըլլալու ամբաստանութեամբ:

(ԽՄԲ.— Հեռագրին մէջ մանրամասնութիւն չի տրուիր: Սակայն կը թուի թէ յիշեալները ամբաստանուած են իբրեւ սպանիչ․ երը նոր Բայազիտի գաւառային գործադիր կոմիտէի նախագահ Խաչինեանի: Այս վերջինին սպանութեան մասին Մոսկուայէն առնուած հեռագիր մը հրատարակած ենք Յառաջի 16 յունվ.ի թիւին մէջ:)

3000 ՅՈՒՆԱՀԱՅԵՐ Կ'ՈՒԶԵՆ ԳԱՂԹԵԼ

Սելանիկի Հորիզոնը իր 6 փետր.ի թիւին մէջ կը գրէ «Արտագաղթի աղէտը», «1519 հոգինոց ցանկ մը Ներկայացուեցաւ Սելանիկէն», «Ուրիշ հազարեակ մըն ալ արձանագրուած է» խորագիրներով.—

Դէպի Հարաւային Ամերիկա գաղթելու տրամադիր հայրենակիցներու արձանագրութիւնը կը շարունակուի քաղաքիս մէջ:

Անցեալ օր, լրացած է Ա. ցանկը, որ կը բաղկանայ 444 ընտանիքէ, ընդամէնը 1519 շունչ, այր, կին, երախայ: Այս ցանկը, Նոյնութեամբ եւ մանրամասն ծանօթութիւններով, անցեալ օր յանձնուած է Բարեգործականի ատենապետ Տօքթ. Գ. Ասլանեանին:

Պ. բժիշկը, կրկին անգամ թելադրած է իրեն Ներկայացող պատուիրակութեան, հրաժարիլ այս գաղափարէն եւ թոյլ տալ իրեն, որ դիմում ընէ Բարեգործականի կեդրոնին, խնդրելով որ, փոխանակ Հար. Ամերիկայի, Սուրիոյ մէջ զետեղուին այստեղի գաղթականները:

Պատուիրակութիւնը, յանուն արձանագրուած հազարեակներու, մերժած է միանգամընդմիշտ այդ առաջարկը, պատճառաբանելով որ, այդ հողամասը, ապագայի տեսակէտէն որեւէ երաշխիք չի Ներկայացներ իրենց, իբրեւ թրքական սահմանամերձ շրջան: Մանաւանդ որ, միւս կողմէն, Սուրիոյ Հայերը իրենք կը գաղթեն:

Տօքթ. Գ. Ասլանեան, տեսնելով որ կարելի չէ տարհամոզել շոգիի վրայ Նստած գաղթականութիւնը, խոստացած է իսկոյն Բարեգործականի կեդրոնին փոխանցել եղած դիմումը, Ներկայացուած ցանկով միասին:

Միւս կողմէն, հայ գաղթականները, գունդագունդ կը դիմեն արձանագրիչ յանձնախումբին, որպէսզի զիրենք ալ արձանագրեն: Ներկայացուած 1519 հոգիի ցանկէն զատ, յանձնախումբին մօտ արձանագրուած է ուրիշ հազարեակ մըն ալ, որուն ցանկը չէ յանձնուած տակաւին, սպասելով Ա. ցանկի մասին ըլլալիք կարգադրութեան:

Արձանագրութիւնները կը շարունակուին եւ կը կարծուի թէ, երկրորդ ցանկն ալ պիտի գոցուի մօտ օրէն, 1500 հոգիով: Այնպէս որ, Նախատեսուած համրանքէն աւելի՝ 3000 հոգինոց կարաւան մըն է որ պատրաստ կը սպասէ, Նետուելու համար ովկիանոսներէն անդին:

Արձանագրուածները, Պէշ Զինարի, Հարմանգիւղի, Թէնէքէ Մահլէի, ինչպէս Նաեւ քաղաքամէջի Լահանա փազար եւ Պիթ փազար թաղամասերու բնակիչ գաղթականներն են:

Յանձնախումբի անդամներէն կ'իմանանք որ, գաղթականութիւնը, մինչեւ ամսոյս վերջը պիտի սպասէ Բարեգործականի պատասխանին: Եթէ մինչ այդ պատասխան մը չգայ եւ կամ, եթէ եկած պատասխանը ժխտական ըլլայ, այդ պարագային, որոշած են ուղղակի դիմում կատարել Հելլէն կառավարութեան, յանուն գաղթելու տրամադիր 3000 հայ գաղթականներու, խնդրելով որ, պետական միջոցներով, անհրաժեշտը տնօրինուի, դիւրացնելու համար իրենց մեկնումը Յունաստանէն դէպի Հարաւային Ամերիկա:

Տրոցկի Պոլիս հասած

Էնկիւրիէն 13 փետր թուականով կը հեռագրեն «Հավաս»ի գործակալութեան.—

Թերթերը կը գրեն թէ Տրոցկի երէկ իրիկուն Պոլիս հասած է:

⁂ Շիքակօ Թրիպիւնի պոլսոյ թղթակիցն ալ փետր. 13 թուականով կը հեռագրէ.— Իմ ստացած տեղեկութիւններուս նայելով, Լեւ Տրոցկի իր կնոջ եւ երկու զաւակներուն հետ երեքշաբթի ժամը 4ին պահակներու ընկերակցութեամբ հոս հասաւ «Իլլիչ» շոգենաւով որ Սեւ ծովու մէկ Նաւահանգիստէն ճամբայ ելած էր:

Ամենախիստ գաղտնապահութիւն հրամայուած էր իշխանութեանց կողմէ, որոնք փորձեցին Տրոցկին պահել լրաբերներէն: Նաւահանգիստի պաշտօնեաները քարափին վրայ սպասող լրաբերներուն ցոյց կուտային շոգենաւէն ելլող կարգ մը ռուսեր, յայտարարելով. «Տրոցկիի պատկերը տեսած էք, Նայեցէ՛ք այս շոգենաւին մէջ չէ»:

Ետքէն՝ իրիկուան ժամը 6.30ին՝ մտածելով որ ամէն կասկած փարատած է, Տրոցկի, կինը եւ երկու զաւակները՝ պահակին եւ զինուորական թիկնապահի մը ընկերակցութեամբ, ինքնաշարժերով գացին խորհրդային դեսպանատունը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՎԵՐՋԻՆ ՇՆՈՐՀԸ

Ամերիկայէն հասած լուր մը կ'ըսէ թէ՝ ելեկտրական աթոռին վրայ բարձրանալու նախօրեա. կին՝ մահապարտ մը ցաւ յայտնած է որ չպիտի կրնայ իր կարդացած թերթօնին վերջին թիւերն ալ կարդալ, քանի որ մտադրուած է իրեն ժամանակ չթողուլ:

Փոխանակ ելեկտրականութեան էութիւնը գուշակել փորձելու, մահապարտը գլխու ցաւ ունեցած է ու անտանելի գտած է վէպի հերոսին գլխուն գալիքը գիտնալէ առաջ իր գլխուն գալիքին վրայ մտածել:

Ինչպէս կը տեսնէք, գրականութեան աննկուն սիրահար մըն է այս մահապարտը: Ամերիկայի մէջ՝ ուր հանգստաւէտութիւնը իր զենիթին հասած է… Նոյն թերթին տնօրէնը փութացած է հետաքրքրուող դատապարտեալին ձեռագրով ճանչցնել թերթօնին վերջաւորութիւնը, որմէ յետոյ, մեր մարդը լաւ տրամադրութիւններով աչլցուն, մօտեցած է անդենականի վարագոյրին:

Աhա թէ ո՛ւր կը հասնին բարի տրամադրութիւնները: Այս «վերջին շնորհ»ը երգիծաբանին մտքէն իսկ չպիտի անցնէր:

Միայն ինծի կը թուի թէ՝ մահապարտը յանցաւոր է իր կարճամտութեան մէջ… երբ կը մոռնայ որ իր կեանքին կրճատումը աթոռի մը վրայ Նստելով չի վերջանար, թէ՝ այդ աթոռը իրականին մէջ fauteuil d'orchestre մըն է, անդին գերազանցօրէն հետաքրքրական խաղարկութեան մը հետեւելու համար:

Անհաւա՞տ մը ուրեմն…:

Ջեմ կարծեր: ընդհակառակն հաւատացեալ մը: Քանի որ ան փափաք կը յայտէ թերթօնը լմնցնելէ վերջ աթոռի մը մէջ Նստած՝ ճամբորդութեան ցուպը ձեռք առնել . . . : Պատճառը մի փնտռէք: կը բաղձայ իր կարդացածէն ամբողջական տպաւորութիւն մը տանիլ իր հետը:

Ջեզմէ ո՞վ եթէ մահուան դատապարտուէր, չպիտի ուզէր «Ժամանակ»ի թերթօնը լմնցնելէ վերջ միայն մեռնիլ: Ո՞վ գլխու պտոյտ մը չպիտի զգար, եթէ կախաղանին մօտ ենար առանց Օր. Նունիկի տողերը վերջին անգամ մը կարդացած ըլլալու…

Ի հարկէ «Ժամանակ»ն ու Օր. Նունիկն ալ գոհ պիտի ըլլային: Իրենց tirageը պիտի աւելնար:

Եւ հաւանաբար, ամերիկեան թերթին տնօրէնն ալ Նոյն Նպատակով յղացած է այս պատմութիւնը:

Ես որ պատմեցի ու դուն որ կարդացիր, երկուքս ալ գոհ ենք այս… հէքեաթին:

ԽԴ. ԲԵՕՎՏԱՑԻ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԵՊԸՆԹԱՑԸ

Փարիզ Պոլիս ճեպընթացը որ յունուար 31էն ի վեր ձիւներու մէջ մնացած էր, Պոլիս հասաւ առջի գիշեր:

Ճամբորդները (18 հոգի) պատմեցին թէ Չէրքէզքէօյ հասնելուն առաջին գիշերը, ճեպընթացի երկու վայրաշարժերուն ալ խողովակները սառեցան: Յետոյ երեք օր սարսափելի ձիւնի փոթորիկ մրրրիեց: Վակոններուն մէջ զերոյէն 17 աստիճան ցուրտ կ'ընէր:

Չէրքէզքէօյի գիւղացիները ամէն օր սեւ հաց, վառեակ եւ Նապաստակ կը բերէին ճամբորդներուն, որոնք մինչեւ վերջը թուղթ կը խաղային, կը կարդային եւ ֆոնոկրաֆ մտիկ կ'ընէին:

ԱԿՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

Հայաստան անցնելէ առաջ, երկու խօսք ալ Բագուի մասին։

Բագու, անթարոյականութեան այս հռչակաւոր բոյնը շատ մեծ փոփոխութիւններու ենթարկուած է արտաքնապէս։ Նոր շէնքեր, փողոցներ, ելեկտրական լուսաւորութիւն, թրամուէյներ եւայլն ուշադրութեան արժանի են։ Բագուն առաւելապէս բանուորական կեդրոն մըն է, տասնեակ հազարաւոր գործաւորներով լեցուած։ Նաւթահորերու շահագործման եւ արդիւնաբերութեան գործերը հիմա շատ կանոնաւոր հիմքերու վրայ դրուած են։ Այցելեցինք քանի մը բանուորական հիմնարկութիւններ եւ գործարաններ եւ գոհ մնացինք։ Սակայն Բագուն ալ անգործ բանուորներու մեծ բեռով մը կը տառապէր։ Ազրբէջանի Թուրքերը առհասարակ շատ աննպաստ դիրք բռնած են դէպի խորհրդային իրաւակարգը եւ յոյս չունին, որ երկար տեւէ։ Բագուի մէջ Թաթար-Թուրքերը կատարելապէս տէր են իրենց երկրին եւ ամէն ինչ կ'ընեն յօգուտ Թրքութեան։ Ամէնէն ճնշուած եւ արհամարհուած տարրը Բագուի մէջ՝ Հայն է։

Թիֆլիսէն անցանք Հայաստան եւ առաջին առթիւ իսկ այցելեցինք Լէնինական (նախկին Ալեքսանդրապոլ) քաղաքը։ Արագած լերան ստորոտին, Շիրակի դաշտին մէջ բազմած այս քաղաքին անունը — Լէնինական-խորթ կը հնչէր մեր ականջներուն։ Մեծն Պետրոսը շինեց Պետերբուրգ քաղաքը, բայց այսօր ան Լէնինկրատ կը կոչուի, Լէնինի անունով։ Սա կերպով մը հասկնալի է. սակայն Հայոց երկրի այս փոքրիկ քաղաքը Լէնինական կոչուեր է յանուն ի՞նչի, Լէնինի՞...։ Որքա՜ն շինծու եւ կեղծ անուանակոչում։

Շիրակի ջրանցքը այս գաւառին համար անտեսական, իրական մեծ բարիք մըն է։ Երկրաշարժէն կործանուած այս քաղաքը կամաց կամաց վերակենդանութեան եւ վերաշինութեան նշաններ ցոյց կուտայ, սակայն ափսո՜ս, որ ժողովուրդը տխուր է, եւ ընկճուած։

Մեր հրաժեշտը կուտանք քառագագաթ Արագածին եւ Շիրակի դաշտին ու կ'ուղղուինք դէպի խորհրդային Հայաստանի մայրաքաղաքը՝ Երեւան։ Գնացքի մէջ կը դիտենք հայութեան ազատութեան եւ անկախ հայրենիքի գաղափարը խորհրդանշող լեռը — Արարա՜տ։ Որքա՜ն գեղեցիկ է։ Ձիւնապատ գագաթը կը շողայ արեւու շողերուն տակ։ Իր ստորոտը Արարատեան դաշտն է, ծածկուած արշալոյսի աղջամուղջով, իսկ Հայոց նուիրական գետը — Մայր Արաքսը — հանդարտ ծփանքով կը պատռէ դաշտին կուրծքը ու կ'երթայ դէպի արեւելք։

Վերջապէս ահա Երեւան։

Հայաստանը, կովկասեան խորհրդային հանրապետութիւններու մէջ ամէնէն աղքատն ու խեղճն է թէ իր տարածութեամբ, թէ տնտեսութեամբ եւ թէ բնակչութեամբ։

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, մենք Երեւանի մէջ մուրացկանութիւն չտեսանք, ինչ որ համատարած էր ամբողջ Ռուսաստանի մէջ։

Պաշտօնական աղբիւրներէ մեզ յայտնեցին, որ Երեւանի մէջ 5000 անգործներ կան, սակայն յետոյ ստուգեցինք, որ անգործներու թիւը 8000ի կը հասնէր։

Հայաստանի շինարարական ձեռնարկները ուշադրութեան արժանի են.— Ալլահվէրտի կայարանի պղնձահանքերը, Լէնինականի մանածի գործարանը, Շիրակի ջրանցքը, կառուցուած քանի մը գիւղեր։ Շինարական աշխատանքները մեծ թափով կատարուած են եւ կը կատարուին մանաւանդ Երեւանի մէջ՝ ուր ուշադրութեան արժանի են, Նոր դրամատան, հիւրանոցի, հողային գործավարութեան, համալսարանի, երաժշտանոցի, եւ այլ նոր շէնքեր։ Լրիւ կամ կիսկատար կան դեռ զանազան տեսակի շէնքեր։ Այս բոլորէն յետոյ յիշենք նաեւ ելեկտրական լուսաւորութեան կայանները, որոնք կը լուսաւորեն ոչ միայն Երեւանը այլեւ շրջակայ գիւղերը։

Երկրի մէջ կը կառուցուին ճամբաներ, կը շահագործուին հանքերը։ Ասոնց վրայ աւելցնենք նաեւ Սարդարապատի ջրանցքի աշխատանքները եւ Զօրագետի վրայ հաստատուելիք մեծ կայանի գործերը։

Հայաստանի համալսարանն ու երաժշտանոցը գնահատութեան արժանի հիմնարկութիւններ են այսօր։

Տնտեսական կեանքը շատ խղճալի է ամբողջ Հայաստանի մէջ։ Ուտեստի եւ հագուստեղէնի պակասութիւնը խիստ զգալի է. համեմատաբար հացը առատ է։ Մասնաւոր առեւտուրը այնքան ինկած է և պետութեան կողմէ տուրքի եւ տուգանքի դրուած, որ ամէնէն հասարակ եւ մանր առեւտրականներն անգամ ձեռնթափ կ'ըլլան իրենց գործերէն եւ անգործութեան կը մատնուին։ Հայ բոլշեւիկները խորին ատելութեամբ լեցուած են Հայաստանի մէջ ապրող Թրքահայերու հանդէպ, զանոնք համարելով հակաբոլշեւիկ եւ վտանգաւոր տարրեր։ Կ. Պոլսէն եւ Յունաստանէն եկած Թրքահայ գաղթականներու վիճակը սոսկալի է մանաւանդ Երեւանի մէջ ուր բնակարանի ծանր տագնապի պատճառով, հարիւրաւոր ընտանիքներ կծկուած են կիսաւեր շէնքերու եւ կամ խոնաւ, գետնայարկ խանութներու մէջ։

Խորհրդային Հայաստանի մէջ շատ մեծ համեմատութիւն կը կազմեն դատարկապորտ պաշտօնեաները, որոնք գլխաւորաբար Ղարաբաղցիներ են։

Բժշկութիւնը թէեւ բաւական յառաջ գացած է Հայաստանի մէջ եւ հանրային առողջապահութիւնը պետութեան հսկողութեան տակ կը գտնուի, բայց վեներական ախտեր եւ սեռային հիւանդութիւնները լայն չափերով տարածուած են թէ քաղաքներու եւ թէ գիւղերու մէջ։

Անգործութենէն եւ փողոցային դատարկապորտ կեանքէն ծնունդ առած են փողոցային սրիկայութեան ամէն տեսակ դէպքեր, որոնք ամէն օր եւ գրեթէ ամէն ժամ կը կատարուին Երեւանի փողոցներուն մէջ։ Գողութեան, սպանութեան, զեղծարարութեան, կաշառքի եւ այլ ամէն տեսակ ծանր ու թեթեւ ոճիրներ անպակաս են։ Օրէնքի մարմնացումը նորէն Չեկան է, որ իր լրտեսական ցանցերը սփռած է երկրի ամէն կողմերը՝ պետական հիմնարկութիւններէն մինչեւ ընտանիքներու խորքերը։

Չեկան անխնայ է իր լրտեսական եւ դատական աշխատանքներուն մէջ։ Բոլշեւիկն ու հակաբոլշեւիկ տարրերը հաւասարապէս կ'արժանանան Չեկայի լրտեսներու բարեհա՜ճ ուշադրութեան։ Չեկան զարհուրելի է իր պարտականութեան մէջ։ Իբրեւ դատարան նա աւելի ուժեղ եւ անխնայ է քան բուն դատարանը։ Օրինակի համար, հասարակ ոճրագործ կամ մարդասպան մը դատարանի միջոցով 3 կամ 4 ամիս, շատ շատ մէկ տարի բանտարկութեան կ'արժանանայ եւ ի վերջոյ զանազան պատրուակներով կ'ազատուի։ Այս պարագան է ահա — թեթեւ պատիժը — որ առիթ կուտայ յաճախակի ոճիրներուն եւ սպանութեանց։

Չեկայի ուժն ու անունը ոչ մէկ տեղ այնքան ահարկու է, որքան Հայաստանի մէջ։ Հոգեւորականներու, Դաշնակցականներու եւ բոլոր հակախորհրդային տարրերու հանդէպ Չեկան անողոք է եւ անխնայ։ Հայաստանի Չեկայի պետ Օսիպովը (Յովսէփեան) շատ ատելի եւ զզուելի դարձած է։ Չեկայի լրտեսները կը վխտան ամէն կողմ, որպէսզի լսեն թէ ինչ կը խօսին, կը մտածեն եւ կը կարդան հակաբոլշեւիկ տարրերը։ Խղճի, մտածումի, զգացումի, ըմբռնումի հոգեկան արտայայտութիւններն անգամ լրտեսութեան ենթակայ են։ Արտասահմանեան ո՛րեւէ հակաբոլշեւիկ թերթ կարդացող եթէ բոլշեւիկ չէ, իսկոյն կը ձերբակալուի, կը բանտարկուի եւ մինչեւ անգամ կ'աքսորուի։ Հայրենասիրական, ազգային եւ կրօնական երգեր երգողները (հաւաքոյթներու մէջ) կը համարուին իբր հակաբոլշեւիկ պրոպագանդիստներ։ Կը պատմեն որ «Մեր հայրենիք» երգող երիտասարդ մը երեք տարի աքսորի դատապարտուելով քշուեցաւ ցուրտ Սիպերիա, իսկ հասարակ ոճրագործ մը, մարդասպան մը միայն մէկ տարի կամ աւելի քիչ «ազատազրման» կ'ենթարկուին։

Չեկան վերին հրամանով գիտումնաւոր, սուտ լուրեր եւ հակապետական բանսարկութիւններ կը ստեղծէ։ Այս լուրերը խակոյն շրջան կ'ընեն երկրին մէջ։ Եւ ահա Չեկան գործի կ'անցնի. նախ խմբական ձերբակալութիւններ կը կատարուին, տուգանք, բանտարկութիւն, խուզարկութիւններ, աքսոր եւայլն իրար կը յաջորդեն եւ այսպէս երկիրը միշտ ահ ու սարսափի տակ կը մնայ։ Հայ բոլշեւիկները աւելի ուղղափառ են, քան Վրացիներն ու Թուրքերը։ Բոլշեւիսմը Կովկասի երեք հանրապետութիւններէն աւելի շատ տեղ գրաւած է Հայաստանի մէջ։ Մինչ Վրացիներն ու Թաթար-Թուրքերը բոլշեւիկեան լուծին տակ դարձած են կատաղի ազգայնոլներ, հայ բոլշեւիկները ճիշտ հակառակն են, եւ հայահալած քաղաքականութեան կը հետեւին բուն իսկ Հայաստանի մէջ։

*
* *

Քանի մը խօսք ալ Էջմիածնի մասին։

Կրնանք ըսել որ Էջմիածին իր ամբողջ գոյութեան ընթացքին այսպիսի բարոյական եւ նիւթական ծանր հարուածներու ենթարկուած չէր։ Էջմիածինը զրկուած է իր բոլոր հողերէն, կալուածներէն եւ ամէն տեսակ տնտեսական եւ մշակութային հիմնարկութիւններէն, որոնք բոլորն ալ բռնագրաւուած են հայ բոլշեւիկներու կողմէ։ Վանքին թողեր են միայն հասարակ, հին ջրաղաց մը, որմէ կը ստանայ օրական 10—15 փութ ալիւր, իբրեւ սնունդ 13 միաբաններու։ Վանքի ամբողջ շէնքերը գրաւուած են բոլշեւիկներու կողմէ և միաբանները քշուած են հին վեհարանի շէնքը։ Չեկան լրտեսներ ունի մինչեւ անգամ վեհարանի եւ միաբանութեան մէջ։ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի ուղարկած եւ ստացած ամբողջ գրութիւնները Չեկայի կողմէ գրաքննութեան կ'ենթարկուին։ Առհասարակ Էջմիածնի ամբողջ գործերը ամենախիստ հսկողութեան ենթակայ են։ Էջմիածինը պետութեան կողմէ հռչակուած է իբր հակաբոլշեւիկեան բոյն, ուր սակայն կայ յատուկ կոմիսար մը, որ կապ կը պահէ պետութեան եւ վանքին միջեւ։ Հակակրօնական պայքարը սոսկալի չափերու հասած է։ 1929ի Ծննդեան տօներու առթիւ Հայաստանի մէջ ձերբակալուեցան քահանաներ, որպէսզի եկեղեցական տօները չկատարուին։ Եկեղեցի գացող դպրոցական աշակերտներուն յայտարարուած է որ «եթէ եկեղեցի երթաք, դպրոցէն կը վռնտուիք»։ Ազատ Եկեղեցականներն այժմ վարկաբեկուած են եւ հաւասարապէս կը հալածուին կառավարութեան եւ ժողովուրդին կողմէ։ Ազատ Եկեղեցականները նախ հովանաւորուեցան կառավարութեան կողմէ եւ պայքար մղեցին Էջմիածնի դէմ։ Անոնք չյաջողեցան իրենց անձնական եւ մութ նպատակներն իրագործել։

«Անաստուածներու Միութիւն»ը ուժգին պայքար մը կը մղէ կրօնի եւ եկեղեցիին դէմ։ Բաղաքներու եւ գիւղերու մէջ յատուկ դասախօսութիւններ կը կարդացուին անկրօնութեան օգտակարութեան մասին։ Հոգեւորականները ամենուրեք հալածանքի և անարգանքի ենթարկուած են։ Անոնց մարդկային տարրական իրաւունքներն անգամ կ'ոտնահարուին։ Անկրօնութեան պայքարը ամէնէն աւելի թափով եւ եռանդով կը կատարուի Հայաստանի մէջ, ուր ժողովուրդը ամէնէն աւելի ճնշուած, սարսափահար եւ ծանր վիճակի մը ենթակայ է։ Հայաստանի մէջ Թուրքերը եւ ուրիշ օտարազգիներ շատ աւելի ազատ եւ հանգիստ ձգուած են, քան բուն իսկ հայ ժողովուրդը։

Կարմիր բանակն ու Չեկանահա բոլշեւիսմի գոյութեան գլխաւոր ազդակները, որոնք այնքան ուժեղ են Լէնինդրադէն մինչեւ Երեւան։

Խօսքի, խղճի եւ մամուլի ձայնը իսպառ խեղդուած է խորհրդային երկիրներու մէջ։ Օտար թղթակիցներու գրութիւններն ալ Չեկայի գրաքննութեան ենթարկուելէ յետոյ միայն կ'ուղարկուին թերթերուն։

Այս բոլորէն յետոյ, սակայն, զարմանալի կերպով ֆինաւոր յոյսի մը նշոյլները կուգան տանելի դարձնել կեանքը խորհրդային երկիրներուն մէջ, ուր թէեւ մարդիկ լուռ են, բայց քարերը կ'աղաղակեն ու կը բողոքեն կարմիր բռնակալութեան դէմ։

ՀԱՅՐԵՐՆ ՈՒ ՈՐԴԻՆԵՐԸ

Վերջերս աւելի քան երբեք, օրուան բոլոր պահերուս ջերմ հաւատքով կը լսեմ մեր մեծ բանաստեղծին՝ Յ. Թումանեանի սա մէկ քանի բառերը.

— «Ապրե՛ք երեխէք, բայց մեզ պէս չապրէք»...։

Կը լսեմ տխրութեամբ ու դառնութեամբ, երբ նկատի կ'ունենամ մեր երէկն ու այսօրը, հայրերու եւ որդիներու ապրած կեանքն ու միջավայրը։

Տարիներ են անցեր, կեանքն ու աշխարհքը փոխուեր, երեխէքը հասունցեր հայրեր են դարձեր, սակայն որդիները հայրերու կեանքով կ'ոգեւորուին դեռ, անոնցմով կ'ապրին, անոնց նուիրումի, բարոյականի ուժովը կը հաւատան դեռ։

Անէ՞ծք թէ օրհնութիւն էր բանաստեղծին ցանկութիւնը որդիներու համար։

Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ կը խորհին անոնք, որ վաղուց մոռցած են հայրերն ու անոնց կտակները, նոր կեանքի, նոր միջավայրի եւ բարոյական նոր ըմբռնումներու աշխարհին մէջ,— գիտեմ սակայն անձնապէս, որ աւելի ծանր անէծք չէր կրնար ըլլալ ներկայ հայ որդիներուն՝ քան Թումանեանի ցանկութիւնը։

— Մեր հայրերը, անհամեմատ նպաստաւոր պայմաններու մէջ մեծցան ու զարգացան թէ իբրեւ հայ եւ թէ իբրեւ մարդ, առհասարակ։ Կեանքը իր առօրեայ հոգերովը չճնշեց անոնց ուսերուն այն ահարկու թափովը, որ կը տեսնենք այսօր։ Իր հանրային, բարոյական, կրթական եւ կրօնական բնաշխարհն իսկ, միշտ աւելի պայծառ, աւելի զուարթ ու շնչելի մնաց, հակառակ այն մեծ իրողութեան, որ Հայը Հայ էր ամէն տեղ. բայց երբեք Հայ՝ իր հարազատ երկրին մէջ, որպէս քաղաքացի հայ պետութեան։ Ու թերեւս, այս մէկ հատիկ ցաւն էր — գիտակից մարդկութեան համար ամենամեծ ցաւը — զոր խնայել կ'ուզէր մեր բանաստեղծը ծաղկող սերունդներուն։ Եւ այս ցանկութիւնը այս բանաստեղծին, որ միշտ մնաց համեմատաբար երջանիկ իր շրջանակին ու սերունդին մէջ, որքան իբրեւ հայ մարդ, նոյնքան եւ իբրեւ բանաստեղծ։

Ինչքա՜ն, սակայն, փոխուեր են ժամանակներն ու անոնց հետ ըմբռնումները։ Նայեցէք անգամ մը հայ կեանքին՝ իր բոլոր անկիւններէն։ Նայեցէք ու համեմատութեան դրէք զայն երէկի հետ ու եթէ կրնաք պահեցէք ձեր ներքին պոռթկումները։

Երազը, որ սրբազան հաւատամքը դարձաւ մեր հայրերուն, իրականացաւ օր մը։ Հոգ չէ թէ ծանր պայմաններու տակ։

Եղաւ օր մը, երբ Հայը տեսաւ իր հայրենի երկրի մէկ մասին ազատագրումը։ Ապրեցաւ հայրենիք ունենալու բնական հպարտութեամբ։ Նոր եռանդ, նոր թափ զգաց իր բազուկներուն եւ մտքին մէջ, Հայն ու հայ կեանքը, Հայոց աշխարհով վերակենդանացնելու։ Ու թէեւ անհամեմատօրէն դժբախտ պայմաններու մէջ քան իր հայրերը, այնուամենայնիւ օրհնեց յիշատակը անոնց, որոնք թելադրեցին «ապրի՛ք, երեխէ՛ք, բայց մեզ պէս չապրէք»։

Շատ շուտ անցան այդ օրերը սակայն։

Եղան մարդիկ ալ, որ չուզեցին տեսնել այդ արագ փոփոխութիւնը, եւ մեղադրեցին բոլոր անոնք որ աւելի պարզ լոյսով տեսան, քան իրենք, իրենց ամպոտած աչքերովը։

Այսօր, սակայն, այլ է իրականութիւնը։

Հայրենիքի համատարած կարօտը իր յոգնած աչքերուն, անօթի ու մերկ, բոլորէն մոռցուած ու հալածական Հայը աշխարհի շուրջանը կ'ընէ՝ անդադար փնտռելով անկիւն մը նստելու, ծածք մը պատսպարուելու, քար մը իր գլուխը դնելու։ Վերջապէս ափ մը հող՝ իր աշխատանքը տրամադրելու համար։

Հակառակ այս մալդակուլ աղէտներուն, Հայը կ'ապրի դեռ։

Թշնամիի համար վտանգաւոր այս տոկունութիւնը, հանգիստ չի տար «Հայ հայրենիք, հայ ղեկավարներուն»։ Յոյսի, հաւատքի, եղբայրական օգնութեան ներշնչումի փոխարէն «Հայաստան»ը ատելութեան, այլասերման թոյնն է որ կը ներարկէ իրմէ հեռու, շատ հեռու տարածութիւններու մէջ ինկած հայ հաւաքականութիւններու մէջ։

Ահա՜, մեր օրերու հայ մարդու ճակատագիրը, որ նման չէ երէկին ո՛չ իր դրական եւ ո՛չ ալ բարոյական գիծերով։ Եթէ երէկ Հայը թափառական չէր այսչափ եւ համեմատաբար հանգիստ՝ զարգացնելու իր նիւթական եւ բարոյական արժէքները, հայրենիքի կարօտին սաստկութեան տակ, այսօր Հայը թափառական է ու անապահով նիւթական եւ բարոյական ասպարէզին մէջ, մինչ հայրենիք ունի իր սեփական հողին վրայ։

Երէկ հայրենիքի անորոշ երազը ներշնչարան էր հայ մարդուն, բարձրացնողն ու բարոյական արժէքներու ծնողը։ Այսօր իրական հայրենիքը հալածիչն է հայ մարդուն, ապականողն ու այլասերողը հայ բարոյականութեան, քանդիչը հայ հաւաքականութեան։

Ճի՞շդ է չապրեցանք մեր նախորդներու նման, բայց ահա կ'ապրինք այնպիսի քաշքշուքով մը, որ կը մղէ մեզի կրկնել բանաստեղծին խօսքերը, մեր յաջորդներու համար.

«Ապրե՛ք, երեխէ՛ք, բայց մեզ պէս չապրէք»։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՆԿԱՐԻՉ Հ. ԱԼ…

...լլարի ծանօթ ցուցասրահին (...alerie) մէջ:

Բազմազան են այդ գործերը. ...անկար, դիմանկար, «էթիւտ», ...այլն:

Եւ որովհետեւ նկարիչը առաջին ...ցուցահանդէսն էր որ կուտար, ան... ...ով կը ներկայացնէր նմոյշներ ...ն բոլոր գործերէն, զորս պատ... ...ստած է 1900 թուականէն ի վեր: ...ինչպէս որ այդ ցուցահանդէսը ...եանաքի նկարչութեան պատ... ...ութիւնն էր, որ կուտար պատկե... ...իր զարգացման:

Ալեանաք նախ ուզած է ըլլալ ...ոփ նկարիչը, ինչպէս Ահարոն... ...ն եղած է վիշտի երգիչը: Այն ...ջանին, երբ Ահարոնեան բացաւ ...րցունքի հովիտը, Ալեանաք ու... ...ց այդ ցնցող եւ սարսռալի ...ատկերները առնել կտաւի վրայ: ...առաջին փորձն է Վրէժին ...ւթը նկարը, ներշնչուած Ահա... ...նեանէն: Հարս մըն է, նուաղած ...կած է գետին. պատռած են ...նոր հագուստները, ինչ որ կը ...նակէ թէ կռիւ ըրած է բռնա... ...րողին հետ: Ցաղթուած, պա... ...իը տուած, ուշակորոյս կը քնա... ...յ: Սկիհի պէս աղուոր մէկ ծիծը ...ուրս է ժայթքած, իր մանուկը ...անօթի է, ինկեր է վրան եւ կը ...ծէ կաթը իր բռնաբարուած ...օր: Նկարը ունի հրդեհի գոյն ...ն մը:

Դարձեալ 1900 թուականէն ...աւարտ գործ մը, որ կը ներ... ...յացնէ Թիֆլիսի վանքին եկե... ...ցիին ներսը: Այս գործը թան... ...գին է անոր համար, որ հիմա ...յութիւն չունի այդ եկեղեցիին ...րսը: Հին գորգ մը, անկիւն մը: Յաջող է վրացի մուշայի մը ...մանկարը, կոշտ, վայրագ եւ ...ժեղ:

Քանասեղծ Կոստան Զար... ...անը, ըմբոստ ու երազկոտ:

Մէնիլ Վալի խարակները, ա... ...ւին մէջ եփած հողի գոյնով եւ ...տրանքով, եւ ծովուն կապոյտ ...ղանցքով:

Տէննըմոնի ջաղացքը, որուն ...քը հայելի են կոտրեր կարծես, ...նքան բնական են ցոլացումները: Փոթորիկէն յետոյ, որ կու... ...նայ լուացուած ու թարմ օդին ...պէտանքը, եւ պուրակը որ կը սար... ...այ խորքէն:

Լօի Ճամբան, որուն թաւիշին ...էջ արեւը գունաւոր ջուրի նման ...հոսի:

Ռամպույեէի պարտէզին մէջ ...շանի եւ վարդի ողկոյզներուն ...րկարի արեւը եւ տաքութիւնը ...նստի գետնին վրայ գորգի ...ան:

Եւ պոլսական տեսարանները, ...ք լոյսի, շքեղ գոյներու եւ չա... ...ազանց թափանցիկ երկինքի մը ...տկերացումով:

Ալեանաք օժտուած եւ տա... ...ղաւոր արուեստագէտ մըն է:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՀԱՇՈՒԵԼ ՏՈՒՐՔԻ ԵՆԹԱԿԱՅ ՇԱՀԵՐԸ

Սովորաբար առեւտրական եւ ճարտարարուեստական շահերու վրայ տուրքը կը գանձուի հաստատութեան մը ընդհանուր շահին համեմատ: Բայց այս ընդհանուր շահը հաշուի առնելով չէ որ տուրքի յայտարարութիւնը պէտք է ըլլայ: Որովհետեւ նոյնիսկ զուտ շահը ճշդելէ յետոյ դեռ, օրէնքը կարգ մը զեղչեր կ'ընդունի ի նպաստ հարկատուին: Ստորեւ ցոյց կուտանք թէ ինչ կերպով պէտք է հարկանելի գումարին վրայ զեղչեր կատարել:

Նախ ընդհանուր շահէն պէտք է զեղչել անշուշտ, ինչ որ սովորաբար կը զեղչուի երեւան հանելու համար զուտ շահը,— ընդհանուր ծախքեր, գլխավճարներ, վնասներ, եւայլն:

Ընդհ. ծախքերուն մէջ, ձեռնարկին տեւականութեանը համար անհրաժեշտ բոլոր ծախքերուն հետ, կը մտնեն նաեւ հրդեհի դէմ ապահովագրական վճարումները, գործիքներու նորոգում, աշխատանքի արկածներ, նախորդ տարուան մէջ վճարուած ուղղակի եւ անուղղակի տուրքեր, գործի բերումով գործատիրոջ կատարած ուղեւորութեան ծախքեր, սէնդիկաներու անդամավճարներ, առեւտուրի կամ ճարտարարուեստի ճիւղին վերաբերեալ հրատարակութեանց բաժանորդագին: Բայց անշուշտ, ընդհ. ծախքերու մէջ մտցուելիք ամէնէն մեծ գումարը պաշտօնեաներու կամ գործաւորներու վճարուած վարձքերն են: Անոնց մէջ կը մտնեն նաեւ գործատիրոջ զաւակները, եթէ իրօք կ'աշխատին գործին մէջ եւ իբրեւ աշխատող՝ վարձք կը ստանան: Գալով գործատիրոջ կնոջը, սկզբունքով ընդունուած է թէեւ անոր տրուած վարձքերը մտցնել ընդհ. ծախքերուն մէջ, եթէ կ'աշխատի գործին մէջ, բայց, Տուրքերու վարչութիւնը կը մերժէ ճանչնալ այդ իրաւունքը:

Դարձեալ, Տուրքերու վարչութիւնը կը մերժէ հարկանելի գումարէն զեղչել այն գումարները զորս գործատէրը կ'առնէ իր արկղէն, իբր վարձք իր աշխատութեան եւ զանոնք կը մտցնէ պաշտօնէութեան վճարուած գումարներուն մէջ:

Նոյնպէս, առեւտրականին կողմէ իր գործին մէջ դրուած դրամագլխին տոկոսը ենթակայ է տուրքի: Բայց, բնականաբար տուրքի ենթակայ գումարէն կը զեղչուի տոկոսը, զոր առեւտրականը կը վճարէ ուրիշի մը, անկէ փոխ առնուած գումարի մը համար:

Դարձեալ, հակառակ ելմտական նոր օրէնքի տրամադրութեան այս տարի կարելի չէ տուրքի ենթակայ գումարէն զեղչել՝ նախորդ տարուան մէջ կրած վնասները:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ»

ԼԻՈՆ 12 փետր. (սեփ. թղթ.). — Շաբաթ երեկոյ Էմիլ Զոլա թատերասրահին մէջ ընկ. Մ. Մարութեան տուաւ իր հերթական ներկայացումը «Խաւարին մէջէն կամ փետրուար 18»: Առաջին վարագոյրին իսկ ժողովուրդը անձկութեամբ կը հետեւէր դերակատարներուն: Ա. արարը կը պատկերացնէր Հայաստանի Հանրապետութեան բեղմնաւոր շրջանը: Վարդան, գեղամի մեծ եղբայրը կը ներկայանար Դաշնակցական եւ կառավարութեան անդամ, իսկ գեղամ՝ համայնավար պատանի մը, որ անպատկառօրէն կ'արհամարհէ իր եղբօր դաւանանքը, կ'ըմբոստանայ իր ընտանիքի անդամներուն դէմ: Հակառակ Վարդանի եղբայրական թելադրութիւններուն գեղամ անդրդուելի կը մնայ եւ իր այդ անուղղայ ընթացքին պատճառով կը վտարէ տունէն: Բ. արարին Հայաստան համայնավարներուն ձեռքը անցած է եւ գեղամ նշանակուած Չեկայի պետ: Իբր այդ, կ'ուրանայ իր եղբայրն ու ծնողքը: Տեղի կ'ունենան զանգուածային ձերբակալութիւններ ու բանտերը կը լեցուին բանտարկեալներով, որոնց մէջ եւ գեղամի եղբայրը՝ Վարդան ու իր դպրոցական դասընկերներէն մէկը: Գեղամի ծերունի հայրը կը պաղատի որ եղբայրը արձակէ. հակառակ պարագային մայրը անոր ցաւէն պիտի մեռնի: Անօգուտ, գեղամ չեկիստի վայել անզգամութեամբ կ'արհամարհէ իր ծերունի հայրը եւ կուրանայ իր եղբայրը:

Միջոցներ կը խորհի բանտարկեալներէն գաղտնիքներ կորզելու եւ այդ նպատակաւ ալ իրեն վստահելի չեկիստներ իբրեւ բանտարկեալ բանտ կը դնէ եւ կը թելադրէ անոնց՝ բանտարկեալներուն ներկայանալ իբրեւ դաշնակցական, եւայլն: Գ. արարը կը ներկայացնէ փետր. 17ի գիշերը: Բանտարկեալները խումբ խումբ դուրս կը կանչուին հարցաքննութեան պատրուակով ու գնդակահարութիւններ տեղի կ'ունենան: Գեղամ իր ծերունի հայրն ալ բանտարկել կուտայ, որ պատահմամբ Վարդանի քով կը բերուի: Հայր ու որդի իրար կ'ողջագուրեն բանտին մէջ: Ներկաները ի տես այս սրտաճմլիկ տեսարանին կը սկսին լալ: Գեղամ կը ներկայանայ իր եղբօր սենեակը, դուրսէն կը կարդան բանտարկեալներու անունները. կը հրամայէ որ դուրս ելլեն: Հայրը չի ձգեր որ Վարդան եւ իր ընկերները մեկնին, ու գեղամի ոտքերը կը համբուրէ, կ'աղաչէ, կը պաղատի, անօգուտ: Կ'ուզէ հայրը համոզել թէ պարզ հարցաքննութեան մը համար է որ կը մեկնին: Հայրը նորէն կը պաղատի ու կուլայ... Վարդանը յեղափոխականի կեցուածքով կը խրախուսէ իր ընկերները, կը համբուրէ հայրը եւ բանտարկեալները դուրս կ'ելլեն: Քիչ վերջ կը լսուին համազարկի ձայներ Հայրը կը խելագարի բանտին մէջ, կ'անիծէ գեղամը: Ժողովուրդը անհանգիստ շարժումներ կ'ընէ ու իրարու կը փսփսան.«աս ի՞նչ խայտառակութիւն է, այսպէ՞ս կը կառավարեն երկիրը. դաշնակցականները որ թերթերով ու բռնով կը քննադատեն իրաւունք ունին որովհետեւ անոնք տեսած են իրենց աչքերով»: Դ. արարին, փետր. 18ը՝ քաղաքը գրաւուած է ամէն կողմէ: Չեկիստները փախչելու ճամբայ կը փնտռեն: Գեղամ մինակ նստած է չեկային մէջ: Ցանկարծ կը ներկայանայ իր եղբօր Վարդանի նշանածը եւ զէնքը ձեռքը դիտապաստ գետին կը փռէ գեղամը, լուծելով իր սիրելիներուն վրէժը: Հայկական եռագոյնը կը ծածանի, ժողովուրդը խելայեղօրէն կը ծափահարէ. «Կեցցէ՜ Հայաստան»:

Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 12ին, եւ ներկաները սրահէն բաժնուեցան վրէժով լեցուած:

Ց. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Մարսէյլի արեւելեան կողմը, շոգեկառքով մէկ ժամ հեռու եւ Միջերկրանի ափին վրայ կը գտնուի այս սիրուն գիւղաքաղաքը, ուր կ'ապրին 800 հայ գաղթականներ:

Մեծագոյն մասը կ'աշխատի նաւարանին մէջ. իսկ մնացեալները ճամբաներու շինութեամբ կը զբաղին: Անգործներ չկան:

Մեծ գոհունակութեամբ տեսայ որ, մեր նորաստեղծ գաղութի հայրենակիցները ինքնաբաւ ըլլալէ յետոյ, ջանքեր կը թափեն իրենց մանուկներու դաստիարակութեան համար: «Յառաջ» գրած էր, դպրոց-մատուռի մը հաստատութեան ձեռնարկը: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի եւ յոյս որ Լա Սիոթա շուտով ունենայ իր մատուռ-մանկապարտէզը՝ ջերմապէս գնահատելով գաղութին ջանքերը, կ'ուզէի որ Մարսէյլն ալ չզլանար իր աջակցութիւնը, իբրեւ կեդրոն:

Թ. ՋՈՒԹԱԿԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Մ Ր Ց Ո Ւ Մ Մ Ը

ՊՈԼԷՆ.— Վալանսի մէջ փետրուար 10ին տեղի ունեցաւ մրցում մը Պոլէնի «Արծիւ» Մ. Միութեան եւ Վալանսի «Արաքս»ին միջեւ:

Խաղը հազիւ սկսած, անձրեւի կաթիլներ սկսան թափիլ, սակայն մրցումը շարունակուեցաւ:

Պոլէնցիները նախապէս թոյլ խաղարկութիւն մը ունեցան, որմէ տեղացիները չկրցան օգտուիլ: Սակայն կիսախաղին 20 վայրկեան մնացած, շփոթութեան մը պահուն շահեցան Ա. նշանակէտը:

Այս կորուստին վրայ, Պոլէնցիները սկսան իրենց եռանդը աւելցնել ու երկուստեք հաւասար խաղարկութիւն մը ցոյց տուին: կիսախաղին 10 վայրկեան մնացած, Պոլէնցիները նշանակեցին իրենց Ա. նշանակէտը:

Երկրորդ կիսախաղին Պոլէնցիները պահ մը տիրապետող հանդիսացան, առանց արդիւնք մը ձեռք ձգելու ու խաղին լրանալուն 10 վայրկեան մնացած, Վալանսցիները «փէնալթի»ով մը շահեցան Բ. նշանակէտ մը եւս, Ու խաղը լրացաւ Վալանսի յաղթանակով 2—1:

Այս առթիւ դիտել կուտամ որ Վալանսի հայ դատաւորին կը մնար աւելի անկողմնակալ ու արդար ըլլալ:

Միեւնոյն միութեանց միջեւ փոխադարձ մրցում մը տեղի պիտի ունենայ մօտերս, Պոլէնի մէջ :

Գէորգ

Ց Ո Ւ Ր Տ Ը

Ցուրտը ամայացուցած է Փարիզի փողոցները եւ շատցուցած փողոցային կրակարանները: Սրճարաններու եւ բազմաթիւ խանութներու առջեւ, կրակարանները կը ճարճատեն, առանց տաքցնելու փողոցը, ուր ցուրտը կը պահէ իր տիրապետութիւնը, անախորժ տպաւորութեան մը պէս...

Շրջուն վաճառորդները մանաւանդ շատ դժգոհ են եւ քիչ են այն քաջերը որոնք կը յանդգնին փողոցէ փողոց բերան բանալ, գովքը ընելու համար իրենց ապրանքներուն:

Խորոված շագանակի վաճառորդներն իսկ դասալիք եղած են, հակառակ որ իրենց կրակարաններուն առջեւ կեցած, շատ ալ նեղուած չէին ցուրտէն: Բայց գրտահար յաճախորդները չէին յօժարէր հանել իրենց ձեռնոցները, քակել վերարկուները ու մերկ ձեռքով դրամ փնտռել իրենց քսակին մէջ: Նախընտրեցին ուրեմն կ'երեւի դադար տալ առեւտուրին, եւ սրճարանի մը տաքուկ մէկ անկիւնը, գաւաթ մը գինիի առջեւ, սպասել օդերու թոյլտուութեան:

Աւելի բախտաւոր են լրագրավաճառները, որոնք իրենց կրպակներուն մէջ ապաստանած, կը փորձեն տաքնալ որեւէ կերպով:

Ցուրտը այնքան սաստիկ է որ շատ տուներ զրկուած են ջուրէ: Ծորակները սառած են եւ կաթնավաճառները իրենց օրական պաշարը առտուն կը ստանան՝ սառոյցի կտորներով լեցուն:

ՍԱՌՈՅՑԻ ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆԸ

Եւրոպայի մէջ տիրող սաստիկ ցուրտը այժմէական կը դարձնէ սառոյցը: Տարիներ առաջ Ֆրանսայի պատերազմական նախարարութիւնը, օգտուելով նման ձմեռէ մը փորձեր կատարել տուաւ ստուգելու համար սառոյցի տոկունութիւնը: Չորս սանթիմեդր հաստութեամբ սառոյցի խաւ մը կը սկսի դիմադրել առանձին մարդու մը ծանրութեան: 9 սանթիմեդր հաստութեամբ խաւի մը վրայէն կարելի է անցնել հետեւակազօրքի խմբակ մը, բանալով շարքերու միջանցքը: 12 սանթիմեդրի վրայ, սառոյցը կը տոկայ սահնակներու վրայ բեռցուած փոքր հրետանիի ծանրութեան: 14 սանդիմեդրի վրայ, միջակ ծանրութեամբ հրետանին անվտանգ կ'անցնի սառած գետի մը եզերքէն միւսը: 29 սանդիմեդր սառոյցի խաւերը կը տոկան ամէնէն մեծ ծանրութեանց: Բայց անոնք շատ հազուագիւտ են Եւրոպայի մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՕԳՈՒՏ ԵՐԴՈՒՄԸ.— Հարուստ Հոլանտուհի մը որ Փարիզ եկեր էր պտոյտի եւ իջեր էր մեծ պանդոկ մը, նշմարեց որ իր մէկ մանեակը թռեր էր: Ունէր 311 մարգրիտներ եւ կ'արժէր 500,000 ֆրանք: Տիկինը երդում ըրաւ այլեւս իրեն հետ ճամբորդութեան չտանիլ նման առարկաներ: Բայց, հակառակ ասոր դեռ մանեակը չէ գտնուած:

ՊԱՅԹՈՒՄ.— Անցեալ առտու Պոլոնեի մէկ քիմիական գործատան մէջ, պայթում մը տեղի ունեցաւ, որուն հետեւանքով 2 գործաւորներ մեռան եւ հինգ ալ վիրաւորուեցան ծանրօրէն: Պայթումին պատճառները անծանօթ կը մնան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

կը լսուի դեռ «Տէր ողորմեա»ն որ հետզհետէ նուաղումն կը սկսի մարիլ հեռաւոր գանգիւնի պէս. Բարթամեան պահ մը կը դիտէ Գուրգէնը որ միշտ ծնրադիր կ'աղօթէ, կը մօտենայ անոր ու զայն ուսերէն բռնած կը բարձրացնէ:

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Ոտքի դուն... (Նորէն կը դիտէ զայն պահ) Չպիտի երթաս..., կը մնաս հոս, մ՚զի հետ...։

Բոլորը ոտքի կ'ելլեն ընդոստ, ուրախ, բացի Թագւորէն որ կը ջանայ զսպել ակներեւ նեղսրտութիւն մը:

Ու հակես պատիւիդ... եւ կամ...

Խօսքը չի կրնար աւարտել յուզումէն, կը քաշէ տղան կուրծքին ու գորովով կը սեղմէ զայն :

...էն գինով..., ամէն գինով...։

Վ. ԱՐԱԳՈՅՐ

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Նոյն սրահակը՝ յարդարուած: Յ. Բարթամեան պատուհանին առջեւ կեցած, դուրս կը նայի: Թագւոր անկիւն մը նստած կը ծխէ: սեւեր հագած է: Չէ ածիլուած. կքուն ու թախծոտ երեւոյթ ունի:

(Լռութիւն մը)

ԹԱԳ.— Մեղա՛յ, Տէ՛ր:

(Լռութիւն մը)

Յ. ԲԱՐԹ.— Բա՞ն մը ըսիր, խնամի՛:

ԹԱԳ.— Ե՞ս, ոչի՛նչ:

Յ. ԲԱՐԹ.— Ինչպէ՛ս: Բերան չբացի՞ր հիմա:

ԹԱԳ.— Չէ՛, բան չըսի:

Յ. ԲԱՐԹ.— Տէ՛ր Աստուած, կ'երեւի նորէն ձայն է եկեր ականջիս: Իրա՞ւ, բան չըսի՞ր:

ԹԱԳ.— Չէ՛, բան չըսի:

Յ. ԲԱՐԹ.— Տէ՛ր Աստուած: (Կը շարունակէ դարձեալ դուրս նայիլ: Թագւոր, մտասոյզ ու տխուր, կը ծխէ: Լռութիւն մը):

ԹԱԳ.— Մեղա՛յ, Տէ՛ր:

Յ. ԲԱՐԹ.— (Դանդաղօրէն ետ կը դառնայ, կը նայի Թագւորի, որ կարծես ցնցուած, կը սթափի մտասուզումէ մը:)

ԹԱԳ.— Չէ՛, բան չըսի:

Յ. ԲԱՐԹ.— (Ջղագրգիռ) Դէ՛հ, լա՛ւ, բան մը ըսէ ուրեմն:

ԹԱԳ.— Ի՞նչ ըսեմ:

Յ. ԲԱՐԹ.— Խօսէ՛, պատմէ՛:

(Սարսափով)

ԹԱԳ.— Նորէ՞ն. չէ՛, չեմ պատմեր,

(Ոտքի կ'ելլէ ջղագրգիռ. կը նետէ գլանիկը եւ կը վառէ ուրիշ մը):

Յ. ԲԱՐԹ. Պատմէ՛. գիտնալու պէտք ունիմ. քանի պատմես, միտքս կը բացուի, ընելիքս կը գիտնամ:

ԹԱԳ.— Չէ՛, չէ՛. Նորէն ցաւս մի բանար:

Յ. ԲԱՐԹ.— Պատմէ որ բացուիս, խնամի՛: (Մօտեցած է Թագւորի, ձեռքը անոր ուսին:) Դէ՛հ, սկսէ՛, անկից որ ձեզ փրկեց աքսորէն . . . :

ԹԱԳ.— Չէ՛, չէ՛, ձգէ՛ Աստուածդ սիրես:

Յ. ԲԱՐԹ.— . . . Եւ յետո՞յ, յետո՞յ, այո՛, ինչպէ՞ս պահանջեց կատարել այն բ... բանը... որ չէր կրնար ըլլալ, չէ՞, խնամի՛...:

ԹԱԳ.— Հերի՛ք, հերի՛ք: (Ինկած է բազմոցին վրայ, ձեռքերը դէմքին, կը հեկեկայ:)

Յ. ԲԱՐԹ.— Բարի մարդ էր չէ՞, հին բարեկամ, բարեկիրթ, պարկեշտ դէմքով, ան որ փրկեց ձեզ աքսորէն:

ԹԱԳ.— Չէի գիտեր, չէի գիտեր:

Յ. ԲԱՐԹ.— Ինչ, թէ ոճրագործը նուազ կասկածելի եւ աչառկո՞ւ է, քան որեւէ պարկեշտ մարդ:

ԹԱԳ.— Հէ՛, այո՛, ճիշդ այդպէս: Հիմա գիտեմ թէ որեւէ ոճրագործ, ոճրագործ է: Բայց դեռ չեմ գիտեր թէ ի՛նչ է պարկեշտ մարդու մը հոգին:

Յ. ԲԱՐԹ.— Եւ երբեք չպիտի գիտնաս: Հաւնելուկ է: Եթէ ո՛չ քեզ փրկելէ եւ ապահովելէ յետոյ, երբ օր մըն ալ տունդ մտաւ և ըսաւ. «Աղջիկդ կամ աքսոր...»,

ԹԱԳ.— (Զայրացած, ոտքի) Հերի՛ք, հերի՛ք:

Յ. ԲԱՐԹ.— Գեղեցիկ էր ան, սեւ, խոշոր, անուշ աչքերով, նոր բացուած վարդի պէս թարմ. զէ՛հ, պատմէ՛, բա՛ց բերանդ:

ԹԱԳ.— Հերի՛ք, խնամի՛, հերի՛ք, ես ալ սիրտ ունիմ: (Կը հեծկլտայ):

Յ. ԲԱՐԹ.— Պարկեշտ մարդու սիրտ. հա՛: Անոր համար թոյլ տուիր որ աղջիկդ երթայ որ զուն մնաս:

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

կը կարծուի թէ Տրոցկի Էնկիւրի պիտի երթայ։

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հաստատէ այս լուրը եւ կ'ըսէ թէ Տրոցկի Օտեսայէն եկաւ Սէյփով ծածկանունով։ Իրեն կ'ընկերանան նաեւ չորս անծանօթներ։

«Փուռնալ»ի քաղաքական բաժնի խմբագիր Սէն-Պրիս այս առթիւ կը գրէ.—

«Այս անգամ իրողութիւնը ստոյգ է։ Սովետները արձակեցին Տրոցկին, որ Պոլիս հասած է։ Ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա։

Կարելի է ենթադրել որ սովետները ազագականութեան ձեւեր տալ կ'ուզեն իրենք իրենց այն պահուն, ուր կը ջանան շահագործել դրամատէրներու միամտութիւնը, որովհետեւ ներկայիս քաոսէն դուրս ելլելու համար իրենց միակ մտահոգութիւնը այդ է անվիճելիօրէն։ Անոնք արդէն յաջողեցան տնտեսականնոր համաձայնագիրմը կնքել Գերմաններու հետ, հակառակ Դոնէցիագ-դ'սրարութեան։ Կրցան որսալ ամերիկեան ելեկտրականութեան մեծ թրըստը։ Այլն տեսակ առաւելութիւններ կ'ընծայեն Անգլիացիներուն։ Այս կարգադրութիւնները դիւրացնելու համար է որ Տրոցկին դուրս կ'ընեն։

Այս կերպ վերաբերմունքը աւելի գործի կուգայ, եթէ անոր նպատակն է արտասահմանի մէջ օգտագործել յեղափոխական գործունէութիւն մը, որ վտանգաւոր է երկրէն ներս։

Տրոցկիի նման անիշխանութեան պրոպագանդիստ մը անկարգութիւն միայն կրնայ տարածել։ Գերմանները այդ բանը ա'յնքան լաւ գիտեն, որ ո'չ մէկ գնով ուզեցին ընդունիլ զայն։

Բնականաբար քէմալականները թոյլ չպիտի տան որ իրենց դէմ գործեն. բայց նոյնիսկ ատկէ դուրս աշխատանք չիպակսիր խռովարար տարրերով լեցուն այդ Արեւելքի մէջ։ Մենք շատ լաւ կ'ընենք որ արթուն հսկենք, որովհետեւ մենք՝ Ֆրանսացիներս ուղղակի շահագրգռուած ենք»։

Ձմեռը Ֆրանսայի մէջ

Ֆրանսայի գաւառներէն հասած լուրերը տխուր գոյներով կը նկարագրեն կացութիւնը։

Մարսիլիոյ եւ ամբողջ Փրովանսի շրջանը, Քանէն եւ Նիսէն մինչեւ Հէրօ նահանգը ձիւնի սպիտակ քօղով ծածկուած է։ Վար, Պուշ տիւ Ռոն, Վօքլիւզ եւ կար նահանգի կարգ մը շրջաններուն մէջ ձիւնը մինչեւ 20 սանթիմեդր խաւ կապած է։ Ստորին Ալպեաններու մէջ ձիւնը 30 սանթիմեդր բարձրութեան կը հասնի։ Սաստիկ ցուրտ կ'ընէ։ Հեռագիրն ու հեռաձայնը լաւ չեն գործեր եւ կառախումբերը յապաղումներ կ'ունենան։

Քլէրմոն - Ֆէրանէն կը հեռագրեն թէ երբեք այսքան առատ ձիւնած չէր Օվէրնեի մէջ։ Ձիւնէն յետոյ ջերմաչափը զերոյէն 17 աստիճան վար իջաւ։ Քլէրմոնի մէջ հանրակառքերը բնաւ չեն բանիր։ Ամբողջ շրջանին մէջ օթոպիւսներու երթեւեկը դադրեցաւ. կարգ մը գիւղեր արտաքին աշխարհի հետ ամէն հաղորդակցութենէ կտրուած են։ Լեռնային շրջաններու մէջ վայրաշարժերը զինուած են զօրաւոր մեքենաներով ձիւները մաքրելու համար։

Շէրպուրկի մէջ ցուրտին պատճառաւ բազմաթիւ բանուորներ չկրցան աշխատիլ նաւարաններու մէջ։ Մեքենաները մեծ մասամբ անշարժութեան դատապարտուած են։

Ալանսոնի մէջ ջերմաչափը 1917ին արձանագրուած նուազագոյն մրցանիշը կոտրեց։ Բաց դաշտի մէջ զերոյէն 18 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ։ Սարթ գետը սառած է։

Պէլֆորի, Պորտոյի, Փէրքինեանի եւ ուրիշ գաւառներու մէջ եւս ցուրտըսաստիկ է։

⁂ Փարիզի մէջ երէկ առաւօտ թեթեւօրէն ձիւնեց։ Ջերմաչափը քիչ մը սկսաւ բարձրանալ և —8 աստիճան արձանագրեց։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Արտասահմանէն, մանաւանդ Պալքաններէն հասած լուրերը կ'ըսեն թէ գէշ օդերը կը շարունակուին։

Ռումանիոյ մէջ, Քամփինայի մօտ գնչուներու գիւղի մը մէջ ցուրտէն մեռած գտնուեցան 10 հոգի — երկու կին, երկու այր եւ 6 երախայ։ Քիշնեւի մօտ գիւղի մը մէջ 14 հոգինոց ընտանիքի մը բոլոր անդամները նոյնպէս սառամահ եղան։ 12 հոգի մեռան Պուզէյի գիւղին մէջ։Պուքովինայի մէջ զերոյէն 43 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ։ Փրութ գետը 2 մեդր խորութեամբ սառ կապած է։

Օլթէնիթայի շրջանին մէջ Դանուբը սառած է երկու մեդր խորութեամբ եւ խոշոր բեռնատար ինքնաշարժները անվտանգ կ'երթեւեկեն գետին վրայ։

Ամբողջ Ռումանիոյ մէջ հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները խանգարուած են, ու գրեթէ անկարելի է վայրաշարժներու համար ջուր գտնել բազմաթիւ կայարաններու մէջ։

Ռուսիոյ Սեւ ծովու եզերքներուն վրայ ալ կացութիւնը շատ գէշ է։ Խրիմի գիւղացիները երբեք վարժուած չըլլալով այսքան սաստիկ ցուրտի, ճանճերու պէս կ'իյնան։ Սեւաստափոլի մօտ ինը գիւղացիներ մեռան արեան խռնումէ։

Թուրքեւնգլեն բանակցութիւնները

Էնկիւրիի կառավարութեան պաշտօնաթերթ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» կը հրատարակէ արտաքին գործմվար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի յայտարարութիւնները Թուրքեւհելլէն բանակցութեանց մասին։ Գործավարը կը հերքէ բանակցութեանց խզուելուն մասին շրջած զրոյցները։ Բանակցութեանց դանդաղութեան պատճառն այն է որ, կ'ըսէ, վիճելի հարցերը շատ կարեւոր են։ «Եւ սակայն պէտք չէ չափազանցել վէճին տարողութիւնը։ Բանակցութիւնները շատ չանցած ելքի մը պիտի յանգին, եթէ հելլէն վարիչները հետեւին գործնական ճամբու մը, ինչպէս կը սպասուի Վէնիզէլոսէն։»

Յունաստան եւ Սերպիա

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ հելլէն դեսպան Փոլիքրոնիատիս մեկնեցաւ Աթէնք, ուր իր կառավարութեան տեղեկագիր պիտի ներկայացնէ Պելկրատի մէջ կատարած բանակցութեանց մասին։ Ինչպէս յայտնի է, այդ բանակցութիւնները կը վերաբերին Սելանիկի նաւահանգիստի եուկոսլաւ ազատ գօտիին եւ Յունաստանէն դէպի Սերպիա թրանզիթին։

Մեկնելէ առաջ հելլէն դեսպանը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ արտաքին փոխ-նախարար Քումանուտիի հետ։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Ա Լ Ֆ Օ Ռ Վ Ի Լ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Պ.Յակոբի սրճարանը, 128 Rue Etienne Dolet: *Բանախօսութիւն, երգ եւայլն։*

Պ Ո Ւ Ա Ք Օ Լ Օ Ն Պ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Եռագոյն ենթակոմիտէի կողմէ, այս կիրակի ժամը 2.30ին Փլաս Քոմէթի սրահը։

Կը խօսի' Սաքիակ Տէր Թովմասեան։ *Գեղարուեստական ճոխ բաժին։*

ԾԱՆՕԹ.— Փորթ Քլիշիէն հանրակառք թիւ 40՝ իջնել՝ Place desBourguignons. *Փորթ Անիէռէն թիւ 45 իջնել* Place Comète.

Պ Ի Յ Ե Ա Ն Ք Օ Ւ Ռ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՎՌԱՄԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին, 5 Pl. Nationale, Billancourt

Կը խօսի ԸՆԿ. ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն և անակնկալներ

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ
„ԱՆՁՐԵՒ"Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 ֆր.: Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէն) 25 ֆրանք: փոստի ծախք չկայ: դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St Martin. PARIS (10e).

Բ Ա Ց Ա Ր Ձ Ա Կ Ա Պ Է Ս Կ Ա Ն Խ Ի Կ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Լը Փօն թէաթրի մէջ

Կազմակերպուած Զ. Ռ. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղին կողմէ

ի նպաստ Մարսէյլի Ազգ. վարժարանին

կը ներկայացուի՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ»

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԺՈՒԱՆՎԻԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

2 Մարտ Շբ. գիշեր ժամը 10ին Tête Noire*ի սրահներուն մէջ*

26 Quai Beaubourg, *ԺՈՒԱՆՎԻԼ*

Միութեան կարգադիր մասնախումբը ջանք չէ խնայած աննախընթաց շքեղութիւն մը տալու իր հանդէսին։ Միայն 200 Տոմսեր հրապարակ հանուած են։ Դիմակաւոր եւ թուղթի հագուստներու ինչպէս նաեւ պարերու մրցումներ։ Ժուանվիլի հայ թագուհիի ընտրութիւն։ Ճոխ զօթիյեօն եւ բազմաթիւ անակնկալներ։

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ — *ՄՈՒՏՔ՝ 10 ՖՐԱՆՔ*

ԾԱՆՕԹ.— *Դիմակաւոր այրերը պարտաւոր են մուտքի առեն իրենք զիրենք ճանչցնել։*

Հ. Յ. Դ.

Պուա Քոլոնպի *եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։*

Լիոնի *Քեռի խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8 ին ընկեր Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

Տէսինի *կոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

Մարսէյլի *Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ* Արամ, Ագբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս *խումբերը այս Կիրակի ժամը 6ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

Վ*իէնի շրջ. ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Հայ ժողովրդային Լսարանի մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

Վ*իէնի շրջ. կոմիտէն կազմակերպած է երեկոյթ մը այս Կիրակի ժամը 2.30ին Հայ ժողովրդային Լսարանի մէջ։ Երգ, արտասանութիւն եւ զաւեշտ մը, «Վաշխառուն»։Մուտքը ազատ է։*

Մարսէյլի *Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրը։*

«ՓԵՏՐ. 18» ԵՒ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ 18 փետր. երկուշաբթի օր հրապարակային հանդէս «փետր. 18»ի 8րդ տարեդարձի առթիւ: կը բանախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան:

19 փետր. երեքշաբթի հրապարակային վիճաբանական ժողով Դաշնակցութեան Ակումբին մէջ: Նիւթ՝ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»:

20 փետր. չորեքշաբթի դասախօսութիւն:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին կողմէ: Այս կիրակի ժամը 2.30ին 134 Route Nationale, Viroflay.

կը խօսի՝ Տիկ. Պ. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Երգ. արտասանութիւն, նուագ ներկայացում՝ փոքրիկներու կողմէ: *Մուտք՝ 2 ֆր. 50*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութիւնը բարեկենդանի առթիւ կազմակերպած է ընտանեկան հանդիպում մը այս կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue Belleville: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ *Զ. Ռ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի մէջ։ Զեկոյց եւ ընտրութիւն վարչութեան։*

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ Հայր. Միութեան ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին 183 Ave. d'Italieի սրճարանը: Մեթրօ Իթալի: Խիստ կարեւոր օրակարգ: կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԱՆՍԷՅ, *Մ. Ճ.— 35 ֆր.*

ԼԻՈՆ, *Գ. Ն.— 70 ֆր.։ Ստացանք դրկել։*

ԼԷ ԼԻԼԱ, *Օր. Ա. Մ.— 35 ֆր.։*

ՔԱՆ, *Մ. Տ.— 35 ֆր.։*

ԼԻՈՆ, *Գործ.— 1000 ֆր.։*

ԺԱԼԻԷՕ, *Գ. Պ.— 35ֆր.։ Ստացանք դրկել։*

ՕՇ, *Յ. Օ.— 15 ֆր.։*

ՍԷՆ ՍԷՌՆԷՆ, *Աւշ.— 15 ֆր.։*

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Դպրոցասէր տիկնանց ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ թէ տիգրան խան քէլէկեան 10000 ֆրանք նուիրած է իր որբանոց վարժարանին. ինչպէս նաեւ պ. Արմենակ Համբարձումեան՝ դաշնակ մը եւ իր վարժարան այցելութեան առթիւ ընդհանուր սանուհիներու շօքօլա եւ շաքար:

Յառաջիկայ մայիս 5ին կիրակի օրը թատերական հանդէս մը պիտի ունենայ Petit Journalի սրահին մէջ: (*Կնիք*)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրս Վարդան Խաչերեան (Նէվշէհիրցի-Գոնիա)։ Կը կարծուի թէ Դամասկոսէն եկած է Պէյրութ եւ բացած է սրճարան-ճաշարան մը։ Իմացնել՝ Ղազարոս Սահակեանի 2 Rue Cité Gillet, Roanne, (Loire).

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռուի Պոլսեցի Միքայէլ Էքշեան (երկրաչափ) կինը Թէրէզա: 1922ի իզմիրի աղէտին եկած է Ֆրանսա եւ այժմ կը պաշտօնավարէ Թունուզի երկաթուղիի ընկերութեան մէջ: Իմացնել՝ Ohanès Boyadjian ի (վարպետ) 5Rue Danton, Maison Granerie, Décines, Isère, France:

— Կը փնտռուի Մաքրի գիւղցի (Պոլիս) Գրիգոր Եազմաճեան կամ Խաչիկ Արապաճեան որ 1919ին մեկնած է ֆրանսական բանակի հետ Պոլսէն դէպի Մարսէյլ։ Մայրը՝ Սաթենիկ, եղբայրը՝ Հայկ որոնք ներկայիս կը գտնուին Լիոնկը խնդրեն իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել հետեւեալ հասցէին .— Vartanian 54Rue Mazenod, Lyon, France,

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis, Rue Lafayette Pa...

Le Gérant E. SOUV...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929
16 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 883 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԻՒՐՆԵՐՈՎ ՍԿՍԱՆ, ԻՍԿ ՀԻՄԱՅ…

Երէկ արտատպեր էինք նոր մանրամասնութիւններ՝ Սելանիկի արտագաղթի մասին:

Մօտ երեք հազար հոգի կը պատրաստուէին չուել դէպի ...րաւ. Ամերիկա, որ դարձեր է Աւետեաց երկիր, դիւրահաւան անճար բազմութիւններու համար:

Այս շարժումն ալ նոյնքան չարաշուք է որքան սուրիա...ն գաղթը, որ կը շարունակուի տակաւին:

Սելանիկի լուրէն կ'իմանանք որ խորհրդակցութիւններ կա...րուած են այս առթիւ, եւ Տոքթ. Ասլանեան անձամբ յորդոր ...րդացած է, իբրեւ Բարեգործականի ներկայացուցիչ, բայց ...ղթականներու պատուիրակութիւնը չէ ուզած լսել: Նոյնիսկ ...ուշած է եղեր մինչեւ փետրուարի վերջը սպասել եւ եթէ Բա...գործականի պատասխանը ժխտական ըլլայ, դիմել ուղղակի ...ենական կառավարութեան, խնդրելով որ դիւրացնէ 3000 ...ղթականներու մեկնումը:

Եթէ այս տեղեկութիւնները ճիշդ են, ուրեմն կը գտնուինք ...թէ տարերային հոսանքի մը, այլ կազմակերպուած գործի ...աջեւ: Մարդիկը վճռած են հեռանալ ո՛ր եւ է գնով: Երանի ...իր խղճին վրայ բեռ չունենայ գաղթականներուն անունով ...րծող պատուիրակութիւնը, այսքա՛ն խելագար գործ մը կազ...կերպած ատեն:

Միեւնոյն լուրերուն համաձայն, Սելանիկի մէջ որոշ ձեռ...րկներ կը կատարեն, խմբովին հելլենահպատակ դառնալու ...մար:

Ուրեմն, տեղին վրայ միջոցներ կը խորհուին, թէեւ շատ ...արթննալով: Իսկ Փարիզի՞ մէջ:

Ոչ մէկ շարժում՝ գրասենեակի պատերէն դուրս, ենթադրե...լ որ բաներ մը տեղի կ'ունենան պատերէն ներս:

Օրինակ, տեղեկութիւն չունինք թէ Բարեգործականը ի՛նչ ...րծեր կատարած է գոնէ սա վերջին շաբաթներու ընթացքին, ...ս կորստաբեր համաճարակին առթիւ, զայն խափանելու կամ ...հմանափակելու համար: Այդ հաստատութեան կեդր. վար...թիւնը ընդարձակ զեկոյցներ կը հաղորդէ զանազան ձեռնարկ...րու, մասնաճիւղերու եւ թէյասեղաններու մասին, բայց մին...ւ այսօր չկարդացինք տող մը գիր՝ որ հաստատէր թէ գոնէ ...ակարգ անցուցած են Սուրիոյ եւ Յունաստանի արտագաղթի ...դիրները: Թերեւս իրենց փափուկ ջիղերը կը գրգռուին թերթ ...րդալով. բայց արդեօք ո՛ր եւ է տեղեկագի՞ր ալ չեն ստացած ...լանիկէն եւ Պէյրութէն:

Առնենք միայն Սելանիկի պարագան: Իրենց ներկայացու...չը անշուշտ հաղորդած է ամբողջ անցուդարձը, ինչպէս եւ ...նրամասն ցանկը՝ գաղթելու տրամադիր հայրենակիցներուն, ...մապատասխան գումարներ պահանջելով:

Ի՞նչ են խորհած, ի՞նչ միջոցներ նախատեսած են, այդ գե...ւցումներուն առթիւ: Եւ իբրեւ հանրային կազմակերպու...ն, ինչո՞ւ հրապարակ չեն դներ ամբողջ խնդիրը, որպէս զի ...էն մարդ գաղափար կազմէ ամբողջ աղէտին վրայ եւ կա...րէ իր կարելին: Այս արտագա՞ղթն ալ դիւանագիտական ...ղտնիք է, թէ Բարեգործականը ինք համաձայն է անոր, ...պէս զի կարենայ նոր մասնաճիւղեր կազմել Հարաւ. Ամե...կայի մէջ:

Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, վերջապէս, այս քար լռութեամբ, էֆէն...ներ, խաներ եւ աղաներ: Արտագաղթով կը հետաքրքրուի՞ք ...ոչ: Դրակա՞ն թէ ժխտական պատասխան պիտի տաք տա...դիրներու դիմումին: Ճամբու ծա՞խք պիտի փոխադրէք, թէ ...րական խրատ եւ մաս մըն նպաստ, դառնացածները ոգեւո...ու եւ տեղին վրայ պահելու համար:

Խօսեցէք, պատասխանեցէք, լուսաբանեցէք:

Կամ գոնէ հաստատեցէք թէ լուռ ու մունջ գործեր կը ...տարէք, չարիքը սահմանափակելու համար:

Անգլիոյ գահաժառանգը, պետական միջոցները անբաւական ...նելով, անձամբ հանգանակութիւն բացաւ, անգործ բանուոր...ուն օգնելու համար: Եթէ չարաբաստիկ «թրըստ»ները կա...ծ են ձեր ձեռքն ու ոտքը, գէթ նախաձեռնութիւնն ստանձ...'ք ուրիշ ձեւով քանի մը հազար աղերլին ճարելու, ոչ թէ ...եւ ճամբու ծախք, այլ իբրեւ փրկագին տեղին վրայ մնա... (Երթա՛լ բարով ան որ առանց բանաւոր պատճառի կ'ուզէ ...ստ փնտռել ովկիանոսներէն անդին: Բայց մենք վստահ ... որ շատ շատերը ո՛չ մեղք ունին, ոչ ալ գիտեն թէ ի՛նչ ...են):

Եւ որովհետեւ դիւանագիտական փառքեր ալ ունինք, թող ...նք ալ իրենց տաղանդը փայլեցնեն: Օրինակ՝ օգտուելով ...ց բարեկամական կապերէն Պ. Փոլիտիսի կամ Վէնիզէլոսի ..., խնդրեն որ ընթացք չտրուի գաղթականներու առաջար...: կարճ խօսքով, դժուարացնեն արտագաղթը: Փափուկ խն... է այս, գիտենք, բայց կ'արժէ փորձել:

Հպատակութիւնն ալ՝ ուրիշ միջոց մը (թէեւ Սուրիոյ եւ ...անանի գաղթականները տեղական հպատակ են. եւ նորէն ...ղթեն): Անհաւասիկ ճերմակ Ռուսերուն օրինակը: 150 ...իոնոց պետութեան մը այս տարագիր զաւակները ճարա... ընդուներ են թրքական հպատակութիւնը, որպէս զի ...պուին հեռանալ Պոլսէն: Ողբերգութիւն մը, որ խորհրդա...թեան անսպառ նիւթ կը հայթայթէ: Հսկայական Ռուսաս...նի զաւակը հալածական՝ իր սեփական կառավարութեան ...մէ, ելք մը կը գտնէ, ու կը համբերէ:

Ռուսին չա՞փ ալ տոկալու կամք չունինք, մենք որ ոչ ...ր փառքը վայելած ենք, ոչ ալ անոր ուժը կրնանք երազել…

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Յուսաբեր դիտել կուտայ իր փետր. 8ի խմբագրականին մէջ.

— «Համաձայն կեդրոնական վիճակագրական վարչութեան տուեալներուն, Հայաստանի մէջ իւրաքանչիւր 1000 հոգուն 252 գրագէտ կ'իյնայ: Գիւղը քաղաքի համեմատութեամբ շատ աւելի անմխիթար վիճակ ունի: Գիւղերու մէջ գրագէտներու թիւը 1000ի վրայ 192 է, մինչդեռ քաղաքի մէջ՝ 1000ի վրայ 510: Միջին հաշուով Հայաստանի մէջ ազգաբնակչութեան 74,8 տոկոսը անգրագէտ է: Արժէքները, ինչպէս յայտնի է, համեմատութեամբ երեւան կուգան: Այս թիւերու լեզուն ըմբռնելու համար առնենք երեք գլխաւոր մրաւորներ.— Վրաստանը, Անդրկովկասը եւ Ռուսիան: Համաձայն նոյն կեդրոնական վիճակագրական վարչութեան տուեալներուն, Վրաստանի մէջ գրագէտներու թիւը իւրաքանչիւր 1000ի վրայ 367 է, Անդրկովկասի մէջ՝ 278 եւ Ռուսիոյ մէջ՝ 396: Այսպիսով, գրագիտութեան տեսակէտէն «երկիր դրախտավայր»ը յետ է թ'ւ Վրաստանէն, թ'ւ Անդրկովկասէն, թ'ւ Ռուսաստանէն: «Մխիթարանքի» համար ըսենք, որ ան բարձր է միայն Թաթար Ազրպէյճանէն, ուր գրագէտներու թիւը 185է (1000ի վրայ), մինչդեռ Հայաստանի մէջ, ինչպէս ըսինք, 252:

Այս առիթով ահա թէ ինչ կը կարդանք «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ.

«Արշաւանքը բաղկացած է լինելու հետախուզութիւնից, որ տեւելու է Հոկտեմբեր 15ից մինչեւ 25ը, եւ երեք գրոհից: Առաջին գրոհը տեղի է ունենալու Հոկտ.ի 25ից մինչեւ Նոյեմբեր 1ը եւ նպատակ է ունենալու կռուելու բուն անգրագիտութեան դէմ, երկրորդը՝ ուղղուած քաղանգրագիտութեան (լենինեան թալմուտ. «Յ.») դէմ, տեւելու է Նոյ. 5ից մինչեւ 20ը, եւ երրորդ գրոհը տեւելու է Նոյ. 25ից մինչեւ դեկտ. 15ը եւ նպատակ է ունենալու կռուելու ան-կուլտուրականութեան, հարբեցողութեան, նախապաշարումների դէմ յօգուտ ակումբի, խրճիթ ընթերցարանի, գրադարանի, կինոյի եւ ռատիոյի տարածման»:

Ըսե՞նք արդեօք, որ «Թշնամին» բնաւ ազդուած չունի այս «յարձակումներէն»: Բնաշխարհի հայութեան իւրաքանչիւր 1000էն 748ը, հակառակ «զօրամասերու» այս կատաղի «գրոհներուն», կը շարունակէ, այնուամենայնիւ անգրագէտ մնալ:»

ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ՄԱՅՐՆ ԱԼ ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Նիւ Եորք Թայմզ իր առջի օրուան թիւով կը հաղորդէ Լինտպէրկի մօր՝ Տիկին Իվանճէլին Լինտպէրկի նշանտուքը «*Նախագահ Ուիլսըն*» անդրատլանտեան շոգենաւի նաւապետ էնտըրսընի հետ:

Լինտպէրկի մայրը, որ Պոլսոյ ամերիկեան աղջկանց վարժարանին մէջ քիմիաբանութեան ուսուցչուհի էր, վերջերս Ամերիկա մեկնած էր «*Նախագահ Ուիլսըն*» շոգենաւով:

ԻՐԱՔԻ անգլիական մարզպան սըր Կիլպըրթ Քլէյթընի ի պատիւ հացկերոյթ մը տրուեցաւ էնկիւրիի մէջ՝ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի կողմէ: Մարզպանը Պոլիս վերադարձաւ եւ շուտով Պաղտատ պիտի մեկնի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ամերիկեան նոր տարեչափը

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն.— Ամերիկեան նոր տարեչափի օրէնքը, որ աւելի սեղմիչ պայմաններ կը պարունակէ, յառաջիկայ յուլիս 1էն սկսեալ գործադրութեան պիտի դրուի:

Ծերակուտական Նայ առաջարկեց որ նոր օրէնքին գործադրութիւնը տարի մը եւս յետաձգուի, սակայն Ծերակոյտի Ներգաղթի յանձնաժողովը մեծամասնութեամբ հակառակեցաւ այս առաջարկին:

Նոր օրէնքով, Գերմանիայէն Ամերիկա մտնողներու թիւը կէս առ կէս պիտի զեղչուի, իսկ Անգլիայէն մտնողներունը պիտի կրկնապատկուի: Բացի Իտալիայէն՝ միւս երկիրները նոյնպէս պիտի տուժեն:

Նախագահ Քուլիճ կուսակից է նոր օրէնքին, որուն մեծ կարեւորութիւն ընծայուեցաւ նախագահական ընտրութեանց ատեն:

ՏԱՐԻՆ 200 000 ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐ ԿԸ ՄՏՆԵՆ

«*Տէյլի Թէլէկրաֆ*»ի Նիւ Եորքի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Այստեղի Ներգաղթի պաշտօնեաները կը յայտարարեն թէ 1924ի տարեչափի օրէնքէն ի վեր, ամէն տարի 200,000 օտարականներ կը մտնեն Միացեալ Նահանգները՝ ապօրէն ճամբաներով: Ասոնցմէ 100,000ը կը մտնեն ամերիկեան սահմանագլուխներէն:

Այս մարդկային մաքսանենգութեամբ զբաղող մասնաւոր կազմակերպուած սէնդիկա մը կայ, որ լաւ վճարուած եւ գործօն պաշտօնեաներ ու գործակալներ ունի Միացեալ Նահանգներու, Քանատայի, Մեքսիկայի, Հարաւային Ամերիկայի, Քուպայի եւ Եւրոպայի բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ:

Ասիկա խիստ շահաբեր գործ մըն է: Օտարական մը Ամերիկայէն ներս մտցնելու համար սէնդիկան կը գանձէ 20-100 ոսկի (կամ 100էն 500 տոլար): Սակայն յաճախ ամէն անգամ որ օտարական մը այսպէս փախստական ձեւով Ամերիկա մտնէ, դիմացը կ'ելլէ մարդ մը, որ շարունակ կը սպառնայ անոր եւ դրամ կը պահանջէ՝ սպառնալով զինքը մատնել Ներգաղթի պաշտօնատան:

Այս օտարականները կուգան Մեքսիկայի եւ Քանատայի սահմանագլուխներէն՝ պահուըտած դագաղներու, չոր խոտի հակերու, բեռնակառքերու, եւ ինքնաշարժներու յետսակողմին մէջ:

Աշխատանքի նախարար Տէյվիս կը փափաքի որ այս երկիրը մտնող իւրաքանչիւր օտարական պէտք է արձանագրուի: Եթէ ասիկա կատարուի, կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ որոշ չափով սանձել այս չարաշահութիւնը, որ ներկայիս ս.ա.րեկան միլիոնաւոր տոլարներ կը մտցնէ մաքսանենգներու գրպանը:

Ի՞նչ կը բանի Տրոցկի Պոլսոյ մէջ

Պոլիս 15 *փետր.*— Պոլիս հասնելէն ի վեր Տրոցկի դուրս չէ ելած խորհրդային հիւպատոսարանէն, ուր կը բնակի: Հիւպատոսարանի իշխանութիւնները արդէն մարդու թոյլ չեն տար տեսնել զայն:

Պոլիս 14 *փետր.* (Շիքակօ Թրիպիւն).— Հակառակ այստեղի խորհրդային իշխանութեանց բացարձակ հերքումին թէ Լեւ Տրոցկի եւ իր ընտանիքը Պոլիս կը գտնուին, ընդհանրապէս կը կարծուի թէ ռուս նախկին վարիչը իբրեւ կալանաւոր կը պահուի կարմիր գործակալներու կողմէ:

Տեղւոյս ֆրանսերէն թերթերէն մէկը կը ծիծաղի Տրոցկիի քաղաքիս մէջ գտնուելու լուրին վրայ, սակայն թուրքերէն «Վաքըթ» թերթը այսօր կը գրէ թէ Տրոցկի հոս է՝ ծպտուած եւ Սատոֆ անուան տակ:

Ռուս ներկայացուցիչներու ծայրայեղ գաղտնապահութիւնը անկարելի կը դարձնէ ստուգել թէ ո՛ւր կը պահուի Տրոցկի: Տեղական ոստիկանութիւնը ո՛չ մէկ նախազգուշական միջոց ձեռք կ'առնէ խորհրդային դեսպանատունը պահպանելու համար, որովհետեւ Ռուսիա կը ստանձնէ ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

Պոլիս 13 *փետր.* (Թայմզ).— Տրոցկի Պոլիս հասաւ, ճամբորդելով Սէյփոֆ անունով: Հոս հասաւ երէկ գիշեր Օտեսայէն՝ ռուսական «Իլլիչ» շոգենաւով: «Սէյփոֆ»ի կ'ընկերանային կին մը, երկու երեխաներ, եւ չորս մարդեր: Բոլորն ալ ցամաք ելան հոս եւ Տրոցկի այժմ կը բնակի խորհրդային հիւպատոսարանին մէջ:

Էնկիւրիէն հաւաստի լուր ստացայ թէ Տրոցկի պիտի մնայ Պոլիս եւ «վիլլա» մը պիտի վարձէ քաղաքին դուրսերը: Միւս կողմէ կ'ըսուի նաեւ թէ Տրոցկի միայն կ'անցնի Թուրքիոյ մէջէն եւ շուտով պիտի երթայ Արեւմտեան Եւրոպա, հաստատուելու համար Գերմանիոյ կամ Ֆրանսայի մէջ: Ասորմէկ ապացոյցը կը համարուի ա՛յն թէ տեղւոյս խորհրդային շոգենաւային գործակալները 250 թոնօ տծուխ գնեցին «Իլլիչ»ի համար:

Տրոցկիի Ռուսիայէն վտարումը ինքնին ուշագրաւ դէպք մըն է, սակայն աւելի ուշագրաւ է այն որ խորհրդային կառավարութիւնը արտօնած է որ անիկա բնակի Թուրքիա— Ռուսիոյ սահմանակից երկիր մը: Թուրք կառավարութիւնը յունուարի վերջերը երբ թոյլատրեց Տրոցկիի Թուրքիա բնակութիւնը, անշուշտ նախապէս որոշ ապահովութիւն ստացած էր անկէ թէ պիտի հրաժարի քաղաքական եւ ա՛լ ամէն գործունէութենէ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿՈՅՐ ՍԻՐՈՅ ՁԵՒ ՄԸ

Ժ.— Ժ. Պռուսօն՝ Անաթօլ Ֆրանսի քարտուղարը եւ մտերիմը, դրուագ մը կը յիշէ իր տիրոջ պատմուածներէն:

Օլօրօնի մօտերը՝ «Թայիս»ի հեղինակը՝ երբ կը պտտէր իր կնոջ եւ Պռուսօնի ընկերակցութեամբ՝ կ'ուզէ այցելութեան երթալ Փիէռ Լոթիի:

Երբ կը մօտենան շէնքին, երբեկոյեան անդորրութեան մէջ կը բարձրանայ մուէզզինին ձայնը.

— *Ալլահ Էքպէր…*

Ներսը՝ սենեակի մը մէջ մգկիթի իսկական կահաւորում մը, ուր Լոթի որ կ'երկրպագէ ուրիշ երկու հոգիներու հետ… երկու ծառաներ:

*
* *

Կոյր սիրոյ ձեւ մըն ալ աս է: Բայց կոյր սէր մը որ շատ մօտ է զառանցանքի ու կուգայ փաստել Լոթիի թրքամոլութիւնը, իր ամէնէն կրքոտ ու հասարակ ձեւին մէջ:

Այս շրջանին էր որ՝ այսինքն քանի մը տարի առաջ՝ Լոթի կը հրատարակէր գրքոյկ մը.— Հայհոյանք ամբողջ ցեղի մը գողգոթային հանդէպ.— «Les Massacres d'Arménie»: Հեռու ենք առաջին շրջանէն ուր ան գլուխ գործոցներով օծեց ֆրանսական գրականութիւնը… Հեռու ենք այն շրջանէն ուր Լոթի երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքը այցելելով կը գրէր.

— «Յիրաւի, բացառաբար իրենց գանձարանը մեզի ցուցնելով, այդ քանդակեալ դիմագծութեամբ սիրալիր հայ վարդապետները անցեալին մէջ շատ յանկուցիչ տեսիլքը տուին մեզի իրենց յաճախապակիի եւ սատափի եկեղեցւոյն մէջ. պահ վը մեզ մոռցնելով մեր անսահման յուսախաբութիւնները:»

Այդ յուսախաբութիւնները եկան Օլօրօն:

ԵԴ. ԲԷՌՎՏԱՑԻ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՀԱՐԵՒԱՆՆԵՐԸ

Ռումանիոյ երեսփոխանական ժողովի երէկուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Քէլլոկի դաշինքը այժմէն իսկ գործադրելու մասին փետրուար 9ին փրոթոքոլ մը ստորագրուած է Խորհրդային Միութեան, Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Էսթոնիոյ եւ Լեթոնիոյ միջեւ:

Խորհրդային Միութեան գործադիր կոմիտէի նախագահութիւնը վաւերացուցած է այս փրոթոքոլը:

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ընկերվարական պաշտօնաթերթ *Արպայթըր Ցայթունկի* շէնքին մէջ ոստիկանական խուզարկութիւն կատարուեցաւ: Այդ շէնքին մէջ կը գտնուի նաեւ Աւստրիոյ սոց. դեմոկրատ կուսակցութեան գործադիր մարմնի գրասենեակը:

ԷՆԿԻՒՐԻԷՆ պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ որոշուած է լատիներէն եւ յունարէն ուսուցանել Թուրք համալսարաններուն մէջ:

ՑՈՒՐՏԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ.— Ձիւնախառն փոթորիկ մը պայթեցաւ Վիէննայի վրայ, խափանելով երկաթուղիները եւ դժուարացնելով հաղորդակցութիւնները գաւառի հետ: Քաղաքապետութիւնը հրամայած է խնայողութեամբ գործածել ջուրը: Անասնատողները տուգանքի պիտի դատապարտուին: Առանձին բաղնիքները արգիլուած են:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԴՈՒՐՍԷՆ ԺՊԻՏ, ՆԵՐՍԷՆ ԳԱՆԳԱՏ

Յունուար 9ին Խորհրդային Միութեան դեսպանատան մէջ, նախապէս եղած հրաւէրի մը համաձայն ճոխ սեղան մը սարքուած էր ի պատիւ Թէհրանի թերթերու խմբագիրներուն։ Կերուխումէն յետոյ դեսպան Պ. Դաւթեան իր ճառը սկսաւ այսպէս.

— Նախ թոյլտուութիւն կը խնդրեմ շնորհակալութիւն յայտնելու պարոններուն, որ այս գիշեր պատուեցին մեր բարեկամական ընթրիքը։ Ես կատարելապէս գոհ եմ, որ այս ընթրիքները սովորութիւն կը դառնան եւ յուսով եմ, որ գալիք տարիներուն եւս այս սովորութեան պիտի հետեւինք։»

Աւելի հասկնալի լեզուով կ'ուզէ ըսել,— այս գիշեր, փա՛ռք կարմիր աստղին, կերանք խմեցինք, գալ տարի եւս այսպիսի գիշեր մը կը պատրաստենք ձեզ համար։

Ի՜նչ մեծ զոհողութիւն. կարմիր յեղափոխութեան ընթացքին Ռուսիոյ պարսկահպատակներէն այնքան են յափշտակած «րէկվիզիսիօն» անունին տակ, որ երկար տարիներ կարելի է տալ աւելի ճոխ ընթրիքներ։ Բայց սխալ չհասկցուի. իր այս գեղեցիկ քայլով դեսպանը նպատակ չունի կողոպուտները վերադարձնելու, քանի որ «րէկվիզիսիօն»ի կանոնագրութեան մէջ այդ տրամադրութեան համապատասխան կէտ չկայ։ Ընթրիքը բարեկամական էր, հետեւաբար եւ բարեկամական միտումներով սարքուած, ինչպէս յստակօրէն ցոյց կուտան Պ. դեսպանի ճառին հետեւեալ մասերը, զորս կը թարգմանեմ բառ առ բառ։

—Դուք ընդհանրապէս արտասահմանեան թերթերուն մէջ Խորհրդային Միութեան մասին լուրեր կը կարդաք. որոնք քաղուած են խորհրդային թերթերէ։ Այս քաղուածքները մեծ մասամբ միտումնաւոր ձեւով կը կատարուին, որպէսզի Խորհրդային Միութեան գործերու վիճակը բացասական ձեւով ներկայացնեն ... Ես պէտք է ուրախութեամբ հաստատեմ, որ Իրանի եւ Խորհրդային Միութեան յարաբերութիւնները տարուէ տարի կ'ընդարձակուին եւ կ'ամրանան. մանաւանդ առեւտրական ասպարէզին մէջ մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերուած են..։ Խնդիրը միայն առեւտուրի մէջ չէ, Խորհրդային Միութեան եւ Իրանի շահերը բոլոր կէտերուն մէջ միացած են։ Մենք պէտք է հոգ տանինք, որ քաղաքական յարաբերութիւններն ալ ամրանան ու ընդարձակուին...»

Այս սիրուն խօսքերէն յետոյ որ ինչպէս գիտէք մեր օրերուն նոյնիսկ եղբայրը հարազատ եղբօր առանց վարձատրութեան չըսեր, դեսպանը գոհունակութիւն կը յայտնէ, որ անցնող տարուան ընթացքին Թէհրանի մամուլը իր ընթացքով նպաստած է երկու երկիրներու բարեկամութեան ամրապնդման եւ կը յուսայ, որ ապագային ալ այդպէս պիտի ըլլայ։

Պարզ է որ իր տան մէջ անյարմար էր ցաւ յայտնել այն բոլոր դառն ճշմարտութիւններու առթիւ, զորս ներկայ մամուլի ներկայացուցիչները տարուան ընթացքին հրատարակած են իրենց թերթերու սիւնակներուն մէջ։

Դեսպանի ճառին կը պատասխանէ բոլոր լրագրողներու կողմէ «Շաֆաղը Սօրխ» օրաթերթի խմբագիր Պ. Դաշտի։ Պարսիկ հրապարակագիրը իրեն յատուկ քաղաքավարութեամբ կը հասկցնէ հիւրասէր բարեկամին, թէ մեծ է մամուլի նշանակութիւնը ժողովրդավար երկիրներու մէջ, քանի որ արտայայտիչն է իրեն՝ ժողովուրդի ցանկութիւններուն։ «Եթէ պարսիկ մամուլը, այնպէս ինչպէս պարոն դեսպանը ակնարկեց, կրցած է իր երկրի շահերուն ծառայել կամ Իրանի եւ Ռուսիոյ յարաբերութիւններու ամրացման աջակցիլ, պատճառը միայն այն է, որ հանրային կարծիքին աւելի քան համամիտ է եղած եւ ընդհանուրի ցանկութիւնն ու հակումներն է երեւան հանած»։ Ապա խօսելով ռուս-պարսկական յարաբերութիւններու մասին եւ ենթադրելով, թէ այս հրաւէրին պատճառն ալ այդ է, պարսիկ հրապարակագիրը կ'ուզէ հասկցնել բարեկամին, թէ այս երկիրը Ռուսիա չէ. «Ութ տարիէ ի վեր Իրանի իրականութեան մէջ յեղափոխութիւն է ծագած, ի հարկէ այս յեղափոխութիւնը ռուսական յեղափոխութեան նման չէ եւ համապատասխան է երկրի հոգեկան, բարոյական, կարողութեան ու խառնուածքի վիճակին»։

Մեկնութիւնները աւելորդ են կարծեմ։ Աւելի լաւ է անցնիլ Պ. Դաշտիի բարեկամական ազդարարութեան, որ ամէնէն կարեւոր պայմանն է ռուսեւպարսկական բարեկամութեան։

«Այս յեղափոխութիւնը, որ Պարսկաստանը կը մղէ դէպի յառաջդիմութիւն ու քաղաքակրթութիւն, իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ կարեւոր սկզբունք մը ընդունած է,—հաւասարութեան սկզբունքը. եւ իւրաքանչիւր պետութիւն, որ այս կարեւոր սկզբունքին կը հետեւի, պիտի գտնէ բարեկամական ձեռք Պարսկաստանի կողմէ կատարելապէս ուրախութեամբ»։

Նոյն հասկնալի պատճառներով, որ դեսպանը չէր կրնար ցաւ յայտնել մամուլի ներկայացուցիչներուն իրենց որոշ հրատարակութեանց առթիւ, չէր կրնար նաեւ պարսիկ հիւրը աւելին ըսել հիւրասիրողի սեղանի շուրջ։

Սակայն ընթրիքէն չորս օր յետոյ, նոյն Պ. Դաշտին իր «Շաֆաղը Սօրխ»ի առաջին էջի վրայ (13 յունուար, թիւ 1128) կը հրատարակէր Մոսկուայի թղթակցին մէկ յօդուածը՝ «Դժուարութիւնները Պարսկա ռուսական առեւտուրի մէջ» վերնագրով։ Կը քաղեմ հետեւեալ ուշագրաւ մասերը, ափսոսալով որ նամակիս ծաւալը չի թոյլատրեր ամբողջական թարգմանութիւնը տալ։

— «... Վաճառականներու գանգատն այն է, որ մեր առեւտուրը խորհրդային Ռուսիոյ մէջ վերջերս շատ դժուարացած է խորհրդային առեւտրական հիմնարկութիւններու յարուցած խոչընդոտներուն կը բաղխի։ Չենք կրնար ազատօրէն մեր ապրանքը մեր ուզածին ծախել. իսկ երբ կը ծախենք պետական առեւտրական հաստատութիւններուն, ապրանքը յանձնելէ յետոյ փոխարժէքին համար 3-4 ամիս պայմանաժամ կը նշանակեն. եւ միշտ այս ձեւով պարսիկ վաճառականներու 5 6 միլիոնի դրամը անգործ եւ առանց տոկոսի կը մնայ խորհրդային առեւտրական հաստատութիւններու քով, մինչդեռ Պարսկաստանի մէջ դրամը շատ քիչ է եւ տոկոսը բացառապէս ծանր։ Պարսիկ առեւտրականները փոքր դրամագլուխ ունին ու հակառակ առեւտրական դաշնագրին, որոշ ապրանքներու գնումը Ռուսիոյ մէջ եւ արտահանումը Պարսկաստան...«Շարք» ընկերութեան մենաշնորհն է։ Պարսիկ վաճառականները կը ստիպեն, որ չոր մրգեղէնի եւ պարսկական միւս զանազան ապրանքներու դիմաց քաղցրեղէն, անուշահոտութիւն, գարեջուր եւայլն գնեն։

«Համաձայն առեւտրական դաշնագրի, որոշուած ապրանքներու բարձման մասին նաւային վարչութեան կողմէ արտակարգ դժուարութիւններ եւ արգելքներ կը յարուցուին։

«... Ընդհակառակն իրենք խորհրդային առեւտրական հիմնարկները, որ Իրանցիներու գնած շաքարները որոշուած ժամանակէն երկու երեք ամիս յետոյ կուտան, հատուցում չտալէ զատ, կը մերժեն նաեւ իրենց մօտ մնացած վաճառականներու դրամին համար տոկոս վճարել»։

Այս գանգատները, ինչպէս կը հաղորդէ թղթակիցը, եղած են 1928 դեկտեմբեր 26ի պաշտօնական մէկ ժողովին մէջ, որ գումարուած է պարսկական դեսպանատան մէջ, Օսսարիի ներկայութեան։ Նոյն առթիւ գանգատներ են եղած ռուսական փոխադրական ընկերութեան (Bureau Perse), հարկահաւաք մարմիններու դէմ եւ շատ ուրիշ գանգատներ, որոնց օր առաջ վերացումը անհրաժեշտ է, այլապէս Իրանցի վաճառականը չպիտի կրնայ շնչել, մանաւանդ որ չեն յարգուիր ռուսեւպարսկական առեւտրական դաշնագրի տրամադրութիւնները։

Նոյն ժողովին մէջ, դեսպան Օսսարի յայտարարած է, թէ այնքան շատ են պարսիկ վաճառականներու գանգատները, որ իր սիրտը կը սառեցնեն, մանաւանդ իրենց դժգոհութիւնները ընդհանուրի սեփականութիւն դարձնելով կը խաչաձեւեն իր աշխատանքները եւ եթէ այդպէս շարունակուի, ոչ ոքի գործին ընթացք պիտի տայ։ Ուշագրաւ են Օսսարիի հետեւեալ խօսքերը, հաղորդուած նոյն թղթակցին կողմէ.

— «Ինչպէ՞ս կրնամ տանիլ, երբ առեւտրական խնդրի մը մասին գործավար Չիչերինի հետ կը խօսիմ եւ կը պատճառաբանեմ, իսկոյն նա երկար ու բարակ նամակ մը ցոյց կուտայ քանի մը վաճառականներու կնիքով ու ստորագրութեամբ, որ բոլորովին հակառակն է իմ խօսքին ու պատճառաբանութեան, արդեօք այդ միջոցին ես չպիտի՞ ամչնամ։»

Այո՛, այնպիսի անտանելի դժուարութիւններ կան, որ մինչեւ իսկ յայտնի Ապտիւլ Հիւսէյին խան Օսսարի շփոթելով մերթ սպառնալիք, մերթ խրատ կարդալու կը ստիպուի իր ներկայացուցած պետութեան հպատակ վաճառականներուն։

Այս բոլորը արգելք չեն, սակայն, որ գալ տարի յունուար 9ին Պ. Դաւթեան կամ իրեն յաջորդող կարմիր դեսպանը, գեղեցիկ սովորութեան համաձայն, ընթրիք սարքէ կեղծ ժպիտներով գոհունակութիւն յայտնելու՝ պարսիկ մամուլի խիստ բարեկամական վերաբերմունքին համար։

Այս ի՞նչ բարքեր են, — հին «այլանդակ» բուրժուական կարգերէ՞ն մնացած, թէ 1917ի կարմիր «գեղեցիկ» յեղափոխութենէն ծնած։ Թող ընթերցողը որոշէ։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԱՅՐԵՐԸ ԿԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Վայմարի (Գերմանիա) Սահմանադրութիւնը կնոջ տուած է այրերու հաւասար ընտրական իրաւունք, ինչ որ ներկայ քաղաքականութեան համար անսովոր բան մը չէ։

Բայց, կարգ մը գերմանացի ամուսիններ դժգոհ են Սահմանադրութեան այս տրամադրութենէն, եւ անոնց շատերը։ Ցէսսաու քաղաքին մէջ, կազմած են դժգոհ ամուսիններու միութիւն մը։ Անոնք կը գանգատին թէ իրենց կիները չափէն աւելի կը զբաղին հանրային գործերով, այնքան որ տան հոգերու յատկացնելիք ժամանակ չեն գտներ։

Ընկերութեան կանոնագրին համաձայն, դժգոհ ամուսինները կը խոստանան փոխադարձ օգնութիւն, գոհացում ստանալու համար իրենց պահանջներուն։ Այն պարագային որ կիները չյօժարին նախընտրութիւն տալ անոնց զբաղումներու, այրերը պիտի պահանջեն ամուսնալուծման իրաւունք ստանալ։

ԳԻՐՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՏԱՐԵՑՈՅՑ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ

(կազմեցին՝ Մ. ԶՈՒՀԱՃԵԱՆ եւ Թ. ԱՋԱՏԵԱՆ)

Ընդարձակ Տարեցոյցին հեղինակները Թէոդիկի ճամբէն կը քալեն։ Երբ գայն կը կապկեն հաւաքելու համար՝ ամենայն ջերմեռանդութեամբ՝ Միսաք Մեծարենց (անտիպ էջ մը եւ խոհեր), Բիւզանդ Քէչեան (քաղուածքներ Ս. Փ. Ազգային Հիւանդանոցի ցիսնամեայ պատմութենէն), Թովմաս Թէրզեան (Ուղերձ), Մատթէոս Զարիֆեան (կ'ուզեմ երգել), Տոքթ. Գափամաճի (Մուրացիկին Սրինգը, Տուայտանք, խոհեր), Խաչիկար (Զօն), եւ ուրիշներ, ո՛չ թէ քննադատելի են, այլ շնորհակալութեան արժանի, եւ նոյնիսկ քաջալերութեան։ Բայց երբ քիչ մը կուրօրէն կը հետեւին Մեծանուն տարեցուցագիրին ըրածներուն, եւ կը կրկնեն եղածը, ինչպէս Պարի մասին, կամ գաղափար մը տալու համար Յակոբ Օշականի Հայ Գրականութիւն աշխատութեան վրայ, որոնց մասին Թէոդիկի մէջ կային արդէն, անոնց կրկնութիւնը կը յանգի անհամութեան։

Յուզումով ու հաճոյքով կը կարդացուին Հրանտ Ասատուրի Թովմաս Թէրզեանի կեանքէնը եւ իր ինքնակենսագրութիւնը։ Թ.Ա. չի չափազանցեր երբ կը գրէ թէ «Հայ գրականութիւնը անդարմանելի կորուստ մը ունեցաւ իր մահով»։ Տարիներու տքնանքով, Հրանտ Ասատուր պատրաստած էր ուսումնասիրութիւն մը Պարոնեանի վրայ, նոյնպէս Աբեւեան Թատրոնին ու դիմաստուերներու շարքը, որոնք խիստ գնահատելի, շահեկան ու չափազանց խղճամտութեամբ պատրաստուած երկեր են։

Հետաքրքրութենէ զուրկ չեն Բասմաճեանի քիմիաբանութիւնը, Տոքթ. Թորգոմեանի բժիշկ քահանայ մը, Թ. Ա.ի յօդուածները նուիրուած Ս. Կիւրտիկեանին, Սիրանոյշին, Վ. Սայրասուրի Ստեփան Սուլէնեանը, Գ. Ֆէնէրճեանի Պառէս եւ «Հայուհին», նոյնպէս Հայերը Մազանդարանումը եւ հայ մագաղաթներու նուիրուած էջերը։

Սրբազան երաժշտութիւնը ստորագրողը կը նմանի այն մարդուն որ իր չգիտցած նիւթերէն կը ճառէ։ Սրբազան երաժշտութեան ծագումը գրեթէ միմիայն հրէական է։ «Առաջին քրիստոնեաները» «որոնք գետնափոր տեղեր հաւաքուելով կ'երգէին եւ կ'աղօթէին» Հրեաներէն առին նոյնպէս անոնց երաժշտութիւնը բոլոր նուագարաններուն հետ, ինչպէս նաեւ անոնց ծիսական սպասներն ու հանդերձեղէնները։ Ուրիշ հարց թէ՝ Հրեանե՞րը որքան օգտուած են իրենց դրացիներէն։

Իբրեւ գրական նոր արտադրութիւն կը գտնենք Թէքէեանի մէկ քերթուածը եւ Յակոբ Մընձուրիի Ոձիր մըն, որ այդ շնորհալի տղուն խիստ յաջող էջերէն մէկը չէ։

Բարեբախտաբար տեղ տրուած են միջնադարեան սիրոյ երգերու եւ ժողովրդական սիրերգներու։

Գալով թարգմանութիւններուն, ստիպուած ենք կրկնել թէ՝ ո՛չ հայ գրականութիւնը, ո՛չ ալ հայ միտքը՝ մասնիկ մը իսկ կը վաստկին աջէն ու ձախէն եղած թարգմանութիւններով, եւ մանաւանդ սխալ ընտրութիւններով։ Կրնա՞ն նոր շեշտ մը բերել, նոր արեւի շող մը, նոր հծծիւն մը, նոր գեղեցկութիւն մը, եթէ ո՛չ, հապա ինչո՞ւ ողողել կրկնութիւններով։ Յետոյ բնաւ ուշադրութիւն չի դարձուիր հեղինակը տալու ա՛յնպէս, ի՛նչպէս է իր բնագրին մէջ, իր երաժշտականութեամբ, կամ բառերու պարգութեամբ, խաղերով, հոսունութեամբ։ Ընթերցողը բառերու շարուածքին շնորհիւ, առանց գիտնալու անոնց համարժէք օտար բառերը, պէտք է զգայ թէ հեղինակն ի՛նչ ուզած է ըսել, ի՛նչպէս ուզած է, եւ ի՛նչպէս յաջողած։ Երբեմն հեղինակներ կան որ լուրջ արժէք ներկայացնելով հանդերձ, թարգմանութեան չեն դիմանար, որովհետեւ ամէն բան չի թարգմանուիր։

Ալբէր Սամէն երկրորդական բանաստեղծ մըն է եղած, երբեմն խիստ անոյշ լեզուով։ Եղիշէ Եպիսկոպոս Դուրեան եթէ իր ընթերցումին համար գէշ ընտրութիւն չէ ըրած, սակայն սխալած է զանոնք հրամցնելով նաեւ հասարակ ընթերցողին։ Ա. Չօպանեանի թարգմանած Վիկտոր Հիւգոյի «Ցեսիլ»ին առաջին տողը ձախող է, իսկ վերջին երկու տողերուն անճշդութիւնը անշուշտ ո՛չ հեղինակինն են եւ ոչ ընթերցողինը.

Ու ստուերին մէջ ուր բիբերն ա.
նոր շողեր կ'արձակէին,
Այն խեւերուն փետուրին մէջ էն
աստղե՛րը տեսայ։

Հակառակ բոլոր յարգանքիս եւ համակրանքիս, երբեք չեմ սիրած Վենետիկեաններու հայերէնը։ Հ. Ա. Ղազիկեան՝ իր բազմաթիւ թարգմանութիւններուն համար՝ արժանի պիտի ըլլար յաւիտենական երախտագիտութեան, եթէ քիչ մը ականջ ունենար, եւ քիչ մը ճաշակ։ Կեանք չունին իր տողերը, զգացում չկայ հոն, իսկ հոսունութիւն, երաժշտութիւն՝ բնա՛ւ։ Յաճախ նախադասութիւնը կը սկսի մէջտեղէն, բառ մը անդին կը բաժնուի երկուքի, յանկարծ բառ մը՝ բառարաններու փոշիներուն տակէն դուրս բերուած՝ կը գոցէ մուտքը անձաւին, ու քայլ մը առաջ չէք կրնար երթալ։ Հարկ չկայ հեռուները երթալու, առնենք իր թարգմանութեան, «Օր Մեռելոց»ին առաջին տունը.

Ես կը տեսնե՛մ (ո՛րքան մթին է
այսօր),
Գերեզմաննոց մը կը տեսնեմ սըր-
տիս մէջ
Որ պատին վրայ բարձր նոճի մը
ունի։

սիրտը չէ որ պատին վրայ բարձր նոճի մը ունի, այլ գերեզմաննոցը, սակայն ինչո՞ւ լեռներով հեռու է, եթէ տրաբանութեամբ կը հասկնանք, բայց քերականօրէն սխալ է, եւ եթէ յամառի պնդել թէ սխալ չէ, անտանելի սխալնե՛րու դուռ կը բանայ, որովհետեւ այդ ձեւը կրկնուած է վարէն վեր, վերէն վար։

Ուրիշ հարց կը ծագի Հ. Մարքի թարգմանութենէն, Միւսէյ ծածկանունով Օր. Եագութ Նագգաշեանի Սոնաէն։ Տողեր կան որ հայերէն չեն, բառեր կան որ հայկական ոչինչ ունին, նախադասութիւններ կան որ սխալ թարգմանուած են, ինչպէս.— «Նուպար ներս կը մտնէ անտարբերութեամբը մէկուն՝ որ ոչ ոք կը կարծէ գտնել սրահին մէջ» պիտի ըլլար «... մէկուն՝ որ կը կարծէ ոչ ոք գտնել...»։ Ուրիշ անճշդութիւն մը. — «Ես ի զուր պիտի համարձակէի ձեզի խոստովանիլ թէ՝ անմոռնալի ըրաւ երէկ իրիկունը՝ այն բանը՝ որ դուք իմ մօտս էիք...»։ Տեղ մը՝ «Հագած պարեգօտեր», ինչո՞ւ պարեգօտեր։ Ուսկի՞ց գտաւ «կատուային» անհաւոր բառը։ Ո՞րն է «խարտեաշ մթնոլորտը»։ Եւ դեռ ուրիշներ եւայլն։

Գալով հեղինակուհիին, անշուշտ շնորհ ունի, բայց ո՛րքան կը կարօտի գրել սորվելու, ամփոփ ըլլալու, առատ եռակէտներուն տեղ իմաստ տեղաւորելու։ Իր կուրծքին տակ սիրտ մը կը տրոփէ սակայն դեռ մանուկ է, խիստ
մանուկ է, խիստ մանու
նամ թէ առաջին զօղէն
բուխի բանուի։

Եթէ Տարեցոյց
պահուիլ ամբողջ տար
ընթացքին, եւ նոյնիս
վերջ, զգոյշ պէտք է ըլ
նագիտական նիւթերէ, եւ
րակ քարոզներէ, առօրե
ժէք ներկայացնող գա
նութիւններէ, նոյնիսկ
նոնք եղած ըլլան լուրջ
ակնոցով։

Հիւանդանոցի ընդա
րեցոյցը բարւոքման
վրայ է։ Անիկա կը
գունագեղ եւ գեղեցիկ
տան մը ըլլալ։ Եթէ երկ
գիրները ուշադրութիւն
իրենց պարտէզէն ներս
յաւիտենական սկսնակնե
ստուերը, ու եթէ խնամ
նիւթերու դասաւորմա
րութեան, պիտի կրնան
գնել աւելի կատարեալ
որուն համար յաջողութ
մաղթեմ սրտանց։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅՈՎՀԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱԶԱԽՈՐ ՊԱՏՈՒ

Շարունակենք մեր
Թոքախտի մասին (Յա
ջ»ի Յունուար 29ի թիւ)
տը միեւնոյն սաստկութ
տեղաւորուիր ամէն
ժահրոտութեան գրեթէ
ստոյգ յայտարար նշան
ջերմութիւնը։ Գերմարդ
տը միշտ ծանրակշիռ է
կառակն անջերմ թոքախ
տեւել անորոշ ժաման
երկար առանց կեանքը
թոյլ տալով հիւանդի
այս բարեբախտ պատեհ

Արդարեւ անջերմ
տաւորներ աւելի բախտ
բժշկուելու, պայման
հեմութիւն չգործեն եւ
պահիկ պայմանները
ապրին։ Բժշկութեան երկ
ընթացքիս անոնց մէ շատ
դիպած եմ եւ գործնա
տատած եմ այս բարեբ
տահականութիւնը։ Իսկ
անխոհեմ գտնուած են
թիւնը վրայ հասած
տարած է զանոնք։

Երբեմն ջերմութիւն
տիկ ախտանշանն է թոք
րին, երբ թոքերուն մէջ
խոց գոյութիւն չունի
րունկ հետազննող եւ երկ
ձառութեամբ օժտուա
պէտք է այդ ջերմութե
թիւնը ճշդելու համար,
հետեւի թէ որքան աւել
տութեամբ շարժած կ'ըլլ
որոնք կասկածոտ աչքեր
տեն առանց որոշ պատճ
գում առնող ջերմութի
ռանց յապաղելու կը դիմ
կի եւ հսկել կուտան
բացուշակ ախտանշան
մինչեւ պատճառին որոշ
տատուիլը։

Ջերմութենէն յետոյ
կարեւոր ախտանշան մը
արիւնաթքումը (hémo
Արիւնաթքումը կրնայ
նենալ թոքախտի ամէն
րուն։ Սովորաբար անոր
է, երբեմն ալ հիւանդու
ռաջացած եւ կամ վախճա
ներուն կը պատահի երբ
ները արդէն կազմուած
տարածուած են։ Այն
քերուն մէջ գոյութիւն
խոցերէն կրծուած երակ
բացուի եւ առատ արիւ
թիւն կը պատճառէ։

Կրնայ պատահիլ որ
թապէս քաջառողջ անձի
տեղի ունենայ արիւնահ

[illegible] (congestion Pulmonaire) [illegible] ...րծարաններու ազնիւ հիւսուածք- ...ը եւ ծնունդ կուտայ, լերդա- ...ապի, խոչափողատապի, երիկամ- ...տապի, եւ աղէտապի: Քոխի ...անրէն կրնայ երթալ տեղաւոր- ուիլ անարիւն եւ ֆիզիքապէս տկարացած երիտասարդի մը խելապատենատ-պ (méningite tuberculeuse): Այս հիւանդութիւնները ամէնքն ալ ծանրակշիռ են հետեւանքներով եւ սովորաբար կը վերջանան մահուամբ:

Քոխի մանրէն կրնայ գալ եւ ուղղակի տեղաւորուիլ նաեւ մարմնի զանազան մասերուն վրայ: Մորթին վրայ յառաջ կը բերէ կոծիծաւոր եւ կամ կեղալից Թիւպէրքիւլը, խաղճմունքներու վրայ (ganglion)՝ խաղխմքային Թիւպէրքիւլը, յօղուածներուն՝ յօղուածային, ոսկրներէն մէկուն վրայ՝ ոսկրային, փորամաշկին վրայ՝ փորամաշկային (peritonite tuberculeuse) Թիւպէրքիւլներու ծագում տալ: Քոխի մանրէին այս արտայայտութիւնները տեղին վրայ միայն սահմանափակուած են. սովորաբար ընդհանուր կազմուածքը միշտ չպղծուիր անոնցմէ եւ հակառակ անոնց կը մնայ անաղարտ եւ առողջ: Բարեբախտաբար քոխային այս արտայայտութիւնները բուժելի են եւ բժշկական գիտութիւնը այսօր ազդու միջոցներով զինուած է անոնց դէմ եւ զանոնք հիմնապէս բուժելու կը յաջողի կա՛մ վիրաբուժական գործողութիւններով, կամ արեւաբուժումով, կամ Ռէօնթկէնեան ճառագայթներով եւ կամ ծովափնեայ պապքինաբաններու ծովաջուրի եւ աւազի լոգանքներով:

ՏՕՔԹՈՐ Բ. ՈՍԿԻ
Շամփիյնի

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԷ ԲՌՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆ

Անգլիական *Տէյլի Թէլէկրաֆ* թերթը կարգ մը յօդուածներ հրատարակեց Ռուսիոյ ներկայ կացութեան մասին: Յօդուածագիրը որ վերջերս կատարած ճամբորդութեան մը ընթացքին, իր կրած տպաւորութիւնները եւ քաղած նիշերը ջանացած է արձանագրել անաչառութեամբ հետեւեալ կերպով կը պատմէ գործունէութիւնը Կէփէուի, ոստիկանական կազմակերպութեան, որ ներկայիս, տեղը կը բռնէ հռչակաւոր Չէկային:

Հետզհետէ, սովետական պետութեան մէջ կազմուած է նուիրապետութիւն մը, որ գերազանցօրէն բռնատիրական զօրութեամբ մը կը շարժի, եւ որուն նմանը, կարելի չէ այսօր գտնել աշխարհի որեւէ մէկ կողմը: Կէփէուն է այդ՝ լրտեսներու եւ գաղտնի գործակալներու բազմաթիւ բանակով մը: Կէփէուի պետը Սովնարկոմէն (գործավարներու խորհուրդ) կատարելապէս անկախ, գրեթէ գերագոյն իշխանութիւն մըն է որ կը վայելէ: Ան ո՛չ քաղաքական Դիւանին կը մասնակցի, ոչ ալ Սովնարկոմին: Կարելի է ենթադրել թէ օր մը, Կէփէուի գլխաւորը այնքան պիտի զօրանայ, որ Քաղաքական Դիւանը չպիտի կրնայ անոր վրայ հսկել: Նախկին պետը Ճըրճինսքի մեռաւ, հրապարակաւ խօսք առնելէ քանի մը ժամ առաջ, երբ կը պատրաստուէր հանրութեան յայտնել Քաղաք. Դիւանին յիմարութիւնները:

Պետութեան գերագոյն իշխանութիւնը մնալով մէկտեղ, Քաղաք. Դիւանը պարտաւոր է չափազանց ուշադիր ըլլայ որ շատ վստահելի պետ մը ընտրէ, երբ անոր ձեռքերուն մէջ կը դնէ հարստահարութեան այս տիտանեան մեքենան:

Ուրիշ ամէն տեսակէտով ալ, Կէփէուն բացարձակապէս անկախ է: Իրօք, գործավարներն իրենք իսկ այնքան կը վախնան այս չարաշուք կազմակերպութենէն, որքան միւս ռուս քաղաքացիները: Նոյնիսկ երբ իրենց անձնական բարեկամները ձերբակալուին անմեղօրէն, անոնք չեն համարձակիր միջնորդել: Որովհետեւ գիտեն թէ իրենց միջնորդութիւնը նկատի չպիտի առնուի:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կէփէուն կրնայ ըստ կամս ձերբակալել, պատժել, բանտարկել, առանց իսկ կարծիքն առնելու կառավարութեան անդամներուն:

Դատերը կը տեսնուին եւ վճիռները կը տրուին գաղտնօրէն, եւ դոհերը բանտի կամ աքսորի ճամբան կը բռնեն, մինչ իրենց ամէնէն մօտ ազգականներն իսկ որեւէ տեղեկութիւն չեն ունենար իրենց վիճակին մասին: Երբ խնդիրը մահավճիռի մը վրայ կը դառնայ, ըստ օրինի, դատապարտեալը իրաւունք ունի վերաքննութեան դիմելու գործավարներու խորհուրդին առջեւ. բայց ան երբեք չպիտի համարձակի միջամտել նման պարագայի մը, եթէ պզտիկ մը իրեն հասկցնեն թէ Կէփէուն լաւ աչքով չպիտի նայի այդ միջամտութեան վրայ:

Մոսկուայի անոր բանակատեղիին մէջ, ի՜նչ զարհուրելի գաղտնիքներ կան պահուած: Բիւրաւորներ անցեր են անոր սեմէն, քալելու համար անծանօթ ճակատագրի մը եւ անոր նկուղներուն մէջ, հարիւրաւորներ սպաննուեր են գաղտնօրէն: Բոլոր Ռուսները կը զգուշանան անոր սեմէն: Կը պատմեն թէ այն սրահին մէջ, ուր տեղի կ'ունենայ քաղաքական «վտանգաւոր» բանտարկեալներու հարցաքննութիւնը, պատերուն վրայ փակցուած է ծաղրական ազդ մը, որ կը յանձնարարէ ապահովագրել իրենց կեանքը:

Կէփէուի սպայակոյտին պատկանող անձերէն զատ, չկայ մէկը որ գիտնայ թէ որո՞նք են այս կազմակերպութեան գործակալները:

(Շարունակելի)

ՕԴԵՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Ժող. Գործ. Խորհուրդը վաւերացուց այն օրէնքը որ կը սահմանափակէ ոգելից ըմպելիներու վաճառումը:

Ասկից յետոյ, նոր գինետուններու բացումը պիտի արգիլուի այն քաղաքներուն մէջ, որոնց բնակչութիւնը գլխաւորաբար կը կազմեն գործաւորները: Վոդգայի վաճառումը պիտի արգիլուի տօնական եւ վարձքերու վճարման օրերը: Մտադրութիւն կայ նոյնպէս հակալքոլական դարմանատուններ բանալ: Փակուած գինետուններուն տեղ, պիտի բացուին բազմաթիւ սրճարաններ: Կառավարութիւնը իր ելմտացոյցին մէջ՝ ալքոլի վաճառման արգելքին հետեւանքով՝ բացը գոցելու համար հասոյթի ուրիշ աղբիւրներ պիտի փնտռէ:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՄԵԾ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Անգլիացի հարիւրապետ մը, օդանաւային մեծ կազմակերպութեան մը ծրագիրը ներկայացուցած է կառավարութեան: Ծրագրին համաձայն պիտի կազմուի 500000 անգլ. ոսկի (62 միլիոն 15000 ֆր.) դրամագլխով ընկերութիւն մը: Նպատակը պիտի ըլլայ ժողովրդականացնել օդանաւի գործածութիւնը, ուժեղացնել քաղաքային օդանաւորդութիւնը, հարցնել օդանաւորդներ եւ հաստատել օդանաւային կայաններ: Ընկերութիւնը յանձն պիտի առնէ իր ծախքով, երեք տարուան ընթացքին կառուցանել եւ պահպանել 20 նոր կայաններ եւ 80 օգնութեան վայրեր: Պիտի ունենայ 100 օդանաւեր որոնք պիտի ծառայեն օդանաւորդներու մարզանքին կամ անհատներու վարձուելու:

Զանազան վայրերու մէջ, ընկերութիւնը պիտի հիմնէ 22 օդանաւային ակումբներ; զորս պիտի օժտէ կայաններով եւ հաւաքատեղիներով: Նպաստաւոր պայմաններով, Թաղապետութիւնները պարտաւոր պիտի ըլլան հող տրամադրելու ընկերութեան: Այս ակումբներուն, ընկերութիւնը պիտի տրամադրէ 50 մարզիկներ: Սկիզբները այս ակումբներու աշակերտներուն թիւը չպիտի անցնի 100ը:

Իւրաքանչիւր կայան օժտուած պիտի ըլլայ հեռաձայնով, պիտի ունենայ իւրի պահեստ մը: Կայանէ կայան հաղորդակցութիւնը այնպէս մը կազմակերպուած պիտի ըլլայ, որ կարելի ըլլայ, շատ կարճ ժամանակի մէջ օգնութեան փութալ վտանգուած օդանաւերուն:

Ընկերութիւնը որ առաջին անգամին 100 օդանաւերու մեծ յանձնարարութիւն մը պիտի ընէ, կը յուսացուի որ պիտի իջեցնէ գիները: Օդանաւային կարգ մը գործարաններ, արդէն խանդավառուած են եւ սպասելով աւելի մեծ ապսպրանքներու, կը յուսան որ շատ չանցած, պիտի կրնան ծախու հանել կազմ ու պատրաստ օդանաւեր, միայն 100 անգլ. ոսկի արժէքով (12420 ֆր.), այսինքն հասարակ ինքնաշարժի մը գինով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԻՐ ՈՒ ՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՊՈՒՌՊՈՒԱՆ (սեփ. թղթ.) — Պուռկուան եւ Ժալիօ Լիոնէն 40 քիլոմեդր դէպի հարաւ-արեւմուտք 15 հազար բնակչութեամբ միացնալ քաղաք մըն է: Ունի շատ մը մեծ ու պզտիկ գործարաններ:

Հայերը հոս հաստատուած են 1925ին: Հիմա մօտաւորապէս 25 ընտանիք կը հաշուեն (105 հոգի): Բոլորն ալ գոհ են իրենց գործէն: Այրերը կը ստանան 25—40 ֆր. իսկ կիները 15—22 ֆր. օրական:

Ոեւէ կազմակերպութիւն կամ միութիւն չկայ: Փորձեր եղան կարմրցնելու, բայց կէս ճամբան մնացին: Կան անհատ դաշնակցականներ որոնք վերջերս դասախօսական ժողով մը սարքեցին, բայց դասախօսը չկարենալով գալ, յետաձգուեցաւ: Ունինք 10ի չափ փոքրիկներ որ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն, օտարանալու ենթակայ, թէեւ կան ծնողքներ որ կ'ուրախանան իրենց զաւակներուն ֆրանսերէն ճռուողելէն, մինչ հայերէնը մոռնալ ոկսած են: Կը ստանանք «Յառաջ» օրաթերթը:

Պետրոս Պերկիրճեան

«ԻՐԱՆԸ ՔԷՊԻՐ».— Ինչպէս գրած էինք, հնչակեան գործիչ Գ. Եղիկեան արտօնութիւն ստացած է «Իրանը Քէբիր» (Մեծն Իրան) անուն թերթ մը հրատարակելու: Նպատակն է օժանդակել իրանական ցեղերու ազգային եւ մշակութային մերձեցման: Թերթը պիտի հրատարակուի առայժմ շաբաթը մէկ անգամ Ռէշտի մէջ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Վ. Թամիրեան փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆրանք կը նուիրէ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ կարմիր խաչին, դեռատի ՀԵՐՄԻՆԷ-ՍԵԴԱ Շ. Միսաքեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Մ. Ը.ի Սարսէլի մասնաճիւղը 3 փետր. կիրակի օր պատուի դասակարգի պատկանող խումբերէն C. A. Enghien S. O. Ermont 1 Hors Championnat խումբին յաղթեց 2—4 նշանակէտով, Անկիէնի գեղեցիկ մարզադաշտին մէջ:

Իսկ վաղը՝ կիրակի 17 փետր. պիտի մրցի C. S. Sarcellois, Ա. խումբին դէմ Սարսէլի մէջ ժամը 3ին: Իր երկրորդ խումբն ալ պիտի մրցի նոյն խումբին պահեստիին հետ ժամը 1-30ին: Ներկաներէն կը խնդրուի կարգապահ ըլլալ օտար մարզադաշտին վրայ:

Ս.

ՌՈՒՍ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐԻԿԻՆ 85ԱՄԵԱԿԸ

Վաղը կիրակի, փետր 17ին, կէսօրէն ետքը, ժամը 4.30ին, 8 Rue Daru, Salle Chopin*ի մէջ, պիտի տօնուի հանդիսաւորապէս Ռուսական յեղափոխական շարժման ռահվիրաներէն՝ Եկատերինա Պրեշկովսկայի— Տատիկի (մեծ մայրիկ) ծննդեան 85ամեակը: Հանդէսի կազմակերպիչ մարմնի մէջ կը մտնեն շատ մը ականաւոր գործիչներ, գրագէտներ եւ կուսակցութեան ց ներկայացուցիչներ— Կերենսկի, Աւկսենտիեւ, Մինոր, Միլիւկով, Տիկ. Մենար-Տորիան, Լէոն Պլում, Վանդերվելդ, Վրաց ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչ Ծերեթելին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը եւ ուրիշներ: Հանդէսի օրը տեղ ունենալու համար, պէտք է առաջուընէ ապահովել տոմսը: Զեղչուած գիներով տոմս կարելի է ստանալ ընկ. Աշոտէն,* 71 Av. Kléber:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագիր, փետրուարի թիւը՝ սովորական, ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ — Հասցէ՝ 15-13 Shawmut street, Boston Mass, U. S. A.

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՏՂՈՑ, հեղ. Գ. Ա. Մալաթեան, հրտ. «Հայ դպրոց»ի Պընիէն, Զուիցերիա:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ

235, FBG. ST. MARTIN
PARIS (10e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԹԱԳՒՈՐ.— (կակազելով) *Չգիտցայ, մարդ Աստուծոյ, չգիտցայ: ...ը իրեն իմացուցի, խնդալով ըսաւ.— Մի վրդովիր, հայրի՛կ, ես ...ղէն գիտէի, կը սպասէի: Գնա՛ զուն եւ ըսէ անոր որ քիչ մը ...ասէ. ես քառորդէ մը կուգամ: Լուացուիմ եւ զգեստ փոխեմ: Գնաց ...սենեակը եւ ուշացաւ: Մարդը կը խմէր, կը սպասէր, բայց ան- ...մբեր, կը ջղայնոտէր: Երբ գացի գինքը կանչելու,* (ծայնը կը ...ւղոտի, կը մարի, փսփսուք մը կը դառնայ, կը պատմէ դողդղա- ...) *երկնցած էր անկողնին վրայ. սնարին քով ճրագը կը պլպլար. ...տեցայ ու լեզուս քար կտրեցաւ: Դաշոյնը սրտին, արիւններու ...թաթխուած, կը... ժպտէր... աղջիկս..., ու խնդաց. զգացի որ ...նանք կար այդ խնդուքին մէջ, անէծք, ցաւ ու զայրոյթ: Կար- ...կ'ուզէր մխիթարել զիս. բայց բան չըսաւ. բերնէն վանկ մը ...աւ... ու մեռա՛ւ...:*

Յ. ԲԱՐԹ.— Թեւերուդ մէջ... (Թագւոր, ընկճուած, կ'իյնայ ...ղմոցին մէջ. կը վառէ գլանիկ մը եւ կը ծխէ ջղայնութեամբ: Բարթամեան կը մօտենայ պատուհանին, կ'առնէ աթոռ մը, կը ...ի եւ կը սկսի նորէն դուրսը դիտել: Լռութիւն մը: կը մտնէ ...րիկ):

ՄԱՔՐ.— Ի՞նչ հող այդպէս տրտում նստեր կը դիտես, մա՛րդ:

Յ. ԲԱՐԹ.— Կարծես ինծի մոլութիւն է եղեր կնի՛կ. աչքերս աւերակներէն չեն զատուիր:

ՄԱՔՐ.— Լաւ չէ տխուր բաներ դիտել, սիրտը սեւով կը լեցուի: (կը նստի):

Յ. ԲԱՐԹ.— Դուրսը աւերակ, ներսը փոթորիկ, ի՛նչ ընել:

ՄԱՔՐ.— Եղեր է ըլլալիքը, ցաւը ցաւով չի դադրիր, ուրախ պահէ սիրտդ:

Յ. ԲԱՐԹ.— Լաւ կ'ըսես, բայց ըլլալիք բան չես ըսեր: Տես սա փլած շէնքերը, սա ամայի փողոցները: Ամէն տան սեմին անուշ յիշատակ մը կայ: Ամէն մէկ քայլիդ, աջ ու ձախ կը դառնաս, հին ծանօթ մը բարեւելու վարժութեամբ եւ երբ կը յիշես թէ մեկներ են անդարձ, դեռ լոյսէն չկշտացած, սիրտէդ կ'ուլաս: Ամիս մը եղաւ աքսորը, չէ՞...

ՄԱՔՐ.— Հազիւ:

Յ. ԲԱՐԹ.— Հազի՛ւ: Եւ կ'ուզես որ արդէն մոռցած ըլլամ: Նայէ՛ սա տուներուն: Սեփական տասնոց մը չունէի անոնց մէջ, բայց, ի՛նչ հպարտութեամբ կ'ուռէի երբ «մեր թաղը» կ'ըսէի. սիրտս աշխուժով կը լեցուէր, երբ ամէն իրիկուն շուկայէն դարձիս, անոր առաջին տուները կը ճանչնայի: Յանկարծ, չէն աղմուկ մըն է կը փրթէր բաց դռներէն. քայլերս կը դանդաղեցնէի քիչ մը աւելի շնչելու համար այդ զուարթութիւնը:

ՄԱՔՐԻԿ.— Անցա՛ն այդ բոլորը:

Յ. ԲԱՐԹ.— Բայց ամէն անցած չի մոռցուիր: Երբ նորէն կ'անցնիմ այդ մարած օճախներուն առջեւէն, վախով կը լեցուիմ. առջի օր, երբ անկիւնէն կը դառնայի, ինծի այնպէս եկաւ որ անտես ձեռք մը ոտքերէս ետ ետ կը քաշէր ու ձայն մը՝ ականջիս մէջ կուլար. ետիս դարձայ, մարդ մարդասանք չկար, փողոցը անապատի պէս ամայի էր ու վախցայ:

ՄԱՔՐ.— Բեզի այնպէս եկեր է:

Յ. ԲԱՐԹ.— Որովհետեւ, աքսորէն մեր փրկութիւնը յանցանքի պէս կը ծանրանայ խղճիս վրայ:

ԹԱԳ.— Մարդ Աստուծոյ, ինչո՞վ կ'ուզես որ մենք յանցաւոր ըլլանք:

Յ. ԲԱՐԹ.— Ի՞նչ գիտնամ, խնամի՛, վերջապէս այնքան ատենուան կապ կար. կարծես իրարու խօսք տուած ըլլայինք մէկտեղ լալու, մէկտեղ խնդալու. եւ հիմա որ անոնցմէ որ մէկն ինկեր է անծանօթ ճամբաներու վրայ. ուրիշներ դեռ կը քաշքշուին թշնամի հողերու մէջ, ինծի այնպէս կուգայ թէ գիշերները մութին մէջ, խոշոր աչքեր կը բանան վրաս, բարկութեամբ ու կշտամբանքով լեցուն, անոր համար որ մինչ իրենք մեկներ են, ես մնացեր եմ ու փառք կուտամ որ դեռ տեղիս օդը կը ծծեմ:

ԹԱԳ.— Ա՛հ, եթէ գիտնային...

Յ. ԲԱՐԹ.— Եթէ գիտնայի՛ն, այո՛, եթէ գիտնային թէ ի՛նչ ցաւ կայ սա չոր ոսկորներուն տակ:

(քանի մը շունչ լռութիւն):

ՄԱՔՐ.— Բայց, մա՛րդ, այս այսպէս չի կրնար տեւել:

Յ. ԲԱՐԹ.— Ի հարկէ, չի կրնար տեւել, բայց ի՞նչ ընել, չար սատանայ. ա՛խ, եթէ սա ձեռքս բռունցք մը կազմելու չափ ուժ ունենա՛ր:

(Լուռ զայրոյթի մը մատնուած, քանի մը քայլ կը պտտի:)

ՄԱՔՐ.— Վա՛յ մեր գլխուն: (Ցանկարծ գաղափարի մը խուժումէն ցնցուած՝ կ'ելլէ ոտքի, կը մօտենայ Բարթամեանի): *Ըսէ՛ նայիմ, մա՛րդ, ինչո՞ւ համար տղան հոս վար դրիր. որպէսզի զասալիք ըլլալու մխիթարութի՞ւնը միայն ունենայ...:*

Յ. ԲԱՐԹ.— Չէ՛, ան կը զգայ անշուշտ:

ՄԱՔՐ.— Այն ատե՞ն:

Յ. ԲԱՐԹ.— Կը սպասեմ որ ինքնիրեն պայթի եւ ընէ ինչ որ պէտք է:

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

Սակայն պարզապէս այն իրողութիւնը թէ Թուրքիա կը գըտնուի, մտավախութեան աղբիւր մը պիտի ըլլայ Թուրքերուն, ինչպէս նաեւ Ռուսերուն համար։

⁂ Հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Տրոցկի Պոլսէն Էնկիւրի մեկնած է արդէն՝ իր կնոջ եւ երկու զաւակներուն հետ։

Աֆղանիստանի կռիւները

Աֆղանիստանէն նոր Տէլհի հասած ճամբորդի մը պատմածին նայելով, Ճէլալապատ աւերակ դարձած է։ Ալի Ահմէտ խան, որուն ընդհ. բանակատեղը Ճէլալապատ կը գտնուէր, ծանր պարտութիւն մը կրեց Ճակտալաքի մէջ եւ իր կորուստները կարեւոր են։ Ապստամբները կողոպտեցին քաղաքը եւ կրակ տուին ամրոցին։ Հրդեհը հասաւ ստորերկրեայ մթերանոց մը, որ պայթեցաւ եւ աղետալի արդիւնքներ ունեցաւ։

Խօսթէն կը հաղորդեն որ կարեւոր ուժեր կը հաւաքուին՝ Քապուլի վրայ յարձակելու համար։ Իսկ Աֆղանիստանի արեւմտեան եւ հիւսիսային նահանգներու կարեւոր ցեղախումբերը կ'աջակցին Ամանուլլահի։ Միայն Ղիլզայիներու մեծ ցեղախումբը թշնամի է Քանտահարի կառավարութեան։

⁂ Ռամազանը սկսած ըլլալով, Քանտահարի մէջ խաղաղութիւն կը տիրէ եւ ժողովուրդը տրամադիր կ'երեւայ հանգստանալու։

Ամանուլլահի նախկին զօրավարներէն եւ Փարիզի նախկին դեսպան Սէրտար Նատիր խան Քանտահարէն ստացած հրաւէրին վրայ, իր երկու եղբայրներուն հետ միասին ճամբայ ելած է դէպի Աֆղանիստան։

Միւս կողմէ Քապուլ եւս հրաւէր ուղղած է Նատիր խանի, որպէսզի իր միջամտութիւնովը երկու հակառակորդ կողմերը հաշտեցնէ։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄ ՊԱՐՍԻԿ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Թեհրանէն կը հեռագրեն.—

Պարսիկ շրջանակները վրդովուած են Աֆղանիստանի մէջ պատահած դէպքերէն։ Կը վախնան որ քաղաքացիական կռիւները շարունակուին դեռ։

Աֆղանիստանի սահմանագլուխին վրայ պարսկական նոր ուժեր համախմբուեցան, զինուորական պահականոցները զօրացուեցան եւ վերին հրամանատարը հրաւէր ստացաւ օդանաւով Թեհրան գալ՝ անձամբ տեղեկագիր տալու եւ վճռական հրահանգներ ստանալու համար։

Տեսնուած են խորհրդային օդանաւեր, որոնք կը թռին Պարսկաստանի հիւսիս-արեւելեան հողամասին վրայէն, սակայն պարսիկ կառավարութիւնը ոեւէ առարկութիւն չըրաւ, քանի որ այդ ճամբան ամենակարճն է Աֆղանիստան երթալու համար։

Մեծ մտավախութիւն կայ այն Պարսիկներուն մասին, որոնք ներքին կռիւներուն պատճառով Աֆղանիստան մնացած են։ Կառավարութիւնը կը մտածէ խորհրդային իշխանութեանց աջակցութեան դիմել՝ ազատելու համար այդ Պարսիկները, որոնց շատերը նուիրական ուխտավայրերը երթալու համար ճամբայ ելած էին։ Պարսկաստան չուզեր դիմել Ամանուլլահի, որ չէ ճանչցուած իբրեւ թագաւոր։

Թշուառութիւնը Ռուսիոյ մէջ

Ռուսիոյ մէջ ուտելիքի նեղութեան վրայ աւելցած է նաեւ ցուրտը՝ թշուառութիւնը հասցնելով ծայր աստիճանի։ Մասնաւորաբար Մոսկուայի եւ Լէնինգրադի բանւորական շրջանակներուն մէջ սարսափելի խեղճութիւն կը տիրէ։ Գողութեան դէպքերը շատցած են՝ մանաւանդ ուտելիքի մթերանոցներուն եւ հացագործի խանութներուն մէջ։ Կառավարութիւնը ստիպուած է զինուորական ջոկատներու հսկողութեան տակ պահել զանոնք։

Մոսկուայի մէջ հարիւրաւոր մարդեր ձերբակալուեցան՝ ուտելիքի վրայ շահադիտութեան ամբաստանութեամբ։

Անգործները Գերմանիոյ մէջ

Սաստիկ ցուրտը աւելցուցած է գործազուրկներու թիւը Պերլինի մէջ, ուր ներկայիս մօտ 400,000 հոգի առանց աշխատանքի կը մնան, ըստ պաշտօնական վիճակագրութեան։ Արեւելեան Փրուսիոյ մէջ ալ 100,000 անգործներ կան։ Ցուրտին պատճառով ապրուստը սկսած է սղիլ։ Բանջարեղէնները, մանաւանդ գետնախնձորները սառած են ամէն կողմ։ Կաղամբ կարելի չէ գտնել։ Պերլինի մէջ բազմաթիւ խանութպաններու ժառաններուն մէջ հաւկիթներն ու գարեջուրի շիշերը կը պայթին ցուրտէն։ Ածուխի պակասը զգալի է։ Դպրոցները փակուեցան մէկ շաբթուան համար։

Սաքսոնիոյ մէջ գործազրկութեան տագնապը երբեք այսքան սուր չէր եղած։ Մինչ 1928 Յունուարի վերջը անգործներու թիւն էր 127,202, այդ թիւը 230,000 է այսօր։

Ձիւնը Պալքաններու մէջ

Թալմզի Սոֆիայի թղթակիցը հեռագրէ.—

Փետրուար 1ին Պոլսէն ճամբայ ելած կառախումբ մը, որուն մէջ 250 ճամբորդներ կային, ձիւնին պատճառաւ Չէրքէզքէօյի կայարանին մէջ սպասեց 96 ժամ՝ արեւելեան ճեպընթացի կողքին, որմէ զատուած էր 9 ոտք բարձր ձիւնով։ Փետրուար 5ին երկու վայրաշարժներէ քաշուած՝ կառախումբը ճամբայ ելաւ դէպի Սոֆիա, սակայն Չօրլուի մօտ հանդիպեցաւ ձիւնակոյտի մը՝ 2000 ոտք երկարութեամբ, ու ստիպուեցաւ կանգ առնել։ Մեծ ճիգերէ վերջ, ճամբան մաքրուեցաւ եւ կառախումբը սկսաւ քալել. վայրաշարժերէն մէկը ծանրապէս վնասուած էր եւ մեծ դժուարութեամբ կարելի եղաւ հասնիլ Էտիրնէ։ Հոս ճամբորդներէն մաս մը վար իջան։ Երբ կառախումբը պուլկարական հող մտաւ, ճամբորդութիւնը գրեթէ բնականոն դարձաւ։

Ճամբորդները, որոնց 8ը կիներ էին, մեծ քաջութիւն ցոյց տուին։ Երբ վայրաշարժները սառեցան, անկարելի էր ջերմութիւն հայթայթել, ու բոլոր ճամբորդներ իրարու վրայ խըռնուած մնացին Չէրքէզքէօյի կայարանին «պիւֆէ»ին մէջ։ Ժամանակ անցընելու համար կը պարէին։ Գերման պարող մը շատ զուարճացուց զիրենք։ Պոլսէն երկու օգնական վայրաշարժեր ղրկուեցան, սակայն Չէրքէզքէօյ չհասած ճամբան կանգ առին։ Մեծ ձիւնակոյտերու հանդիպելով մեքենավարներու ձեռքերն ու ոտքերը ուռեցան։

Ասկէ զատ տեղական հինգ կառախումբեր Պոլսոյ և Չէրքէզքէօյի միջեւ ձիւներու մէջ մնացած էին եւ ո'չ մէկ լուր առնուած է անոնց ճամբորդներէն։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Պ. Յակոբի սրճարանը, 128 Rue Etienne Dolet: Բանախօսութիւն, երգ եւայլն։

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Եռագոյն ենթակոմիտէի կողմէ, վաղը կիր. ժամը 2.30ին Փլաս Քոմէթի սրահը։

Կը խօսի՝ Սահակ Տէր Թովմասեան։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ԾԱՆՕԹ.— Փորթ Քլիշիէն հանրակառք թիւ 40՝ իջնել՝ Place desBourguignons. Փորթ Անիէռէն թիւ 45 իջնել Place Comète.

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՎՌԱՄԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 5 Pl. Nationale, Billancourt

Կը խօսի ԸՆԿ. ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն և անակնկալներ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Լը Թօն թէաթրի մէջ կազմակերպուած Ձ. Ո. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղին կողմէ ի նպաստ Մարսէյլի Ազգ. վարժարանին

կը ներկայացուի՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ»

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, SALLE HOCHEի ՄԷՋ

Հասոյթը՝ դեղեր եւ բժշկական գործիքներ ղրկելու Հայաստանի հիւանդանոցին եւ Փարիզի ու Սէնի նահանգի Հայ հիւանդ աղքատները խնամելու:

Հ. Յ. Դ.

Սէն-Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի զասախօսական ժողովը՝ Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին La Petite Sourceի ստորնայարկը 130 Bd. St. Germain, մէթրօ Օտէօնի դիմացը։ Կը խօսի ընկ. Օհան Կարօ։ Նիւթ՝ Վասպուրականը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութենէն առաջ եւ-անոր օրով։

Պուա Քոլոնպի եռագոյն կոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Ցէսինի կոմիտէի ընկերական ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Իւխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղը կիրակի ժամը 6ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Վիէնի շրջ. ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Հայ ժողովրդային Լսարանի մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Վիէնի շրջ. կոմիտէն կազմակերպած է երեկոյթ մը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Հայ ժողովրդային Լսարանի մէջ։ Երգ, արտասանութիւն եւ զաւեշտ մը, «Վաշխառուն»։ Մուտքը ազատ է։

Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրը։

«ՓԵՏՐ. 18» ԵՒ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

Պոլէն 18 փետր. երկուշաբթի օր հրապարակային հանդէս «փետր. 18»ի 8րդ տարեդարձի առթիւ։ Կը բանախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան:

19 փետր. երեքշաբթի հրապարակային վիճաբանական ժողով Դաշնակցութեան Ակումբին մէջ։ Նիւթ՝ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»:

20 փետր. չորեքշաբթի դասախօսութիւն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութիւնը Բարեկենդանի առթիւ կազմակերպած է ընտանեկան հանդիպում մը վաղըկիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue Belleville: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ Ձ. Ո. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի մէջ։ Զեկոյց եւ ընտրութիւն վարչութեան։

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ Հայր. Միութեան ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 183 Ave. d'Italieի սրճարանը: մէթրօ Իթալի: Խիստ կարեւոր օրակարգ: կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Պ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին. Փլաս Ժիւլ Կէտ, Պար տը Տիֆէնիւ 3 Թիւը (Փլաս տ'էքս): Կը հրաւիրուին արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած հայրենակիցները: կարեւոր օրակարգ:

Կը խնդրուի Պ. Լորիս Պոլոյեանէ իր ճիշդ հասցէն ուղարկել «Յառաջ»ի:

Ս. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ կը փնտռէ Կովկաս հրատարակուած իր երկերը՝ փոխարժէքով կամ իր նոր հատորներու փոխանակութեամբ՝ Դիմել «Յառաջ»ի։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին կողմէ:

Կը խօսի՝ Տիկ. Պ. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Երգ. արտասանութիւն, նուագ. ներկայացում՝ փոքրիկներու կողմէ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24ԻՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Մշեցի Արշակ Վարդանեան որ Պոլսէն Քորֆու եւ անկէց ալ մեկնած է Ֆրանսա իր եղբօրը՝ Գրիգոր Վարդանեանի հետ: Իմացընել՝ H. Mézoyanի, 7 Rue Hoche, Bois Colombes (Seine).

— Կը փնտռեմ եղբայրս Վարդան Խաչերեան (Նէվշէհիրցի-Գոնիա)։ Կը կարծուի թէ Դամասկոսէն եկած է Պէյրութ եւ բացած է սրճարան-ճաշարան մը։ Իմացնել՝ Ղազարոս Սահակեանի 2 Rue Cité Gillet, Roanne, (Loire).

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Պոլսեցի Միքայէլ Էքշեան (երկրաչափ) կինը Թերէզա: 1922ի Իզմիրի աղէտին եկած է Ֆրանսա եւ այժմ կը պաշտօնավարէ Թունուզի երկաթուղիի ընկերութեան մէջ: Իմացնել՝ Ohanès Boyadjian ի (վարպետ) 5 Rue Danton, Maison Granerie, Décines, Isère, France:

ԳՏՆՈՒԱԾ

«Յառաջ»ի մէջ փնտռուած Եոզկատցի Քէրոբէ Գարալեան, Պուլկարիա չէ եղած եւ այժմ կը գտնուի Պոլիս: Իր մայրը՝ Իբէք, եղբայրը՝ Բարունակ ինչպէս նաեւ իրենց հօրեղբօր որդիները Յովհաննէս եւ Արմենակ կը գտնուին Խասքօվօ (Պուլկարիա): Հասցէ՝ A. Karalian, Haskovo,(Bulgarie): Իր հօրեղբօր աղջիկը Սիրանուշ (ծնեալ Գարալեան), 21 Rue Thubaneau, Marseille.

⁂ «Յառաջ»ի 854 եւ 856 թիւերուն մէջ փոն Սէն Թ'էսփրիյէն Մարիամ Ճօլօլեան կը փնտռէր իր եղբայրը: Տեղեկութեան համար գրել՝ Տիկին Ճօլօլեան, Béserica Armeana, Bazargic, Roumanie,

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՔԹ. ՔՈՒՐՋԻ, վկայուած Փարիզի Ֆաքիւլթէէն և արտօնուած Ֆրանս. կառավարութենէն, իր քլինիքը փոխադրած է 48Rue Tapis Vert, Ա. յարկ, Մարսէյլ։ Կը դարմանէ ամէն տեսակ հիւանդութիւններ, մասնաւորապէս մորթային եւ վեներական հիւանդութիւններ նոր մեթոտներով։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

17 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 884 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԴԱՐ ՑԱՍՈՒՄԸ

Հայկական պատմութեան մէջ ապահովաբար չկայ ո՛ր եւ է էջ, որ իր էութեամբ եւ հանգամանքներով նմանի 1921 փետր. 18ի պոռթկումին:

Ամբողջ ժողովուրդ մը ոտքի՝ իր իսկ հարազատներուն դէմ, անոնց սանձարձակ բռնապետութիւնը խորտակելու եւ իր ազատութիւնը վերահաստատելու համար:

Նմանութեան գիծեր կան Վարդանանց պատերազմին հետ, որ նոյնպէս հետեւանք էր օտար ուժի կրթնած փոքրամասնութեան մը դաւերուն: Բայց դարեր կը բաժնեն երկու պատմութիւնները: Եւ յետոյ, հայ ժողովուրդը բոլորովին տարբեր վիճակ ունէր Վարդանանց օրերուն,— իշխանութեան եւ փառքի օրեր:

Մինչեւ 1921 փետր. 18ի յանգելու համար, այս ժողովուրդը դարերով տրորուեցաւ բազմազան լուծերու եւ սարսափներու տակ: Անցնելով «ընդ հուր եւ ընդ սուր», մարդկային բարբարոսութեան ամէնէն քստմնելի ճամբաներուն վրայ, այս ժողովուրդը հասած էր ազատութեան նաւամատոյցը, եւ յանկարծ գլխիվայր ինկաւ, իր իսկ զաւակներուն առաջնորդութեամբ:

Եթէ ծանր էր առաջին հարուածը, հազիւ շահուած ազատութեան կորուստը՝ 1920 նոյեմբեր 29ին, երկրորդը, այն որ յանգեցաւ փետրուար 18ին, տասն անգամ աւելի դառն եղաւ: Մարդիկ իրենց սրտին վրայ քար դրած՝ կը փորձէին համակերպիլ առաջին զրկանքին, իբրեւ նուազագոյն չարիք, իբրեւ անճար ելք որոշ կացութեան մը: Իսկ երբ նորեկները գործի կցան, արժեցնելու համար իրենց խոստացած հրաշքները,— ա՛յն ատեն էր որ երեւան եկաւ կորուստը՝ իր ամբողջ արհաւիրքով:

Արդարեւ, 1920 նոյեմբեր 29էն մինչեւ 1921 փետրուար 18 անցած ժամանակաշրջանին մէջ էր, որ Հայաստանի ժողովուրդը հասկցաւ ազատութեան բուն իմաստը: Ու մանաւանդ, փետր. 18էն յետոյ միայն կրցաւ կշռել ու դատել՝ թէ ի՛նչ էր շահած եւ կորսնցուցած, 1918 Մայիս 28էն մինչեւ անկախութեան տապալումը: Կարելի է ըսել թէ այդ յաղթանակը, փետր. 18ը, աւելի խոր ազդեց բոլորի սրտին վրայ, քան Մայիս 28ի հռչակումը, որ տակաւին «ի լինելութեան» էր, եւ անմատչելի կամ անշօշափելի՝ շատ-շատերուն համար:

×

Ցաւալին ունինք ծթռած գլուխներ կամ խարդախ սիրտեր, որոնք իմաստութիւն կը համարեն ծաղրել փետր. 18ը, կամ ձաղկել զայն՝ իբրեւ որոշ խմբակի մը սարքած «ավանտուրա»ն:

Կը հասկնանք որ այս դիրքը բռնեն այսօրուան իշխանութեան վարիչներն ու մանկլաւիկները: Բայց ցաւալի է տեսնել միեւնոյն անպատիւ կեցուածքը այնպիսի տարրերու կողմէ, որոնք դեռ երէկ, հպարտութեամբ կը պատմէին, կը հեռագրէին ու կ'աւետէի՛ն իրենց գործօն մասնակցութիւնը՝ այդ միեւնոյն «ավանտուրա»յին:

Եթէ յաղթանակը տեւած ըլլար, անոնք ոչ ոքի պիտի տային «նրկածախնդրութեան» պատիւը. բայց որովհետեւ ձախողեցաւ, կ'ուզեն խելք ծախել, քարեր գլորելով եւ պատասխանատուներ փնտռելով:

Այսպէ՛ս է մեր դժբախտ իրականութիւնը: Ծափ ու ծնծղայ, ողիք ու գինարբուք՝ փառքի օրերուն: Իսկ ձախողանքի պարուն՝ թուք ու մուր: Մանաւանդ խուճապահար փախուստ՝ երբ կարգ կը ծագի պատասխանատուութիւնները բաժնելու:

Հոգ չէ թէ՝ հրապարակի վրայ են 1921ի թերթերը, Կովկասէն մինչեւ Պոլիս ու Ամերիկա: Ու ողջ են շատ շատերը՝ ապստամբութեան կուսակից եւ գործակից հակառակորդներէն, վկան ըլլալով ողջամի՛տ ռամկավարները:

Եթէ այս փոքրոգի ունակութիւնը անհետացած ըլլար մեր քաղաքական ասպարէզէն, անկասկած աւելի պայծառ պիտի տեսնէինք շատ մը բաներ: Ամէն պարագայի մէջ, այսքան զզուելի ձեւեր առած չպիտի ըլլար կուսակցական հակամարտութիւնը:

Նոյնը չէ՞ պարագան ծովերէ ծով Հայաստանի մասին, երբ այսօրուան իմաստունները խօսք ըսել չէին տար ուրիշին. իսկ Դաշնակցութիւնը՝ պաշտպանողականի վրայ մնացած, իր կարգին կը քալէր ամբոխին ետեւէն, հակառակ իր առողջ բնազդին...

×

Հիմա դժուար է, ութ տարի յետոյ, բացատրել այս տարբերութիւն, թէ հիմնաւոր էր եւ անխուսափելի՝ փետր. 18ի համաժողովրդական պոռթկումը: Արդար ցասում՝ բռնապետութեան մը դէմ, որ ոչ միայն դրժեց իր հանդիսաւոր յանձնառութիւնները, այլեւ գիտակցօրէն ընդվզեցուց չարաչար խաբուած բայց համբերատար ժողովուրդ մը:

Մէկ-մէկ աչքի առջեւ բերէք կատարուած գազանութիւնները: Դժուար թէ կարենաք անոնց նմանները գտնել մերօրեայ դիկտատորութեանց պատմութեան մէջ, այն ալ ափ մը ալածական ժողովուրդի գլխուն: Բանտերը լեփ-լեցուն. կացինը՝ պալանաւորներու վզին. հազարէ աւելի սպաներ՝ դատապարտուած Թրքավարի աքսորի. բոլոր մարդիկն ու տուները ենթակայ՝ Չեկայի գործակալներու վայրագութեանց. երկրին ալիւրը, հանուստ-կապուստը և որբերուն կաթն անգամ աւարի տրուած. ոչ մէկ իրաւունք և ոչ մէկ ապահովութիւն,— դարաւոր Մասիսն անգամ պիտի պայթէր այս պատկերին առջեւ: Եւ այսօր փաստ է որ ոչ միայն Լենինը, այլեւ վրացի Օրժոնիկիձէն, Հայաստանի անրապետութեան իսկական դահիճը, ընդվզեցան իրենց հայ ընկերներու քաջագործութիւններէն, եւ չափաւորութեան յորդորներ տուին: Ո՞ղջ ըլլար բանաստեղծ Յովհ. Թումանեանը — խորհրդային իշխանութեան բանագնացը — եւ պատմէր...,

Ինչի՞ եկա՞ծ են յաջորդները:— Պատասխանը փնտռեցէք Երեւանի այսօրուան իրականութեան մէջ: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Տրոցկի Էնկիւրի դեսպա՞ն թէ կալանաւոր

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հեռագրէ.

— Սէյփոֆ, այլ անուամբ Տրոցկի, յայտնապէս կալանաւոր է Բերայի խորհրդային հիւպատոսարանին մէջ: Բոլոր հարցափորձերուն նոյն պատասխանը կուտան հիւպատոսարանին մէջ,— այսինքն թէ բան չեն գիտեր Տրոցկիի մասին:

Անձամբ գացի հիւպատոսարան, ուր ինծի բացատրեցին թէ Տրոցկի խորհրդային կառավարութեան անդամ չըլլալուն, իր շարժումները չեն հետաքրքրեր խորհրդային պաշտօնեաները: Աւելցուցին թէ Տրոցկի անհատ քաղաքացի մըն է: Այս բացատրութեան հաւատալ դժուար է, երբ մարդ գիտէ թէ Տրոցկի փոխառեալ անունով մը կ'ապրի հիւպատոսարանին մէջ:

Կը թուի թէ Տրոցկի Թուրքիա պիտի մնայ, սակայն թէ Պոլի՞ս պիտի կենայ թէ Էնկիւրի պիտի երթայ, ներկայիս դեռ յայտնի չէ: Թուրք թերթերուն հրաման տրուած է երբեք չյիշել Տրոցկիի անունը, սակայն Թուրք ոստիկանութիւնը կը հաստատէ թէ Սէյփոֆ՝ ընկերակցութեամբ չորս մարդերու, կնոջ մը եւ երկու երախաներու— հաւանաբար իր գաղտնի ոստիկաննելը, կինն ու զաւակները— ցամաք իջաւ «Իլլիչ» շոգենաւէն եւ իբրեւ հասցէ ցոյց տուաւ խորհրդային հիւպատոսարանը:

Զինքը հոս խնամքով պահելուն պատճառներէն մէկն ալ այն է որ անոր կեանքին դէմ մահափորձ մը կը վախցուի:

∴ Նոյն Թղթակիցը երկրորդ հեռագրի մը մէջ կ'ըսէ.

— Տրոցկի դեռ հոս է Սէյփոֆ անունով: Յամառ զրոյց կը շրջի թէ նախկին պատերազմական գործավարը Էնկիւրիի դեսպան պիտի անուանուի: Աւելի հաւանական կը թուի, որ եթէ Տրոցկի Էնկիւրի երթայ, հոն պիտի բնակի ո՛չ թէ իբրեւ դեսպան, այլ մասնաւոր վիլլայի մը մէջ և պիտի դրուի իշխանութեանց հսկողութեան տակ:

∴ Պոլսէն ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ.

— Տրոցկի, որուն առողջական վիճակը լուրջ մտավախութիւններ կը պատճառէ, հրաժարած է շարունակելէ իր ճամբորդութիւնը: Հակառակ շրջած կարգ մը զրոյցներու, Տրոցկի իրեններուն հետ կը բնակի Բերա՝ ընտանիքի մը մէջ եւ ո՛չ մէկ յարաբերութիւն կը մշակէ խորհրդային դիւանագիտական իշխանութեանց հետ:

Պերլին, 16 փետր.— «Ֆոլքսվիլէ» (Ժողովուրդին կամքը), պաշտօնաթերթ տրոցկիական համայնավարներուն, հեռագիր մը ստացած է երէկ Պոլսէն՝ նոյնինքն Տրոցկիէն, որով այս վերջինը կը հաղորդէ թէ ընտանեօք Պոլիս հասած է:

Պոլիս 16 փետր.— Հոս ամէն մարդ գիտէ թէ Տրոցկի քաղաքին մէջ է: Բայց խորհրդային պատուիրակները մեծ զարմանք կը յայտնեն, երբ այդ մասին հարցում ըլլայ իրենց եւ... անմիջապէս Մոսկուա կը հեռագրեն՝ հրահանգ խնդրելու համար անոր մասին: Թուրք թերթերը, Տրոցկիի հասնելէն շաբաթ մը առաջ լուր ունէին թէ պիտի գայ եւ ամէն օր լրաբերներ կը սպասէին քարափին առջեւ: Սակայն «Իլլիչ» շոգենաւը Պոլսոյ նաւահանգիստը հասաւ երեքշաբթի կէս գիշերին, բոլորովին անակնկալ կերպով: Ֆլէշման եւ Սլէփոֆ անունով երկու ամոլներ գիշերանց տարուեցան խորհրդային դեսպանատունը, որ այժմ կեդրոնն է ռուսական Արգոս առեւտրական պատուիրակութեան:

Պոլիս, 16 փետր.— Խորհրդային դրօշ կրող նաւ մը երէկ գիշեր խարսխեց Վոսփորի մէջ եւ քանի մը ժամ վերջ խարիսխը քաշեց՝ մեծ խորհրդաւորութեամբ մը, մեկնելով դէպի Մարմարա:

Չի գիտցուիր թէ Տրոցկի մէ՞ջն էր:

Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ նաւային մրցումը

Թայմզի փարիզի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Ֆրանսայի ծովային Նախարարութիւնը սուր հետաքրքրութեամբ եւ ոչ նուազ մտավախութեամբ կը հետեւի գերման կառավարութեան նաւային ծրագիրներուն, որոնք հրապարակուեցան, գերմանական զրահապատ յածանաւի մը շինութեան առթիւ: Ասիկա առաջինն է նոր դասակարգի այն չորս մարտանաւերէն որոնք հետզհետէ պիտի շինուին:

Գերման պատերազմական նախարար զօր. Կրէօնէրի յիշատակագրին համաձայն, որ հրատարակուեցաւ վերջերս, մարտանաւի այս տիպարը ընտրուած է՝ Պալթիկ ծովուն մէջ Գերմանիոյ գերակշռութիւնը ապահովելու համար: Եթէ գերման նաւերը իրապէս Պալթիկին տիրապետելու սահմանուած են, տարօրինակ է որ, կ'ըսեն ֆրանսական հեղինակութիւններ, այդքան ահագին ծախքեր կ'ընեն, պէտք եղածէն շատ աւելի: Գերմանական նոր տիպարի մարտանաւերը այնքան զօրաւոր են որ, դիտել կուտան հոս, անոնք երբեք վար չեն մնար մեծ զրահաւորներէ: Թէեւ միայն 10,000 թոնօ տարողութիւն ունին, սակայն թնդանօթի ուժի եւ պաշտպանութեան տեսակէտէ շատ զօրաւոր են սովորական 10,000 թոննոց յածանաւերէն, զորս կրնան ջուրին տակը ղրկել՝ առանց իրենք ռեւէ վնասի ենթարկուելու:

Գերմանական այս մարտանաւերը ի վիճակի պիտի ըլլան երկար ատեն գործել Միջերկրականի մէջ ու աւելի հեռուները. եւ ուր որ երեւին, տեղական գերակշռութիւն պիտի ունենան ռեւէ ուժի դէմ, որ իրեն հետ չունի գեր-տրէթնոթներու տորմիղ մը:

Հետեւաբար, եթէ Գերմանիա օգտուելով դաշնագրին իրեն տուած իրաւունքէն, վեց հին մարտանաւերու տեղ այս տիպարի նորեր շինէ, Ֆրանսացիները անխուսափելի կը նկատեն իրենք ալ նոր մարտանաւեր շինել. ուրիշ խնդիր՝ եթէ համաձայնութիւն մը գոյանայ՝ Գերմանիոյ արգիլելու համար նոր մարտանաւերու շինութիւնը:

Ֆրանսացիները արդէն իսկ ծրագիրներ կը պատրաստեն իբրեւ «պատասխան» գերմանական մարտանաւերուն: Բնականաբար ֆրանսական նոր մարտանաւերը աւելի զօրաւոր պիտի ըլլան, օրինակ՝ 12,000 թոնօ: Ու եթէ ասիկա իրականանայ, Ֆրանսայի պիտի հետեւի նաեւ Իտալիա (որ ըստ Ուաշինկթընի համաձայնագրին՝ իրաւունք ունի Ֆրանսայի հաւասար նաւային ուժ ունենալու): Եւ Իտալիա պիտի շինէ աւելի զօրաւոր մարտանաւեր — օրինակ՝ 14,000 թոննոց:

Քրոնշթատի նաւային դպրոցը փակուած

Րիկայէն կը հեռագրեն. — Մոսկուայի պաշտօնաթերթ Պրաւդա կը գրէ թէ Քրոնշթատի նաւային վարժարանին 1,700 ուսանողները հրապարակաւ կը վիճաբանէին թէ նոր Նափոլէոն մը մէջտեղ պիտի ելլէ՝ Ռուսիան փրկելու համար համայնավարներու ձեռքէն: Այս պարագան պատերազմական գործավարին կողմէ իմացուած ըլլալով, հրամայուեցաւ փակել դպրոցը:

Ուսանողներու պարագլուխներէն 20 հոգի, որոնք կ'ամբաստանուէին իբրեւ Տրոցկիի կուսակցութեան անդամ, ձերբակալուեցան, երբ ուսանողները փորձեցին ցոյց մը կատարել Տրոցկիի վտարման որոշումին դէմ:

Պարսկաստանի օտարահպատակները

Թէհրանէն կը հեռագրեն.— Րիզա Շահ յանձնարարեց դահլիճին, որ շուտով Մէջլիսին ներկայացնէ նոր օրինագիծ մը, որով Պարսկաստան բնակող բոլոր օտարահպատակները մասնաւոր ուղղակի տուրքի մը պիտի ենթարկուին: Օտարահպատակները արդէն ենթակայ են միւս ուղղակի տուրքերուն:

Կը յուսացուի որ Մէջլիսը ընդունի այս օրինագիծը: Շահը այս կերպով կը յուսայ եռապատկել իր հասոյթները: Նոր տուրքէն գոյացած գումարը պիտի յատկացուի երկրի ցամաքային, օդային, եւ ծովային ուժերու զարգացման:

Մամուլը երկար ատենէ ի վեր ուշադրութիւն կը հրաւիրէ բանակի եւ նաւատորմի զօրացման վրայ, որպէսզի Պարսկաստան իբրեւ չէզոք՝ ի վիճակի ըլլայ ինքզինքը պաշտպանելու պատերազմի մը պարագային:

Շահը որոշած է իր խաղաղութեան ժամանակի բանակը բարձրացնել 100,000 զինուորի: Պատերազմի պարագային զինուորական ծառայութիւնը պարտաւորիչ պիտի դառնայ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԵՐՈՒՄԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ ընկերվարականները պահանջեցին անմիջապէս օրակարգի անցընել ընդհանուր ներումի խնդիրը: Կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Փօլ Ֆօր գեղեցիկ ճառով մը բանաձեւեց հարցը: Ըսաւ թէ անցեալ նոյ. 8ին արդէն երեսփ. ժողովը ընդունած էր ընդհանուր ներումի մասին ընկերվարական առաջարկի մը առաջին մասը, ուստի խորհրդարանը կերպով մը յանձնառու եղած է արդէն այդ խնդրով զբաղելու: Յիշեց թէ ընդհ. ներումը հանրապետական աւանդութիւն մըն է, նոյնիսկ մէկ դարէ ի վեր ազգային աւանդութիւն մը եղած է: Դիտել տուաւ թէ առանց ոեւէ անպատեհութեան կարելի է ներում շնորհել կարգ մը արքայականներու՝ մանաւանդ Լէօն Տօտէի, համայնավարներու եւ հակազինուորականներու:

Յետոյ կայ նաեւ Ալզաս Լօրէնի խնդիրը, որ մեծ վտանգներ կը ներկայացնէ: Եթէ կ'ուզուի նոր քաղաքականութեան հետեւիլ հոն, առանց ընդհանուր ներումի կարելի չէ: Իսկ եթէ ներում պիտի շնորհուի Ալզասի ինքնավարականներուն, այդ ներումը պէտք է գործադրուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, բոլոր քաղաքական դատապարտեալներու համար:

Դատական նախարար Պարթու ընկերվարական երեսփոխանին պատասխանելով, հաստատեց թէ քանիցս ընդհանուր ներում շնորհուած է 1871էն, նոյնիսկ երեք անգամ ալ 1919էն ի վեր, սակայն այն ատեն երկիրը պատերազմի տպաւորութեան տակ էր: Հանրապետական աւանդութիւնը չի պահանջեր, որ ամէն ընդհանուր ընտրութեանց նախօրեակին, այսինքն չորս տարին անգամ մը, ընդհ. ներում շնորհուի: Եթէ ձգենք որ այսպէս ըլլայ, այն ատեն արդարութիւն չի մնար այս երկրին մէջ: Քաղաքական կացութիւնը թոյլ չի տար որ կառավարութիւնը ընդունի այս առաջարկը: Նախարարը աւելցուց.

— Բանակին մէջ դասալքութեան համար պրոպագանդը երբեք այնքան ծանր ու վտանգաւոր չէր եղած որքան ներկայիս: Ահա՛ թէ ինչու կառավարութիւնը կը մերժէ ներման արժանացնել այսպիսի յանցանքներ: Գալով Ալզասի խնդրին, վարչապետը արդէն ցոյց տուաւ թէ կառավարութիւնը ի՛նչպէս կը մտածէ լուծել զայն: Ուստի, Փօլ Ֆօրի առաջարկին վիճաբանութեան դրուելուն դէմ, կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր կը յարուցանէ, որովհետեւ ընդհանուր ներումը իրեն կը թուի իբրեւ քաջալերութիւն մը կրկին յանցանք գործելու եւ զինուորները ապստամբութեան մղելու: Կառավարութիւնը համաձայն չէ այդ քաղաքականութեան:

Փօլ Ֆօր կրկին խօսք առաւ եւ մատնանշեց որ իբրեւ հակազինուորական պրոպագանդիստ բանտարկուած են 17 տարեկան պատանիներ, որոնք թռուցիկներ կը ցրուէին:

Արմատական ընկերվարականներուն կողմէ խօսեցաւ Իվոն Տէլպոս եւ յայտնեց թէ իր ընկերները պիտի քուէարկեն ի նպաստ ընկերվարական առաջարկին, որովհետեւ ընդհանուր ներումը բրտօրէն մերժելը պիտի ըլլար թէ՛ հակամարդասիրական եւ թէ հակաքաղաքական:

Համայնավար երեսփոխան Փիքմալ եւս յայտնեց թէ իրենք պիտի քուէարկեն ի նպաստ ընկերվարական առաջարկին, սակայն իրենց կարծիքով ձախ խմբակցութիւնը ներում կը պահանջէ անոնց համար զորս բանտարկել տուաւ:

— 1925 յունուար 31էն մինչեւ 1926ի յուլիս, ըսաւ, 1371

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՊՈՌԹԿՈՒՄԸ

(ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Բոլշեւիկները հարբեցած այն յաջողութիւններով, որ ունեցել էին լայնատարած Ռուսաստանում, 1920 թ. դեկտեմբեր 2ին, ժամուկ Հայաստանի իշխանութեան տիրանալուց յետոյ, սկսեցին զիշատել, գազանների պէս թալանել տեղացի եւ գաղթական ժողովրդի արիւն քրտինքով ձեռք բերան վերջին յոյսը— մի երկու փութ ալիւրը, միքանի ֆրանքնոց իւղն ու պանիրը, հայ որբերի համար Ամերիկայից ստացուած ու խտացրած կաթն ու հագուստեղէնը։ Գրաւեցին ոչ միայն անհատների սեփականութիւնը կազմող բնակարաններն ու կալուածները, այլ եւ տնային իրերը, արդուզարդը եւ մինչեւ անգամ երաժշտական գործիքները։

Եւ բռնագրաւուած բնակարաններում ժողովրդից թալանած մթերքներն, իրերը եւ հագուստեղէնը ապահով վայելելու համար սկսեցին նախ եւ առաջ Հայաստանից դէպի Ռուսաստան աքսորել 1000ից աւելի հայ սպաներ, երիտասարդներից բռնած մինչեւ ծերունի զօրավարները։ Ապա բանտերը լցրին Հայաստանի Հանրապետութիւնը ստեղծող նախարարներին, խորհրդարանի անդամներին, պետական, կուսակցական եւ հասարակական աչքի ընկնող գործիչներին եւ մարտիկներին, որոնց գլխատման գործը յանձնուած էր Ռուսաստանում հազարաւոր, մեծ մասամբ անմեղ մարդկանց գնդակահարման անձամբ մասնակցած եւ ղեկավարած, տխրահռչակ դահճապետ Գէորգ Աթարբէկեանին։

Հայ ժողովուրդը դարեր շարունակ շա՛տ էր կրել օտար բռնակալների ամենադաժան լուծը, բայց վերջին ամբողջ երեսուն տարիների ընթացքում վարած իր ազատագրական պայքարի ընթացքում նա տուել էր անհամար ընտիր զոհեր եւ իրեն իրաւունքները. բռնաւորներից շատերը ընկել էին հայ ռազմիկների շեղ տակի հարուածներից եւ վերջի վերջոյ հայ ժողովուրդն յաջողել էր ստեղծել իր ազատ հայրենիքը եւ երրորդ տարին էր ինչ ամէն ճիգ գործ դնելով աշխատում էր իր սեփական կիսակործան հայրենիքը վերաշինել, ամրապնդել։

Մեր ազատագրական պայքարի շրջանում հասակ առած եւ կռիւների մէջ մարզուած ըմբոստ զաւակները, չէին կարող հանդուրժել ազատ Հայաստանի բոլշեւիկեան իշխանութեան բարբարոսութեանց ու հայ ժողովրդի ընտիր զաւակների գնդակահարութեանը։

Եւ դանակը ոսկորին հասնելով Հայաստանի բոլոր գաւառներում սկսւեց տարերային մի պոռթկում։

Այսօր սեւ օրերին հայ մարտական կազմակերպութեան գրեթէ բոլոր աչքի ընկնող անդամներից մի մասը անցել էր Վրաստան կամ Զանգեզուր, որ դեռ կարողացել էր պահել իր անկախութիւնը, մի խոշոր մասը բանտարկուած էր Հայաստանի բանտերում եւ շատ փոքր մասն էլ պահուել էր բոլշեւիկների հետապնդումներից։ Այս պատճառով էլ բոլշեւիկ իշխանութեան դէմ ծայր տուած ժողովրդական շարժումը այս անգամ ի վիճակի չէին վարել Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոն եւ ստորադաս կառավարական մարմինները։

Փետրուարեան ըմբոստացման ղեկավարներից մի պատգամաւորութիւն դիմում է Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամներից ընկեր Ս. Վրացեանին, որ միակն էր, որին չէին կարողացել բոլշեւիկները բանտարկել եւ գաղտնի ապրում էր Երեւանում, եւ խնդրում է ստանձնել բոլշեւիկեան իշխանութեան դէմ ծրագրուած ապստամբական շարժման ղեկավարութիւնը։ Բայց ընկեր Ս. Վրացեանը նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ հայ զինուորականներին բոլշեւիկները քշել են Ռուսաստանի խորքերը եւ բանտերը լցրել կուսակցական կարող ուժերը եւ յոյս չունենալով որ կարելի կը լինի ասպարէզում եղած ուժերով տապալել բոլշեւիկեան իշխանութիւնը, աչքի առաջ ունենալով նաեւ Ռուսաստանում հակաբոլշեւիկեան ապստամբութիւնների վիժելուց յետոյ բոլշեւիկների գործ դրած ծայրայեղ գազանութիւնները՝ ոչ միայն հրաժարւում է ղեկավարի դեր ստանձնելուց, այլեւ դէմ է արտայայտւում այդ շարժմանը։ Ընկերը կը վախենար որ ապստամբութեան վիժման դէպքում բոլշեւիկները Հայաստանում ուղղակի մի սոսկալի ջարդ կը կազմակերպեն, — ինչպէս տեղի ունեցաւ յետագայում՝ 1924 թ. օգոստոսին Վրաստանի ապստամբութեան առթիւ—եւ հազարաւոր զոհեր տալով, Հայաստանի ժողովուրդը կը մատնի ծայրայեղ թշուառութեան։

Չնայած Ընկ. Ս. Վրացեանի մերժումին եւ յոռետեսութեանց, զանազան գաւառներից պատգամաւորները «արտակարգ շըրջանային ժողով» գումարելով Երեւանից 8—10 քիլոմեդր հեռաւորութեան վրայ գտնուող աւերակ Ջաղ գիւղում, որոշում են ապստամբութեան օրը, Փետր.ի 17ին և անմիջապէս ցրւում են գաւառները։ Դժբախտաբար, ինչ ինչ պատճառներով չի յաջողւում ապստամբութիւնը սկսելու ճիշդ որոշուած ժամանակին, այն է Փետրուարի 16ի գիշերը եւ 24 ժամ յետաձգելու պատճառով բոլշեւիկներին յաջողւում է Երեւանի եւ գաւառական բանտերում 50ից աւելի աչքի ընկնող կուսակցական եւ մարտական դէմքերին կացնահարել, որոնց թւում հրամանատար Համազասպին, բանւոր Սերգօին, գնդապետ Մելիք Շահնազարեանին եւայլն։

Մեր քաջարի ապստամբները իրենց ղեկավար ունենալով Ալագեազի շրջանում ընկ. Կարօ Սասունին, իր «Սասնոյ ծռերով», Աշտարակցի Ընկ. Մովսէս Գիւլնազարեանը Էջմիածնի շրջանում, յայտնի խմբապետ Մարտիրոսն ու Խնկօն Գառնի-Բասարի շրջանում, գնդապետ Կուռօ Թարխանեանը, ընկ. Թէոդորոս Մանդալեանը Կոտայքի շըրջանում եւն. եւայլն, Փետրուարի 17ի գիշերը, չորս կողմի գաւառներից միահամուռ ուժերով «Մեր Հայրենիք»ը երգելով արշաւում են Հայաստանի մայրաքաղաքի վրայ, որտեղ օրւայ բարենի իշխանութեան հրամանով, տխրահռչակ Աթարբէկեանի ղեկավարութեամբ Երեւանի բանտի խուցերում, վարձկան հայ, թուրք եւ ռուս դահիճները կացնահարում էին Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան աւելի ընկնող ղեկավարներին և մի խումբ կտրիճներ։

Հասնում են բանտը այն ժամանակ, երբ որ բոլշեւիկ դահիճները զինուորականներին դաժանօրէն մորթոտելուց յետոյ, արիւնոտ սրերով եւ կացիններով բարձրանում են վերի յարկը՝ գլխատելու ընկերներ Համօ Օհանջանեանի, բժ. Յ.Տէր Դաւթեանի, Ս. Ջիլինգարեանի (Ռ. Դարբինեան), Լեւոն Շանթի Նիկոլ Աղբալեանի, Բախշի Իշխանեանի եւ մի քանի տասնեակ ուրիշ գործիչների։

Պէտք է կարդալ Փետրուարի 18 ապստամբութեան մասին — Պրագայի ուսանողների «Փետրուար 18 — վերնագրով գիրքը, ընկ. Ս. Վրացեանի եւ մի շարք ուրիշ պատասխանատու դեր կատարած ընկերների յուշերը՝ գաղափար կազմելու համար թէ Հայաստանի համեստ խաւերի աշխատաւորների եւ սրանց դատին նուիրուած մի խումբ մտաւորականների գործակցութեամբ պայթած շարժումը, որ կրում է լայն ժողովրդական բնոյթ՝ ինչ սքանչելի դրւագներ ունի։

Այս ժողովրդական պոռթկումը մեզ մեծ ոգեւորութիւն է ներշնչում, որովհետեւ այսպիսի զանգուածային շարժում յաջողութիւն չունեցաւ Ռուսաստանի եւ ոչ մի երկրամասում։ Ապստամբեցին Վրացիները, Ազրբէջանցիները, Լեռնականները, Ուկրայնացիները, Ռուսները, բայց ոչ մի տեղ չունեց այն արդիւնքը, եւ ոչ մի տեղ էլ բոլշեւիկներ չկրեցին այն բարոյական պարտութիւնը ինչ որ մենք տեսանք Հայաստանում։

Բոլշեւիկ դահիճների ձեռքից ազատելով Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադիրներից շատերին եւ ձեռնբարձ տանելով Հայաստանի խորհրդարանի շէնքը՝ ծայրայեղ ստրճան ոգեւորութեան մէջ ժողովուրդը մեր նախկին նախարարներին լցնում է մի սենեակի մէջ եւ ասում է.

— Կառավարութիւն կազմեցէք։

Եւ դրան առջեւն էլ մէկին պահակ են կանգնեցնում, որպէս զի կողմնակի մարդկանց մուտքը արգիլի...

Եւ այդ պատմական ժամին, երբ Հայաստանի խորհրդարանի սենեակներից մէկում, մի քանի րոպէ առաջ բոլշեւիկեան դահիճներից ազատուած մի խումբ յայտնի դէմքեր, ժողովրդի ցանկութեամբ կազմում են «Փրկութեան Կոմիտէ» անունով կառավարութիւն, ընկեր Ս. Վրացեանի նախագահութեամբ, դուրսը Երեւանի փողոցներում աննախընթաց ոգեւորութեամբ Երեւանցիները բոլշեւիկեան բռնակալութիւնից ազատելու առթիւ բոլոր տները զարդարում են եռագոյն դրօշակներով, քաղաք մտնող զինուած ժողովրդական հերոսներին ընդունում են անխառն ովացիաներով եւ բոլորի հետ էլ, ծանօթ-անծանօթ ողջագուրւում ինչպէս հարազատներ։ Հայ ժողովրդի, ինչպէս նաեւ բոլոր ժողովրդների պատմութեան մէջ այսպիսի յուզիչ տեսարաններ շատ քիչ են պատահում։

Փետրուարի 18ի ապստամբութեան ժամանակ, Հայրենիքի փրկութեան համար նահատակւեցին,— Խորհրդարանի անդամ Ծամհուրը։ Աշտարակցի Մովսէս Գիւլնազարեանը եւ մի ուրիշ աչքի ընկնող դէմքեր։

Բոլշեւիկների կրած այս շառաչուն ապտակի ձայնը հասաւ նոյնինքն Լէնինի ականջը. որ մի նամակով Հայաստանի բոլշեւիկներին երկար ու բարակ քարոզ կարդաց։ Քառասուն օր յետոյ, երբ որ բոլշեւիկները զինուորական օգնութիւն ստանալով յաջողեցան նորից Հայաստանի մայրաքաղաքին տէր դառնալ, նրանք ստիպուած եղան իրենց նախկին կառավարութեան եւ աչքի ընկնող պաշտօնեաներից շատերին հեռացնել եւ նոյնիսկ քշել Հայաստանից, որոնց թւում Աթարբէկեանին եւ Ասխնուրիջանեանին։

Փետրուարի 18ի ապստամբութիւնը եկաւ ապացուցելու որ հայ ժողովրդի ծոցում մեծացած եւ մեր ազատագրական պայքարի մէջ հասակ առած նոր սերունդը այլեւս տրամադիր չէ իր վիզը ճկել օտար բռնակալների սրի առաջ, այլ նա արդէն ընդունակ է իր կեանքն ու պատիւը իր սեփական ուժերով պաշտպանելու։

ԲԵՆՕ

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Յունուարի վերջերը Պոլսոյ մէջ կարգ մը հնութիւններ գըտնուեցան։

Ծրդայ Օղլուի մէջ ջուրի խողովակներ զետեղելու համար, պեղումներ կատարուած ատեն, երեւան հանուեցան հսկայ սիւներ եւ արձանի բեկորներ։ Թանգարանի տնօրէնութիւնը անմիջապէս մասնագէտներ ղրկեց տեղւոյն վրայ եւ պեղումները իր հսկողութեան տակ առաւ։ Պեղումները առաջ տարուելով մէջտեղ հանուեցան նաեւ քանի մը մարդկային կմախքներ։

ՕՐԱԳԻՐ

(Հայդուկի մը յուշատետրէն)

Քաղցր է ու գեղեցիկ մեռնիլ հայրենիքի համար։ Այդ բարձր խաչալը պատիւ կը բերէ հաւատացողին։ Զէնքը մարդուն քաջութիւն կը ներշնչէ։

—

Հայաստան։ Գողթան գաւառ։ Ագուլիսներու առաջին կոտորածը եղած է 1752ին։ Քաղաքը պաշարած է Ազատ-խան որ ժողովուրդը բնաջնջած եւ ամբողջ Ագուլիսը աւերակ դարձուցած է։

Երկրորդ կոտորածը տեղի ունեցած է 1919 դեկտեմբեր 25ին, Թուրք հարիւրապետ Էտիպ պէյի ձեռքով։

Պէտք է խոստովանիլ, որ Ագուլիսցին շատ օտարապաշտ է։ Իր ազգը սիրող չէ։

—

Շատ մը նախկին ընկերներու շարքին, Յ. Քաջազնունին Սիբով ընդունեց պարզ գրագիրի պաշտօնը վարել 23 տարեկան հայ կոմունիստ «կոմիսար»ի քովը։

—

1914 հոկտեմբեր 24ին, Թուրք գրահաւորները ռմբակոծեցին Օտեսան։

Թուրք սպարապետը, Էնվէր փաշան, իր արշաւանքը դէպի Ղարս սկսաւ 1914 դեկտեմբերին եւ պարտուեցաւ Յունուար 4ին։

—

Դաւաճան Թէվֆիգի և իր չէթային դաւադրական գնդակները, 1915 Ապրիլ 3ին, ուրբաթ գիշերը Հայոց Ձորի Հիրճ գիւղին մէջ վերջ տուին ընկեր Իշխանի, Պօղոսի, Խռանի եւ Միհրանի կեանքերուն։

—

Ռուսերը Կարինը գրաւեցին 1916 փետրուար 15ին։

—

Զօրավար Անդրանիկի գրքոյկէն քաղուած.—

Ընդհանուր պատերազմին՝ Էնվէր փաշայի արշաւանքը դէպի Անդր-Կովկաս, Գ. զօրաբանակի գլուխը անցնելով (90,000 հոգի)։

Էնվէրի ձեռնարկը վերջացաւ այդ զօրաբանակին ոչնչացումով։

—

Ներկայ դարուն ապրողներու համար ազատութենէն զատ ուրիշ մթնոլորտ չկայ, որու մէջ կարելի ըլլայ շնչել։ Հայդուկը ըսած է. «Ուրախութեամբ կ'երթամ մեռնելու, իսկ դու քաղցր հայրենիք, սրբէ արտասուքդ եւ ինձ համար սուգ մի բռներ»...

Մի՞թէ ազնիւ հոգին մէկ րոպէ կարող է խորհիլ իր կեանքի մասին։

—

1898ին Սերոբ փաշան 16 հոգիով կը մտնէ Բարշէն գիւղը, ուրտեղ, մատնիչի մը պատճառով կռուի կը բռնուի։ Այս կռուին Սարգիսը սպաննուեցաւ թնդանօթի ռումբէ։

—

1918ին Ախլաթցի Բաղդասարը, կռիւներու ընթացքին կորսնցուցած էր իր «քոլոզ»ը (գլխարկ), փամփշտակալը ու «խանչալ»ը։ Սերոբը կ'ուզէ անոնց քննութեան գնդակահարել։ Յետոյ կ'արտաքսէ զայն երկրէն իբրեւ անարժան ֆէտայի մը։

—

Բանտէն կը տեղեկացնեն ինձ.— 1924 օգոստոս 18ին, Արտաշ եւ մեծ եղբայրդ, (հայր եւ զաւակ) միասին պառկած են իրենց ձեռքով տնկած խնձորենիին տակ, եւ միասին կը քնանան յաւիտենական քունով...

—

Ազգային ապահովութիւնը կուսակցական ամէն շահէ կը գերազանցէ...

(Լոյտ Ճորճ)

—

Թաթուլը, որու մէկ ուրիշ կեղծանունն էր Աշոտ, իսկ բուն անունը Արամ Արամեան, ինք իր ձեռքով իր վիզը անցուց կախաղանի չուանը, Երզրումի հրապարակին վրայ 1899 օգոստոս 9ին եւ թաղուեցաւ նոյն քաղաքի Հայոց գերեզմանատունը, դիակը երեք օր ժողովուրդին ցուցադրուելէ վերջ։ (Դրօշակ)

—

Առաջին եւ յաջող զինատար խումբը։

Սերոբ Աղբիւրի հօրեղբօր որդին, Ճարտարը 65 հոգիէ բաղկացած խումբի մը հետ 1898ին Կաղզուանի ճամբով կը կը հասնի Ախլաթ։

Այս յաջող փորձէն խրախուսուելով, Սերոբը նորէն Ճարտարը կ'ուղարկէ Կովկաս։ 1898ի աշնան, սեպտեմբերի սկիզբը Ճարտարը 66 զինուորներու հետ միասին Կաղզուանէն ապառաժէն կ'անցնի սահմանը, եւ Ալաշկերտի ճամբով կ'ուղեւորուի դէպի Ախլաթ։

Խումբը կազմուած է ընտիր զինուորներէ, որոնց մէջ են հին ու փորձուած ֆէտայիներ,— Աւօեծ (Աւագ), Փաշանեխ Կարապետ, Բիթլիսցի Մուշեղ, Առաքել, Զալումաթ, Նաղօն եւ ուրիշները։ Խումբը Ղաթաւին հասնելով տեղի կ'ունենայ ծանօթ կռիւը։

—

Ո՞ւր կ'երթայ հայ զինուորը — դէպի մահ։ Ինչո՞ւ.— Որպէսզի իր մահովը կեանք առնէ հայ ժողովուրդը։

Յեղափոխականին յոյսը կը նմանի մարելու մօտ ճրագի մը պլպլումին, ո՛չ կը մարի, ո՛չ ալ պայծառ կը լուսաւորէ, բայց կը տեւէ։

Առանց յոյսի ֆէտայիի կեանքը անտանելի է։

Յոյսը յեղափոխութեան ջիղն է, անձնազոհութիւնը՝ միսը։ Երկուքը իրար խառնուած կը կազմեն ֆէտային։

—

Ռաբինդրանաթ Թակորը (հնդիկ մեծ բանաստեղծ) կ'ըսէ.

— Ազգային զգեստը կը պահպանէ կնոջ անհատականութիւնը. իսկ եւրոպականը՝ կը սպաննէ զայն։ Ամբողջ աշխարհը կը սիրեմ։ Ինչ որ կը քարոզեմ նոյնը կ'ապրիմ։

—

Պուտտան կ'ըսէ.

— «Մարդ մը որ սուրբ օրէնք կը քարոզէ ու ինքը չի պահեր զայն, կը նմանի հովիւի մը որ ուրիշներու ոչխարները կը համրէ»։

—

1918 մարտ 2ին, իրիկունը ժամը 5ի ատենները, ծագեցան ազգամիջեան կռիւները, Նախիջեւան քաղաքի եւ շրջանի։ 45 օր տեւող արիւնալի կռիւները վերջացան հակառակորդին կատարեալ պարտութեամբ, հակառակ անոր որ Թրքական սպաներ կը ղեկավարէին Թուրքերու կռիւները։

ՂԱԶԱՐ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

104.— ՊԱՐԵՐԳ ԽՆՈՒՍԷՆ

Հարաւ քամին մեղ զիս.
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար.
Մէջ քու ծոցուն թաղեց զիս.
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար։
Իմալ եմ ես քու սիրուն,
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար։
Ի՞նչ մեղրամոմ դէմ գոլուն,
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար։
Եկեր է Հալըու քամին
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար.
Կը զարնէր չէկիկ ծամին,
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար,
Ջուր կուգայ Բազմաց սարէն
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար.
Կը թափի մարմար քարէն,
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար։
Գլգլայ մէջ կժներուն
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար։
Վերցուէր դրուէր. ուսերուն
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար։
Թափէր շամամ ծծերուն
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար։
Կէս գիշերին դուրս ելայ,
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար։
Լուսնակն անուշ կը ցոլար,
Նա գուլ եար, Նարգուլ եար։
Կը ցոլար Բինկօլ սարուն
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար.
Լուսնա'կ թէ Աստուած սիրես
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար.
Բարեւ էրէ իմ եարուն
Նարգուլ եար, Նարգուլ եար.

Հաւաքեց՝ Յ. Մալոյեան

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐՁ...

Միայն մեր մէջ չէ որ ... ապրելու հոգը կը մ... գրողը։

Նոյն մղձաւանջին ... բարներ ու յաճախ կը հան... եւրոպական գրաթերթեր... եւ դեռ նոր, Հանրի Տըր... գաւ հարցարան մը, որուն ... խաններ պիտի հրատար... La Vie Littéraire et Ar... en Provinceի մէջ։

— Եթէ գրագէտի մը ... ղումը չի բաւեր ապահով... ապրուստը, ի՞նչ է ձեր ... արհեստը։

Վաղը նոյն թերթը ... դարձեալ, ուրիշ մէկն ալ ... սա տեսակ հարցում մը ...

— Պէ՞տք է որ ... ապրի իր գրչով։

Ու վէճը թեր ու դէ... կուտայ մտածուած փա... թեամբ, քաղաքավար... համոզելու մարդավարի ... միջոցներ կ'առաջարկուին ... ձանագրութին, առանց բան... խելու կեանքէն, որ եւ ... գիտերեւ իրենթագքին կը ... նէն՝ մասնիկ մը գտնէ... տագրէ բոլոր ձգտումներ... խասիրութիւններուն։

Իսկ մե՞ր մէջ։ ... Նման հարց մը դնել սեղա... ու կարծիք մը պաշտպանել... չէին պատասխանէ առնուա... հուչ մըն է. երկրորդը կո... փոզ հարուած մը եւ ան... պիտի գտնուի մէկը, որ ... դուրս գայ ածուխի պէտ...

Փորձառութեամբ կը ... քանի մը ամիններ առ... առաջ»ի մէջ երկու տոմսեր... քը գործեր էի նման հար... շափելու։

Ամիսներ յետոյ, ... «Հայրենիք»ի մէջ, մէկը ... այդ տոմսերը ու դանակ... հաճ հարուածներով, զա... թարկելէ յետոյ կոպիտ ... տութեան մը, կը պա... մամուլին։

— Ջգո՛յշ, վաշ... փորձէ իր ազատ կօշիկ... հոգիովը ձեր բեմին վրայ...

Այնքան կրքով ու ... որ հարցնելս կուգայ.

— Բարեկա՛մ, որո՞... կը պաշտպանես։

Չգենք թէ ի՞նչ ... նկատումներ կրնան ... ըլլալ յօդուածագրին. ... թէ ի՞նչ կ'ըսէ.— Գ... Որովհետեւ, յայտնուած ... մը դէմ՝ երբ քննադա... երկու եւ կէ սփինակ ... միայն մէկ իմաստ կրնա... նալ.— որ մարդը համա... ի՞նչ էի ըսեր։

Այն օրերուն իսկ, երբ ... յինք պարծենալ հայկ... ջավայրերով, չէ եղած ... գրողն ապրի իր գրչով։

Իսկ այսօր, երբ Հայ... ներկայ վիճակը կրնանք ... շել «գրուում» բառով, ... նանք առանց հերքուելու ... պնդել թէ գրող կարգ... օրական սնունդն իսկ ... թը,— կ'ապրի շնորհիւ ... առեղծուածային հեր... մը, առնուազն միամտու... արուեստագէտ գրողն ... լու ելլել իր գրչով։

Ու դարձեալ.

Ո՞վ չի փափաքիր ... գրողն ապրի վայել բար... թեամբ։

Եւ ո՞վ պիտի մերժէ ... իր գրչին վաստակով ... իրաւունքը։

Բայց կայ իրական... որ ինչքա՛ն ալ կոպիտ ... հաճոյ ըլլայ, կը մնայ ... անհերքելի,— հայ գրո... ցնեն իր մարդը։

Հին ողբի մը արձագանգն է այս վերջին հատուածը.— եզրակացութիւնը՝ որ կը միայ պիտի միայ այժմէական, քանի կը տեւեն ներկայ պայմանները: Ցրուած՝ աշխարհի բոլոր անկիւններ, հայ միջավայրի պակաս.— ազգային մշակոյթի բոլորովին աննպաստ պայմաններ,— գրական բազմութիւններու ասորձանական աղքատացում գրեթէ ամէն տեղ եւ եթէ ոչ ձուլում, գոնէ ուծացում,— գաղթական հայերու մէջ, լեզուի աղաւաղում եւ կորուստ, եւայլն:

Ցեսնել այս բոլորը, զանոնք մատնանշել եւ գրչի իրաւունքէն ձառելէ առաջ. հիմնուիլ անոնց տխուր եզրակացութեան վրայ, փերթականութիւն չէ, ոչ ալ վաշխառութիւն, ինչպէս կը ջանայ հաւատացնել Հայրենիքի Ջղագրգիռ աշխատակիցը:

Բայց անտեսել զանոնք եւ գրչի ստեղծական յատկութիւնները արժեցնելու եղել հայ տառապանքի մարմնին վրայ՝ միամտութիւն չէ, այլ անմտութիւն:

Ըսեր էի.—

Հայ գրականութիւնը կազմուած է զոհողութիւններով:

Այս չէ՞ պատճառը որ կըգուր գուրանք անոր վրայ:

Բայց այս չի նշանակեր անշուշտ, որ հայ գրողը պիտի ապրի կէս-կուշտ, կէս-անօթի, պիտի ստեղծագործէ՝ միտքը լեցուն վաղուան հոգերով:

Բայց ո՞վ զինքը կ'արգիլէ աշխատելէ, խնդրելու համար ստամոքսին կանչերը նա՛խ, յետոյ ականջ տալու համար իր մուսային փսփսուքներուն:

Հայ գիրն ուրեմն, չապրեցներ իր մարդը: Իսկ ժամանակակից հայ գրողը, հին պատուելին չէ որ սլքտայ ամիրայական սեղաններու շուրջ եւ երթայ թիւր շատցնելու «մեծապատիւ մուրացկաններ»ու խայտաբղէտ դասակարգին: Եթէ ունի իր անձնական հպարտութիւնը, իր կոչման գիտակցութիւնը, եթէ կ'ուզէ միայ իր գործին բարձութեան վրայ, թօթափել արգահատանքի եւ նուաստացման բեռը որ իրեն ժառանգ կը միայ պատուելիներու շրջանէն ու մանաւանդ, յարգանք պարտադրել իր անձին եւ գործին հանդէպ, պիտի անկախանայ նիւթապէս: Ի՞նչ կերպով: «Եթէ հայ գիրը չապրեցներ իր մարդը», պիտի ապրի երկրորդ արհեստով մը, գործով մը, պաշտօնով մը: Այս է հայ կեանքի պարտադրութիւնը եւ ապրուստ ճարելու համար աշխատիլը՝ երբեւիցէ ամօթ չէ ո՛եւէ հայ գրողներուն որոնցմէ շատերուն առեղծուածային պարտութիւնը, առօրեայ կեանքին եւ անոր պարտադրութիւններուն պժգանքով նայելու անմտութիւնն, եւ ժողովուրդին երախտագիտութիւն պարտադրելու յաւակնութիւնը, ի՛նչ մեղքս պահեմ, կը խոստովանիմ թէ վե՛ր, շատ վե՛ր կը միան ժողովուրդի մարդու իմ մտքէս:

Գիտեմ միայն թէ՝ այդ բորբոքած մտայնութիւնը կը ստեղծէ դասակարգ մը, որ կը խուսափի ժողովուրդին հետ ուղղակի շփում ունենալէ եւ անոր պարտադրելու համար իր կամքը, միջնորդ կը փնտռէ, թէ այդ մտայնութիւնը կը նուաստացնէ գրողը, ով որ ալ ըլլայ ան, կը գարշեցնէ աշխատանքէն ու կը ծուլացնէ զայն, կը ստիպէ մանաւանդ, որ ամէնէն առաջ ան իր մէջ զարգացնէ ձեռք երկարելու տաղանդը...:

Եթէ այսպէս չըլլար, այսօր, շատ գրողներու անունին կապուած չէր ըլլար նուաստացնող պատմութիւն մը, ու ժողովուրդը կաս կածով չէր նայեր հայ գրողին...:

Հայ գրողը ուրեմն, պիտի գիտնայ թէ տնտեսական, քաղաք. եւ ընկ. ներկայ պայմաններու մէջ.— որքա՛ն կրկնենք քիչ է — գիրը չապրեցներ գրողը, եւ եթէ ըլլրպտելու փոքր յոգնութիւն մը յանձն է առնէ, պիտի տեսնէ թէ այս ժողովուրդին ճակտին դըրուած ապերախտութեան արատը անարդար է ու բխած՝ իր նախորդներուն իսկ իրաւատէր... մուրացկանի մտայնութենէն, թէ ան տուած անընդհատ ու կը շարունակէ տալ իր ուժերուն չափով՝, իր հաւաքական մտածումին եւ զգացումին համար. պիտի տեսնէ մանաւանդ թէ ներկայիս, ան կը թափէ գերմարդկային ճիգեր ոչ թէ ինքզինքը գտնելու, այլ գոնէ կորուստէ փրկելու համար:

Ու նախ իբր մարդ, եթէ կ'արժէ որ հայ գրողը մասնակցի իր ցեղին կենսականայս նախնական պայքարին, պիտի գիտնայ գոհողութեամբ ու հաճոյքով ստանձնել իր բաժինը:

Եւ երկրորդ արհեստի մը մէջ իր ապրուստը ապահովելէ յետոյ, երբ նիւթապէս անկախանայ, պիտի գիտնայ մանաւանդ հպարտութեամբ գուրգուրալ բերքին վրայ իր մտքի ճիգերուն:

Հայ գրողին համար, այս է էականը: Պիտի փրկէ նախ իր հպարտութիւնը՝ նիւթապէս անկախանալով, եթէ կ'ուզէ յարգանք պարտադրել իր գործին եւ իր անձին հանդէպ:

Բայց թէ երկրորդ արհեստը կ'արգիլէ՞ եւ ի՞նչ չափով գրական ճիգը:

Ուրիշ հարց: Առիթը կ'ունենանք անդրադառնալու անոր:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սպառողական համագործակցութիւնը Հայաստանի մէջ առաջին անգամ կազմուած է 1901ին ու թէեւ բաւական տարածուած է անկից ասդին, բայց երբեք չէ համապատասխանած իր կոչման, ըլլալով սովորաբար՝ շահատակութեան ասպարէզ, այս կամ այն անհատի եւ խմբակցութեան համար եւ միայն 1924էն սկսեալ ան կը մտնէ իր զարգացման եռուն շրջանին մէջ.

Վեց տարուան ընթացքին, սպառողական ընկերութիւններու թիւ ն աւելցած է 2 անգամ, իսկ խանութներու թիւը աւելի քան 6 անգամ: Անհամեմատ աւելի ուժեղ թափով շատցած է անդամներու թիւը, 13 անգամ, այսինքն, 1923ի գիւղական եւ քաղաքային համագործակից ընտանիքներու 5 տոկոսի դիմաց, 1929ին եղած է 56 տոկոս:

Իր ցանցը ծաւալելով, Հայաստանի սպառողական համագործակցութիւնը հետզհետէ կ'ուժեղնայ նաեւ նիւթապէս: 1925ին, բոլոր ընկերութիւններու դրամագլուխն եղած է 1,983,000 րուբլի. իսկ 1928ին՝ 4,960,000: Օր ըստ օրէ կ'աճին նաեւ համագործակցականներու սեփական միջոցները: 1925ին փոխառու միջոցները կազմած են դրամագլխի 795 տոկոսը, իսկ 1928ին 60,5 տոկոսը:

Համաձայն հնգամեայ պետական ծրագրի, այսինքն մինչեւ 1933ի վերջերը, սպառողական ընկերութիւններու թիւը պէտք է հասնի 138ի, անդամներու թիւը 187 հազարի, դրամագլուխը 11,7690,000 րուբլի, իսկ առեւտուրը 49 միլիոն 700,000ի:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԸ

Ներկայիս, Երեւանի պետական Երաժշտանոցի ուսանողութեան թիւը կը հասնի 370ի: Ուսանողներու ընկերային դիրքին վրայ, մեծ ուշադրութիւն դարձուած է. այժմ, անոնց մեծագոյն մասը կը բաղկանայ աշխատաւորներէ եւ չքաւոր գիւղացիներէ:

Ուսանողութիւնը բաժնուած է 4 երաժշտական բաժիններու, որոնց իւրաքանչիւրն ունի 2 ղեկավար, մէկը դասատուներէն՝ երաժշտութեան ուսուցման համար, միւսը աշակերտներէն՝ կազմակերպչական պաշտօնով: Այդ բաժիններուն նպատակն է աշխատիլ ակումբներուն մէջ, եւ ժողովուրդը վարժեցնել երաժշտութեան:

Դպրոցական տարուան սկիզբէն, ուսանողութիւնը տուեր է հրապարակային 37 համերգներ: Ասկից զատ, մասնակցած է բոլոր ռատիօ համերգներուն:

Երաժշտանոցին նիւթական վիճակը լաւ է եւ աշխատանքները առաջ կը տարուին կանոնաւոր կերպով: Մօտ ատենէն, Գերմանիայէն կը ստացուին փողային նոր գործիքներ:

Յունուար 25ին, 17 հոգինոց ուսանողական խմբակ մը մեկնած է Թիֆլիս, այդ տեղի ժողովուրդին ծանօթացնելու համար Երեւանի Երաժշտանոցին աշխատանքները եւ Վրաստանի եւ Ադրբեջանի երաժշտանոցներուն հետ կապ հաստատելու համար: Իսկ Թիֆլիսի Երաժշտանոցէն ալ խմբակ մը մեկնած է Երեւան:

ՑՈՒՐՏԸ ԵՒ ՑՈՐԵՆԸ

Սաստիկ ցուրտը եթէ շարունակէ կ'ենթադրուի որ գէշ պիտի ազդէ հողագործութեան վրայ: Պեռ պտղատու ծառերը սպառնալիքի տակ չեն: Գալով բանջարեղէններուն, հաւանաբար այնքան չվնասուին: Ամէնէն աւելի հազաբոյսերն են որ վտանգուած են: Որովհետեւ, ցուրտը անոնց, մանաւանդ ցորենին կրնայ վնասել երկու կերպով: Սառի եւ սառնահալի ընթացքին, հողը կը կարծրանայ, կը ճաթռտի, եւ ասոր հետեւանքով. թարմ ցորենի արմատը կը ճզմուի, ինչ որ պատահած է Արեւելեան Ֆրանսայի մէջ,15 օր առաջ, կարեւոր վնասներ պատճառելով:

Եթէ, ինչպէս պատահած է ներկայիս, սաստիկ ցուրտը եւ սառը շարունակեն, բոյսը կը փճանայ ամէն ուր որ ձիւնի խաւը անբաւարար է: Որովհետեւ, երբ ձիւնի խաւը բաւական թանձր է, բարեբար ազդեցութիւն մը կը գործէ՝ հողին ջերմութիւնը պահելով գրեթէ ցերոյի վրայ. ինչ որ վտանգաւոր չէ:

Բայց, հասած տեղեկութիւններէն կը հետեւի որ Ֆրանսայի զանազան վայրերուն մէջ, ձիւնի խաւը բաւական չէ: Եւ կը սպասուի նոր վնասներու որոնց քանակը կարելի չէ դեռ գնահատել:

Ցուրտին հետեւանքով, գարնան ցանքերը պիտի ուշանան: Դաշտային աշխատանքները անկարելի դարձած են: Հողը կարծրացած է քարի պէս եւ աշխատանքի պատրաստութեան ամէն փորձ պարապ է:

ԴԵՂԻՆ ԿԱՊԻԿՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Այս է անունը ընկերութեան զոր վերջերս, ոստիկանութիւնը երեւան հանած է Լենինգրադի մէջ: կազմուած է համալսարանականներէ եւ սովետական բարձր պաշտօնատարներէ:

Այս ընկերութեան անդամները նպատակ ընտրած էին, հաւաքաբար զուարճանալ, եւ կը յանձնուէին ամէնէն գարշելի շուայտութեան, կը սարքէին երեկոյթներ ուր կը տիրէր բարքերու եպերելի սանձարձակութիւն եւ գինովութիւնը պարտաւորիչ էր բոլորին: Այս հաւաքոյթները կը կոչուէին «կապիկներու հանդէսներ»:

Ընկերութեան անդամները այս հանդէսներուն կուգային այլանդակ տարազներով, կամ կիսամերկ, իրենց գլխուն կամ անութներուն տակ փետուրներ դրած: Ձեռք ձեռքի տուած, շրջանակ մը կը կազմէին, կ'արձակէին ոռնոցներ: Այս էր ազդանշանը հանդէսի բացման, որմէ յետոյ կը սկսէր գնծատօնը:

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Փետրուար 9ին Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան հրաւէրով Soufflotի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ նոյն Միութեան թէյասեղանը: Բաւական թիւով ուսանողներ շտապած էին իրենց մասնակցութիւնը բերել: Թէյասեղանը անցաւ մտերմիկ մթնոլորտի մը մէջ: Միութեան նորընտիր նախագահը այս առթիւ բացատրեց նորվարչութեան ծրագրին շարք մը կէտերը: Ուսանողութիւնը գրուեցաւ ուշ ատեն՝ գոհ տպաւորութեան տակ, ցանկութիւն յայտնելով որ նման հաւաքոյթներ յաճախակի կրկնուին:

Ներկայ մը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի ՏՂԱՑ ՏՈՒՈՑ...— Երեք թարմատի աւազակներու դատն է որ տեսնուեցաւ առջի օր, Փարիզի պատժ. դատարանին առջեւ: Անոնք երեքը մէկ մտեր էին հրեայ ծեր ուկ վաճառորդի մը կրպակը: Մէկն անոնցմէ, կռուփի հարուածով մը տապալեր էր զայն գետին, յետոյ երեքը մէկ ինկեր էին մարդուն վրայ, զայն փոխադրեր կրպակին ետեւը, իր ննջասենեակը, ուր անոր բերանը թխմելէ եւ մարդը անկողնին կապելէ յետոյ, անոր դարակէն գողցեր էին 15000 Փր.:

Բայց բախտը ուզեր էր որ Հրեան առողջանայ եւ աւազակներն ալ ձերբակալուին: Անոնցմէ երկուքը, որոնք եղբայրներ են, խոստովանեցան ոճիրը: Բայց պնդեցին թէ միայն 2100 Փր. գտած են, եւ անով լաւ մը կերած ու խմած շաբաթ մը միայն, թէ Հրեան՝ լաւ գործ մը ընելու յոյսով, կը ստէ երբ կ'ըսէ որ 15,000 գողցուած է:

Վճիռը մնաց գալ շաբթուան:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փարիզէն Պ. Արսէն Գաբրիէլեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Հալէպի Մեսրոպեան վարժարանին:

Լոնտոնէն Պ.Ս.Փաշաեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Սէրէզի (Յունաստան) որբանոցին:

ՈՐԲԵՍՋԻ ՀԱՅ ՄՆԱՆ

(ԿՈՉ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ)

Սիրելի ընթերցողներ,

Զուտ գործաւորական մեր գաղութը պիտի բանայ դպրոց մը: Մեծ քաղաքի մը մէջ նման ձեռնարկ մը կապուած է աճագին հոգերու հետ: Շրջաբերութեան համաձ ենք նուիրատոմսեր ի նպաստ տիպար մանկապարտէզի մը: Յառաջի ընթերցողներուն բաժինը միայն յիսուն հատ ղրկած ենք Յառաջի խմբագրատունը: Յիսուն (50) տոմսի ամբողջական արժէքն է երկու հազար հինգ հարիւր (2500) ֆրանքի համեստ գումար մը: Դուք որ տամնեակ հազարներ տուիք ուրիշ առթիւ, յոյս ունինք որ այս փոքրիկ գումարն ալ կուտաք Լիոնի տղոց, որոնք յուսալից կը նային ձեզի եւ այբբենարան կը խնդրեն ձեզմէ, Մեսրոպի տառերով Հայաստան հեգելու համար: Լիոնի տղաքը կը հաւատան որ տոհմային դաստիարակութեան համար բաբախող սիրտեր շատ կան մեր ժողովուրդին մէջ:

Երկու, երեք, չորս հոգիներ միանալով, նուիրատոմս մը պահանջեցէք «Յառաջ»էն, ի նպաստ Լիոնահայ դպրոցին:

Ծանօթ.— Կրթական Յանձնախումբին հասցէն.— Mme A. Mgrditchian. 202, Rue Boileau, Lyon.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ.

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՔՐ.— Բայց դեռ մենք իրեն բան չենք ըսած: Օրն ի բուն փակուած իր սենեակին մէջ, թերեւս լուր չունի թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ:

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Գիտէ, կնի՛կ, գիտէ. գոնէ կասկածը զինք կը կրծէ. մանաւանդ որ մարդը ալ պատռեր է գիմակը եւ բացէ ի բաց, շան պէս կը քծնի հարսին:

ԹԱԳՒՈՐ.— Տէ՛ր Աստուած: Բայց եթէ գիտէ իսկ, չե՞ս կարծեր որ տղան խղճմտանքներէ տանջուի:

ՄԱՔՐ.— Ի՞նչ խղճմտանք:

ԹԱԳ.— Թերեւս կը մտածէ որ եթէ յանկարծ երեւան ելլէ եւ ուզէ արգելք ըլլալ անպատուութեան, մեր բոլորին կեանքը կը վտանգէ ու կը խղճահարի:

ՄԱՔՐ.— Խնամի՛, քեզի բան մը ըսե՞մ: Ինչ որ ալ ըլլայ, պէտք չէ որ օր մը կարենայ մեզի ըսել թէ՝ մեր պատճառով էր որ ինք հանդուրժեց:

Յ. ԲԱՐԹ.— Հապա՛, հապա՛, շիտակ է:

ԹԱԳ.— (Վարանումով) Բայց, չե՞ս կարծեր որ... այսինքն... ինչպէ՞ս հասկցնեմ, հապա եթէ ինքն ուզէ...

ՄԱՔՐ.— Ի՛նչ, այս ցե՞խը, այս ա՞ղտը, բո՛ւհ, ես ատանկ տղայ չեմ ծներ, մարդ Աստուծոյ:

Յ. ԲԱՐԹ.— Կը լսե՞ս, խնամի. մենք ատանկ տղայ չենք ծներ: Ուրեմն, երթամ իրեն ըսեմ որ...

ՄԱՔՐ.— Այո՛, այո՛:

Յ. ԲԱՐԹ.— Բայց, ինչպէ՞ս պէտք է ըսեմ որ հասկնայ:

ՄԱՔՐԻԿ.— Ըսէ որ, մարդը որ մեզ փրկեց, չար է, գէշ միտքեր ունի:

Յ. ԲԱՐԹ.— Չէ՛, պիտի ըսեմ որ, մտի՞կ կ'ընես, կնի՛կ...

ՄԱՔՐ.— Այո՛, այո՛.

Յ. ԲԱՐԹ.— Պիտի ըսեմ որ, «Տղա՛ս, մենք՝ ես ու մայրդ, շատ ապրած ենք ու կ'ուզենք հանգիստ խղճով մեռնիլ. ալ կրնանք մեռնիլ մենք, այնպէս չէ՞, կնի՛կ:

ՄԱՔՐ.— Հապա՛, հապա՛, կեա՞նք է այս:

Յ. ԲԱՐԹ.— «Տղաս, պիտի ըսեմ, պէտք չէ որ մեզի կապուած զգաս ինքզինքդ. եթէ կ'ուզես ուրեմն պատիւդ անաղարտ պահել, ըրէ ինչ որ պէտք է. պիտի հասկնայ թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզեմ:

ՄԱՔՐ.— Այո՛, այո՛, այդպէս ըսէ:

Յ. ԲԱՐԹ.— Երթամ ուրեմն: (Զայրոյթով), Եւ պիտի ըսեմ նաեւ որ . . .

ՄԱՔՐ.— Ո՛չ, ո՛չ, ուրիշ բան մի ըսեր, յուզուած ես նորէն. կրնաս խիստ խօսքեր ալ ընել: Անուշ խօսէ հետը, մեղք է:

Յ. ԲԱՐԹ.— Այո՛, այո՛. միայն պիտի ըսեմ թէ, ես արդէն կը կասկածէի. չէի խաբուած իր քաջ մարդու խօսքերէն. ինքն ալ ինքզինքը խաբելու չափ միամիտ չըլլայ. այո՛, պիտի ըսեմ այս մէկը:

ՄԱՔՐ.— Ի՞նչ պէտք ունիս այդ խիստ խօսքերուն:

Յ. ԲԱՐԹ.— Կը բաւէ որքան որ կեղծեր ենք. այսքան ատեն է ես անոր քաջութիւնով պարծեցեր եմ. ան իմ առաքինութիւնս է զովեր. ժամանակը եկած է որ գիտնանք թէ երկուքս ալ խաբուեր ենք. այսքա՛ն դպրոց գնաց, այսքան թուղթ ու մելան սպառեց, բայց կ'երեւի, ոչ մէկ գիրքի մէջ կարդացեր է թէ ինչպէ՞ս չարը կը խափանեն: Իմ պապս ալ ժամանակին եօթը կրակ կը թափէր անոնց գլխուն երբ տան մէջ էր, իսկ յաջորդ օրը շուկան, նորէն կը շարունակէր քծնիլ ու քղանցք համբուրել:

ՄԱՔՐ.— Ուրիշ ի՞նչ կ'ուզէիր որ ընէր: Տկարին զէնքն ալ այդ է: Տկարութիւնը վատութի՞ւն է:

Յ. ԲԱՐԹ.— Չէ՛, տկարութիւնը վատութիւն չէ: Բայց վատութիւնը ամօթ է: Կը յիշե՞ս, օր մը որ կատուն կտոր մը միս գողցած, սենեակին մէջ կը բզկտէր, հաստ փայտով մը սկսար հալածել զայն. կատուն որ ուղեց փախչիլ, դուռը գոց գտաւ ու ճարահատ՝ բացաւ ճանկերը ու նետուեցաւ վրադ: Դուն զինուած ձեռքով, կատուէն հազար անգամ զօրաւոր, ի՞նչ ըրիր: Դուռը ձեռքովդ բացիր որ փախի եւ դուն ալ անոր ճանկերէն պրծիս: Ահա, մեր թշնամին զինուած, զօրաւոր, մենք կատուն ենք եւ մեզի պակսածը ճանկը չէ. այլ այն բանը որ կատուն մղեց վրադ նետուելու: Հասկցար, չէ՞:

ՄԱՔՐ.— Այո՛, այո՛. բայց անուշ խօսէ հետը:

Յ. ԲԱՐԹ.— Ձգէ զուն ինծի. կը տեսնես, ինչպէ՛ս կ'ընեմ: (կը մեկնի):

(Մտատանջ, պահ մը, քանի մը քայլ պտտելէ յետոյ):

ԹԱԳ.— Ո՞ւր է Շաքէն. ինչո՞ւ մէջտեղ չելլեր:

ՄԱՔՐ.— Սրբուհիին մահէն ի վեր, այդպէս է. կը սիրէ մինակ մնալ:

ԹԱԳ.— Բնաւ բան մը չըսե՞ր քեզի:

ՄԱՔՐ.— Ի՞նչ:

ԹԱԳ.— Կարծես նեղացեր է ինծի դէմ: Որեւէ խօսք չի՞ բանար Սրբուհիին մասին:

ՄԱՔՐ.— Ո՛չ մէկ խօսք. բայց կարծեմ գիտէ թէ ի՛նչ էր պատճառը:

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

հոգի դատապարտուեցան՝ անոր համար որ Թուրքիկ կը բաժնէին Սուրիոյ պատերազմին դէմ...

Խօսեցան նաեւ Ալզասցի ինքնավարականներ Միշէլ Վալթէր եւ Ցաֆէ, ինչպէս նաեւ ընկերվարական Ռընօտէլ, որ պզտիկ վէճ մը ունեցաւ Պարթուի հետ:

Քուէի դրուելով, ընկերվարական առաջարկը մերժուեցաւ 255ի դէմ 320 ձայնով:

5259 ամերիկացի ուսանողներ Փարիզի մէջ

Եւրոպայի Ամերիկեան Համալսարանական Միութեան տարեկան տեղեկագրին համաձայն, 1928ին Ֆրանսայի զանազան վարժարանները կը յաճախէին 5259 ամերիկացի ուսանողներ և ուսանողուհիներ, մեծ մասը Փարիզի մէջ: Ուսանողուհիները աւելի շատ եղած են քան ուսանողները — 3179 ուսանողուհի եւ 2080 ուսանող:

Փարիզի համալսարանները յաճախողներն են 963 հոգի, որոնց 918ը կը հետեւին գրականութեան, 14ը գիտութեան, 8ը իրաւաբանութեան եւ 23ը բժշկութեան:

Գաւառական համալսարաններէն ամէնէն աւելի Կրընոպլի մէջ է որ ամերիկացի ուսանողներ կան: 1928ին հոն յաճախած են 306 հոգի, 74ը կանոնաւոր դասընթացքներու եւ 232ը ամառնային դասընթացքներու: Յետոյ կարգով կուգան Փուաթիէ՝ 98 ուսանող, Նանսի՝ 55, Թուլուզ՝ 46 եւայլն:

Ասոնցմէ զատ, Փարիզի մէջ 590 Ամերիկացիներ արձանագրուած են Ալիանս Ֆրանսէզի դպրոցը, 269՝ Պանթէոնի ինստիտուտը, 68՝ Բրիտանական Ինստիտուտը: Գեղարուեստական եւ գործնական դպրոցին կը հետեւին 409 Ամերիկացիներ, Ամերիկեան Երաժշտանոցին՝ 151, Ամերիկեան Գեղարուեստանոցին 109 հոգի: Իսկ երկրորդական եւ մասնաւոր դպրոցներու մէջ կան 1008 Ամերիկացիներ:

Նոյն տարուան ընթացքին 63 հոգի տոքթորա անցուցած են ֆրանսական համալսարաններուն մէջ, 24ը Փարիզի մէջ, որոց 4ը պետական տոքթորա:

Այցելութիւն մը Մուսթաֆա Քեմալի

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ՝ Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Պրաւդա» կ'արձանագրէ զրոյց մը, որուն համաձայն յառաջիկայ մարտին Մուսթաֆա Քէմալի պիտի այցելեն Մուսոլինի, Վէնիզէլոս եւ Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆ:

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Փէշավար հասած է Նատիր խան, Փարիզի նախկին դեսպանը, որ քանի մը տարիէ ի վեր Նիս կը բնակէր: Նատիր խան կ'ուզէ Աֆղանիստանի թագաւոր ըլլալ եւ առաջարկած է Էմիր Հապիպուլլահի որ իր ծառայութեան մէջ մտնէ: Պէչէի Սաքա մտածելէ յետոյ պատասխան պիտի տայ:

Կ'ըսուի թէ Ճէլալապատ քաղաքը թալանուած եւ մոխիրի վերածուած է Ալի Ահմէտ խանի կուսակիցներուն կողմէ: Զրոյց կը շրջի թէ Ալի Ահմէտ սպաննուած է ընդհարումի մը պահուն:

Գերմանական վէճ մը

Վերին Սիլեզիոյ (Լեհաստան) խորհրդարանը լուծուած ըլլալով, լեհ իշխանութիւնները ձերբակալեցին գերման երեսփոխան Ուլիցը, որուն դէմ զանազան քաղաքական ամբաստանութիւններ կան: Գերմանական թերթերը բուռն կերպով կը բողոքեն այս ձերբակալութեան դէմ: Լեհ կառավարութիւնը Սիլեզիա մուտքը արգիլեց գերման ազգայնական թերթերուն, որոնք բուռն յօդուածներ կը պարունակէին: Ուլից միեւնոյն ժամանակ նախագահն է Վերին Սիլեզիոյ Գերմանական կազմակերպութեան: Պերլինի մէջ մեծ յուզում կը տիրէ:

Պ. Պ. Պ տլոս, Քերովբէ եւ Պօղոս Աղապէյեան, Օրիորդներ Արաքսի, Էլիզ եւ Սիլարփի Աղապէյեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Գոլանճեան եւ զաւակունք (Նիւ-Եորք), Տէր եւ Տիկին Տ. Գոլանճեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Խ. Սաղաթիէլեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Է. Կալաթալեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Այրի Տիկին Բ. Ճգնաւորեան (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Եադուպեան, Նահապետեան, Անդրէասեան, Սուրեան, Աղապէյեան, Տէմիրճեան, Փամպուքճեան ընտանիքները եւ պարագաները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, քրոջ եւ ազգականին

ՏԻԿ. ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՂԱՊԷՅԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ 14 փետր. Հինգշաբթի:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին, 15 Rue Jean Goujon, Հայոց եկեղեցին, ուսկից հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Père Lachaiseի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՓԼԱՔՆԵՐ

Odéon

ՕԴԷՕՆ ֆոնոկրաֆներ եւ յայտնի արուեստագէտներու փլաքները՝ Հայերէն, Յունարէն, Թուրքերէն, Հրէերէն, Արաբերէն, Սպաներէն, Ալժերիական, Թունուզական եւ Մարոքեան: Միակ ներկայացուցիչը Ֆրանսայի: դիմել՝ Jos. de Padova, 117 Passage du Caire, Paris (2e).

SALLE DES QUATUORS GAVEAU, Գշ. 26 Փետր. ժամը 21ին: DRESDNER STREICH-QUARTETT (Տրէզտէնի նշանաւոր Quatuorը): Quatuorներ Շուպէրթէն, Հինտէմիթէն, Պէթովէնէն:

Տոմսերը, Սալ Կաւօ եւ Տիւրանի մօտ:

ՎԱԼԹԷՐ ՇԹՐԱՐԱՄԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Թատրոն Շան զ'Էլիզէ: Յայտագիր Ե. Նուագահանդէսի, 21 փետր. Եշ.: ՄՈՑԱՐԴԻ Բացում Իտոմէնէի: ՊԷԹՈՎԷՆԻ Բ. Սէնֆոնին (րէ մաժէօր): ՇՓԷԼՄԱՆԻ Սուրբերու օրերը: ՏԸ ՖԱԼԼԱյի Վհուկ Սէրը:

Տոմսերը՝ (2—40 Ֆր.) Շան զ'Էլիզէի Թատրոնէն, 13-15 Av. Montaigne. Կը սկսի ճիշտ ժամը 21ին:

ԹԱՏՐՈՆ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ

13, 15 Av. Montaigne

Ուր. 22 փետր. ժ. 21ին

Միակ նուագահանդէս՝ աշխարհի ամէնէն նշանաւոր երգչախումբին՝ Տօնի կոզակներուն կողմէ.

Վարիչ՝ ՍԷՐԺ ԺԱՐՈՖ

որ անցած տարի Փլէյէլի եւ Թրոքատէրոյի մէջ մեծ յաջողութիւն ունեցաւ: Տոմսերը՝ 10—100 ֆրանք՝. Շան զ'Էլիզէ, Տիւրանի եւ Պ. տը Վալմալէթի մօտ (հեռ. Էլիզէ 79-46);

VIEUX COLOMBIER

21 Rue du Vieux Colombier

Ամէն իրիկուն ժամը 21ին

միայն փարիզի համար «ԱՄԲՈԽԸ», Բինկ Վիտորի:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
218bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՎՌԱՄԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այսօր կիրակի ժամը 2.30ին, 5 Pl. Nationale, Billancourt

Կը խօսի ԸՆԿ. ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Եռագոյն Ենթակոմիտէի կողմէ, այսօր Կիր. ժամը 2.30ին Փլաս Քոմէթի սրահը:

Կը խօսի՝ Սահակ Տէր Թովմասեան: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ԱԼՖՈՌՎԻԼ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

«ՁԷՐՊԱՊՈՆ»ի նուագահանդէսներու գրասենեակ, 16 Rue de Grammont. Րիշլիէօ 96—04.

Փլէյէլի մեծ սրահը՝ 252 Fbg, St. Honoré, Կիր.3 Մարտ ժամը 21ին: Տարեկան միակ երգահանդէս

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ (40 հոգի): Վարիչ՝ Ն. ԱՖՈՆՍԿԻ: Կը մեներգեն՝ Տիկ. Ա. ԶԱԽԱՐՈՖ և ՊԱԼԷՆԿՕ.

Տոմսերը՝ 5—50 Ֆր.՝ կը ծախուին Սալ Փլէյէլ, Տիւրան (4 Pl. Madeleine), Սիալոքի գրատուն (2, r. Pierre le-Grand), à la Ville de Petrograd, 1 r. Pierre le Grand եւ Ռուս. Եկեղեցիի դռնապանին մօտ, 12 rue Daru.

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ ԵՒ ՍՏԱՄՈՔՍԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Մասնաւոր „արկաբաժին՝ մորթային եւ վեներական ախտերու դարմանատան մէջ կը բուժէ ULTRA-VIOLET ճառագայթներով Յօդացաւ, Զղացաւ (Sciatique), Նէվրալժի, Անարիւնութիւն, Ոսկրաթեքութիւն (Rachitisme) եւայլն:

16 Rue Bleue, Մէթրօ՝ Cadet. Հեռ. Provence 73-67

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԺԱՄԸ 9—12 եւ 2—7, ԿԻՐԱԿԻ 9—12

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՅԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

42 Rue des Acacias, PARIS (17e) Մէթրօ՝ Etoile

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ

ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՎԱՂԸ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՃԱՇԱՐԱՆ COSMOPOL

ՆԱԽԿԻՆ ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՆԹՈՒԱՆ

20. Rue Rodier, PARIS (9e). Մէթրօ՝ Cadet

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներ եւ անուշեղէններ, պատրաստուած հանրածանօթ խոհարարապետերչանիկի կողմէ:

Ամէն օր արեւելեան նուագ եւ երգ:

Կը ստանձնէ մասնաւոր ապսպրանքներ:

ԱՐԱՔՍ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ

9 Rue Papillon, PARIS, Tél. Prov. 49—31

EMPIRE, Միգիէ-Հօլ. 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Էբոլ Միլիթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-14 ֆրանք

Կ'ուզուի 18 էն 20 տարեկան երիտասարդ մը: Դիմել՝ Պէլվիլի նպարավաճառ Արթինեանի, 28 Rue Lesage, Paris (20e)

Կ'ուզուին լաւ գործաւորուհիներ լիւքս ճերմակեղէններու համար: Դիմել՝ Օր. Mary, 82 Rue du Ranelagh, Մէթրօ՝ Ranelagh.

Կ'ուզուին ճերմակեղէնի վարժ գործաւորուհիներ արհեստանոցը աշխատելու համար: դիմել՝ Lippé Sœurs Arcades des Champs Elysées, Bureau 139.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ: Արմատական նոր մեթոտով դարմանում աչանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամեռիզ.) եւ վարխփի: Մասն. լապօրաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:

WAGRAM AUTO

Կ'ապահովէ արտօնագրի ստացումը 100 ֆրանքով:

73 Av. de Wagram Մէթ. Ternes
63 Av, Gde. Armée » Maillot
149bisBd. Villette, Aubervilliers

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Յունաստան գտնուող ձեր պարագաները ֆրանսա բերելու համար, հարկաւոր է ունենալ ֆրանսական պատկան նախարարութեան արտօնագիրը:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի այդ ձեւակերպութիւններու հետապնդումով:

Գրեցէք ձեր պարագաներուն դիմել 'CABINET JURIDIQUE FRANÇAIS

25 Rue Alexandre le Grand Salonique, Grèce

ՏՕՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

36, Rue de Bellefond, 36
PARIS (9e)
Մէթրօ՝ Poissonnière
Tél. Trudaine 88-77

Բ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

վկայեալ հիւանդապահ, նախկին տասնապետ հիւանդապահ Արեւելեան բանակին, 14 երկար տարիներու փորձառութեամբ կը խնամէ ամէն տեսակ հիւանդներ: Մասաժ, վանտուզ, փիքիւր, փանսըման եւայլն: վկայեալ աղքատներուն ձրի:

Հասցէ՝ 6 Rue Grégoire du Tours. Paris (6e),

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀՈԳԵԶԱՒԱԿ

Լիոնի մէջ հաստատուած դերձակ մը կ'ուզէ 12-14 տարեկան որբ տղեկ մը իբր հոգեզաւակ: դիմել՝ Vartanian, 54 Rue Mezenod, Lyon, Rhône.

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

Թ. ՈՒՆՃԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻՔ

Ճոխ մթերք անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներու

ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆ

66, Rue d'Hauteville, Tél. Prov, 67 07 Métro, Poissonni...

ՄՈՆՄԱՐԹՐԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ԼՈՒՐՋ ՀԱՅԿ. ՃԱՇԱՐԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԵՒՈՆ

Ուր պիտի գտնէք համեղ եւ խնամքով պատրաստուած խորժահամ արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներ անուշեղէններ շատ դիւրամատչելի եւ խնայողական գիներ: Սրահը կը տրամադրուի խիստ դիւրամատչելի պայման... ով հարսանիքներու եւ ամէն տեսակ խնճոյքներու համ...

36 Rue Polonceau Paris (18e). Մէթրօ Պարպէս կամ Շաթօ...

Տէր եւ Տնօրէն ՂԵՒՈՆԴ ՉԱՓԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEV...

Տէր եւ Տնօրէն՝ **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ**

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-6...

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնա... ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մ... գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ԱՊՈՒԽՏԱԳՈՐԾ - ԱՊՈՒԽՏԱՎԱՃԱՌ

ՀԱՅԿ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

16 Rue des Hortensias, St. Just, MARSEILLE, R.C.M. ...

Բնիկ Կեսարացի եւ 30 տարուան փորձառու ապուխտագործ: Կը պատրաստէ ընտիր ապուխտ եւ երշիկ, Կեսարիոյ պղպեղով եւ Համեմ... Առաքում ամէն երկիրներու համար՝ փոքրաքանակ եւ մեծաք...

Վ. Ք. ԷԼՄԱԵԱՆ

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՔՆՆԻՉ

դիմել՝ Ուրբաթ առաւօտները 18 Rue de l'Alma, Asniè... Seine Թէլ. Grésillons: 14 50: Իսկ երեքշաբթի եւ Հինգշաբ... օրերը ժամը 3—4, L'UNION, Cie. d'Assurances, 9 Place Vendôme, Paris.

ՏՕՔԹ. ՏԻՐԱՑ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ (Licencié ès Scien...

նախկին Interne փարիզի Hôpital des Enfants malades եւ մասնագէտ մանկանց եւ ներքին հիւանդութեանց

24, Rue des Grands Augustins, Paris (6e) Place St. Mich...

Հիւանդ կ'ընդունի Գշ. Եշ. Ուր. եւ Շբ. օրերը, ժամը 1է... ինչպէս նաեւ մասնաւոր ժամադրութեամբ

Métro St. Michel եւ Odeon Tél. Littré 60...

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ EXCLUSIV...

La Voix de son Maître

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ, ՅՈՒՆԱՐ... ՓԼԱՔՆԵՐՈՒ: ԳԻՆ 18 ՖՐ.

Պէլվիլի ծանօթ հայ նպարավա...

Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

28 Rue Lesage, PARIS (20e)
Métro Belleville Tél. Ménil...

Ճոխ մթերք թէ նախկին եւ թէ ամենավերջին եղանակներու՝ երգ... եւ նուագուած նշանաւոր երգիչներէ, կազէլ, շարգը, խմբերգ, ... եւայլն: Հայերէն հոգեւոր, աշխարհիկ եւ գեղջուկ երգեր՝ թէ ... եւ թէ խմբերգ: Տպուած ցուցակը ձրի է:

Ինչպէս նաեւ բորդաթիֆ լաւ կրամոֆոններ եւ արեւելեան նպար... ներու լաւագոյնը ամենազեղ չեալ գիներով:

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ...

Contentieux Général, R. C. Seine 423631

Հեռաձայն Ménilmontant 66 64

Ամէն տեսակ դատեր, վարչական գործեր եւ պաշտօնակ... գրութիւնք, ամենալաւ պայմաններով:

Արկածի դատերու մասնագիտութիւն: Առանց կանխավճա...

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօր... վերջ 2 3 եւ 6.30էն 8.30: Մէթրօ՝ Ménilmontant. Թրամ... 5 եւ 26, Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q.

Հասցէ՝ G. Tellalian, avocat, 72 Rue de Ménilmontant, Paris...

ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ ԼԻՈՆ RHONE

ՅԱԿՈԲ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

62 Rue Rabelais, LYON

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ «ԱՆԻ»

Alimentation ANI

Արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ, մաքուր, թարմ եւ անմրցելի գիներով: Արժէքաւոր փրիմներ (միսի մեքենայ, կազի օճախ, եւայլն) կը տրուին 50 ֆր.է աւելի առեւտուր ընողին: Կ'ընդունի ապսպրանքներ շրջակայ գիւղերէն եւ գաւառներէն:

Անի նպարավաճառատունը ունի իրեն յարակից արհեստանոց ուր կը ծախուին եւ կը նորոգուին կազի օճախներ, միսի մեքենաներ, եւայլն:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ԵՆՈՎՔ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

6 Rue Voltaire, LYON

Անձամբ կը շինէ փրոթէզներ (prothèse) բոլորովին նոր մեթոտով: Մասնագէտ վիրաբոյժատամնաբոյժ մը կը խնամէ ակռայի եւ լինտերու հիւանդութիւնները, Չորեքշաբթի օրերը կէսօրէ վերջ, իսկ կիրակի օրերը մինչեւ կէս օր: Քուրոն՝ 90 ֆր., ճերմակ ակռայ սկսեալ 22 ֆր.էն: Խղճամիտ աշխատանք եւ նուրբ ճաշակ:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐ...

35 Rue Dunoir, LYON

ԱՐԱՐԱՏ անուշավաճառատուն... կը պատրաստէ համբաւ... թերթանուշի (փաքլավա) ... թեր, թել քատաիֆ՝ հում եւ ... փած, քուրապիէ որոնք ... պէս անմրցելի են իրենց ... մով, հոտով ու գիներով: ... անոնք որոնք գիտեն ... բերնին համը, պարտաւոր ... այցելել ԱՐԱՐԱՏ անուշավաճ... ռատունը: Քաղցրահամ ... պաղակ ամառուան տաք... նակին:

ՕԳՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅԵՐ ԱՅՍ ԵՐԵՔ ՀԱՍՑԷՆԵՐԷՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929
19 FÉVRIER 1929

…ՏԱՐԻ ԹԻՒ 885 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

…ՇԱՏ ՀԱՄԵՍՏ ՊԱՀԱՆՋ ՄԸ

Սպասելով որ Բարեգործականը, Հայրենկց. Միութիւնները, …րմիր Խաչերը եւ նման Մարմիններ շարժին, վերջապէս, …տագաղթի նոր համաճարակին առթիւ, կ'ուզենք ուշադրու…ան յանձնել քանի մը նոր տեղեկութիւններ։

…երէկ մեր խմբագրատունը հանդիպեցաւ երիտասարդ մը և …ամեց թէ քանի մը տասնեակ ճամբորդներով եկած էին …արսիլիա, Հարաւ. Ամերիկա գաղթելու համար, բայց նաւա…նգիստէն անմիջապէս ետ, նորէն Պէյրութ ղրկուեցան քսան …գի, աչքերու հիւանդութեան պատճառով։ Ճամբորդը դառնօ…գի, …ն կը գանգատէր «սըմսար»ներէն, որոնց զոհերն են այս քսան …գին։

Ամէն չարիքէ բարիք կը ծնի, կ'ըսեն։ Ինչո՞ւ ծածկենք մեր …եղքը, — տեսակ մը ուրախութիւն պատճառեց մեզի այս …ւրը, քսան գաղթականներու բռնի վերադարձը դէպի իրենց …եկնած վայրը, այս կամ այն պատրուակով։ Մեր միտքէն …ննցնիր արդարացնել ոչ «սըմսար»ները, ոչ ալ այս բռնութիւնը …ատարող իշխանութիւնը։ Բայց, չարիքի կէս ճամբէն ետ դառ…ալը բարիք է. եւ ճիշդ ատոր համար ալ ուրախ ենք։ Ո՛վ …ոէ դեռ ինչ աւելորդ չարչարանքներ պիտի կրէին Հարաւ. Ամերիկայի ուխտաւորները, մինչեւ որ «Աւետեաց Երկիրը» …անէին։ Չենք ուզեր քրքրել այնտեղ համնելէ յետոյ ծագելիք …ւսախաբութիւնը, որ անխուսափելի է եւ տասն անգամ աւելի …անր պիտի ըլլայ։

Այս քսանին արկածը պիտի կրնա՞յ սթափեցնել գոնէ քանի …, հարիւր քսաններ…

Լոյս մըն ալ՝ Սելանիկէն։

Ինչպէս գրած էինք, 3000 հոգի կը պատրաստուին գաղ…ելու Հարաւ. Ամերիկա, եւ այս առթիւ դիմած են Բարեգոր…ականի մասնաճիւղին, ցուցակ մը ներկայացնելով եւ ճամբու …ախք պահանջելով։

Մենք մինչեւ այսօր ալ տեղեկութիւն չունինք Բարեգոր…ականի կեդր. Վարչութեան բռնած դիրքէն։ Լուր չունինք …եւ գաղթի գործողութեան ընթացքէն։

Երէկուան թղթաբերով հասած «Հորիզոն»ը կուտայ կարգ …ը լուսաբանութիւններ, որոնց ակնարկեր էինք մեր նախըն…աց խմբագրականներով եւ որոնք պարտականութիւն կը դնեն …ոլորիս վրայ՝ աւելի ամուր փակել Բարեգործականի օձիքին։

Այսպէս, պարզելով արտագաղթին հետ կապուած չարչա…անքները, Սելանիկի թերթը դիտել կուտայ, գաղթողներուն …երնով.

— «Այդ բոլորը շատ լաւ, շատ ճիշտ են։ Բայց ըսէք թէ ի՛նչ պիտի ընենք, եթէ վաղը, անձրեւէ պաշտպանող մեր «փարանկա»-ները փլչին եւ դուրսը ձգեն մեզ, թշուառ, անպատսպար» (8 փետր)։

Եւ անմիջապէս յետոյ՝ թերթին եզրակացութիւնը.

— «Չո՛ւ է բուն ցաւը։ Որովհետեւ, գաղթականութեան մեծա…մասնութիւնը իր «փարանկա»ն է, քանի մը կանգուն …ողն ու իր հինգ կտոր տախտակը։ Ասկէ դուրս, այնքան ալ խո…ունկ չի մտածեր։ Ջոր հաց մը, ինչպէս որ ալ ըլլայ, կը հանէ, …նչպէս հաներ է մինչեւ այսօր, գէշ-աղէկ»։

Առաջին խուճապէն յետոյ խնդիրը այս ամփոփ ձեւին վե…ածելով, «Հորիզոն» յաջորդ համարին մէջ կը ներկայացնէ Գործնական ծրագիր մը», — հող գտնել. դրամ ճարել, որպէս զի …ը ներկայ տաղաւարները փլչելին, կարելի ըլլայ նորեր շինել։ Լուսաբանութիւն մը եւս.

— «Երբեք պէտք չէ կարծել, որ խրճիթաբնակ բոլոր գաղթա…կաններն ալ կարօտ են հանրային օգնութեան, քանդուածին տեղ …որ խրճիթ մը կարենալ շինելու համար։ Թշուառ աղքատներ …ատ կան անշուշտ. բայց կան նաեւ այնպիսիներ, որոնք կրնան …անի մը հազար տրախմի քով քովի բերել, վերաշինելու համար …անդուածը։ Հողն է որ պիտի ուզեն միայն ունենալ անոնք։ Այն…պէս որ, զետեղման նպաստին կարօտ չպիտի ըլլան բոլորը եւ ման…րազնին քննութիւն մը պիտի կրնայ երեւան հանել իրական կա…րօտեալները» (9 դեկտ.)։

Մնացածը հանգանակութեան կոչ մըն է, ուղղուած՝ նախ …եղական Մարմիններու, յետոյ հայկական մամուլին եւ «ար…տասահմանի բարեսիրական, հայրենակցական եւ այլ կազմա…կերպութեանց, բարեսէր եւ հարուստ հայրենակիցներու»։

Այն ինչ որ կը թելադրենք ու կ'արծարծենք շաբաթներէ …վեր։

Հաւատա՞նք թէ այս ուղղութեամբ ալ գործի սկսած են …որդէն, Սելանիկի մէջ։

Բայց մանաւանդ, հարկ է անմիջապէս Բարեգործականի և …արմիր Խաչերու լուրջ ուշադրութեան յանձնել այս ամփոփ և …անձրացեալ ծրագիրը, որպէսզի անմիջապէս տրամադրեն …անհրաժեշտ գումարը։ Միայն այդ երկուքը, Բարեգործականն …ւ Կարմիր Խաչերը (Ամերիկայի եւ Փարիզի), կրնան առանց …ժուարութեան եւ հեռագրով փոխադրել գոնէ հողի կամ տախ…տակի գինը։ Այսպիսի արագ աջակցութիւն մը՝ ունի նաեւ բա…րոյական մեծ արժէք, վհատած բազմութիւնները ոգեւորելու եւ …արօտն ու անկարօտը գործի լծելու համար։

Եւ որովհետեւ մեր ձայնը դժուար կը թափանցէ Բարեգոր…ծականի չինական պարիսպէն ներս, պիտի թելադրէինք որ ուղ…ղակի Սելանիկէն, բողոքներով եւ հեռագիրներով, կամ եթէ …ուզէք՝ աղերսագիրներո՛վ ռմբակոծէին, օրինակ, Գաբրիէլ …ֆէնտի Նորատունկեանի բնակարանը, առաջին առթիւ պա…հանջելով հազար ոսկերլին։

Չենք երաշխաւորեր թէ անպատճառ կը լսեն այսպէս ար…տակուած աղաղակը։ Բայց ապահովաբար նկատի կ'առնեն, մա…նաւանդ եթէ Նորատունկեան էֆէնտին բարեհաճի մակագրել …ի պարտ ու պատշաճ տնօրինութիւն»…

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՑԷ՛Ք ԴՌՆԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Le Foyer կը գրէ հայերէն բաժնին մէջ (15 փետրուար).

— «Երեւանի Թերթերը կ'իմացնեն թէ մեղուներու փտախտին դէմ պայքարելու համար առանձին յանձնախմբեր կազմակերպուած են։ Փտախտը նկատուած է միայն Կոտայքի եւ Աշտարակի շրջաններուն մէջ, շատ աննշան չափով։ Բայց վաղը կրնայ ուրիշ տեղեր երեւան գալ եւ վտանգաւոր ծաւալում մը գտնել։ Արդ, մենք գիտենք թէ երիտասարդ հայ գիտնական մը, Կիւլպէնկեան սաներէն, որ Ամերիկայի մէջ երկրագործական վարժարանի մը շրջանը աւարտած էր, երեք ամիս յատկապէս ուսումնասիրեց մեղուներու փտախտը հռչակաւոր բրոֆէսէօր Սմիթի մօտ, որ տիեզերական համբաւ ունի իբր այդ հիւանդութեան մասնագէտ, եւ յետոյ իր ծառայութիւնը առաջարկեց հայկական կառավարութեան, ու պատասխան չստացաւ։ Նշանակելին այն է որ, եթէ չենք սխալիր, այդ երիտասարդը Հայաստանի երկրագործութեան նախարար Պ. Երզնկեանի խորհրդին վրա՛յ էր որ բրոֆէսէօր Սմիթի մօտ յատկապէս ուսումնասիրեց այդ հիւանդութիւնը, որ վաղը կրնայ մեծ չարիք մը դառնալ մեր նորածին տնտեսութեան համար։

Դարձեալ Երեւանի Թերթեր կը ծանուցանեն թէ ֆիլոքսէրան երեւան եկած է Վրաստանի սահմանամերձ շրջաններուն՝ Ալլահվերտիի, Բաղանայի, Իջեւանի եւ Շամշատինի մէջ։ Այդ աղետալի հիւանդութիւնը, որ մինչեւ հիմայ գոյութիւն չունէր Հայաստանի մէջ, վարակած է Վրաստանի այգիները։ Ընդհանրապէս կը կարծուէր թէ հայկական սաստիկ ձմեռը թոյլ չի տար տարածուիլ Հայաստանի մէջ, բայց ահա կը տեսնենք որ արդէն ծայր տուած է ան մեր երկիրը։

Արդ, Ֆրանսայի մէկ երկրագործական վարժարանէն շրջանաւարտ հայ երիտասարդ մը երկու տարի առաջ Մոնբէլիէ գնաց՝ յատկապէս ուսումնասիրելու համար ֆիլոքսէրան։ Վեց ամիս աշխատելէ եւ գիտութեան բոլոր տուեալները ամբարելէ յետոյ, հայկական կառավարութեան դիմեց եւ պաշտօն խնդրեց։ Տարի մը սպասեց, ամէն դուռ զարկաւ, եւ, վերջ ի վերջոյ, յուսահատած, ելաւ կարծենք Սուրիա գնաց։

Մեղք չէ՞ն բոլոր այս մասնագիտական ոյժերը որ այսպէս կը կորսուին մեր երկրին համար, որ ամէն ժամանակէ աւելի պէտք ունի անոնց։ Ինչո՞ւ Հայաստանի դռները փակուած են անոնց առջեւ։ Գիտենք որ Սովիէդական Միութեան սահմաններէն ներս մտնելու գործին մէջ ձայնը Մոսկուայինն է եւ ո՛չ Երեւանինը։ Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Երեւանի վարիչները պէտք եղածին չափ տղամարդութիւն չունին Մոսկուայի Չէկային մէջ որջացած սարսափահար Հրեաներուն հասկցնելու թէ մի քանի հայ գիտնական երիտասարդներու Հայաստան մտնելովը երկիրը տեղէն չի սարսիր»։

ՀԱՑԸ ԿԸ ՍՂԷ.— Սէնի քաղաքապետութեան որոշումով այս հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ հացին քիլօն 2 ֆրանքէն 2 ֆր. 05ի պիտի բարձրանայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Փետրուար 15ին Ժընեւի մէջ հաւաքոյթ մը ունեցաւ Գաղթականներու խորհրդակցական յանձնաժողովը, նախագահութեամբ անգլիացի հազարապետ Ճոնսընի, Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու բարձր-կոմիսարին։

Ժողովը զբաղեցաւ Սուրիոյ մէջ հայ գաղթականներու տեղաւորման խնդրով։ Տակաւին տեղաւորուելիք 32,000 գաղթականներ կան։

Խորհրդակցական յանձնաժողովը այն կարծիքէն է թէ Ազգերու Դաշնակցութեան բարձր-կոմիսարութեան այս մարդասիրական գործը պէտք է շարունակուի, որքան ատեն որ կան գաղթականներու մեծ զանգուածներ, որոնք չեն կրնար իրենց հայրենիքը վերադառնալ։

Ժողովը զբաղեցաւ նաեւ Պոլսոյ ռուս գաղթականներուն խնդրով։ Վերջացող տարուան ընթացքին բարձր կոմիսարութեան ջանքերով Պոլսէն այլուր փոխադրուած են հազար հոգի։

Տրոցկիի օրերը համրուած են?

«Ֆոսիշէ Ցայթունկ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ բոլշեւիկները երկրէն դուրս հանեցին Տրոցկին, անոր համար որ, նախկին գործավարին առողջական վիճակը լուրջ մտավախութիւն կը պատճառէր։

«Իրապէս, կ'ըսէ թղթակիցը, Մոսկուայի կառավարութիւնը կը կարծէ թէ Տրոցկիի թոքերը վնասուած ըլլալով, իր օրերը համրուած են, ուստի եւ ամէն գնով ուզեց, որ անիկա Ռուսիոյ մէջ չմեռնի։»

⁂ Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Տրոցկի, այլ անունով Սէյփոֆ, դեռ Պոլիս կը գտնուի, սակայն կ'ըսուի թէ Բերայի խորհրդային հիւպատոսարանը թողած եւ Վոսփորի վրայ Պէօյիւքտէրէի նախկին ռուսական դեսպանատունը գացած է։ Ցամառ զրոյց կը շրջի թէ Սուրիչի տեղ Էնկիւրիի դեսպան պիտի նշանակուի, սակայն լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ ասիկա անհաւանական կը նկատուի։

Տրոցկիի ներկայ կացութիւնը բոլորովին արտառոց է, քանի որ անշուշտ թուրք իշխանութիւնները չեն կրնար զայն կալանաւոր նկատել թրքական հողի վրայ։ Միւս կողմէ թուրքերը կ'ընդունին թէ անհրաժեշտ է հսկել Տրոցկիի վրայ եւ ատոր պատասխանատուութիւնը իրենք կ'ուզեն ստանձնել։ Կը կարծուի թէ շուտով պաշտօնական յայտարարութիւն մը պիտի կատարուի Տրոցկիի իրաւական վիճակին մասին, քանի որ ներկայ վիճակը չի կրնար շարունակել անորոշ պայմանաժամով։

⁂ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը եւս հաստատելով Տրոցկիի Պոլսոյ մէջ գտնուիլը, կ'աւելցնէ թէ առողջական վիճակը շատ գէշ է։ «Հակառակ իր երկաթէ կամքին, կազմը հետզհետէ կը քայքայուի, ու կը տեղեկանամ թէ թոքախտէ կը տառապի»։

⁂ «Հավաս»ի գործակալութեան Պոլսոյ թղթակիցն ալ կարգ մը մանրամասնութիւններ կուտայ Տրոցկիի Սատոֆ անունով Պոլիս գալուն եւ խորհրդաւորութեան մէջ պահուելուն մասին։ Կ'ըսէ թէ անոր թոքերէն մէկը հիւանդ է եւ հիւպատոսարանի մէկ բժիշկը կը խնամէ զայն։ Վերջին պահուն զրոյց կը շրջէր թէ, կ'աւելցնէ, Տրոցկի Էնկիւրի փոխադրուած է։

ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒԱԾ ԵՒ ՄԵՌԱԾ ?

ՊՈԼԻՍ 18 փետր.— Տրոցկիի շուրջ խորհուրդը աւելի եւս կը թանձրանայ։ Թուրք ոստիկանութիւնն ու մամուլը վերջին ծայր գաղտնապահ են եւ քաղաքին մէջ հակասական զրոյցներ միայն կարելի է հաւաքել։

Ոմանց համաձայն, նախկին պատերազմական գործավարը, կինը եւ իրենց ռուս բժիշկները կը գտնուին ռուսական դեսպանատունը՝ Սատոֆ կամ Սէյփոֆ անուան տակ եւ կը սպասեն որ առաջիկային Էնկիւրիի մէջ արգելափակեն զիրենք։

Սակայն իրականին մէջ այստեղ մարդ չէ տեսած Տրոցկին։ Լոնտոնի ճամբով Րիկայէն հասած հեռագիր մը երէկ կը հաղորդէր թէ՝ Տրոցկի խիստ հսկողութեան տակ կը գտնուի Մոսկուայի մէջ, թէ միայն իր կինը կրնայ այցելել անոր եւ թէ Տրոցկի թունաւորուած ըլլալով հիւանդ կը պառկի։

Ուրիշ զրոյցներու համաձայն, Տրոցկի թունաւորուելով մեռած է եւ թէ բոլշեւիկները վախնալով իր բարեկամներու վրէժխնդրութենէն, հնարած են Պոլսոյ այս խաղը։

Լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ կը հաւատան այս պատմութեան, որ կը հաստատուի մասամբ այն իրողութիւնով, որ վերջերս Տրոցկիի բարեկամներէն 2500 հոգի աքսորուեցան։

Պարսկաստան եւ Գերմանիա

Թէհրանի մէջ կիրակի օր արտաքին նախարարի ներկայացուցիչ Ֆարզին խանի եւ գերման դեսպան ֆոն տէր Շուլէնպուրկի միջեւ ստորագրուեցաւ գերմանեւպարսիկ դաշնագիր մը, որ կը բաղկանայ երեք մասէ.— 1.— Մշտնջենական բարեկամութեան դաշնագիր մը. 2.— Առեւտրական, մաքսային եւ նաւային դաշնագիր մը. 3.— Համաձայնագիր մը, որ կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀՈՂԻՆ ԴԱՌՆԱԼ…

Իտալիա՝ որուն տնտեսականը միւս երկիրներուն պէս փայլուն է իր դերը կ'ըսնցուցած հայելիի մը պէս, դարձեալ հողին դարձած է ու ինքն իր մէջ կ'ուզէ գտնել պէտք եղած հարստութիւնը։

Ըսեմ որ հողը… առ այժմ ջուր է. Նէմիի լիճը, որ մեծ փութով կը չորցուի, մէջտեղ հանելու համար կալիկուլայի ցլկանաւերուն փորը մնացած գանձերը։

⁂

Դեռ կարելի չէ եղած ոսկի շինել։ Պարզ մարմինները բարդ մարմիններու պէս կարելի չէ արուեստակնօրէն պատրաստել։ Առաջիններէն վերջիններուն կարելի է հասնիլ, բայց հակառակը՝ երբեք։ Այսպէս, եթէ Ցաղանդունիի եւ Հանճարունիի բարձրութիւնները իրար միացնէք… չէք յաջողիր ձեր մտքին պարզութիւն, այսինքն ըմբռնում ստեղծել։ Ուրեմն, քսաներորդ դարը, երես դարձուցած ալքիմիային՝ հողին կը դառնայ ու կը նախընտրէ հոն գտնել ոսկին։ Ջուրին վրայ կը ծռի, հոն գտնելու համար մարգրիտը։

Իտալիա ազդանշանը կուտայ բոլոր միւս երկիրներուն որոնք իրենց տակը ունին մէկ-երկու հազար տարուան մոխիր։ Ընդորս եւ Հայաստան։

Պատմութիւնը եթէ թղթատենք, կը գտնենք ոսկիի հանքեր որոնք իրենց տեղը շատ հաւանաբար չեն փոխած։

Կայ նաեւ Տիգրանակերտի պալատան գանձը…։ Կայ Տիգրանի թանկարժէք թագը զոր արքան պատերազմի դաշտին վրայ թողուց… երբ կը փախչէր։ (Թշնամիին հակառակ ուղղութեամբ… որովհետեւ կարելի է փախիլ դէպի թշնամին)։

Ուրեմն, լծուինք գործի։ Միայն ցաւինք որ հողին դառնալու նշանաբանը կը պարտինք Կալիկուլայի՝ լուսնոտ, յիմար (իր ձիուն քոնսիւլի տիտղոս տուաւ), ժողովուրդին երեսին բացէ ի բաց թքնող Կալիկուլայի, որուն գերդաստանն ալ օրինակելի չէր։

Իր քոյրը չէ՞ր որ ամուսնացաւ հօրեղբօրը հետ ու յետոյ զայն թունաւորեց։ Նոյն այդ քոյրը չէ՞ր որ սպաննուեցաւ իր որդւոյն Ներոնի կողմէ։ Այս վերջինն ալ չէ՞ր որ (լաւ հետեւեցէք…) վերը յիշուած հօրեղբօր տղան խնչոյքի մը մէջ թունաւորեց։ Ներոնի արժանի շրջանակ մը՝ Կալիկուլայով իբր դանիէլ մարգարէ։

⁂

Կալիկուլա չէր կարծեր որ իր զեղխութիւնները դարեր վերջ իրենց օգուտը պիտի ունենային…։

Մենք ալ դառնանք մեր հողին եւ մեր Տիգրանին։

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՅԻ

ՍԷՆԻ ՋՈՒՐԵՐԸ ՔԱՇՈՒԱԾ

Կիրակի օրուան գաղջ եւ արեւոտ օդէն վերջ, երէկ ամբողջ օրը Փարիզ դարձեալ սեւ մշուշի մէջ ընկղմած էր։

Սէնի ջուրերը քաշուած են եւ գետը այժմ կը հոսի աւելի քան երկու մեթր ցածէն։ Որպէսզի Սէնը չսառի, թումբերը բացուած էին. այժմ թումբերը փակելով կը յուսացուի գետը իր նախկին մակերեսին բարձրացնել։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԸ ԿՐԱԿԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ԹՈՒՐՔ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ԵՓԱԾ ԱՊՈՒՐԸ.— ԱՄԲՈՂՋ ԵՐԿԻՐԸ ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՈՒԱԾ.— ՍՈՎԵՏՆԵՐԸ ՄՏԱՀՈԳ ԱՆԳԼԻԱ ԻՐ ՆՊԱՏԱԿԻՆ ՀԱՍՆԵԼՈՒ ՎՐԱՅ

Մօտաւորապէս 550,000 քառ. քիլոմեդր տարածութիւն բռնող այս փոքրիկ երկիրը իր հազիւ եօթ միլիոն ազգաբնակութեամբ ամիսներէ ի վեր անիշխանութեան մատնուած, օրէ օր արիւնաքամ կը դառնայ եւ լայն ասպարէզ կը բանայ երկու հզօր հարեւաններու հաշիւները մաքրելու համար։

Ամանուլլահ խան իր կատարած ճամբորդութեան ընթացքին, ամէնէն տաք համբոյրները Քէմալին տալով, Թուրքիոյ հետ կնքած դաշնագրին տրամադրութեամբ երկրին գրեթէ բոլոր իրաւունքները կը յանձնէր վերջինիս գործակալներուն։ Ահա այդ չարաբաստիկ դաշնագրին հինգերորդ կէտը —

«Թուրք կառավարութիւնը յանձն կ'առնէ դատական, գիտական եւ զինուորական մասնագէտներ դնել աֆղան կառավարութեան տրամադրութեան տակ, Աֆղանիստանի յառաջդիմութեան եւ բարձրացման աջակցելու համար»:

Այդ դեսպանական աջակցութիւնը օր առաջ գործնական գետնի վրայ դնելու համար, յունիսի սկիզբները, երիտասարդացած Թուրքիան առաջին առթիւ Քապուլ կ'ուղարկէ զինուորական մարմին մը՝ Քենագիմ փաշայի նախագահութեամբ։ Թուրք փաշան կը դառնայ Աֆղանիստանի բանակին ընդհանուր հրամանատարը եւ Ամանուլլահ խանի անմիջական խորհրդականը։ Այսպէս, իր երկիրը բարենորոգելու երազներով տարուած միապետը բոլորովին կ'արհամարհէ խորամանկ Անգլիոյ ներկայութիւնը իր դրանը այնքան մօտ, այն Անգլիոյ որ տարիներէ ի վեր արդէն խորթ աչքով կը դիտէր Աֆղանիստանի գրկախառնումները մերթ բոլշեւիկ Ռուսիոյ, մերթ քեմալական Թուրքիոյ հետ։ Արհամարհանքը աւելի քան զգալի է, երբ նա՛ քան այդ քայլերը՝ Լոնտոնի մէջ կը հասկցնեն Ամանուլլահ խանին, թէ իր քաղաքականութիւնը կրնայ կործանարար դառնալ թէ իրեն եւ թէ երկրին համար։ Բայց ան կը հիւրընկալէ Թուրք գործակալները, որոնք ահա կ'եփեն այն խիստ տաք ապուրը զոր ուտելու եւ մարսելու համար սովորական, մարդկային բերանն ու աղիքները դժուար թէ կարենան դիմանալ։

Դժբախտաբար աւելի քան մէկ ամիս է, թերեւս մէկուկէս ամիս, որ պարսիկ թերթերը տող մը բան չեն գրեր Աֆղանիստանի անցուդարձերու շուրջ։ Այդ համառած լռութիւնն ինքնին ապացոյց է թէ շուկայի լուրերը ճիշդ են գուցէ քիչ մը չափազանցուած։ Կ'երեւայ դէպքերը այնտեղ ի նպաստ Ամանուլլահ խանի, ուրիշ խօսքով բարենորոգումներու չեն ընթանար. հետեւաբար լուրերը ընդհանուրի սեփականութիւն դարձնելը խոհեմութիւն չէ, նկատի առնելով որ իւրաքանչիւր անյաջողութիւն մեծապէս պիտի ազդէ այս երկրի բարենորոգումներուն ծուռ աչքով նայող տարրերու հոգեբանութեան վրայ, հոգ չէ թէ Իրանի բարենորոգումները, ինչպէս գրած եմ ժամանակին, կ'ընթանան բոլորովին տարբեր ուղիով։ Թրքական վայրագ միջոցները, որոնք անշուշտ 'ը գործադրուին Քենագիմ փաշայի ձեռքով, Աֆղանիստանի մէջ ալ երբեք կարելի չէ հաշտեցնել Փէհլեւիի կառավարութեան հեռատես քաղաքականութեան հետ։ Ընդհակառակն, Թուրքերէն զգուշանալու խօսքեր՝ Ամանուլլահ խանի ականջին՝ Թեհրանի մէջ եւս կարդացած են։ Կը բաւէ վերյիշել «Այանտէ»ի ճիշդ այն օրերուն ըրած նախազգուշացումները «Քաղաքական վտանգներ» յօդուածաշարքի վերջին մասին մէջ, որուն թարգմանութիւնը երեւաց «Յառաջ»ի մէջ։

Բարենորոգումները ընդունելով միայն պատրուակ, վաղեմի ռուս-անգլիական մրցումին զոհ կ'երթայ Աֆղանիստանը։ Ստեղծուած քաոսը պարզօրէն ցոյց կու տայ Անգլիոյ մատը, քանի որ ի՞նչ թէ իրենց Աֆղաններուն համար, Ամանուլլահ խան անարգել յառաջ պիտի տանէր յառաջդիմական շարժումը։ Պարզ է որ Հնդկաստանի սրտին նստած հարեւանը [illegible] եւ իր քաղաքականութիւնը քշելու նպաստաւոր ժամը կ'ուզէ ձեռքէ չփախցնել։ Ամանուլլահ խանի դիրքը որքան խախտուի, Անգլիան այնքան կը մօտենայ իր նպատակին,— այն է վերականգնել իր կորսուած ազդեցութիւնը այն երկրին մէջ որ նախկին էմիրներու օրով իրենն էր, իսկ այսօր կը գտնուի Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ անմիջական տրամադրութեան տակ։

Իսկապէս երկու ոսոխ հակառակորդները, աշխատելով մութին մէջ մնալ, կը հովանաւորեն երկու հակամարտ հոսանքները, յետադէմ երկրի մը մէջ։

Քանի որ դէպքերը կ'ընթանան ի վնաս բարենորոգչականներու, պարզ են սովետներու մտահոգութեան պատճառները։ Անոնք առանց դժուարութեան ձեռք ձգուած այդ պատառը կորուստի վտանգին ենթակայ տեսնելով, իրենց պարտութեան օրերը կ'ապրին։ Մինչդեռ եթէ հակառակորդը պարտուի, Հնդկաստանէն երկարող ձեռքը նորէն մութի մէջ մնալու պայմանով ետ պիտի քաշուի, քանի մը հազար անմեղ Աֆղաններու արեան մեղքը ուրիշ առթիւ իր վրայէն նետելու որոշումով։

Աւելի տրամաբանական է ենթադրել թէ դէպքերը կ'ընթանան Արեւելքի նախապատերազմեան վիճակը դասաւորելու ուղիով եւ ուշ կամ կանուխ, ուժեղներու ազդեցութեան շրջանները համապատասխան հունի մէջ իյնալով է որ կիրքերը պիտի հանդարտին։

Բայց աֆղանական բարենորոգումնե՞րը, վերածնո՞ւնդը, որոնք ապահովուած կ'երեւային... ամէն տեսակ հաւանական վտանգներու դէմ։ Կարծեմ սխալը կոնակ դարձնելու մէջ է, հետեւաբար յանցանքը իր նոր յենարաններուն կ'իյնայ, որոնք այնքան յոխորտանքով կրակ կը նետեն ամէն տեղ, Չինաստանէն մինչեւ Աֆղանիստան եւ ամէն անգամին այնքան ամօթով կը լքեն իրենց խօսքին հաւատացող միամիտ Արեւելքցիները։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանսայի ֆէմինիստները այս միջոցիս Փարիզի մէջ կը գումարեն իրենց ընդհ. ժողովը։ Իրենց երկրորդ ժողովին մէջ, կիները նկատի առած են ընկերային կարգ մը պատուհասներ եւ միջոցներ փնտռած՝ անոնց դէմ պայքարելու համար։ Կիները որոշած են կառավարութեան ներկայացնել տեղեկագիր մը, քաղաքներու առողջապահական պայմաններուն, անբարոյ հրատարակութիւններուն եւ բարոյականի բարձրացման պայմաններուն վրայ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

Տարուէ [illegible] ձակ ու հաւաքուած, աւելի խանդավառ ու հաւատաւոր դարձած մեր ընկերները կը տօնեն փետրուար 18ը, մեծ ու փոքր գաղութներու մէջ։ Ասիկա երեւոյթ մըն է, խիստ կարեւոր ու բնորոշ՝ մեր քաղաքական հասունութեան տեսակէտէն. որովհետեւ չէ՞ որ ասկէ քանի մը տարի առաջ եւ մասամբ նոյնիսկ այսօր, արտասահմանի մէկ որոշ զանգուածի եւ նոյնիսկ մեր ընկերական փոքրաթիւ շրջաններուն մէջ Փետրուար 18ը հոմանիշ էր «եղբայրասպանութեան», «Հայրենիքի դաւաճանութեան» եւ առնուազն «Դաշնակցական արկածախնդրութեան»։

Ի՞նչ եղաւ այս հոգեբանական յեղաշրջումին պատճառը, Փետրուար 18ի պատմական օրերէն ութը տարի ետք, որ ոչ միայն Դաշնակցական, այլեւ չէզոք եւ անկուսակցական շրջաններու մէջ Փետրուար 18ը կը փառաբանուի, կը յիշատակուի, իբրեւ յիշատակելի տօն մը մեր մօտաւոր անցեալէն, ժամանակը եւ մտքերու անդորրութիւնը զօրաւոր օժանդակներ եղան՝ ըմբռնելու այդ հիւանդագին կացութիւնը, ինչ որ ինքնին նոյնպէս արժէք մըն է, բարոյական յաղթանակ մը։

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, անհրաժեշտ է կրկին ու կրկին անդրադառնալ Փետր. 18ին, քննելով զայն իր բազմաթիւ անկիւններէն, ամրապնդելու համար միշտ այն գլխաւոր համոզումը թէ, փետրուար 18ը պատմական անհրաժեշտութիւն մըն էր, իբրեւ բնական ծնունդ դեկտեմբեր 2ի չարաղէտ իրադարձութիւններուն, ի պաշտպանութիւն հայ ժողովուրդի ոտնահարուած իրաւունքներուն։

Ինչպէ՞ս զարգացաւ Փետր. 18ի գաղափարը հայ քաղաքական մտքին մէջ, ի՞նչ միջավայրի եւ ազդեցութիւններու տակ։

Առանց այս հիմնական հարցերը վերլուծելու, Փետր. 18ը կը մնայ իբրեւ յիշատակը թուականի մը, ուր հայ հայրենիքին մէջ, Հայը Հայու արիւն հոսեցուց։

Այս սխալ և յանցաւոր տպաւորութիւնը չստանալու համար, քիչ մը ետ կ'երթամ, հարցին պատասխան գտնելու 1920 դեկտ. 2–1921 Փետր. 18ի կարճ ժամանակաշրջանին մէջ։

Դեկտեմբեր 2.— Հայ-Թաթարական աղէտաւոր պատերազմը — նիւթուած ռուս եւ Թուրք դիւանագիտութեան կողմէ— նորանոր և անվիճելի փաստեր չեն պակսիր — պիտի յանգէր այս տխուր վախճանին,— Հայաստանի չարաչար պարտութիւնը՝ նախ Թուրքիայէն եւ ապա Ռուսաստանէն։ Այս տխուր վախճանը, ո՛չ թէ անոր համար միայն որ մենք տկար էինք եւ անկազմակերպ՝ մեր թշնամիներուն հետ բաղդատելով, այլ եւ անոր համար, որ այդ կը պահանջէր Ռուսաստանի քաղաքական շահը։ Որով եթէ Հայաստանը գերբնական բոլոր ճիգերն ալ փորձէր ինքզինքը պաշտպանելու Թրքական յարձակումներուն դէմ, ուշ կամ կանուխ տեղի պիտի տար Ռուսիոյ քաղաքական պահանջներուն, որոնք այնքան խոտոր կը համեմատէին մեր շահերուն հետ։

Պատերազմական պարտութիւնը, որուն ենթարկուեցաւ Հայաստանը, ո՞վ կրնայ պնդել թէ անփուժելի կրնար ըլլալ, հակառակ մեր բազմապիսի վէրքերուն, եթէ Ռուսաստանը, իբրեւ երրորդ ուժ, ամբողջ պատերազմի ընթացքին մութի մէջէն գործող լոյս աշխարհ չհանէր իր գործունէութիւնը, դնելով հայութիւնը գերազանցօրէն նոր եւ ծանր անելի մը առջեւ։ Սակայն պարտեալին դժբախտ հոգեբանութիւնը անզօր է իր անմիջական շրջապատէն անդին անցնիլ, բարդ եւ խրթին հաշիւներու մէջ մտնել եւ իրականութիւնը մոռնալ ապագայի նկատումներով։ Իսկ այդ օրերու հայ իրականութիւնը մռայլ էր եւ դժնդակ։ Հայ ժողովուրդը կը նմանէր խեղդուելու դատապարտուած յուսահատին, որ անվարան ձեռք կ'երկարէ յետին շիւղին։

Բայքայուած ու պարտուած զինուորապէս, ընկճուած՝ սովի եւ հիւանդութիւններու մղձաւանջին տակ, ամփոփուած նեղլիկ սահմաններու մէջ, ձիւնի ու ցուրտի սարսուռով հայկական հորիզոնը կը մթագնէր ահա՛ մէկ նոր աղէտով, Ռուսաստանի ծանօթ արշաւանքով։

Ինչքան ալ անպակաս ըլլային մտածողներ, որոնք անձնատուութիւնը կը գտնէին վտանգաւոր ու անօգուտ, մեծամասնութեան հոգեբանութիւնը Ռուսաստանի օժանդակութեան մէջ կը գտնէր Թրքական հարուածներուն դարմանը։ Հայութիւնը դեռ եւս ի վիճակի չէր ճանչնալու նոր Ռուսաստանը, իբրեւ պաշտպան ուր գործակից դարաւոր թշնամի Թուրքին։

Ան ներքին միամտութիւնը ունէր մինչ թէ Ռուսը Թուրքին թշնամի է, եւ հետեւաբար անհնար էր որ Հայաստանի վրայ արշաւող Ռուսը, հայութիւնը զոհէր Թուրքին, աւելի ճիշդ իր իսկ օգտին։

Այս հոգեբանութիւնը կ'ուժեղանար նաեւ անով, որ հայութիւնը յուսախաբ եղած էր եւրոպական պետութիւններէն ալ, որոնց ամբողջ օժանդակութիւնը բացառաբար սահմանափակուեցաւ խոստումներու մէջ, զուրկ գործնական կարեւորութենէ։ Ո՛չ միայն այսքան, այլև հայութիւնը տեսաւ իր ծանր օրերը, պատերազմի դաշտին վրայ մինակ թշնամիին դէմ, այն ժամանակ, երբ հնարաւորութիւններ չէին պակսիր Դաշնակիցներուն՝ իրենց գործնական օժանդակութիւնը ցոյց տալու Հայաստանին։

Ներքին եւ արտաքին այս կացութիւններէն ծնած հոգեբանութիւնն էր ահա՛, որ ուղղութիւն պիտի տար հայ կեանքին։ Ու ան տուաւ իր պատմական դժբախտ վճիռը, դեկտ. 2ի դաշնագրով, ստորագրուած Հայաստանի կառավարութեան և Ռուսաստանի պաշտօնական ներկայացուցչութեան կողմէ։ Պայմանագիր մը, որ անկախ իր հիմնական գիծերէն, Հայաստանը կ'ենթարկէր ռուսական թեւարկութեան, փոխելով պետական-վարչական ամբողջ կառուցուածքին հետ նաեւ անոր ընդհանուր դիմագիծը։

Ի՞նչ կը սպասէր Հայաստանը Ռուսաստանէն, եւ ի՞նչ կը խոստանար այս վերջինը։ Պատասխանները բանաձեւուած են հետեւեալ յօդուածներով.—

«Ա) Հայաստանը յայտարարւում է անկախ Սոցիալիստական խորհրդային Հանրապետութիւն:

գ) Ռուսաստանի խորհրդային կառավարութիւնը ընդունում է, որ Հայաստանի Սոցիալիստական խորհրդային Հանրապետութեան հողերի մէջ անվիճելի կերպով մտնում են՝ Երեւանի նահանգը իր բոլոր գաւառներով, Կարսի նահանգի մի մասը, որը զինուորական տեսակէտից կ'ապահովէ երկաթուղու տիրապետութիւնը՝ Ջաջուռ կայարանից Արաքս կայարանը, Գանձակի նահանգի Զանգեզուր գաւառը եւ Ղազախի գաւառի մի մասը Օգոստոս 10ի համաձայնութեան սահմաններում, եւ Թիֆլիսի նահանգի այն մասերը, որոնք Հայաստանի տիրապետութեան տակէին գտնւում մինչեւ 1920 Թ. Սեպտ. 28:

«դ) Հայկական բանակի հրամանատարական կազմը չի ենթարկւում պատասխանատուութեան այն գործերի համար, որ կատարել է բանակի շարքերում մինչեւ Հայաստանում խորհրդային իշխանութեան յայտարարումը:

ե) Դաշնակցութեան եւ ուրիշ սոցիալիստական կուսակցութիւնների անդամները ո՛չ մի հալածանքի չպիտի ենթարկուին կուսակցութեան պատկանելու եւ կոմունիստական կուսակցութեան դէմ մղուած կռիւներում մասնակցելու ու խորհրդային Հայաստանի յայտարարութիւնից առաջ կատարած գործերի համար:

«է) Ռուսաստանի խորհրդային կառավարութիւնը միջոցներ է ձեռք առնում անմիջապէս կեդրոնացնելու Հայաստանի Սոցիալիստական խորհրդային Հանրապետութեան պաշտպանութեան համար անհրաժեշտ զինուորական ուժեր:»

Պէտք կա՞յ մեկնաբանելու այս յօդուածները, որոնք այնքան պարզ ու յստակ բնորոշումով կը խտացնէին փոխադարձ յանձնառութիւնները։ Հայաստանը այդ ժամանակներու համար կ'ապահովէր էականը, երկրի ներքին թէ արտաքին ապահովութեան տեսակէտէն։ Եւ այս ամէնը՝ պաշտօնական համաձայնութեամբ, ստորագրուած Ռուսաստանի լիազօր ներկայացուցիչին կողմէ։

Այս հանդիսաւոր խոստումներն էին գլխաւոր հիմքը Հայաստանի խաղաղ խորհրդայնացման, եւ հայութեան լուռ համակերպումին։

(1) Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՍԱՐԷՆ ՁՈՐԷՆ

ԿԱՊԻԿՆԵՐՈՒՆ ԽՕՍԵԼՈՒ ԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Կապիկները ի՞նչ չափով կրնան իւրացնել մարդկային բնութիւնը, ահաւասիկ հարց մը, զոր փորձած է լուծել գերմանացի փրոֆէսէօր Փֆունկոթ, որ ծանօթ է կենդանիներու հոգեբանական ուսումնասիրութիւններով։

Յիշեալ գիտնականը այդ նպատակով երկու օրէ ի վեր ծնած կապիկ մը իր ծնողքէն հեռացնելով Ֆրանքֆուրթի մէջ գտնուած մանուկներու յատուկ հիւանդանոց մը փոխադրած եւ պարզօրէն կահաւորուած սենեակի մը մէջ դնելով՝ մասնաւոր հիւանդապահուհիի մը խնամքին յանձնած է զայն։

Կը յուսացուէր որ իր ծնողքէն հեռու, մարդկային հսկողութեան յանձնուած այդ կապիկը, մարդու պէս պիտի ուտէր, խմէր, խաղար, աշխատէր, գրէր, մտածէր եւլն.։ Առաջին օրերուն կապիկը սկսաւ կատակել եւ իր բթամատը ծծել։ Նմանօրինակ երեւոյթ մը երբեք տեսնուած չէ կապիկներու մէջ, որոնք սովորութիւն չունին բնաւ իրենց մատը ծծելու։

Թէեւ խնդալը կենդանիներէն մարդուն միայն յատուկ է, այդ կապիկը սկսած էր մարդու մը պէս խնդալ։ Իր այդ վարժութիւնը ուրիշէ ընդօրինակած չէր, քանի որ առանձին կ'ապրէր եւ կը տեսնուէր միայն հիւանդապահուհիին հետ, որ սովորութիւն չունէր խնդալու։

Գալով իր բնածին յատկութիւններուն, կապիկը, հակառակ իր ցեղակիցներէն չէզոքացած ապրելուն, օժտուած էր քառաձեռներու ինքնայատուկ նկարագրով ու յատկութիւններով։ Ըստ այնմ, բարկութեան նոպայի մէջ, իր բերանը կատաղօրէն կը բանար իր ցեղակիցներուն պէս։ Երբ առարկայ մը իր հետաքրքրութիւնը շարժէր, զայն կը փորձէր կոտրել, անոր գաղտնիքին թափանցելու համար։ Պզտիկ տղոց խաղալիքները իր առօրեայ զբաղումն ու զբօսանքը կը կազմէին։ Իր զուարճութեանց մէջ ծայրայեղ էր եւ իր շարժումները անկարգ ու անկանոն էին։ Ասկէ զատ, իր ցեղին յատուկ սովորութեամբ, ամէն անգամ որ բժիշկը եւ հիւանդապահուհին իրեն այցելութեան գային, անոնց վրայէն ոջիլ կը քթուէր, թէեւ այդ մակաբոյծներուն հետք կարելի չէր նշմարել այ... րուն վրայ։

Այսպէս, չորս տարի... նակ մասնաւոր խնամք... գածութեան առարկայ... վերջ, որոշուեցաւ զայն... ուրիշ կապիկներու նե... թեան։ Ահա ամէնէն հ... կան վայրկեանը. առաջին... ւորութիւնը եղաւ սաստիկ... որուն յաջորդեց շուտով... ուրախութիւն մը եւ... սէր ու գուրգուրանք հա... ցեղակիցներուն։

Փրոֆ. Փֆունկոթ, իբր... իր քննութեանց, հետեւ... թէ կապիկը իր ցեղա... հեռու եւ մարդոց մօտ... հանդերձ, աննշան չափ... միայն կրցած է իւրացնել... կային բնութիւնն ու... թիւնները։

Ուրիշ կենդանաբան... պնդէ թէ խօսելու կարո... միայն մարդուն տրուա... նայատկութիւն մը չէ,... գանիները, մասնաւորա... պիկները ի բնէ օժտուած... ձիրքով։ Այս գիտնակա... սութիւնը փորձով ապացու... համար, մասնագէտներու... մը ներկայացուցած է կա... որ իր հսկողութեան ու... առարկայ եղած ըլլալով... աւելի կամ նուազ յաջող... իրեն ցոյց տրուած առարկ... անունները տալ։

Հետեւաբար վարժ... կարելի է հետզհետէ զա... կապիկներուն խօսելու... թիւնը եւ զայն մարդուն... սար աստիճանի մը հասցն...

Հ. ՏԷ...

ՁՈՐՍ ՀՈՎՀԵՐԷՆ

ԱՅՐԱԾ ՍՐՏԻ ՄԽԻԹ...

Այն օրէն ի վեր որ... մաս կազմել Եւրոպա... չութեան, դադրեցանք... մեր ինքնութեան թ... վրայ հայ ըլլալէ։ Յ... պարսիկ, ռուս, ամերի... ու ճափոն, եւ նոյնիսկ... օտարներուն համար։ Կը... Հայ իրարու համար... միշտ առ այժմ։

Երկազգի ժողովուրդ... կացութիւնը իր դէշ կո... քով, ունի լաւերն ալ... բինակ, այն որ մեր կ... հայրենակիցներու կողմ... ուած վատ արարքներ... տեւանքով, ազգը կը... արատաւորուելէ։

Կարդացիք անշուշտ... ութեան մը հետեւ... պարսիկ Մարտիրոսեան... յոյն Մելքոնեանի ձեր... ման լուրը։

Եթէ անոնց հայ ըլլա... ձանագրուած ըլլար լուրը... Ֆրանս. թերթերուն մէջ... թադրէք թէ ինչ կար... րեր պիտի իյնային նոր... խեղճ գլուխներուն։

Որովհետեւ, գիտէք... հասարակ այլանդակ մա... Եւրոպացիները եւ քիչ... նմանին այն ամերիկացի... գրողին, որ Ֆրանսա... մասին ուսումնասիրութ... կատարելու համար ճամբ... լէ։ Հազիւ ոտքը դրած Ֆր... յի հողին վրայ, կը նշմար... տեաշ կին մը ու հեւ... վազէ հեռագրատուն,... լու իր թերթին.— Բոլոր... սուհիները խարտեաշ են...

Այսպէս են Եւրոպա... Ջանազանութեան բոլոր... թիւնները գիտեն արժան... հասութեամբ վերագրել... Երբ յանցաւորը իրենց... փութեան զայն պատմել... լով ազգին առաքինութիւն... երբ օտար է, անոր բոլոր... բնակիցները կը... Ջուրով։

Բայց ահա՛, շնորհիւ...

կազմի ժողովուրդի կացութեան, այս վերջին պարագային մէջ, ազգը փրկուած է արտաւոր-ունելէ։

Մարտիրոսեան Պարսիկ է, Մելքոնեան Յոյն։ Բարեբախտաբար։ Մազթենք որ այդպէս ալ մնան, եւ բանտին մէջ, իրենց չէլ գործունէութիւնը քաւելէ յետոյ, երբ դարձեալ-սկսին շնչել փողոցներու օդը, դառնան ո՛չ թէ հպատակութեամբ, այլ խսկապէս Պարսիկ եւ Յոյն։ Մենք պէտք չունինք իրենց։ Իսկ Պարսիկները եւ Յոյները բանալին կորսնցներ՝ խաբեբայ մը աւելի կամ պակաս ունենալով իրենց մէջ, մանաւանդ որ զանոնք խելքի բերելու միջոցներն ունին։

Միայն թէ մինչ այդ, մեր արդարասէր հայրենակիցներէն մէկը, չփորձուի ճշմարտութիւնը յայտնել՝ ֆրանսական թերթերուն։

Մ. Ե.

ԵՐԿԱՐ ԱՊՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կա՞յ մէկը որ ուզէ մահը փութացնել։ Ընդհակառակն, ամէն մարդ կը ջանայ միջոցը գտնել կեանքը երկարելու, եւ ամէն մարդ կը գտնէ կերպ մը, որ թերեւս հակառակ արդիւնքը կու տայ, սակայն, հակառակ բժիշկներու յամառ կարծիքին, կ'երեւի, ի վերջոյ ամէն մարդ պիտի փարի ծխախոտին։ Իբր երկարակեցութեան հաճելի եւ լաւագոյն օժանդակը...

Մէկ տարուան մէջ, կենդանի քանի մը օրինակներ են որ կու գան վկայել ի նպաստ նիկոտի խոտին,

Անգլիոյ մէջ, վերջերս մեռաւ 106 տարու մէկը, առանց տառապանքի, հիւանդութեան, եւ մինչեւ վերջին պահը, տէր մնալով իր գիտակցութեան, իր ագարակին մէջ աշխատելով օրն ի բուն։

Երբ իր առողջ երկարակեցութեան գաղտնիքը կը հարցնէին կը պատասխանէր,

— Ծխեցէ՛ք։

Գնա անցեալ օր, բժիշկ մըն ալ գիտել կու տար թէ՝ կաֆը եւ ուրիշ հիւանդութիւններ ալ կը վախնան ծխամորճներէն։

Ծխախոտի այս յատկութիւնները կը յանձնենք խորհրդածութեան եւ վիճաբանական եզրակացութեան։

ՉԱՐԱՃՈՒՔ ՄՐՑԱՆԻՇ ՄԸ

Նիւ Եորքի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 12 տարու լակոտ մը, այն միջոցին որ թանկարժէք ադամանդ մը կը փորձէր ծախել չինչ գինով մը։ 9 տարեկանէն սկսեալ՝ նետուած է խլրդային գործունէութեան աշխարհին մէջ եւ մասնակցած 150 գողութիւններու։ Իրեն հետ ձերբակալուեցան նաեւ 9 եւ 13 տարու երկու պատանիներ, որոնց չէր հաւներ։ Սկսնակ կը նկատէր զանոնք։ Վրայէն գտնուեցան լեցուն ատրճանակ մը, դաշոյն մը, ելեկտրական լապտեր մը եւ գողի բանալիներու տրցակ մը։

ՖՐԱՆՍՈՒՀԻՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ֆրանսական օրաթերթ մը փրփրած է Անգլիոյ մաքսային իշխանութեան դէմ։ Կը պատմէ թէ մաքսատան պաշտօնեաները շատ թեթեւութեամբ կը վարուին այն թարմատի ֆրանսուհիներուն հետ, որոնք Անգլիա կ'երթան իրենց ուսումը լրացնելու, թէ զանոնք կ'ենթարկեն բժշկական մանրակրկիտ... քննութեան մը եւ ընդհանրապէս անոնց մէջէն իբր քննելի կը զատեն 16-17 տարու աղջիկներ, վիրաւորելով անոնց ամօթխածութիւնը։

Թերթին զայրոյթը թերեւս արդար է, բայց չափազանց։ Գեղեցկութեան ցուցահանդէսներու մրցումներ կը կազմակերպուին ամէն տեղ ու դեռ նոր, Փարիզի մէջ ընտրուեցաւ Եւրոպայի գեղուհին։ Չենք գիտեր թէ գնահատիչները ի՞նչ սկզբունքներով շարժեցան, ընտրութիւնը կատարելու համար։ Բայց, Անգլիոյ մաքսաւորները, թերեւս իրենց յատուկ եղանակ մըն է որ կը կիրարկեն, ճանչնալու եւ գնահատելու համար ֆրանսուհիներու գեղեցկութիւնը։

ԱՆՁՆՈՒԷՐ ԿԻՆ ՄԸ

Անցեալ տարի, ֆրանսական դատարանը երեք կիներ դատապարտեց մահապատժի, զանազան ոճիրներով։ Անոնցմէ մէկը արժանացաւ շնորհի՝ Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ։ Բայց շնորհիւ ետխոսչշմեցուցերէր բանտարկեալ կինը, որ վարժուելէ յետոյ մահուամբ փրկութեան գաղափարին, սարսափեր էր՝ մտաբերելով ապրելու տանջանքները։

Անոնցմէ երկրորդը, Եռնքա Քիւրէս եւս արժանացաւ նոյն շնորհին։ Մահապատիժը վերածուեցաւ մշտական թիապարտութեան։

Այս մահապատիժներու առթիւ, կ'արժէ արձանագրել միջադէպ մը, որ իր բնոյթով վեր կը մնայ առնական մտքի տարողութենէն։ Կին մը դիմում կատարած է, առաջարկելով որ երեք մահապարտ կիներուն տեղ, զինքը պատժեն։

«Կը խնդրեմ որ կ'ըսէ ան, իմ գլուխս ընդունիք այն երեք գլուխներուն փոխարէն, որոնք պիտի իյնան քիչ ատենէն։ Կ'ուզեմ փրկել երեք մեղապարտները եւ որովհետեւ կամաւորէն ի վեր, երբեք կնոջական գլուխ մը չէ ինկած, կը խնդրեմ այրերէն որ գթան տկար սեռին եւ չմոռնան թէ՝ կին մը մայր մըն է։ Կը նուիրուիմ իբր ողջակէզ...»

Այս խօսքերէն յետոյ սակայն, այս անձնուէր եւ անակնկալ... կինը կը փութայ աւելցնել,

«Զիս մի գլխատէք խնդրեմ։ Ո՜վ որովհետեւ խելքս գլուխս է»։

Բայց գիտէ՞ք խնդիր մը որ ընդունի իր խնդրանքը։

ԹԱՀՐԱ ՊԷՅ Ի ՁԱՂՐԷՊ...

Պելկրատէն «Էնթրանսիժան»ի ուղղուած հեռագիր մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ հաշակոզի փաքիր Թահրայի մասին։

Չեխոսլովաք երիտասարդ փաքիր մը, Զաղրէպի մէջ բանախօսութիւն մը կ'ընէր իր արհեստին մասին, մէջ ընդ մէջ փորձեր ալ կատարելով։ Ցանկարծ, ունկնդիրներուն մէջէն ձայն մը բարձրացաւ, ընդմիջելով բանախօսութիւնը։ Մէկը ոտքի ելաւ եւ յայտարարեց թէ Չեխոսլովաք փաքիրին փորձերը չէին ներկայացներ փաստական որեւէ արժէք, որով հետեւ, անոնք, իրականութեան մէջ, աճպարարական «հնարք»ներ էին, եւ թէ ինքն ալ կրնար նոյն բաները ընել։ Ընդմիջողը Թահրան էր, որուն կ'ընկերակցէր իր մէտիոմը՝ տիկին Փաքարա-Ուրեմն, այստեղ, հակառակ Փարիզի մէջ իր բռնած ընթացքին, փոխանակ փաքիրութեան լրջութիւնը հաստատելու, կ'ուզէր անոր ունայնութիւնը փաստել։

Հակառակորդ փաքիրը Եարոմիլ Ջէնկի պատասխանելով յայտնեց թէ պատրաստ էր գումար մը տրամադրելու անոր որ իր կատարած փորձերը պիտի կրկնէր յաջողութեամբ։ Այս փոխասացութեան ընթացքին, սրահը արդէն բաժնուած էր հակառակորդ երկու մասերու, ի նպաստ մէկուն եւ ընդդէմ միւսին։ Վերջապէս, ազմուկը հանդարտեցնելէ յետոյ Եարոմիլ Ջէնկի սկսաւ նոր փորձեր կատարել եւ հրաւիրեց իր հակառակորդ քննադատը որ նոյնը կատարէ։ Ան նախ խմեց քսան ումպ ջուր, յետոյ կուլ տուաւ ողջ ձուկեր եւ քիչ յետոյ, զանոնք դուրս հանեց բերնէն, նոյն վիճակին՝ մէջ։ Յետոյ, իր բերնին մէջ թափեց հալած կապար եւ եռացող կապարէն եղած բոցերէն վառեց իր սիկարէթը։ Յետոյ խըմեց նաեւ քանի մը գաւաթ գինի, կոտրեց գաւաթները եւ կուլ տուաւ զանոնք։ Ամէնէն վերջը իր հանդիսատեսներուն ձեռքերով խաչել տուաւ ինքզինքը, ոտքերուն եւ ձեռքերուն մխուած գամերով։

Այս փորձերը լրացնելէ յետոյ Ջէնկի հրաւիրեց Թահրան, որ կրկնէ նոյն բաները։ Թահրա նախ փորձեց կոտրել Ջէնկիի փորձերուն արժէքը։ Բայց հանդիսատեսները երբ պնդեցին որ Թահրա կատարէ նոյն փորձերը, անոնց ծաղրանքին ենթարկուած՝ լաւագոյն նկատեց խոյս տալ։ Ջէնկի եւս, պահ մը յետոյ ստիպուեցաւ նոյնը ընել, որովհետեւ, Թահրայի կուսակիցները տեսնելով իրենց պաշտպանեալին անյաջողութիւնը, կատղեցան եւ յարձակեցան բեմին վրայ, իրենց բարկութիւնը թափելու համար Ջէնկիի կռնակին վրայ։

ՓՈՐՁԱԳԷՏՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Հինգ օրուան տենդոտ աշխատանքէ մը վերջ, Հատուցումներու Միջդաշնակցային յանձնաժողովը աւարտեց իր նախապատրաստական աշխատանքները։

Քանի մը նիստերու մէջ գերմանիոյ պատուիրակները լայնօրէն պարզեցին իրենց երկրին տնտեսական ծանր կացութիւնը։ Վերջին նիստին մէջ Ռայխսպանքի տնօրէն տոքթոր Շախթ կրկին կարգ մը լուսաբանութիւններ տուաւ, մասնաւորապէս բացատրեց գերման ճարտարարուեստի տուներուն կատարած 13 միլիառ մարքի փոխառութիւնը արտասահմանի մէջ՝ իրենց գործերը կարգի դնելու համար։

Գերման պետական դրամատան տնօրէնը շեշտեց թէ այս փոխառութեանց համար տարեկան մօտ մէկ միլիառ տոկոս կը տրուի։ Եթէ այս գումարը աւելցուի ըստ Տոուըսի ծրագրին վճարուած տարեկան երկուքուկէս միլիառ պարտքին վրայ, կը տեսնուի թէ գերմանիա ամէն տարի 3 ու կէս միլիառ ոսկեդրամ մարքի վճարում կ'ընէ արտասահմանի։ Աւելցուց նաեւ թէ փոխ առնուած գումարները նուազ հասոյթ կը բերեն քանանոցհամար վճարուած տոկոսները։

Փորձագէտները առայժմ լսեցին միայն գերման պատուիրակներու զեկոյցը, առանց որեւէ պատասխանի կամ առարկութեան։ Բայց յայտարարութեանց զանազան կէտերը մանրամասնօրէն քննութեան պիտի ենթարկուին։

Շաբաթ եւ Կիրակի դադար ընելէ վերջ երէկ սկսան քննել օրակարգի ամէնէն կարեւոր հարցը, այն է գերմանիոյ հատուցումներու պարտքին վերջնական գումարին եւ վճարումներու պայմանաժամին ճշդումը։

Այս մասին հետաքրքիր վիճաբանութիւններ պիտի կատարուին։ Նկատելով որ Տոքթ. Շախթի բոլոր բացատրութեանց նպատակն էր շատ խեղճ ցոյց տալ գերմանիոյ վճարելու կարողութիւնը, կը սպասուի որ գերման պատուիրակութիւնը որոշ առաջարկներ ներկայացնէ՝ պարտքը գեղչելու մասին։

Ֆրանսական, անգլիական, ամերիկեան, իտալական, պելժ եւ ճափոնական պատուիրակութիւնները իրենց կարծիքը յայտնելէ առաջ պիտի սպասեն որ նախ գերմանիա յայտնէ թէ ի՛նչ կ'ուզէ։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ՀՈՒՆՁՔԸ

Մոսկուայի Վիճակագրական կեդրոնական պաշտօնատունը պատրաստած է իր առաջին տեղեկագիրը՝ Գիւղացիներու կացութեան եւ ամբողջ Խորհրդային Միութեան ձմռնային հունձքերու մասին։

Տեղեկագիրը շրջանային երեք մասի կը բաժնէ հողը։ Առաջինին մէջ կը մտնեն ինը շրջաններ, ուր ձմեռնային հունձքը հարիւրին 1—6 յաւելում ցոյց կու տայ. երկրորդին մէջ կը մտնեն Սիպերիան եւ կարգ մը արեւմտեան շրջանները, ուր կացութիւնը անցած ձմեռուանէն տարբեր չէ. իսկ երրորդ շրջանը կը բաղկանայ Սեւ Հողի շրջանէն, Խրիմէն եւ Ուկրայինայի մեծ մասէն, ուր հունձքը նուազած է։ Խրիմի մէջ ձմեռնային հունձքը նուազած է 100ին 11 համեմատութեամբ, Ուկրայինայի մէջ՝ 100ին 25, իսկ Հիւսիսային Կովկասի մէջ՝ 100ին 17։

Մասնաւոր մարմին մը զըրկուած է Հիւս. Կովկաս՝ տրուած թիւերը ճշդելու համար։ Միլիոտին, որ պատրաստած է տեղեկագիրը, կը բացատրէ թէ հունձքի նուազումին պատճառն է գէշ օդը, սերմնցուի, արջառի եւ մեքենայի անբաւականութիւնը, եւ «ընկերային ու քաղաքական պայմանները»։

Գարնան հունձքն ալ գէշ պիտի ըլլայ, եթէ լուրջ միջոցներ ձեռք չառնուին։

ՈՒԵՏԵԼԻՔԻ ՍՈՎԸ

Ուետելիքի սովին հետեւանքով, խորհրդային իշխանութիւնը սեղմիչ միջոցներ ձեռք առած է։ Համայնավար կազմակերպութիւնները 1500 մասնաւոր «դիտող»ներ նշանակած են՝ հսկելու համար ուտելիք, մասնաւորաբար ալիւր եւ եւ հաց բաշխող պաշտօնեաներուն վրայ, թոյլ չտալու համար որ սխալներ եւ զեղծումներ գործուին։ Ամէն փուռի եւ հացագործի խանութի մէջ մասնաւոր պաշտօնեաներ կան, որոնք կը հսկեն հացի եփուելուն եւ բաշխումին վրայ, որպէսզի իրաւունք չունեցող քաղաքացիները առանձնաշնորհեալներու պայմաններով հաց չստանան։

Խորհրդային մամուլը դիտել կու տայ որ այս նոր դրութեան շնորհիւ հացի սպառումը արդէն մեծապէս նուազած է Լէնինգրադի, Օտեսայի եւ Թուլայի մէջ։ Սակայն Մոսկուայի մէջ դեռ հացի շահագիտութիւնը կը շարունակուի։ Խիստ պատիժներու կ'ենթարկուին անոնք, որոնք իրենց անմիջական պէտքէն աւելի հաց կ'առնեն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Շապին-Գարահիսարի Արիւնոտ Դաշտի Արծիւ Միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ փետրուար 10ի առաւօտուն Քաֆէ տը Ժիւթմոնի ընդարձակ սրահին մէջ։ Ցեղի ունեցան վարչական փոփոխութիւններ եւ ընդհանուր տարեկան հաշուետուութիւն։ Ներկայ էին ոչ անդամ հայրենակիցներ, որոնցմէ Պ. Ոսկեան Մոսկոֆեան սիրայօժար արձանագրուեցաւ, Միութեան հիմնուելէն մինչեւ այն օր վճարելով իր ամսականները եւ 50 ֆր. մուտք։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻ.— Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ՝ Պ. Մարութեանի Լիոնի եւ Վալանսի կարող ուժերով ներկայացուց «Փետր. 18ը — կամ Խաւարի մէջէն» յունական Թրիանօ սրահին մէջ։

Մէկ շաբաթէ ի վեր ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէր այս ներկայացման։ Երիտասարդ դերասանը առաջին անգամ էր որ կ'երեւար մեր զաղութին մէջ։ Ժամը 2.30ին արդէն խուռն բազմութեամբ մը լեցուած էր 300 նստարան պարունակող սրահը, եւ շատեր ալ ոտքի վրայ մնացին։ Խաղը, որ շատ յաջող անցաւ, կը պատկերացնէր խորհրդային իրականութիւնը քստմնելի զըրուազներով։ Բոլոր դերասաններն ալ յաջող էին իրենց դերերուն մէջ։ Ներկայացումը լրանալէն վերջ Պ. Մարութեան դարձեալ բեմ եկաւ եւ մանրամասն բացատրեց թատերախաղին նիւթը եւ յայտարարեց.— «Սիրելի հայրենակիցներ, երբեք մի յուսահատիք, հայ ժողովուրդը դարերէ ի վեր շատ բռնութիւններ եւ հալածանքներ տեսած է, այս ալ պիտի անցնի եւ օր մը դարձեալ հայկական եռագոյնը պիտի ծածանի Մասիսի ալեփառ ճակտին»։

Ժողովուրդը մեկնեցաւ սրահէն շատ գոհ տպաւորութեամբ։

Ն. Խաչիկեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ա Ղ Օ Թ Ք Ը

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԹԱԳ.— Ո՛ւֆ։

ՄԱՔՐ.— Եւ այնքա՛ն լուռ ու տխուր է, որ վախնամ ինքն ալ մտածէ նոյն բանն ընել։

ԹԱԳ.— Տէ՛ր Աստուած։

ՄԱՔՐ.— Գիտե՞ս. երէկ գիշեր ան նորէն հոս էր։

ԹԱԳՈՒՀԻ.— Հո՞ս էր։

ՄԱՔՐ.— Եւ առանց ամչնալու, հրամայեց մեզի որ զինքը առանձին ձգեմ հարսին հետ։ Եթէ համարձակէր, գիտէի թէ ի՞նչ գլխուն գալիքը։ Բայց բան չըրաւ։ Մինակ պահանջեց որ յանձնուի... եւ կամ...։

ԹԱԳ.— Աքսոր մեր բոլորին... ճիշտ միւսին պէս։ Բո՛ւհ, ես ձեր Աստուածը... մեղա՜յ Տէր։

(Կը մտնէ Շաքէ)։

ԹԱԳ.— Այդ ո՞ւր ես աղջիկ. ինչո՞ւ դէմքդ կը ծածկես։ Կարծես որդ պաղեր է մեզմէ։

ՇԱՔԷ.— Չէ՛, հա՛յր, սիրտ մնա՞ց որ պաղի։

ԹԱԳ.— Մեծ է Աստուած, աղջիկս. համբերէ եւ աղօթէ. մի ատեր. եւ գիտցիր թէ գոհողութեան մէջ կայ գոհունակութիւն որ իրաւունք կու տայ հպարտութեամբ փողոց իջնալու։

(Կը մտնէ Բարթամեան Գուրգէնի թեւէն բռնած)

Յ. ԲԱՐԹ.— Եկուր տեսնեմ, կը բաւէ որքան որ յանցաւորի պէս փակուած մնացիր։ Դուն դեռ հո՞ս ես եղեր, խնամի՛։ Մինակ ձգենք սրտոնք քիչ մը. խօսելիքներ ունին. իսկ դուք, լաւ նայեցէք իրարու, աչք աչքի, համարձակ եւ ինչ որ կայ ծածկուած ձեր սրտերուն խորը բացէ՛ք, բացէ՛ք. վէրքը գոցելով չէ որ կը բուժուի։ Եկո՛ւր նայինք, խնամի՛։

(Թագւոր եւ Բարթամեան կը մեկնին. Գուրգէն, յարածուն ու զուսպ վիշտ մը խաթարած է իր դիմագծերը. տժգոյն է եւ նիհարցած, անփոյթ, անխնամ. ոչ իսկ սանտրուած. վհատ ու լքուն երեւոյթ մը ունի. հագած է քաղքենիի զգեստ։

Կարճ պահ մը զիրար դիտելէ յետոյ նետուած են իրարու գիրկ. լուռ, կաթոգին գրկախառնումն է երկու վշտակոծ հոգիներու, որոնք կարծես իրարու կը ներեն եւ իրարմէ ուժ ու կորով կը պաղատին. կը նստին քովէ քով, իրարու փարած։ Շփոթութեան լռութիւն մը։

ՇԱՔԷ.— Խօսէ՛, Գուրգէն. բանի մը պէտք ունի՞ս արդեօք. կ'ուզե՞ս բան մը պատրաստեմ։

(Գուրգէն գլխով կը մերժէ)։

Բոլորովին տժգոյն ես. աչքերուդ մէջ արիւն կայ, տկա՞ր ես.

(Գուրգէն առա՛ջ պատասխանելու կ'ելլէ, ծեռքերը կուրծքին խաչաձեւ, ջղագրգիռ կը պտտի)։

Բայց ինչո՞ւ չես պատասխաներ։

(Կ'երթայ Գուրգէնի քով, թեւերը անցուցած անոր մէջքին, կը ստիպէ զայն կանգ առնելու. պաղատագին)

Մի տանջեր ինքզինքդ, Գուրգէն, արդէն ուժասպառ եղած ես։ Եկուր նստինք քովէ քով ու խօսինք։

(Մեղմիւ մղած է զայն դէպի բազմոց. կը նստին քովէ քով. Գուրգէն միշտ մռայլ. Շաքէ հաճոյակատար ու փափկանկատ)։

Այնքա՛ն բաներ ունինք իրարու ըսելիք. յաճախ ինծի այնպէս կուգայ թէ՝ մեր միջեւ թանձրացած է մութ մը, որ կարծես թոյլ կու տայ ինծի լսել ձայնդ, բայց կ'արգիլէ զիս քեզ տեսնելէ ու կուլամ...։

ԳՈՒՐ.— (Մեղմ ու տխուր յանդիմանութիւնով) Կ'երգէիր երէկ գիշեր...։

ՇԱՔԷ.— Ա՛հ, այո, երգեցի...

ԳՈՒՐ.— Ունեցա՞ր այդ ուժը, առանց յոյսի, երազի։

ՇԱՔԷ.— Անոնցմէ ազատուած։

ԳՈՒՐ.— Ի՞նչպէս կարելի է, քանի որ երգը յոյսին ու երազին փառաբանութիւնն էր մեզի համար. կը յիշե՞ս...։

ՇԱՔԷ.— Իրաւունք պիտի ունենայիր, եթէ յոյսը եւ երազը ցնորքներ եղած ըլլային. իրականութիւններ են, բայց ոչ մեզի համար։

ԳՈՒՐ.— Ինչպէ՞ս կրցար երգել այն ատեն։

ՇԱՔԷ.— Առանձին էի բոլորովին, մութին մէջ նստած. չկըրցայ մտքէս հեռացնել ներկան որ վաղը յոռի անցեալ մը պիտի ըլլայ, ու սարսափած կարծես, ես իմ մէջս պլլուեցայ. այն ատեն էր որ կարծեցի ներսէս լսել ձայն մը որ յամառօրէն կը կրկնէր. «Այն որ չի կրնար ուզածին պէս ապրիլ, պէտք է երգայ»...։

(Գուրգէն մտատանջ կը սարսռայ)։

Բոլոր յիշեցի եւ հասկցայ թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէր. հանդարտութիւն մը տիրեց հոգիիս, նման անոր որ մթնոլորտը կը ծանրացնէ փոթորիկէն առաջ. (գլուխը կրթնցուցած է Գուրգէնի կուծքին) եւ սկսայ երգել անյո՛յս, աներա՛զ, կարապին պէս որ...

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ճշդէ գերմանահպատակներու բնակութեան պայմանները Պարսկաստանի մէջ։

Դաշնագիրը հիմնուած է ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի յօդուածին եւ փոխադարձ հաւասարութեան հիման վրայ։ Պայմանաժամն է 5 տարի։

Ըստ այս պայմանագրին, դաշնադիր երկու պետութիւնները յանձնառու կ՚ըլլան իրաւարարութեան ենթարկել անցեալ եւ ապագայ բոլոր դաշնագիրներէն ծագելիք վէճերը, իրենց վերապահելով վերաքննութեան ենթարկել իրաւարարութեան վերաբերեալ խնդիրը՝ վաւերացուելէն 10 տարի վերջ։

Առեւտրական դաշնագիրը սկզբունքով կը հաստատէ երկու կողմերու կամքը չընելու ոեւէ բան, որ վնաս հասցնէ փոխակողմերու նակութեանց եւ թրանզիթին, սակայն կը նախատեսէ զանազան սեղմումներ եւ արգելքներ, մանաւանդ ռազմանիւթի վերաբերեալ։ Երկու երկիրներու նաւերը պիտի ենթարկուին միջազգային նաւերու տրամադրութեանց։

Բնակութեան համաձայնագրին մէջ կ՚ըսուի թէ երկու երկիրներու դատարանները իրաւասու են տեղացիներու նման դատել միւս երկրի հպատակները. միայն անհատներու իրաւական դրութիւնը ճշդելը կը պատկանի երկրի դատարանին։

Դաշնագիրը խմբագրուած է պարսկերէն, գերմաներէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով։ Անհամաձայնութեան պարագային, դիմում պիտի ըլլայ ֆրանսերէն բնագրին։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒՄՆԵՐԸ

«Խորհրդային Հայաստան»էն կը տեղեկանանք թէ յունուար 26ին գնդակահարուած են վեց հոգի, իբրեւ քրէական յանցաւոր (ոչ թէ իբրեւ վրէժ Խաչենեանի սպանութեան)։

Գնդակահարներն են Մաչօ Խաչատրեան, Հեկտոր Կանայեան, Բաբգէն Սահակ Գալստեան, (Բիճ Բաբգէն), Խոսրով Յաեան, Բաբգէն Սահակ Գալստեան, Խորութիւն Շմաւոնեան (Շմօ), Վանիկ Աւագ Յովհաննիսեան, Խորէն Վարդան Արիստակէսեան։ Չեկայի վճռին համաձայն, առնք 1927ի սկիզբները, Երեւանի մէջ կազմակերպած էին «Ղօչի» անունով աւազակային խումբ մը, որուն անդամագրած էին քաղաքին վատասերած տարրերը։

Անոնց նպատակն էր կողոպուտներ կատարել, կանգ չառնելով որ եւ է միջոցի առջեւ։ Աւազակախումբին ղեկավարները նախապէս, քանիցս դատապարտուած էին գողութեան եւ սրիկայական զանազան յանցանքներով։ Խումբը՝ 1927ին, սպանութեան սպառնալիքով իր մէջ առած է շարք մը անապաստան երախաներ, որոնց միջոցով գողութիւններ կատարած է։ Խումբը սպաննած է չորս անոք տղաքներ, որոնք մերժած էին ենթարկուիլ իր կամքին։

Սպանիոյ դիկտատորը անհրդունէլի

Ալֆոնս ԺԳ. թագաւորը իր մօր՝ Մարի-Քրիստինէ թագուհիի մահուան առթիւ ուզեց ընդհանուր ներում շնորհել քաղաքական բոլոր բանտարկեալներուն եւ աքսորականներուն։ Այս փափաքը յայտնեց վարչապետ Փրիմօ տը Րիվէրայի, որ հակառակեցաւ ընդհանուր ներումի գաղափարին եւ անմիջապէս նախարարական խորհուրդ հրաւիրելէ յետոյ, թագաւորին յանձնեց դահլիճին հրաժարականը։ Թագաւորը նկատելով որ կառավարութեան հրաժարումը աւելի աղետալի պիտի ըլլայ երկրին համար, տեղի տուաւ եւ վարչապետին յանձնարարեց շարունակել իր դիկտատորական վարչաձեւը։

Բոլշեւիկեան նոր ծրագիրներ

Ամերիկայի ամէնէն հարուստ հողատէրը՝ Քէմպէլ, որ խորհրդային կառավարութեան կողմէ Ռուսիա հրաւիրուած էր՝ երկրագործական լայն ծր գիրներու գործադրութեան մասին խորհուրդներ տալու համար, Լոնտոն վերադարձած է եւ կարգ մը յայտարարութիւններ կ՚ընէ։ կ՚ըսէ թէ Մոսկուա ծրագրած է ագարակներու վերածել ընդարձակ շրջան մը, որուն լայնքն է10 մղոն եւ երկայնքը՝ Նիւ-Եորքէն Լոնտոնի հեռաւորութեան չափ։ Արդէն առաջին քայլը առնուած է եւ յոյս կայ որ հինգ տարուան ընթացքին մեծ գործեր պիտի կատարուին։ Յառաջիկայ երեք տարուան մէջ բոլշեւիկները կը յուսան Ամերիկայէն գնել 300 միլիոն տոլարի արժէքով երկրագործական մեքենաներ եւ 100 միլիոն տոլարի՝ ճամբու մեքենաներ։ Արդէն գնած են 35 միլիոն տոլարի երկրագործական մեքենաներ, որոնք ռուսական նաւահանգիստները ցամաք կը հանուին։

Քէմփպէլ կ՚աւելցնէ թէ Մոսկուայի վարիչները իրեն առաջարկած են Ռուսիոյ Երկրագործական Դիկտատորի պաշտօնը՝ հինգ տարուան համար՝ մեծ թոշակով, սակայն Ամերիկայի մէջ ունեցած իր շահերուն համար մերժած է ընդունիլ։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

«Տէյլի Նիւզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Աֆղանիստանի թուրք զինուորական մարմնի պետ Քեազիմ փաշա յանուն Ամանուլլահ թագաւորին բանակցութեանց մտած է Պէչէի Սաքայի հետ, թշնամութեանց վերջ դնելու համար։

Պոլսէն Աֆղանիստան վերադարձան 30 աֆղան սպաներ, որոնք կ՚ուսանէին զինուորական վարժարանին մէջ։

Էմիր Հապիպուլլահ հրամայած է գրաւել Քապուլ հասած բոլոր թերթերը։

Ֆրանս. նաւ մը ընկղմած Պուրկազի առջեւ

Ֆրանսական ժաք Ֆրէսինէ շոգենաւը, որ կը պատկանի Մարսիլիոյ Ֆրէսինէ նաւային ընկերութեան, Պոլսէն Պուրկազ (Պուլկարիա) կ՚երթար, երբ Սեւ ծովու մէջ տիրող մառախուղին պատճառաւ խութի մը զարնուեցաւ պուլկարական եզերքին մօտ, Սողոպոլիսի եւ Քուփրիայի միջեւ ու ընկղմեցաւ։

Քառասուն նաւաղներն ալ ազատուեցան շոգենաւի մը կողմէ, որ մօտերէն կ՚անցէր։ Նաւաբեկեալները Քուփրիա ցամաք հանուելով խնամուեցան պուլկար իշխանութեանց կողմէ։

Ժաք Ֆրէսինէ Մարսիլիայէն մեկնած էր փետրուար 6ին՝ 1100 թոնօ ապրանք բեռցած, առանց ոեւէ ճամբորդի։ Պոլսէն ճամբայ ելած էր փետր. 14ին եւ Պուրկազի ծոցը հասած ժամը 11ին առտու։

Ընկղմած շոգենաւը շինուած էր 1915ին եւ 3950 թոնօ տարողութիւն ունէր։ Պոլիս եւ Սեւ Ծով կ՚երթեւեկէր շաբաթական։

Գ. Ս. Ջամպաքճեան եւ մաքսուտեան ընտանիքը ամենախորին կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը՝

ՏԻԿ. ՖԼՈՐՆԱՆՏ ՋԱՄՊԱՔՃԵԱՆԻ

(ԾՆԵԱԼ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ)

որ կնքեց իր մահկանացուն յետ երկարատեւ հիւանդութեան, քսանեւհինգամեայ հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9.45ին, փարիզ, Jean Goujonի Հայոց եկեղեցին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գ. Գ. Պետրոս, Բերովբէ եւ Պօղոս Աղապէյեան, Օրիորդներ Արաքսի, Էլիզ եւ Սիրարփի Աղապէյեան եւ իրենց պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին Տիկին ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՂԱՊԷՅԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

Սէն-Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 8.30ին La Petite Sourceի ստորնայարկը 130 Bd. St. Germain, մէթրօ Օտէոնի դիմացը։ Կը խօսի ընկ. Օհան Կարօ։ Նիւթ՝ Վասպուրականը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութենէն առաջ եւ անոր օրով։

Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 28 Rue Anatole France, Chaville, Մոնփառնասի կայարանին դիմացը։

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Café de la Comèteի սրահը, 122 Cours Lafayette.

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Արարկիրի Հայր. Միութեան մասնաճիւղին վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.

459՝ մարմարինէ ժամացոյց, 178՝ Անդրանիկի նկարը, 73՝ ինքնահոս գրիչ, 825՝ կնոջ հովանոց, 782՝ քոնեակի սպաս, 832՝ մէկ շիշ շամբանեա, 251՝ կնոջ գոյգ մը գուլպայ, 931՝ մէկ շիշ օ տը քօլոնեը, 462՝ քաշքօլ, 653՝ մետաքսէ թաշկինակ։ Ստանալու համար շահող թիւերը ներկայացնել Ա. Համալեանի, 31 Rue des Chapeliers, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Մշեցի Արշակ Վարդանեան որ Պոլսէն Քորֆու եւ անկէց ալ մեկնած է ֆրանսա իր եղբօրը՝ Գրիգոր Վարդանեանի հետ։ Իմացընել՝ H. Mézoyanի, 7 Rue Hoche, Bois Colombes (Seine).

IMPRIMERIE - MASSIS - E…

208bis, Rue Lafayette Par…

Le Gérant: E. SOUVIG…

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

20 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 886 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Այլ եւս անվիճելի է Տրոցկիի վտարման լուրը: Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնն ալ կը հաղորդէ զայն, փետր. 18 թուականով, առանց աքսորավայրը յիշելու:

Իսկ բոլոր աղբիւրները կը հաստատեն թէ՝ այդ աքսորավայրն է՝ Թուրքիան:

Ուշադրութեամբ կարդացէք, — Թուրքիա: Այսինքն այն երկիրը որ գերազանցապէս քաղաքական յանցաւորներ կ'արտաղրէ. եւ եթէ չկարենայ կախել, գնդակահարել կամ խմբովին ջարդել, կը փախցնէ մինչեւ աշխարհի հեռաւոր ծայրերը:

Ապահովաբար Տրոցկիի արկածալի կեանքին ամէնէն տաժանելի դրուագն է այս, շատ մը տեսակէտներով նման՝ հայ յեղափոխականի չարչարանքին:

Իսկական ողբերգութիւն:

Նախ որ, հաչակաւոր ընդդիմադիրը կ'արտաքսուի իր իսկ հայրենիքէն: Ա՛յն երկրէն որուն վերանորոգման հիմնադիրներուն աչ թեւը կը հանդիսանար: Եւ ամէնէն ահարկու բազուկը, քանի որ խորհրդային իշխանութիւնը իրեն կը պարտէր կարմիր բանակին կազմակերպութիւնը:

Երկրորդ, կ'աքսորուի իր իսկ ընկերներուն եւ գործակիցներուն ձեռքով: Աւելի քան մէկ տարի պատէ պատ զարնուելէ յետոյ, կը նետուի սահմանէն դուրս, իբրեւ կենդանի դիակ մը:

Եւ երրորդ, դարձեալ իր իսկ ընկերներուն եւ գործակիցներուն ձեռքով, կը յանձնուի պետութեան մը որ բովանդակ աշխարհի մրցանիշը կոտրած է, իբրեւ բռնութեան եւ գազանութեան ախոյեան: Կը ղրկուի Թուրքիա, մանրակրկիտ զգուշութեամբ եւ «ընդ հսկողութեամբ», ծպտեալ եւ տուփի մը մէջ մէջ փակուած: Կարծես թէ ռումբ մը ըլլար, որ ահա պիտի պայթի ինքն իրեն, շոգեկառքին կամ շոգենաւին մէջ, ճամբու ընթացքին կամ խորհրդային դեսպանատուն մտած ատեն:

Արդարեւ, դժուա՛ր է գծել մարդկային փառութեան սահմանը: Չափել խորութիւնը հոգեկան բորոտութեան:

Թերեւս Տրոցկին այնքան չպիտի տառապէր, եթէ դնդակահարէին Ալմա-Ալտայի մէջ — իր սեփական հողին վրայ — կամ Կրեմլինի հրապարակին կեդրոնը, փոխանակ այսպէս քաշքշելու երկիրէ երկիր, մանաւանդ առաջին առթիւ յանձնելու զայն «բարեխամ» Թուրքիոյ հսկողութեան, անասելի շնականութեամբ:

Թերեւս այնքան չպիտի ցաւէր, եթէ ղրկած ըլլային Սոլովեան կղզիները, լեղի քամել տալով ուրիշ հազարաւոր բախտակիցներու հետ, սառուցեալ Նկուղներու մէջ:

Անկիւն մը չգտնե՛լ հսկայական Ռուսաստանի անծայրածիր տարածութեան վրայ, եւ, վտանգը հեռացնելու համար, թեթեւ սրտով նետել զայն կախաղանի եւ «եաթաղան»ի դասական հայրենիքը, մինչեւ Էնկիւրի — արարք մըն է որ պէտք է սեւ տառերով արձանագրուի խորհրդային իշխանութեան ելքի տոմարին մէջ, այնքան ընդվզեցուցիչ խայտառակութեանց հետ:

Այս արարքէն յետոյ, բժամիտները միայն կրնան զարմանալ, որ միեւնոյն իշխանութիւնը — Տրոցկին ալ միասին — ամբողջ ժողովուրդ մը, մինուճար Հայաստանը յանձնեց միեւնոյն Թուրքիոյ բարեհա՛ճ ուշադրութեան...

Ու ի՞նչպէս չհրճուի հիմա Թուրքիան, ու մանաւանդ Էնպարտանայ, թքնելով ամբողջ «քաղաքակիրթ» Եւրոպային, եւ կարմիր յեղափոխականնե՛րու երեսին: Ինչպէ՛ս չկրկնէ այն դիւային, լայն, իսկ եւ իսկ թրքական քրքիջը, զոր կ'արձակէր, ամբողջ բազմութիւններ գունդագունդ կամ ցիրուցան կոտորած ատեն...

Եւ արդէն, ե՛ւ մէկը ե՛ւ միւսը, ե՛ւ «քաղաքակիրթ»ը. ե՛ւ «յեղափոխական»ը չափազանց լաւ ճանչնալուն համար է որ, այնքան թեւ առաւ օրհասական Թուրքիան, եւ աւերեց ու մորթեց սանձակոտոր մոլեգնութեամբ:

«Մարդը մարդուն գայլ», ըսեր են հինները: Ի՛նչ միամիտ խօսք: Անշուշտ անոր համար որ այն ատեն գոյութիւն չունէր «ընկեր»ը: Մանաւանդ համայնավարը, խորհրդայինը: Եւ այն ատեն չկար, նաեւ, ջարդարար Թուրքիան:

Ի՛նչ խօսք որ Էնկիւրեն Տրոցկիի ոչ իսկ մէկ մազին պիտի դպչի: Թուրքերը շատ խելացի են եւ վարպետ՝ այսպիսի պարագաներու մէջ: Յետոյ, հաւանական է որ աքսորականը երկար չմնայ Թուրքիոյ մէջ, եւ անցնի Գերմանիա, ինչպէս նախատեսուած է:

Բայց այս բոլորը ոչինչ կը փոխեն ողբերգութենէն: Թուրքիան վարկ մը եւս կը շահի, այնքան աժան պարգեւներու եւ պատիւներու հետ: Իսկ խորհրդային իշխանութիւնը իր Ռիկովներով եւ Լիտվինովներով, իր Ստալիններով եւ Կալինիններով Լ՛ինա՛յ, անգամ մը եւս կ'իջնէ դէպի խորխորատ, իբրեւ բարոյական կերպարանք:

Չենք ժխտեր. «քաղքենի» նախապաշարումներ են ասոնք, ետեւանք՝ «հակայեղափոխական» ձգտումներու: Եւ գիտենք որ Մոսկուայէն պատրաստ են պատասխաններն ալ, գոյնզգոյն լուտանքներով:

Բայց, նոյնիսկ ռուսական յեղափոխութեան պատիւին համար, հազար անգամ պիտի նախընտրէինք սեւնալ այս նախապաշարումներով, քան հաշտուիլ այն ցածոգի արարքին հետ, որ մինչեւ Էնկիւրի աքսորել կուտայ յեղափոխական մը: Դոգ չէ թէ այդ զոհն ըլլայ կարմիր եւ նոյնքան չկամ հայկական դատին հանդէպ, որքան անոնք որ այս օրին հասցուցին զինքը:

Անբաններն միայն կրնան պաղարիւնով դիտել այս ողբերգութիւնը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԻՆ ԱՌԹԻՒ

«Արեւ», Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, խմբագրական մը նուիրելով Սուրիոյ արտագաղթին, հետեւեալ երեւոյթները կը մատնանշէ (4 փետր.).

— «Ֆիզիքական վտանգը, հակառակ բոլոր հաւաստիքներուն որ կը տրուին, կայ եւ կը մնայ մշտ եւ այս՝ ոչ թէ միայն Իսքէնտէրունի շրջանակին մէջ, այլ Պէյրութ եւ իր շրջակայքը, ուր հայ Թոքախտաւորները աչքի կ'իյնան իրենց չլսաբող երեւոյթովն ու ահագին թիւովը: Ասոնք բնականաբար չեն կրնար տոկալ ծանր աշխատանքի (երբեմն ոչ իսկ թեթեւին) եւ այս պատճառաւ զրկուելով բաւարար սնունդէ՝ արագօրէն կը հիւծին, մինչդեռ շատերը պիտի կրնային փրկուիլ եթէ դարմանումի եւ սնունդի համապատասխան միջոցները իրենց չպակսէին: Այս յարաճուն պէտքին առջեւ՝ ներկայիս ընծայուած օգնութիւնները (հիւանդանոց, եւն.) բոլորովին անբաւական են ու անհրաժեշտ է, իսկոյն աւելցնել զանոնք:

Չենք ծանրանար այն կրկնակ քաղաքական վտանգին վրայ, որուն ակնարկեցինք: Կը գոհանանք միայն ըսելով՝ թէ հետզհետէ աւելի փափուկ կը դառնայ Սուրիոյ մէջ հիւրընկալուած հայ գաղթական զանգուածներուն դիրքը, այն համեմատութեամբ՝ որով կ'աւելնան տեղացւոց մէջ քաղաքական ընդդիմամարտութիւնները եւ ո եւ է ձեւով փոփոխութիւն մը տեղի կ'ունենայ հոգատար պետութեան եւ ժողովուրդի փոխադարձ վերաբերումին եւ յարաբերութեան մէջ: Ասիկա գիտնալով՝ Հայերը պէտք էր ամէն բան ընէին ստուերակուելու համար՝ փոխանակ իրենց կռիւներովն ալ տեղացւոց ուշադրութիւնը իրենց վրայ հրաւիրելու:

Միւս վտանգին վրայէն՝ նոյնպէս սահելով պիտի անցնինք առ այժմ: Սուրիոյ Հայերուն յաւ ծանօթ է ան, եւ կը յուսանք թէ արտասահմանի հայերէն թերթերու ընթերցողներն ալ քիչ բառով կը հասկնան մեզ՝ երբ ըսենք թէ 50—60,000ի հասնող հայութեան Հայաստանեայց եկեղեցիէն հեռանալու վտանգն է ան, որ ստեղծուած է շնորհիւ մե՛ր անհոգութեան եւ ուրիշ միջազգային հզօր եկեղեցիի մը այս պահուս չափազանց ազդուօրէն գործադրած ճիգերուն: Երբ կաթողիկոսութիւնն ու Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը իրենց միջեւ գործնականապէս կարգադրած չեն դեռ իրաւասութեան խնդիրը, երբ ծշմարտապէս կարող հայ հոգեւորականներու պակասը աւելի քան երբեք զգալի է այդ երկրին մէջ, ասդին դրամով եւ մարդով զօրաւոր մեծ կազմակերպութիւն մը կը կանգնի մեր խեղճութեան քով, մեր հօտը դէպի իր փարախն առաջնորդելու համար...:»

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԻՆ ԴԱՏԸ

Սանասարեան խանին դատը փետրուար 6ին շարունակուեցաւ Պոլսոյ քաղաքային Բ. ատեանին առջեւ: Կուսակալութեան կողմէ ներկայ էին Ասըմ եւ Թահսին պէյեր. Պատրիարքին կողմէ՝ Նէձաթի պէյ:

Ասըմ պէյ խօսք առնելով յայտնեց թէ ժամանակ չեն ունեցած Պատրիարքի փաստաբաններուն յիշատակագիրը քննելու եւ յետաձգում պահանջեց: Նէճաթի պէյ հաւանեցաւ, եւ դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ 20 փետրուար չորեքշաբթի (այսօր) ժամը 13ուկէսին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՇՈՒՐՋ

Երէկ գրեցինք թէ փետրուար 15ին Ժընեւի մէջ ժողով գումարած է Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու խորհրդակցական յանձնաժողովը, նախագահութեամբ հազարապետ Ճոնսընի:

«Թայմզ»ի Ժընեւի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ժողովը իր աշխատանքները վերջացուց փետրուար 16ին: Ներկայացուած տեղեկագիրները կ'ըսէին թէ մինչեւ հիմա Սուրիոյ մէջ տեղաւորուած են 8000 հայ գաղթականներ, սակայն տակաւին կը մնան մօտ 32,000 գաղթականներ եւս, զորս պէտք է տեղաւորել: Ստիպողական անհրաժեշտութիւն կար ուտելիք հայթայթելու արդէն իսկ տեղաւորուած բազմաթիւ հայ գաղթականներու, մինչեւ որ անոնք իրենց ագարակներու հողը արտադրող վիճակի մէջ դնէին: Այս խնդիրը կարգադրուեցաւ Միջազգային Կարմիր Խաչին ըրած 5000 անգլիական ոսկիի նուէրին շնորհիւ:

Գալով Պոլսոյ ռուս գաղթականներուն, ասոնց թիւը 2,800ի իջած էր անցած տարի: Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու բարձր կոմիսարին ջանքերով ասոնցմէ 1000 հոգի ուրիշ տեղեր փոխադրուեցան, 1000 հոգի թրքական հպատակութիւնը ընդունեցին եւ մնացածներն ալ աշխատելու համար պիտի ղրկուին Պաղեստին, Ֆրանսա կամ Պրազիլիա:

Տրոցկիի արտաքսումը կը հաստատուի

Մոսկուա, 18 փետր.— Պաշտօնական «Թասս» գործակալութենէն.

Մամուլը կը հրատարակէ հետեւեալ ցեկոյցը.— «Տրոցկի արտաքսուեցաւ Խորհրդային Միութեան հողերէն՝ իր հակախորհրդային գործունէութեան համար, համաձայն Կէփէուի մասնաւոր խորհրդաժողովի որոշման: Տրոցկիի ընտանիքը մեկնեցաւ իրեն հետ, ըստ իր փափաքին»:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՐԹԱԼ Կ'ՈՒԶԷ

Պերլին, 18 փետրուար.— Ռայխսթակի Նախագահ Լէօպէ այս իրիկուն հետեւեալ հեռագիրը ստացաւ Բերայէն.

«Ռայխսթակի մէջ փետր. 6ին ձեր ըրած յայտարարութեանց վրայ հիմնուելով, գերման հիւպատոսարանէն անցագրի վիզա կը խնդրեմ: (Ստոր.) ՏՐՈՑԿԻ

Գերման խորհրդարանի ընկերվարական Նախագահը անմիջապէս դահլիճին յանձնեց Տրոցկիի խնդրանքը, ջերմօրէն յանձնարարելով տալ ուզուած արտօնութիւնը: Չի գիտցուիր թէ դահլիճը ի՛նչ որոշում պիտի տայ, սակայն ընկերվարական կուսակցութիւնը տրամադիր կ'երեւայ վիզան տալու: Եթէ ընկերվարական նախարարներն ալ նոյն կարծիքէն են, հաւանական է որ Տրոցկի արտօնուի Գերմանիա գալու:

(Լէօպէի ճառը, որուն կ'ակնարկէ Տրոցկի, խօսուած էր Վայմարի Սահմանադիր ժողովի բացման տասնամեակին տօնին: Համայնավարի մը միջամտութեան պատասխանելով, Ռայխսթակի Նախագահը ըսած էր.

— Ժողովրդավարութիւնն է որ ձեզի եւ ուրիշներու տուած է քաղաքացիական իրաւունքներու վայելքը, ու կրնայ պատահիլ նոյն իսկ որ այդ իրաւունքները շնորհենք նաեւ Տրոցկիի:)

Հայերու «լքեալ» կալուածները

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն «Ագշամ»ի.— Ասկէ առաջ որոշուած էր որ միայն այն գաղթականները պիտի կրնան տիրանալ իրենց տրուած հայկական «լքեալ» կալուածներուն, որոնց փոխանցման գործողութիւնները վերջացած են, կամ «վերջանալու վրայ» են:

Կառավարութիւնը ժողովէն մեկնութիւն ուզած էր «վերջանալու վրայ» բացատրութեան մասին: Պատկանեալ Յանձնաժողովին որոշումով, «վերջանալու վրայ» կը նկատուին այն գործողութիւնները, որոնք վաւերացուած են կալուածներու բաշխիչ յանձնաժողովին կողմէ:

Մարսէյլէն Սայկոն

Ֆրանսացի յայտնի օդանաւորդ Լը Պրի, որ Քոսթի հետ միասին հարաւային Ատլանտեանը կտրած էր մէկ թռիչքով եւ երկար շրջան մը կատարած էր հարաւային եւ հիւսիս. Ամերիկայի մէջ, երէկ առաւօտ ժամը 1.27ին Մարսիլիոյ մօտ Իսթրի օդանաւային կայարանէն ճամբայ ելաւ դէպի Սայկոն: Իրեն կ'ընկերանան Փայեար եւ Ժուս:

Առաջին հանգրուանն է Թունուզ՝ անցնելով Քորսիքայի եւ Սարտինիոյ վրայէն: Երկրորդ հանգրուանը պիտի ըլլայ Թունուզէն Գահիրէ՝ անցնելով Տրիպոլիսի վրայէն: Երրորդը պիտի ըլլայ Գահիրէէն Հալէպ կամ Պասրա:

Նախապէս որոշուած էր Հալէպ երթալ՝ Իտալիոյ, Յունաստանի եւ Անատոլուի ճամբով, սակայն նկատելով որ Տաւրոսեան լեռներու վրայէն անցնիլը վտանգաւոր է, վերջին պահուն որոշեցին Թունուզ-Գահիրէ ճամբան:

Թունուզէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ օդանաւորդները ժամը 7.37ին հասան Թունուզ-Կարթագինէի օդանաւային կայանը: Կը հետեւի թէ մօտ 1000 քիլոմեդր ճամբան կտրած են 6 ժամ 10 վայրկեանէն:

ՓԱՐԻԶ-ՀԱՆՈՅԻ ԹՌԻՉՔԸ

Երէկ իրիկուն ալ Պուռժէի օդանաւային կայանէն դէպի Հա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ . . .

(ՐՈՒՀՃԻԱԿԱՆ)

Մ. Գիւլ Պօղոսեան զիս հրաւիրեց Զուիցերահայ վարժարան: Հոն մատղաշ տղաքներ ու աղջիկներ սաղմոս կ'երգէին, ու առակներ կը լսէին, իրենց աչքերը գոցելով: Չեմ գիտեր թէ զոհերը ի՛նչ թիւի հասած էին:

Երբ հասայ Եգիպտոս, մտածեցի թէ ինձ կը մնար կամ Առաջնորդ ձեռնադրուիլ, կամ «Արեւ»ի խմբագիր ըլլալ, կամ ամերիկեան պիստակ ծախել: Երեքն ալ գործիս չեկան: Պօղոսեանի մատենադարանը արդէն կարդացած էի շատ բաներ:

Կրօնքը զիս հիմայեց, Չրաքեանը զիս կորսնցուց: Ու երբ շատ մը հատորներու մէջ ճանչցայ Ապոլլոս, Պուինէ, Փիէթրո Մարտիրէ, Պետրո Արպուէզէ, «կատարեալները», «Ketzer»ները, Ցովհաննէս Ռէօյսլին, Ուիքլէֆ, Սավոնարոլ, Լութեր, Ծուինկլ, Ճոն Նոքս, «The Mayflower» նաւին ուղեւորութիւնը, Ճորճ Ֆոքս, Սփէնըր, Տիկին Կիյօն, Մէննօ, Ուէզլէյ, Հուայթֆիլտ, Ցարլի, Իրվինկ, Մարի Էտտի, Նիւման, Ճէյմս Մարտինօ, Պրիկըմ Եոնկ, Պառոնուզի Քրուտնըր, Տըկլաս Հոմ, Պլավացքի եւ այլն...

Այն ատեն զգացի թէ հայութեան համար Չրաքեան մը քիչ էր, ու հրատարակեցի *«Հրեղէն Միւն»ը...»*

«Հակառակորդները զայն կ'անուանեն «*Ցաւագարութեան Միւն*»: Ո՛վ անաստուածներ, գեհենի ծառաներ, լպիրշ մեղապարտներ... կորուսեալ հոգիներ, բորոտ մարմիններ . . . հեռ՛ու, հեռո՛ւ:

***

Առաջին թիւերէն մէկուն մէջ խորհուրդներ հրատարակած էի, սապէս.

— Եթէ դրամ շահիլ կ'ուզէք, կարդացէք Սաղմոսին դ. գլուխը: Առողջութեան համար՝ թ. գլուխը, ձեր վերարկուին կորսուած կոճակը գտնելու համար ժթ. գլուխը, աղտոտ երազներէ խուսափելու համար ի. գլուխը:

Գեհենին համար ստեղծուած էակ մը ինծի գրեց.

— Եթէ կ'ուզես որ ուղեղդ ջուր կտրի, կարդա՛ «*Հրեղէն Միւն*»ը:

Ո՛վ սադայէլներ, ճիւաղներ..

Բ. Կէօզիւպէօյիւքեան

Վ. Ճ. Ր. ԵԴ. ԲԵՌՎՏԱՑԻ

ՄԱՀ ԵՂԻՇԷ ԵՊՍ. ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

Երուսաղէմի վանքի իր սենեակին մէջ Փետր. 7ի առտուն յարկարծամահ եղած է Միաբանութեան երիցագոյն անդամ եւ Երուսաղէմի Աթոռին նախկին տեղապահ Եղիշէ Եպսկ. Չիլինկիրեան:

Հանգուցեալը տարիներ առաջ ատեն մը վարած է Բաղէշի առաջնորդի պաշտօնը, ինչպէս նաեւ վանքին մէջ տեսչական եւ այլ պաշտօններ: Հրատարակած է քանի մը գիրքեր, իր վարած պաշտօններու մասին յուշեր պատմելով:

Ութսունամեայ անցած էր, բայց առողջ էր դեռ: Կը կարծուի թէ իր կրակարանի ածուխէն առաջ եկած է մահը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ Նպաստընկալ գործազուրկներու ներկայ թիւն է 2,222,000 հոգի: Յունուարին 176,000 նոր անգործներ աւելցած էին:

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ եւ Թրակիոյ մէջ ողողումները աղէտի մը երեւոյթն առին, միլիոնաւոր տրախմի վնաս պատճառելով: Երկու նախարարներ այցելեցին աղէտեալ շրջանները: Կառավարութիւնը օգնութեան վարկեր քուէարկեց:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

ԵՐԿՈՒՆՔԸ

Քանի մը տարուան համար հեռացած Ռուսը կը վերադառնար Հայաստան։ Հայութիւնը, որ առանձնապէս այնքան ալ շատ չէր դժկամակած Ռուսերու հեռացումէն, այնուամենայնիւ, տուեալ պայմաններու տակ թշնամութեամբ չէր որ կ'ընդունէր իր հին ծանօթը։ Դեռ աւելին. ան կը յուսար թէ իր ծանօթ հին Ռուսը չէ եկողը, այլ նորը, աւելի թոյլատու եւ աւելի ազատամիտ, բայց հինին նման հարուստ եւ զօրաւոր։ Ու եթէ այս վերադարձը ծանր էր նստած հայ քաղաքական դատին, մահացու չէր ըստ ամենայնի։

Իրականութիւնը սակայն շատ շուտ ազատեց հայութիւնը իր պատրանքներէն։ Դեկտ. 2ի ծանօթ համաձայնութենէն ետք, երբ Դաշնակցութիւնը կը քաշուէր Հայաստանի քաղաքական հրապարակէն, իր ետեւը կը թողուր նաեւ խիստ հրահանգ եւ կուսակցական պարտաւորութիւն բոլորին՝ հնազանդելու հաւատարմօրէն նոր իշխանութեան, գործակցիլ ամէն տեսակի հանրային խաղաղ եւ շինարարական աշխատանքներու։ Ո՛չ ոք կրնայ ասոր հակառակը պնդել։

Եթէ ժողովրդական ծանօթ տրամադրութեան վրայ աւելցնենք նաեւ այս փաստը եւս, ինքնին պարզ է որ Հայաստանն ու հայութիւնը կրնային լաւագոյն գետինը դառնալ խորհրդային իշխանութեան խաղաղ թափանցումին, եթէ իրօք այդ ըլլար իրենց, մասնաւորաբար հայանուն համայնավարներու ցանկութիւնը։ Այդ չէր իրենց նպատակը դժբախտաբար եւ այդ պատճառով ալ անոնք իրենց իշխանութեան առաջին իսկ օրէն պիտի ցուցադրէին իրենց իրական դէմքը՝ խաբուած ու միամիտ հայ ժողովուրդին։

Դեկտ. 2ին Հայաստանի բոլոր զինուորական եւ քաղաքական իշխանութիւններուն կը հաղորդուէր Հայաստանի կառավարութեան հրաժարումը եւ Հայաստանի կառավարութեան ու Խորհրդային Ռուսիոյ լիազօր ներկայացուցչութեան միջեւ կայացած համաձայնութեան լուրը։ Հաւատարիմ իր խոստումին եւ ստացած պաշտօնական հաւաստիքներուն, Հայաստանի կառավարութիւնը մասնաւորաբար զօրախումբերուն կը հրահանգէր խուսափիլ ընդհարումէ կարմիր բանակին հետ։ Բայց այս վերջինը «հայ» վարիչներու ղեկավարութեամբ՝ առաջինը եղաւ, որ Դիլիջան գաւառին մէջ ամենատմարդի վերաբերում ցոյց տուաւ հայկական բանակի զօրամասերուն, մասնաւորաբար 8րդ գունդին։ Մինչ այս գունդը կը պատրաստուէր ընդունելութիւն ընել նոր դաշնակից բանակին — ռուսական կարմիր զօրամասին, այս վերջինը իր կողմէ պաշարողական օղակի մէջ կ'առնէր հիւրընկալ հայկական զօրքը շփոթ ու տարակուսանք։ Ինչպէ՞ս վարուիլ այդ ազատ ու անկաշկանդ ուժին հետ, որ կը յառաջանար։ Այս հարցը ծայր կուտայ հայ սպայութեան մէջ, որ ստիպուած էր յարգել վերին իշխանութեան հրահանգը.— իւրաքանչիւրը մնալ իր բռնած կէտին վրայ. ընդունիլ կարմիր բանակայինները բարեկամաբար։ Շատ հայ համայնավար ղեկավարները աժան յաղթանակ տանելու ընդհանուր մարմաջէն բռնուած, ժամանակ չէին տար ոեւէ հարցի պարզաբանումին։ 8րդ գունդը ամբողջութեամբ կը զինաթափուի վիրէն վար կը կողոպտուի, առանց այլեւայլի կը հետապնդուի եւ կը մեկուսացուի սպայութիւնը, որու մէկ մասը կը խուսափի իրեն վերապահուած արհաւիրքներէն, շնորհիւ հայ զինուորներու օժանդակութեան։

Այս եւ ասոր նման յաղթանակներով Հայաստանի «Ցեղկոմ»ը Իջեւանէն կը հասնի Երեւան։

Զինուորականութեան հանդէպ ցոյց տրուած այս վերաբերումէն անմասն չի մնար նաեւ Հայաստանի խաղաղ աշխատաւորութիւնը։ Կոմիսարներու անցած շրջաններուն մէջ կը սկսին ձերբակալութիւններ՝ զանազան անուններու եւ պատրուակներու տակ։

Երեւանի մէջ ալ կը ձերբակալուին որոշ թիւով ծանօթ դէմքեր։ Ձերբակալութիւններ նոյնպէս Հայաստանէն հեռանալ փորձող Դաշնակցական եւ ոչ-կուսակցական պետական եւ հանրային գործիչներու։ Եւ այս բոլորը դեկտեմբեր 2ին յաջորդող քանի մը օրուան ընթացքին։

Ժողովուրդը լուռ ու մունջ կը դիտէ եւ կը տեսնէ այս ամէնը։ Եւ սակայն ասիկա սկիզբն էր երկանց։

Վերջապէս ահա՛ կարմիր բանակը, — որու անունն ու համբաւը այնքան բարձրացած էր այդ օրերուն, — որ մուտք կը գործէր Հայաստանի մայրաքաղաքը։ Հայութիւնը, որ հակառակ իր լաւատեսութեան, սկսած էր յուսաբեկութեան մատնուիլ հայ կոմիսարներու «կարգադրութիւններէն»՝ յանուն «հայ բանւորագիւղացիական հայրենիքի շահերուն», բոլորովին հիասթափուեցաւ եւ յուսալքուեցաւ տեսնելով կարմիր բանակը։ Այս նոր բանակը, իր ողորմելի արտաքինով, եւ իր յոգնած արտայայտութիւնով երբեք չէր նմաներ Հայուն ծանօթ ռուս զօրքին։ Բարեւ բռնող հայ զօրամասը, հակառակ ռազմադաշտէն նոր վերադառնալուն, հակառակ պարտութեան առաջ բերած ընդհանուր ճնշումին, կը ներկայանար անհամեմատ աւելի բարձր։ Եւ այս վճիռը բուն ժողովուրդինն էր։ Ու պարզ էր թէ այլեւս ի՛նչ հաւատք կրնար ունենալ այդ ժողովուրդը նոր իշխանութեան եւ իր առատօրէն շռայլուած խոստումներուն վրայ։

Ժողովուրդի ներքին կասկածը կը փոխուի ատելութեան եւ դժգոհութեան՝ մասնաւորաբար հետեւեալ պարագաներու տակ։

«Հայաստանի Ռազմա-Ցեղափոխական» կոմիտէն կը հրամայէ իւրաքանչիւր հայ ընտանիքի՝ իր տան մէջ ընդունիլ 2—6 ռուս կարմիր զինուոր։ Երեւանի խիտ բնակչութեան համար, այս կարգադրութիւնը անմարդկային էր եւ արտառոց։ Դէպքեր գիտեմ երբ 7 հոգինոց ընտանիքի մը պարտադրուած էր 5 կարմիր բանակային։ Եւ երեւակայել, ո՛չ այս բոլորը մէկ սենեակի մէջ, կիներու եւ մանուկներու կողքին։ Հապա՞ քմահաճոյքը շփացած ռուս մուժիկին, որ համոզուած էր թէ եկած է «հակայեղափոխականներու հայրենիք մը, անկէ կազմակերպելու համար նոր յաղթական արշաւանք մը եւս դէպի կապիտալիստական Անգլիան, Պարսկաստանի վրայով դէպի Հնդկաստան (*)»։ Ասոնք, օրուան այս հերոսները անշուշտ չէին կրնար գոհանալ հայ համեստ ընտանիքներու սովորական ուտելիքներով, պէտք էր «տօնական ճաշեր», աւելի սանձարձակ քմահաճոյքներէ խուսափելու համար։

Ահ ու դողերով անցած գիշերներէ ետք՝ ցերեկը իր հետ կը բերէր նորութիւններ Չեկայէն եւ «Ռազմա-Ցեղափոխական» կոմիտէի պաշտօնատուններէն։ Ցանկարծակի պաշարում այս կամ այն թաղամասին մէջ, անծանօթ պատճառներով։ Պաշարում Երեւան քաղաքին, գնդացիրներով եւ թնդանօթներով։ Մերկ սուրերով զինուորներու անցքը փողոցներու մէջէն։ Մասնաւորաբար երիտասարդներէ եւ զանազան բախտախնդիրներէ բաղկացած հայ համայնավարներու սպառնական շարժուձեւերը կատարեալ սարսափի կը մատնէին բնակչութիւնը։ Եւ քանիցս կը կրկնուէին նման խաղեր, որոնց նպատակին կարելի չէր թափանցել։ Հազարաւոր ժողովուրդ նման պաշարողական վիճակի մէջ ժամերով անշարժութեան կը դատապարտուէր փողոցներու եւ հրապարակներու մէջ ցուրտին տակ, նոյնիսկ արգիլուելով իր բնական կարիքն հոգալէ։

Անգամ մը այս բարբարոսական պաշարումը ամբողջ օր մը տեւեց. ժողովուրդը 24 ժամ շարունակ սարսափի տակ ապրեցաւ, եւ վերջէն ընդհանուր բռնագրաւումով՝ թալանուեցաւ, զրկուելով սնունդի իր աղքատիկ միջոցներէն։

Ասոնք խոշոր դէպքեր չէին անշուշտ համայնավարներուն համար, այլ վարժութիւններ միայն, ժողովուրդը «յեղափոխականացնելու», ըմբոստացնելու հին օրերու եւ յիշատակներու դէմ։

Շատ չանցած նոյն բախտին արժանացան նաեւ Հայաստանի մնացած մասերը։ Ուտելիքի, գինիի կարասի եւ առհասարակ ընտանիքի մը անհրաժեշտ ամէն առարկայի բռնագրաւումը օրէնքի կարգ կ'անցնէր։ Համայնավարներն ու կարմիր բանակայինները (Ռուսեր) իրենց այս պարտականութիւններու կիրարկումին մէջ կը կոտրէին բոլոր մրցանիշները։

(2) Ս. ԹԱԹՈՒԼ

---

300 000 ՌՈՒԲԼԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Յունուար 18ին, Աշխատանքի եւ պաշտպանութեան Խորհրդի նախապատրաստական յանձնաժողովը Ռիկովի նախագահութեամբ, ընթացիկ տարուան մէջ, Հայաստանի գաղթականներու տեղաւորման համար յատկացուց 300,000 ր.։ Սովետ կառավարութեան օրէնքին մէջ լրացումներ մտցուած են այն իմաստով, որ Խ. Միութեան ելմտացոյցով պէտք է մատակարարուի այն կոմիտէն, որ միջոցներ ձեռք կ'առնէ Հայաստան գտնուող եւ արտասահմանէն եկող գաղթականներու տեղաւորման համար։

Հայաստանի Հողային Ժ. Կ. Վարչութեան պաշտօնաթերթ մը, այս առթիւ գրած է հետեւեալ յայտարարութիւնը։

«Կարեւոր նշանակութիւն ունի այն հանգամանքը որ այսուհետեւ, հայ գաղթականներու ընդունման եւ տեղաւորման գործին իր վրայ կ'առնէ Միութենական գաղթ. կոմիտէն։ Կոմիտէի այդ նոր յանձնառութիւնը կ'ապահովէ գաղթականներու տեղաւորման նիւթական հիմը։ Այդ տեսակէտէն, յառաջիկայ տարիներուն մէջ կարելի կը դառնայ մեծ չափերով ընդարձակել աշխատանքը։ Գալով այս տարի յատկացուած 300.000 րուբլիին՝ Հող. Վարչութիւնը ծրագիր եւ նախահաշիւ կազմելու վրայ է, զանոնք ներկայացնելու համար գործավարներու խորհուրդին վաւերացման։»

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Աթէնքի «Էթնոս» լրագրին շրջուն թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Իզմիրի շրջանին կացութեան մասին.

— «Վեց տարուան ընթացքին քար մը զետեղուած չէ։ Ոչ մէկ շինութիւն. միայն, վերջին երկու ամիսը վերաշինական աշխատանքի սկսուած է։ Փասփորթէն Բօնաք, Սաման Իսկելէսիէն մինչեւ Պասմահանէ պեղումներ կը կատարուին։ Ճամբաները կը հարթուին։ Առ այժմ նախապատրաստական աշխատանք է կատարուածը։ Քաղաքը պիտի վերաշինուի ֆրանսացի ճարտարապետներու կողմէ պատրաստուած յատակագծի համաձայն։

Անոնց թիւը քսանէ աւելի է ներկայիս Իզմիրի մէջ։

Անդիմադրելի փափաք կ'ունենամ յունական եկեղեցիները այցելելու։ Ս. Ֆօթինիի պատմական եկեղեցին աւերակոյտ մ'է, բոլորովին անճանաչելի։ Թուրքերը տինամիթով զայն քանդելէ առաջ, թանկարժէք առարկաները հաւաքած են եւ զետեղած Իզմիրի միւզէին մէջ, որ չորս տարուան կեանք ունի։

Պուրնովայի եկեղեցիին զանգակատունը որ պատմական մեծ արժէք ունէր, քանդուած է Հռոմէն կանչուած երկրաչափի մը հսկողութեան տակ։ Եկեղեցին մթերանոցի վերածուած է։

Ս. Դիմիտրիոս եկեղեցին ալ զինուորական պիտոյքի մթերանոց եղած է։

Դեռ կան ուրիշ եկեղեցիներ ալ, որոնք Թուրք բարբարոսութեան հարուածներէն զերծ մնացած են։ Եկեղեցական բոլոր սպասները հաւաքուած են։ Գըմբէթները քանդուած, բայց խորանները կը մնան առաջուան պէս։ Սուրբերու պատկերները պատերու վրայ կախուած կը մնան եւ կարծես իրենց նայուածքները այցելուներուն ուղղելով կ'ըսեն.

— Ինչո՞ւ համար այս անիրաւութիւնը գործեցին մեզի նկատմամբ։

Յունական գերեզմանատունն ալ վայրագօրէն կողոպտուած է։ Բոլոր մարմարները, որոնք դրամական արժէք կը ներկայացնէին, վերցուած են։

Թուրք կառավարութիւնը եկեղեցիները կը նկատէ լքեալ գոյք, զանոնք համարելով բանաներու սեփականութիւն։

Կ'ըսեն թէ Մուսթաֆա Քէմալի կողմէ Յունաստանի տրուած հարուածը այնքան մեծ չէ, որքան օրթոտոքսութեան տրուած հարուածները Պապին կողմէ։ Քաղաքին մէջ կը հանդիպինք ըստինկօթ կրող խօճաներու, ռաբբիներու, բողոքական եւ կաթոլիկ եկեղեցականներու, բայց ոչ յոյն քահանայի մը։

Հակառակ որ Իզմիրի մէջ 100է աւելի հելլէն ընտանիքներ կան, իրաւունք տրուած չէ անոնց իրենց կրօնքը դաւանելու։

Անշուշտ, անոնք կրնան ի հարկին սենեակ մը վարձել եւ տաճարի վերածել։ Բայց ուրկէ՞ պիտի գտնեն յոյն եկեղեցական մը։ Պոլսոյ Պատրիարքարանէ՞ն։ Թուրք կառավարութիւնը չարտօներ, որովհետեւ Պոլսոյ բոլոր Յոյները կը նկատէ «էթապլի» եւ արգելք կ'ըլլայ անոնց ճամբորդութեան Թուրքիոյ մէկ քաղաքէն միւսը։

Ներկայ Իզմիրը մօտ 85,000 բնակչութիւն ունի։ Գորտէլիոյի մէջ 7000, Պուրնովա 3000, Այա-Օրիստա 2000 եւ այսպէս։

Առեւտրական կեանք բացարձակապէս գոյութիւն չունի։ Շաբաթ մը մնացի եւ միայն մէկ ճամբորդի շոգենաւ խարսխեց նաւահանգիստը։

Վաճառականութիւնը մնացած է Ծովեզերքին վրայ, միայն օգոստոս, սեպտեմբեր եւ հոկտեմբեր ամիսներուն եռուզեռ կ'ըլլայ։ Թուզի, չամիչի եւ ծխախոտի բերքը Եւրոպա եւ Ամերիկա կը ղրկուի։

Այս գործն ալ տարուէ տարի իր կարեւորութիւնը կը կորսնցնէ եւրոպացի գնորդներու պակասի պատճառաւ։

Այս տարի Այտընի նահանգին ծխախոտի արտադրութեան աննշան մէկ մասը ծախուած է՝ ցած գիներով։ Ծխախոտի երկրագործները բազմաթիւ դիմումներ կատարած են կառավարութեան, որպէսզի բերքը գնէ Ռէժին, բայց ընթացք տրուած չէ։

Ծխախոտի օտար ընկերութիւնները այնքան քիչ գին կուտան որ երկրագործը իր բրած ծախքն անգամ չի կրնար գոցել։

Միեւնոյնը չամիչին համար։ Անգլիա եւ Ամերիկա, որոնք Թուրքիոյ չամիչին գնորդ էին, այժմ իրենց աչքերը դարձուցած են ուրիշ երկիրներ, օրինակ՝ Յունաստան։

Ազնիւ կերպասեղէնի վրայ մեծ գործ կայ Իզմիրի մէջ։ Թրքուհիները կանոնաւորապէս կը հետեւին եւրոպական նորաձեւութեան եւ ամէն եղանակի հագուստ կը փոխեն, իրենց այտերը եւ շրթները կը ներկեն, փուտր կը գործածեն։ Վերջերս մազ կտրելն ալ ընդհանրացաւ։

Նորաձեւութեան մէկ մեծ վաճառատուն կայ, Բաէնօփուլօ եղբայրներունը (ֆրանսացի)։

Կառավարութիւնը բացէ ի բաց կը քաջալերէ կիները։ Անցեալները պարահանդէս մը կազմակերպուած է Իզմիրի կուսակալին հովանաւորութեամբ եւ այրերէն աւելի կիներ ներկայ գտնուած են։

Ժողովուրդին ընդհ. վիճակը գոհացուցիչ չէ։ Մասնաւորաբար գաղթական տարրը երեսի վրայ ձգուած է։

Բոլոր գաղթականները դժգոհ են կառավարութենէն եւ տեղացիները անոնց վրայ գէշ աչքով կը նային։

Իմ ուշադրութիւնս գր… միայն մէկ կէտ։ Այդ գր… րութիւն է։ Կառավարու… կը ստիպէ ծնողները որ… զաւակները վարժարան… նախնական դաստիար… թիւն ստանալու համար։

Մեծ զարկ կը տրուի… թութեան։

Մանաւանդ լատին… տառերու գործածութենէն…

Բացուած են գիշերայի… սընթացքներ, ժողովրդ… դպրոցներ, ընդհանրացնել… մար նոր տառերը։

Ժողովուրդը լաւ աչք… դիտեր լատինական տ… բայց ստիպուած գլուխ կ…

Մասնաւոր խօսակցութ… ընթացքին ինծ միշտ… տրուեցաւ թէ Էնկիւրի… բեւորութիւն չի տար… եւ Իզմիրի, ներքին քա… կան պատճառներով։ Այ… քաղաքներու բնակչութ… համարուի աւանդապա… իթթիհատական։

Քանի մը ամիս առաջ… Բօզքրեոլի ելեկտրակա… րակառքի գծին բացու… տարուեցաւ։

Առաջին անգամն է… մերը ելեկտրական հան… կը տեսնէ։ Իմացայ թէ… քապետութիւնը ծրագիր… րաստած է քաղաքը լ… րելու համար ելեկտրա… թեամբ։

Մեծ Հրակայան մը… շինուի, օտար դրամագլ…

Հելլէն խմբագիրը… կացնէ.

— Ինչ որ կը կա… թերթերու մէջ Թուրքի… ռաջդիմութեան մասին,… նութեան չի համապատա… ներ։ Թուրքիա արդիակա… տութիւն մը ըլլալու… առնուազն 25 տարուա… խատանքի պէտք ունի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵ… ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍԱՐՍԱՓԸ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՍԵՒՑՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ՆԱԽՈՐԴՆԵՐԸ

Հայաստանի համայնավարները այս տարի նորէն համագումար խաղացին մեծ յաջողութեամբ։

«Խորհրդային Հայաստան» թիւ 22 (2285) եւ 23 2286) յունուար 1929) համագումարին տեղեկագրութիւնները կուտայ հետեւեալ խորագիրներուն տակ.— «Անողոք պայքարինք աջ թեքման, հաշտուողականութեան դէմ,— Արմատախիլ ընենք հակայեղափոխական Տրոցկիզմը, — Յանուն բոլշեւիկեան միջազգային գաղափարախօսութեան՝ ազգայնականութեան դէմ»։

Այս խորագիրները որոնք իբր հրամանագիր — նշանախօս թելադրուած էին համագումարին, կը բաւէին ինքնին յստակօրէն տեսնելու համագումարին ելքը։

Մեր թերթերը կը շարունակեն անընդհատ խօսիլ բոլշեւիկեան «սարսափ»ին մասին, բայց դեռ խօսքը չեն ըներ բոլշեւիկներու սարսափին, որ ինչպէս բացորոշ կ'երեւայ համագումարի վիճաբանութիւններէն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է։

Անխնայ պայքար կ'առաջադրեն Դաշնակցութեան քաղաքականութեան եւ կազմին դէմ, քաղաքականութեան դէմ՝ որովհետեւ էապէս համազգային, բխած՝ տառապակոծ, իսկապէս «պրոլետար» ժողովուրդի մը կենսական շահերու գիտակցութենէն, կը մնայ բնորոշ եւ յստակ միակ գիծը՝ բոլշեւիկներու ազգադաւ, շիլ ու ինքնապաշտ քաղաքականութեան հանդէպ։ Ու կազմին դէմ, որովհետեւ բաղկացած ժողովուրդին ամէնէն առողջ, առոյգ ու կորովի տարրերէն, անխորտակելի միակ պ… բոլշեւիկներու անբ… ընթացքին դէմ։

Համագումարի ճ… ները, ամէն անգամ որ գտնեն անդրադառնալու հին ղեկավարութեան… նէութեան, զայն կը գա… մանաւանդ, Դաշնակցութե… իր պայքարի տկարութե… մար։ Անոնցմէ մէկը կ… Հին ղեկավարութիւնը… կազմակերպել լենինեան պ… Դաշնակցութեան դէմ։ Եթ… ցնենք Դաշնակցութեան դ… ուող պայքարը, կը տեսնէ… վերջ տատանումներ, վի… թիւն եւ ո՛չ թէ հաստա… քաւորում (*) ամբողջ… ցութեան համար։

Իսկ Կոմկուսի կողմէ… Կոստանեան իր երկրապա… կոյցին մէջ (իսկական «… պիտոյ» մը, անհրաժեշ… տախօսութեամբ) տեղ մը… Չնայած մեր առաջ կանգն… շոր դժուարութիւններուն,… տարուան մէջ, մեր ընկեր… կան շինարարութիւնը զա… է այնպիսի արագ թափով,… նմանը չէր կրնար երազել… ո՛չ մէկ հարուստ եւ «ամ… պէս» զարգացած դրամա… երկիր»։ Բայց քիչ յետոյ,… նալով իր այս գերուռուցի… տարարութիւնը կը խոստով… Խորհրդային տնտեսութ… շինարարութեան գործի… մենք դժբախտաբար չենք… յաջողութիւններ արձա… Այդ ուղղութեամբ, մենք… ծրագրեր կազմեր ենք,

...նոնք առ այժմ թուղթի վրայ [էն]»:

Իր ունկնդիրներուն շիմոր ակներկներուն առջեւ այս օգապային ալ թողնելէ, մէջ ընդ մէջ ալ անկին ղեկավարները սուցնելէ եւ քանի մը լեզուական ու գաղափարական անպարարութիւններ փորձելէ յետոյ, պէտք կը տեսնէ շեշտելու որ «դաշնակցութեան ռազմաւարութեան» ազգայնականութեան դէմ մեր պայքարը կը մնայ գաղափարական ճակտի կեդրոնական խնդիրը: Ապա կ՚անցնի «դաշնակիզմի եւ այլ թշնամի իտէոլոգներու դէմ» պայքարին:

Ցեսնենք թէ ի՞նչ կեղծ մարգրիտներ կը շարէ փտուկ թելի մը վրայ:

«Դուք գիտէք որ հակախորհրդային կուսակցութիւններու մէջ՝ ամենագլխաւորը Դաշնակցութիւնն է, պէտք է ըսել որ վերջերս, Դաշնակներու գործունէութիւնը որոշ չափով աշխուժացած է: Այդ՝ անմիջական հետեւանքն է կայսերապաշտ երկիրներու աւելի յարձակողական դիրքին՝ հանդէպ Խորհրդային Միութեան եւ դասակարգային պայքարի սրման: Մեր երկրին մէջ, Դաշնակներն ամէն միջոց ի գործ կը դնեն վարկաբեկելու համար Խորհրդային իշխանութիւնը եւ համայնավար կուսակցութիւնը: Անոնք կ՚աշխատին նաեւ վարկաբեկել համայնավար շարժումը արտասահմանի մէջ, գաղթահայ աշխատաւոր զանգուածներու աչքին: Մենք այդ աշխատանքին միշտ հակադրեր ենք ու պէտք է հակադրենք մեր աշխատանքը՝ համայնավար կուսակցութիւններու օժանդակութեամբ՝ Դաշնակցութեան հակայեղափոխական, հակա-աշխատաւորական դէմքը մերկացնելու համար:

«Մեզ պէտք չէ որշփոթեցնեն այն տարակարծութիւններն ու պառակտումները որ գոյութիւն ունին Դաշնակցութեան մէջ: Ի հարկէ, որոշ չափով, անոնք հետեւանք են կազմալուծման այն զարգացման որ կը շարունակուի այդ կուսակցութեան ներսը: Սակայն հիմնականին մէջ, Դաշնակցութիւնը այն ատոմեան րիւրեղացած հակայեղափոխական, ֆաշիստական կուսակցութիւն է, որ այս կամ այն վէճերը Դաշնակներու միջեւ՝ չեն կրնար խոշոր քաղաքական նշանակութիւն մը ունենալ: Տարակարծութիւնները մակերեսային են, յաճախ, նոյն իսկ մտացածին, կարելի է ըսել, որ անոնք հետեւանք են աշխատանքի բաժանման, զոր դաշնակները կը կատարեն գաղթահայութեան զանազան խաւերու տարբեր աւանդութիւնները օգտագործելու համար: Դաշնակցութեան բոլոր հոսանքներու նպատակը մէկ է՝ զինուած պայքար խորհրդային իշխանութեան դէմ: Անոնք այլեւս չեն ալ ծածկեր, ինչպէս կը վկայէ «խաղաղ քաղաքականութենէն» յուսահատած Խատիսեանի յօդուածը: Սխալ կ՚ըլլար կարծել նաեւ թէ Դաշնակներու վէճերը մենշեւիկներու ու մուսավաթականներու հետ՝ կ՚արգիլեն զանոնք ընդհանուր լեզու գտնելէ: Երբ կայսերապաշտները անհրաժեշտ գտնեն, անոնք բոլորը միասին կ՚ըլլան հակախորհրդային ճակատի առաջին շարքերուն վրայ:

Մեր՝ խորհրդային Հայաստանի մէջ՝ Դաշնակցութիւնը կ՚օգտագործէ ամէն մէկ տրամադրութիւն, իր ազդեցութեան փորձօն շրջանակին մէջ առնելով կուլակը (հարուստ գիւղացին), նեպմանը (առեւտրականը), եւ քաղքենիական մտաւորականութեան մէկ մասը: Մեր կուսակցութիւնը պէտք է աչքի առաջ ունենայ այդ վըտանգը, սրէ իր պայքարի զէնքը անոր դէմ:

«Կարելի չէ իհարկէ աչքէ հեռացնել ուրիշ հակայեղափոխական հոսանքներն ալ: Տրոցկիական տրամադրութիւններու որոշ զարգացումը փաստ է, մանաւանդ Երեւան համայն.. միութեան շրջանակին մէջ: Իսկ չէ՞ որ տրոցկիզմը ինչպէս եւ այլ հակայեղափոխական խմբակները, վերջին հաշուով կը հետապնդեն այն նպատակը, ինչ որ Դաշնակցութիւնը:

«Որո՞նք են մեր միջոցները հակայեղափոխական գաղափարախօսներու դէմ պայքարի գործին մէջ: Նախ եւ առաջ մեր գաղափարախօսական պայքարը, որ պէտք է մեր աշխատաւորութեան յետամնաց տարրերը գնէ միջազգայնութեան ճամբուն մէջ: Անոնք կրնան գերի իյնալ ազգայնականութեան ձեռքը, որու թոյնէն պէտք է վերջապէս ազատագրուին: Եւ երկրորդ միջոցը, ինչպէս բոլորին յայտնի է, մեր պետական քաղաք. վարչութիւնն է (Չեկան) որ անողոք պայքար կը մղէ գործօն հակայեղափոխութեան բոլոր տեսակի փորձերուն դէմ»:

Թէ Դաշնակցութիւնը ի՞նչ չափով հակայեղափոխական է, ֆաշիստական, կամ ինկած կայսերապաշտ հոսանքներու ազդեցութեան տակ: Վիճելի հարցեր են, ու բոլշեւիկը որ չի հաւատար Դաշնակցութեան մասին կազմալուծման, ներքին պառակտումի, տարակարծութեան լուրերուն, գիտէ թէ սուտ են իր որակումներն ու վերագրումները:

Այս հաստատելէ յետոյ, կարդացէք անգամ մըն ալ բոլշեւիկեան զէկոյցը Դաշնակցութեան մասին եւ ըսէք թէ Դաշնակցական մը կրնա՞յ աւելի լաւ գովեստներ հիւսել իր կուսակցութեան մասին: Դէմ դէմի են երկու տեսակէտներ, մէկը մերը, ապրելու կենսական, բնազդական պահանջի մը իբր տեսաբանութիւն, միւսը՝ բոլշեւիկեանը, եկամուտ, արուեստական, ոճրապարտ խաղ մը՝ մարդկային գլուխներու վրայ: Եթէ այդ խաղին սէրն է որ ձեկայի արիւնոտ ձեռքերով պիտի տեղաւորեն «մեր աշխատաւորութեան յետամնաց տարրերուն» սրտին մէջ, կարճ խօսք մը միայն կրնանք ըսել, խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ եւ հպարտութեամբ: — Վստահ ենք անոնց հայու ողջմտութեան վրայ:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԿՈՉ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ.— Յունուար 27ին կազմուեցաւ Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի Անիէռ-Պուա-Քօլոնպի մասնաճիւղը:

Ա. Ե. Հ. Կ. խաչը զուտ բարենպատակ հիմնարկութիւն մըն է եւ նպատակ ունի պայքարիլ այլասերման, հիւանդութեանց, ինչպէս նաեւ մանուկներու փտառողջ դաստիարակութեան դէմ: Արդ, այս սրբազան ու խիստ կենսական նպատակը զարգացնելու համար անշուշտ արուարձանիս արտաճառաչ հայութեան բարոյական ու նիւթական օժանդակութեան կը կարօտինք:

Ո՞վ հայ ծնողք, որքա՞ն ցանկալի է մեզ համար ունենալ առողջ կազմով, առողջ մտքով եւ առողջ տրամաբանութեան տէր զաւակներ, որոնք կարենան դիմագրաւել այլասերման ահաւոր վտանգին որ կը սպառնայ նոր սերունդին:

Նորակազմ մասնաճիւղը մասնաւոր յանձնախումբեր կազմելով, պիտի դիմէ անխտիր բոլոր հայրենակիցներուն, անդամագրելու եւ ինքնաբուխ նուէրներ ստանալու համար:

Հայրենակիցներ, գործին յաջողութիւնը կախում ունի ձեր բարեացակամութենէն: Ձեզմէն գոհաղութիւն մը ամենամեծ արդիւնքը պիտի տայ:

Առժամեայ վարչութիւն

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԿՐԹԱՍԻՐԱՑԸ» ՃԱԿԱՏԱԲԱՑ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ.— «Յառաջ»ի 12 փետրուար թիւին մէջ կարդացի «Պատանի» ստորագրութեամբ, եւ «Նախ ձեր աչքի գերանը» խորագրով թղթակցութիւն մը:

Պարոնը կը գրէ թէ Մալաթիոյ Կրթասիրաց ընկերութեան Սէն Շամոնի մասնաճիւղը, 1928ի շրջանին 12 հազար ֆրանք ղրկած է Ամերիկա եւ բաժին չէ հանած գաղութի կրթական ձեռնարկին: Ուրկէ՞ իմացաք այդ լուրը: Այդչափ դիւրի՞ն է այդպիսի գումար մը հանել այս գաղութէն:

Երկրորդ՝ «Կրթասիրաց»ը ո՛չ մէկ ատեն՝ նպատակ է ունեցած միայն իր հայրենակիցներու կրթական գործին զա՛րկ տալու: Ընկերութիւնը 25 տարիէ ի վեր կը գործէ ընդհ. հայութեան համար 1922ին, երբ Մալաթիոյ հայ նոր սերունդը, հազիւ ճողոպրած թուրք ճիրաններէն, ինքզինքը Սուրիոյ ափերը գտաւ, Կրթասիրացն էր որ ձեռք կարկառեց: Պատսպարանի եւ այլն պիտոյքները հոգալէ յետոյ բացաւ դպրոց մը, ուր 200-250 երկսեռ աշակերտներ կը դաստիարակուէին, մէջն ըլլալով ո՛չ Մալաթիացի աշակերտներ ալ:

Գալով Սէն Շամոնի կրթասիրացի մասնաճիւղը պ. տրաստ է կրթական գործին աջակցելու, պայմանաւ, որ իր կողքին գտնուած միւս միութիւններն ալ թեւ ու թիկունք հանդիսանան: Օրինակ առէք Լիոնէն:

*** Երկու խօսք ալ Հօկի Վարչութեան:

«Յառաջ»ի 880 թիւին մէջ, այդ վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ «որ եւէ նամակ եւ հետեւաբար Սէն Շամոնէն գրութիւն մը անպատասխանի ձգած չէ»:

Հապա որո՞ւ հասցէին ղրկուած է 6 դեկտ. 1928 թուակիր նամակ մը, եւ 25 դեկտ. 1928 նամակ մըն ալ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան, որոնք անպատասխանի մնացած են:

«Երիտասարդ»

ՄԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

*** Անգլիական Հնդկաստանի մէջ 32 լեզուներ կը խօսուին:

*** Լոնտոնի ոստիկանութիւնը 450.000 մատի նշաններ պահած ունի:

*** Դամասկոս կանգուն մնացած ամէնէն հին քաղաքն է:

*** Չինարէնի մէջ «պապա» «մամա» բառերը նոյն նշանակութիւնը ունին ինչպէս եւրոպական լեզուներու մէջ:

*** Մարդկային ձայնը 44 զանազան մկաններու շարժումէն յառաջ կուգայ:

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հօկի կեդր. վարչութիւնը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալ տեղեկութիւնը.—

Հօկի ֆրանսայի կեդր. վարչութիւնը՝ ՀՕԿի արտասահմանեան պատուիրակութեան միջամտութեան եւ խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան բարեացակամ կարգադրութեան շընորհիւ, իրաւունք ստացած էր 100 ընտանիք ղրկելու երկիր:

Ասոնց առաջին խումբը, որ կը բաղկանայ 71 անձէ, փետր. 12ին մեկնեցաւ, «Աստեր» շոգենաւով, Մարսէյլէն Պաթում:

Մեկնողները, որոնք ընդհանրապէս արհեստաւորներ, շերամապահներ, ծխախոտամշակներ եւ այլն են, իրենց հետ կը տանին զանազան ապրանքներ, իրեր եւ գործիքներ, իրենց արհեստներուն վերաբերեալ, որոնք մաքսէ զերծ պիտի ըլլան:

Հօկի ֆրանսայի կեդր. վարչութեան կողմէ ներգաղթողներուն տրուեցան ինքնութեան թուղթեր, որոնց վրայ Ս. Խ. Հ. Միութեան փարիզի հիւպատոսարանը տուաւ հաւաքական անցագիր:

ՀԱՅ ՄԸ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Անցեալ դեկտ. 2ին, Ֆիլատելֆիոյ մէջ, (Ամերիկա) Բ. Յարութիւնեանի սպաննած էր Պօղոս Գաբուսուզեանը:

Ֆիլատելֆիոյ եղեռնադատ ատեանին առջեւ Յունուարի 16 եւ 17 ին, երկու օր տեւող դատավարութենէ մը վերջ, երդուեալներս շուրջ երկու ժամ տեւող քննութենէ եւ խորհրդակցութենէ ետք. տուին իրենց որոշումը — Բարունակ Յարութիւնեանը՝ որպէս առաջին աստիճանի մարդասպան, պահանջելով մահուամբ պատժուիլը: Դատաւորը, սակայն, պէտք տեսած է նոր դատավարութեան մը, ուր պիտի տրուի վերջնական վճիռը:

ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒԸ

Մարդկութեան թուականը դեռ ստոյգ չէ ճշդուած, բայց թիւը հաշուողներ կան: 1910ին 1600 միլիոնի բնակչութիւն մը կը ծանրանար երկրի վրայ, իսկ այսօր, հակառակ պատերազմներուն եւ այլ մահացու աղէտներուն, թիւը բարձրացած է 2 միլիառի, այսինքն հարիւրին 24 համեմատութ. ամբ: Այս ընթացքով, կէս դար յետոյ տուն շինելիք տեղ չպիտի գտնուի աշխարհի մէջ:

Միայն մեր խեղճ Հայաստանի թիւն է որ հակառակ ծնունդներու յարաճուն բազմութեան, կը նուազի...:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ.— Հարուստ փարիզուհի մը մեկնած էր Նիս, ուր կը մնար 20 օրէ ի վեր, պանդոկի մը մէջ: Իր ամուսինը որ Փարիզ կը մնար, անցեալ շաբթու մեկներ էր Նիս, հետը տանելով կնոջը գոհարեղէնները, մէկ միլիոն ֆրանք արժէքով: Տիկինը անոնցմով պձնազարդ՝ պիտի երթար այն պարահանդէսին որ կը տրուէր ի պատիւ Եւրոպայի 13 գեղուհիներուն: Պարահանդէսէն յետոյ, ամուսինը դարձեալ պիտի առնէր գոհարեղէնները եւ պիտի վերադառնար Փարիզ: Այսպէս որոշեցին ու գացին ճաշելու, գոհարեղէնները ձգելով պանդոկի իրենց սենեկին մէջ: Երբ կուշտ ու կուռ ճաշելէ յետոյ, վերադարձան, սարսափով նշմարեցին որ, գոհարեղէններու պայուսակը անհետացեր էր: Քիչ յետոյ պայուսակը միայն գտնուեցաւ պանդոկին գործարանին մէջ:

ՀՐԱՒԷՐԷՆ ՑԵՏՈՑ.— Վիլմոնպլի մէջ բնակող այր մը եւ կին մը, կիրակի իրիկուան համար ճաշի հրաւիրեր էին իրենց մէկ բարեկամը, որ ժամանակին ներկայացաւ. բայց տան դուռը գոց գտաւ: Զարկաւ ու զարկաւ. բացող չկար: Կասկածելով լուր տուաւ ոստիկանութեան որ խորտակեց տան դուռը ու ներս մտաւ: Օդային կազի ծանր հոտ մը բռնած էր ամբողջ տունը: Սենեակներէն մէկուն մէջ, այր ու կին անշարժ ինկած էին: Կարճ քննութեամբ հաստատուեցաւ որ խոհանոցին օդային կազի ծորակը բաց մնացեր էր եւ այդ պատճառով ալ, այր ու կին անշնչացեր էին: Խոհանոցին մէջ գտնուեցան նաեւ տան շանն ու կատուին դիակները:

ԱՆԱՐԱՏ ՑՂՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀ. — Վանքուվրի մէջ (Ամերիկա) խեղդուած գտնուեցաւ 20 տարու արուեստագիտուհի մը: Ոճրագործն է անոր նշանածը որ խոստովանեցաւ: Երազին մէջ տեսեր էր Աստուած որ իրեն յայտներ էր թէ իր նշանածը պիտի յղանայ նոր Քրիստոս մը: «Չեմ գիտեր աւելցուց: Ի՞նչ անցած դարձած է Աստուծոյ եւ նշանածիս միջեւ, բայց վստահ եմ թէ Աստուած կը սիրէ նշանածս»:

Քսաներորդ դարու այս նախանձոտ Յովսէփը բանտն է: Հաւանաբար հիւանդանոց դրուի:

ՖԱՔԻՐ Թաճրա պէյ Նիսէն կը հեռագրէ թէ չորս ամիսէ ի վեր ֆրանսայէն դուրս չէ ելած, հետեւաբար շինծու է Էնթրանսիժանի հաղորդած լուրը թէ Զաղրէպի մէջ ներկայ եղած է աճպարարական փորձի մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

(Ձայնը կը խեղդուի. հեծկլտուք մը կը զսպէ. Գուրգէն անհուն գորովով կը սեղմէ զայն կուրծքին):

Ա՛հ, որքա՛ն լաւ է այսպէս գիրար հասկնալ, նոյն ցաւով լալ, իրարու փարած, շունչ շունչի, աչք աչքի. սեղմէ գլխս կուրծքիդ, աւելի՛, աւելի՛. այդպէ՛ս. որքա՛ն լաւ է. կը զգամ թէ տաքութիւնդ մարմինէս կը թափանցէ լոյսի շառիղներու պէս. որքա՛ն լաւ է այսպէս. բայց ինչո՞ւ կը սարսռաս..., ա՛հ. տե՛ս, սրտիդ զարկը կը սեմ. կ՚ուզե՞ս համրեմ... մէկ... երկու... երեք...

ԳՈՒՐԳԷՆ.— (Մտատանջ). Երբեք քեզ չէի տեսած այսքան սարսուռն, այսքա՛ն հաղորդական... այն օրէն ի վեր...

ՇԱՔԷ.— Այն օ՛րը...

ԳՈՒՐ.— Անցեալ մայիսին...

ՇԱՔԷ.— (Երազուն, յափշտակուած). Այգիին մէջ... լուսնի լոյսով...

ԳՈՒՐ.— Մեղմ զեփիւռ մը... կանանչի բարկ հոտեր...

ՇԱՔԷ.— Աւազանին քով, ուռիներու ստուերին տակ. ա՛հ, կը յիշեմ, որքա՛ն տխուր էիր, որքա՛ն վհատ. ձայնդ կը դողդղար, սարսուռով կը խօսէիր, հատիկ հատիկ, մեղմ, շշունջով. ա՛հ կը յիշեմ, ամէն ինչ սեւ կը տեսնէիր եւ յանկարծ, ի՛նչ ըրիր, կը յիշե՞ս...

ԳՈՒՐ.— Մէկէն դադրեցայ խօսելէ, չկրցայ...

ՇԱՔԷ.— Երկա՛ր գլխս դիտեցիր եւ յետոյ... ա՛հ...

ԳՈՒՐ.— Թեւերուս մէջ նետուեցար, յուզուած, սարսռուն, փղձկուն...

ՇԱՔԷ.— Ու համբուրեցի՛ր... համբուրեցի՛ր... ա՛հ... (Կուլայ)

ԳՈՒՐ.— Բայց ինչո՞ւ կուլաս, ի՞նչ կայ...

ՇԱՔԷ.— Չե՞ս տեսներ, չե՞ս զգար թէ ինչ կայ...

ԳՈՒՐ.— Բայց...

ՇԱՔԷ.— Այդ յուզումը մեռաւ, կը հասկնա՞ս. այդ երջանկութիւնը, այդ յափշտակութիւնը մեռա՛ն, մեռա՛ն, ինչ որ կար անմեղ, միամիտ. խանդավառ մեր հոգիներուն խորը...

ԳՈՒՐ.— Ո՛չ, ո՛չ...

ՇԱՔԷ.— Ինչո՞ւ առաջուան պէս չենք ժպտիր ուրեմն, զոհ, զուարթ, ամբողջ դէմքով, ինչո՞ւ առջի պէս չենք խնդար ազատ շռինդով... հէ՞. չենք կրնար, ինչո՞ւ. գիտենք, բայց կ՚ամչնանք ըսելու, բառերու սարսափը կապեր է մեր լեզուները..., այդ օրերը ալ չեն գար...:

ԳՈՒՐ.— Կուգան, Շաքէս, հաւատա՛ կուգան. նորէն կ՚ուրախանանք. իրարմով ապրելու երջանկութիւնը նորէն կը լեցնէ մեզ օր մը, չէ՞ որ մենք ալ կը ճանչնանք վայելքի քաղցրութիւնները եւ գիտենք կեանքի խորհուրդով մը արթննալ...

ՇԱՔԷ.— Ո՛չ, քեզի կ՚ըսեմ թէ չեն գար. մեռա՛ւ աղուոր անցեալը. երազը՝ որ վարդի կոկոնի պէս կը սկսէր բացուիլ մեր սրտերուն մէջ, չքեղ, բուրումնաւէտ. մեռա՛ւ, մեռա՛ւ. չե՞ս զգար թէ ամէն յոյս կուլայ եւ ապազան դամբանի կը նմանի. զարդարէ զայն որքան կ՚ուզես. միշտ դիակ պիտի հոտի:

(Ցանկարծ յուսավառ, խանդոտ)

Բայց, կ՚ուզե՞ս փախինք այս գերեզմանէն, Գուրգէ՛ն. փախինք՝ եւ անմիջապէս. կրնա՛նք. վաղը ուշ է. տար գլխս, հեռացուր գլխս ասկից, ապրելու այս վախէն, փլած տուներէն, այս ջարդուած քաղաքէն. հեռի՛, հեռի՛. լեռներու կատարը, քարայրէ քարայր, որջէ որջ, ի՛նչ փոյթ թէ ճամբան փշոտ ըլլայ, քարոտ, վտանգաւոր. կը բաւէ որ իրարու համար ապրինք, իրարմով, մենք մեզի, ազատ մեր սրտերուն մէջ, ազատ օտար ամէն կապէ ու կապուած միայն իրարու...

Գուրգէնի ձեռքերէն բռնած կը քաշէ դէպի դուռ. Գուրգէն ձգած է ինքզինքը:

Ա՛հ, քաջ Գուրգէնս, ի՛նչ լաւ պիտի ըլլայ այսպէս. անխռո՛վ, ազատ, մենք մեզի..., շո՛ւտ, շո՛ւտ...

Գուրգէնի դէմքին վրայ յոյսի եւ կորովի նշոյլ մը կը նշմարուի. կ՚առնէ զայն թեւերուն մէջ ու մեղմօրէն կ՚ուղղուին դէպի դուռ:

երթանք պատրաստուինք. ժամանակ չկայ տնտնալու. անմիջապէս. վաղը ուշ է, երբ... անիկա... նորէն կուգայ...

Հասած են արդէն դրան մօտ, երբ վերջին խօսքը կը ցնցէ Գուրգէնը որ կանգ կ՚առնէ:

ԳՈՒՐ.— (Արդէն մռայլ) Ա՛հ, անիկա՛...

ՇԱՔԷ.— Կը տեսնե՞ս ուրեմն, է ատեն չկայ վարանելու. շուտ Գուրգէն, շո՛ւտ, երթանք, երթանք...

ԳՈՒՐ.— Անիկա՛... ա՛հ, անիկա՛...: Զար սատանայ. բայց մտածենք պահ մը, ո՞ւր կրնանք երթալ, ո՞ւր փախչիլ, ո՞ր քարին գլուխ զարնել, հէ՛... քաղաքէն դուրս չելած, արդէն ինկած պիտի ըլլանք վիրաւոր եղնիկներու պէս... ա՛հ... ա՛հ...

(Շաքէ սկսած է հիասթափիլ)

Անիկա՛... գիտե՞ս ով է անիկա... մէկ մարդ մը չէ, անձ մը չէ. հսկայ հոգի մըն է, ամենակալ, անտես, որ անվերջ ճամբաներու երկայնքին՝ վայրագութեան իր աղեղներն է լարած ու կը հարուածէ անխնայ, միշտ կռնակէն, ա՛հ, անձ մը չէ ան, այլ առասպելեան հրէշի մը բիւր հիւլէները ցրուած՝ տարրերուն մէջ իսկ, թունաւոր, մահացու. համատարած անտես թաթ մը որ փոսեր կը լեցնէ ողջ մարմիններով ու վրան հեգնանքի խաչեր կը կնքէ. ցուրտ մը որ արիւն կը խմէ ու գինով հեշտանքի ճիչեր կ՚արձակէ, ա՛հ, անիկա՛... դուն տեսե՞ր ես անիկա, ապրե՞ր ես անոր թանձր սարսափը...

(Յուսաբեկ՝ կը նստին).

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

նոյն ճամբայ պիտի ելլեն յայտնի օդանաւորդ Տիէօտոնէ Քոսթ, Քոտոս եւ Պէլոնթ։ Իրենց ծրագրած առաջին հանգրուանն է Տրիպոլիս ուր երկու ժամ մնալէ վերջ պիտի ուղղուին դէպի Գահիրէ։ Օդանաւին անունն է Տրակոն տ'Աննամ (Աննամի վիշապը)։

.˙. Երկու օդանաւներն ալ կը փորձեն թղթատարական կանոնաւոր սպասարկութիւն մը հաստատել Ֆրանսայի եւ Հնդկաչինի գաղթավայրին միջեւ։ Քոսթ իր հետ կը տանի 90 քիլօ ծանրութեամբ նամակներ։

Ուրիշ դ՛կտատոր պիտի յաջորդէ տը Րիվէրայի

Մատրիտէն հասած լուրերու համաձայն, զօր. Փրիմօ տը Րիվէրայի դիկտատորական կառավարութիւնը ծանր տագնապ մը կ'անցունէ։ Երէկ գրեցինք Ալֆոնս ԺԳ. թագաւորին հետ իր տարակարծութիւնը ընդհ. ներուժի մասին։ Սակարանին մէջ փէզէթան 12 կէտի անկում ունեցած ըլլալով, թագաւորը կ'ուզէ օր առաջ փրկել կացութիւնը՝ նոր կառավարութիւն մը կազմելով։

Երկու օրէ ի վեր նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ կը գումարէ։ Անկողնէն հանուելով այդ նիստին կանչուեցաւ նաեւ ելմտական նախարարը, որ հիւանդ էր։ Թագաւորը վարչապետութիւնը առաջարկեց իր անձնական պահակախումբին հրամանատար զօր. Պէրէնկէրի, որ մերժեց։ Յետոյ խորհրդակցեցաւ ելմտ.նախարար կոմս Մաուրայի տղուն հետ։ Թագաւորը նոյնպէս բանակցութեան մէջ է Վատիկանի սպանհական դեսպան մարքիզ Մաքրազի հետ, որ հաւանաբար պիտի ընդունի յաջորդել զօր. տը Րիվէրայի։

Ջիուտատ-Րէալի և Վալէնցիայի ապստամբներուն դատավարութիւնը գրեթէ վերջացած է. շատ քիչ վճիռներ պիտի տրուին այն ալ թեթեւ պատիժներով։ Իսկ եթէ դահլիճը փոխուի, ընդհ. ներում պիտի շնորհուի։

Նախկին վարչապետ Սանչեզ Կուէրրա տակաւին Վալէնցիայի նաւահանգիստին առջեւ թնդանօթակիրի մը մէջ կալանաւոր կը մնայ, կէս-ազատ վիճակի մէջ։ Իր տան մէջ հսկողութեան տակ առնուեցաւ նաեւ խորհրդարանի նախկին նախագահ Միկէլ Վիլլանուէվա, 78 տարեկան, որուն տունէն կարգ մը փաստաթուղթեր գրաւուեցան։

Խնայողութեան շաբաթ Մոսկուայի մէջ

Մոսկուայի կառավարութիւնը կալինինի բերնով կոչ մը ուղղեց խորհրդային բոլոր հանրապետութեանց, որպէս զի ժողովուրդը երկու շաբաթ խնայողութեամբ ապրի։ Իւրաքանչիւր աշխատաւոր, պաշտօնեայ կամ բանուոր երկու շաբաթուան ընթացքին պարտաւորուած պիտի ըլլայ խնայել իր օրավարձին 100էն 10ը եւ պետութեան յանձնել զայն։

Այս ձեւով կը յուսան 200 միլիոն րուբլի հաւաքել։

Աֆղանիստանի կռիւները կը շարունակուին

Նախկին թագաւոր Ամանուլլահ ջանքեր կը թափէ 20.000 հոգինոց բանակ մը կազմակերպելու եւ կարելի եղածին չափ շուտ Քապուլի վրայ քալելու համար։ Իր օդանաւերէն մէկ քանին մայրաքաղաքին վրայ սաւառնելով ձգեցին թռուցիկներ, որոնց մէջ կ'ըսուի թէ Քապուլ պիտի ռմբակոծուի եւ կը հրաւիրէ իր հաւատարիմները՝ անմիջապէս միջոցներ ձեռք առնել ռումբերուն դէմ պաշտպանուելու համար։

Միւս կողմէ Էմիր Հապիպուլլահ երբեք տրամադիր չէ սպասելու որ Ամանուլլահ յարձակի իր վրայ եւ ծրագրած է քալել Քանտահարի վրայ։ Զինք սակայն արգելք կ'ըլլայ զինուորական լայն շարժումներու եւ հարկ պիտի ըլլայ սպասել մինչեւ մարտ։

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Ղիլզայի եւ Ախմէզան ցեղախումբերը, որոնք Քապուլի, Քանտահարի եւ Ճէլալապատի միջեւ կը բնակին, իրենք-զիրենք անկախ հռչակած են եւ չեն հպատակիր ո՛չ Քապուլի, ոչ ալ Քանտահարի։ Ճէլալապատի շրջանին մէջ զինեալ կռիւներ սկսած են Խուժի, Շինուարի եւ Մոհմանտի ցեղախումբերուն միջեւ։ Քապուլի մէջ սովն ու աւազակութիւնը կը շատնան։

.˙. Մոսկուայի նախկին Թուրք դեսպան Վասըֆ պէյ Օտեսայէն Պոլիս հասնելով յայտարարեց թէ Ամանուլլահ թագաւորը մօտ օրէն գահին պիտի տիրանայ դարձեալ։ Պոլսէն դէպի Օտեսա ճամբայ ելան 60 աֆղան սպաներ, որոնք փորձի շրջան մը կ'անցնէին թրքական բանակին մէջ։ Ասոնք Ռուսիոյ ճամբով պիտի երթան միանալ Ամանուլլահի բանակին։

.˙. «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Աֆղանիստանի Թուրք Զինուորական Մարմնի սպաները Թուրքիա կը վերադառնան։

Բելուճիստան խաղաղած

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ ապստամբապետ Մուհամմէտ Խան, որ Բելուճիստանի լեռները ապաստանած էր, հեռագրով ներում խնդրեց Րիզա Շահէն, յայտնելով թէ կանոնաւոր բանակին պիտի յանձնէ աւստրիական թնդանօթ մը։

Շահը ներում շնորհեց։

Այս հպատակութենէն վերջ, Բելուճիստանի խաղաղեցումը վերջնապէս ապահովուած է։

Պոլսոյ պելժ դրամատան հաշուեյարդարը

Պոլսոյ պելժ դրամատունը փետրուար 1էն սկսեալ իր գործառնութիւնները դադրեցուցած է եւ հաշուեյարդարը կը կատարուի։ Դրամատունը այս պարագան յայտարարած է յատուկ շրջաբերականով մը որ, սակայն անորոշ է եւ ստորագրութիւն ալ չի կրեր։

Փակուած դրամատան մօտ գտնուած աւանդ գումարը 6 միլիոն ոսկիի կը հասնի։ Հաշուեյարդարի գործողութիւնը վեց ամիս պիտի տեւէ եւ դրամատան հետ հաշիւ ունեցողները այդքան ատեն պէտք է սպասեն։

Պանք Պելժ Պելճիքայի ամէնէն մեծ դրամատունն է եւ բազմաթիւ մասնաճիւղեր ունի Միջերկրականի ծովեզերեայ քաղաքներուն մէջ։

.˙. «Ագշամ» կը գրէ թէ պելժ դրամատան տնօրէններէն Պ. Օրկանեան (.°), դրամատան հաշուեյարդարին առթիւ բարուք ծառայութեան վկայական մը առած եւ Փարիզ գացած էր։

Վերջերս, սակայն, կը գրէ նոյն թերթը, քննութեանց ընթացքին Պ. Օրկանեանի հաշիւներուն մէջ 56,000 ոսկիի բաց մը երեւան ելած է։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Ռիւ Շոր, Bon Théâtreի մէջ։

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն, եւայլն։

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբին կողմէ,

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ ցոլս պիւֆէ։ Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆր.

ՀԱՆԴԷՍ-ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուրի մասնաճիւղին կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 3ին 5, Place Nationale

գեղարուեստական ձոլս բաժին

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ։

2 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

„ԱՆՁՐԵՒ"Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 Ֆր.։ Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէն 25 ֆրանք։ փոստի ծախք չկայ։ Դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St. Martin. PARIS (10e).

ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի «Ռոստոմ» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple։ Մէթրօ՝ Belleville։ Զեկոյց եւ ընտրութիւն։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Շավիլի Արղութեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 28 Rue Anatole France, Chaville, Մոնփառնասի կայարանին դիմացը։

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Café de la Comèteի սրահը, 122 Cours Lafayette.

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Քրիստափոր, Կուկունեան, Քեռի, Կայծակ, Դժոխք, Վրէժ, Ջաւարեան եւ Արամ խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թաղապետարանի մատենադարանը։ Անդամատոմսով ներկայանալը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ընկ. Ճանկէօզեանի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Պատ. միութեան հրապարակային դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին գրադարան ընթերցասրահին մէջ։ Կը նախագահէ ընկ. Ա. Աբոեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՑՈՒՑԱՍՏԵՍ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԼՆԹԱՑՔԸ

վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Չէյթունցի Արամ Գարաճեան 22 տարեկան, որ տարի մը առաջ կը գտնուէր Քըքինիոյ (Աթէնք) Զափահաս Որբերու Տունը։ Իմացնել՝ Ղազարոս Խրիմեանի 79 Rue Rovigo, Alger, Algérie.

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըբութեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուկ Բաթըբութեան։ Մելիտոն դերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923-1924)։ Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

— Շապին Գարահիսարցի Պայծառ Սամուէլեան կը փնտռէ իր եղբայրը Արմենակ Սամուէլեան 35 տարեկան, որ 1927ին կը գտնուէր Մարթիկ (Ֆրանսա)։ Իմացնել՝ Baïsar Samouelianի, 159 Rue Challemel Lacour, Lyon, France.

— Կէյվէ Էշմէ գիւղացի Տիկ. Սիրանուշ Սարգիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սուրէն Բապատայեանը։ Կը կարծուի թէ Տրամա (Յունաստան) կը գտնուի։ Իմացնել՝ Յակոբ Սարգիսեանի, Trabos 16, Combes par Aubin, Aveyron, France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Տարսոնցի Տիկ. Մաքրուհի Պաղչէճեան կը փնտռէ իր զաւակը Վահան Պաղչէճեան, որ անհետացած է Իզմիրի աղէտին։ Կը կարծուի թէ Արտասահման կը գտնուի։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Mr. Agop Agulian, Maison Argentano, Traverse la Gramère, La Valbarelle, Marseille, France.

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ կը փնտռէ Կովկաս հրատարակուած իր երկերը՝ փոխարժէքով կամ իր նոր հատորներու փոխանակութեամբ՝ Դիմել «Յառաջ»ի։

Օգտուեցէք առիթէն

Մէկ ոտքով ըլլալուս պատճառաւ կը ծախեմ ԱԳԱՐԱԿՍ որ կը պարունակէ 4000 մեթր հող, 3 վայրկեան հեռու թրամուէյէն, 11 խոզնոց, 4 հաւնոց, 9 նապաստակնոց, այգի, պտղատու ծառեր, ջուր եւ երկու սենեակներ։ Այս ամէնը 32,000 ֆրանք կանխիկ։ Դիմել՝ Mutilé Arménien, Bar Terminus, La Bourdonnière, Marseille.

ՕՐԱՑՈՅՑ

1929

Ս. Փ. ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ, Կ. ՊՈԼԻՍ

ԳԻՆ՝ 5 ՖՐԱՆՔ

Ստանալու համար դիմել՝ Agopian Nubar, Librairie, 191 Cours Lafayette, LYON.

մեծաքանակի համար զեղչ

Բացարձակապէս կանխիկ

IMPRIMERIE - MASSIS - E...

208bis, Rue Lafayette Par...

Le Gérant: E. SOUVIG...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

21 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 887 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Երէկ «Խորհրդային Հայաստան»էն արտատպեր լինք լուր մը՝ ներգաղթի գործին կազմակերպութեան մասին։

Այս մանուածապատ շարադրութենէն կրցանք հասկնալ երկու բան, —

1.— Յունուար 18ի ժողովին մէջ, Մոսկուայի Աշխատանքի Պաշտպանութեան Խորհուրդի Նախապատրաստական Յանձնաժողովը, գումարուած՝ Ռիկովի Նախագահութեամբ, որոշեր է 1929ին 300,000 րուբլի յատկացնել Հայաստանի գաղթականներու տեղաւորման համար. (30,000 ոսկիլին)։

2.— Այսուհետեւ հայ գաղթականներու ընդունելութեան և տեղաւորման գործը կը ստանձնէ Միութենական Գաղթ. կոմիտէն, եւ ծախքերը պիտի մատակարարուին Խորհրդային Միութեան եկմտացոյցէն։

Առայժմ դժուար է ճշդել, — այս նոր կարգադրութիւնը պիտի դիւրացնէ՞ ներգաղթի գործը, թէ աւելի պիտի բարդացնէ զայն, պիրկ եւ իշխանասաստ կեդրոնացումով։ Եթէ հաւատանք Հայաստանի Հողային գործավարութեան մէկ պաշտօնատարին խօսքերուն, Մոսկուայի նոր յանձնառութ[illegible] շնորհիւ, «յառաջիկայ տարիներուն կարելի պիտի դառնայ մեծ չափերով ընդարձակել աշխատանքը»։

Երանի՜ թէ։ Նոր կարգադրութեամբ, «անկախ եւ ազատ» Հայաստանը կը կորսնցնէ տարրական իրաւունք մը եւս, — հայրենիքին զաւակները ուզածին պէս ներս առնելու եւ տեղաւորելու իրաւունքը։

Բայց մենք սիրով պիտի համակերպէինք այդ զրկանքին ալ, եթէ վստահ ըլլայինք որ, Մոսկուան իր ձեռքն առնելով հայ գաղթականներու ընդունելութեան եւ տեղաւորման հոգը, կը ձգտի անկեղծօրէն լուծել այդ կենսական խնդիրը։ Ինչպէս որ շնորհակալ պիտի ըլլայինք, եթէ միեւնոյն կեդրոնացումով՝ լուծէր ներքին սահմաններու խնդիրը, իր իսկ նախաձեռնութեամբ եւ Հայաստանի կցէր Կարսն ու Սուրմալուն, հոգ չէ թէ կարմրադրօշ կարգու սարքով։

Գաղտնիք չէ,— առանց այս կարգադրութեան ալ, Մոսկուան է որ կը տնօրինէ Հայաստանի բախտը, առուի մը շինութեան ծրագրէն մինչեւ մասնագէտի մը անցագրի գործողութիւնը։ Երեւանը պարզ գաւառապետութիւն մըն է, եթէ ոչ ոստիկանական տեսչութիւն մը, որ հրամանները հաւատարմօրէն եւ յաճախ չափազանց եռանդով գործադրած ատեն, պարբերաբար թելադրութիւններ ալ ներկայացնելու քաջութիւնն անգամ չունի։

Արդ, հիմա որ Մոսկուան ամբողջովին ստանձներ է գաղթականներու տեղաւորման հոգը, մանաւանդ անոր նիւթական մասը, հաւատա՞նք թէ Երեւանցիները գոնէ խոչընդոտներ չպիտի յարուցանեն։

Մի զարմանաք այս հարցումին համար,— Հայաստանի քաշած տառապանքին գլխաւոր մէկ պատճառը այն է, որ անոր խորհրդային վարիչները ոչ խելք, ոչ ալ կամք ունին, առաւելագոյն օգուտը քաղելու համար տիրող կարգ ու սարքէն։ Վրացի եւ Թուրք-Թաթար կոմունիստները աւելի ճարպիկ են՝ այս գետնին վրայ։ Եւ անշուշտ իր հայ ընկերներու քթին խընդալու համար է որ, Կախիանի, Վրաստանի կեդր. կոմիտէին ներկայացուցիչը, ճիշդ այս պարագան կը յիշէ Հայաստանի կոմ. կուսակցութեան 6րդ. համագումարին մէջ։ «Դրօշակ»ի 1928 նոյեմբերի խմբագրականը, պարզելով հայ համայնավարներուն այս ձախաւեր գիծը, կը շեշտէր.

— «Վրացի եւ Թուրք կոմունիստները, բացի կոմունիստական առաքինութիւններից, ունին նաեւ մի անժխտելի առաքինութիւն,— նրանք նախ եւ առաջ վրացիներ եւ թուրքեր են, եւ ապա կոմունիստներ։ Հայ կոմունիստը միայն կոմունիստ է, զտարիւն), ուղղափառ եւ մոլեռանդ։ Նրա համար ամօթ է եւ դաւաճանութիւն՝ զբաղիլ հայկական հարցերով»։

Կախիանի ժողովին մէկ կը կարդայ այս հատուածը եւ ուրիշ կտորներ, ու կը բացականչէ.

— «Սա, ընկերներ, շատ բնորոշ է։ Հայ դաշնակները կը հայհոյեն հայ կոմունիստներուն, բայց միաժամանակ շատ լաւ մեծարանքներ կ'ընեն անոնց։ կ'ըսեն թէ հայ կոմունիստը ամէնէն առաջ կոմունիստ է, ուղղափառ, զտարիւն եւ մոլեռանդ։ Մենք ասոր մէջ ո՛ր եւ է նախատինք չենք տեսներ»։ *(«Պրոլետար», 30 յունուար։)*

Ո՛վ գիտէ ի՛նչքան ուռեցան հայ կարմրուկները, լսելով այս բարի վկայութիւնը՝ բախտաւոր Թիֆլիսի պատուիրակին բերնէն...։

Այսպէ՛ս է մեր դժբախտ իրականութիւնը։ Ո՛րչափ ուրանան իրենք զիրենք եւ իրենց պարտականութիւնը հարազատ հայրենիքին ու ժողովուրդին հանդէպ, այնքան հաճելի կը դառնան օտարին ու կը շփանան Երեւանցիները։ Ահա թէ ինչու կը վախնանք որ ներգաղթի գործն ալ դառնայ կատարեալ վրայձգոց, եթէ գիտակցութեան չգան, եւ ամէն ինչ թողուն կեդրոններու հայեցողութեան։

Ունի՞ն ո՛ր եւ է արժէք՝ Մոսկուայի աչքին։ Ապա ուրեմն թող ապացուցանեն։ Մինչեւ հիմա դրամի պակասէն կը գանգատէին։ 30,000 ոսկիլինի վարկը բաւական գումար մըն է, 5-10,000 գաղթական ընդունելու եւ տեղաւորելու։ Իսկ եթէ արթուն ըլլան և քիչ մը, Լենինի դէմ չմեղանչելու ատրճան հայկական քաղաքականութիւն վարեն, անշուշտ արտասահմանն ալ կը կատարէ իր պարտականութիւնը։

Պէտք է յստակ ծրագիր մը մէջտեղ դնել, վերջապէս, ներգաղթի մասին, որ գայթակղութեան քար է դարձած, 1922էն ի վեր։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՊՐՈՄԷԹԷ»Ի ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Յուսաբեր *կը նկատէ (6 փետր.)*

— «Ցաղստանի լեռնականները փարիզի մէջ սկսած են նոր թերթ մը հրատարակել, «*Կովկասի Լեռնականները*» խորագրին տակ։ Նոր թերթը շարունակութիւնն է «*Ազատ Լեռնականներ*»ու, որ նախապէս կը հրատարակուէր փրակայիմէջ։«*Փրոմէթէոս*»ի շուրջ համախմբուած ժողովուրդները — Ազրպէյճանցիք, վրացիներն ու Լեռնականները — առանձնառանձին կը կատարեն այն գործը, ինչ որ հաւաքաբար կ'ընեն «*Փրոմէթէոս*»ի մէջ եւ «*Փրոմէթէոս*»ի միջոցով։ «*Կովկասի Լեռնականներ*»ը նպատակ դրած են «գործունէութեան ներդաշնակութիւն ստեղծել Ուքրայինայի, Պելոռուսիայի (Ճերմակ Ռուսիա) եւ Թուրքեստանի ժողովուրդներուն միջեւ,որոնք կ'ապրին միեւնոյն պայմաններու մէջ եւ տոգորուած են միեւնոյն գաղափարներով»։ «40 միլիոննոց Ուքրայինայի եւ 15 միլիոննոց կովկասի ընդհանուր պայքարին արդէն միացած է Թուրքեստանը իր 15 միլիոն ազգաբնակութեամբ»,— կ'ազդարարէ կովկասեան Լեռնցիներու օրկանը։ Թերթը բաց ու յստակ կը խօսի նաեւ այն մասին, թէ պայքարի այս միացեալ ճակատը որո՛ւ դէմ եւ ի՛նչ նպատակով կը ստեղծուի։

Լեռնցիներու օրկանը հրապարակ իջած է ոչ միայն մարտաշունչ նշանաբաններով, այլ եւ քաղաքական որոշ ծրագրով։ «*Փրոմէթէոս*»ի այս նոր ծագուկէն կը տեղեկանանք, որ ինքն եւ իր գործակիցները կը ձգտին կովկասը անջատել Ռուսիայէն եւ այս անջատուած երկրամասին վրայ ստեղծել «կովկասեան հանրապետութեանց անկախ ֆոնֆետերասիոն մը»։

Բայց մեզ հետաքրքրողը այս հարցի ողբերգակա՛ն խորքն է։ Ի՞նչ ուժերու կռթնած Լեռնցիները կ'ուզեն իրագործել այն փափաքը, որ փափաքն ու երազը դարձեր է, ըստ իրենց վկայութեան, բովանդակ կովկասի։ «*Այս պայքարին մէջ Ազրպէյճանը, Վրաստանը եւ Հիւսիսային Կովկասը իրենց յոյսը միայն իրենց վրայ դրած են*»,— կը գրէ Լեռնականներու օրկանը։ Ինչպէս կը տեսնէք, այս սերտ ընտանիքին մէջ *Հայաստանը* կը պակսի։ Անուրանալի է սակայն, որ Անդրկովկասի մէջ *տեղ մը* (թէեւ անոշան) նաեւ *մե՛նք* կը գրաւենք ու *դեր մը* (թէեւ փոքր) նաեւ *մե՛նք* կը կատարենք։ Հակառակ այս բացայայտ իրողութեան, «*Կովկասի Լեռնականները*» (ինչպէս նաեւ միւս գործակիցները) լսպառ «մոռցած» են թէ՛ մեր տեղն ու թէ մեր դերը։ Սակայն չէ՞ որ կովկասեան ֆոնֆետերասիոնը կը ստեղծուի ամբողջ կովկասի ու, հետեւաբար, նաեւ մեզ ու Հայաստանի համար։ Արդ, ինչո՞ւ ուրեմն չի յիշատակուիր նաեւ մեր անունը այն «ինքնավստահ» խումբին մէջ, որ իրեն նպատակ դրած է իր սեփական ուժերով կովկասը անջատել Ռուսիայէն։ Իսկ եթէ ճիշդ չէ մեր նախադրեալը, եթէ մեր հարեւանները որոշած են մեր բախտը տնօրինել առանց մեր կամքը նկատի առնելու, այն ատեն ինչո՞ւ «*Կովկասեան Լեռնականները*» (ինչպէս նաեւ իր գործակիցները) բաց ու որոշ չեն ըսեր, թէ ապագայ բախումներու ատեն ի՛նչ դեր վերապահած են թէ՛ իրենց (մեր հանդէպ) ու թէ մեզի (իրենց հանդէպ)։

Ի՞նչ կը կատարուի մեր շուրջը»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏՐՈՑԿԻԻ ՇՈՒՐՋ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Էնկիւրիէն կը հեռագրէ թէ Տրոցկի Պոլիս պիտի մնայ կարճ ժամանակ մը և թոյլ չպիտի տրուի իրեն տեսնել ո եւ է մէկը եւ այնտեղ կալանաւոր պիտի մնայ ռուսական Թուրքեստանի մէջ եղածին պէս։

∴ Նոյն թերթին Պերլինի թղթակիցը խօսելով Տրոցկիի Գերմանիա մտնելու համար արտօնութիւն խնդրելուն վրայ, կ'ըսէ թէ գերման կառավարութիւնը շատ համաձայն չէ Տրոցկին Գերմանիա ընդունելու։ Գերման համայնավար շրջանակներուն մէջ տրոցկիական զօրաւոր տարր մը կայ, եւ Տրոցկի չպիտի կրնայ ինքզինքը հեռու պահել քաղաքական վէճերէն։ Նոյն իսկ կրնայ պատահիլ որ խորհրդային կառավարութիւնը պահանջէ անոր Գերմանիայէն արտաքսումը, եթէ իր անունը խորհրդանշան դառնայ խորհրդային ներկայ կառավարութեան դէմ պայքարելու համար։ Ու գերման կառավարութիւնը չուզեր աւրուիլ Մոսկուայի հետ։

∴ Գերման ընկերվարականներու Պերլինի պաշտօնաթերթ «Ֆորվէրց («Յառաջ») խմբագրականով մը կը հրաւիրէ կառավարութիւնը որ արտօնէ Տրոցկիի Գերմանիա մուտքը։

∴ Հեռագրի մը համաձայն, Տրոցկի Էնկիւրի հասած է եւ ներկայիս կը բնակի խորհրդային դեսպանատան մէջ, մինչեւ որ վերջնապէս որոշուի իր ապագայ բնակավայրը։ Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ շատ գաղտնի պահուեցաւ Տրոցկիի Պոլսէն մեկնումը։

Քատրիէ հանըմ կրկին ձերբակալուած

Գրած էինք թէ Պոլսոյ դատարանը դատ չբանալու որոշում տուած եւ անպարտ արձակած էր Քատրիէ հանըմն ու ընկերները, որոնք ձերբակալուած էին «Ըլտըզ» ստորագրութեամբ Էնկիւրի ղրկուած նամակի մը առթիւ եւ կ'ամբաստանուէին թէ մահափորձի պիտի ենթարկէին Մուսթաֆա Քէմալը։

Դատական գործավարութիւնը այդ խնդրին վերաբերեալ թղթածրարը քննած ըլլալով, բազմաթիւ թերիներ եւ հակասութիւններ նշմարած եւ թղթածրարը յղած է վճռաբեկ ատեանին, պահանջելով որ բեկանուի դատարանին տուած ծանօթ որոշումը։

Վճռաբեկ ատեանը մանրակրկիտ կերպով քննելէ յետոյ թղթածրարը, արդարացի գտած է գործավարութեան դիտողութիւնները եւ դատ չբանալու որոշումը բեկանելով թղթածրարը ամբողջովին վերադարձուցած է Պոլսոյ ընդհ. դատախազութեան։ Նախաքննիչ դատաւորները կրկին սկսած են քննել խնդիրը։

«Միլլիէթ» յաջողած է ձեռք ձգել «Ըլտըզ» ստորագրութեամբ նամակը, որ Քատրիէ հանըմի կողմէ Էնկիւրի ղրկուած էր։ Նամակին մէջ գրուած է, «Կը հաճի՞ք արտօնութիւն տալ կարգ մը խնդիրներու մասին տեսակցելու համար»։ ԸԼՏԸԶ։ 10—11—28։ Պահարանին վրայ գրուած է՝ Ն. Վ. Հանրապետութեան Նախագահ կազի Մուսթաֆա քէմալ փաշայի։

Լսուեցան կարգ մը նոր վկաներ, որոնց մէջ կը գտնուի նաեւ Գատըգիւղ բնակող հայ բժիշկ մը՝ Տքթ. Արապեան, որուն հարցաքննութիւնը 5—6 ժամ տեւած է։ Այս առթիւ հարցաքննուած է նաեւ Քատրիէ հանըմ։ Կ'ենթադրուի թէ Տոքթ. Արապեանի վկայութեան մասին կարգ մը հարցումներ ուղղուած են Քատրիէ հանըմի։

Կրկին արգելարան հրաւիրուելով հարցաքննուած է Պոլսոյ նախկին ոստիկանական տնօրէն Ազմի պէյ։

Սիպերիոյ աքսորականները

«Մորնինկ Փոսթ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ անցած ամիս ձերբակալուած 2500 Տրոցկիականներ Սիպերիա աքսորուած են։ Ասոնցմէ ամէնէն երեւելիները տարագրուած են Սոլովեան կղզին։ կառախումբ մը, որ մաս մը աքսորականներ կը փոխադրէր, 24 ժամ առանց ածուխի մնաց ճամբան՝ մեքենային աւրուելուն պատճառով։ 32 հոգի ցուրտէն մեռան։

Վէհապինները կը սպառնան Իրաքի

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Վէհապինները երկու զօրասիւներով կը յառաջանան դէպի Իրաքի սահմանագլուխը։ Առաջինը Քովէյթի նաւահանգիստէն քանի մը քիլոմեդր միայն հեռու կը գտնուի։ Անգլիացիները կը զինեն քաղաքի բնակիչները՝ դիմադրութիւնը կազմակերպելու համար։ Երկրորդ զօրասիւնը Զոպէյր քաղաքէն մեկնելով հասած էր Իրաքի սահմանը եւ կը պատրաստուէր միւս կողմը անցնիլ, երբ անգլիական օդանաւերը յարձակելով ստիպեցին զայն նահանջել։

Դաւ մը Անդրյորդանանի էմիրին դէմ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Անդրյորդանանի կառավարութիւնը երեւան հանած է դաւ մը, զոր ընդդիմադիրները ծրագրած էին էմիր Ապտուլլահի դէմ։ Գտնուած է հանրագրութիւն մը՝ ստորագրուած բազմաթիւ երեւելիներու կողմէ, որով Հիճազի եւ Նէճտի թագաւոր Իպն Սաուտ կը հրաւիրուի Անդրյորդանան արշաւել եւ էմիրը տապալել։

Կառավարութիւնը հսկողութեան տակ առած է Դամասկոս-Պաղտատ ճամբան՝ վէհապիններու յանկարծական յարձակումին չենթարկուելու համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔ»

Անշուշտ *Յառաջ*ի ընթերցողներն ալ հազիւ կը յիշեն այս անունը։

«Գիտութիւն եւ գիտելիք»։ Ամսագիր մը որ կը հրատարակուի հարեւան պելժիոյ մէջ, Անվէրս, սոսկական անհատի մը նախաձեռնութեամբ։

Հաւրանք չունին հայկական հրատարակութիւնները, — մանաւանդ անոնք որ կը յաւակնին «իւրովսանն» ծառայել հայ գրականութեան եւ արուեստի։

Քիչեր համարձակած են մօտենալ սա չոր ու ցամաք եւ խոլտ ու բոլտ գետնին, գիտութեան, ուր հանքերու անունն անգամ ճիգ ու պաշար կը պահանջէ, մինչդեռ կտոր մը թուղթ եւ գրիչ մը ճարողը կրնայ քսանըչորս ժամէն դառնալ յանգերու վարպետ։

Իր առաջին տարին լրացուց «Գիտութիւն»ը, ու մինչդեռ վախ կար որ ընդհատուի,— ընդհակառակն նոր շրջանը կը վերաբանայ 20 էջով, փոխանակ 16ի։ եւ պատկերազարդ։

Շատ փորձեր եղած են գիտութիւնը ժողովրդականացնելու։ Այս առթիւ, ինչպէ՞ս մոռնալ տաղանդաւոր Մշեցին, Գալուստ Անդրէասեանը, որ ձեռնարկեց շարք մը հատորներ հրատարակելու, դեռ Համիտեան օրերուն։

Բայց, եթէ չենք սխալիր, նորութիւն մըն է Անվէրսի պարբերականը, մանաւանդ մեր այս ցիրուցան եւ ամուլ օրերուն։

«Ռէքլա՞մ»։ Թող այս քանի մը տողը շատ չտեսնեն «Յառաջ»ի ընթերցողները, ու մաղթեն որ «Գիտութիւն»ը յարատեւէ, դառնալով ժողովրդականացման հարազատ եւ բեղնաւոր ձեռնարկ մը։

Տարրական գիտելիքներու եւ գիտնական միտքի պակասը ի՞նչ փորձանքներ չբերաւ մեր գլխուն։

Եւ դեռ կը սպառնայ բերել։

Ինչո՞վ փոխուած է մեր վիպական խառնուածքը, նոյն իսկ այս օտար եւ սառուցեալ ափերուն վրայ...։

Վ.Ա.Հ.

ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ ՊԷՅ ՄԵՌԱԾ

Պոլսոյ հայ-հռոմէականներու պատրիարքական տեղապահ Յովհաննէս պէյ Ալիքսանեան մեռած է փետրուար 13ին, կարճատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ։

Հանգուցեալը ընթացաւարտ էր փարիզի իրաւաբանական վարժարանէն։ Երկար տարիներ դատական պաշտօն վարած է, մասնաւորաբար իբր նախագահ Առեւտրական Ա. Ատեանին։ Իր որդին փարիզ հաստատուած է եւ ուսուցիչ է երաժշտութեան բարձրագոյն ուսուցչանոցին մէջ։

Հայ-հռոմէականներու ընդհ. ժողովին կողմէ աշխարհական պատրիարք ընտրուեցաւ անցեալ տարի։ 75 տարեկան էր։

ՁՄՐԱՆ ԱՒԵՐԸ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

Անատոլուի կարգ մը մասերուն մէջ, ձմեռը բաւական աղետաւոր եղած է։ Ո՛չ միայն հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են, անհրաժեշտ փոխադրութիւնները անկարելի դարձնելով, այլ եւ երկրագործութիւնն ալ մեծապէս վնասուած է։ Մանիսայի կեդրոնական մասին մէջ, 2224 արտավար ցորեն, 430 արտավար գարի, 93 արտավար խաշխաշ, 45 արտավար բակլա եւ 80 արտավար վարսակ ցրտահար եղած են։

Պալըքէսիրի նահանգին մէջ ալ երկրագործութիւնը 100ին 30 վնասուած է։ Կը վախցուի որ ծառերն ալ փճանան։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

Բոլշեւիկներու բռնակալ եւ կամայական արարքներուն հետեւանքով առաջ եկած սարսափն ու կասկածը մէկ կողմէ սկսած էր ժողովրդական լայն խաւերու մէջ նոր տրամադրութիւն ստեղծել։ Միւս կողմէ օրուան իշխանաւորներն ալ ամէն գնով կ'աշխատէին իրենց ձեռնարկները աւելի քան «յեղափոխականացնել»։

Սուտ ու պատիր առասպելներով համայնավարներու օրկանը ամէն օր իր լայն էջերը կը լեցնէր, ամէն բանի մէջ Դաշնակցութեան մատն ու Դաշնակցութիւնը տեսնելու հիւանդութեամբ։ Սակայն հակառակ իրենց ճիգերուն, Դաշնակցութիւնը կը մնար բարձր՝ գոնէ հիկ բոլոր բամբասանքներէն, եւ ժողովուրդը հետզհետէ կ'ըմբոստանար այս այլանդակութեան դէմ։

Տխուր պատմական փաստ է այլեւս որ «ռազմա-յեղափոխական» կոմիտէն մասնաւոր կարեւորութիւն չէր տար Հայաստանի ներքին կացութիւնը ապահովելու եւ ամրապնդելու գործին։ Անիկա առանձին թափով եւ արուեստական բոլոր միջոցներով կ'ուզէր նոր տեսակի գործ ստեղծել Հայաստանի մէջ, գործ մը, որ համապատասխանէր իրենց «գիրքին» ու «կոչումին»։ Եւ կամաց կամաց անոնք ակնարկներով, յետոյ հրապարակային արտայայտութիւններով կը բացատրէին իրենց այս «նոր գործի» էութիւնը։

Բոլշեւիկ հայ [illegible] իրենք իրենց արժէք մը տալու մարմ չէն բռնուած, զեկտ. 2ի խաղաղ փոխանցումի փաստը կ'աշխատէին հիմնովին շրջել արտաքին աշխարհի առջեւ, հակառակ պաշտօնական փաստերուն։ Անոնք անզգամօրէն, առանց տարրական ամօթ զգալու, կը յայտարարէին թէ «Հայաստանի բանուորա գիւղացիական ապստամբութիւնը տապալեց Դաշնակներու բռնապետական կառավարութիւնը»։ Այսքանը դուրսի համար։ Բայց որպէսզի ներսն ալ մոլորեցնեն, քաղաքացիական կռուի անհրաժեշտութեան կարգախօսը առաջ կը քշէին։ Մամուլի մաղթներու մէջ փարփռուած այս ծրագիրը կը հրապարակուէր. եւ իրենց պաշտօնաթերթը առանց այլեւայլի քաղաքացիական կռիւը կը նկատէր բացարձակ անհրաժեշտութիւն՝ իրենց իշխանութեան ամրապնդման տեսակէտէն։

«Կեցցէ՛ քաղաքացիական կռիւը», «Մահ Դաշնակցութեան» նշանախօսքերը օրըստօրէ կ'արտասանուէին աւելի սպառնական ու վճռական եղանակով։ Ժողովուրդը կը լսէր այս ամէնը ո՛չ միայն իրենց (բոլշեւիկեան) թերթերէն, այլեւ պատասխանատուներէն — Աւիսի եւ Աշոտ Յովհաննիսեանի նման ողորմելի տօնքիշօթներէն։

Կացութիւնը այսպէս հետզհետէ կը լարուէր։ Հայաստան կը հասնէր տխրահռչակ Աթարբէկեանը, որուն գերագոյն հաճոյքն է եղած անմեղ մարդիկ սպաննել վայրագ տանջանքներով։ Ժողովուրդը՝ լուռ բայց միշտ իմաստուն փիլիսոփան, այս բոլորէն գէշ բաներ կը նախատեսէր։

Շատ չանցած բանտերը կը լեցուէին անմեղներով, առանց դասակարգի, տարիքի եւ սեռի խտրութեան։ Երկու ամսուան կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ Հայաստանի բանտերը նետուած էին աւելի քան 2000 Հայեր։ Բոլորն ալ միակ եւ նոյն ամբաստանութեան տակ էին՝ «հակայեղափոխական»։ Բայց տխուր փաստն այն էր, որ այս «հակայեղափոխական» կոչուածները Հայաստանի հայութեան ընտրանին էր, անոր մտաւորական եւ զինուորական արժէքը։

Սարին եւ տարիքի որոգայթի մը մէջ առած հայ բռնավանդակ սպայութիւնը,— չխնայելով նոյնիսկ մեր վերջին ազատագրական պայքարի մեծ գերակատարներէն զօրավարներ Նազարբէկեանի, Սիլիկեանի եւ Ղամազեանի նման տարիքոտներու, — ձիւնի ու սառնամանիքներու մէջէն, բռնի ու հետիոտն քշեցին զանոնք դէպի Ազրբէջանի եւ Ռուսիոյ խորերը, առանց միջոց եւ հնարաւորութիւն տալու անոնց որ ճամբու տարրական պատրաստութիւններ տեսնեն։

Կարժէ՞ երկարել շարքը այս բարբարոսութիւններուն, որոնց նմանը Արեւմտահայութիւնն իսկ տեսած չէր սուլթանական Թուրքիոյ մէջ...

Այս բոլորը կը կատարուէին օր ցերեկով, հայ ժողովուրդի աչքին առջեւ։ Ամբողջ հայութիւնը սգաւոր էր այդ օրերուն, ո՛չ միայն որովհետեւ հայրենիքը ծանր օրեր կ'ապրէր, այլ նաեւ գերազանց նմանապէս անոր համար, որ իւրաքանչիւր հայ անհատ կամ ընտանիք իր սեփական ցաւն ու վիշտը ունէր այդ դժբախտ օրերուն։

Իրենց հայրենակիցներուն հանդէպ այսքան կոպիտ ցոյց տուող «հերոս»ները սակայն բացարձակապէս անզօր էին արտաքին ճակատին վրայ։

Հայաստանի սահմանային խնդիրները Վրացիներու, Թուրքերու եւ Ազրբէջանցիներու հետ՝ աւելի անյաջող վիճակներու մէջ կը մնային քան Դաշնակցութեան օրով։ Հակառակ իրենց «եղբայրական կապերուն» Վրացիները կը մերժէին պարպել հայկական այն հողամասերը, որոնք Հայերու անվիճելի սեփականութիւնն էին եւ փոխադարձ համաձայնութեամբ՝ ապահովութեան նկատումներով՝ գրաւուած էին Վրաց բանակին կողմէ։ Նոյնպէս Թուրքերն ու Ազրբէջանցիները իրենց գրաւման տակ կը պահէին հայապատկան հողերը։

Այս բոլորը կը տեսնէր հայութիւնը ու վա՜յ կուտար իրեն ու իր սեւ ճակատագրին։

Դէպքերը իրենց բովանդակ պերճախօսութեամբ երեւան կը բերէին ռուսական նոր դաւը՝ աւելի շնական եւ աւելի վատ քան բոլոր ցարական մեքենայութիւնները։ Այժմ արդէն փաստ էր, որ Ռուսաստանը խաբած էր Հայաստանը, ստորագրելով դեկտեմբեր 2ի համաձայնագիրը, որու միակ նպատակը եղած էր անդամալուծել, գլխատել հայութիւնը իբրեւ ազգ եւ սպաննել անոր մէջ դիմադրական ամէն կորով։

Դժբախտութիւնը մղած էր հայութիւնը մոռնալ ամէն քէն ու ատելութիւն, ու համակերպիլ իր օրուան կառավարութեան — Դաշնակցական — կարգապահութեան, հնազանդիլ ուժին յուսալով ձեռք բերել իր երկրի բարօրութիւնը։ Դաշնակցութիւնը հակառակ իր քաղաքական դաւանանքին — հակառակ իր ուղղութեան՝ կամաւոր զոհ եղաւ, փրկելու համար հայութիւնը նոր չարիքներէ։ Եւ այս ամէնը ռուսական յեղափոխութեան քսան օրերուն։

Եւ այս այլանդակ արդիւնքը այդ իրականութիւնն էր երկնից Հայոց երկնքին տակ Փետր. 18ը մէկ նոր թուական։ Երկունք մը յղացուած բոլշեւիկներու կողմէ, ծնելու համար հայ հողէն «միջազգային յեղափոխութիւն» անուան տակ նորագոյն հրէշը լաւագոյն յեղափոխութիւններու դահիճը — ի գին հայութեան անպատմելի երկունքի գալարումներուն։

(3) Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՍԱՐԷՆ ՁՈՐԷՆ

Հասուն մարդուն ստամոքսը միջին հաշուով երեք լիդր հեղուկ կրնայ առնել։

*** Փիղերը մօտ 1000 մեդր հեռաւորութենէն կրնան գիտնալ մարդու գոյութիւնը։

ՀԱՊԱ ԿԻՆԸ՞ՐԸ

ԲԱՑՄԱՆ ԽՕՍՔ

Յաճախ կ'ենթադրուի որ Հայ կինը հոտ մը գած է թէ իր բարձրութեան վրայ չի գտնուիր. օրուան կեանքին հետ քալելու համար, շատ շատ այս կամ այն ձեւի կապկոցը կը հանդիսանայ եւ իր առանձնայատկութիւնը սկսած է կորսնցնել...

Թերեւս իրաւունք ունին այսպէս տեսնողները, բայց ինչու չեն ուզեր պատճառներն ալ փնտռել, ի՞նչու չեն տեսներ մամուլի բացարձակ անտարբերութիւնը Հայ կիներու կեանքին հանդէպ. ի՞նչու չեն աշխատիր բացատրել Հայ կնոջ կեցուածքը. վեր հանել անոր պակասներն ու առաւելութիւնները։ Ի՞նչու վերջապէս, չեն գրաւեր անոր կազմակերպումով եւ արդիականացումով չափաւոր սահմաններու մէջ։

Ինծի այնպէս կու գայ թէ Հայ մարդը լքած է կինը ուզած ուղղութիւնով երթալու, որովհետեւ անձնապէս հագիւ յարմարած օրուան կեանքին եւ ըմբռնումներուն, եամ չի կրնար եւ կամ չուզեր զիւրացնել որ Հայ կինը իր վայել դիրքն ունենայ մարդկային ընկերութեան մէջ։ Եւ Հայ կինը ինքն իր մէջ գոյց չի տար որ եւ է շարժում ազգային եւ միջազգային յառաջդիմութեան եւ արդիականացման։ Ուրիշ խօսքով, հետաքրքրութիւն չկայ կարծես, ինչպէս դաստիարակուած, գեղեցկագէտ եւ պարկեշտ Հայ անհատ կիներու շրջանակը մեծցնելու եւ նոյն բարեմասնութիւնները տարածելու, որմէ ետք ինքնին պիտի գար միասնաբար գործող եւ կազմակերպուած կիներու միութիւններու շարքը, որ մեծ դեր կրնար կատարել մեր իրականութեան մէջ։ Առանց անտես ընելու բարեսիրական փոքրմիութիւններ եւն. խաչերը, որոնք կ'երեւան հրապարակը տարին երկու երեք անգամ, պէտք է խոստովանիլ որ եղածը չնչին բան մըն է անոր քով որ կարելի է ընել եւ անոր քով, որ պէտք է ընէր Հայ կինը։ Պէտք չէ այլեւս ձեռքը ծալլած նստի, գոհանալով քանի մը բարեսիրական գործերով. Ան պէտք է քալէ օրուան պահանջին հետ։ Ան պէտք է արդարացնէ իր գոյութիւնը։ Պէտք է զարգանայ, արդիանայ եւ կազմակերպուի։

Այս վերնագրով ամէն շաբթու պիտի աշխատիմ բերել որոշ տեսութիւններ, ազդակներ եւ նորութիւններ կիներու կեանքէն, նպատակ ունենալով աջակցիլ Հայ կնոջ աշխարհը մշակելու մեծ գործին։

Պիտի ջանամ մասնաւորաբար անգլեւգերման ցեղային տիպարը եւ անոր գործունէութիւնը ծանօթացնել Հայ կնոջ, որովհետեւ առողջ է այդ տարրը եւ անորն է ապագան։

Աւելի լաւ, եթէ ուրիշներ ալ գործակցին մեզի։

Հայը, որ քանակով փոքր է, պէտք է ունենայ որակով բարձր այր եւ կին հաւասար զանգուած մը, պատուով տանելու համար ազգային վերակազմութեան դժուարին գործը։

ՊԷԱՏՐԻՍ Փ.

ՅԱՌԱՋ. — Խմբագրութիւնը շատոնց նկատի ունէր այս պակասը։ Ձեռնարկելով զայն լրացնելու, եւ կատարելով հանդերձ մեր բաժինը, կը հրաւիրենք մեր աշխատակիցները, մանաւանդ քոյրերը, աջակցիլ մեզի՝ կարելի եղածին չափ հիւթեղ եւ բազմակողմանի դարձնելու համար այս սիւնակը։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿՐՆԱ՞Ր ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼ

Եթէ կան զարմացողներ Պ. Վահան Մալէզեանի զաքարիական լռութեան վրայ, ես անոնցմէ չեմ։ Հարցումի մը կարելի է պատասխանել երեք ձեւով.— Ա. Ըսելով ճշմարտութիւնը, Բ՝ Չըսելով ճշմարտութիւնը եւ Գ՝ Ապաւինելով փրկարար լռութեան։

Կը տեսնէք որ ստիպուած եմ խօսիլ օրինագրքի մը պէս, քանի որ տաղանդաւոր «Մէթր»ին հետ է գործս։

Արդ՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան տնօրէնը այս հարցին մէջ ի վիճակի չէր ճշմարտութիւնը ըսելու։ Անիկա իր դատապարտութիւնը պիտի ըլլար։ Անիկա չէր կրնար նաեւ ճշմարտութիւնը թաղել երկդիմի եւ անորոշ դարձուածքներու տակ, որովհետեւ գիտէր թէ իրիսկ ստորագրութիւնովը նամակ մը կայ Մարսէյլի մէջ, շատ յստակ լեզուով գրուած, որուն դէմ անզօր պիտի մնային ամէնէն ճարտար երկդիմաստութիւնները։ Իրեն կը մնար ուրեմն լռել։ Եւ լռեց, իմ վրայ ձգելով հանրութիւնը լուսաբանելու իր պարտականութիւնը։

Մարսիլահայ գաղութի կազմակերպութիւնը սկսաւ գործադրկութեան ամենասեւ շրջանին։ Թշուառութիւնը, անօթի մնացողներու եւ յուսահատած հայ ընտանիքներու թիւը կատարեալ աղէտի մը պէս կը մեծնար օրէ օր։ Աւելորդ է տալ մանրամասնութիւնները յուսահատական երգին որով բուռ մը մարդիկ, առանց կուսակցական խտրութեան, փորձեցին օգնութեան հասնիլ գոնէ ամէնէն կարօտեալներուն։

Ազգային գաղթային կազմակերպութեան պէտքը այդ օրերուն կը դառնար կենսական պահանջ։ Եւ այդ գործին լծուեցան մարդիկ, որոնք միամտութիւնը ունէին հաւատալու թէ գաղութահայ կազմակերպութիւնը անխտիր ամէն կուսակցութեան սրտին մօտիկ գործ է եւ թէ համագործակցութիւնը գոնէ այդ գետնին վրայ կարելի պիտի ըլլայ ստեղծել առանց դժուարութեան։

Միամիտնե՛ր, (որոնցմէ մէկը այս տողերը գրողը)։

Ընտրութեան գործին հազիւ ձեռնարկուած, մեր դէմը գտանք Մարսէյլի ռամկավարները, — քան հազարնոց գաղութի մը մէջ տասնեւութ հոգինոց պատկառելի՛ բանակ մը—, ինչպէս նաեւ յայտնի վաշխառուն, ամենայայտնի սողունը, եւ անխուսափելի թափթփուքներ։ Իրենց նշանախօսն էր պաշտօնաթերթի խմբագրապետին մարտակոչը՝ «Այդ ընտրութիւն չպիտի ըլլայ»։

Եւ ընտրութիւնները կատարուեցան — կատակի կամ ակադեմական վէճերու սիրտ չունէր գաղութը այդ օրերուն — հակառակ Պ. Թէրզիպաշեանի մինչեւ Մարսէյլ վազելուն, ամէն դուռ ափ առնելուն եւ հակառակ Պ. Զօպանեանի հեռուէն հեռու արձակած պառաւ-ջատուկի ճիչերուն, մազ փետտելուն եւ կուրծք ծեծելուն։

Յետոյ սկսան այդ երկուքին դաւերը, իրենց սիրական ձեւերով, մութին մէջ, ձեռքի տակէ սողալով եւ ժպտելով միաժամանակ։ Անհատներու դէմ սուտ եւ մուր թերթին մէջ, որոնց հերքումները հասցուցինք օրը օրին բայց չտպեցին... պարկեշտօրէն։ «Դաշնակցական Վարչութիւնը սնանկացած է», «հասոյթ չիկայ, ամսական 200 (երկու հարիւր) ֆր.ի եկամուտ ունին» գրեցին ճերմակի վրայ սեւ տառերով։ Ղրկեցինք հաշուեկշիռը՝ 150.000 Ֆր. 11 ամսուան մէջ, Զտպեցին, միշտ ... պարկեշտօրէն։ «Մեծ աթոռամարտ առաջնորդարանին մէջ»։ Հերքում (շարունակութիւնը կարդալ վերը)։

Պէտք էր ամէն գնով քանդել կազմակերպութիւնը։ Հո՞գն էր «ողջախոհ»ներուն է առար հետեւանքը կրնար ըլլալ գաղութի մը քայքայումը կամ այլասերումը։ Հո՞գն էր պսակաւոր գրագէտբանաստեղծ բժիշկներու թէ հազար հայ տղաքներ հիմա չպիտի նստէին մեր թաղային հայ դպրոցներուն մէջ։

Հոս չի վերջանար, սակայն, «պարկեշտ» պայքարը։

Անոնք իրենց ձեռքը ունէին զարհուրելի զէնք մը։ Գոնէ այնպէս կը կարծէին եւ այդպէս ալ յայտարարեցին մե՛ծ պաշտօնաթերթին մէջ։ Դաշնակցական Վարչութիւնը չէր կրնար ապրիլ առանց 80.000 Ֆր.ին։ Այդ դրամը կղպուած էր դրամատան մը մէջ արբանեակի մը՝ երկեւս Սահաթճեանի անունով։ Ուրեմն, երեք ամիս չանցած պիտի կորնչէինք սովամահ։ Գաղթային ամբողջ կազմակերպութիւնը փուլ պիտի գար առանց իրենց կողմէ ամենափոքր ճիգի։

Այստեղ տեսարան կը մտնէ «Մէթր» Վահան Մալէզեան։

Վիճակային Երեսփ. Ժողովի առաջին նիստին մէջ հարց բարձրացաւ այդ գումարին շուրջ։ Կը պնդէին ամէն կողմէ որ անհատներու քով պէտք չէ մնայ գաղութին անունով ֆրանսական կառավարութեան կողմէ նուիրուած գումար մը։ Ատենապետը, միեւնոյն ժամանակ հին վարչութեան անդամ, յայտարարեց թէ այդ դրամին մնացորդը ղրկուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան պայմանաւ որ երբ նոր ընտրութիւն ըլլայ, Կաթողիկոսական պատուիրակին [illegible] եւ հաւանութիւնով Հ. Բ. Ը. Մ.ը յանձն կ'առնէ զայն յանձնել նոր մարմինին։

Այդ նիստին մէջ յայտարարուեցաւ թէ նոր Վարչութիւնը, դատելով հասած եկամուտներէն, պէտք չպիտի ունենայ նոյն գումարին եւ որոշում անցաւ զայն յատկացնել միայն կրթական շէնքերու կամ մատուռ-մանկապարտէզներու հաստատման։

Կաթ. պատուիրակը այդ միջոցին ընտրուեցաւ Մարսէյլի առաջնորդ, հրաժարելով առաջին պաշտօնէն։ Իրեն պաշտօն յանձնուեցաւ դիմել Հ. Բ.Ը.Մ.եան եւ այդ դրամը փոխանցել Փարիզէն Մարսէյլ։

Նամակով մը, որուն տակ ստորագրած է Հ. Բ. Ը. Միութեան Տնօրէնը, Պ. Վ. Մալէզեան կը պատասխանէ Պալաքեան եպ.ի թէ՝ նկատելով որ այդ գումարը պահ դրուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան մօտ Կաթ. պատուիրակի մը ստորագրութեամբ, նկատելով որ դրամը ստանալու պայմաններէն մէկն է առնուազն 3 հոգինոց յանձնախումբի մը եւ Կաթ. պատ.ի մը ստորագրութիւնը, նկատելով որ հիմա Կաթ. պատուիրակ գոյութիւն չունի, հետեւաբար կը ցաւի որ ստիպուած է այդ դրամը պահել մինչեւ նոր Կաթ. պատուիրակի մը նշանակուիլը եւայլն։

Այդ նամակին պարունակութիւնը առաջնորդին կողմէ հաղորդուեցաւ թէ՛ Վարչութեան, թէ Երեսփ. Ժողովին։

Եւ լայն շունչ մը առինք, 80.000ի յաւիտենական գլխացաւէն փրկուած ըլլալով։

Ու յանկարծ, օրին մէկը այդ դրամը յայտնուեցաւ Պ. Յովհ. Սահաթճեանի մօտ։ Ինչպէ՞ս, ինչո՞ւ, ի՞նչ եղած էին Պ. Մալէզեանի նամակին փաստաբանական եւ օրինական «նկատելով»ները եւ «հետեւաբար»ները։ Ո՞ր Կաթողիկոսական պատ.ը ստորագրած էր արգելափակուած դրամին արձակման հրամանագիրը։ Անիկա գիտէր միայն Ալլահը եւ «Մէթր» Վ. Մալէզեան։

Արդ, ի՞նչ կ'ուզէիք որ պատասխանէր յարգելի «Մէթր»ը։ Ըսել թէ դրամը Հ. Բ. Ը. Միութեան մօ՞տն էր, երբ իրականին մէջ եւ աւանդին յանձնումի պայմաններուն հակառակ՝ Բարեգործականի գանձին մէջ չէր այդ դրամը։

Ըսել որ անհատի՞ մը ղրկուած է այդ դրամը, ինչ որ յանձնումի պայմանին դէմ զեղծում պիտի նշանակէր։

Կը մնար ուրեմն պատասխանելու երրորդ ձեւը՝ հետեւիլ Զաքարիայի օրինակին։

Շնորհաւորութիւններս, յարգելի «Մէթր»։

Բայց, չվերջացուցի տակաւին։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

Մարսէյլ

ԿԱՏԵՐԻՆԱ ԲՐԵՇԿՈՎ[illegible]

ՌՈՒՍ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ «ՄԵԾ ՄԱՅՐԻԿ»ԻՆ 85ԱՄ[illegible]

Փետրուար 17ին, կիրակի [illegible] կուն ժամը 5ին, Շոփէնի [illegible] լեցուն էր։ Շատերը տեղ չգ[illegible] ետ դարձան։

Ամպիոնին վրայ կ'եր[illegible] Բրեշկովսկայայի մեծադիր լու[illegible] ը։ Նախագահական սեղանի[illegible] նստած էին՝ ֆրանսացի ընկ[illegible] րականներուն կողմէ Ռընօ[illegible] տալացիներէն՝ Թուրաթթի, Վ[illegible] ներէն՝ Ծերեթելի, Ռուսերէ[illegible] նոր, Ալիտով եւ Շուգնէր [illegible] խագահէր վերջինը։ Յանձնա[illegible] անդամները, որոնց մէջ նաեւ Վրացեանը նստած էին ամ[illegible]

Բացումէն յետոյ, Ռ[illegible] կարդաց Վանտերվէլտի [illegible] րական նամակը, որով կը [illegible] թէ հիւանդութեան պա[illegible] չպիտի կրնայ գալ։ Կարդա[illegible] միութեան հեռագիրը։

Առաջին խօսքը առաւ [illegible] սոց.-յեղափոխական Մի[illegible] ի միջի այլոց ըսաւ.

— «Կատերինա Բրեշկ[illegible] յան 60 տարի ծառայած է [illegible] վուրդին։ Անոր ցոյց տուած [illegible] ութիւնն ու անշահախնդ[illegible] թիւնը, սէրը դէպի ժողով[illegible] հաւատքը դէպի ընկերվար[illegible] եւ ժողովրդապետութեան [illegible] թանակը, կրանիտեան բարո[illegible] արժէքը կուսակցութիւններ[illegible] կը դասէ զայն եւ կը դարձնէ [illegible] սիրելին եւ ամէնէն հեղ[illegible] ւորը»։

Երկրորդ խօսողն էր Ռ[illegible] որ յայտարարեց.

— «Ուրախ եմ, որ [illegible] նեմ այնպիսի զարմանալի [illegible] որուն ամբողջ կեանքը նուիր[illegible] իր ժողովուրդի պայքարին, ու սիրոյն։ Բայց տխուր [illegible] այդ կինը իր ծննդեան [illegible] դարձը կը տօնէ իբրեւ [illegible] Ռուսական յեղափոխ[illegible] չտուաւ սպասուած ազատ[illegible] պետական յեղաշրջումը [illegible] մարդոց յանձնեց իշխան[illegible] եւ անոնք գործադրեցին [illegible] նուած բռնութիւններ։ Բ[illegible] պատերազմ է յայտարար[illegible] բողջ աշխարհի ընկերվար[illegible] րուն։ Բոլշեւիկներու գործ[illegible] ձեւերով երբեք չիրական[illegible] կերվարութիւնը։ Բրեշկովսկ[illegible] արտաքսումն իսկ Ռուսա[illegible] բաւական է ապացուցանել [illegible] ինչպիսի կարգեր կը տիրեն [illegible] ւիկներու մօտ»։

Թուրաթթի իր ողջոյն[illegible] այսպէս.

— «14 տարի աքսոր [illegible] Սիբիր՝ 10՝ նկուղային աշխ[illegible] 6՝ ոստիկանական հսկող[illegible] տակ, երկու տարի արտաս[illegible] եւ հանգիստի համար [illegible] ութ ամիս...։ Գաղափարի [illegible] մեռնիլը շատ հեշտ է։ Ա[illegible] մար բաւական է խանդ[illegible] թիւն ունենալ։ Սակայն [illegible] դժուար է եւ սքանչելի [illegible] այդ գաղափարին համար [illegible] Բրեշկովսկիի կեանքն [illegible] հրաշք մըն է։ Իտալացի ընկ[illegible] րականներս, որ նոյնպէս [illegible] կուած ենք մեր հայրենիքէն [illegible] համար օրինակ կ'ունենք [illegible] կովսկիի կեանքն ու քաջու[illegible] Բրեշկովսկիի հերոսութիւնը [illegible] կութեան բարձր եւ աւելի [illegible] արտայայտութիւնն է։ Ե[illegible] հետ մէկ տեղ կը խոնարհ[illegible] մայրիկին առջեւ, որ նոյնպէս [illegible] մայրիկն է։»

Ընկեր Ս. Վրացեան ողջ[illegible] Յ. Դաշնակցութեան կողմէ [illegible] բանալով այն ազդեցութ[illegible] զօր ունեցեր են ռուս յեղափ[illegible] կան շարժումները հայ իրակ[illegible] թեան վրայ եւ մէկդի [illegible]

...րըբըլեարին կեանքն ու գործու-
...էութիւնը, ընկերը չեշտեց այն
...ն՛ նշանական ազդեցութիւնը, զոր
...ործած է Բրէշկովսկայան հայ
...յեղափոխականներու վրայ: «Զար-
...մանալի չէ, որ Բրէշկովսկիի ա-
...ունը յայտնի էր նաեւ Տաճկա-
...յաստանի բոլոր անկիւնները՝
...այդ երկրի ժողովուրդն ալ կ՚ապ-
...էր նոյնանման բռնակալ վար-
...չաձեւի տակ, ինչպէս եւ Բրէշկովս-
...կիի սիրած ժողովուրդը: Եւ հայ
...յեղափոխականը, հետեւելով ռուս
...մեծ յեղափոխական կնոջ օրինա-
...կին, մոռցած իր անձն ու կեան-
...քի ամէն դիւրութիւն, յեղափո-
...խական զուպը ձեռքն առած կ՚եր-
...թար դէպի երկիր եւ մտնելով ժո-
...ղովուրդի մէջ կը տարածէր յե-
...ղափոխական պայքարի եւ ազա-
...տութեան գաղափարները: Բրէշ-
...կովսկիի անձնական կեանքն ու
...գործունէութիւնը, անոր բարձր
...գաղափարականութիւնն ու ան-
...սահման անձնազոհութիւնը, բա-
...րոյական մաքրութիւնն ու ար-
...դարութեան սէրը,—ահա՛ թէ ինչն
...որ ժողովրդականացուցած է զայն
...հայ իրականութեան մէջ: Հայ յե-
...ղափոխականը իր կեանքովն ու գոր-
...ծով աշխատած է նմանիլ Տատիկին»:
Յետոյ ընկ. Վրացեան մաղթեց,
...որ Տատիկնայ՝ինքան ապրի, մինչեւ որ
...ազատութիւն ըլլայ իրծ ննդեան
...երկրին եւ ատենն տեսնէ անկախ հայ
...դենիքին մէջ:
Ապա ողջոյնի խօսք ըսին
...անդի մենշեւիկ Շարշաւացէն
...ու ռուս բոլոր ռամկավար եւ
...ընկերվարական հոսանքներու ներ-
...կայացուցիչները:
Ամէնէն վերջը, Թունդ ազ-
...գային ոգիով երկար ճառ մը
...խօսեցաւ Կերենսկին, որ դառնա-
...լով դէպի հայ եւ վրացի ներկա-
...յացուցիչներուն, յայտարարեց.
— «Զգացէք, թէ մենք
...ուզենք որեւէ բան խլել ձեզմէ:
...Մենք կը նախանձինք ձեզ, որ
...ձեր երկիրներուն եւ ժողովուրդին
...մէջ երթալով կը զօրանայ ազ-
...գային ոգին: Մենք ձեզ չենք
...անդարբեր, բայց դուք ալ գոնէ,
...ձեր երկրին հանդէպ չէզոքու-
...թիւն պահպանէիք»:
Փակելով հանդէսը, նախագա-
...հը առաջարկեց ներկաներու
...անունով ողջոյնի հեռագիր ուղար-
...կել յոբելեարին: Ժողովը ընդունեց
...այս առաջարկը բուռն ծափերով:
Նախագահը նոյնպէս յայտնեց
...կազմակերպիչներու միութիւնը յո-
...բելեարին նուիրած է գեղազարդ
...ալպոմ մը, ուր ցանկացողները կը-
...նան ստորագրել: Ստորագրութիւնը
...պիտի շարունակուի քանի մը օր,
...«Պօհ»ի խմբագրատունը:
Ժողովուրդը զրուեցաւ խորա-
...պէս տպաւորուած «Հրաշք» կնոջ
...կեանքով ու գործով:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

Յունաբերի Թղթակիցը ձեռնե-
եալ նոր տեղեկութիւններ կը
հաղորդէ Պէյրութէն (5 դեկտ.).

Բազմաթիւ մտաւորականներ
կը շարունակեն բանտին մէջ մնալ:
Հակառակորդը ամէն ծիգ կ՚ընէ
Ս. Տխրունիի սպանութեան կու-
սակցական կերպարանք տալ եւ
զայն վերագրել Դաշնակցութեան:
Ասիկա բացայայտօրէն պատրուակ
մըն է Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի
գործակալներուն ձեռքը՝ ընդհա-
նուր հալածանք սկսելու համար
Հայութեան դէմ եւ քաղաքական
խառնակ վիճակ ստեղծելու համար
Սուրիոյ սահմաններէն ներս: կա-
րելի է վ բջանապէս վստահ ըլ-
լալ, որ այս բարդ դաւը պիտի ձա-
խողի:

Սխալած պիտի չըլլամ եթէ
ըսեմ, որ կառավարական շրջանակ-
ները արդէն կը սկսին համոզուիլ,
որ Ս. Տխրունիի սպանութիւնը իրա-
պէս ոեւէ կապ չունի Դաշնակցու-
թեան հետ: Ձերբակալուածները
պիտի դատուին, ըստ երեւոյթին,
ոչ թէ իրենց կուսակցական, այլ
բացառաբար իրենց անհատական
հանգամանքը նկատի առնելով:
Հակառակորդը երբ ձախողի դաւը
վերագրել Դաշնակցութեան, պիտի
ջանայ զայն վերագրել Դաշնակ-
ցականներուն՝ Ս. Տխրունիի սպա-
նութեան՝ անհատական «փոխ վրէ-
ժի» կերպարանքը տալով: Հակա-
ռակորդները «փոխ-վրէժ» երբ
կ՚ըսեն, ի հարկէ նկատի ունին ի-
րենց ձեռքով խողխողուած անզու-
գական Վ. Վարդապետեանի պա-
րագան: Սակայն նաեւ, այս գըր-
պարտութիւնը վատ հէքեաթէ մը
աւելի արժէք չունի, որովհետեւ
երբ Վարդապետեանը սպանուե-
ցաւ, Ս. Տխրունին կը գտնուէր Հա-
լէպ եւ ոչ թէ Պէյրութ: Արդէն
այդ օրերուն համայնավար-հըն-
չակեան գործիչը չափով մը մե-
կուսացած էր իւրայիններէն եւ իր
նոր ու խորհրդաւոր «օրիանտա-
սիօն»ով թշնամական մթնոլորտ
ստեղծած իր շուրջը: Այս հակա-
ռակութեանց հետեւանքով էր
նաեւ, որ քանի մը անգամ իր
գոյնը փոխած «Սուր. Մամուլ»ը
քանի մը տարի առաջ վերջնապէս
դադրեցաւ հրատարակուելէ:

Սոյդ աղբիւրէ կը տեղեկա-
նամ, որ այս պառակտումը աւելի
սուր կերպարանք առած էր մաս-
նաւորաբար Պէյրութի մէջ, ոճ-
րափործէն երկու օր առաջ, կու-
սակցական ժողովի մը մէջ, մին-
չեւ իսկ ամթոռով յարձակած են
Ս Տխրունիի վրայ զայն խոշտան-
գելու համար եւ այս վերջինը
հազիւ կրցած է փախուստով իր օ-
ձիքը իւրայիններէն փրկել:

Ոճրափործէն ցաւալի մէկ ե-
րեւոյթն ալ այն է, որ տեղական
կարգ մը արաբ եւ օտար հայատեաց
թերթեր կը յարձակին Դաշնակ-
ցութեան վրայ՝ զայն ներկայա-
ցնելով իբր վտանգաւոր կազմա-
կերպութիւն մը, եւ անոր կարգ
մը անդամներուն վերագրելով
քաղաքական վնասակար գործու-
նէութիւն Սուրիոյ սահմաննե-
րուն մէջ:

Սակայն ֆրանսական մա-
մուլը, որ սկսած է ըմբռնել այս
դաւին ներքին ծալքերը, արդէն
յօդուածներ կը հրատարակէ ի
նպաստ մեր ժողովուրդին եւ ծիգ
կ՚ընէ տարածուած «փրովաքա-
սիօն»ները փարատելու:

Տարակոյս չկայ, որ որքան
օրերը աւելի երկարին, այնքան
աւելի պիտի պարզուի բովանդակ
անմեղութիւնը այն մարդոց, ո-
րոնք բանտին մէջ այսօր ուրիշ-
ներուն մեղքերը կը ք ւեն:

ԱՊԱԳԱՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Իտալական մամուլը յաճախ
կը գրաղի ապագայ պատերազմի
կամ պատերազմներու հարցով: Ըստ
Մարինէթթիի՝ ապագա-
յապաշտ բանաստեղծ, իտալական
ազգը պարտաւոր է իր դրամական
ամբողջ կարողութիւնը կեդրոնա-
ցնել երեք կէտերու վրայ. 1.—
Գլխաւոր քաղաքներու բոլոր բնա-
կիչներն օժտել դիմակներով. 2.—
Կառուցանել օդանաւային մեծ
կայաններ եւ վառելանիւթի
ստորերկրեայ շտեմարաններ. 3.—
Ունենալ ամէնէն մեծ քանակու-
թեամբ զրահապատ օդանաւեր,
որոնք զինուած ըլլան գնդացիր-
ներով եւ կարենան մեծ քանա-
կութեամբ, թունաւոր եւ մեր-
բօպարձակ ռումբեր փոխադրել:

Մարինէթթի այսպէս կը տրա-
մաբանէ. «Ենթադրենք թէ պա-
տերազմիկ ազգերէն մէկը իր
տրամադրութեան տակ ունենայ
կատարելապէս զինուած պատե-
րազմական, հարիւրաւոր օդանա-
ւեր, որոնք կազմ ու պատրաստ
ըլլան ամ միջոցին որ քաղաքական
հակամարտութիւնը հասած է իր
ամէնէն սուր կէտին:

Անոր ամէնէն մեծ ջանքը
պիտի ըլլայ իր օդանաւերը նե-
տել թշնամի մայրաքաղաքին
վրայ, նոյնիսկ վերջնագրէն ժա-
մեր առաջ, զայն բերել անճանաչե-
լի, եւն.: Հետեւանքը պիտի ըլ-
լայ հաոմաջոյոյ յուսալքում մը,
սարսափ մը, զօրահաւաքման մէջ
յապաղում: Եթէ այդ ազգը ի
վիճակի է հարուածը կրկնելու . . .
Այն ատեն ... ա՛յն ատեն պատե-
րազմը պիտի շահի եւ օդին վե-
րերէն՝ պիտի կրնայ տուն տալ հաշ-
տութեան պայմաններուն, երբ դեռ
հետեւակազօրագունդերը հասած
չպիտի ըլլան թշնամիին կարեւոր
քաղաքներուն դռներուն առջեւ...»:
Բայց տարբեր է կարծիքը զինուո-
րական յօդուածագրի մը, որ
ինպաստ խաղաղութեան ո՛չ Լո-
քարնոյի կը հաւատայ, ո՛չ ալ
միջազգային դաշինքներուն:

Ըստ այս վերջինին, «ապագայ
պատերազմներուն համար, մար-
դուն պատրաստութիւնը պէտք է
գերակշռէ միւս բոլոր միջոցները,
որովհետեւ վաղն ալ, ինչպէս երէկ,
պատերազմը պիտի շահուի այն
ատեն միայն, երբ հետեւակազօրքին
համեստ ոտքը կոխէ այն դիրքին
մէջ, որ գրաւուած էր թշնամիին
կողմէ»:

ԷՅՖԷԼԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ֆրանսա կը պատրաստուի
40ամեայ տարեդարձը տօնել Էյ-
ֆէլի համբաւաւոր աշտարակին,
որ անունը կը կրէ շինութեան
յատակագիծը յղացող եւ գոր-
ծադրող ճարտարագէտին:

Այս առթիւ, արձան մը պիտի
կանգնուի ի յիշատակ ճարտա-
րագէտին, որ յամառ, անվհատ
աշխատանքի հերոս մը եղած է:
Ծնած է Տիժոնի մէջ 1832ին:

Երբ աշտարակին շինութեան
յատակագիծը հրատարակեց,
հակառակորդներու աճագին հո-
սանք մըն էր որ ծայր տուաւ:
Անոնց գլուխը կը գտնուէր
Ֆրանսուա Գոփէ, որ բազմաթիւ
բանաստեղծներու եւ արուես-
տագէտներու հետ, հանրագրու-
թեամբ մը կը պահանջէր մեր-
ժել յատակագծին գործադրու-
թիւնը: Աշտարակը սակայն կա-
ռուցուեցաւ եւ այսօր, կը շա-
րունակէ դեռ իր գագաթը ցցել,
իբր Ֆրանսայի փառքի կոթողնե-
րէն մէկը,յաղթելով ցուրտին,տա-
քին, ժանգին եւ բնութեան օրէնք-
ներուն: կը մնայ ամբողջ աշխար-
հի մետաղային շինութեան գլուխ-
գործոցը եւ մեծ պատերազմին
հսկայ ծառայութիւններ մատու-
ցանելէ յետոյ, այսօր կը շարու-
նակէ Ֆրանսայի ձայնը հասցնել
երկրէ երկիր:

Աշտարակին հիմերը դնելու
աշխատանքն սկսաւ 1887 յուն-
ուար 28ին եւ վերջացաւ յաջորդ
յունիս 30ին: Պէտք եղաւ քրքրել
31.000 խ. մ. հող եւ գործածել
12.000 խ. մ. նիւթեր, որպէս զի
հսկայ ծանրութեան մը ճնշման
տոկացող հիմեր դրուին:

Յետոյ սկսաւ մետաղեայ մա-
սին շինութիւնը: Առաջին կտոր-
ները պատրաստուեցան ճար-
տարագէտ Էյֆէլի՝ Լըվալուայի
գործանոցին մէջ. բայց քանի
շինութիւնները առաջ գացին,
պէտք եղաւ գործանոցը աշտա-
րակին մօտը փոխադրել, մինչեւ
իսկ անոր ամէն մէկ յարկին
վրայ գործանոցներ հաստատ-
ուեր էին, ուր կը պատրաս-
տուէին շինուելիք յարկերուն
նիւթերը: Գետնէն մինչեւ առա-
ջին յարկ, շինութիւններուն հա-
մար գործածուեցաւ 3 միլիոն
քիլօ. երկաթ, իսկ առաջին յար-
կէն մինչեւ գագաթը՝ 4 միլիոն
քիլօ. երկաթ: Ամբողջութիւնը
կը բաղկանայ 15 հազար զանա-
զան կտորներ է:

ՕՐԷՆՍԴԻՐ ԿԻՆԵՐ

Ամերիկայի կանանց Միութիւ-
նը վերջերս հրատարակեց իր տա-
րեկան տեղեկագիրը, որ կը յայտ-
նէ թէ ներկայիս ամերիկայի մէջ
կան 145 «օրէնսդիր» կիներ,
այսինքն ծերակուտական կամ ե-
րեսփոխան: Ասոնցմէ զատ սակայն,
կան դեռ շատ մը ուրիշներ, որոնք
կարեւոր պաշտօններ կը վարեն
պետութեան զանազան վարչու-
թիւններուն մէջ:

Այս 145 օրէնսդրուհիներուն
100ը հանրապետական են, 38
ռամկավար, իսկ եօթը որեւէ կու-
սակցութեան չեն պատկանիր: Ցե-
տագիմական թերթ մը ուրախու-
թեամբ գիտել կուտայ թէ անոնց
մէջ մէկ հատ իսկ ընկերվարական
չկայ:

Անշուշտ, Հուվըրի ընտրութիւ-
նը ցոյց տուաւ թէ Ամերիկայի
մեծամասնութիւնը հանրապետա-
կան է: Այս է պատճառը որ օրէնս-
դրութեան մեծագոյն մասը կը
պատկանի նոյն հոսանքին: Ռամ-
կավար թերթերը կը տրտնջեն թէ
իրենց էին որ ամէնէն աւելի ջանք
թափեցին, որպէսզի կիներն ստա-
նան քուէարկութեան իրաւունք
բայց, հիմա մեզի դէմ է որ կը
գործածեն իրենց այդ իրաւունքը:

Այդ օրէնսդրուհիները բոլորն ալ,
բնական է, դէմ են ըմպելիներու:
Իսկ ինչ որ ամէնէն աւելի գոհ
ձգած է իրենց առնական պաշտօ-
նակիցները, այն է որ անոնք բոլորն
ալ, ժողովներու մէջ, քիչ, շատ
քիչ կը խօսին:

ԱՄԷՆԷՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԹՐՔՈՒՀԻՆ

«Ճիւմհուրիէթ» կը գրէ.— Եւ-
րոպայի եւ Ամերիկայի մէջ ա-
մէն տարի կ՚ընտրուին գեղեց-
կութեան Թագուհիներ, որոնք
իրենց կարգին նոր ընտրութեան
մը կ՚ենթարկուին ամերիկեան
քաղաքի մը մէջ, եւ իրենց մէ-
ջէն մէկը գեղեցիկներու գեղե-
ցիկը կը հռչակուի:

Մեր կիները ինչո՞ւ չեն մաս-
նակցիր այս մրցումին: Մենք
ի՞նչ Թերութիւն ունինք. ընդ-
հակառակն, Թուրք կինը ճանչ-
ցուած է իբր աշխարհի ամէնէն
գեղեցիկը: Թուրք կինը ինչո՞ւ
չներկայացնէ իր ազգային գե-
ղեցկութիւնը:

Այս խնդիրը լուծելու համար,
նախ պէտք է Թուրքիոյ գեղե-
ցիկ կինը ընտրել: Յետոյ հոգալ
ճամբու ծախքը: «Ճիւմհուրիէթ»
կը ստանձնէ այս ծախքը:

ՑՈՒՐՏԸ ԵՒ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆԻ ԳԻՆԵՐԸ

Տիրող սաստիկ ցուրտը՝ իր ու-
րիշ վնասներու կարգին, ծառայեց
նաեւ ուտեստեղէնի գիներու բար-
ձրացման. գիներու բարձրացումը
յստակօրէն նշմարուեցաւ թարմ
եւ պահածոյ բանջարեղէններու,
չոր խմորեղէններու, ընդեղէննե-
րու եւ արմտիքի, մանաւանդ ցո-
րենի վրայ:

Թարմ բանջարեղէններու վրայ
գիներու բարձրացման պատճառ
այն էր որ նախ, սառէն քարացած
հողէն դժուար էր զանոնք խլել,
երկրորդ՝ գաւառներէն դէպի Փա-
րիզ կամ զանազան կեդրոններ փո-
խադրութեան ընթացքին, անոնք
կը սառէին:

Կը յուսացուի սակայն, որ
սառնամանիքը պիտի նպաստէ գիներն
իջեցնելու: Գալով արմտիքին, վախ
կայ որ ցուրտին հետեւանքով գի-
ներու բարձրացումը աւելի տեւա-
կան ըլլայ եւ հացին վրայ 5
սանթիմի յաւելումը սկիզբ մը
միայն ըլլայ: Որովհետեւ, ամէն
տեղ գրեթէ, ցորենի ցանքը վնաս-
ուեցաւ ցուրտէն:

ՄԱՀ ՀՆԱԳԷՏ ՀԱՅՈՒ ՄԸ

Նիւ-Եօրքի (Մ. Նահանգներ)
«Նիւարք Սթար-Իկըլ» Թերթը
քանի մը սիւնակ կը նուիրէ Դա-
նիէլ Զ. Նուրեանի, մեռած յուն-
ուար 10ին, իր բնակարանին մէջ,
սրտի կաթուածէ:

Նոյն Թերթը կը յայտնէ Թէ
Դանիէլ Զ. Նուրեան անձնական
բարեկամն էր աշխարհահռչակ
դրամատէր եւ մեծահարուստ Ճ.
Փ. Մորկընի, Փարիզի փորձագէտ-
ներու ժողովին ամերիկեան
պատուիրակին:

Նուրեան եկած հաստատուած
էր Նիւարք: Նախ ծանօթացած
էր Նիւ-Եօրքի հանգուցեալ Ուիլ-
եըմ Հէյս Ուորտի եւ յետոյ Ճ.
Փիըրփոնթ Մորկընի, մեծին, ինչ-
պէս նաեւ ուրիշ ականաւոր ան-
ձերու հետ:

Նուրեան լաւ կը հասկնար
արուեստի առարկաներէ եւ այս
հասկացողութիւնը մոգականքան
մը եղաւ իրեն, որ բոլոր դռները
բացուին իր առջեւ: Պ. Նուրեան
17 տարի առաջ ամուսնացած
էր Միս Պէլ Ուորտի հետ, Սաւթ
Օրէնճէն: Տիկին Նուրեան նոյն-
պէս կը հասկնայ արուեստի ա-
ռարկաները:

ԶԱԿԱԶԻԿԻ (Եգիպտոս) մօտ
գիւղի մը մէջ հրդեհ ծագելով
այրեցան 150 տուներ: Մեռան
ինը եւ վիրաւորուեցան քսան
հոգի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՐԳԷՆ.— Ա՛հ, չար սատանայ, ո՞ւր երթալ, ի՞նչ ընել. ըսէ՛, ի՞նչ
ը...:

ՇԱՔԷ.— (Մռայլ ու խոր վհատութեամբ): Յանձնուի՛լ:

ԳՈՒՐԳԷՆ.— (Ըմբոստ ու զայրացած). Ո՛չ, ո՛չ,

ՇԱՔԷ.— Ըսէ՛, գոնէ կը հաւատա՞ս թէ այս օրերը շուտ կ՚անցնին
թէ պիտի կարենանք ուրախ շնչել օր մը... նորէն... երբ...

ԳՈՒՐԳԷՆ.— (Առանց հաւատքի). Այո՛, այո՛:

ՇԱՔԷ.— (Յուզումով եւ վարանումով). Եւ այդ օրը երբ քեզի
պարգեւած զոհողութեան մուրը ճակտիս, ըսէ՛, պիտի ուզե՞ս զիս
...

ԳՈՒՐ.— (Շփոթ, կիրքով, ոտքի է.)
Ա՛հ, քեզ այնքա՛ն կը սիրեմ որ ինքզինքս երբեք չպիտի կըր-
նամ հաշտեցնել այդ աղտին հետ. իմ երազներուս մէջ քեզ միշտ
տեսած էի եւ ...ացուցեր եմ անեղծ, անարատ՝ լերան ձիւնի պէս...

ՇԱՔԷ.— Բայց...

ԳՈՒՐ.— Եւ երբ օր մը ինծի վ բաղձանաս հազար պարշապար
կոխոտուած ծաղիկի պէս, գունատ, թերթատ, անբոյր, ան-
գոյր...

ՇԱՔԷ.— Ո՛հ...

ԳՈՒՐ.— Գեղակերտ անզրիի մը պէս՝ որուն փոս կապիճներէն
ներս բիւր կեղտերու գարշանքը կը վխտայ, ո՛հ, ո՛չ, ե՞ս..., իմ
տղու անզրանիկ սէրս այդպէս չէ ընդունիր քեզ..

ՇԱՔԷ.— Ա՛հ, Տէր Աստուած...

ԳՈՒՐ.— Եւ եթէ ես ընդունիմ իսկ, դուն պիտի փախիս ինծմէ
դատապարտեալի մը պէս, որ մաքուր ընկերակցութեան չի կրնար
հանդուրժել՝ մեր երկուքին միջեւ անողոք ոգիի մը պէս պիտի
կանգնի այդ... այդ... բանը զոր չպիտի կրնաս բերան առնել... կը
հասկնա՞ս, չպիտի կրնաս առջի պէս ինծի ժպտիլ, ինծմով հրճուիլ,
զիս դիտել աչք աչքի, ուրախ, զոհ, անմեղ սիրոյ հպարտութեամբ...

ՇԱՔԷ.— Ո՛հ, Գուրգէ՛ն..:

ԳՈՒՐ.— Ամէն անգամ որ յիշեմ թէ շրթունքդ ուրիշի մըն ալ
կրկներ են խօսքեր զորս միայն ինծի համար սորված էիր, թէ
մարմդ օտար ձեռքերու փայփայանքն ալ կը ճանչնայ եւ այն ալ
ո՞վ..., ատելի մը, բռնաւոր մը..., խուժ մը... ո՛հ, ո՛հ, ո՛հ, կը հաս-
կնա՞ս . . .

(կարծես բուռն ծիգէ մը սպառած՝ կ՚իյնայ վըշ-
տագալար, բազմոցին վրայ: Լռութիւն մը. Շաքէ ին-
կած է յուսահատ մտածումներու մէջ:

ԳՈՒՐ.— (Զայրալից). Բայց ինչո՞ւ չես պատասխաներ:

ՇԱՔԷ.— (Ծանր, վհատ). Այո՛, հասկցայ...

ԳՈՒՐ.— (Մտացիր)· Հասկցա՛ր... ի՞նչ, ի՞նչ, ի՞նչ...

ՇԱՔԷ.— (Հանդարտութեամբ մը որ վճռական է ու ցաւատանջ).
Դե՛հ, գնա՛ եւ ձգէ զիս իմ աղտիս հետ:

(Քանի մը շունչ լռութիւն. Լ՚զգացուի Գուրգէնի
յուզումը որ կ՚ընկճէ զինք: Անթաճար, խղճի խայթէ
տառապելու վրայ կ՚երեւի. կը փորձէ Շաքէի մօտե-
նալ. վարանում. չի համարձակիր. ծիգ մը կ՚ընէ.
քայլ մը կ՚առնէ ու թեւերը բաց, մեղմ, պաղատա-
գին կը մրմնջէ. «Շաքէ՛»: Շաքէ յանկարծական
փղձկումով մը կ՚իյնայ Գուրգէնի գիրկը որ ծնրա-
դրած է անոր առջեւ):

ՇԱՔԷ.— Մի տանջեր զիս Գուրգէն, եթէ պէտք է որ վիշտէն
մեռնիմ, թող հարուածը քեզմէ չգայ...:

ԳՈՒՐ.— (Խելակորոյս վիճակի մը մատնուած է). Ներէ՛ ինծի
Շաքէ. կը տեսնես ի՞նչ վիճակի եմ հասեր. խելքս կը թռի. խօս-
քերուս տէրը չեմ արդէն, մէջս նորաշխարհի մը հսկայ փլատակը
կայ եւ ոչ մէկ հանճար, ստեղծագործ ո՛չ մէկ ուժ որ կարենան
ինծի վերադարձնել առջի հոգիս, առջի հաւատքներուս միամտու-
թիւնը, ու՜ֆ... չար սատանայ...: Ըսէ թէ կը ներես ինծի Շաքէ:

(Շաքէ՝ գորովագին զայն կուրծքին կը քաշէ):

ԳՈՒՐ.— Ա՛հ, խղճալի վիճակ. արդէն բան չեմ յիշեր. զանկս
կը պայթի, կարծես հազար մեղուապարեր կը բզզան հոն ու հոգիս

(Դանդաղօրէն ոտքի կ՚ելլէ. երեւոյթը ունի մէկու
մը որ կը ջանայ յիշել. կը խօսի հեռուէն եկող
ձայնով մը):

Պարպուա՛ծ, պարպուա՛ծ... ա՛հ, ես քեզ...

ՇԱՔԷ.— (Մտատանջ). Բայց հանդարտէ՛, ի՞նչ ունիս...

ԳՈՒՐ.— Տանջեցի քեզ, Շա՛քէ, ա՛հ. այո՛, ըսէ՛ թէ ինչո՞ւ քեզ
տանջեցի...

(Նստած է Շաքէի քովիկը):

ՇԱՔԷ.— Որովհետեւ չէիր գիտեր թէ՝ կնոջ մը համար ի՞նչ է
սիրել եւ ինքզինքը ստիպուած տեսնել տալու ատելիի մը, աղօր
հպումը զգալու մարմնիդ վրայ, աչքերուն մէջ ճանչնալ միշտ հան-
դէպ անօթի վ գրի ախորժակ մը, բուռն կիրք մը, անգուսպ տռփ
մը ու զոհունակութեան փայլ մը որ կարծես կ՚ըսէ «ձեռքս ես,
չես փախիր». կուլաս, չէ՞. աչքերդ թրջուեցան. ա՛հ, ես որքան
լացեր եմ:

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Անգլօ-պարսիկ վէճ մը

Պարսկաստանի եւ Անգլիոյ միջեւ վէճ մը կայ Պահրէյն կղզիին մասին։ Երկու պետութիւններն ալ կը պնդեն թէ այդ կղզին իրենց կը պատկանի։ Վերջերս Պահրէյն գացող Պարսիկ-ներէն անցագիր պահանջած էին անգլ· իշխանութիւնները։ Պարսկաստանի արտաքին նախարար Բագրեւան այս առ-թիւ նամակ մը ուղղած է Թէհրանի անգլ· դեսպան Սըր Րո-պըրթ Քլայվի՝ բողոքելով այս մասին եւ յայտնելով, որ Պահ-րէյնը Պարսկաստանի կը պատկանի։ Այս նամակին պատճէնը ղրկուած է Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ բոլոր պետու-թեանց, Պ. Բագրեւանի խնդրանքով։

Անգլիացիները կը պնդեն թէ Պահրէյն կղզիին շէյխը 1783ին իր վեհապետական իրաւունքներէն հրաժարած է։ Այս եւ ուրիշ պատճառներով Անգլիացիները ոեւէ իրաւունք չեն ճանչնար Պարսկաստանի։

Սպանիական տագնապը

Մատրիտէն կը հեռագրեն.— Նախարարական խորհուրդը նիստ գումարեց Թագաւորին նախագահութեամբ։ Հակառակ ակնկալուածին, Փրիմօ տը Րիվէրա չտապալեցաւ։ Ժողովը զբա-ղեցաւ ընթացիկ հարցերով։ Ելմտական նախարարը յայտնեց թէ յունուար ամսուան հասոյթները 12 միլիոն փեզեթա աւելի եղած են 1918ի նոյն ամսուան հետ բաղդատելով։ Վարչապետը տեղեկութիւններ տուաւ երկրի պաշտպանութեան եւ վարչա-ձեւի ամրապնդման համար ձեռք առած միջոցներուն մասին։

Ժողովէն վերջ, դիկտատորը լրագրողներուն յայտնեց թէ Թագաւորը ստորագրած է Սպանիոյ յարումը Քէլլոկի դաշնա-գրին։ Դեսպաններ եւ դեսպանատան քարտուղարներ նշանակ-ուած են։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ նախարարական տագնապը այս անգամ եւս փակուած է։ Սակայն Սպանիոյ կարգ մը թերթերը կը գանգատին թէ մինչեւ ե՞րբ պիտի զրկուին մամուլի ազատութենէն։ Մինչեւ ե՞րբ ժո-ղովուրդը պիտի զրկուի իր ճակատագիրը ինք վարելու իրա-ւունքէն։ Փրիմօ տը Րիվէրայի թերթերը այս հարցումին կը պատասխանեն՝ «Յիսուն տարի եւս»։

Նախարարական խորհուրդի այդ նիստին մէջ Թագաւորը վաւերացուց ապստամբ զինուորականներու եւ վտանգաւոր նկատուած անձնաւորութեանց մասին ձեռք առնուած խիստ միջոցները։ Ընդհանուր ներումի խնդիրը միանգամ ընդ միշտ ջուրը ինկած է։

Ջիուտատ-Րէալի ապստամբութեան հարցաքննութիւնը վերջացաւ։ Անպարտ արձակուեցան թնդանօթաձիգներու առա-ջին գունդին գնդապետն ու փոխ-գնդապետը, որոնք հակառա-կած ըլլալով շարժումին, բանտարկուած էին ապստամբ սպա-ներու կողմէ։

Աֆղանիստանի դէպքերը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Ալլահապատի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ նախկին թագաւոր Ամանուլլահ Քանտահարէն ճամբայ ելած է դէպի Հէրաթ եւ մտադիր է Եւրոպա վերադառնալ, ո-րովհետեւ անկարելի կը գտնէ բաւարար աջակցութիւն ձեռք բերել՝ իր գահը վերագրաւելու համար։

Նատիր խան, որ «Քայզարի Հինտ» շոգենաւով կը ճամ-բորդէ դէպի Հնդկաստան, մեծ ազդեցութիւն ունի զանազան ցեղախումբերուն վրայ եւ Աֆղանիստան կ'երթայ Հապիպուլ-լահի հրաւէրով։

Ալի Ահմէտ խան, որ Ճէլալապատի էմիր հռչակուած էր, ստիպուած է մեկնիլ քաղաքէն, որովհետեւ Շինվարիներն ու միւս ցեղախումբերը չեն ուզած ճանչնալ զինքը։

⁂ Քապուլի ֆրանսական ամբողջ գաղութը մեկնեցաւ Աֆ-ղանիստանի մայրաքաղաքէն։ Հոն կը մնայ միայն դեսպանը։

⁂ Էմիր Հապիպուլլահ յայտարարութիւն մը հրատարակե-լով մոլլաներուն եւ կրօնաւորներուն կը վերադարձնէ այն բոլոր իրաւունքները որոնցմէ զրկած էր զիրենք Ամանուլլահ։

Անգլիոյ մէջ անբաղձալիները

Անգլիոյ ներքին նախարարը եւ Լոնտոնի ոստիկանութիւնը ներկայիս խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնեն՝ լոնտոնաբնակ օտա-րականները մաքրագործելու համար։ Սքոթլէնտ Եարտը (Ոս-տիկանական տեսչութիւն) պաշտօնական զեկոյց մը հրատա-րակելով կ'ըսէ թէ անբաղձալի նկատուած բոլոր օտարական-ներու ընտանեկան կեանքն ու ապրուստի միջոցները քննու-թեան կ'ենթարկուին։ Այս ձեւով պատրաստուած տեղեկագիր-ները հետզհետէ կը ղրկուին ներքին նախարարութեան, որ անվերաքննելի վճիռներ կուտայ անբաղձալիներու մասին։ Ար-դէն երեք հոգիի հրամայուեցաւ մէկ ամիսէն մեկնիլ Լոնտոնէն։

Մակեդոնիոյ ողողումները

Ձիւնհալին եւ վերջերս Մակեդոնիոյ ու Թրակիոյ մէջ տե-ղացող յորդառատ անձրեւներուն հետեւանքով Սթրումա, Վար-դար, Կալիքոս (Սելանիկի մօտ) եւ Մարիցա գետերը յորդեցան։

Բազմաթիւ գիւղեր բոլորովին կղզիացած են եւ կը պարե-նաւորուին նաւակներու միջոցաւ։

Մարիցայի եզերքներուն վրայ 1,500 ընտանիքներ դժուա-րին կացութեան մէջ կը գտնուին։ Բոլոր կամուրջները ջուրե-րէն քշուեցան եւ ճամբաները քանդուեցան։

Հաղորդակցութեանց նախարար տոքթ· Խրիստոմանոս Մակեդոնիա մեկնեցաւ օգնութեան գործը կազմակերպելու համար։

Մարաքէշ-Սայկոն թռիչքը

Ֆրանսացի օդանաւորդներ Լը Պրի, Փայեար և Ժուս, որոնք առջի առաւօտ Թունուզ հասած էին, քանի մը ժամ հանգստա-նալէ յետոյ ճամբայ ելան դէպի Գահիրէ, իրենց երկրորդ հան-գրուանը դէպի Հնդկաչին։ Թունուզէն Գահիրէ 2500 քիլոմեդր է եւ յոյս կար որ օդանաւորդները գիշերը պիտի հասնին Հէ-լիոպոլիսի օդանաւային կայանը։

Թերթս մամուլը դրուած պահուն հասած վերջին հեռագիրը կ'ըսէր թէ օդանաւը դեռ Գահիրէ չէ հասած, միայն երեքշաբ-թիէն չորեքշաբթի լուսնալիք գիշերը ժամը 12.30ին տեսնուած է Պէնկազիի վրայ։ Ուրեմն դեռ 1100 քիլոմեդր ունէին Գահիրէ հասնելու համար։

⁂ Իսկ օդանաւորդներ Քոսթ, Պէլոնթ եւ Քոտոս երեքշաբ-թի ժամը 18ին Պուռժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան դէպի Հանոյի։ Սակայն օդանաւը հազիւ 10 վայրկեան ճամբայ կտրած էր, երբ մեքենան աւրուելով գետին ինկաւ։ Օդանաւը ջախջախուեցաւ, սակայն մէջիններ չվիրաւորուեցան։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Ա Լ Ֆ Ո Ռ Վ Ի Լ

Կազմակերպուած Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ։ Այս կիրակի ժամը 2.30ին, 128 Rue Etienne Dolet, Պ. Յակոբի սրճարանը։

Բանախօսութիւն, երգ, եւայլն։

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Ռիւ Շաբ, Bon Théâtreի մէջ։

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն, եւայլն։

Մուտքը ազատ է

Լ Ի Ո Ն

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբին կողմէ, Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Ճոխ պիւֆէ։ Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆր.

Վ Ի Է Ն

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի շրջ. կոմիտէին կողմէ։ Այս կիրակի ժամը 2.30ին Հայ ժողովրդային Լսարանին մէջ։

Կը խօսի՝ Ընկ. Հ. ՈՒՋՈՒՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Մուտքը ազատ է

ՀԱՆԴԷՍ-ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուռի մասնաճիւղին կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 3ին 5, Place Nationale

գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին կողմէ

Այս Կիր. ժամը 2.30ին, 134 Route Nationale, Viroflay

Կը խօսի Տիկ. Պ. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

երգ, արտասանութիւն, նուագ, ներկ յացում՝ փոքրիկներու կողմէ

ՄՈՒՏՔ 2 ՖՐԱՆՔ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ (71 AVE. KLÉBER)

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ՝ Համաստեղի գրականութեան մասին («Անձրեւ»ի հրատարակութեան առթիւ)։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

"ԿԱՐՕՏ ՀԱՅՐԵՆԻ„

ՎԵՐՋԻՆ Հ ՏՈՐԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏԸ

Կը գտնուի Պալենց գրավաճառատունը, 233 Fbg. St. Martin, Փարիզ (10e).

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի «Ռոստոմ» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple։ Մէթրօ՝ Belleville։ Զեկոյց եւ ընտրութիւն։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ ժողովի կը հրաւիրէ, Քրիստափոր, Կուկունեան, Քեռի, Կայծակ, Դժոխք, Վրէժ, Ջաւարեան եւ Արամ խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թաղապետեանի մառենադարանը։ Անդ ս-ժամետրով ներկայանալը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ընկ. Ճանկէօզեանի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Պատ. միութեան հրապարակային դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին գրադարան ընթերցասրահին մէջ։ Կը նախագահէ ընկ. Ա. Աբօեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ԶԱՐՍԱՆՃԱԳԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, Պար տը լա Փոստի մէջ, Րիւ Քօլպէր թիւ 1։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Պ. Ս.— 10 ֆրանք,
Լիոն, Ն. Ն.— 10։
Տէսին, Օր. Ս. Թ.— 35։
Տէսին, Տ. Մ.— 50։
Փարիզ, Ա. Ս.— 7։
Նիւ Եորք, Ա.Պ.— 20 տոլար։
Նիւ Եորք Ս. Ա.— 20 տոլար։
Նիկոսիա, Մելք.Հօստ.—2 անգլ.։
Պուա Քոլոմպ, Յ. Մ.— 15 ֆր.։
Ֆուանվիլ-լը-Փոն, Ն. Ն.— 70։

Կարտան, Տ. Ս.— 100։
Ալժէր, Ղ. Խ.— 35։
Թաւրիզ, Գործ.— Ստացանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Զէյթունցի Արամ Գարաճեան 22 տարեկան, որ տարի մը առաջ կը գտնուէր Քոքինիոյ (Աթէնք) Զափահաս Որբերու Տունը։ Իմացնել՝ Ղազարոս Խրիմեանի 79 Rue Rovigo, Alger, Algérie.

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըրութեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուկ Բաթըրութեան։ Մելիտոն դերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923.1924)։ Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

— Շապին Գարահիսարցի Պայծառ Սամուէլեան կը փնտռէ իր եղբայրը Արմենակ Սամուէլեան 35 տարեկան, որ 1927ին կը գտնուէր Մարթիկ (Ֆրանսա)։ Իմացնել՝ Baïsar Samoueliani, 159 Rue Challemel Lacour, Lyon, France.

— Կէյվէ Էլվէ գիւղացի Տիկ. Սիրանուշ Սարգիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սուրէն Բապատայեանը։ Կը կարծուի թէ Տրամա (Յունաստան) կը գտնուի։ Իմացնել՝ Յակոբ Սարգիսեանի, Trabos 16, Combes par Aubin, Aveyron, France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Տարսոնցի Տիկ. Մաքրուհի Պաղչէճեան կը փնտռէ իր զաւակը Վահան Պաղչէճեան, որ անհետացած է Իզմիրի աղէտին։ Կը կարծուի թէ արտասահման կը գտնուի։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Mr. Agop Agulian, Maison Argentano, Traverse la Gramère, La Valbarelle, Marseille, France.

Կ'ուզուի Ոսկերչութիւն սորվիլ փափաքող ուշիմ աշակերտներ։ Դիմել՝ Société Fleuron, 70 Rue du Poissonnière (10e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

22 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 888 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՈՒԹ ԽԱՂ ՄԸ

Ի վիճակի ենք վճռապէս յայտարարելու թէ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ո՛ր եւ է մեղսակցութիւն չունի Պէյրութի ծանօթ սպանութեան մէջ: Ոչ իսկ լուր:

Եւ սակայն, բանտարկուած կը մնան մեր ընկերները, աւելի քան երեսուն հոգի, շատ ծանր պայմաններու մէջ:

Այստեղ է գործին ամբողջ ողբերգութիւնը:

Ինչպէս նախատեսեր էինք առաջին օրէն, Պէյրութի ոստիկանութիւնը լրջօրէն թիւրիմացութեան մատնուած է, շնորհիւ ափ մը խառնակիչներու, եւ մխրճուած՝ գործի մը մէջ որ ոչ հիմք ունի, ոչ ալ կը համապատասխանէ Լիբանանի շահերուն:

Մեր սիրտը կը ճմլուի այս տողերը գրած ատեն: Տաժանելի է տեսնել որ բախտակից եւ նորազատ երկրի մը մէջ այնքան յայտնի եւ այնքան բազմաթիւ մարդիկ բանտ կը նետուին մէկ ազդանշանի կամ ցուցակի վրայ, բոլորովին անհիմն վերագրումներով, եւ նոյն իսկ հակառակ՝ երկրի օրէնքներուն:

Ո՞ւր է տեսնուած այսքան տրակոնեան տնօրինութիւն՝ հասարակ ոճիրի մը առթիւ, որու նմանները առաջին անգամ չէ որ կը պատահին Պէյրութի մէջ: Ոճիր մը, որ կրնայ պարզ անհատական կիրքի, աւելի ճիշդ՝ «աժան պրովոկատոր»ի ճարպիկութեան հետեւանքն ըլլալ, առանց ո՛ր եւ է քաղաքական հանգամանքի: Ո՞վ է, վերջապէս, Ս. Տխրունին, որպէս զի ար ժանանար յեղափոխականի գնդակին, այն ալ քաղաքական կոմիտէի մը կարգադրութեամբ: Այդ ո՞ր համբակ Դաշնակցականն է որ խելք ըրած պիտի ըլլայ անմոռանալի Վահան Վարդապետեանի վրէժը լուծուած համարել խեղճ ու կրակ վարժապետի մը դիակով:

Բայց այս հարցումներն անգամ աւելորդ են, որովհետեւ, ինչպէս ըսինք առաջին տողէն, եւ երկար համբերելէ յետոյ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ոչ մասնակցութիւն ունի այս արիւնոտ գործին մէջ, ոչ ալ տեղեկութիւն՝ անոր հանգամանքներու մասին:

Մնաց որ, այլեւս պարզ է կացութեան պատկերը:

Մինչեւ հիմա հրատարակուած բազմազան տեղեկութիւններուն հետ, կարդացէք այսօրուան երկու նամակներն ալ, մէկը՝ Պէյրութէն եւ միւսը՝ Դամասկոսէն, եւ պիտի հասկնաք թէ «ինչ կ՚անցնի կը դառնայ», ծանօթ սպանութեան պատրուակին տակ:

Առիթէն օգտուելով, վրանբաց «ճիհատ» մը հոչակուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ: Անոր հին ու նոր «մեղքերը» օրը օրին կը պարզուին արաբական թերթերու մէջ, հայանուն հրէշներու նախաձեռնութեամբ, անոնց ներշնչումով, եւ նոյն իսկ ստորագրութեամբ (կարդալ Դամասկոսի նամակը): Ստեղծուած է մթնոլորտ մը, որ իսկապէս շփոթութեան կը մատնէ երկրին բարեկարգութեան միակ պատասխանատու, տեղական իշխանութիւնը:

Եւ մենք աւելորդ անգամ մըն ալ կը պնդենք, որ խառնակիչները, հայանուն թափթփուքները գիտակցաբար խաղ կը քսեն Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի գործակալներու հացին, նոյն իսկ ի վնաս Լիբանանի եւ Սուրիոյ շահերուն: Շատ ծանր է Դամասկոսի թղթակցին ակնարկը, բայց ի՜նչքան պերճախօս.

— «Պէյրութի հակադաշնակցականներու ընթացքը այն տպաւորութիւնը կը ձգէ թէ՝ ամէն հնչակեանի կամ բոլշեւիկի մէջ Հմայեակ Արամեանց մը ծածկուած է»:

Արդ միացուցէք նաեւ Պէյրութի նամակին հետեւեալ նախադասութիւնը, չէզոք հայրենակցի մը բերնով.

— «Ձերբակալութիւնները կատարուեցան հնչակեաններու կողմէ ներկայացուած ցանկի մը վրայ»:

Այս տողերը գրած ատեն, Պէյրութէն ստացանք նոր նամակ մը, փետր. 7 թուակիր, ուր կը կարդանք.

— «Բոլորովին անմեղ են բանտարկեալները: Եղածը կը նկատուի բոլշեւիկեան խաղ մը, լուրջ հարուած մը տալու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ յայտնի դէմքերու:Ջզարմանաք,եթէ վաղը ազատ մնացած քանի մը մտաւորականներն ալ ձերբակալել տան հակառակորդները, որոնք ամէն կեղտոտ միջոցի կը դիմեն: Արդէն պղտորեցին տեղական կառավարութեան միտքը, թունաւորեցին պաշտօնեաներէն շատեր եւ տակաւին կը գործեն Հալէպէն մինչեւ խուլ անկիւնները»:

Այո՛, յունուար 18ի դէպքը պարզ պատրուակ մըն է, բոլորովին տարբեր հաշիւներ կարգադրելու համար, ճիշդ այն պահուն երբ սահմանավէճի խնդիրներ կան Թուրքիոյ եւ Սուրիա-Լիբանանի միջեւ, երբ տեղացի ազգայնականները գրգռուած են օտարներու միջամտութենէն, եւ երբ քրտական խնդիր մըն ալ կ՚արծարծուի:

Երեւի խառնակիչները մոռցած են որ, ե՛ւ այդ վէճերուն եւ՛ քրտական շարժման առթիւ, չափազանց յստակ է Դաշնակցութեան դիրքը եւ ամէն մանրամասնութեամբ յայտնի՝ թէ՛ հոգատար իշխանութեան եւ թէ տեղական կառավարութեանց: Ի՛նչ թուղթ ալ գտնուած ըլլայ բանտարկեալներուն քով, ասոր հակառակը չի կրնար ապացուցանել: Արդէն քրտական գործունէութեան առթիւ, չկայ տեսակէտ մը որ հրատարակուած չըլլայ, իսկ «Հոյբուն»ի կեանքն ու գործը գաղտնիք չեն ո՛ր եւ է մէկուն համար:

Ի հարկէ ուշ-կանուխ պիտի պարզուի ամբողջ ճշմարտութիւնը, խայտառակելով բոլոր դաւադիրները:

Բայց մինչեւ այդ, ի՞նչ բարոյական վնասներ հասած պիտի ըլլան Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայութեան: Բանտարկուները գոնէ մէկ վայրկեան մտածե՞ր են այս մասին, հեւի հեւ «ժուռնալ»ներ եւ ցանկեր թխած ատեն...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

«Նոր Օր»ի խմբագրականէն (Աթէնք, 14 փետր.).

— «Հպատակութեան խնդիրը երկու երես ունի, անհատական եւ հաւաքական: Առաջինը օրինական պայմաններու ենթակայ ըլլալով հանդերձ, զանազան դժուարութեանց կը բախի: Քիչ չէ անոնց թիւը՝ որոնք երեք տարի առաջ հպատակութեան համար դիմած ըլլալով, դեռ ստացած չեն իրենց թուղթերը: Դժուարութիւնը կուգայ երկրորդական պաշտօնեաներէն, որոնք շատ անգամ լաւ տրամադրուած չեն ըլլար Հայերու հանդէպ:

Երկրորդը՝ հաւաքական հպատակութիւնը՝ դեռ փորձուած չէ. Խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան անցեալին մէջ, որոշումներ տրուեցան, բայց անմիտ պատճառներով գործնական քայլ չառնուեցաւ:

1924ին, Թրակիոյ տեղահանութեանց հետեւանքով, Նոր Յունաստանի հայութեան ներկայացուցիչները (Փէրտահճեան եպսկ., Քրմաճեան եւ Խանճեան) Աթէնք եկան, հաւաքական հպատակութեան մասին վճռական քայլեր առնելու համար:

Օրուայ ազգային իշխանութեան հետ համախորհուրդ՝ հրաւիրուեցաւ լայն խորհրդակցական ժողով, մասնակցութեամբ կուսակցութեանց եւ յարանուանութեանց ներկայացուցիչներուն:

Թեր ու դէմ տեսակէտներ պարզուեցան եւ ի վերջոյ տրուեցաւ հետեւեալ որոշումը.— Յուշագրով մը դիմել կառավարութեան, խնդրելով որ ամէն դիւրութիւն տայ հայ գաղթականութեան Հայաստան փոխադրուելու մինչեւ 1926:

Այդ թուականէն յետոյ Յունաստան մնացողները պիտի նկատուէին հպատակներ: Այս յուշագիրը ներկայացուեցաւ արտաքին գործոց նախարարութեան:

Մեր կատարելիք դիմումները այսօր, պէտք է ըլլան շարունակութիւնը այս յուշագրին, որպէսզի հպատակութեան մասին օրէնքին սահմանած դժուարութիւնները մասամբ հարթուին:

Եթէ կառավարութիւնը ընթացք չտայ հաւաքական դիմումին եւ պնդէ օրէնքին վրայ, այդ պարագային շահած կ՚ըլլանք երկուքուկէս տարի, հաշուելով յուշագրին տրուած թուականէն: կը մնայ սպասել միայն վեց ամիս:

Թէեւ մեզի համար չափազանց կարեւոր է անմիջական եւ հաւաքական հպատակութիւնը, որովհետեւ՝ եթէ օրէնքը պարտադրուի՝ օրինաւորապէս կորսնցուցած կ՚ըլլանք համայնական ամէն իրաւունք եւ կը դառնանք անհատ քաղաքացիները պետութեան: Մինչդեռ՝ հաւաքական հպատակափոխութիւնը կրնայ որոշ առաւելութիւններ ապահովել մեզի եւ թոյլ տալ ունենալու մեր ազգային ներքին կազմակերպութիւնը՝ ճանչցուած պետութենէն:

Կը խորհինք թէ Պ. Վէնիզէլոսի օրով, մեր ազգային մարմինները դժուարութիւն չպիտի կրեն հայութեան բաղձանքը ներկայացնելու եւ զայն ընդունել տալու:

Կրետացի դիւանագէտը այն մարդն է՝ որ Հայու պէս կը ճանչնայ մեր լաւ ու գէշ կողմերը: Յունաստանի մեծագոյն հայասէրն է ան, որ ատենին մեր պատուիրակութեանց հետ գործակցեցաւ, Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը իրագործելու համար: »

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Յունաստան եւ հարեւանները

Թանի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Հելլէնեւեուկոսլաւ համաձայնագիրը կը թուի թէ վերջնապէս պիտի կնքուի խիստ մօտիկ ապագայի մէջ: Հելլէն պաշտօնական շրջանակները շատ լաւատես են, որովհետեւ գրեթէ կատարեալ մերձեցում առաջ եկած է երկու տեսակէտներուն միջեւ՝ առկախ զանազան խնդիրներու մասին:

Պելկրատի հելլէն դեսպան Փոլիխրոնիատիս, որ այժմ հոս է, հելլէն կառավարութեան բացատրեց թէ եուկոսլաւ կառավարութիւնը ի՛նչ ոգիով խմբագրած էր իր վերջին հակառաջարկները:

Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարութեան կողմէ իբրեւ լիազօր Աթէնք եկած է նաեւ Շումպոթիչ, որ պիտի վիճի Յունաստանի ներկայացնելիք առարկութիւններուն վրայ: Այս լուսաբանող աշխատանքէն յետոյ, համաձայնագրին զանազան փրոթոքոլները, ինչպէս նաեւ դաշնագրին բնագիրը պիտի խմբագրուին եւ ստորագրութիւնը տեղի պիտի ունենայ մարտ ամսուն:

Սերպեւպուլկար մերձեցման փորձերուն առթիւ «Էթնոս» կը գրէ թէ «Յունաստանի միակ փափաքն է քաղաքական կայունացում տեսնել Պալքաններու մէջ: Հաճոյքով կ՚ողջունէ այս մերձեցումը, որուն նախընկալ պայմանը պիտի ըլլայ վերջ տալ Մակեդոնական կոմիտէներուն գործունէութեան»:

⁂ Միւս կողմէ գործօն շրջանի մը մէջ մտած են թուրքեւհելլէն բանակցութիւնները Էնկիւրիի մէջ: Հելլէն կառավարութիւնը մասնաւոր սուրհանդակի միջոցով նոր հրահանգներ ղրկած է դեսպան Փափայի: Վէճի գլխաւոր առարկան է կալուածներու խնդիրը:

Բանակցութիւնները երկու մասի բաժնուած են, ա. Քաղաքական, բ. Փոխանակութեան վերաբերեալ խնդիրները: Առաջին մասին բանակցութիւնները պիտի սկսին՝ անմիջապէս որ վերջ գտնեն փոխանակութեան խնդրին վերաբերեալ բանակցութիւնները:

Քատրիէ հանըմի խնդիրը

Երէկ գրեցինք թէ կրկին ձերբակալուած են Քատրիէ հանըմ եւ կարգ մը ընկերները: Ասոնք են՝ Նատիտէ հանըմ, Համիտէ հանըմ, մատամ Ֆոֆօ, փաստաբան Ահմէտ Վէֆիք, Նասըր եւ Ֆայիք պէյերը:

«Ճիւմհուրիէթ»ի համաձա՛յն ամբաստանեալները վերջերս պատրաստութիւն կը տեսնէին Եւրոպա մեկնելու:

⁂ Պոլսէն տեղական թերթերուն ուղղուած հեռագիրները կ՚ըսեն թէ ձերբակալուած է նաեւ Գատըգիւղ բնակող հայ բժիշկ տոքթ. Արապեան, որ իբրեւ վկայ կանչուած եւ ամբողջօր մը հարցաքննուածէր: Տոքթ. Արապեան կ՚ամբաստանուի թէ կասկածելի յարաբերութիւններ ունեցած է Քատրիէ հանըմի հետ:

Հեռագիրը կ՚աւելցնէ թէ նախապէս ձերբակալուած եւ արձակուածները բոլորն ալ կրկին ձերբակալուած են հիմա: Նոր վկաներ լսուած են: Հարցաքննութիւնները երեւան հանած են կարգ մը գաղտնիքներ, որոնք մութի մէջ մնացած էին նախապէս:

Տրոցկիի խորհուրդը

«Տէյլի Թելէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.

—Ո՛չ կաշառքով, ո՛չ բռնութիւնով, ո՛չ փաղաքշանքով, ո՛չ ալ ղիպուածով տակաւին ոեւէ մէկը չյաջողեցաւ թափանցել այն խորհրդաւոր քօղին, որով բոլշեւիկները շրջապատած են Տրոցկին, որ դեռ իբրեւ ճշմարիտ կալանաւոր մը կը մնայ այստեղի խորհրդային հիւպատոսարանին մէջ:

Խորհրդային պաշտօնատարները միշտ համր եւ խուլ կը ձեւանան՝ երբ յիշուի Տրոցկիի անունը, ու զինքը տեսնելու համար եղած խնդրանքներուն անխուսափելիօրէն կը պատասխանեն զարմանքի գթաշարժ արտայայտութիւնով մը: Խորհրդային հիւպատոսարանին վրայ նայող տուներու պատուհաններուն մէջ շարունակ կը հսկեն դիտողներ՝ վարձուած օտար թղթակիցներու կողմէ, որոնք կարելին կ՚ընեն գաղտնիքին թափանցելու համար:

Առանց նկատի առնելու այն հաւաստիքները թէ վրաս ո՛չ զէնք, ոչ ռումբ ունիմ, եւ հակառակ խուզարկութեան ենթարկուելու խնդրանքիս, արգիլեցին զիս ռուսական հիւպատոսարանէն ներս մտնելու:

Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ նախկին գործավարը շատ հիւանդ է եւ չի կրնար ճամբորդել: Սակայն իր մասին բոլոր ըսուածները պէտք է ընդունիլ վերապահութեամբ, որովհետեւ ամէն բան կ՚ընեն օտար մամուլը անտեղեակ պահելու, նոյնիսկ սխալ հետքի վրայ դնելու համար:

⁂ Ժուռնալի Պերլինի թղթակիցը կը հեռագրէ 20 փետրուար թուականով.

Նախարարական խորհուրդը որ այսօր գումարուած էր արտայայտուելու համար Տրոցկիի անցագրին մասին, յետաձգուեցաւ առանց որոշում տալու: Կ՚ըսուի թէ բացի ընկերվարական-

(Ղուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿԸ ՎԿԱՅԵՄ

«Արդարեւ, քիչ մարդիկ, իրեն նման կրնան շնորհիւ երկնատուր ձիրքերու, իրենց անձին վրայ կեդրոնացնել այնքա՛ն յատկութիւններ,այնքա՛ն բարձր աստիճանով մը:

«Անիկա ծանօթ է, մեծապէս գնահատուած եւ հիացումի առարկայ դարձած է իբրեւ գրագէտ, քնքոյշ բանաստեղծ, հրապարակագիր, դասախօս, անհաւոր փոլեմիստ, լեզուագէտ եւ հայ ռամկավարներու պարագլուխներէն մէկը: Անիկա տառապանքներու իր բաժինը ունեցած է յեղափոխութեան շրջանին՝ Թուրքիոյ մէջ, ուրկէ՝ վտանգուած ըլլալով, փախուստ տուած է»:

Քիչ մը շունչ առնենք եւ յետոյ ջանանք լուծել հանելուկը, որ յղացուած է «ի պէտս մանկանց» եւ հետեւաբար դիւրալոյծ՝... հասուն մարդոց համար:

Ցարդ գիտէինք թէ՝ իբր օրակեալ կամ արհեստով ռամկավար պարագլուխ՝ որ Համիտի դէմ՝ հայութիւնը պաշտպանած ըլլայ «փառայեղ» փախուստով եւ միշտ պաշտպանելու համար նոյն ժողովուրդին շահերը (անշուշտ, առանց մոռնալու մանաւանդ իրենը) փոխն ի փոխ դարձած ըլլայ գրագէտ, բանաստեղծ, դասախօս, հրապարակագիր, լեզուագէտ եւյլն., եւյլն., (մանաւանդ եւյլն...) կար ու չկար Ջօպանեան մը կար:

Բայց ահա, վերջին պահուն մէջտեղ կ՚ելլէ Մալէզեան մը, որ շնորհազուրկ կ՚ընէ իր կուսակիցը, խլրացնելով անոր բոլոր տիտղոսները: (ըսի՞ թէ գովեստները ամբողջ, բունթով, կէտով եւ ստորով ուղղուած են Անոր, եգիպտ. թերթի մը մէջ, արկածի մը առթիւ որուն ենթարկուած էր):

Ճիշտ այդ արկածին առթիւ իսկ, հաւաստի աղբիւրէ կը պատմուի միջադէպ մը, որուն եզրակացութիւնը՝ իբրեւ գովեստ պէտք է որ աւելցնեմ Մալէզեանի տիտղոսներուն վրայ:

Մալէզեան, որ կրնար ինքնաշարժով երթեւեկել, սխալը կը գործէ հանրակառքով ճամբորդելու եւ որովհետեւ վարժութիւնը չունէր ռամկական այդ կառքին, իջնելու տեղ՝ կ՚իյնայ վար, ու կը կոտրէ ուսը: Եւ երբ վիրակապերով փաթթուած տուն կը մտնէ, աղմուկը կը փրթի. կիները մէկ բերան կը պոռան.

— Անէ՛ծք դաշնակցականներուն... եւյլն.: (Հոս, ձեր կողմէ աւելցուցէք, ինչ որ կ՚ենթադրէք թէ ռամկավար կիները կրնան ըսել դաշնակցականներուն):

Բայց Մալէզեան որ իբր վահան կուրծք տուեր էր արկածին, սխալմա՞մբ թէ գիտակցօրէն, յայտնի չէ, քաջութեան վերջին մնացորդով մը կը խոստովանի ճշմարտութիւնը:

Ընդունեցէք թէ իբր ռամկավար ճշմարիտ պարագլուխ, պէտք էր որ Մալէզեան հաստատէր իր մօտիկ կիներուն ենթադրութիւնը, թէ «դաշնակները» զինքը ենթարկեցին մահափորձի: Իրաւ է թէ դաշոյն կամ ատրճանակ գործածող չէր եղած: Բայց կրնար, օրինակ, ըսել թէ՝ հանրակառքէն վար իջած պահուն, «դաշնակ» մը զինքը հրեր էր սպաննելու դիտումով եւ այս կերպով, խաչակրութիւն մըն էր որ պիտի հովանաւորէր իբրեւ օրուան հերոս:

Բայց չըրաւ. սխալեցա՞ւ թէ միտքը չեկաւ: Ամէն պարագայի մէջ, ռամկավար մը իրաւունք ունի ըսելու թէ ան դրժեց իր պարագլուխի պարտականութիւնը: Իսկ չէզոք մը պիտի կըրնայ անշուշտ զարմանալ,

— Մէկը որ հանրակառքէն իջնել չիգիտեր,ինչպէ՞ս կ՚անցնի Բարեգործականի գլուխը:

Մ. Ե.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

ՀԻՆ ՕՐԵՐԸ Կ'ԵՐԱԶԵՆ

Հայաստանի անկախութեան կարճ ժամանակաշրջանին, մեր ժողովուրդը, դժբախտաբար շատ ուշ ըմբռնեց կարեւորութիւնը սեփական հայրենիքին, անկախութեան եւ մանաւանդ հարազատ կառավարութեան։

Տեղը չէ մտնել այս հարցին քննութեան մէջ. որովհետեւ ամէն մէկ նոր օր մանուկ Հայաստանի կեանքին, նոր շունչ մը, նոր հաւատք մը կը ներշնչէր կասկածամիտ եւ վարանոտ Հային, ստեղծելով անոր մէջ յոյսի, երազի, խանդավառութեան ներշնչումը։

1920ին Հայաստանը աստիճանաբար իմաստալից կը դառնար որքան իր պետական կառուցուածքով, նոյնքան եւ աւելի հայութեան հոգեկան ներքին յեղաշրջումով։ Մինչ այդ վերապահ, օտարոտի դիրք բռնած բայց քաղաքականապէս հասուն տարրերն իսկ, ստիպուեցան փոխել իրենց վերաբերմունքը։ Այս շարքին կը պատկանէին քաղքենի որոշ խմբակներ, ինչպէս նաեւ էս էր կուսակցութիւնը։

Ռուսական ոսկիներու օգնութեամբ, հայ համայնավարներու խլրդային աշխատանքը 1920ին, կ'իյնայ գլխաւորաբար այս սահմանին մէջ։ Ժողովրդական նորակազմ հոգեբանութիւնը սպաննելու, զայն բոլորովին հակառակ ուղղութեամբ զարգացնելու ճիգը, կը դառնայ անոնց նպատակը։

Հասուն, մտաւորական եւ գիտակից շրջանակներէն միշտ մերժուած համայնավարները կ'իյնան տգէտ ու տնտեսապէս քայքայուած շրջաններու, ժողովրդական զանգուածներու, մասնաւորաբար Ատրպէյճանի սահմանամերձ գաւառներուն մէջ։ Իրենց պրոպագանդին համար կ'օգտագործեն ամէնէն ստոր միջոցները. մանաւանդ, հայթրքական պատերազմի աղետալի օրերուն։ Օգտագործելով մեր երկրի բնական աղքատութիւնը, ժողովուրդի թշուառութիւնը՝ գլխաւորաբար պատերազմի հետեւանքով. համայնավար քարոզիչները գովքը կը հիւսէին Ռուսաստանի։ Եւ ի՜նչ կախարդական խոստումներ...

Կը խոստանան ռուսական առատ շաքարը, «գետի նման հոսող նաւթը» (քարիւղ), «ճոթը» (կերպասեղէն), աղը. եւ այս բոլորէն վեր, ու այս բոլորէն առաջ զօրացրուում, որ ըսել է բնականոն կեանք, երկարատեւ պատերազմական տարիներու մէջ սպառած հայ գիւղացիութեան։

Հայաստանի մէջ ապրող եւ եւ առնուազն այդ օրերու պայմաններուն ծանօթները միայն կրնան գնահատել այս խոստումներու արժէքը հայ գիւղացիին համար։ Չէ՞ որ շատերը ռուսական յեղափոխութեան օրերէն նոր հագուստի երես տեսած չունէին, քարիւղի լամբարի լոյսէն զրկուած, կենսատու թէյի շաքարի համը մոռցած, կտոր մը աղի համար աղի արցունք թափած էին։ Եթէ ասոր վրայ աւելցնենք նիւթական ուրիշ ակնկալութիւններ, ու կապենք այս ամէնը բոլշեւիկեան րէժիմի բերած «բարիքներու» հետ, որոնց մասին խօսեցայ նախորդ յօդուածներով, դիւրին է չափել այն բնական յուսախաբութիւնը, որուն կ'ենթարկուէր ժողովուրդը։ Որքա՜ն լաւ պիտի ըլլար, եթէ յուսախաբութիւնը մնար սահմանափակ շրջագծի մը մէջ, ու դուրս չգար զայրոյթի ու ընդհանրական աշխոյժ պոռթկումի այն ալիքով, որմէ կը ծնէր Փետրուար 18ը։

Այսքանը սակայն մէկ երեսն է միայն այդ օրերու իրականութեան, այն ալ համեմատաբար աղօտ պատկեր մը։ Կայ եւ միւս երեսը լուսաւոր ու պայծառ, սրտապնդիչ եւ խրախուսական, որուն հարկ է ուղղել մեր հայեացքը։

Տեսե՞ր կամ զգացե՞ր էք ձեր սեփական կաշիին վրայ, տգէտ, չար եւ անխիղճ խորթ մօր ներկայութիւնը, իբրեւ յաջորդ գորովագութ եւ հարազատ մօր։ Եթէ տեսեր եւ ապրեր էք այդ վիճակը ձեր հարազատին տանը մէջ, եւ մանաւանդ ձեր խելահասութեան շրջանին, կրնաք ըմբռնել վիշտը զոր բազմաչարչար ժողովուրդը կը կրէր այդ օրերուն, բաց աչքերով առողջ մտքով իր սեփական հայրենիքին մէջ, իր նենգ ու թշուառական խորթ տէրերու ձեռքէն։

Ո՛չ մէկ արտայայտութիւն եւ գործ, ո՛չ մէկ ձեւ եւ շարժում, ո՛չ իսկ երգ մը, հեռուէն մօտէն անցեալը յիշեցնող... Ի՛նչ հանդամանքի տակ ալ որ ըլլար յանցանք էր այդ, մահացու մեղք առնուազն «Չէկայի» զնտաններու մէջ փտելու դատապարտուած։

Իսկ քննադատութի՞ն պետական ոեւէ կարգադրութեան կամ քայլի մասին, — աններելի ոճիր էր Հայաստանի այնքան ազատ կարգերուն վարժուած անհատներու համար։ Այդպիսի բան անմիջապէս «ներքին դաւադրութիւն», «հակայեղափոխական» շարժում կը նկատուէր «Չեկա»յի կողմէն, եւ հետեւաբար պէտք էր խեղդուէր բոլշեւիկեան «ուղիղ» միջոցներով։

Եւ սակայն հոն ուր միտքը կը գործէ «Չեկան» հակառակ իր դիւային բոլոր հնարքներուն, իր վանդալական արարքներուն անզօր է ու ողորմելի։

Եւ ճիշդ այս անզօրութիւնն էր, որ թէեւ կուտար Հայ մարդուն պահել իր ազգային դիմագիծը, զօրացնել իր գուրգուրանքը ազգային արժէքներու, նուիրականութիւններու մասին։

Եւ այսպէս էր, որ հայ քաղաքական միտքը կը պայծառանար աննախընթաց թափով մը, հեռացնելով իրմէ վնասակար տարրերը։ Այսպէս էր, որ Հայաստանցին իրական սահմաններուն մէջ կը չափէր իր թէեւ թոյլ, անկատար դեռ աղքատ եւ հիւանդ, բայց «իր» հարազատ հայրենիքի, անկախութեան եւ սեփական կառավարութեան կորուստը։

Այս ամէնը, որոնք կ'արտայայտուէին առանց խօսքի հոգիներու միջոցով, յաճախ կը մղէր մարդիկ լուռ ու անաղմուկ ցոյցերու։ Երկու դէպք՝ այս առթիւ։

Դեկտեմբեր 2էն մինչեւ 4 Հայաստանը անիշխանութենէ փրկող ընկեր Դրօն, մէկն էր այն սակաւաթիւ կարեւոր դէմքերէն, որ միշտ ալ իր խորքին մէջ կը ներկայանար ռուսասէր։ Եւ շնորհիւ իր այս ներքին հակումներուն, ան կը դառնար հայութեան առաջնորդը դէպի ռուսական հակում։ Ահա՛ այս եւ այլ նկատումներով Հայաստանցիին համար Դրօի ներկայութիւնը Հայաստանի մէջ, խորհրդանիշ էր իր իսկ ապահովութեանը։ «Որքան ատեն որ Դրօն կայ, մեծ դէպքեր չեն կրնար տեղի ունենալ մեր երկրին մէջ»։

Եւ եղաւ օր մը սակայն, որ Դրօի ներկայութիւնը աւելորդ նկատուեցաւ Հայաստանի մէջ, ու ան ալ, իր խումբ մը ընտիր գինակից սպաներու ընկերակցութեամբ «քաղաքավարի» աքսորուեցաւ իր պաշտօնակիցներու, Հայաստանի սպաներուն գացած ճամբով. թէեւ անհամեմատ նպաստաւոր պայմաններու տակ։ Բոլշեւիկեան որոշումը Դրօի հանդէպ շրջան ըրաւ Երեւանի հայութեան մէջ. որ իր ներքին բնազդական առողջ աչքերով կը տեսնէր խարդախութիւնը, իր բոլոր մութ ծալքերով։ Մէկ ազդանշանի վրայ կրնա՛ր բանկիլ հայութիւնը օրուան իշխանութեան դէմ. բայց մեղմացաւ շնորհիւ «անյայտ» ուժի մը, եւ բաւականացաւ իր բողոքը արտայայտելով Դրօի մեկնումի պահուն։ Իր բնակարանի շուրջն ու մերձակայ փողոցներու մէջ հազարաւոր բերաններէն «երթաս բարի» «Աստուած քեզի հետ» «բարով վերադարձ» եւ նման աղաղակներով։ Ինչե՛ր, ինչե՛ր կը պարունակէին ժողովրդական այդ պարզ արտայայտութիւնները, եւ մանաւանդ ինչե՛ր կարելի էր կարդալ աղաղակող այդ բազմութեան խորհրդաւոր նայուածքին մէջ։

Չեկան, իր որսկան շուներովը շատ բան կարդաց եւ շատ բան հասկցաւ այդ օր։ Ան աւելի քան սրեց իր միջոցները։

Նման ցոյց մը եղաւ 1921 Ծնունդի Մկրտութեան տօնի առթիւ Ջրօրհնէնքի եկեղեցական աւանդական տօնը։

Ռուսական ցարիզմի օրերուն Երեւանի մէջ այս տօնը կը տօնուէր եկեղեցիներու բակին մէջ, գլխաւորաբար Երեւանի Ս. Սարգիս Մայր եկեղեցին։ 1920ին առաջին անգամ ըլլալով բացառիկ շուքով եւ հանդիսաւորութեամբ, Հայաստանի կառավարական կազմի, պաշտօնատարներու, օտար ներկայացուցչութեան, բարձր սպայական կազմի, առանձին զինուորական խումբերու, հայ արիներու եւ դպրոցական խումբերու մասնակցութեամբ, Երեւանի եւ շրջակայքի հայութիւնը աննախընթաց բազմութեամբ կը թափուէր Հրազդան գետի ափը, առաջնորդութեամբ եկեղեցական դասի Երեւանի առաջնորդի եւ կաթողիկոսական յատուկ պատուիրակի։ Հայկական քաղցր երաժշտութեան հետ, զինուորական նուագախումբը իր ազգային եղանակներով բացառիկ վայելք մը կուտար ամէն մէկ իսկական Հայու, անկախ իր դաւանանքէն։ Թնդանօթի արձագանգներու մէջէն, ժողովուրդը ուրախութեան արցունքներով կը փառաբանէր այդ ամէնը, իբրեւ թանկագին պարգեւ մը։

Դրօի աքսորին առթիւ ժողովուրդին ինքնաբուխ ողջերթը եւ Ջրօրհնէնքի արարողութիւնը, երկուքն ալ խաղաղ ցոյցեր էին, առանց ոեւէ քարոզի եւ թելադրանքի, բխած՝ ժողովուրդի հոգեկան մղումներէն, յանուն իր բռնաբարուած իրաւունքներուն, եւ իբրեւ բողոք գաղանաբարոյ իշխանութեան մը դէմ։

(4) Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՊՈԼՍՈՅ ՁՄԵՌՆԵՐԸ

Պոլսոյ մէջ այս տարի տիրող ցուրտի նմանը չէր տեսած 30 տարիէ ի վեր։ Պոլիս ահաւոր ցուրտեր ապրած է 401 թուականին։ Այս ցուրտը այն աստիճան սաստիկ է եղեր որ Վոսփորն ու Ոսկեղջիւրը 20 օր սառած մնացած են։ Վոսփորը մասամբ սառած է 739ին, իսկ 753ին ալ Սեւ Ծովու բերանը, Վոսփորը, Ոսկեղջիւրն ու Մարմարայի մէկ մասը սառած են։ Վոսփորն ու Ոսկեղջիւրը մասամբ սառած են 763, 928, 1232, 1620, 1660, 1755, 1823, 1262 եւ 1878 տարիներուն։ Վերջին ամէնասաստիկ ցուրտը եղած է 1892ին երբ Խասգիւղի եւ Գալաթի միջեւ Ոսկեղջիւրը սառեր է։

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԳՈՐԾ ՄԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Երէկ պարզեցի 80.000 ֆրանքի պատմութեան մէկ երեսը։

Եթէ զաւեշտական էր այդ երեսը, միւսը ողբերգական է կամ կրնայ ըլլալ Մարսէյլի կրթական գործին համար, որովհետեւ ազգային կազմակերպութեան դէմ դաւադրողները հիմա իրենց ամբողջ ծիգը կեդրոնացուցած են Մարսէյլի դպրոցներուն դէմ։

Ի՞նչ արդիւնք տուաւ կազմակերպուած այս գաղութը։ Մէկ ու կէս տարիէն պակաս ժամանակամիջոցի մէջ ահա ստեղծուած պատկերը, — ինը թաղ, ինը մատուռ, տասը դպրոց, հազարի մօտ աշակերտութիւն։ Ի՞նչ մղձաւանջ խառնակիչներուն համար։ Տասը դպրոց, հազար աշակերտ...։ Պէտք է քանդել...։

Կը յիշէ ընթերցողը մեր դպրոցներուն դէմ հանուած թռուցիկը, ստորագրուած՝ «Մարսէյլի Ռամկ. - Ազատական Ակումբ»։

Բայց շատ վերջերը իմացած են Զօպանեանի դիմումները Կաթողիկոսին, որպէսզի Էջմիածինը չճանչնայ Մարսէյլի ազգային կազմակերպութիւնը, չվաւերացնէ առաջնորդին՝ Պալաքեան եպիսկ.ի ընտրութիւնը, եւն. եւն.։ Եւ սողունը որ հրձիգի դերը ուզած է խաղալ, շատ լաւ գիտէ որ փորելով հիմերը գաղութի մը ազգային կազմակերպութեան, կրակի տալով ձեռք բերուած գէշ-աղէկ արդիւնքը, ամէնէն առաջ վտանգուած կ'ըլլայ մեր հազար տղոց հայեցի կրթութիւնը։

Եթէ ատով ալ չկրցաւ քանդել, դեռ կը մնար մէկ զէնք, — յաւիտենական 80.000ը։

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը՝ աւանդապահը այդ գումարին զոր իր գանձէն դուրս չէր կրնար հանել մինչեւ նոր կաթ. պատ.ի մը հասնիլը, այդ դրամը կը յանձնէ անշշուկ Պ. Սահաթճեանին։

Ազգային իշխանութեանց թերութիւններէն մէկը (որովհետեւ մէկէ աւելի թերութիւններ եւ սայթաքումներ ունեցանք) եղաւ այդ դրամին տէր չկանգնիլը։ Կար մէկ միջոց, — դիմել ընդհանուր դատախազութեան եւ նուիրատու Ֆրանսական կառավարութեան միջոցով պահանջել թէ՛ այդ դրամին հաշիւը եւ թէ մնացած գումարը։ Բայց երեւակայեցէք այն զզուելի ներքին պատկերը որ մենք ստիպուած պիտի ըլլայինք ցուցադրել օտարին առջեւ։ Եւ անճրկած, ոչ միայն չպաշտպանեցինք գաղութին իրաւունքը, ոչ միայն Մալէզեանի մեղսակցութիւնով այդ դրամին ձեռքէ ձեռք անցնիլը իմանալէ յետոյ՝ չդիմեցինք Ընդհանուր Դատախազութեան, այլեւ հանդուրժեցինք որ Զօպանեան-Մալէզեաններու Մարսէյլի լուսաղբարը՝ Սահաթճեան, ամիսներով իր գրպանը պահէ գաղութին դրամը եւ ատեն ատեն, հոգի հանելով, տասն անգամ «դնա-եկու»ով, մաս մը դրամ յանձնէ շրջակայ թաղերէ ամէնէն յամառ հետապնդողներուն։

Այդ ամէնը յանուն այն մտահոգութեան որ չստիպուինք մեր աղտոտ լաթերը լուալ արարին առջեւ, որպէսզի ծնունդ չտանք գաղութը ցնցող դէպքերու եւ չվտանգուի սկսուած կրթական գեղեցիկ շարժումը։

Բայց հիմա վտանգուած է այդ շարժումին լաւագոյն մասը։ կեդրոնի մանկապարտէզ-դպրոցը, 330է աւելի աշակերտութիւնով, փակուելու վտանգին մէջ է։

Կեդրոնի հայաշատ փողոցներուն մէջ նախապէս պզտիկ մանկապարտէզ մը կար, հաստատուած Պալաքեան եպս.ի ջանքերով։ 120 պզտիկներ խճողուած քան քառ. մեթր սենեակի մը մէջ։ Այդ քանի մը փողոցներէն դուրս անկարելի էր փոխադրուիլ։ Յանձնախումբ մը 15 օր շէնքէ շէնք ման գալով, յաջողեցաւ անակնկալ բախտաւորութեամբ ճարել ընդարձակ սրահ մը, գէշ կերպով լուսաւորուած, խարխլած սանդուխներով, համակ փայտաշէն հին շէնքի մը մէջ։ Բայց միակն էր այդ խճողուած թաղին մէջ, իբրեւ տրամադրելի տեղ։ Կա՛մ պէտք էր ընտրել կամ մեր տղաքը թափել փողոց։ Հասկնալի է թէ ինչու համար այդ օրերուն ռամկավար թափթփուքներ ջանացին տանտիրուհիին միտքը պղտորել։

Այդտեղ փոխադրելէ ետք դպրոց եւ մանկապարտէզ՝ Վարչութիւնը ջանաց յարմար տեղ մը գտնել, մանաւանդ որ տանտիրուհին բացէ ի բաց կը հակառակէր իր շէնքին մէջ դպրոցի մը գոյութեան։ Երկու անգամ սպառնաց դատարան դիմել։

Եւ վերջապէս, երկու ամիս առաջ, նոր Վարչութիւնը կը յաջողի գտնել շէնք մը՝ մանկապարտէզի եւ դպրոցի ամէն յարմարութիւններով։ Վարձակալը կը յօժարի իր իրաւունքները փոխանցել միանուագ վճարելի քսան հազար ֆրանքի փոխարէն։ Կեդրոնի դպրոցները փրկուած էին, եթէ անոնք իրենց տրամադրութեան տակ ունենային իրենց պատկանող դրամը։ Բայց այդ դրամը, զոր Պ. Վահան Մալէզեան կարգ մը «նկատելով»ներով չէր կրցած վերադարձնել իր օրինաւոր սեփականատիրոջ, յանձնուած էր նոյն Պ. Վահան Մալէզեանի միջոցաւ մեր դպրոցներուն դէմ տուողներուն, մոռնալով բոլոր «նկատելով»ները։

Պալաքեան եպ., որուն յանձնուած էր սկիզբէն 80.000ի կնճիռը մաքրելու հոգը, բանակցեցաւ շաբաթներով, համոզեց, պարզեց դպրոցներուն գլխուն կախուած վտանգը, եւ օր մընալ, Մարսէյլի բոլոր թաղերուն ներկայացուցիչներուն հաւաքուած օրը յայտարարեց նեղսրտած.

— Այլեւս չեմ դիմեր այդ մարդուն։ Ձիս «փաչավրա» ըրիք տասն անգամ ատոր ոտքը դրկելով։ Մէկ երկու թաղի համար դրամ փրցուցինք հազար խոնրամանկութիւն գործածելով։ Մարդը բացէ ի բաց կ'ըսէ կոր, ես դաշնակցական վարչութեան փարա չեմ տար...

Հայ դպրոցներուն դէմ դաւողները հիմա կրնան շփել իրենց ձեռքերը։ Քայլ մը եւս մօտեցած են նպատակին։ Պարապ տեղը չէր ուրեմն Զօպանեանի սարքած գլուխ գլխինները Սահաթճեանի մօտ։ Նոր շէնքը վարձելու ամէն յոյս արդէն կ'ըսուի որ կորսուած է, հինին մէջ մնալ անկարելի է, իսկ տարբեր շէնք ճարել այդ թաղին մէջ, նոյնիսկ եթէ դրամը հայթայթուի ասկէ ետք, պիտի ըլլար անօրինակ բախտ։

Եւ եթէ այդ անօրինակ բախտը չժպտի, մեր 330 պզտիկներու երեսին, նոր շրջանին փակուած են Մարսէյլի կեդրոնի հայ մանկապարտէզը եւ հայ դպրոցը։

Ի՞նչ բառերով կարելի է շնորհաւորել Բարեգործականի թանկագին տնօրէնը, որ փաստօրէն կ'երթայ խառնուիլ Մարսիլահայ դպրոցներու երդուեալ թշնամիներուն։

Կարելի՞ է հարցնել — առանց պատասխանի սպասելու — թէ ի՞նչ կը մտածեն Բարեգործականի այն անդամները որոնց սրտին մօտիկ է հայ տղոց հայեցի կրթութիւնը։ Բարեգործականը ռամկավար պնակալէզներու ապաստանարան դարձնելէ ետք, միեւնոյն պնակալէզները եւ «թանկագին»ները իրաւունք ունի՞ն Բարեգործականը զէնք դարձնելու աշխատաւոր գաղութի մը հայ դպրոցները քանդելու սեւ գործին մէջ։ Եթէ վաղը մեր դպրոցները փակուին, Բարեգործականը գոնէ ակամայ պատասխանատու չէ՞ գործուած ոճիրին։ Ա՛յն Բարեգործականը որուն աջակցութիւնը երազող կրթական յարկեր կան մերինին նման գաղթական բազմութիւններու մէջ։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

Մարսէյլ

ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՒՐԿԱԶԻ Մ

ՊՈՒՐԿԱԶ, 13 փետ.
(թղթ.). — Պուլկարիոյ
նուկ նաւահանգիստին մէջ
նուի 2000ի մօտ հայութ
գլխաւորաբար գաղթական
1922ի զանգուածայ
րագրութեան ժամանակ,
բոպիկ վիճակի մէջ. զան
մերէ Պուրկազ ապաստա
թականութիւնը, շնորհիւ
ջանութեան եւ անընկճել
զօրութեան՝ կարճ ժամ
մէջ կրցած է իր գլուխը
բելու չափ երդիք մը
ղաքս այցելող ամէն
իր հիացումը կը յայտնէ
գիր հայութեան վերաշի
գունակութեան մասին։
Գաղթականներու
սիրութիւնը՝ նոյն իսկ
կովասանքին առարկայ
է։ Անոնք ապաւինած
գուկներուն, մինչեւ
հաց կը հանեն, բաւ է
ւորութիւնը տրուի
կ'աշխատին ոգի ի բոր
նկատի առնելու գործի
թիւնը կամ օրավարձի
թիւնը։ Կան տասնեակ
նակիցներ, որոնք փայ
ցեն, ուրիշներ բանուոր
բեռնակրութիւն կ'ընեն,
մըն ալ տեղացի հ
մաքսատունը կ'աշխա
շատ մը կիներ կը գործ
խոտի գործարաններու
գագործութեան եւ կամ
յին աշխատանքներու մէջ
ցագին մը ապահովելով
ւակներուն։
Կան նաեւ վաճառակ
րոնք իրենց յարատեւ
կրցած են ուշադրաւ
գրաւել հրապարակին վ
Ընդհանուր առումով
րեկ գաղութը գոհ է իր
Եւ չունենալով ուրիշ շա
ղաքներու նման խմբա
հատուածական անհա
կ'ապրի հանգիստ կեան
*** Տարիներէ ի վեր
Հայկազեան երկսեռ
տնօրէններու յաճախ
խութիւններով, տարրա
մը մատնուած էր։ Այ
մանկապարտէզ մը եւ
թարանի 4 կարգեր, 1
կերտներով։ Կը պաշտօ
ուսուցիչ - ուսուցչուհիներ
նութեամբ՝ Պ. Վ. Երե
գործին նուիրուած ուսու
է։ Ցանկալի է որ յառաջ
րի բացուէր 5րդ դասար
պէսզի շրջանաւարտները
նակ օտար վարժարանները
խելու՝ տարի մը աւելի
ազգային հաստատութեա
յառաջիկային տոկալու
այլասերման եւ ուծացմ
տանգին դէմ։
Ազգ. Վարժարանի
դժբախտաբար փոքր ու
ռողջէ եւ տարուէ տարի
յարմար կը դառնայ. փ
է որ, վարիչ մարմինները
րէն նկատի առնեն այս
Վարժարանին ճիշդ
կը գտնուի Ս. Խաչ եկեղ
կառուցուած է 1860ին
կալուած ունի միայն
շէնքը։ Վերջերս, զանազ
փոխումներ կրեց ու
լուսազարդուեցաւ
նութեամբ։ Ունինք
աւագերէց մը նուիրուած
ծին։ Ժամանակէ մը ի
կը գտնուի նաեւ Մ.
Ամատունի։
*** Վերջին տարիներ
թիւն կազմել» բայց գոր

...նելու մարմաջը զգալի է նաեւ Պուրկազի մէջ։ Անուանական միութիւններ շատ ունինք, որոնք գործ տեսնելու տեղ՝ եղածն ալ կը քանդեն։ Բարեբախտաբար, կարգ մը խանդավառ երիտասարդներու կողմէ կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին շնորհիւ, կարելի եղած է ազգային կեանքը վառ պահել օտարութեան մէջ։

1924ին է կազմուած Հ. Մ. Ը. Մ.ը քաղաքիս մէջ, եւ ներկայիս կը հաշուէ 100է աւելի անդամներ։ Ինչպէս ամէն տեղ, հոս եւս կը կատարէ օգտաշատ դեր մը, որ արժանի է գնահատութեան։ Մասնաճիւղը ունի սկաուտական ու աթլեթիկ բաժիններ, իրենց յատուկ համազգեստներով ու խումբերով։ Պուլկարական բոլոր մեծ տօներուն կը մասնակցի իր ամբողջ կազմով։

Ազգային տօներուն եւս, իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ եւ յաճախ ինք կ'ըլլայ զանոնք կազմակերպողը։ Գաղութը իր նիւթական ու բարոյական աջակցութեամբ կը քաջալերէ ու կը գնահատէ անոր բոլոր ձեռնարկները։ Վերջերս մասնաճիւղը ունեցաւ իր սեփական հաւաքատեղին՝ լայն պարտէզով մը, շնորհիւ բուռ մը անձնուէր ու սրտցաւ մարզիկներու։

Հ. Մ. Ը. Մ.էն վերջ կուգայ Երիտ. Երկսեռ Միութիւնը որ կը հաշուէ 30 անդամ-անդամուհիներ։ Միութիւնը զուտ գրական գեղարուեստական է ու նպատակ ունի գաղութը միշտ մօտիկ պահել հայ լեզուին ու գրականութեան։ Պարբերաբար կ'ունենայ երեկոյթներ եւ ներկայացումներ, անոնց հասոյթը գրեթէ միշտ, ազգային վարժարանին յատկացնելով։ Ունի ճոխ գրադարան մը, որով մեծ զարկ կուտայ ընթերցասիրութեան։

ԳՐԻԳՈՐԻԿ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

ԳՐԳՌԻՉ ՔԱՐՈԶՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պէյրութէն չէզոք հայրենակցի մը կողմէ իր ազգականին գրուած նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (6 փետրուար).

— Արաբ թերթերու համաձայն, գիշերապահը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է.— Շատ վայելուչ հագուած երիտասարդ մըն էր զարնողը, «լաճիվէրս» հագուստով եւ սեւ գլխարկով։ Փողոցին մէջ ինքնաշարժ մը կը սպասէր, անմիջապէս նստած եւ փախած է։

Ոչ մէկը կրնայ ըսել թէ դաշնակցականները կատարած են այս սպանութիւնը։ Այդպէս ըսողներ կան, բայց այնպիսի մարդիկ են որ կամ «հեռաւոր երկիր»եան են կամ կարմիր կտուց եւ կամ թթու ռամկավար։

Տխրունին ասկէ 2—3ուկէս տարի առաջ իբրեւ բոլշեւիկ աքսորուած էր Միջերկրականի կղզիներէն մէկը, արաբ բոլշեւիկ ընկերներու հետ, որոնք այս դէպքէն շատ ազդուելով, յօդուածներ գրած են «Էլ Ահրար», «Լիսան էլ Հալ», «Ահլ էլ Ճէպէլ» եւն. ժողովրդական թերթերուն մէջ։ Հընչակեանները անպատկառօրէն թունաւորած են կարգ մը Արաբներ եւ արաբ թերթեր, որոնք ոչ միայն Դաշնակցութեան վրայ կը յարձակին, այլ ուղղակի հայ գաղթական ժողովուրդին վրայ անուանելով մեզ անիշխանականներ եւ խռովարարներ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ շատ անվայել։ Հանգուցեալը քաղաքին մէջ կը բնակէր, եւ հետեւաբար արարողութիւնները քաղաքամիջի եկեղեցին կատարուելու էին. բայց հակառակ ասոր, գիակը փոխադրած են գաղթակայան, ուր աճագին աղմուկ բարձրացուցած են, 15-20 ցուցատախտակներու վրայ արձանագրելով զանազան հայհոյութիւններ Դաշնակցութեան հասցէին. «Սատկի Դաշնակցութիւնը» եւլն. Ֆրանսերէն, հայերէն եւ արաբերէն լեզուներով։ Ուզած են այս նշանատախտակները բռնած քալել դագաղին առջեւէն։ Կառավարութիւնը հասկնալով անոնց գրգռիչ մտադրութիւնը, արգիլած է եւ 80 ոստիկաններով հազիւ կրցած է կարգը պահել։ Ես ալ ականատես էի յուղարկաւորութեան։

Ծաղկեպսակ ղրկած էին քանի մը Հայր. Միութիւններ եւ ռամկավար մասնաճիւղը։ Աչքի երեւալիք մարդ չկար. բոլորը խուժան եւ դպրոցի աշակերտներ։ Ցուցարարները բռնի փակել տուած էին կայանի խանութները։ Ճառախօսներէն մէկն էր Միհրան Նաճարեան, որուն դամբանականը կը վերջանար այսպէս.

— Եթէ դուք կ'ողբաք եւ վրէժ լուծելու մասին չէք մտածեր, վատեր էք»։

Ձերբակալութիւնները կատարուեցան Հնչակեաններու կողմէ ներկայացուած ցուցակի մը վրայ։

*** Իսկ Դամասկոսէն թղթակից մը կը գրէ փետր. 9 թուականով.

— Պէյրութի դէպքէն քանի մը օր վերջ, հոս եւս հակադաշնակցական տարրերը, մասնաւորապէս Նորելուկ Հնչակեան-բոլշեւիկ շրջանները, որոնք ո՛րեւէ արժէք չեն ներկայացներ, ընդհանուր խաչակրութեան մը ձեռնարկեցին, կանգ չառնելով զրպարտութեան եւ մատնութեան առջեւ։ Իրենց առաջին գործը եղաւ փակել տալ «Յառաջդիմասիրաց Տուն»ը՝ ներկայացնելով զայն իբրեւ հակարաբական պրոպագանդի բոյն մը։ Ու այժմ ուրիշ բան չկայ։ Կարծես թէ՝ հակադաշնակցական «Ճիհատ»ը նման դէպքի մը կը սպասէր. որպէսզի աւելի բացորոշ երեւան գար։

Յիշեալ սմսեղուկ տարրերը Դամասկոսի արաբ ազգայնական, թունդ հակահայ թերթին «Էլ Շաապ»ի մէջ երկու յօդուած հրատարակել տուին։ Մէկը՝ Արաբի մը ստորագրութեամբ, որուն իրենք տուն տուած են, կամ իրենք են որ այդ ստորագրութեան տակ ծածկուած են։ Իսկ երկրորդը՝ բուն իրենց ստորագրութեամբ, «Սուրիացի հայ երիտասարդներ»ու կողմէ, որոնք մեզի լաւ ծանօթ են։ Մատնելու մոլուցքին մէջ այնքան կուրացած են, որ Դաշնակցութեան դէմ խօսած ըլլալու համար, կը գրեն այնպիսի բաներ որոնք ուղղակի հայ ժողովուրդին շահերուն վնաս կը բերեն եւ կը թունաւորեն արաբ-հայ յարաբերութիւնները։ Շատերէն օրինակ մը յիշելու համար, կը պատմեն թէ Դաշնակցութիւնը ժամանակին Թուրքիոյ մէջ ալ «արկածախնդրութիւններ» կատարած է եւն.։

Պէյրութի հակադաշնակցականներու ընթացքը այն տպաւորութիւնը կը ձգէ թէ ամէն Հնչակեանի կամ բոլշեւիկի մէջ Հմայեակ Արամեանց մը ծածկուած է։

*** Պէյրութի ազգ. շրջաններու կողմէ յատուկ հրաւէրի մը վրայ, Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Հալէպէն Պէյրութ անցած է՝ Հալէպի առաջնորդ Արտաւազդ վրդ. Սիւրմէեանի եւ Ներսէս քհնյ. Թավուքճեանի ընկերակցութեամբ։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՀԱՐՈՒՍՏՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿԵՐԱԿՐԵՆ ԱՂՔԱՏՆԵՐԸ

Պոլսոյ մէջ տիրող աննախընթաց ձմեռին հետեւանքով ապրուստը սղած եւ թշուառութիւնը աւելցած ըլլալով, Խալք կուսակցութեան կեդրոնը որոշած է որ ամէն հարուստ իր թաղին աղքատ ընտանիքներէն մէկը կամ երկուքը հոգայ։ Այս ձեռնարկին նպատակն այն է որ ամէն թաղ իր աղքատը հոգայ, առանց բեռ ըլլալու թաղապետական սնտուկին վրայ։ Հարուստները աղքատներուն ուտելիք, հագուստ եւն. պիտի տան։ Բերայի եւ Գատըգիւղի մէջ արդէն իսկ սկսած են գործադրել այս որոշումը։

ՉԷՍԹԸՐԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ինչպէս ծանօթ է, ամերիկացի ծովակալ Չէսթըրի եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ պայմանագրութիւն մը կնքուած էր Անատոլուի ամէն կողմը երկաթուղիներ շինելու համար։ Այս առթիւ ծովակալ Չէսթըր իբրեւ լիազօր պատուիրակ Թուրքիա ղրկած էր Քէնըտի անուն մէկը։ Հակառակ իր թափած ջանքերուն, լիազօր պատուիրակը չյաջողեցաւ դրամագլուխ գտնել եւ ջուրը ինկաւ Չէսթըրի համբաւաւոր ծրագիրը։

Նկատելով որ Չէսթըր չէր կրցած յարգել իր յանձնառութիւնը, Թուրք կառավարութիւնը, կնքուած պայմանագրութիւնը ջնջուած նկատեց եւ սկսաւ ձեռնարկներ կատարել, գանձելու համար 50 հազար ոսկիի հատուցումը, որ նախատեսուած էր պայմանագրութեան մէջ։ «Պանքա Քոմէրչիալէ Իթալիանա» դրամատունը որ 50 հազար ոսկիի երաշխաւոր եղած էր Չէսթըրի, մինչեւ հիմա զանազան պատճառներ առաջ քշելով չէր ուզած վճարել այդ գումարը։

«Միլլիյէթ» կը տեղեկանայ թէ վերջին անգամ յիշեալ դրամատան տնօրէնը կառավարութեան հաղորդած է որ, պատրաստ է այդ գումարը կառավարութեան յանձնելու, եթէ դատական որոշում մը ձեռք բերուի։ Այս առթիւ, խնդրին քննութիւնը յանձնուած է Պետական Խորհուրդին։ Հասկցուած է թէ, հակառակ Ամերիկայի եւ Եւրոպայի մէջ իր կատարած այլազան դիմումներուն, Քէնըտի չէ կրցած դրամագլուխ գտնել։

Այս պայմաններուն մէջ, հաւանաբար Պետական Խորհուրդը պաշտօնապէս ջնջուած հռչակէ պայմանագրութիւնը։ Անգամ մը որ այս պարագան ճշդուի վերջնականապէս, իտալ. դրամատունը կառավարութեան պիտի յանձնէ 50 հազար ոսկիի գումարը, որու համար երաշխաւոր եղած էր։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀՐԵԱՆԵՐԸ

Ներքին գործավարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդած է Թուրքիոյ մէջ Հրեաներու կացութեան մասին.

— Թուրք Հանրապետութեան սահմաններուն մէջ բոլոր քաղաքացիները կը վայելեն հաւասար իրաւունքներ, երկրին Սահմանադրութեան շնորհիւ։ Հրեաները միեւնոյն գետնին վրայ կը գտնուին ինչպէս միւս Թուրք քաղաքացիները եւ հիմ չունին այն լուրերը թէ Հրեաները վտարուած են Թաղապետութիւններէ։

Պոլսոյ, Էտիրնէի եւ Իզմիրի ու Գըրքլարէլիի տեղական իշխանութիւնները այդ կողմերու հրեական դպրոցներուն կը նպաստեն։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ.— Փետր. 18ի տարեդարձին առթիւ, Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» Ենթակոմիտէի կազմակերպած հանդէսը անցաւ շատ յաջող։

Ընկ. Գ. Յովհաննէսեան բանալով հանդէսը, ցաւ յայտնեց որ տակաւին հայ ժողովուրդը մէկ մարդու պէս չի տօներ Փետր. 18ի տարեդարձը։

— «Հայաստանի ժողովուրդը այն սարսափելի ցուրտ օրերուն, մէկ մարդու պէս ոտքի ելլելով իր կամքը կատարեց վտարելով անարգ թշնամին մեր սրբավայր երկրէն... Երիտասարդներ, դուք հայ ժողովուրդի յոյսն էք, եթէ միջոցը չունիք ձեր բազուկով ու արիւնով օգնելու մեր սրբազան հայրենիքին, զարգացուցէք դուք ձեզ իբրեւ Հայ։»

«Հայաստան»ը երգեց Զ. Գարիպեան իսկ «Ափ մը մոխիր»ը արտասանեց Ա. Սէֆէրեան։ Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ս. Տէր Թովմասեան, որ ամբողջ երկու ժամ պատմականը ըրաւ Փետր. 18ի շարժումին, հայ ժողովուրդի կրած տառապանքներուն։

—«Հակառակ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կամքին, ըսաւ, հայ ժողովուրդը արդէն պատրաստուած ու բահը ձեռքը կը սպասէր ջախջախելու եկուորներու լուծը։ Բոլշեւիկ զինուորն ու կոմիսարը առաջին օրէն, երբ մտան Հայաստան, սկսան հալածանքի եւ յարուցին քաղաքացիական կռիւ։ Ո՛վ որ իրենց հետ չէր, օրէնքէ դուրս հռչակեցին։ Այսպէս է որ հայ ժողովուրդը դեկտեմբեր 2էն փետր. 16 սարսափելի տանջանքներու մատնուելով եւ խաչէ խաչ բարձրանալով համոզուեցաւ թէ մահը մահ է, բայց լաւ է որ ազատութեան համար մեռնի»։

Երգեց Հ. Աբելեան, եւ արտասանեց Զ. Գարիպեան շատ յաջողութեամբ Ահարոնեանի «Ներէ՛ր ինձ»ը։

Հանդէսը վերջացաւ. բայց կարծես, տակաւին պակաս մը կար։ Շատեր չհեռացան. քիչ յետոյ կը կազմուէր մտերմական սեղան մը, որու շուրջ բոլորուած խումբ մը երիտասարդներ բաժակաճառեր արտասանեցին մինչեւ ժամը 9.30 մերթ ուրախ ու մերթ մռայլ։

Ա. ՌԱԶՄՈՒՆԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ ՀԱՅԸ.— Աթէնքի մէջ, Պետրոս Տաղեան սպաննեց Ապրօեանը։

Պետրոս Տաղեան դարանակալ կը սպասէր ամայի փողոցի մը մէջ, ուրկէ կ'անցնէր ամէն գիշեր Երուանդ Ապրօեանը։ Այն պահուն երբ այս վերջինը հասաւ Պետրոսի դարանակալ գտնուած վայրը, այս վերջինը յարձակեցաւ Երուանդին վրայ եւ դաշոյնով ծանրապէս վիրաւորեց զայն փորէն։

Երուանդ թէեւ փորձած է իր ձեռքի գաւազանով ինքզինքը պաշտպանել, բայց իր ստացած ծանր վէրքերուն հետեւանքով չէ կրցած դիմադրել եւ ուշակորոյս գետին ինկած է։

Ոստիկաններ վրայ հասնելով հիւանդանոց փոխադրած են վիրաւորը։ Ոճրագործը չէ գտնուած տակաւին։

ՀԱՅ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ.—Ֆրէզնոյի (Ամերիկա) Ուիլըըն թատրոնը կողոպտելու ձեռնարկուեցաւ երեք հայ երիտասարդներու կողմէ։ Անոնք գիշերանց, այսինքն այն պահուն ուր դրամները կը հաւաքուին ու կը փոխադրուին, յարձակում գործեցին գանձապահ աղջկան եւ փոխադրողին վրայ եւ աւելի քան 750 տոլար առնելով՝ պատրաստ ինքնաշարժի մը մէջ նստած՝ փախան։ Թատրոնի դրան առջեւ ամայութիւն կը տիրէր այդ պահուն, եւ անոնք, այդ պատեհութենէն օգտուելով գործադրեցին իրենց այպանելի մտադրութիւնը։ Սակայն հազիւ քանի մը ժամ անցած, ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձեռք ձգել երեք չարագործները եւ առաջնորդել բանտ։ Մէկը, Ամիրեան, իր ծնողքին տան մէջ ձերբակալուեցաւ, իսկ Հայկ Մովսէսեան եւ Փ. Մարգարեան բռնուեցան քաղաքէն դուրս ախոռի մը մէջ, ուր տարած էին իրենց կողոպուտը եւ կը սպասէին որ իրենց ընկերը գայ եւ միասին հեռաւոր քաղաք մը փախչին։ Ոստիկանութեան ձեռքը սակայն շուտով հասաւ։ Տեղական թերթերը անոնց լուսանկարները հրատարակեցին եւ տուին մանրամասնութիւններ, այս անպատիւ արարքին։ Անոնք խոստովանած են ոչ միայն այս՝ այլ եւ ուրիշ կողոպուտ մը։

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամ ընկերութեան վարչութիւնը նկատի առնելով ներկայ սաստիկ ցուրտը, անցեալ շաբաթ առաւօտ, Rue Damesmeի գրասենեակին մէջ, տեղական աղքատներուն բաժնեց բացառիկ նպաստներ, ածուխ գնելու համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՐ.— (Ոտքի է. կը պայթի). Ա՛հ, ո՛չ, ա՛հ, ո՛չ, հոս եմ ու կը համբուրեմ անոր ոտքը՝ եթէ յանդգնի... ա՛հ, ա՛հ... Թոյլ չեմ տար որ սիրտս պղտորեն, սրբութիւններս պղծեն, ո՛չ, ո՛չ, այդ ուժը ունիմ ես, կը զգամ թէ արիւնս կ'այրի, կը վառի, կը խուժէ սիրտս ու կը խեղդէ, կը թողնէ գլխս։ Թող գայ, թող գայ ուրեմն, ա՛հ, այս անգա՛մ... հոս եմ, խօսքիս տէրն եմ... ա՛հ, Շաքէ՛, մարդու չեմ տար քեզ, իմս ես, սրբութիւնս ես, դուն իմ խօսքս ես, խօսքիս ուժն ես. Շաքէ՛, աղտը որ կ'ըսես, իմս է, կը կենամ ու կը սրբեմ զայն..., այդ աղտը չպատահի...

ՇԱՔԷ.— Խե՛ղճ Գուրգէն...

(Ըսուած՝ շեշտով մը որ արգահատանք եւ թերահաւատութիւն ալ կը մատնէ, կը ջլատէ Գուրգէնը իր պոռթկումին մէջ. կը դադրի խօսելէ. պահ մը լուռ, քանի մը քայլ կը պտտի. կը նստի Շաքէի մօտ. վհատ է. կը խօսի վշտաբեկ, մեղմ).

ԳՈՒՐ.— Պէտք է ուրեմն այս ցաւն ալ կրել...

ՇԱՔԷ.— Ի՞նչ ցաւ, Գուրգէն։

ԳՈՒՐ.— Քու արգահատանքդ եւ կասկածդ ուժիս վրայ։

ՇԱՔԷ.— Մի յոգնեցներ ինքզինքդ աւելորդ յուզումներով։

ԳՈՒՐ.— Կ'ուզէի որ հաւատայիր թէ կը սիրեմ քեզ։

ՇԱՔԷ.— Գիտեմ թէ ամբողջ տառապանքդ ատկէ կը բխի։

ԳՈՒՐ.— Գիտնայիր նաեւ թէ կ'ուզէի արիւնովս սրբել ամէն աղտ որ մեր ճակատը կը մրոտէ. չե՞ս հաւատար որ ունենամ այդ ուժը։

ՇԱՔԷ.— Մի տանջեր ինքզինքդ։ Չես գիտեր բոպէն ի՞նչ կը ներշնչէ. ո՛չ ոք կրնայ իր գոյնը հաստատել. հոգին իր անակնկալներն ունի. պիտի կրնայիր թերեւս կռուիլ գայլերու վոհմակի մը դէմ...

ԳՈՒՐ.— Եւ ինալ մարդու մը հպումէն... կը պահես կասկածդ Շաքէ՛։

ՇԱՔԷ.— Մի՛ տանջեր ինքզինքդ. պիտի ըլլայ ինչ որ գրուեր է։

ԳՈՒՐ.— Ա՛հ, հօրդ խօսքը. մի՛ կրկներ ինծի վատութեան այդ նշանաբանը եւ հաւատա որ եթէ կարենայի սրբել այդ ճակատագիրը եւ անոր տեղ գրել իմ ձեռքերով իսկ, ինչ որ կ'երազէինք միասին...

ՇԱՔԷ.— Ի՛նչ...

ԳՈՒՐ.— Մեր բոյնը...

ՇԱՔԷ.— Ա՛հ, անհոգ, զուարթ զոյգ մը թռչուններու մեր օրրանը. երազեցինք զայն. բայց այն ատեն կուրծքդ լայն կը բանայիր պարտէզներու օդին. կը ժպտէիր աստղերուն, կը խօսէիր ծաղիկներուն, կը խնդայիր շնիկիդ. ի՛նչ էին այն ատեն է՛ն մեծ վիշտերդ. անհամ կերակուր մը, անձրեւոտ օդ մը կամ անախորժ դէմք մը. հարցուր հիմա ինքզինքիդ. վայե՞լք դեռ կը յուսաս թէ մոռացում. մէկը արգիլուած է, միւսը անկարելի. երազեցինք այդ բոյնը, երբ դեռ չկար անիկա՛, որ...

ԳՈՒՐ.— Ա՛հ, անիկա՛...

ՇԱՔԷ.— Ի՞նչ հարկ ուրեմն յիշել ու ողբալ մեր տկարութիւնը...

ԳՈՒՐ.— Ո՛հ, բայց...

(Աննշմար՝ մտած է Բարթամեան ու դրան կըրթնած մտիկ կ'ընէ)։

ՇԱՔԷ.— Եթէ գրուեր է որ պիտի իյնանք այդ թաթէն...

(Գուրգէն կը ցնցուի զայրոյթի մղումով մը)։

Ի՞նչ օգուտ սպառել խիզախ խօսքերով, որոնք թերեւս չեն բխիր ներքին ուժերէ։

ԳՈՒՐ.— Ի՞նչ տեսակ մարդ ըլլալու եմ ես տանելու համար այսքա՛ն վատութիւն։ Վատ մը, ե՛ս...

ՇԱՔԷ.— Ոչ դուն, ոչ ես...

ԳՈՒՐ.— Հապա՞...

ՇԱՔԷ.— Այն որ չի կրնար ուզածին պէս ապրիլ.

ԳՈՒՐ.— Մենք բոլորս ուրեմն։ (Ջղայնոտ). Ա՛հ, խելացի՛ որ գիտես ամէն ինչ բացատրել, ըսէ նաեւ թէ ի՞նչ կ'ընէ այն որ չի կրնար ուզածին պէս ապրիլ։

ՇԱՔԷ.— (Քանի մը շունչ լռութենէ յետոյ, հանդարտօրէն ոտքի կ'ելլէ ու մեկնելով հանդերձ). Կ'երթա՛յ...

ԳՈՒՐ.— (Ահաբեկ). Կ'երթա՛յ...

Յ. ԲԱՐԹ.— (Մտատանջ). Կ'երթա՛յ...

(Բարթամեան ձգելէ յետոյ որ Շաքէ մեկնի մօտեցած է Գուրգէնի. կը նստի)։

ԳՈՒՐ.— Կ'երթա՛յ... հայր, լսեցի՞ր, չէ՞, կ'երթա՛յ... կը կարծե՞ս...

Յ. ԲԱՐԹ.— Կին է..., կ'ընէ...

ԳՈՒՐ.— Ո՛հ, չափազանց է այս տառապանքը...(Լռութիւն մը) Հա՛յր...

Յ. ԲԱՐԹ.— Ի՞նչ կ'ուզես։

ԳՈՒՐ.— Փրկուիլ այս տառապանքէն։

Յ. ԲԱՐԹ.— Երբ գիտնաս քու աչքերովդ նայիլ վէրքիդ ու ձեռքերովդ զայն դարմանել, նուազ պիտի տառապիս...

ԳՈՒՐ.— Կը կարծե՞ս...։ Փորձեր եմ արդէն, քրքրեր եմ ամբողջ կազմս, նեարդ առ նեարդ։

Յ. ԲԱՐԹ.— Էհ ուրեմն։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ՆՐԻՑԱՆՑ

ներէն, միւս Նախարարները դէմ արտայայտուած են Տրոցկիի Գերմանիա բնակութեան, Գերմանիոյ եւ խորհրդային կառավարութեան յարաբերութիւնները չվտանգելու նկատումով:

∴ Կեդրոնի կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Գերմանիա» կառավարութիւնը կը հրաւիրէ լաւ կշռել իր որոշումին բոլոր հետեւանքները: Տրոցկի ըլլալով Մոսկուայի կառավարութեան ամէնէն կատաղի հակառակորդը, Գերմանիոյ մէջ իր ներկայութիւնը կրնայ հակազդեցութիւններ ունենալ Գերմանիոյ և Ռուսիոյ յարաբերութեանց վրայ:

∴ «Տէյլի Մէյլ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ Տրոցկի փորձած է հեռագրական հաղորդակցութեան մէջ մտնել ֆրանսացի համայնավար երեսփոխաններու հետ: Ռուս գաղտնի ոստիկանութիւնը երբեք չի ձգեր Տրոցկիի օձիքը. նոյնիսկ չարտօներ սենեակէն դուրս ելլելը՝ ճերմակ Ռուսերու վրիժառութենէն ազդելու համար զայն: Թուրքիոյ ներքին գործավարը Պոլսոյ կուսակալին զրկած է ցանկը այն խորհրդային վարիչներուն, որոնք երկրէն պիտի վտարուին:

∴ Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Տրոցկիի առողջական վիճակը շատ գէշ է եւ բժիշկները ամէն յոյս կտրած են:

Ձերբակալութիւններ Իզմիրի մէջ

Իզմիրի եւ Քարապրունի շրջանին մէջ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 5 անձեր, որոնք ամբաստանուած են թէ կրօնական եւ յետադիմական անհիմն զրոյցներ հրապարակ հանելով ժողովուրդին հանգիստն ու անդորրութիւնը կը խանգարէին եւ հանրային կարծիքը կը վրդովէին: Ձերբակալուածները յանձնուած են Իզմիրի հիմնական դատարանին, որ սկսած է դատել զանոնք:

Ամբաստանեալներն են՝ Լազ Շէվքը, Սիւրմէնէցի Շապան, Քէմանէճի շրջուն վաճառորդ Մուսթաֆա, Րէճէպ Քափտան եւ Կիպրոսցի Ահմէտ Խուլուսի:

Իզմիրի ընդհ. դատախազն ու ոստիկանութեան տնօրէնը էօմէր անձամբ կը վարեն քննութիւնները:

Համայնավարներ ձերբակալուած

«Վագըթ» կը գրէ թէ ոստիկանութիւնը վերջերս Էտիրնէի մէջ ձերբակալած է երկու հոգի, մէկը ուսուցիչ Սատի պէյ, իսկ միւսը ելեկտրագէտ Նաճիտ պէյ:

Ասոնք պիտի հետապնդուին իբր համայնավար պրոպագանդ կատարողներ: Ամբաստանեալներն ու անոնց վերաբերեալ թղթածրարը յանձնուած է տեղւոյն ընդհանուր դատախազութեան:

Ձմեռը

Քանի մը օրէ ի վեր Փարիզի մէջ աւելի մեղմ օդ կ'ընէ. սակայն յառաջիկայ օրերու համար օդային գուշակութիւնները լաւատես չեն:

Միւս կողմէ Եւրոպայի զանազան մասերուն, մանաւանդ արեւելեան շրջանին մէջ ձմեռը դեռ չէ մեղմացուցած իր խստութիւնները: Լէնինգրադի օդերեւութաբանական գրասենեակը կը հաղորդէ որ Սիպերիայէն դէպի Եւրոպա կ'ուղղուի ցուրտի ալիք մը: Սիպերիոյ մէջ ջերմաչափին նդիկը կը սառի: Իրքուցքի մէջ զերոյէն 70 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ: Ցուրտը այնքան սաստիկ է որ բոլոր թռչուններն ալ մեռած են եւ անոնց դիակները փռուած գետինը: 30 հոգի մեռան արեան խռնումէ:

Մոսկուայի մէջ ցուրտէն մեռնողներու թիւն է 200 հոգի:

Պալթիկ ծովու հիւսիսակողմը կացութիւնը շատ ծանր է: Ֆինլանտական սառնաբեկ նաւեր գիշեր ցորեկ աշխատելով յաջողեցան բանալ Հանկօ եւ Ապօ նաւահանգիստները: Հէլսինկֆորս փակ կը մնայ դեռ: «Սամփօ» սառնաբեկը Տանցիկի մօտ ազատեց 15 նաւեր, որոնք սառոյցի մէջ բռնուած էին:

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ Յունաստանի ամէն կողմը ողողումներ առաջ եկած են. վնասը ցարդ քանի մը միլիոնի կը հասնի: Թավալա ջուրերու տակ է: Մարիցա գետը յորդելով ողողեց ամբողջ դաշտը: Ամրաշէն զինուորներ՝ շոգեմակոյկներու մէջ նստած՝ կը փորձեն փրկել ժողովուրդը:

Յունաստանի միւս մասերն ալ վնասներու ենթարկուեցան, մանաւանդ Սուֆլիի շրջանը: Բայց ամէնէն աւելի Թրակիոյ կացութիւնը եղերական է: Թուրք սահմանագլուխին վրայ՝ Մարիցայի մօտ չորս գիւղերու հետ ամէն հաղորդակցութիւն կտրուած է: Սահմանագլուխի հելլէն եւ թուրք իշխանութիւնները միացեալ ջանքերով օգնութեան կը փութան աղէտեալներուն: Զինուորական պահականոցները կզզիացած են եւ օդանաւեր ղրկուեցան աղէտի վայրը: Ամբողջ երկրին մէջ սաստիկ ցուրտ կ'ընէ:

Պրուսայէն փետր. 9 թուով կը գրեն.— Չորս հինգ օրէ ի վեր տեղացող ձիւնը տեղ տեղ մէկուկէս մեդրի հասաւ: Փոխադրական միջոցները դադրեցան: Միայն հոս հոն սահնակներ կը բանին: Չէքիրկէէն մեկնող թիւ 74 ինքնաշարժը մօտ 15 մեդր տեղէ մը վար գլտորելով մասամբ ջարդ ու փշուր եղաւ: Ինքնաշարժերու վարիչները ցուրտէն սառեցան: Նոյնպէս գերման երեք ուղեւորներ Ինէկէօլի ճամբուն վրայ գայլերէն յօշոտուեցան:

Մուտանիոյ մէջ երկու «եալը»ներ կքեցան: Պրուսա-Մուտանիա խճուղիին վրայ հաղորդակցութիւնները բոլորովին դադրեցան: Կառախումբերը ճամբան մնացին: Երկաթուղիի շինութեան համար հարիւրաւոր գործաւորի պէտք կայ:

Գարաճապէյի մէջ գայլերու կողմէ կենդանիներ սպաննուած են:

Անտէր կալուածները

«Ճիւմհիւրիյէթ» կը գրէ թէ ելմտական գործավարութեան կողմէ շահագրգռուող պաշտօնատանց հաղորդուած զեկոյցի մը համաձայն, ազգ. եւ լքեալ կալուածներէ (էմլաքը միլլիյէ վէ էմլաքը մէթրուքէ) դուրս գտնուող բոլոր անտէր կալուածները պիտի փոխանցուին կառավարութեան: Ասոնց մէջ կը գտնուին նաեւ Հելլէններու պատկանող եւ կառավարութեան կողմէ գրաւուած, ինչպէս նաեւ 150 հոգինոց սեւ ցանկին մէջ գտնուողներուն կալուածները: Նախկին կայսերական գերդաստանի անդամներուն պատկանող կալուածները Իտարէի Խուսուսիէի վարչութեան յանձնուած են: Ասոնցմէ միայն Պէյքօզի քէօշկը փոխանցուած է կալուածական պանքային, իսկ միւսները ծախուելով, հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուին: Կառավարութեան կողմէ գրաւուած եւ ծախուիլը որոշուած կալուածներէն մէկ մասը սեփականութեան թուղթ չունին:

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Ա Լ Ֆ Ո Ռ Վ Ի Լ

Կազմակերպուած Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ: Այս կիրակի ժամը 2.30ին, 128 Rue Etienne Dolet, Պ. Յակոբի սրճարանը:

Բանախօսութիւն, երգ, եւայլն:

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Ռիւ Տաք, Bon Théâtreի մէջ:

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն, եւայլն:

Մուտքը ազատ է

Լ Ի Ո Ն

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբին կողմէ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը: ձօխ պիւֆէ: Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆր.

Վ Ի Է Ն

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի շրջ. կոմիտէին կողմէ: Այս կիրակի ժամը 2.30ին Հայ ժողովրդային Լսարանին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. Հ. ՈՒՋՈՒՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

ՀԱՆԴԷՍ-ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուռի մասնաճիւղին կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 3ին 5, Place Nationale

գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին կողմէ

Այս Կիր. ժամը 2.30ին, 134 Route Nationale, Viroflay

Կը խօսի Տիկ. Պ. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

երգ, արտասանութիւն, նուագ, ներկայացում՝ փոքրիկներու կողմէ

Մ Ո Ւ Տ Ք 2 Ֆ Ր Ա Ն Ք

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ (71 AVE. KLÉBER)

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ՝ Համաստեղի գրականութեան մասին («Անձրեւ»ի հրատարակութեան առթիւ):

ՕՐ. ԳԱՅԻԱՆԷ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ՍՏԵՓԱՆ ԹԻՐԻԱՔԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Լիոն 16 Փետր. 1929

վիէն, Կ. Մ.— 142:
վիլմոնպլը, Օր. Ն. Մ.— 70:
Մարսէյլ, Շապին Գար. Հայր. Միութիւն.— Փոխարժէքը 15 ֆրանք է:
վօ ան վէլէն, Յ. Մ.— 105:
Լիոն, Շահ.— 35:
Լիոն, Ս. Յ.— 35:
Մարսէյլ, Գործ.— 983:

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի «Ռոստոմ» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple: Մէթրօ՝ Belleville: Զեկոյց եւ ընտրութիւն: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Քրիստափոր, Կուկունեան, Քեռի, Կայծակ, Դժոխք, Վրէժ, Ջաւարեան եւ Արամ խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թաղապետարանի մատենադարանը: Անդամատետրով ներկայանալը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Լիոնի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ընկ. Ճանկէօզեանի սրճարանը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ վաճապ, Աւտօ, Սիամանթօ, վարուժան, Բաբգէն Սիւնի խումբերու բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Rue de la République: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շապին Գարահիսարի Արեւնոտ Դաշտի «Անդրանիկ» Միութեան բացման հանդէսը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 46 Րիւ Թաքի Վէր, Սալօն Էսբանեօլի մէջ:

Մուտքը ազատ է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Շապին Գարահիսարցի Օր. Վարդանուշ Շիրինեան, հօր անունը Ռուբէն, մօր անունը Պայծառ, կը փնտռէ իր մեծ մօրեղբօր կինը Տիկ. Բէթլէհեմ Շահրիկեան (Օզանեան) եւ իր որդին Յարութիւն: Իմացնել՝ Mlle Vartanouche Chirinian, Chez Mme Lacheret, 26 Ave. de Chatillon Paris (14e).

— Տարսոնցի Տիկ. Մաքրուհի Պաղչէճեան կը փնտռէ իր զաւակը Վահան Պաղչէճեան, որ անհետացած է Իզմիրի աղէտին: Կը կարծուի թէ Արտասահման կը գտնուի: Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Mr. Agop Agulian, Maison Argentano, Traverse la Gramère, La Valbarelle, Marseille, France.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոմպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

ԶԱՐՍԱՆՃԱԳԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, Պար տը լա Փոստի մէջ, Րիւ Քօլպէր թիւ 1: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Պասմ.— 25 ֆրանք:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

23 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 889 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՈՎԸ ԴՈՒՐՍԷՆ ԿԸ ՓՉԷ

Աւելի պայծառ գաղափար կազմելու համար Սուրիոյ եւ Լիբանանի զանազան անցուդարձերու մասին, հարկ է ուշադրութեամբ հետեւիլ Թուրք մամուլի արտայայտութեանց։

Մասնաւորապէս վերջերս, անդադար լեզուին կուտայ քեմալական մամուլը, չարափոխելով ամէնէն պարզ դէպքերը, եւ սպառնալիքներ տեղացնելով Ֆրանսայի հասցէին։ Ահա վերջին օրինակը, «Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագրականը, զոր արտատպած ենք քիչ անդին։

Ինչպէս կը տեսնէք, Էնկիւրիցիները սրբազան պարտականութիւն կը համարեն գրգռել Սուրիացիները եւ զանոնք ըմբոստացնել հոգատար իշխանութեան դէմ, որպէս զի ընդհանուր խուճապի մը պահուն, կարենան կորզել վիճելի պատառները։ Անոնք ամէն առիթով կը յիշեն Հայերու անունը, կրակին վրայ իւղ լեցնելու համար։ Մանաւանդ կ'ուզեն համոզել, թէ Ֆրանսան հայանպաստ քաղաքականութեան մը կը հետեւի, հովանաւորելով եւ տեղաւորելով զանոնք, ի վնաս բնիկներուն։

Այս բանսարկութիւնները, որքան ալ անճարակ ըլլան, կ'ազդեն մոլեռանդ եւ կարճատես տարրերուն վրայ։ Մանաւանդ որ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ պակաս չեն Թրքական օրերէն մնացած թերթեր եւ թրքաբարոյ խմբագիրներ։ Արդէն այս վերջիններն են որ կ'իւրացնեն եւ կը ճոխացնեն սահմանէն անդին արձակուած եղանակները, և պարբերաբար թթու խօսքեր կ'արտասանեն. այնպէս թէ Սուրիոյ եւ թէ Լիբանանի բնակիչները շատ յստակատես են եւ գիտեն թէ ի՛նչ իմաստ ունին Էնկիւրիի բարեխնամ եւ ժպտուն նայուածքները։

Այս տեսակէտէն, չափազանց բնորոշ է «Ճիւմհուրիյէթ»ի ակնարկը.

— «Մինչեւ մօտիկ անցեալը, Սուրիացիները մեր եղբայրներն էին, իսկ հիմա՝ մեր հարեւաններն են։ Պէտք չկայ ծածկելու, թէ շատ գոհ պիտի մնանք, երբ օր մը Սուրիացիները արժանանան իրենց անկախութեան»։

Երէկ այս «եղբայրները» կը հարստահարուէին, կը բանտարկուէին եւ կը ջարդուէին, երբ ոչ թէ անկախութեան, այլ տարրական արդարութեան խօսքն արտասանէին — ինչպէս Հայերը։ Իսկ հիմա… երբ Սուրիան բաժնուած է ջարդարար Թուրքիայէն եւ մատ մը կը մնայ կատարեալ անկախութեան հասնելու համար, Եօնուս Նատիներն են որ կ'աւաղեն.

— Մե՛զ Սուրիացիներուն … մենք գիտենք որ արիւն կ'երթայ անոնց սիրտէն…

Իրականին մէջ, մեր սրտէն է որ արիւն կ'երթայ, երբ կը տեսնենք թէ բախտակից եւ Նորազատ ժողովուրդին կարգ մը շրջանակներն ու թերթերը տակաւին ականջ կուտան Թրքական օրօրներուն, և կը կատարեն այնպիսի գործեր որոնք ամէն բանէ առաջ իրենց երկրի շահերուն կը վնասեն։

Զափազանցութիւն թող չհամարուի, եթէ ըսենք թէ նոյնիսկ Պէյրութի ծանօթ խառնութիւնները հետեւանք են այս հոգեբանութեան։

Մէկ ամիսը անցաւ, եւ մենք տակաւին չկրցանք հասկնալ թէ Լիբանանի ո՛ր գերագոյն շահուն համար բանտարկուած կը մնան երեսուն Հայեր, բոլորն ալ ծանօթ՝ իրենց գործով, կեանքով եւ քաղաքական տեսակէտներով։

Ո՛ր եւ է սպանութիւն, ինչքան ալ խորհրդաւոր երեւայ, իրաւունք չի տար խմբովին բանտ նետել մարդիկ որոնց միակ մեղքն է կուսակցական հանգամանքը, այսինքն ձգտում՝ ազատագրելու իրենց հայրենիքն ու ժողովուրդը, ճիշդ այնպէս ինչպէս Լիբանանցիներն ու Սուրիացիները, երէկ եւ այսօր։

Արդէն բացատրած էինք եւ անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք, — ի՛նչքան պրպտեն եւ զանազան «ժուռնալ»ներ կամ կասկածելի թուղթեր թարգմանեն, չպիտի կրնան գտնել ո՛ր եւ է փաստ, որ ապացուցանէ թէ կալանաւորները կը դաւաճանեն հիւրընկալ երկրի շահերուն, կամ կը գործակցին անոր թշնամիներուն։ Եթէ այդպիսի թեթեւ կասկած մը իսկ ունենան, ամէնէն առաջ մենք պիտի պահանջենք որ պատժուին յանցաւորները։ Մինչդեռ ոչ թէ Դաշնակցական, այլ մէկ հատիկ տգէտ Հայ անգամ չեն կրնար գտնել, որ մտքէն անցընէ վնասել բախտակից ժողովուրդի շահերուն։

Ահա թէ ինչո՛ւ կը պնդենք, թէ այս գործին մէջ ալ հովը դուրսէն կը փչէ։ Պէյրութի մէջ ի զուր քաղաքական դատ կը սարքեն, ահազին եռանդ վատնելով։ Եւ ի զուր կը դառնացնեն ժողովուրդ մը, որ ուրիշ բան չի փնտռեր հիւրընկալ երկրին մէջ, եթէ ոչ հանգիստ աշխատանք եւ արդար վաստակ։

Միւս կողմէ, թող շատ չտեսնեն, եթէ երբեմն անհաճոյ դէպքեր կը պատահին այդ ժողովուրդի ծոցին մէջ, զանազան ցեղերու եւ կիրքերու հետեւանքով։ Մենք չենք արդարացներ այդ անախորժութիւնները, եւ ամէն անգամ որ առիթը ներկայացեր է, չենք վարանած հրապարակաւ ձաղկել։ Բայց, Սուրիացիներն ալ Արեւելքցիներ են, եւ պէտք է հասկնան թէ այդ անճահ բարքերը նոյնքան ճարակած են իրենց մէջ, իբրեւ հետեւանք դարաւոր ստրկութեան եւ թրքական ազդեցութեան։

Իսկ ամէն բանէ վեր, կ'ուզէինք որ, Պէյրութի, Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ, փոխանակ անտեղի կասկածներ սնուցանելու հախուստական զանգուածի մը եւ անոր այս կամ այն քաղաքական կուսակցութեան մասին, ուշադրութեամբ հետեւէին սահմանէն անդին սարքուած դաւերուն եւ արտասանուած խօսքերուն, որովհետեւ, այնտե՛ղ է թաղուած օձին գլուխը։ Եւ դեռ աւելի հեռուն։

Դուրսէն կը փչէ հովը, իմացէ՛ք, բարեկամներ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԲՐԲՐԵԼ ՍՈՒՐԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ

Հոչակաւոր խուժանավար Եօնուս Նատի կը գրէ Պոլսոյ ճիւմհուրիյէթ լրագրին մէջ (16 *Փետր.*).

— «Ասկէ առաջ, յօդուածով մը ըսած էինք թէ ֆրանսա, որ Սուրիոյ գլխուն փորձանք դարձած է, հարաւային սահմանին վրայ ալ կ'աշխատի Թուրքիոյ ոտքին մխուած փուշ մը դառնալ։ Ֆրանսա Սուրիոյ մէջ թէ անտանելի փորձանք մըն է այս երկրին համար, եւ թէ անհանդուրժելի աղէտ դրացիներուն։ Հանրապետական ֆրանսան, որ շատ փափաքող է աշխարհակալութեան դերը կատարելու, անշուշտ օր մը շատ անհաճոյ ձեւով պիտի քաղէ այսօր իր ցանած սերմերուն խառնակ հունձքը։ Ըսած էինք թէ Նափոլէոնը չկրցաւ աշխարհակալութիւնը գլուխ հանել, ո՛ւր մնաց ներկայ ֆրանսան։ Եւ մենք հաստատ ենք մեր այս տեսակէտին վրայ։ Ապրողը պիտի տեսնէ։

Մեր այդ յօդուածէն ասդին, բաւական ժամանակ անցաւ։ Եւ դէպքերը մեր տեսակէտին համաձայն զարգացան։ Միւս կողմէ վերջը չեկաւ այն պզտիկ եւ ողորմելի միջոցներուն, որով կ'ուզեն որպէս թէ տկարացնել մեր տեսակէտը։

Ֆրանսացիներու յարուցած դժուարութեանց հետեւանքով, մեր հարաւային սահմանին մէկ մասը դեռ չէ գծուած։ Պ. տը Շանպրէօն, երեւի նոր հրահանգ առնելու համար, իր երկիրը գնաց։ *Ֆրանսա կը շարունակէ անդադար Հայեր տեղաւորել հարաւային սահմանին վրայ, եւ կը քաջալերէ ու կը հովանաւորէ կարգ մը տգէտ մարդոց աւազակութիւնը։* (Խմբ. — *Կ'ակնարկէ Քիւրտերուն*)։

Այս բաները ընելով, ֆրանսա կը կարծէ իմաստուն քաղաքականութիւն մը վարած ըլլալ, մէկ կողմէ Սուրիան կարենալ կառավարելու եւ միւս կողմէ՝ Թուրքիոյ հոգ պատճառելու համար։ Ժամանակին հռոմէական կայսրութիւնը չկըրցաւ ապրիլ այդ վայրերուն մէջ. իսկ բուն իրենք ֆրանսացիները կը կասկածին որ ներկայ ֆրանսան պիտի կարենայ աւելի ճարպիկ փրթիլ Հռոմայեցիներէն։ Ինչպէս ծիծաղելի է ֆրանսայի ընթացքը, որով տօնքիշօթութիւն կ'ընէ, իր սահմաններէն դուրս գտնուող երկիրներու գլխուն փորձանք դառնալով։

Մեր այն յօդուածին, որով ֆրանսայի ընթացքը կը քննադատէինք, ֆրանսացիներու փոխարէն կարգ մը սուրիական թերթեր պատասխանեցին։ Այդ գրութեան մէջ, որպէս թէ մենք յարձակեր ենք Սուրիոյ իրաւունքներուն վրայ։ Այդ գրութիւնները եթէ նոյնիսկ ֆրանսացի պաշտօնեաներու ազդեցութեան տակ գրուած ըլլան, նորէն օրինակներ են, ցոյց տուող թէ անկախութենէ զուրկ վիճակը մարդս ի՛նչ աստիճաններու կրնայ իջեցնել։ Որովհետեւ այդ գրութիւնները ստորագրուած են Սուրիացիներու կողմէ։ Մե՛զ Սուրիացիներուն…։ Բայց մենք գիտենք որ Սուրիացիները, որոնց սրտէն արիւն կ'երթայ, չեն ձայնակցիր մէկ երկու թշուառականներու զառանցանքներուն։ Այս մէկ երկու անձերը զուրկ են հայրենիքի զգացումէն եւ անոնց խիղճը պատռուած է *Ֆրէնկ* ոսկիով։

Ի՞նչ հարկ, թող դէպքերը մեր փոխարէն պատասխանեն։ Դեռ երէկ, ֆրանսական մարզպան Պ. Փօնսօ գրչի մէկ հարուածով չփակե՞ց Սուրիոյ սահմանադիր ժողովը։

Մինչեւ մօտիկ անցեալը, Սուրիացիներ մեր եղբայրներն էին, իսկ հիմա՝ մեր հարեւաններն են։ Պէտք չկայ ծածկելու, թէ շատ գոհ պիտի մնանք, երբ օր մը Սուրիացիները արժանանան իրենց անկախութեան։»

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՌԱՆՑ ՊԱՀԱՐԱՆԻ ՆԱՄԱԿ ԱՌ . . .

Հայաստանի մէջ կարգ մը քահանաներ թողած են իրենց սքեմը, յանկարծ նշմարելով որ կրօնքը կը խայթէ, կը թունաւորէ, ափիոն ծամել կուտայ.

(Խ. Թերթերը)

Խումբ մը քահանաներ էք եղեր, (Անանիա, Գէորգ, Մկրտիչ եւլն.) որ յարմար դատեր էք մէկդի նետել ձեր սքեմը ու յայտարարեր էք թէ կրօնքը թոյն է, ափիոնէ, եւ այլն…։

***

Ես ալ եկեղեցի չեմ յաճախեր։ Այլուր՝ քան ֆրանսա նոյնը ըրած եմ։ Քարոզները իմ ականջիս պարապ տակառի ձայն կը հանեն։ Բայց ռամիկը անոնց մէջ անկարող է գտնել թոյն, ափիոն… Այդպիսի նիւթեր չեն վաճառեր մեր կղերականները։

Գիտեմ որ եկեղեցի կուգան շատեր… արդուզարդի «ժիւրի» կարծելով քահանաները կամ հայր Քրիստոսը։ Գիտեմ որ երբ խաչ կը հանեն, մատնեմատին *կեօք եազուտին*, ճէպէլլէքուն կամ *այնի* շէմը ցոյց տալու համար է։

Գիտեմ որ երբ «Սուրբ, Սուրբ Տէ՛ր…» կ'երգէ դպիրը, աչքերը դէպի գմբէթ բարձրացուցած… նոյն պահուն իր մտքին մէջ կ'ուզէ հաշուել թէ այս գիշեր եօթը մահացու մեղքերէն ո՞րը յարմար է գործել…։

Բայց հո՛ն, Տէր Սարգի՛ս, կամ Տէր Անանիա, գիւղը… ունի՞ք այսպիսի բաներ։

Մի՛ գուցէ։ Հոն, Հայաստան, եկեղեցիներու առջեւ մտից տօնսի «կիշէ՞» կար, թէ լուսնկը սուղ էր։

Ընդհակառակն քահանան չէ՞, որ յաճախ կրնայ առաքինութեան դաս առնել գիւղացիէն։

Ո՞վ էր կորսնցնողը։

Զինուոր չըլլալու համար 1917ին քահանայութեան կոչումը զգացեր էիք ձեր մէջ։

Հա՛ ա՛ ա՛ ա՛։

Ուրեմն այսօր անշահ կը գտնէք սքեմը։

Ու կարելի է այժմէն կը պատրաստուիք գիւղին սովիէտին անդամագրուիլ։

Խեղկատա՛կ, օպորտունիստ, va !։

Միայն մի՛ մոռնաք որ, տրամադրութիւնները եթէ փոխուին, կամուրջին վրայէն չէք կրնար վերադառնալ։ Ճամբան փակ է opportunisteներուն համար…։

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՑԻ

ՏՐՈՑԿԻ ՖՐԱՆՍԱ ԳԱԼ Կ'ՈՒԶԷ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Տրոցկի հեռագրով խնդրած է Պորիս Սուվարինէն (փարիզի *Պիւլթէն Կոմունիստի* խմբագիր) որ դիմում կատարէ ֆրանս. կառավարութեան մօտ՝ իր ֆրանսա մուտքը արտօնելու համար։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը մերժած ըլլալով արտօնութիւն տալ, Սուվարին հեռագրով յանձնարարած է Տրոցկիի որ դիմէ Նորվեկիոյ կառավարութեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՂԵՏԱԼԻ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ՄԻԼԻՈՆԻ ՎՆԱՍ.— ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— *Յունական Մակեդոնիայէն և Թրակիայէն ողողումներու մասին հասած լուրերը ցոյց կուտան թէ աղէտը նախապէս կարծուածէն շատ աւելի ծանր է։ Յորդած են Վարտար, Ստրիմոն, Մէստոս եւ Մարիցա գետերը։*

Ստրիմոնի հովիտին մէջ Մանիտարի, Մեգալոխորի, Ագրիոլիկա, Բալոխորի, Իրակլիա, Շամոնդոս, Կոլէնդա. Վամվակիա, Օրմանլը, Կիուպլիա, Կատօ, Կամինիկիա գիւղերը և բազմաթիւ ուրիշներ ամբողջովին ջուրերու տակ մնացած են։ Այս գիւղերէն մէկ մասը հիմնուած էր Անատոլուէն եկած գաղթականներուն կողմէ, շնորհիւ կառավարութեան աջակցութեան և մասնաւոր փոխառութեանց։

Սէրէզ քաղաքի բազմաթիւ թաղերը լրջօրէն վնասուած են։ Ջուրերէն քշուեցան փուռեր եւ ալիւրի զինուորական մթերանոցներ։ Երկաթուղիի մեծ կամուրջ մը, եւ ուրիշ քանի մը կամուրջներ քանդուեցան եւ խճուղիները աւրուեցան։

Քավալա քաղաքը որ կեդրոնն է Անատոլուի գաղթականներուն եւ ուր ապրանքներով լեցուն վաճառատուններ կան, ջուրերու տակ մնացած է։ Կորուստը քանի մը միլիոնի կը հասնի։

Վարտարի հովիտին մէջ կորուստները նոյնպէս մեծ համեմատութեան կը հասնին։

Մարիցայի հովիտին մէջ ողողումները իրական աղէտ մը կը կազմեն։ Բազմաթիւ մեկուսացած գիւղեր ապրուստէ զրկուած են, որովհետեւ նոյնիսկ նաւակներով կամ գետանաւերով երթեւեկը անկարելի է։

Տէտէաղաճի, Տիմոթեքայի, Սուֆլիի եւ Օրէթիասի շրջաններուն մէջ մեծ թիւով արջառ կոտորուեցաւ։ Աւելի ծանր ողողումներէ կը վախցուի, երբ Պուլկարիոյ լեռներուն ձիւնհալը սկսի։

Նոյնպէս ողողումներ կը նշմարուին Պելոպէնէսի եւ Թեսալիոյ մէջ։ Ներկայիս անկարելի է տալ՝ ամբողջական հաշիւը վնասներուն, որոնք հարիւրաւոր միլիոն տրախմիի կը հասնին։

Կառավարութիւնը ստիպողաբար միջոցներ ձեռք առաւ աղէտեալներուն օգնութեան հասնելու համար։

∴ Հաղորդակցութեանց Նախարար տոքթ. Խրիստոմանոս, որ ողողումի շրջանին մէջ կը գտնուի, Նախարարական խորհուրդին ուղղուած հեռագրով մը կ'ըսէ թէ Ստրիմէն գետը արագօրէն իջաւ, այնպէս որ հովիտին մէջ վտանգը սահմանափակուած է։ Միլիոններ պէտք պիտի ըլլան՝ քանդուած կամուրջները վերաշինելու համար։

Կացութիւնը աւելի ծանր է Թրակիոյ՝ մանաւանդ Տէտէ Աղաճի մէջ (Ալեքսանդրուպոլիս)։ Մարիցան կը շարունակէ ուռիլ եւ ողողել բազմաթիւ վայրեր։ Ազատարար նաւեր, որոնք ուտելիք, դեղ եւ վառելափայտ կը տանէին ողողուած գիւղերուն՝ չկրցան հասնիլ իրենց նպատակին՝ անոր համար որ սառոյցի խոշոր զանգուածներ կային ջուրերուն վրայ։

Մարիցան դէպի ծով կը քշէ կը տանի մեծ թիւով արջառ, մանաւանդ կովեր ու ոչխարներ։ Դեռ յայտնի չէ թէ մարդկային զոհեր ալ կա՞ն։ Սուֆլիի շրջանին մէջ կարգ մը մարդիկ անհետացած են, ու կը կարծուի թէ հեղեղէն քշուած են։

Գաղթականներու միջազգային յանձնաժողովի տեղեկագիրը շատ յոռետես է։ Ըստ անոր, Յունաստանի ընդարձակ մէկ տարածութեան վրայ հունձքը ամբողջովին փճացած է. Օրմանլը եւ Էրմիքէօյ ամբողջովին պարպուած են, բնակչութիւնը ապաստանած է շրջակայ բլուրներու վրայ։ Մարիցայի շրջանին մէջ, բնակիչները ջուրէն փախչելու համար իրենց տուներու տանիքին վրայ ապաստանած են։

Բանակցութիւններ կը կատարուին կառավարութեան եւ Ազգ. Դրամատան միջեւ՝ աղէտեալներուն մեծաքանակ եգիպտացորեն գնելու համար։

∴ Ողողումներուն պատճառաւ հելլէն կառավարութիւնը ապրիլ 21ին յետաձգեց ծերակուտականի ընտրութեանց թուականը, որ մարտ 3ին որոշուած էր։ Աթէնքի մետրապոլիտը Խրիսոստոմոս հանգանակութեան ձեռնարկեց ի նպաստ աղէտեալներու։

ԴԱՆՈՒԲԻ ՍԱՌՈՅՑՆԵՐԸ ԹՆԴԱՆՕԹՈՎ ՊԻՏԻ ԿՈՏՐԵՆ

Պելկրատ, 22 փետրուար.— Եուկոսլաւիոյ ամբողջ տարածութեան վրայ Դանուբը կատարելապէս սառած է։ Սառոյցի խաւը 40, տեղ-տեղ 60 սանթիմեդր խորութիւն ունի։ Եթէ կարելի չըլլայ մասնաւոր նաւերով կոտրել սառոյցը, թնդանօթ պիտի գործածուի։ Պելկրատի նորաշէն փանչէվօ կամուրջը փլչելու վտանգի տակ է, եթէ սառոյցը ուժգնօրէն քշուի ջուրերուն կողմէ։

Բոլոր շահակից նախարարութեանց մասնակցութեամբ կազմուեցաւ մնայուն մարմին մը, որ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ ձիւնհալի աղետալի հետեւանքներուն դէմ։

Ներկայիս Եւրոպայի ամէնէն ցուրտ շրջանը Պալքաններն են։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐԷՆ ԺՈՂ ՎՈՒՐԴԻՆ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան գերագոյն մարմնի հրահանգով Հայաստանի մէջ լուծուած կը յայտարարուէր կազմակերպութիւնը, նկատի ունենալով երկրի նոր կացութիւնը։ Այս հրահանգը որքան ալ ծանր ըլլար կուսակցութեան համար, անհրաժեշտ կը համարուէր, հայութեան անդորրութեան տեսակէտէն։

Բոլշեւիկեան տիրապետութեան շրջանին, սակայն, Հայաստանի մէջ ընկ. Ս. Վրացեան կը նկատուէր Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, որուն ուղղուած էին բոլորի ակնարկները։ Չէ՞ որ ան իբրեւ այդպիսին ալ ծանօթ էր ոչ միայն հայ համայնավարներուն, այլ եւ Ռուսաստանի։

Հետեւաբար եթէ անոր ներկայութիւնը հանդուրժելի էր, չէր կրնար անտեսուիլ եւ անոր մէջ ամփոփուած ուժը։ Այսպէս կը մտածէր ժողովուրդը, եւ չէր կրնար հաշտուիլ այն մտքին հետ թէ Դաշնակցութիւնը չուզեր հրապարակ իջնել նորէն, երբ այնքան պէտք կար անոր ներկայութեան։

Ժողովրդական այս հաւատքը ծանր պարտաւորութեան տակ կը դնէր ո՛չ միայն Վրացեանը այլ եւ այն բոլոր Դաշնակցական ծանօթ գործիչները, որ նոյն ուղղակի շփման մէջ էին ժողովրդական խաւերու հետ։ Իսկ այս շփումը անխուսափելի էր, որովհետեւ թէ Երեւանի եւ թէ գաւառի զանազան կողմերէն ամէն օր մարդիկ կը ներկայանային, պատմելով սարսափելի իրողութիւններ եւ անոնց դէմ պաշտպանուելու միակ ելքը կը գտնէին ապստամբութիւնը։

Եւ որքա՜ն ծանր կ'ըլլար անոնց յուսախաբութիւնը ամէն անգամ, երբ կը ստանային Վրացեանի կտրուկ եւ խիստ հրահանգները՝ «համակերպիլ, եւ աշխատիլ օրինական ճանապարհով լուծել դժուարութիւնները»։ Դաշնակցութեան հեղինակաւոր ներկայացուցչի պատասխանէն դժգոհ մարդիկ կը գտնէին այս անգամ երկրորդական գործիչները որոնցմէ կը յուսային իրենց սպասած թելադրանքը։ Եւ սակայն ամէն տեղ եւ ամէնուն կողմէ եղած թելադրանքը մէկ էր, նոյնիմաստ։

Բայց կացութիւնը չէր փրկուեր։ Որոշ ժամանակէ մը ետք, այս խնդիրն էր որ կը զբաղեցնէր Երեւանի մէջ մնացած Դաշնակցական գործիչները։

Մէկ քանի մասնաւոր խորհրդակցութիւններէ ետք, այդ նոյն ընկերները կ'որոշեն ստեղծել կուսակցական յատուկ մարմին մը, որու անմիջական եւ գլխաւոր ջանքը պիտի ըլլար ամէն գնով առաջքն առնել ներքին խռովութիւններու, որոնք անխուսափելի կը նկատուէին արդէն։ Միեւնոյն ժամանակ այս մարմինը պիտի աշխատէր Հայաստանի սահմաններէն հեռացնել վտանգուած եւ փախստական դարձած Դաշնակցականները, դարձեալ երկրի ներքին անդորրութեան տեսակէտէն։

Այս մարմինը հաւատարմօրէն եւ բարեխղճութեամբ մինչեւ Փետրուարի սկիզբները կատարեց իր ստանձնած պարտականութիւնը, հակառակ մեր բազմագոյն եւ վատ հակառակորդներու վայրահաչութիւններուն։

Այսքանը սակայն բաւական չէր։ Հարկ էր աւելի ծանր զոհողութիւններ ընել յանուն մեր արիւնոտած հայրենիքին պէտք էր ամէն գնով հասկցնել օրուան իշխանաւորներուն իրենց բռնած կործանարար ճամբու հետեւանքները եւ առհասարակ ժողովրդական տրամադրութիւնները։ Եւ ընկ. Վրացեանը կը դիմէ անձամբ կառավարութեան ներկայացուցիչներուն, նոյնիսկ դահճապետ Աթարբէգեանին, այն ալ քանի մը անգամ։ Այս ձեռնարկին միակ դրական արդիւնքը այն եղաւ, որ Վրացեանի կեանքը կը խնայուէր գոնէ պաշտօնական հաստատութիւններու մէջ, հոգ չէ թէ քանի մը օր ետք, նոր որոշումով մը օրէնքէ դուրս յայտարարուէր նոյն ընկերը։

Մինչ այս մինչ այն, կացութիւնը աւելի կը ծանրանար օրէ օր։ «Դէպի քաղաքացիական կռիւ», — կ'աղաղակէին բոլշեւիկները արձակ համարձակ։

Ժողովուրդը ծանր սարսափի մատնուած էր մասնաւորապէս յունուարի վերջին օրերուն։ Բանտերը կը լեցուէին անպակաս, ամէն օր չարաշուք փսփսուքներ բանտարկեալներու վիճակին մասին։ Բոլորին համար յայտնի էր արդէն, որ բանտարկեալներու ամենակարեւոր մասը դատապարտուած է մահուան, եւ երեւի բոլշեւիկներն իսկ բացէ ի բաց կը յայտարարէին առաջին շարքին վրայ գտնուողներու անունները, որոնց մէջ էին Ռ. Դարբինեանը, Բաշխի Իշխանեանը Համազասպը եւ այլ Դաշնակցական մտաւորականութիւնն ու ժողովրդական գործիչները։

«Եթէ բոլոր լաւերը դատապարտուած են անխուսափելի մահուան, էլ ի՞նչ կ'արժէ մեր կեանքը» — կը մտածէր մնացած հայութիւնը, եւ մանաւանդ այն սակաւաթիւ զինուորական ու ժողովրդական ռազմիկները, որոնք իշխանութեան ազդեցութիւններէն հեռու՝ կ'ապրէին փախստական վիճակի մէջ։

Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը եւ Հայաստանի կոմիտէն կը մնային սակայն իրենց նախկին դիրքին մէջ. — խուսափիլ ամէն տեսակի խռովութիւններէն։

Սակայն վերջին օրերու ժողովրդական տրամադրութիւններէն, եւ անդարմանելի կացութենէն կ'ազդուին նաեւ Դաշնակցական գործիչներու մէկ մասը։

Արդէն որոշ շրջաններէն կը յայտարարէին Դաշնակցական մարմնին, որ եթէ «Դաշնակցութիւնը չուզեր ստանձնել ղեկավարութիւնը ժողովրդական ազատագրական այս գործին, իրենք պիտի սկսին գործի, իրենց գիտցած եւ հասցած եղանակով»։ Նման յայտարարութիւն փետրուարի սկիզբները աւելի պատասխանատու շրջաններէն, վերջապէս, մեր պարագայ շարժումներու սպարապետ Գնդապետ Թարխանեանի, ժողովրդական խմբապետներ Մարտիրոսի Խնկոյի եւ ուրիշներու կողմէ։

Ըսեմ նաեւ, որ նման յայտարարութիւններ եղան բազմաթիւ ծանրագլուխ եւ հաւասարակշռուած գործիչներու կողմէ ալ, որոնց ամէն մէկը հօսանք մը, կուսակցութիւն մը կը ներկայացնէր այդ օրերուն։ Աւելորդ կը համարեմ շարել անունները։

Փետրուարի առաջին եւ երկրորդ շաբաթներուն այս իրականութիւնն էր ահա, որ քննութեան կը դրուէր Դաշնակցութեան առջեւ։ Երկար ու ծանր քննութենէ ետք, մեծամասնութեամբ կ'որոշուի վերջապէս հպատակիլ անողոք իրականութեան, փրկելու համար հայութիւնը իր այս նորօրինակ աղէտէն։ Վրացեանը մինչեւ վերջ մնաց հակառակ տեսակէտի վրայ շեշտելով ապագայ վտանգները, ներքին թէ արտաքին։

Այսպէս, ուրեմն, Դաշնակցութիւնը նորէն կ'իջնէր հրապարակ տանելու համար իր ուսերուն վրայ դրուած խաչը։

Այս վերջնական որոշման հետ կ'որոշուէր շարժումի ղեկավարութիւնը յանձնել առանձին մարմնի մը, որ կը կոչուէր «Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէ» եւ որուն կ'անդամակցէին անկուսակցական սպաներ ալ։

Եւ այս բոլորը փետր. 18էն քանի մը օր առաջ միայն։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԶԴԸ — Այս բոլորէն յետոյ տեղը չէ մտնել Փետրուար 18ի գործնական շրջանի մանրամասնութիւններուն մէջ, հակառակ իրենց այնքան բազմաթիւ արժէքներուն։

Այսքանն ալ սակայն բաւական է համարձակութեամբ յայտարարելու թէ՝

Փետրուար 18ը քսաներորդ դարու Վարդանանցն է, աւելի արժէքաւոր եւ աւելի բովանդակալից ազգային արժէքներու տեսակէտէն։

Փետրուար 18ը հայութեան համբաշխ գործակցութեան հրաշակերտն է, գործ որուած ճնշուած ժողովուրդի մը անսահման զոհաբերութեան եւ հերոսութեան անսահման դրուագներով։

Փետրուար 18ը օտարի եւ ապերախտ հայանուն հատուածի մը դիւային ծրագրին դէմ, հայութեան ուշիմութեան, գիտակցութեան ապացոյցն է։

Ու վերջապէս, Փետրուար 18ը, հայ ժողովուրդի անկախ եւ ազատ ապրելու փոթորկալի մէկ ցոյցն է, պատմական ազդը բոլոր բռնաւորներուն եւ իրենց անարգ կարգերուն դէմ, ազգ մը՝ նոյնքան անհեղ ու սարսռազդեցիկ որքան հայ ժողովուրդի տառապանքը։

Սուրկամիտներն ու վատերը չեն, որ պիտի փոխեն այս անողոք իրականութիւնը, եւ ո՛չ ալ անոնք որ այսօր նորէն հին երգը կ'երգեն մեր արիւնոտած հայրենիքին մէջ։

(5) Ս. ԹԱԹՈՒԼ

(ՎԵՐՋ)

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ

Եգիպտոսի հնագիտական վարչութիւնը այս միջոցիս կարեւոր պեղումներ կը կատարէ Սաքարայի անապատին մէջ։ Այս աշխատանքներու ընթացքին հնագիտական նշանակելի գիւտեր երեւան հանուած են։

Գտնուած է խոշոր գետնադարան մը որ լեցուն է քարէ արձաններով։ Այս արձանները աստուածութիւններ կը ներկայացնեն, որոնք սուրիական կը կարծուին ըլլալ։ Բայց կ'ենթադրուի թէ եգիպտացի արձանագործներ են որ կազմած են զանոնք, պարսկական տիրապետութեան շրջանին։

Որովհետեւ մերձաւոր Արեւելքի ասիական աստուածութեանց արձանները հազուադէպ են, կը կարծուի թէ այս գիւտը մեծ արժէք կը ներկայացնէ եւ թանկագին հետք մը կը կազմէ ան Մէմփիսի այն օտար գաղութներէն մնացած, որոնց մասին շատ քիչ բան գիտենք։

Խուզարկու մարմինը Բուրգին հարաւը գտած է նաեւ «Ապէտռու» թագաւորին գլուխը։ Կարմիր գրանիտէ եւ ահագին արձանի մը գլուխն է ան, Ե. արքայատոհմէն մնացած։ Այս գլուխը այդ արքայատոհմին առաջին փարաւոններէն մէկուն կը պատկանի, ինչպէս ցոյց կուտան արձանագրութիւնները։

Գլուխը անաղարտ մնացած է, խիստ գեղեցիկ եւ Սփինքսի նմանութիւնն ունի։ Մինչեւ այժմ այս թագաւորէն ոչ մէկ արձան գտնուած էր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ԱՆՉՐՊԵՏԻ ՄԸ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Քերթուածներ։ Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Հայ գրականութեան մէջ, պատերազմէն յետոյ ծնած գիրքերը զապուն են, ընդհանրապէս կարճլիկ ու ճնտլիկ։

Բայց գիրքի հասակ ունի քերթուածներու այս նոր հաւաքածոն։

Հեղինակը, Ն. Սարաֆեան, մէկն է նոր սերունդին կրտսերներէն։

*
* *

Անտեղի է, վերջապէս, հարցնելու թէ ո՛ւր կը սկսի այս «նոր սերունդը» եւ ո՛ւր կը վերջանայ։

Ճշդենք անոր տարիքը։

Պատերազմէն յետոյ հայ գրականութեան հոգին ու պատասխանատուութիւնը ստանձնեցին նոր դէմքեր, երիտասարդ բայց ոչ տարեկից։ «Նորեր» կոչուեցան անոնք, թէեւ կը ներկայացնեն հասակի զանազանութիւն մը։

Այդ նորերը կը բաժնուին երեք խումբի՝ համաձայն իրենց տարիքին.

Ա.— 20 — 25 տարեկաններ։
Բ.— 25 — 30 » ։
Գ.— 30 — 35 » ։

Ուրեմն, մեր բոլոր նորերը 20 — 35 տարեկան երիտասարդներ են։ Այժմ հետեւեցէք տարիքի այս թուաբանութեան, որ հետաքրքիր է, եւ անհրաժեշտ՝ բացատրելու համար անոնց գրական կազմութիւնը։

Երէց խումբը, որուն մեծը կ'ենթադրենք 35 տարեկան, Զինադադարին (1918) 25 տարեկան էր, եւ պատերազմէն առաջ (1914)՝ 21 տարեկան։ Այս խումբը «կազմուելու» համար օգտուեցաւ թէ նախապատերազմեան եւ թէ յետպատերազմեան շրջաններէն։ «Շատ կարդացած» սերունդն է այս, նորերուն մէջ։

Միջին խումբը, որուն մեծը կ'ենթադրենք 30 տարեկան, Զինադադարին 20 տարեկան էր, եւ պատերազմին սկիզբը՝ 16 տարեկան։ Այս խումբին կազմութիւնը կ'իյնայ առաւելապէս յետպատերազմեան շրջանին մէջ։ Ուժեղ սերունդ մը, որուն տրուած է այս շրջանին պատասխանատուութիւնը։

Կրտսեր խումբը, որուն մեծը կ'ենթադրենք 25 տարեկան, Զինադադարին 15 տարեկան էր, եւ պատերազմին սկիզբը՝ 11 տարեկան։ Այս խումբը դեռ խմոր է, տակաւին ի լինելութեան. չէ կազմուած, քիչ է կարդացած, ենթակայ զանազան ազդեցութիւններու։

Ն. Սարաֆեան անոնցմէ է, որոնք արուեստը ճանչցան եւ գրականութիւն սորվեցան պատերազմէն յետոյ։ Ոչինչ կայ իր մէջ նախապատերազմեան։

Երբ իր սերունդը ընթերցման համն առաւ, արդէն հողը կը փախէր ոտքերուն տակէն։ Այդ սերունդը գրեթէ չի ճանչնար հայ գրականութիւնը, եւ գաղափար չունի «հայ գրական ազգութեան» մասին։ Եթէ հին սերունդը շատ կարդաց, այս սերունդն ալ շատ ճամբորդեց։

Մեր գրականութիւնը, բոյսի պէս, ծլած ու նստած էր իր տեղին վրայ։ Ահա թէ ինչո՛ւ հանգչած ջուրի պէս էին մեր արձակն ու ոտանաւորը։ Ճամբորդութիւնը,— շնորհը մեր օրերու դժբախտութեան,— շատ փոփոխութիւններ մտցուց անոնց մէջ։ Կենդանի շարժանկար, որ ցոյց կուտայ նոր քաղաքներ, նոր ցեղեր, նոր քաղաքակրթութիւններ ու նոր նկարագիրներ։ Նոր գրողը զգայարանական տարբեր կազմախօսութիւն մը ստացաւ։ Հին գրողը փարած էր հողին, որուն վրայ անշարժացած՝ կային գեղեցկութիւններու տարազը միայն ճանչցաւ։ Նոր գրողը, աշխարհի ճամբաներուն մէջ մոլորած, յարաշարժ գեղեցկութիւններուն ի տես՝ կորսնցուց զգայարանական աւանդութիւնները։ Այդ նոր գրողն էր որ տուաւ գոյներու երաժշտութիւնը, ժամանակին երգեցողութիւնը՝ արագութիւնը։

Աւելցուցէք նաեւ յետպատերազմեան օտար սերունդին ազդեցութիւնը։

Գերմանիոյ, Հունգարիոյ, Իտալիոյ, Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ մէջ կայ սերունդ մը, որ ունի միեւնոյն գոյնը։ Կարելի է երանգով մը բաժնել լատին սերունդը ֆրանս.-իտալ. սպանիականը, որ ոչ միայն նոյն գոյնը ունի, այլ նաեւ յաճախ նոյն լեզուն։ Անոնց գրական վարդապետութիւններուն մէջ, (ֆրանս. surréalisme, իտալական՝ futurisme, սպանիական ultraisme) կան միեւնոյն ձգտումները։ Ցեղի եւ հայրենիքի մասին անտարբեր են։ Անոնք աշխարհաքաղաքացիներ են։

Այս խումբն է, որ իր ազդեցութեան տակ կը պահէ Ն. Սարաֆեանը։ Սակայն ամէնէն աւելի ֆրանսական առաջապահ սերունդն է, որ պատրաստած է Անչրպետի մը գրաւումին արուեստը։ Յիշենք Պլէզ Սանտրարը, Մաքս Ժաքոպը, Ա. Պրըթոնը, Ափոլլինէրը, Էլիւարը, Արակոնը։ Այս խումբը ունեցաւ արկածալից կեանք մը եւ տէր է իր զարգացման։ Սանտրար կը ճանչնայ բոլոր մեծ ու պզտիկ գրականութիւնները։ Մաքս Ժաքոպ, որ, կեղծանունի մը տակ, նկարչութիւն ալ ըրած է, ժամանակին կատաղի պաշտպան մըն էր ցեղի գաղափարին. իրն է, այդ առթիւ, druidisme գրական վարդապետութիւնը։ Այժմ աշխարհաքաղաքացի մըն է։

Աշխարհաքաղաքացի մըն է նաեւ Ն. Սարաֆեան։

*
* *

Ներկայացնելէ յետոյ այս նոր բանաստեղծին գրական կազմաւորումը, քննե՛նք իր քերթուածներուն ձեւն ու խորքը։

Յետպատերազմեան գրականութեան ձեւը շատ է փոխուած, այնպէս որ ոչինչ կայ զարմանալի՝ երբ հին ու տարիքոտ քննադատներ չեն հասկնար «սա նորերուն» գործերը։

Անչրպետի մը գրաւումը մութ գործ մըն է, դժուար է հասկնալ բազմաթիւ քերթուածներ, որոնք «իմաստ չունին»։

Բազմաթիւ շէնքերու ճարտարապետութեան մասին, արձաններու արուեստին մասին, նկարներու ձեւին մասին խօսիլ ամէնուն չէ թոյլատրուած։ Նոյնիսկ պասմայի մը յատկութիւններուն մասին ամէն մարդու կարծիք չի հարցուիր։ Սակայն երբ խօսքը բանաստեղծութեան մասին է, ամէն մարդ կ'ուզէ, որ դիւրահասկնալի ըլլայ, ջրկիրն ու տիրացուն բան հասկնան։ Չէ՞ որ դրամ են վճարեր, գիրք են գներ։ «Բան հասկնալու» այս հարցը շատ հին է։ Ինչպէս վերջերս դիտել կուտար ֆրանսացի քննադատ մը, Պէնժամէն Քրէմիէօ, նորագոյն գրականութեան յատկանիշն այն է, որ դարձեալ կը հեռանայ ժողովուրդէն։ Այս մակընթացութեան եւ տեղատուութեան պատմութիւնը պատմութիւնն իսկ է գրականութեան։ Քանի՛ անգամ գրականութիւնը ամուսնալուծում ըրաւ ժողովուրդին հետ, սակայն ժողովուրդը դարձեալ մօտեցաւ գրականութեան։ Ժողովուրդին կ'իյնայ մօտենալ գրականութեան։ Չարժեր քաջալերել ծուլութիւնը եւ ռամկացումը։ Հասկնալու համար անհրաժեշտ է աշխատանք։ Մալարմէ, յանուն արուեստին, «կեցէք, որ քիչ մը մթութիւն տամ ճառիս», կ'ըսէր՝ երբ իրմէ կը խնդրէին խօսած ճառը հրատարակութեան համար։ Եւ յետոյ, ինչպէս կ'ըսէին սէնպոլիստները, բանաստեղծութիւնը չի հասկցուիր, այլ կը զգացուի։ Երբ ձեր տանիքին վրայ անձրեւը կը թափի կաթիլ կաթիլ, վայրի երաժշտութիւն մը կը լսէք, բան չէք հասկնար՝ բայց կը սիրէք այդ երգը։ Արդէն, «հասկնալ՝ կը նշանակէ գիտութիւն ընել» (Տըլաքրուա)։ Վերջապէս, ձանձրանալի է ամէնուն ալ հասկնալի քերթուածը։ Մեր արեւելահայ բանաստեղծութիւնը, որ ժողովրդական «մոթիֆ»ներու ազդեցութեան տակ կը գտնուի, ճա-

պաղութեան տարաւ
լիութեան այդ պահանջ
Ո՛չ, բարձր բանաս
թիւնը չի գրուիր զպրոց
ներու եւ երգելու կամ ար
նելու համար։
Սակայն ինչո՞ւ չեն
ուիր Անչրպետի մը գրաւ
քերթուածները։
Ն. Սարաֆեան մէկ
ունի, — աչքը։ Այդ զգա
քը շարժապատկերի
թիւններ ունի։ Ան գոյն
կեր կը նետէ իր տողեր
Եւ իր տողերը լոյսի ժա
ներ են, գոյնի երակներ,
կերներու խաղեր, —
Ինչո՞ւ ոտանաւորը
պրիսմակ։ Համաձայն իր
կան փիլիսոփայութեան,
րաֆեան արուեստը կը
իբրեւ վայելք մը։ Ան կը
ղայ, իր զգայարանքներ
ցած՝ որսի կ'ելլէ։ Վա
ճոյք կը պատճառէ այ
իմաստ կը փնտռէք
կ'երգեմ, պատճառը այն
հաճոյք կը պատճառէ եր
ոչ թէ երգը։ Եւ Ն. Սար
քերթուածներուն մէջ
հրաշալի խաղեր կան,
նոյնպէս հաճոյք կը պա
ընթերցողին։
Ընդհանրապէս շատ
շփոթեն եւ սէնպոլիս
հետ խնամութեան մը
նին նման քերթուածներ
չէ մոռնալ, սակայն, որ
լիստներուն համար,
խորհրդանշաններ էին
եւ երաժշտական ձայն
ձեւով։ Նոր այս զպրոց
բառերը կը պահեն իրենց
կան նշանակութիւնը,
րուն մէջէն կը վազեն
ներու ալիքներ չինել
քան արագ կը դառնան
կերները, որ անկապակ
մը կը ստեղծուի։ Նորագ
նաստեղծութեան առաջ
կանիշն է անկապակց
զոր շատեր կը ներկա
իբրեւ թերութիւն։ Երբ
ուան ընթերցողը վարժ
րագութեան, կը սրագր
անկապակցութիւնը։ Մ
տեսակէտով մը ճափո
շատ կանուխ նմոյշներ
են անկապակցութեան
ղեցիկ խաղերուն,
հայքայիները, որոնք
ներու հեռաւոր զուգո
ներ են։ Սակայն,
բար, շատեր քիչ մը
ընելով, Ֆրէօյտին կը
եւ անկապակցութեան
թագիտակցական աշխա
լու բաղձանքով՝ կը
անհամ քերթուածներ
քերթուածներ գրելու
անհրաժեշտ է ճանչնալ
ամէնէն թաքուն հրաշք
ճարտարութիւնները։
մէջ պատկերներու շար
տիկեան գունաւոր լապտ
նման կախելու ատեն,
նուրբ արուեստով մը
ժեշտ է կառավարել
առանց իրար խառնելու
րաֆեանի քերթուածներ
լեզուի տկարութիւններ
կը սպառեն թափանցկ
եւ պատկերները կը
կը գունազրկուին, կը
Երբեմն ամբողջ տուներ
դարձած են, որովհետեւ
հեռացած իրենց métaphor
րէն։
Բերթողութեան այ
նակը ամէնէն վտանգա
որովհետեւ ամէն վայրկ
փեստութիւնը չունան կը
գրողին քայլերուն։ Այս
եղանակով գրողներէն
յաւիտենապէս կորսուեցա
զհետէ արուեստական
փեստ դառնալով։ Իսկ
մնացին ազնուական,
րենց տաղանդին։

*
* *

Ձեւէն յետոյ քանի
Ն. Սարաֆեանի խորքին
Տեսակ մը միամիտ
որ կը պահուըտի անձր
ու գիշերներուն մէջ։
նական վանկ մը,
տրտմութեամբ, կ'եղանակ
ներէն ճամբորդութեան
այս տղուն, որ կարծես
շրջիլ ամէն կողմ,
բոլոր երկիրները։

Շ. ՆԱՐ

ՁԱՅՆ ՄԸ ՀԵՌԱՒՈՐ ՋՈՒՂԱՅԷՆ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ, 12 յունուար (Սեփ. թղթ.)—Դեկտեմբեր 31ին Նոր Ջուղայի Ազգ. կեդրոնական դպրոցի դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ մանկական երեկոյթ եւ տօնածառ։ Մեծ բազմութիւն էր հաւաքուած։ Ներկայ էին առաջնորդ Մեսրոպ արք., Սպահանի նահանգապետն ու քանի մը ուրիշ պարսիկներ, որոնք գրաւեցին առաջին կարգի աթոռները։

Ժամը 9.30ին երաժշտական խումբի կողմէ հանդէսը բացուեցաւ պարսից արքայական քայլերգով, աշակերտներու կողմէ եղան խմբական երգեր եւ արտասանութիւններ, հայերէն, պարսկերէն եւ անգլիերէն լեզուներով։ Բարձր դասարանի աշակերտուհիները խաղացին «Անուշ» օպերայէն կտոր մը։ Կար նոյնպէս անգլիերէն մանկական խաղ մը։

Անշուշտ հանդէսները խանդավառութիւն կը յարուցանեն, բայց մեր այս երեկոյթը, որ կազմակերպուած էր ազգային երկսեռ դպրոցներու տեսուչին կողմէ, բոլորովին զայրոյթ յառաջ բերաւ հասարակութեան լայն խաւերուն մէջ։ Աշակերտական այս երեկոյթը սարքուած էր բոլորովին հակառակ ուղղութեամբ։ Հանդէսին տրուած էր զուտ համայնավարական ուղղութիւն, ինչ որ չափազանց վատ տպաւորութիւն թողուց հանդիսականներուն վրայ։ Առանց չափազանցութեան, չկար մէկ հատիկ արտասանութիւն որ ազգային հանգամանք ունենար։ Ոչ մէկ ոտանաւոր մեր յայտնի բանաստեղծներէն։

Ինչպէս յետոյ երեւան ելաւ, բոլոր ազգային ոտանաւորներն ու կտորները դիտմամբ կրճատուեր էին տեսուչ Շահնազարեանի կողմէ։

Երեկոյթը չվերջացած՝ նահանգապետը ձգեց գնաց, իսկ երբ վերջին անգամ վարագոյրը կ՚իջնէր, ժողովուրդն այլեւս չհամբերելով ու յուզուած այդպիսի խորթ հանդէսէ մը՝ սկսաւ յոտնկայս երգել «Մեր Հայրենիք»ը։ Այս անգամ ալ առաջնորդը, կարծես չուզելով լսել մեր ազգային երգը, ձգեց գնաց, աւելի յուզելով ժողովուրդը։

Այսպէս ալ վերջացաւ հանդէսը ու ժողովուրդը գրուեցաւ խիստ տխուր տպաւորութեան տակ։

Այս առթիւ ըսենք որ մեր ազգային դպրոցները կը գտնուին շատ աննախանձելի վիճակի մէջ։ Ներկայ ուսուցչական կազմը մէկին բացառութեամբ խիստ թոյլ է։ Չկայ ուժեղ մարմին մը, որ այդ ուղղութեամբ գործէ։ Ներկայ տեսուչը, Պ. Շահնազարեան, շատ թոյլ ու հլու հպատակ բոլշեւիկներուն, պաշտօնի է կոչուած Մեսրոպ արքեպսկ.ի ջանքերով եւ աւելի շուտ անոր կողմէ։ Գործի գլուխ անցնելուն պէս, տեսուչը իր շուրջը կը հաւաքէ քանի մը երիտասարդ նոր ուսուցիչներ, որոնք բոլորովին անփորձ են, թոյլ ու զուրկ մանկավարժական կրթութենէ, բայց ունին մէկ «առաքինութիւն», — տոգորուած են բոլշեւիկեան հովերով։

Առաջնորդը մեծապէս կը նպաստէ այս վիճակին, հանրային եւ կրթական գործերու շուրջ հաւաքելով թոյլ մարդիկ, որպէս զի դժուարութեան չհանդիպի թելադրելու իր կամքը։

Աչքի առջեւ ունենալով գիտնական առաջնորդին այս գործունէութիւնը, Նոր Ջուղայի եւ հարաւային Պարսկաստանի միւս քաղաքներու հայ հասարակութիւնը, որ մեծ յոյսեր ունէր, այժմ բոլորովին խորթ աչքով կը նայի։ Եւ իսկապէս Մեսրոպ արք. իբրեւ բարձր հեղինակութիւն, փոխանակ իր ընդունակութիւնը գործ դնելու ժողովուրդի բարօրութեան ու օժանդակելու անոր հանրային եւ կրթական գործերու բարելաւման, կը հովանաւորէ կեղեքողները ու հակառակ ժողովուրդի բողոքներուն՝ քահանայական ատեանի կուտայ վարկաբեկ գեղծարարի մը, իսկ տեսչութեան կը հրաւիրուին կամքէ զուրկ ու կարմրուկ Շահնազարեանները։

Ահա թէ ո՛րոնք կը վարեն մեր հանրային գործերը։

ԱՂԱՍԻ

ԿՐԻՓԻՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Կրիփը բաւական մեծ վնասներ հասցուց այս տարի, փարիզի բնակչութեան: Պաշտօնական վիճակագրութիւն մը, փետրուարի առաջին 10 օրերուն համար, զանազան հիւանդութիւններու հետեւանքով մեռած ցոյց կուտայ 2684, փոխարէն 1335 միջինին: Այս թիւին մէջ կրիփէ մեռած կը հաշուուին 284:

Վիճակագրութիւնը հետեւեալ թիւերը ցոյց կուտայ, յունուարի մէջ, իբրեւ կրիփէ բռնուած:

Յունուարի առաջին տասնօրեակին՝ 1475 հոգի: Բ. տասնօրեակին՝ 1608, Գ. տասնօրեակին՝ 2624:

Իսկ անցեալ տարուան վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ, յունուարի առաջին տասնօրեակին՝ 1464, Բ. տասնօրեակին՝ 1198, Գ.ին՝ 1427, փոխարէն այս տարուան 2427ին:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽՕԶԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 փետրուար.— Խօզկաթի Բարենպատակ Հայրենակցական Միութեան ընտանեկան երեկոյթը տեղի ունեցաւ, 9 փետրուարին, Սալօն Էսփանեօլի մէջ։ Սրահը լեցուած էր Խօզկացիներով։ Երեկոյթը սկսաւ «Մեր Հայրենիք» խմբերգով. Նախագահ Պ. Ռուբէն Ջէօհէրճեան իր բանախօսութեան մէջ յորդորեց հայրենակիցները, որ ուժ տան միութեան եւ յառաջդիմութեան, օգնելու համար այս օտար ափերու վրայ, գիրուցան հայրենակիցներու։ Եղան հայրենաշունչ արտասանութիւններ, «ֆանթէզի»ներ» եւ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը՝ Միութեան անդամներուն կողմէ։ Յետոյ Միութեան կողմէ ձրի խաղալիքներ բաժնուեցան հայրենակիցներու 65 պզտիկներուն։ Նաեւ Խօզկաթի անմահ հերոսներէն Հաճի պէյ Փափազեանի եւ Արթին աղա Տէմիրճեանի զինեալ մեծադիր նկարները աճուրդի դրուելով, գոյացաւ 880 ֆր.։

Բ. մասը վերջացաւ մէկ արար զաւեշտով եւ անակնկալներով, կրկին Միութեան անդամներու կողմէ որոնք շատ յաջող կատարեցին իրենց դերերը, հակառակ իրենց անփորձութեան։

Ժամը մէկէն ետք սկսան եւրոպական պարերը եւ տեղի ունեցաւ բարեկենդանի առթիւ վիճակահանութիւն մը որմէ շահեցան Ա. հնդկահաւ, Բ. հաւ, Գ. երկու շիշ շամբանեա, եւ Դ. կարկանդակ։

Երեկոյթը տեւեց մինչեւ առաւօտ եւ հայրենակիցները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ։

Ականատես

ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ԴԷՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ— Զափահաս Երկսեռ Որբերու Միութեան նորընտիր վարչութիւնը, տարեկան առթիւ անդրանիկ պարտականութիւնը համարած էր գործադրութեան դնել իր նպատակին առաջին եւ չորրորդ կէտերը։

Նկատելով որ քոյր մասնաճիւղերը կարելի միջոցներով զարկ կուտան նոր սերունդի կրթական եւ ֆիզիքական զարգացման,— ինչպէս Վալանս սեփական դպրոցով, եւ Փարիզ՝ հայերէնի դասընթացքներով,— տեղական մասնաճիւղն՝ ալ ուզեց օգտուիլ դպրոցներու հանդէպ գաղութիս ունեցած եռանդէն։ Հոս տեղն է յիշել թէ կրթական տեսակէտէ ոչ մէկ գաւառ կրնայ մրցիլ Մարսէյլի հետ, մանաւանդ Փարիզը, այդ շքեղ ու փարթամ գաղութը, որ դեռ կը քնանայ եւ չի կրնար փոքրիկ մանկապարտէզ մը անգամ ապրեցնել։

Մարսէյլ իր մանկապարտէզներով եւ ազգային վարժարանը իր երեք հարիւր աշակերտներով յաճախ ունեցած են նիւթական տագնապներ, սակայն ծնողքները ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ առած են, հակառակ իրենց անձուկ պայմաններուն։

Սակայն գործարանային կեանքը, մանաւանդ երեք չորս զաւկի տէր հայերու ապրուստի հոգը խիստ ծանր կը ճնշէ շատերու վրայ, եւ մեծ է թիւը անոնց, որոնք ակամայ կը ստիպուին ֆրանսական դպրոց ղրկել իրենց զաւակները։

Զ. Ե. Որբերու մասնաճիւղը դարման տանելու համար այս վիճակին, ծրագրած է հայերէն դասընթացքներ բանալ ֆրանսական վարժարան յաճախող փոքրիկներու համար։ Այս նպատակով ներկայացուց «Վարդանանց պատերազմը»՝ որպէս անկարող աշակերտներու ամսաթոշակն ու դպրոցական պիտոյքները ապահովելու համար։

Ներկայացումը տեղի ունեցաւ 16 փետրուարին «Լը Պոն» թատրոնին մէջ։ Հակառակ ցուրտին, սրահը լեցուած էր աշխատաւոր եւ համեստ հայերով, գիտակից իրենց պարտականութեան։ Կը բացակայէին ջոջերն ու երեւելիները։

Խաղը դասաւորուած էր երեք հեղինակներու գործերէն, եւ կարելի է ըսել որ լաւագոյն խաղարկութիւնը կրնայ ըլլալ՝ եթէ կարող դերասաններ խաղան։

Տպաւորիչ էին պատկերները՝ ինչպէս Մոգպետներու արարողութիւնը, պատերազմական տողանցքը՝ փողերով եւ Վարդանի մահը, երբ հրեշտակը ծաղիկներ կը թափէր ու խորհրդաւոր լռութեան մէջէն կը լսուէր «Լռեց ամպերը»։ Այս տեսարանը յուզեց բոլորն ալ, արցունքներ խլելով։ Ատիկա իրական պատկերն էր մեր այսօրուան կեանքին։ Երէկ Վասակներ իրենց փառքին համար ոտնակոխ ըրին մեր հայրենիքը, իսկ այսօր հայրենադաւ բոլշեւիկներ դաւաճանօրէն քանդեցին մեր անկախութիւնը։

Ա. Որբուկ

ԼԱՍԻՈԹԱ, 17 փետրուար.— փետրուար 16 շաբաթ կէսօրէն վերջը առաջնորդ Պալաքեան եպս. քաղաքս եկաւ ժողով գումարելու եւ կազմակերպական գործերով զբաղելու համար։ Երիտասարդներէն շատերը սրճարանները նըստած թուղթ կը խաղային։ Առաջնորդը քահանայ մը ղրկեց սրճարան, որ քիչ մը մարդ հաւաքէ։ Ոչ ոք կը հետաքրքրուէր մանկապարտէզ բանալու խնդիրով, բացի քանի մը սրտցաւ հայրենակիցներէ։ 250-300 հոգիէն մէջէն հազիւ կարելի եղաւ 30 հոգի մէկ տեղ հաւաքել եւ բաւական քարոզ տալ։ Առաջուան Թաղական Խորհուրդը այս առթիւ ուզեց որ նոր Թաղական Խորհուրդ ընտրուի, որովհետեւ մինչեւ հիմա 30 հոգի մէկ տեղ կարելի չէր ըլլար հաւաքել։

Առաջնորդը սիրով ընդունեց այս առաջարկը եւ 12 թեկնածուներու ցանկին վրայ քուէարկութիւն կատարուելով ընտրուեցան հետեւեալ հինգ հոգիները.— Լ. Թաշճեան, Մ. Նաթուրեան, Ք. Ալթունեան, Ա. Թորոսեան եւ Գ. Մրղէցեան։ Յետոյ Լասիոթայի պատգամաւորի ընտրութիւն կատարուելով չորս թեկնածուներու մէջէն շահեցաւ Պ. Ա. Աբօեան։ Առաջնորդը խօսք տուաւ յառաջիկայ կիրակի նորէն գալ՝ մանկապարտէզի խնդիրը կարգադրելու համար։

Ղ. Թորոսեան

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ.— Տեղւոյս Սթանողի Հայրենկց. Միութիւնը կազմակերպած էր հանդէս մը, անցեալ կիրակի կէսօրէ վերջ։ Կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր յունական Թրիանոյի սրահը։

Օրուան նախագահը բացման հակիրճ ճառով մը բացատրեց տեղւոյս Սթանողի Հայրենկց. Միութեան նպատակը ժողովուրդին օգտակար հանդիսանալու։ Այլասերման տխուր հետեւանքներուն դէմ մաքառելու համար, կազմակերպուած է դերասանական եւ երգեցիկ խումբեր, որոնք պարբերաբար ներկայացումներ եւ երգահանդէսներ պիտի սարքեն»։

Հանդէսը սկսաւ Ազգ. Սահմանադրութեան երգով, անմիջապէս յետոյ նորակազմ դերասանական խումբը ներկայացուց «Երանոս ախպարը», որ բաւական յաջող անցաւ։

Յետոյ խօսեցաւ Ազգային Միութեան ատենապետ Պ. Գաբրիէլեան, շնորհաւորելով Սթանողի Հայրենկց. Միութիւնը իրենց այս գեղեցիկ եւ օգտակար ձեռնարկին համար։ Բանախօսը յիշեց «թէ ինչպէս գաղութիս զոհողութեամբ եւ Ազգային Միութեան ջանքերով յաջողեցանք ունենալ մեր մատուռը եւ ստանալ՝ ֆրանսական վարժարանին մէջ՝ օրական երկու ժամ հայերէնի դասաւանդութեան արտօնութիւն, մեր մանուկներուն համար, նոյնպէս պէտք է ձեռք ձեռքի տանք, որպէս զի հիմնենք մեր ազգային տունը, հոն կրթելու համար մեր նորահաս սերունդը»։

Օգտակար առաջարկ մըն է որ մէջտեղ կը դրուի, եւ կրնայ իրականանալ, պայմանաւ որ անկեղծութեամբ գործին գլուխն անցնող մը գտնուի։

Բանախօսութենէն յետոյ ներկայացուեցան «Ջաւալը»ն եւ «Թիք-թաք»ը։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Գ. Երամեան

ՎԻԷՆ.— Անցեալ կիրակի օր տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէին կողմէ կազմակերպուած ցերեկոյթ մը։ Եղան արտասանութիւններ եւ երգեր։

Խօսեցաւ ընկ. Հ. Ուզունեան եւ մասնաւորապէս ծանրացաւ հայ երիտասարդներու պարտականութեան վրայ, հետեւելու համար ազգային կեանքին եւ ապրելու որպէս Հայ՝ ապագայ հայրենիքի մէջ, իւրաքանչիւրը իր տեղը գրաւելու համար։

Յետոյ ներկայացուեցաւ «Վաշխառուն», ընկերներ Մուշեղ Մուրատեան, Մկրտիչ Փէլլիվանեանի եւ Աւետիս Մաղաքեանի կողմէ։ Աճուրդի դրուեցաւ անուշեղէն մը որ գնահատուեցաւ մինչեւ 225 ֆր.։ Իսկ այս կիրակի օր 24ին պիտի սարքուի հանդէս մը փետր. 18ի առթիւ։

Վիշապ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ ՍԱՌԱԾ

Թրքական բանակէն հայ զինուոր մը Վահան, որ կը ծառայէր Հայտար փաշայի մէջ, իր տունը Թօփգաբու - Թաքքէճիլէր գացած պահուն ճամբան սառած է, սաստիկ ձիւնամրրիկի մը բռնուելով։

Վահան նոյն օրը երեկոյեան ընկերներով կ՚երթայ Թօփգաբու, Քալէ Իչի սրճարան մը, ուր մինչեւ գիշերուան ժամը 10ուկէս կը սպասեն որ ձիւնը դադրի։ Վահան «Ես ուշացայ» ըսելով հրաժեշտ կ՚առնէ ընկերներէն ու կը մեկնի։

Ընկերները խորհուրդ կուտան որ չերթայ, եւ փոթորիկին դադրելուն սպասէ։ Վահան կը մեկնի, եւ հազիւ ճամբայ ելած ձիւնամրրիկը կը բռնուի, այնպէս որ սխալ քայլ մը առնելով ձիւնակոյտի մը մէջ կը գլտորի ինք յաղթանդամ երիտասարդ, թէեւ ամէն ճիգ կ՚ընէ, բայց անկարող կ՚ըլլայ, կը սկսի «օգնութիւն» կանչել։ Դրացի տունէ մը կը լսեն աղաղակները, բայց այդ տունն ալ փակուած ըլլալով ձիւնէն, մինչեւ որ օգնութեան կը հասնին, հէք Վահան սառած էր արդէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՐԳԷՆ.— Եւ հիմա որ գիտեմ թէ ո՞ւր է վէրքս, աւելի կը տառապիմ։

Յ. ԲԱՐԹ.— Տե՛ս, քեզի ի՞նչ կ՚ըսեմ։

ԳՈՒՐ.— Բան մի ըսեր եւ ձգէ որ ամէ՛ն ինչ պատմեմ քեզի։ Մտիկ կ՚ընե՞ս։

Յ. ԲԱՐԹ.— Լա՛ւ, լա՛ւ։

ԳՈՒՐ.— Այն պահուն իսկ երբ կ՚աւետէին թէ կառավարիչը փրկէ ձեզ աքսորէն, ուզեցի անմիջապէս մեկնիլ, հեռանալ, որովհետեւ տեսեր էի վտանգը՝ որուն հանդէպ անզօր հայհուչներով միայն կրնայի կանգնիլ. բայց մի նայիր ինծի այդ աչքերով որ կրնամ աւելի գէշն ալ խոստովանիլ։ (Ձայնը իջեցնելով)։ Եւ երբ անդրադարձեր գիս որ դասալիք ըլլամ, պաշտպանելու համար Մատիս, հայհոյեցի քեզի սրտիս խորերէն։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Քիչ դիտելով զայն). Գիտեմ։

ԳՈՒՐ.— (Ապշած). Գիտե՛ս...։ Լաւ դեռ ուրեմն. բայց չես գիտեր թէ ինչե՛ր կ՚անցնէին այդ պահուն մտքէս։ Կը մտածէի թէ Մատիս պղծուած իմ բացակայութեանս, չէր արտաւոր գիս. արձիս պիտի կարենայի պարծենալ իմ տառապանքովս, պատմել նոյնիսկ վրիժառու խորամանկութիւններ, իբրեւ տեսակ մը մարտիրոսութիւն նայիլ անցած անպատուութեան եւ երջանիկ ապրիլ հոգւոյս քով, որուն սպառնացող վտանգէն կ՚ուզէի փախիլ, տկարութեանս գիտակցութեամբ, ես որ կը սիրեմ զայն։ Բայց նայուածքդ կը նեղէ գիս, ինչո՞ւ այդպէս կը նայիս։

Յ. ԲԱՐԹ.— Կը մտածեմ թէ դուն չափէն աւելի փակուած մնացեր խցիկիդ մէջ։

ԳՈՒՐ.— Է՛հ, ի՞նչ կ՚ուզես, առանձնութեան մէջ մխիթարութիւններ կան որ անուշ գինովութեան մը պէս կը ծանրանան էութեանդ վրայ ու միանգամայն տաժանելի են. հեռի հեգնոտ նայուածքներէ՝ արդարացումներ կը փնտռես եւ ի վերջոյ կը գտնես. կը մոռնաս ներկան ու ցաւդ ալ. անձնատուր կ՚ըլլաս հեռաւոր երազներու, նոյնիսկ պահ մը հերոսութիւններ կ՚ենթադրես քու հաշւոյդ ու կը մխիթարուիս ստուերներով, մինչեւ որ պատահի... (ձայնը ցածցնելով) այն բանը որ պէտք չէ ըլլայ...

Յ. ԲԱՐԹ.— Ո՛հ, լռէ՛։

ԳՈՒՐ.— Կը ցաւցնե՞մ քեզ. աւելի լաւ. գոնէ դուն պիտի քաշուիս գիս դատապարտելէ. եթէ պահ մը յօժարեցայ խցիկս ձգել ու կնոջս հետ դէմ առ դէմ գալ, անոր համար էր որ, յուսացի թէ անոր շունչը պիտի կրնար փոթորկել կազմիս ճահիճը. իմէն հերքում մը մուրացի այնքան անկումի փաստին դէմ. անօգո՛ւտ. ան ալ հասկցաւ ու դատապարտեց զիս արդէն. հասկցար թէ ի՞նչ ըսել կ՚ուզէր. չէ՞. «Ան որ չիկրնար ուզածին պէս ապրիլ, պէտք է երթա՛յ»։ Երթա՛լ ... երթալ...։

(Բարթամեան հետզհետէ մտատանջ է. կարծես խօսք կը փնտռէ. լռութիւն մը)։

ԳՈՒՐ.— Եւ հիմա որ ինքզինքս կը ճանչնամ, վհատութեամբ կը նայիմ այն մարդուն որ կը կարծէի թէ ես եմ. ան ինձմէ շատ հեռի է...։ Եւ գիտե՞ս որն է սարսափելին. երբ կ՚անդրադառնաս ինքզինքիդ ու մէջդ երեւան կը հանես պարապներ, փոխանակ լեցնելու աւելի կը փորես զանոնք արդարացումներով, որոնք միտքդ ու կամքդ ալ կը թմրեցնեն։

(Բարթամեան կ՚ուզէ ընդմիջել)։

ԳՈՒՐ.— Ձգէ որ խօսիմ. պէտք ունիմ պարպուելու. երբ դուն ալ ճանչնաս վէրքս, այն ատեն միայն պիտի ըսես թէ ի՞նչ կը մնայ ընել ինծի։ Մտիկ ըրէ ուրեմն. երբ փնտռեցի ցաւիս արմատը, մէջս գտայ հին փտախտ մը ու սարսափեցայ...։

Յ. ԲԱՐԹ.— Փտա՛խտ մը։

ԳՈՒՐ.— Այո՛, փտախտ մը։ Հիմա գիտեմ թէ փտուկ ծներ եմ. բայց գիտեմ նաեւ թէ յանցանքը շատ ալ իմս չէ, եթէ մէջս կայ թել մը որ, քիթէս կը բռնէ ու գարշապարիս կը քաշէ, երբ կը փորձեմ գլուխս վեր առնել. որովհետեւ, ըսի արդէն, փտուկ ծներ եմ։ Կայտառ տղայ էի, առողջ մեծցայ. կրնայի մինչեւ խոր ծերութիւն երթալ առանց հազալու եւ կքելու. բայց բանը հոն է որ մորթս թոյլ է. կը հասկնա՞ս. եւ երբ ընկերներս կը յիշեմ, կը տեսնեմ թէ բոլորս ալ նոյն ախտէն կը տառապէինք ու չէինք գիտեր, մինչ կը պարծենայինք մեր կամքերով եւ բազուկներով։ Անոնք ալ երթալ միայն մտածեցին ու գացին խառնուեցան կարաւաններուն, լուռ, անմռունչ, աղօթք մը իրենց բերնին, կամ ծակ մը գտան ու կծկուեցան ինծի պէս եւ կամ դեռ կը դեգերին աղբին անդին, բայց մոռցած ազատ մարդու ամէն յաւակնութիւն, ինքզինքնին ուրացած։

(Բարթամեան նեղուած ու խռոված, կը պտտի վեր վար)։

Ճիշտ է, չէ՞, նոյնիսկ անոնք որ արեւմուտքի հովեր բերին մեզի ու նոր ճամբայ մը ցոյց տուին, ատոնք, մեր մեծերը, մեր վարպետները, ի՞նչ ըրին, ի՞նչ, իրենք իսկ...։ Խանդավառ խօսքերու շղարշին տակ՝ սնանկ կամքեր պտտցուցին քաղքէ քաղաք, մտքէ միտք եւ երբ ահազանգը հնչեց, ճիշտ պզտիկներուն պէս, կծկուեցան իրենց անաղ կաշիներուն տակ եւ անոնց հետ գացին սպանդի...։ Եւ ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ, բոլորս ալ նոյն ցեխով թրծուած, նոյն կաղապարին մէջ թափուած, միայն բարակ մաշկի մը վրայ քաշեր էինք ոսկեճամուկ պատմուճան մը... Ահա եղածը։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Գաղթի դէմ դժուարութիւններ

Յունաստանի Ներքին Նախարարութեան գաղթային բաժնի տնօրէնութիւնը, Սելանիկի ընդհանուր կուսակալութեան յղած է պաշտօնագիր մը, որով կը հաղորդուի թէ, Պո էյնոս-Այրէսի հելլէն ընդհանուր հիւպատոսը, Նախարարութեան ղրկած մէկ գրութեամբ կը յանձնարարէ՝ ասկէ վերջ, Արժանթինի համար «վիզա» տալ միայն այն գաղթականներուն, որոնք կը կանչուին հոն գտնուող իրենց ազգականներուն կողմէ։

Արհեստաւորներն ու խանութպանները, որոնք կ՚ուզեն Արժանթին գաղթել, պէտք է բաւական լայն դրամական միջոցներ ունենան, որպէս զի, մինչեւ գործի մը տէր ըլլալը, խեղճ վիճակի մը չմատնուին։

Լինտպէրկ՝ օդանաւային խորհրդական

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն.—

Նորընտիր Նախագահ Հէրպըրթ Հուվըրի ապագայ դահլիճը հաւանաբար պիտի կազմուի հետեւեալ կերպով.— Հէնրի Սթիմսըն՝ արտաքին նախարար, Էնտրիու Մէլըն՝ գանձային նախարար, Րէյ Լայմըն Ուիլպըր ներքին նախարար, Զարլս Ֆրանսիս Ատամս՝ ծովային նախարար, Ուօլթըր Պրաուն՝ թղթատարական։

Գնդապետ Զարլս Ա. Լինտպէրկ նշանակուեցաւ մասնագէտ-խորհրդական՝ առեւտրական Նախարարութեան օդանաւային ճիւղին։ Երբ խորհրդարանը որոշէ ստեղծել օդանաւային նախարարութիւն մը, այն ատեն Լինտպէրկ օդանաւային նախարար պիտի անուանուի։ Միչիկընի հանրապետական երեսփոխան Մաք Լէոտ Ներկայացուցչական ժողովին տարաւ առաջարկ մը՝ օդանաւային Նախարարութիւն ստեղծելու մասին։

Նախագահ Քուլիճ թերթի տնօրէն

Մարտ 4ին գործէ կը քաշուի Ամերիկայի Նախագահը Կալվին Քուլիճ եւ Սպիտակ Տան մէջ կը տեղաւորուի իր յաջորդը՝ Հէրպըրթ Հուվըր։

Քոլորատոյի մեծ թերթերէն «Փոսթ», որ կը հրատարակուի Տէնվըրի մէջ, Քուլիճի առաջարկած է տարեկան 75.000 տոլար թոշակ, եթէ ստանձնէ թերթին տնօրէնութիւնը։ Քուլիճ վերապահած է իր վերջնական պատասխանը։

Հայ խմբեկի? մը Մերսինի մէջ

«Եէնի Ատանա» թերթին տեղեկութեանց համաձայն, հայ կուսակցութեան պետերէն(?)Ռուբէն Սելեան անուն մէկը անյայտ միջոցով մը յաջողած է Մերսին մտնել։ Յայտնի եղած ըլլալով որ յիշեալը Մերսին եկած է իր աներհայրը տեսնելու, որոշուած է որ ետ դարձուի։

Նոյն թերթը կը գրէ թէ Ռուբէն Սելեան ընդհանուր պատերազմէն առաջ, «Մեծ Հայաստան» անուն գործ մը բեմադրած է Մերսինի մէջ։ Յիշեալը, Զինադադարի ընթացքին, կազմակերպութիւններ կատարած է Հայերու մէջ եւ շարժում առաջ բերած։

Ընկերվարական եւ ազգայնական դէմ դէմի

Վաղը՝ կիրակի Վիեննայի մէջ դէմ դէմի պիտի գան Աւստրիոյ անպաշտօն «բանակները», 12.000 ազգայնականի (Հայմվէր) դէմ 20.000 ընկերվարական (Շուցպունտ)։ Վիեննա հասաւ հազարապետ Փապսթ, Նախկին սպայ աւստրիական բանակին, ղեկավարելու համար «Հայմվէր»ի արշաւը Վիեննայի վրայ։

Վարչապետ Զայփել առաջին անգամ ըլլալով արտօնեց որ երկու հակառակորդ «բանակները» տողանցք կատարեն մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ։ Վիեննայի պահակազօրքը՝ 2000 հոգի՝ կազմ ու պատրաստ պիտի գտնուի՝ ո եւ է ընդհարում արգիլելու համար։

Խաղաղ Վիեննացիները կը յիշեն սակայն 1927 յուլիսի տողանցքը, որու ընթացքին 98 հոգի սպաննուեցաւ եւ 100 վիրաւորուեցաւ։ Դիմումներ եղան վարչապետին, որպէս զի արգիլէ այս թափօրը։

1000 հոգի սպաննուած Ճէլալապատի մէջ

Տէյլի Թէլէկրաֆի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ.— Աֆղանիստանէն վերջին լուրերը կ՚ըսեն թէ երկիրը անիշխանութեան մատնուած է, մանաւանդ Ճէլալապատը։ Կը հաստատուի թէ մօտ 1000 հոգի սպաննուած են Ճէլալապատի ռազմանիւթի մթերանոցի պայթումին ատեն։ Այս պայթումին հեղինակներն են խումբ մը արքայականներ, որոնք ուզած էին իրենց վրէժը լուծել՝ քաղաքէն բռնի մեկնելու ստիպուելնուն համար։

*** Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ արտաքին նախարար Սըր Օսթըն Չէմպըրլէյն Աֆղանիստանի մասին զանազան հարցումներու պատասխանելով, ըսաւ որ ո՛չ մէկ օտար դեսպանատուն քանդուած է Քապուլի մէջ։

— Կը կարծեմ գիտնալ թէ, աւելցուց Նախարարը, Ամանուլլահ թագաւոր փախչելու յայտնած է Քանտահարի մէջ ընդունիլ օտար դիւանագիտական ներկայացուցիչները, սակայն այս հրաւէրը Քապուլի դիւանագիտական մարմնի ո՛չ մէկ անդամին կողմէ ընդունուած է։ Անգլ. կառավարութիւնը նպատակ չունի իր ներկայացուցիչը Քանտահար ղրկելու։

Սըր Օսթըն Չէմպըրլէյն շեշտեց թէ անգլ. կառավարութիւնը նկատի կ՚առնէ Հնդկաստանի կառավարութեան եւ Քապուլի անգլ. դեսպանին կարծիքը։ Անոր վրայ կ՚իյնայ միայն Աֆղանիստանի մէջ անգլ. քաղաքացիներուն պատասխանատուութիւնը։

Միւս կողմէ Նախարարը յայտնեց թէ անհիմն է Թուրքիոյ աֆղան դեսպանին այն յայտարարութիւնը թէ ամէն օր Աֆղանիստանի վրայէն կը սաւառնին անգլ. օդանաւեր, որոնք չեն ծառայեր օտարականներու պարպումին։ Աւելցուց թէ օտարականները փոխադրող օդանաւերը Աֆղանիստանի վրայէն կ՚անցնին՝ Քապուլի կառավարութեան հաւանութեամբ։

Հացի առը Ռուսիոյ Մէջ

Մոսկուայէն պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ մարտ 15էն սկսեալ մասնաւոր քարտեր պիտի տրուին հաց գնելու համար։ Ներկայ գինը պիտի պահուի միայն բանուորներու համար, իսկ միւս դասակարգերուն աւելի սուղ պիտի ծախուի հացը։ Քարտերը պիտի տրուին միայն անոնց, որոնք համայնավար կուսակցութեան անդամ են։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կազմակերպուած Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ։ Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 128 Rue Etienne Dolet, Պ. Յակոբի սրճարանը։

Բանախօսութիւն, երգ, եւայլն։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Ռիւ Տ՚ըբ, Bon Théâtreի մէջ։

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն, եւայլն։

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբին կողմէ, Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ ձոխ պիւֆէ։ Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆր.

ՎԻԷՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի շրջ. կոմիտէին կողմէ։ Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Հայ Ժողովրդային Լսարանին մէջ։

Կը խօսի՝ Ընկ. Հ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆ

2 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՓԻՐԺԷ

Կազմակերպուած Վռամեան խումբի կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 2ին Փիւժէի մէջ

ՀԱՆԴԷՍ-ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուռի մասնաճիւղին կողմէ

Վաղը Կիրակի ժամը 3ին 5, Place Nationale

գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին կողմէ

Վաղը Կիր. ժամը 2.30ին, 134 Route Nationale, Viroflay

Կը խօսի Տիկ. Պ. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

երգ, արտասանութիւն, նուագ, ներկ յացում՝ փոքրիկներու կողմէ

ՄՈՒՏՔ 2 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Պելվիլի «Ռոստոմ» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple։ Մէթրօ՝ Belleville։ Զեկոյց եւ ընտրութիւն։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Քրիստափոր, Կուկունեան, Քեռի, Կայծակ, Դժոխք, Վրէժ, Ջաւարեան եւ Արամ խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թաղապետարանի մատենադարանը։ Անդամատետրով ներկայանալը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ընկ. Ճանկէօզեանի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

Այրի Տիկին Ազապի Վարդանեան (Տրտիկեան) և զաւակը Խաչիկ սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի աղջկան եւ քրոջ՝

ՕՐ. ԾԱՂԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Փետր. 20ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին Hôpital Gonesse, Arnouvilles les-Gonesse. Շոգեկառք՝ Կառ տիւ Նորէն ժամը 7.22 եւ 8.03։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30–12 Ֆրանսերէն (Պ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոնպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, Պար տը լա Փոստի մէջ, Րիւ Քօլպէր թիւ 1։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Մարտ 3 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հանրապետութեան շէնքին մէջ 71 Ave. Kléber՝ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու անդամուհիները։

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է։ Գիրք ստանալ փափաքողները կրնան դիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30–10.30, 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ՆԱՄԱԿ ունին Պ. Պ. Հմայեակ Սափրիչեան, Օննիկ Թահթաճեան եւ Փարիզի Տիգրանակերտի Հայր. Միութիւնը։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ կը փնտռէ Կովկաս հրատարակուած իր երկերը՝ փոխարժէքով կամ իրենոր հատորներու փոխանակութեամբ։ Դիմել «Յառաջ»ի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Շապին Գարահիսարցի Օր. Վարդանուշ Շիրինեան, հօր անունը Ռուբէն, մօր անունը Պայծառ, կը փնտռէ իր մեծ մօրեղբօր կինը Տիկ. Բէթլէհեմ Շահրիկեան (Օզանեան) եւ իր որդին Յարութիւն։ Իմացնել՝ Mlle Vartanouche Chirinian, Chez Mme Lacheret, 26 Ave. de Chatillon Paris (14e).

— Մարզուանցի Աշոտ Մետաքսեան, այժմ Փարիզ, կը փնտռէ իր եղբայրը Կովտունցի Մուրատի զինուորներէն Վահան Մետաքսեան, որ կը կարծուի թէ կը գտնուի Տիթրոյթ, Ամերիկա։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըբութեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուկ Բաթըբութեան։ Մելիտոն դերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923.1924)։ Զորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

— Շապին Գարահիսարցի Պայծառ Սամուէլեան կը փնտռէ իր եղբայրը Արմենակ Սամուէլեան 35 տարեկան, որ 1927ին կը գտնուէր Մարթիկ (Ֆրանսա)։ Իմացնել՝ Baïsar Samouelianի, 159 Rue Challemel Lacour, Lyon, France.

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսիլիոյ Շ. Գարահիսարի Արիւնոտ Դաշտի «Անդրանիկ» Միութեան բացման հանդէսը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 46 Րիւ Թաբի Վէր, Սալօն Լոբանեօլի մէջ։

Մուտքը ազատ է

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

24 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 890 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՂՁԱՒԱՆՁԸ

Անօրինակ իրարանցումի մը մատնուած են Երեւանի վարիչները, այս վերջին ամիսներու ընթացքին:

Հետեւեցէք իրենց ժողովներուն, կարդացէք իրենց բազմաթիւ ճառերն ու թերթերը, եւ պիտի տեսնէք որ խեղճերը կը գալարուին անհաւոր մղձաւանջէ մը: Ազգային հոսանքը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը վրդոված են իրենց հանգիստը: Քուն չունին ո՛չ գիշերը, ոչ ալ ցերեկը:

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան 6րդ համագումարին մէջ, ընդհ. քարտուղար Հայկազ Կոստանեան, իր երկարապատում զեկուցման ընթացքին, երեւան կը հանէ երկու «ծայրայեղութիւններ»,— մէկը՝ «զիջում տեղական ազգայնականութեան, ազգայնական թեքում». միւսը՝ «մեծապետական ձգտումներ, որոնց համաձայն ծայրագաւառները հում նիւթի խարխուներ պիտի դառնան»:

Եւ ինքն իրեն հարց կուտայ,— «ո՞ր շեղումը աւելի գէշ է»: Պատասխանն ալ՝ ահաւէն.

— «Ի հարկէ երկուքն ալ գէշ են, սակայն՝ կասկած չկայ որ մեր պայմաններուն մէջ, առաջինը աւելի վտանգաւոր է, քանի որ անոր համար Հայաստանի մէջ աւելի շատ հող կայ:» («Խորհր. Հայաստան, 29 յունուար):

Միեւնոյն զեկուցման մէջ, պարզելով «գաղափարախօսական ճակատի» խնդիրները (իդէոլոգիական ֆրոնտ!), ուշադրութեան կը յանձնէ յատկապէս մշակուած բանաձեւ մը եւ կը յիշեցնէ.

— «Միայն պէտք է շեշտել, որ դաշնակցութեան, ռազմատենչ ազգայնականութեան դէմ մեր պայքարը կը մնայ գաղափարախօսական ճակատի կեդրոնական խնդիրը: (Բոլոր ստորագծումները մերն են):

Զանազան գետիններու վրայ օրօրուելով-տրորուելով, զեկուցանողը կուգայ կը յանգի նորէն յաւիտենական մղձաւանջին. «Պայքար Դաշնակիզմի եւ այլ թշնամի գաղափարախօսութեանց դէմ»:

Քանի մը հատուածներ.

— «Ընկերներ, գիտէք որ մեր մէջ հակախորհրդային կուսակցութիւններու ամէնէն գլխաւորը Դաշնակցութիւնն է: Պէտք է ըսել որ վերջերս դաշնակներու գործունէութիւնը որոշ չափով աշխուժացած է... Մեր երկրին մէջ դաշնակները ամէն միջոց կը գործադրեն, վարկաբեկելու համար խորհրդային իշխանութիւնը. անոնք կ'աշխատին վարկաբեկել նաեւ համայնավարական շարժումը արտասահմանի մէջ, գաղթահայ աշխատաւոր զանգուածներու աչքին... Մեզ պէտք չէ շփոթեցնեն դաշնակցութեան մէջ եղած վէճերն եւ պառակտումները... Այդ վէճերը մակերեսային են, յաճախ նոյնիսկ մտացածին... դաշնակցութեան բոլոր հոսանքներու նպատակը մէկ է,— Զինուած պայքար խորհրդային իշխանութեան դէմ... Մեր մէջ, խորհրդային Հայաստան, դաշնակցութիւնը կ'օգտագործէ ամէն տրամադրութիւն, իր ազդեցութեան գործօն շրջանակին մէջ առնելով կուլակը, նէպմանը, քաղքենի մտաւորականութեան մէկ մասը»:

Իբրեւ եզրակացութիւն, Կոստանեան կը թելադրէ որ կուսակցութիւնը «սրէ իր պայքարի զէնքը այս վտանգին դէմ»: Եւ կը ցուցնէ պայքարի միջոցներն ալ,— Նախ եւ առաջ՝ գաղափարական, ազատելու համար աշխատաւորութիւնը «ազգայնականութեան թոյն»էն, իսկ երկրորդ՝ «Պետքաղվարչութիւն»ը՝ Պետական Քաղաքական Վարչութիւն, «Գրսմը Սիասի», իրական իմաստով՝ հռչակաւոր Չեկան),

Բայց կարճ կապենք այս յայտմաւուրքը, որ կրնայ մէկ պրակ թուան «Յառաջ» լեցնել, եւ լսենք ուրիշ ձայն մը, միեւնոյն ժողովին մէջ:

Խօսողն է Ռուբէն, Անդրկովկասեան Երկրային Կոմիտէի քարտուղարը, որ պարզելով պայքարի նշանախօսքերը, կը թելադրէ.

— «Ամբողջ կուսակցութեան վճռական սպառազինումը դասակարգային թշնամիին, անոր գաղափարախօսներուն դէմ: Հայաստանի մէջ՝ առաջին առթիւ Դաշնակիզմի դէմ: Դաշնակները պէտք է յայտարարուին Հայաստանի աշխատաւոր զանգուածներու թշնամիները եւ անոնց դէմ ամէնէն անողոք կռիւը պէտք մղուի»: («Խորհրդ. Հայաստան», 23 յունուար):

Տակաւին չենք յիշեր ժողովին հետ զուգընթաց, եւ անոր ակումէն ի վեր եղած հրատարակութիւնները, ճառերն ու խասակցութիւնները, որոնք բոլորը մէկ բան կ'ապացուցանեն,— աւելի քան կենդանի է Դաշնակցութեան սարսափը՝ օրուան իշխանաւորներու գլխուն:

Արդարեւ, անօրինակ է այս իրարանցումը, երբ նկատենք որ, աթոռները գրաւելէ անմիջապէս յետոյ, Երեւանցիները մէկ հարուածով մեռած հռչակեցին Դաշնակցութիւնը, հանդիսաւոր թաղում մըն ալ սարքելով: Քանի մը տարի յետոյ, զգացին թէ դժուար է «մեռել»ը. բայց կը սիրէին արհամարհել, եւ կը յայտարարէին Աշոտ Յովհաննիսեաններու եւ Երզնկեաններու բերնով, «մեր (պատանիներու) բահերով նրանց կ'անենք շանսատակ»:

Անցաւ քանի մը տարի եւս,— և ահա նոր ահազանգ.

— «Դաշնակցութեան դէմ պայքարը կը մնայ կեդրոնական խնդիր:»

— «Դաշնակցութեան գործունէութիւնը որոշ չափով աշխուժացած է:»

— «Առաջին առթիւ պայքար՝ Դաշնակցականութեան դէմ»:

Ինչո՞ւ այս խուճապը:

Ի՞նչէն՝ այս մղձաւանջը: Խղճահարութի՞ւն, թէ նոր սարսափներու յառաջաբան:

Առանձին խնդիր է այդ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԷՊՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երէկ եւ առջի օր ստացանք նոր նամակներ: Կը հրատարակենք նորութեան կարգով.—

Պէյրութ, 11 փետրուար.— Ձերբակալութիւնները վերսկսան: Ընկեր Ղազար Զարըգ եւ ընկ. Կարապետ Տ. Յովհաննէսեան (Տէօրթեօլցի), ա՛ցեալ տարի ուսուցիչ, երկու ուրիշ ընկերներով ձերբակալուեցան: Ուսուցիչ ընկերները այս տարի պաշտօն չունէին եւ քաղքէն դուրս, ֆրանսացիներու մօտ գծագրութեամբ կը զբաղէին:

Սահակ կաթողիկոս, Հալէպի առաջնորդ Արտաւազդ վարդապետի եւ Թավուգճեան քահանայի հետ հոս հասաւ երկու օր առաջ: Ազգային իշխանութիւն գոյութիւն չունի Պէյրութի մէջ:

Պէյրութ, 7 Փետրուար.— Ձերբակալուած ընկերները կը մնան խիստ հսկողութեան տակ: Ընկերներ կոմս եւ փաստաբան Խոսրով Թիւթիւնճեան առանձին-առանձին բանտարկուած են մէյ-մէկ խցիկի մէջ: Իրենց քովը ոչ ոք կայ: Մնացած ընկերները եւս առնուած են խիստ հսկողութեան տակ եւ երկուական հոգի միասին մէյ-մէկ սենեակի մէջ բանտարկուած են:

Ցամառ զրոյց կը շրջի, թէ բանտարկեալներէն շատեր պիտի աքսորուին զանազան տեղեր:

Բոլորովին անմեղ են բանտարկուած ընկերները: *Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տեղի ունեցած ոճիրին մէջ՝ ո՛ւ եւ է լուր եւ ո՛ւ եւ է մեղսակցութիւն չունի բացարձակապէս: Այս կը նկատուի բոլշեւիկեան խաղ մը՝ լուրջ հարուած մը տալու համար մեր կուսակցութեան եւ ղեկավար յայտնի ընկերներու:* Զզարմանաք, երբ վաղը դուրս մնացած քանի մը հոգիներս եւս բանտարկել տան հակառակորդները, որոնք կը դիմեն ամէն կեղտոտ միջոցներու:

Ընկերներ Արշակ Յովհաննիսեան եւ Տոքթ. Գուլագեան արդէն հիւանդ էին. այսօր երկու շաբաթ է կը մնան բանտ:

Բանտարկուած ընկերները քանի մը պաշտօնեաներու ձեռքը խաղալիք դարձած են: Դուրսը գործի լծուած են համայնավարները եւ մատնանշումներ կ'ընեն:

Պէյրութ, 5 փետրուար (Յապաղած).— Նախնական հարցաքննութիւնները լրացած են: Ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, հարցաքննիչ դատաւորը կը գտնուի իսկական անելի մը առջեւ: Ոչ մէկ տուեալ ունի այդ խեղճերը աւելի երկար բանտարկեալ պահելու, բայց ճնշողներ կան: Չար լեզուներու փսփսուքը եթէ իրաւ է, երկու հակառակորդ կողմերէն քանի մը հոգի սահմանէն դուրս պիտի հանեն, իբրեւ խռովարար...: Զարմանալի է որ տեղական իշխանութիւնները կը միտին սպանութիւնը վերագրել Դաշնակցութեան, իբր թէ Ս. Տխրունին մեզ համար եղած ըլլար աճարկու!! հակառակորդ մը:

Մենք լուրջ կասկածներ ունինք թէ սպանութիւնը սարքած են խառնակիչները իրենք: Ամէն տեղի պէս, այստեղ ալ Հնչակեան աջ եւ ձախ թեւեր կան: Ս. Տխրունին ղեկավարն էր ձախ թեւին եւ սպանութենէն քանի մը օր առաջ վէճ մը վերջացած էր աթոռամարտով:

ՓՐՈՖ. ԵՈՐԿԱՅԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Ռումանացի յայտնի ակադեմական, պատմագէտ, եւ պետական մարդ փրոֆ. Նիկոլա Եորկա, որ վերջերս Սորպոնի բեմէն 3 դասախօսութիւններ տուաւ հայ հին պատմութեան վրայ, վերադարձաւ Պուքրէշ եւ կայարանին մէջ ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով: Բարիգալուստի գացած էր նաեւ հայ պատուիրակութիւն մը:

Փրոֆէսէօրը ռումէն թերթերու թղթակիցներուն յայտարարեց կայարանին մէջ.—

«Շատ գոհ եմ Սորպոնի մէջ ըրած դասախօսութիւններէս: Միշտ լեցուն սրահ ունեցայ: Ինչ որ նշանակելի է՝ Փարիզի եւ Ֆրանսայի հայ գաղութին ակներեւ համակրանքի արտայայտութիւնն էր: Իբրեւ շնորհակալութեան տեսակ մը ցոյց իմ աշխատանքնեւուս՝ հայ գաղութը խուռներամ լեցուց Սորպոնի սրահները նըբանցքներով միասին եւ խանդավառութիւն ցոյց տուաւ: Ահա թէ ի՛նչ կը նշանակէ հոգեպէս մրացած ժողովուրդ մը: Իսկ ռումէն ուսանողութենէն հազիւ 10-15 հոգի ներկայ էին, մնացածները ըստ սովորութեան լեցուցած էին սրճարանները...»:

ՄԱՐՍԷՅԼ-ՍԱՅԿՈՆ ԹՌԻՉՔԸ

Ֆրանսացի օդանաւորդ Լը Պրի եւ ընկերները Թունուզէն Պէնկազի, անկէ Գահիրէ հասնելէ վերջ, անմիջապէս ճամբայ ելած էին դէպի Պասրա: Հակառակ գէշ օդին, կրցան 1600 քիլոմեդր ճամբան կտրել 9 ժ. 25 վայրկեանէն, ժամական 170 քիլոմեդր արագութեամբ: Պասրայէն յետոյ գիշերային ճամբորդութիւնով մը օդանաւորդները ուրբաթ առաւօտ հասան Քարաշի, 14.30 ժամուան մէջ կտրելով Քարաշին Պասրայէն զատող 2000 քիլոմեդր ճամբան:

Քարաշիի մէջ պզտիկ հանգիստէ մը յետոյ, օդանաւորդները ճամբայ ելան դէպի Ալլահապատ (1500 քիլոմեդր), ուր հասան ուրբաթ իրիկուն:

Լը Պրի անթելով կը հաղորդէ որ Պանկքոք պիտի հասնի շաբաթ կէսօրէն վերջ եւ Սայկոն՝ իր վերջնակէտը՝ շաբաթ (երէկ) իրիկուն:

ՏՐՈՑԿԻ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԱՆԲԱՂՁԱԼԻ

Թայմզի թղթակիցը Էնկիւրիէն կը հեռագրէ.

Ռայխսթակի նախագահ Լէօպէի ուղղած իր վերջին հեռագրին մէջ, որով գերման կառավարութենէն կը խնդրէր արտօնել այստեղի գերման դեսպանատունը իրեն «վիզա» տալու, Տրոցկի կ'ըսէ թէ հանգիստ չէ Թուրքիոյ մէջ:

Թէեւ թուրք մամուլին մէջ ո՛չ մէկ զեկոյց հրատարակուեցաւ Տրոցկիի Պոլիս հասնելուն մասին, սակայն ամէն մարդ գիտէ թէ ո՛ւր է անիկա: Էնկիւրիի խորհրդային դեսպան Սուրիչ, որ Տրոցկիի հին բարեկամն է, փափաքած էր որ Տրոցկիի Թուրքիա ժամանումը գաղտնի պահուի, ու կը տեղեկանամ թէ Տրոցկիի Էնկիւրի գալը խնդրոյ առարկայ չէ: Պոլսոյ մէջ իր ներկայութիւնը բնականաբար ո՛չ մէկ բողոքի կրնայ տեղի տալ շահակից օտար պետութեանց կողմէ, սակայն կը տեղեկանամ թէ թուրք իշխանութիւնները երբեք չպիտի ցաւին, եթէ անիկա մեկնի: Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան մէջ Տրոցկիի խաղացած դերը իրեն դէմ թշնամութիւն ստեղծած է մեծ թիւով սպիտակ Ռուսերու մէջ, չյիշելու համար բազմաթիւ ուրիշ տարրեր:

Այս թշնամութեան վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ այն կասկածն ու անվստահութիւնը, որով կը նայի խորհրդային կառավարութիւնը Տրոցկիի վրայ: Նոյնպէս կարելի չէ հաշուէ հանել իր անձին դէմ մահափորձի մը կարելիութիւնը: Նոյնիսկ ձախողած փորձ մը կրնայ շփոթ կացութիւն ստեղծել բոլորին համար:

Ամէն պարագայի, ուրեմն, զարմանալի չպիտի թուի, եթէ Տրոցկի մեկնի Թուրքիայէն, սակայն եթէ գերման կառավարութիւնը մերժէ «վիզա» տալ անոր, հաւանաբար պիտի ստիպուի Պոլիս մնալ:

⁂ Գերման ազգայնական կուսակցութեան խորհրդարանային վարիչ կոմս Վէսթարփ իր երեսփոխան ընկերներուն անունով վարչապետ Միւլլէրի ուղղեց նամակ մը, բողոքելով Տրոցկիի Գերմանիա ընդունելու հաւանականութեան դէմ: Կոմսը կը շեշտէ թէ Տրոցկիի Գերմանիա ներկայութիւնը ներքին կարգն ու խաղաղութիւնը պիտի խանգարէ:

Ժողովրդային կուսակցութիւնն ալ անմիջապէս արտակարգ ժողով գումարելով, գրեթէ միաձայնութեամբ որոշեց դահլիճէն քաշել իրենց վարիչը, արտաքին նախարար Շթրէզէմանը, եթէ երբեք դահլիճը որոշէ Տրոցկիի Գերմանիա մուտքը արտօնել:

⁂ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը կը հաղորդէ որ ոեւէ դիմում չէ ստացած Տրոցկիի Ֆրանսա մուտքը արտօնելու մասին: Հետեւաբար եւ անհիմն է այն լուրը թէ մերժած է այդ արտօնութիւնը:

⁂ Պոլսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Տրոցկիի Թուրքիոյ բնակելու արտօնութեան պայմանաժամը կը լրանայ մայիս 1ին եւ թուրք կառավարութիւնը տրամադիր չէ երկարաձգում տալու: Հինգշաբթի բժշկական խորհուրդի մը կողմէ քննութեան ենթարկուած է, Տրոցկիոր կը տառապի մալարիայէ եւ մէկ թոքը շատ վնասուած է: Եթէ չարտօնուի Գերմանիա երթալու, զինք խնամելու համար իր մօտ բերել պիտի տայ Պերլինէն փրոֆ. Քլէմփէրէրը, որ խնամած էր նաեւ Լէնինը:

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԽՈՍՏՈՎԱՆԵՑԱՆ

Թայմզի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Տրոցկիի խորհրդային Ռուսիայէն վտարումը խորհրդային մամուլին մէջ ծանուցուեցաւ չորս տողնոց հատուածով մը, նոյնը բոլոր թերթերուն մէջ ալ, տպուած մանր տառերով եւ առանց խորագրի:

Խորհրդ. կառավարութիւնը որոշեց ջնջել «Տրոցկ» անունը, որ նախապէս տրուած էր Սամարա գաւառի Եուվաշէնքովօ քաղաքին: Այս վերջինը այսուհետեւ պիտի կոչուի Չապայեւսկ: Նոյնպէս պիտի փոխուի Լէնինգրադի մօտ «Տրոցկ» (Նախկին Գաչինա) աւանի անունը:

Յունաստանի ողողումները

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— Հաղորդակցութեանց նախարար Տոքթ. Խրիստոմանոս, որ Թրակիոյ աղէտեալ շրջաններուն մէջ քննական պտոյտ կը կատարէ, կը հեռագրէ թէ կացութիւնը ողբերգական է: Ամբողջ շրջանը բեւեռային երեւոյթ կը ներկայացնէ: Հարիւր հազար հեկտար մշակուած հող կը գտնուի ջուրերու տակ, որոնք սառած են ընդարձակ տարածութեան մը վրայ: Ցանքերը փճացած են: Բազմաթիւ անասուններ կորսուած եւ մեծ թիւով գիւղեր կղզիացած են: Կը վախցուի թէ մարդկային զոհեր ալ կան:

Նախարարը ծրագրած է պարպել տալ Տիմոթեքայի շրջանին մէջ չորս եւ Օրէստիատի շրջանին մէջ երեք գիւղերու բնակիչները: Սահմանագլուխի հելլէն եւ թուրք իշխանութիւնները կը գործակցին՝ աղէտեալներուն օգնութեան փութալու համար: Աղէտեալները հրացան կը պարպեն՝ որպէսզի մարդիկ ուշադրութիւն դարձնեն իրենց վրայ եւ ազատեն զիրենք:

Նոր ողողումներ կը նշմարուին Վարտարի հովիտին մէջ, ուր բազմաթիւ գիւղեր ամբողջութեամբ ջուրերուն տակ են: Ստրիման քաղաքին մէջ բոլոր ջուրի ճամբաները փճացած են:

Նախարարական խորհուրդը որոշեց բացառիկ վարկեր յատկացնել աղէտեալներուն: Նոյնպէս որոշուեցաւ կազմել մեծ յանձնախումբ մը՝ աղէտեալներուն ի նպաստ հանգանակութիւն կատարելու համար:

Սուլթան էլ Աթրաշի անձնատուութիւնը?

Աղեքսանդրիայէն ֆրանսական թերթերուն ուղղուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ՝ Տիւրզիներու պետ Սուլթան էլ Աթրաշ, որ Ճէպէլը Տրիւզի ապստամբական շարժումէն յետոյ Հիճազի հողը ապաստանած էր, ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարէ ֆրանսական իշխանութեանց հետ, անձնատուր ըլլալու համար:

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Ամանուլլահ թագաւորը դեռ կը գտնուի Քանտահար, ուր հասան Պարսկաստանի շահին ներկայացուցիչները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԿԵԱՆՔԻ ՄԱՌԱԽՈՒՂԻՆ ՄԷՋԷՆ

ԽՈՆՋ ՄԱՐԴՈՒ ՕՐԱԳԻՐ

Մրջիւններու պէս որ օրն ի բուն կ'աշխատին պարէն ամբարելու՝ ես ալ ամէն տեղ կ'երթամ յուսալով որ որեւէ անակնկալ ուրախութիւն կը հանդիպի: Ամբողջ կեանքս կարծես թէ երկարատեւ ու յաջորդական ցիգ մըն է՝ հաճոյք որոնելու: Ամէ՛ն արարքիս տակ թաքուն շարժառիթ մը կայ, ամէ՛ն շարժումս որ եւ է ներքին մղումով կը բացատրուի ու միշտ շարժառիթը նոյնն է — քիչ մը ուրախութիւն... բոլոր մարդոց պէս եմ ու կը նայիմ մուրացիկի մը որ իր լերկ ու պաղատագին ափը երկարած է անցորդներուն ու կ'ըսէ՝

— գթացէ՛ք այս տխուր ու ապերջանիկ մարդուն, տեսէ՛ք որքան աղքատ է...

I.— ՄԱՀՈՒԱՆ ՈՒ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

... Հիմա, անա՛ կը մտածեմ ես ալ մահուան մասին ու հետ զհետէ յուզումս կը մեծնայ: Ու ես ինծի կ'ըսեմ — եթէ վաղը հարկ ըլլայ մեկնիլ, պատրա՞ստ եմ: Գիտեմ որ շատ մը բաներ կան կատարելիք որ չեմ կատարած, գործեր կան որ մնացած են կիսատ, երգեր՝ որ մնացած են անաւարտ: Հարկ եղած զօրութեամբ չեմ ապրած եւ եթէ պէտք ըլլա՛ր վերսկսիլ կեանքը անշուշտ տարբեր ձեւով պիտի ապրէի:

Տարիներու ընթացքին զանց առած եմ շատ մը բաներ՝ որոնց կարեւորութիւնը հետզհետէ կը շեշտուի ու ընդհակառակն՝ կարեւորութիւն ընծայած եմ զանցառելի, զուր եւ անիմաստ բաներու: Ապրած եմ կծկուած ինքզինքիս վրայ, ինչպէս խխունջ մը իր պատեանին մէջ ու միայն արեւոտ եւ լաւ օրերու է որ գլուխս հանած եմ դուրս: Հակառակ բոլոր ձայներուն որ բարձրացած են հոգիէս՝ եղած եմ անձնասէր, ինքնաբաւ, դժկամ ու բծախնդիր: Խորապէս արհամարհած եմ մարդիկը՝ իրենց տգիտութեան՝ գռեհկութեան, գէշ ու խոտելի կողմերուն համար, գիտնալով հանդերձ թէ արհամարհելով չէ որ ուրիշները կարելի է բարձրացնել: Մ'արդոց իրական ու մեծ ցաւերուն գիմաց՝ ցոյց տուած եմ միայն անօգուտ եւ զուր գթութիւն մը, խորշած եմ մարդոց թշուառութենէն ու աշխատած եմ հեռուէն անցնիլ, գիտնալով հանդերձ որ ոչ մէկ առաքինութիւն կայ տառապանքէն խուսական քայլերով հեռանալուն մէջ: Աղքատ, տարաբախտ ու մոլախուցի մէջ ապրող մարդոց հետ՝ որ գրեթէ միշտ շրջապատած են զիս՝ եղած եմ կարծես օտար, դրսեցի մարդու մը պէս որ առօրեայ կեանքին չի խառնուիր ու պաշտպանած եմ աւելորդ յամառութեամբ՝ իմ ներքին խաղաղութիւնս: Մէկ խօսքով եղած եմ չէզոք ու անփոյթ մարդ մը որ կեանքին մէջէն կ'անցնի առանց յաղթանակի եւ առանց վէրքի, մինչդեռ գիտեմ որ անընդհատ պէտք է զինուոր ըլլալ որ եւ է բանակի, պէտք է անընդհատ մտնել գուպարի, հարուածել, հարուածուիլ, յաղթել...:

Բայց ինչ որ չեմ ներեր ինքզինքիս՝ատիկա մեծ եւ դատապարտելի խորշանքն է որ հոգիիս մէջ կը կրեմ մարդոց կամայ թէ ակամայ բոլոր տգեղութիւններուն եւ թշուառութիւններուն հանդէպ: Զափազանցուած ու յանցաւոր սիրով մը սիրած եմ բոլոր գեղեցիկ բաները: Հարուստ սենեակի մը ներքինը կամ լաւ յարդարուած գրասեղան մը, մաքուր եւ անթերի հագուստներ, խաղաղ ու բաւարար դիւրակեցութիւն մը, լամբարին լոյսը պատուհանին ետեւ ու կրակը որ մեր մրսկան ու տրտում մարմինը կը տաքցնէ, գիրք մը ծունկերուս վրայ ու գլանիկ մը շրթներուս, անա՛ ամբողջ երազս, իմ թշուառական ու խեղճ երազս որ կրցած եմ իրագործել: Միթէ կ'արժէ ապրիլ այսքան չնչին բաներու համար: Միթէ կ'արժէ ապրիլ ու շնչել այսքան գձուձ ու յետին հեռանկարներով: Կը զգամ որ ոչ:

Ի հարկէ այս բոլորէն զուրս՝ սիրած եմ նաեւ գեղեցկութիւնը առհասարակ ու ինքն իր մէջ: Կը յիշեմ որ խելայեղ ու ապշահար կեցած եմ վերջալուսային դաշտանկարներու առջեւ: Սիրած եմ անսասաններու աննկարագրելի բարութիւնը եւ անոնց գեղեցկութիւնը՝ դաշտին մէջ, հերկի օրերուն, երբ բեղուն հողը կը պատռուի ու կ'արտաշնչէ: Սիրած եմ ջուրերը որ կը խոխոջեն լիճերը որ խաղաղութեամբ կը ննջեն լուսնի լոյսին տակ, արշալոյսները որ կը բացուին ու գիւղաքաղաքին հրաշալի երեկոները: Աղբիւրներուն երգը գուբերուն մէջ ու աղջիկներուն առողջ ու ուրախ ծիծաղը ցանկապատերէ ներս: Ծիծեռնակ մը որ կը ծըլուըլայ կտուրի մը տակ ու ջուրը որ կը գլգլայ՝ կուժին մէջ: Սիրած եմ երկինքի պաստառներ որ կը շողան, դաշտանկարներ որ կապոյտ մշուշով մը կը պարածածկուին, արտեր որ կը ծփան հովէն, գեղին եւ լայն ճամբաներ որ կ'երկարին հեռուն, դէպի անհուն տարածութիւնները:

Սիրած եմ երգի կտորներ, եղանակներ, բառե՛ր — օ՛ բառերը որ սիրած եմ— ամբողջ մեր հին, մագաղաթ բուրող ու ոսկեզինիկ լեզուն: Սիրած եմ բանաստեղծութիւններ, խոնարհ մարդոց կեանքեր, ու պատահած է որ արտասուեմ՝ գրքի մը մէկ էջին վրայ: Օ՛ բոլոր գեղեցիկ բաները որ սիրած եմ: Անգամ մը, կեցած եմ յուզումի հար, դաշտի ճամբու մը եզերքը, գլխաբաց ու խանդաղատանքով լի՝ լսելու համար հեռաւոր մատուռի մը զանգակին ձայնը, քաղցրաթախծ ու անցելայոյզ: Պատահած է որ ամբողջ հասակովս ծունկի գամ, պզտիկ ու նորաբաց ծաղիկի մը առջեւ, զգալով ստեղծագործութեան ամբողջ խորհուրդը: Սիրած եմ լոյսի խաղերը գիւղաքաղաքին փողոցներուն մէջ, նախիրին վերադարձը իրիկուան ճամբաներէն, կովերը որ կ'անցնին բառաչելէն, բառաչելէն, յորդ ու լեցուն ծիծերով, նորածին զառնուկներն ու ուլերը՝ իրենց բրդոտ ու փափուկ մորթերով ու մայելէ՛ն, մայելէ՛ն... Սիրած եմ աղջիկներ որ իմս չեղան բնաւ, մարդիկ որ զիս չսիրեցին, մանուկներ որ ուրիշինն են, տղա՛ք, սիրած եմ ամբողջ աշխարհը, մեծ ու կուսատարեր սիրով մը:

Սիրած եմ աչքեր՝ շողուն ու լուսաւոր, որոնց խորը արտասուքի կաթիլներ կը դողան: Սիրած եմ պայծառ ու քաղցր դէմքեր որ կը ժպտին, ձայներ որ կը հնչեն հեռաւոր ու քաղցր երգերու պէս ու ձեռքեր որ մաքուր են եւ սպիտակ եւ որոնց վրայ մարդ կ'ուզէ յուզումէն արտասուել...

Բայց ո՞վ է որ չսիրեր գեղեցկութիւնը եւ ի՛նչ հոգեկան մեծութիւն կայ, ի՛նչ հերոսութիւն զայն սիրելուն մէջ: Գեղեցիկ աղջկան մը առջեւ ամենայետին արարածն իսկ՝ կը մնայ շփոթահար ու խռով:Մնաց որ սխալ եմ երբ կ'ըսեմ թէ գեղեցկութիւնը սիրած եմ ինքն իր մէջ: Զա՛յն սիրած եմ ինձ պարգեւած ուրախութեան եւ երջանկութեան համար՝ եսասիրաբար, շահախնդրաբար: Ու ամէն անգամ եւ ամէն գեղեցկութեան առջեւ՝ եղած եմ ընչաքաղց ու անօթի մարդու մը պէս՝ որ ամէն բան կը ցանկայ իրեն համար:

Անա՛ այսպէս մարդ մը եղած եմ ես՝ հասարակ ու սովորական մանր քաղքենի մը որ հողին վրայ կը սողայ, Ու ի՛նչ որ զիս կը զայրացնէ՝իմ վստահութիւնս է թէ այս տողերը կրնան փոքրիկ փոփոխութիւններով ստորագրել իմ շուրջս ապրող բոլո՛ր մարդիկը, առանց բացառութեան: Արդէն պէտք է ձեզի ըսեմ, որ ես այսպէս մարդ մը չեմ եղած ու ամբողջ կեանքիս ընթացքին՝ անընդհատ կռւած եմ, իմ հոգիիս խորը աղօտօրէն ապրող այս հեռաւոր մարդուն դէմ: Ես ձեզ խաբեցի, ընկերնե՛ր, ես ուզեցի որ յստակ առուակի մը պէս ըլլամ ու դուք ձեր տխուր պատկերը տեսնէք, իմ պայծառ ջուրերուս վրայ:Ես միշտ գիտցած եմ, սկիզբները անորոշ կերպով, բայց հետզհետէ աւելի պարզութեամբ՝ թէ դիւրին, հասարակ ու սովորական բան է գեղեցկութիւնը այս եղանակով սիրելը, այս եղանակով փնտռելը: Կը զգամ ու զգացած եմ միշտ որ եթէ գեղեցիկ են կնոջ մը սպիտակ,մաքուր ու անթերի ձեռքերը որ աշխատանք չեն տեսած, նոյնքա՛ն ու գուցէ աւելի գեղեցիկ են նաեւ մօր մը կարկամ ու բարի ձեռքերը որ մաշած, հինցած, գունաթափ եղած են լըւացքի տաշտին մէջ: Օ՛ մարդոց թշուառական, մանր-քաղքենի ու գձուձ երազը, որքա՛ն քեզ կ'արհամարհեմ, որքա՛ն ամօթահար եմ, այնքան երկար ատեն քեզ շուրջս տեսած, քու հետդ կենակցած ըլլալուս համար:

Կեանքի մէջ, այս բոլորէն վեր, պէ՛տք է փնտռել ուրիշ, Օ՛ ուրիշ գեղեցկութիւն մը...

Ես կը մտածեմ մահուան մասին, սպիտակ, հեռաւոր, կը մտածեմ՝

Պայքարի մասին, օ՛գիտէ՞ք...

Յեղափոխութեան մը մասին որ...

*
**

II.— ԽՐԱՄԱՏԻ ՄԱՍԻՆ ԱՐ ԿԱՅ ՄԵՐ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԻՋԵՒ . . .

Քանի տարիները կ'անցնին՝ այնքան կը համոզուիմ որ գէշ և հասարակ անասուն մըն է մարդը, անկարող՝ գեղեցկութեամբ և հերոսութեամբ ապրելու: Մ'արդոց լաւագոյնը, եթէ մինակը խօսի, օրուան վերջին ժամուն, ինծի կը թուի թէ կրնայ ըսել հետեւեալը՝

— Երբ երիտասարդ էի, կ'եռացէի հերոսական ապազայ: Ես զիս կը տանէի բարձունքէ բարձունք- Կը մտնէի պայքարի, սիրոյ կամ գաղափարի համար, մեր արիւնաքամ ու տարահալած ժողովուրդին համար ու կ'իյնայի վիրաւոր՝ կռուի ճամբուն վրայ: Արիւնս որ ջերմ էր ու մաքուր՝ կը թափէի ուրախութեամբ ու երիտասարդ կը մեռնէի: Արդ, արիւնս չթափեցի բնաւ, ներկաս երբեք հերոսական չէ ու կեանքը որ կ'ապրիմ, խաղաղ է ու արգահատելի, եղան մը կեանքին նման:

Աւելի յետոյ, կը կարծէի թէ՝ կարելի է կեանքը գեղեցկացնել: Ամէն օր կարելի է որեւէ բացառիկ բան ընել: Ուշադրութեամբ հաւաքել ամէն անկիւնէ՝ ամէն բան որ արժանի է տեսնելու: Բայց ահա՛ ո՛չ մէկ գեղեցկութիւն կը գտնեմ կեանքիս մէջ ու ամէն առաւօտ կը մտածեմ թէ ի՞նչ կարելի է ընել որ ըրած չըլլամ...

— Ու յետոյ, ինչ որ սիրտս անդարձ կերպով կը խոցէ. անկարողութիւնս է ուրիշներուն համար ապրելու: Բոլո՛ր տառապանքներով տառապած ու բոլո՛ր ուրախութիւններով ուրախացած եմ՝ ես ինծի համար: Կը զգամ որ ամէն բան կ'ընեմ ես ինծի համար: Հակառակ ամբողջ ճիգիս կ'ապրիմ կեանքով մը որուն կեդրոնը ես կամ: Սիրտս ինծի համար կը բաբախէ, ձեռքերս ինծի համար կ'աշխատին ու ձայնս, մի՛շտ, ինծի համար կը խօսի: Ու կը զգամ որ պիտի մեռնիմ ես ինծի համար՝ ինչպէս որ ապրեցայ միայն ինծի համար...

— Առանց գեղեցկութեան կեանք մըն է ասիկա, բայց ես մինակ չեմ: Այնքա՛ն շատ ենք մենք, հողակպիկ մարդիկ...

— Այսուհանդերձ՝ տարօրինակ է, շատեր կ'ըսեն որ ազնիւ մարդ մըն եմ, իսկ ես, ամբողջ իմ անկեղծութեամբս կ'արգահատիմ իմ վրաս ու կ'ըսեմ՝

Գիտե՞ս, աչքեր ունէիր, նայելու համար պայծառ հեռանկարներու: Առջեւդ տարածութիւններ կային ու հեռուն՝ արեւազօծ հորիզոններ, անջրպետը լայն էր բայց դուն չտեսար զայն: Նայուածքդ կցուած էր՝ չնչին ու պզտիկ բաներու...

Գիտե՞ս, ոտքեր ունէիր երթալու համար ճակատագրական ճամբաներէ, որ կը տանին բարձունքէ բարձունք, բայց դուն մնացիր հոն, թշուառակա՛ն...

Ի՞նչ է անունդ, ո՞վ ես դուն —մարդ մը, մանր-քաղքենի...

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԳԵՐՄ· ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՔ ՄԱՏԱՆԻՆԵՐԸ

Շատ հին պատմութիւն մը ըլլալ կը թուի այս, Արեւելքէն եկած, որուն Լէսսինգ ծանօթացած է Բոքաչչիոյի «Տասնօրեակ»ին միջոցով: «Երեքմատանիներու փոխաբերութեան» ազդեցութիւնը շատ մեծ եղած է ժամանակին եւ Լէսսինգի մարդասիրական գաղափարները ժողովրդականացման հիմեր դտած են իրմով: Պատմութիւնը պարզ է. սուլթան Սէլահէտտինը կ'ուզէ նեղել եւ ծուղակը ձգել հրեայ հարուստ Նաթանը ու կը հարցնէ.— Ո՞րն է ամէնէն ճիշդ կրօնքը: Եւ Նաթան իմաստուն կ'ընէ երեք մատանիներու պատմութիւնը: Թէեւ կը հետեւցուի թէ Հրեան «իսկական մատնի»ն ուզած է իր կրօնքը համարել, բայց Լէսսինգ ուրիշ գրութեան մը մէջ ճշդած է թէ պատմութիւնը պէտք է վերջացած նկատել, այնտեղ ուր կը վերջանայ: Այսինքն վերջէն գալիք խորհրդածութիւնը իր նիւթին չի վերաբերիր.—

Արեւելքի մէջ շատ հի՛ն ատեններ,
Մարդուն մէկն անգին մատնի մը ունէր,
Քարն արեւակ մ'էր վառ, բիւրաճաճանչ,
Մոգական թաքուն ուժով հիասքանչ:
Ո՛վ որ հաւատքով անոր տէրն ըլլար,
Աստծու եւ մարդոց հաճելի կ'ըլլար:
Ասոր համար ալ տէր Արեւելքցին,
Ջեռքէ չհանեց բնաւ զայն կրկին.
Եւ որոշեց որ պահէ անպայման
Իբր ընտանեկան ժառանգ յաւիտեան:
Եւ այն պայմանով ծգեց իր տղուն,
Որ ան ալ թողու զայն իր լաւ որդւոյն:
Ձի ով որ տէրը ըլլար մատնիին,
Պիտ'ըլլար նաեւ իշխանը տունին:
Ու մատնին անցաւ որդիէ որդի,
Մինչեւ հօր մը ձեռք, տէր բարի սրտի,
Որ երեք հլու զաւակներ ունէր,
Երեքն հաւասար սիրով կը սիրէր:
Միայն մերթ ընդ մերթ, մէկ այս կամ մէկ այն,
Իր թանկ մատնիին կը դատէր արժան.
Երբ իրենցմէ մէկն առանձին բաժնէր
Սիրտն իր հայրական, մեղմ ու անձնուէր...
Եւ արդար հայրը զատ-զատ խօսք կուտար,
Թողուլ մատանին իրենց անպատճառ...:
Այսպէս շարունակ տարիներ անցան,
Մինչեւ որ հասաւ ստուերը մահուան.
Ու խեղճ հայրիկը շատ նեղը մնաց.
Ջուզեց որ մեռնի սիրտերը կոտրած
Ցոյց երկուքին, որոնք իր խօսքին
Մխամօրէն վստահած էին...:
Երկա՛ր մտածեց:ի՞նչ ընելու էր,
Որ այս անելէն շուտով փրկէր:
Դիմեց շատ յայտնի վարպետի ճարտար,
Ու ապսպրեց, որքան էր հնար,
Երկու մատանի ճիշդ յար եւ նման
Իր մատանիին, հին,նուիրակա՛ն:
Արհեստաւորը երբ մատնին բերաւ,
Ջէր զանազանուէր նմոյշը բնաւ:
Երբ մեռաւ գնաց, տղաքը հասան,
Ամէն մէկն ուզեց դառնալ տան իշխան:
Ո՛չ քննութիւններ, ո՛չ ալ դատարան
Կրցան որոշել մատնին իսկական:
Ճիշդը զատելն էր ա՛յնքան անհնար,
Որքան ճիշդ կրօնքն արդ — մեզի համար:
Հայրն իր տղաքը կանչեց առանձին
Եւ հատ-հատ ծօնեց իւրաքանչիւրին:

*
**

Անցեալ ամառ, մեծ քննադատ Լէսսինգի ծննդեան 200 ամեակին առթիւ, վերլուծումներ եւ ծանօթութիւններ տուին իր կարեւորագոյն գործերուն մասին:

Լէսսինգ, թէեւ Սաքսոնիոյ Լաուզից գաւառի Քամէնց քաղաքը ծնած է, որուն համար կ'ենթադրեն թէ վէնդական ծագում ունի եւ գերմաներէն գրող Զեխ մըն է, աշխարհաքաղաքցի մը: Իր հմտութիւնը եւ սուր միտքը մեծ արժէք մը աւելցուցած են աշխարհի գրականութեան վրայ: Զեխ մըն է,այն չափով որ իր ծագումը կրնայ ըլլալ, իսկ Գերման, այնքանով որ գերման աշխարհին համար եւ անոր մէջ միայն գործած է, ու հոն իր տեղը ունի Կէօթէին եւ Շիլլէրին հետ՝ իբր խորհող:

Յայտնի է թէ ինքը եղաւ գերման արդի թատրոնին հիմը դնողը. իբր օրինակ գրեց կատակերգութիւն մը՝ «Մինա ֆոն Բարնհէլմ», եղերերգութիւն մը՝ «Էմիլիա Կալոթթի», մարդասիրական տրամա մը՝ «Նաթան իմաստուն», եւայլն: Լէսսինգ գրած է նաեւ առակներ եւ ցոյց տուած է նոր ուղղութիւններ:

Ահա նմոյշ մը իր սրամտութիւններէն.

Երբ առաջին անգամ Պերլին բնակութիւն հաստատած էր, յաճախ կը տեսնուէր Քրիստիան Նիկոլաուս Նաուման գրագէտին հետ, որ այն ատեն գրութիւն մը հրատարակած էր՝ «Խելքի և բախտի վրայ», ձօնելով զայն Լէսսինգի: Երբ Նաուման այդ գիրքը բերելով նուիրեց անոր, Լէսսինգ բացագանչեց.—«Մ'ա՛րդ, ի՛նչպէս կրնաս գրել երկու բաներու մասին, զորս բնաւ ունեցած չես...»

Քարոզիչ մը կատակերգութիւններ գրած էր, ինչ որ ուշագրաւ բան մը կը համարուէր Համբուրգի մէջ: Հացկերոյթի մը առթիւ երեսփոխանի մը կինը կը հարցնէր իր դրացի Լէսսինգին թէ «քարոզիչ մը կրնա՞յ զաւեշտներ գրել: «Այդ հարցումին պատասխանելու համար, կ'ըսէ Լէսսինգ, պէտք է երկրորդ հարցում մը աւելցնել. դերասան մը կրնա՞յ քարոզել: Այս հարցումին պատասխանն է, «Ինչո՞ւ չէ, եթէ կ'ուզէ...» եւ ձեր հարցումին պատասխանն է. ինչո՞ւ չէ, եթէ կրնայ...,»

Գրագէտ եւ փրոֆէսէօր Զախարիէ փայլուն կեանք մը կը վարէր Բրաունշվայգ քաղաքին մէջ: Իր գեղեցիկ կառքին դրան վրայ գծել տուած էր գերմաներէն (Z) ձէտ տառը, որ իր անունին սկզբնատառն է բայց եւ այբուբենին վերջին գիրը:

Երբ Լէսսինգի պատմեցին թէ Զախարիէ ո՛րքան հպարտ կ'երթեւեկէ իր կառքին մէջ տեղաւորուած, չոր մը կը յարէր «զոնէ (Z) գրելու չէր իր կառքին վրայ, որովհետեւ երբ մարդիկ տեսնեն, պիտի ըսեն՝ ատոր ետեւը բան մը չկայ...» Es ist nicht dahinter» (ճիշտ է, քանի որ Զէն ետք ուրիշ գիր չի գար...):

Փ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

Ձ Ա Յ Ն Մ Ը ՀԵՌԱՒՈՐ ՊՐԱԶԻԼԻԱ[illegible]

Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՎԱԻԵՐԱ[illegible]

ՍԱՆ ՓԱՕԼՕ, 15 յու[illegible] (Սեփ. թղթ.). — Վերջին տարուան ընթացքին Ս. Փ[illegible] հայ գաղութը ուշագրաւ [illegible] դիմութիւն ունեցաւ [illegible] կեանքի տեսակէտէն:

Այդ ժամանակամիջոց[illegible] մուեցան հինգ հայրենակ[illegible] եւ չէզոք միութիւններ եւ [illegible] կան խորհուրդ մը՝ յարգել[illegible] ձերէ, որոնցմէ իւրաքանչիւ[illegible] կարելին չէր գլանար:

Բայց ժամանակի ընթ[illegible] իրար չէզոքացնելու ունակ[illegible]

պատրեց թէ «դաշնակցութեան մասնաճիւղի կազմուիլը պէտք չէ շփոթութիւն յառաջ բերէ։ Կուսակցութիւնը ոչ պայքար պիտի բանայ, ոչ ալ արգելք պիտի հանդիսանայ ուրիշ կազմակերպութեանց գործունէութեան, այլ պիտի օժանդակէ բոլոր այն ձեռնարկներուն՝ որոնք գաղութին շահերը եւ ազգային ոգին վառ պահելու բարի նպատակը ունին։

Այստեղ ոչ Թուրքիա է, ոչ ալ յեղափոխութեան պէտք կայ։ Մենք պիտի նուիրուինք նոր սերունդը փրկելու մեծ գործին։ Տուէ՛ք ձեր ձեռքերը մեզի, տանք մեր ձեռքերը ձեզի եւ աշխատինք գաղութին շահերուն համար»։

Ու հանդէսը վերջացաւ ժամը 11.30ին օրինակելի կարգապահութեամբ, եւ խիստ գոհունակ տրամադրութեան տակ։

Վահագն

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՐՏԱՔՍՈՒԵՑԱՒ ՏՐՈՑԿԻ

Բոլշեւիկեան «Իզվեստիա» պաշտօնաթերթը յօդուածով մը կը ջանայ արդարացնել Տրոցկիի արտաքսումը, անոր ստեղծած շարժումը նկատելով ապօրէն եւ հակայեղափոխական։

Թերթը կը շեշտէ որ Տրոցկիզմը դարձած է իսկապէս հակախորհրդային կազմակերպութիւն մը, որուն բռնած դիրքը հանդէպ Խորհրդային Միութեան, որեւէ կերպով չի զանազանուիր ուրիշ հակախորհրդային կազմակերպութիւններու բռնած դիրքէն։ Իրենց զեկուցութիւններուն մէջ, տրոցկիականները «թշնամի» կ'որակեն Խորհրդ. իշխանութեան ներկայ վարիչները եւ անոր պաշտպաններն ու հետեւորդները։ Անոնք այլեւս ո՛չ կայսերապաշտները կը տեսնեն ո՛չ ալ սոց. դեմոկրատները։ Անոնց հիմնական միտքն է պայքարիլ ներկայ վարիչներուն եւ համայնավար միջազգայինին դէմ։

«Իզվեստիա» կը յիշէ Տրոցկիի մէկ նամակը՝ 21 Հոկտ. 1928 թուակիր, որ հրահանգներ եւ ուղղութիւններ կու տար եւ որ լոյս տեսաւ հակայեղափոխական հրատարակութիւններու մէջ։ Ըստ Մոսկուայի պաշտօնաթերթին, Տրոցկիի այս յատակագիծը կը բաղկանայ հետեւեալ գլխաւոր կէտերէն,— գաղտնի քուէարկութիւն, գործադուլի ազատութիւն, եւ պատրաստութիւն պահեստի ուժերու՝ ընդդէմ քաղաքացիական հաւանական պատերազմի մը։ Այս յատակագիծը շատ նշանակելի կը գտնէ «Իզվեստիա» որովհետեւ, ան կ'ապացուցանէ թէ Տրոցկի դարձած է հակայեղափոխականութեան բերանը, որովհետեւ «գաղտնի քուէարկութիւն» նշանախօսքին շուրջ էր, որ 1921ին, Կրոնշտատի ըմբոստութեան պահուն, հաւաքուեցան ճերմակպահակները, մենշեւիկները եւ սոց. յեղափոխականները։ Ասկից զատ Խորհրդային Միութեան մէջ գործադուլի եւ քաղաքային պատերազմի յոյսը մասնաւոր նշանակութիւն ունի բանուորական տիրապետութեան թշնամիներուն համար։

«Մէկ տարուան ընթացքին, Տրոցկի եւ իր զինակիցները բացայայտ յեղաշրջութեան մը ենթարկուեցան։ 1927ին, անոնք կը կռուէին բոլշեւիկեան կուսակցութեան դէմ՝ «բուրժուական ռամկավարութեան» դրօշին տակ։ 1929ին՝ կը կռուին հակայեղափոխական դրօշին տակ։ Նոյն իսկ, կարգ մը տրոցկիականներ խօսքը կ'ընեն աշխատաւորութիւնը զինելու անհրաժեշտութեան, խորհրդային իշխանութեան դէմ պայքարելու համար։

«Ներկայիս տրոցկիական ստորերկեայ կազմակերպութիւնը հակայեղափոխականգործօնուժ մըն է, որ գլխաւոր նպատակ ընտրած է բանուորականտիրակալութեան դէմ ընդհանուր պայքարը։»

«Բացայայտ է ուրեմն, որ տրոցկիզմի դէմ պայքարը պէտք է մղուի աւելի քան երբեք կորովով։ Տրոցկիի կուսակիցները թշնամական դիրք բռնած են Խորհրդ. Միութեան հանդէպ։ Պէտք է, ուրեմն անոնց հետ վարուիլ իբրեւ թշնամի։ Պէտք է աշխատաւորութեան հանրային կարծիքը հանել տրոցկիստ ստորերկրեայ կազմակերպութեան դէմ։ Պէտք է զայն դիմակազերծ ընել՝ իբր հակախորհրդային կազմ մը, որուն նպատակն է հիմնաքանդ ընել ընկերվարական կառուցուածքը։»

Եզրակացնելով, «Իզվեստիա» կը հաղորդէ թէ տրոցկիստներու մէջ ալ պառակտում կայ. անոնցմէ շատերը կը թելադրեն «կուսակցութեան վերադառնալ»։ Այս կերպով կը յուսան կուսակցութիւնը փրկել «աջ թեքման» վտանգէն։ Բայց կուսակցութիւնը պէտք չունի նման անձերու։ Ան պիտի յաղթէ բոլոր քաղաքական հակառակորդներուն։ Տրոցկիստները որոնք քկէս ճամբուն վրայ են, պէտք է մտածեն իրենց իսկ փրկութեան վրայ երբ դեռ ուշ չէ, որովհետեւ, պէտք է կուսակցութեան հետ ըլլալ, ընդդէմ բանուորական տիրակալութեան բոլոր թշնամիներուն, եւ այս պարագային ուրեմն ամէն կապ խզել տրոցկիզմի հետ, եւ կամ կուսակցութեան դէմ։ Իսկ այս պարագային ալ, որ եւ է վիճաբանութիւն ներելի չէ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

Հալէպի Տօղրու եօլ թրքերէն թերթը վերջերս սկսած է թարգմանել ողբացեալ Գ. Զօհրապի նորավէպերը, «Նմոյշներ հայ գրականութենէն» խորագրին տակ։ Ցարդ թարգմանած է «Ակինկածին», «Դիմակը» և «Փամուն բակը»։

ՆՈՐ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Երեւանի մէջ, ներկայ ցունուարէն սկսեալ կը հրատարակուի «Նոր Ուղի» ամսագիր, 320 էջով եւ հետեւեալ բաժիններով. 1. Գրական - գեղարուեստական, 2. Արտասահմանեան գրականութիւն, 3. Հասարակական, քաղաքական, 4. Քննադատութիւն եւ արուեստ, 5. Գիտական, 6. Գրախօսական, 7. Ժամանակագրական։ Կ'աշխատակցին Հայաստանի հին եւ նոր գրողները։

ՀԱՐՑԱՐԱՆ ՄԸ

Պէյրութի «Ջահակիր» պարբերաթերթը բացած է հետեւեալ հարցարանը։

1.— Ո՞րն է, ձեր կարծիքով 1916 ի հայկական սպանդին զոհերէն

2.— Մեր մեծագոյն բանաստեղծը.

Բ.— Մեր մեծագոյն արձակագիրը։

Գ.— Ամենաբեղուն հայ միտքը։

2.— Կ'ընդունի՞ք թէ թարգմանական գրականութիւնը օգտակար է մեր գրականութեան համար։

Այո՞.— ինչո՞ւ։

Ոչ՞.— ինչո՞ւ։

ԱՂԵՐՍ ԱՌ ԱՍՏՈՒԱԾ

Max Jacob նախկին հրեայ, ներկայիս թունդ կաթոլիկ՝ քանի մը բանաստեղծութիւններ հրատարակած է «Jazz» հանդէսին մէջ։ Անոնցմէ մէկը Աղերս առ Աստուած, կը սկսի այսպէս.

Տէ՛ր,
Ծաղիկը ծառէն կուգայ,
Կը կարծես որ մարդ ուրախ
ըլլայ
Լյն սրտայոյզ սովո; ոյթերով,
Որոնք այս աչքերը դարձուցին կեղծպարիշտ,
Այս կզակը ճարպոտ, այս
փորը գիրուկ
Մարտիրոս եղայ մարտիրոս
կը մնամ։

ՆՈՐԵՐ՝ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Կոլոմպի մէջ փր. երիտասարդ գրողներ կազմած են խումբակ մը։ Նմոյշ մը անոնց գրականութենէն...

Ան վեր չելաւ ջրորդանէն
Ո՛չ ալ պատին երկայնքէն
Այլ սանդուխէն։
Սենեակը մերկ էր
Պատը շօշափեց
Խոնաւ էր
Նայեցաւ մէջը
Ծխանին
Ակութին վրայ արեւ կար
Սանդուխէն վար իջաւ։

Կը մնայ հանելուկներուն տալ քիչ մը բանաստեղծական շունչ։

ՆԱՄԱԿԻ ՄԸ ԳԻՆԸ

Զ. Տիքընսի մէկ նամակը՝ գրուած 8 յունիս 1870ին, այսինքն ճիշդ իր մահուան օրը, Լոնտոնի մէջ աճուրդի դրուած եւ գնորդը 60,000 ֆրանք վճարած է տիրանալու համար վիպասանին վերջին տողերուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ԳԻՐՔԵՐ

Le Roman d'un Harem, հեղ. իշխանուհի Միրզա Րիզա Խան Արֆա։

Թրքուհի մը, անոր զաւակը որ Փարիզի մէջ կ'ուսանի, քանի մը կիներ եւ գեղուհին Եասմինէ որ կը սպասէ ուսանողին վերադարձին, ա՛որ հետ ամուսնանալու համար, խոնչէկիւլ՝ Եասմինէի քո՛յրը, կո՛յր։ Ահա հարէմին ամբողջ կազմը։ Ուսանողը կ'իմացնէ թէ քիչ ատենէն կը վերադառնայ իր կնոջ Աստրիտի հետ խարտեաշ շուէտուհի մը, որ կ'երթայ հարէմին մէջ՝ իր ամուսնին մօրը եւ նշանածին՝ Եասմինէի սրտերը դառնացնելու։ Բայց ինքն ալ կը կրէ յուսախաբութիւններ։ Ստիպուած է անուն տարազ եւ կենցաղ փոխել ու կռուիլ Եասմինէի ատելութեան դէմ։ Եասմինէ գրաւելու համար իր կորսուած սիրականին սիրտը, կը դիմէ վհուկի մը գիտութեան...։

Երկու կիներուն միջեւ այս ատելութիւնը իբր թէ ցոյց կուտայ եւրոպական եւ թրքական բարքերու հակամարտութիւնը։

Ցաղտկալի, անհամ պատմուածք մը որ չէ վերջացած։ Վէպին շարունակութիւնը կը խոստացուի տալ ուրիշ հատորի մը մէջ։

Le Coran, Թրգմ. Edouard Montet. Édit. Payot.

Գուրանի ամբողջական թարգմանութիւն մը։

Գուրանի նախկին թարգմանութիւնները կատարուած Տիւ Ռիյէռի, Սավարիի, Փօթիէի եւ Քազիմիրսկիի կողմէ, չէին գոհացներ անոնք որ կ'ուզէին լրիւ գաղափար մը կազմել մահմետական կրօնագրքին վրայ։

Էտուար Մոնթէ, որուն աշխատութիւնները կրօնքի պատմութեան վրայ շատ գնահատուած են, աշխատուած թարգմանութիւն մըն է որ կուտայ։ Էջերու տակ դրուած բացատրական նիշերը չեն դժուարացներ ընթերցումը, իսկ իր նախաբանը յաջող կենսագրութիւնն է Մուհամմէտի։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Ինչպէս ծանուցած էինք, նախապատրաստութիւններ կը տեսնուին տօնելու Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան քառասնամեակը։ Այս առթիւ կազմուած է կեդր. յանձնաժողով մը, անդամակցութեամբ 44 ծանօթ անձերու։ Յաջորդով պիտի տանք յանձնաժողովին կոչը եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սեփ. թղթ.).— Սէն Ժէրոմի բնակիչներէն քանի մը սրտցաւ հայրենակիցներ նախաձեռնութիւնը կը ստանձնեն ազգային կեանք ստեղծելու։ Եւ ահա մասնաւոր հրաւիրագիրներով Սէն Ժէրոմցիները ժողովի կը հրաւիրուին, լայն շրջանակի մէջ խորհրդակցութիւններ կատարելու համար։ Թէեւ քիչ մը հապճեպ, սակայն գրեթէ բոլորը հրաւիրագիր ընդունած էին առանց յաբանուանական խտրութեան։ Ժողովը տեղի ունեցաւ փետրուար 17ին, Սէն Ժէրոմի կեդրոնական «Պար»ի ներքնասրահին մէջ։ Ներկայ էին 24 հայրենակիցներ եւ Մարսէյլի ազգային նախակրթարանի տնօրէն Պ. Աբոյեան։

Ժողովէն առաջ պատրաստուեցաւ սեփականատէրերու ցանկը իրենց ընտանիքի անդամներու թիւերով։ Երեւան եկաւ որ 59 սեփականատէր Հայեր կան միայն Սէն Ժէրոմի մէջ, առանց հաշուելու գործի գործարանի շուրջը հաստատուած բազմաթիւ ընտանիքներն ու նոյն Տամ տը Քոնսոլասիոնի սեփականատէր հայրենակիցները։ Նոյնպէս այս հաշիւէն դուրս կը մնան Սէն Ժէրոմի 25—30 վարձուոր ընտանիքները։

Տեղացի 59 ընտանիքները կը բաղկանան 235 հոգիէ, այր եւ կին, որոնց 52ը դպրոցական պզտիկներ են, առանց հաշուելու վարձուորներու մանուկները։

Սեփականատէր ընտանիքները կը բաժնուին հետեւեալ շրջաններու.

Սիվրիհիսար՝ 13 ընտանիք, Քէօթահեա՝ 6, Էնկիւրի՝ 5, Իզմիր՝ 5, Աֆիոն Գարահիսար՝ 4, Պիլէճիկ՝ 3, Կեսարիա՝ 3, Մարաշ՝ 3, Սեբաստիա՝ 2, Ատափազար՝ 2 Ամասիա՝ 2, Ռոտոսթօ՝ 2, Պոլիս՝ 2, Օրտու, Օվաճըգ, Ակն, Բալու, Ագշէհիր, Պրուսա, Իզմիթ՝ մէկ մէկ։

Այս ճշգումներէն յետոյ, խօսք առաւ Պ. Աբոյեան, պարզելով այլասերման դէմ պայքարելու միջոցները։ Հակառ կ տիրող ցուրտին, ներկաները հետաքրքրութեամբ կ'ունկնդրէին։ Թրքախօս հայրենակից մը, հասկնալով ճառին իմաստը, խոստացաւ ամէն կերպով աջակցիլ։ «Մենք Թուրքիոյ մէջ բռնակալներու լուծին տակ չկրցանք մեր մայրենի լեզուն սորվիլ, չկրցանք հայրենիքի մասին մտածել եւ մեր զաւակներուն պէտք եղած կրթութիւնը տալ։ Ազատ Ֆրանսայի մէջ ոճիր է ծալլապատիկ նստիլ եւ բախտին ձգել մեր մատղ սերունդը»։ Բոլոր ժողովականները համամիտ էին առաջարկուած գործունէութեան եւ պատրաստակամութիւն յայտնեցին ամէն զոհողութիւն կրելու։

Համաձայնութեամբ որոշուեցաւ ընտրել 7 հոգինոց առժամեայ մարմին մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ սերտ կապ հաստատել Սէն Ժէրոմի ժողովուրդին միջեւ անդամներու թիւը աւելի բարձրացնելով, պատրաստել տեղացիներու յատուկ հիմնական կանոնագիր-ծրագիր մը, անշուշտ միշտ առաջնորդուելով ազգային սահմանադրական օրէնքներով։ Առժամեայ մարմինի անդամները ընտրուեցան՝ Պ. Պ. Յարութիւն Սանտալեան, Յակոբ Սամուրեան, Մաքսուտ Մակարեան, Ահարոն Կարմիրեան, Գրիգոր Սթամպօլեան, Մկրտիչ Չօրպաճեան, եւ այս տողերը գրողը։

Ս՝ Միլտոնեան

ԻԶՄԻՐԻ ԹՈՒԶԸ

Քալիֆորնիոյ թուզի վաճառականները պատկանեալ իշխանութեան առաջարկած էին բարձրացնել թրքական թուզի մաքսային սակը։ Իզմիրի Առեւտրական Սենեակը բացառիկ նիստ գումարելով, լրջօրէն քննած է այս խնդիրը։ Քալիֆորնիացի մրցակիցներու առաջարկը իսկական հարուած մը նկատուելով, Առեւտրական Սենեակը երկար եւ հիմնաւոր հեռագիր մը բանաձեւած ղրկած է բարձրագոյն իշխանութեանց։ Կուսակալ Քեազիմ փաշա, իր կարգին երկրագործական տնօրէնին հետ խորհրդակցելէ ետք, թուզի խնդրին համար Էնկիւրի դիմումներ կատարած է։

Իզմիրի ամերիկեան հիւպատոսն ալ մօտէն շահագրգռուելով, որոշած է իր կառավարութեան մօտ ձեռնարկներ ընել այս մասին։

ՏԽՐՈՒՆԻ

Բանաստեղծ Ա. Նաւարեան դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր ծերունի մայրը, այրի տիկին Ներինէ Նաւարեան։ Զաւկին յաճախակի բացակայութիւններուն պատճառով, գըթութեան քոյր մը կը խնամէր դժբախտ մայրը, որ մեռնելէն ժամ մը առաջ խնդրեր է. «Տղաս, գիս Հայու աղօթքով, Հայու գերեզմանը թաղէ»։

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայրենակիցները Clinique de l'Ecole Dentaire Françaiseի (29 Boulevard Saint-Martin) մէջ ամէն խնամք պիտի գտնեն։ Յիշեալ Ատամնաբուժարանը կը վարեն յայտնի փրոֆէսէօրներ, գիտական վերջին կատարելագործութիւններով։ Ակռայ քաշելը ձրի, ակռաներու եւ ատամնաշարի շինութիւն՝ չափաւոր գիներով։ Ծամելը ապահովուած։ Թարգման՝ ամէն լեզուներու համար։ Ամէն օր ժամը 9 — 12։ Հեռաձայն Archives 55-09։ Ծ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Խօսքերուդ մէջ թերեւս ճշմարտութիւններ կան. բայց հիմա չեն կրնար արգիլել վտանգը. անցածը անցած է. խորհինք ներկային։

ԳՈՒՐԳԷՆ.— Այո՛, հա՛յր, այդ ալ շիտակ է. բայց այդ անցածէն վրայէն չենք կրնար դիւրաւ անցնիլ. մեզմով ու մերիններով կազմուեր է ան, եւ ինչ որ ծնունդ տուեր է անոր, կը ճնշէ դեռ մեզ վրայ. չենք կրնար յանկարծ անկից խուսափիլ. ի՞նչ օգուտ մտածել. հիմա ես ալ կ'ըսեմ թէ պիտի ըլլայ ինչ որ գրուեր է։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ա՛հ, վատութեան այդ խօսքը։

ԳՈՒՐ.— Ըսէ՛ մանաւանդ խոհեմութեան։

(կը խնդայ ցաւագին կերպով)։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ի՛նչ կայ խնդալու։

ԳՈՒՐ.— Գիտես ի՞նչ յիշեցի. խոհեմութիւնը որ անհրս ինծի յանձնարարէր երբ կը պատրաստուէի մեկնիլ, դասալիք չեղած...

Յ. ԲԱՐԹ.— Հը՛...

ԳՈՒՐ.— Մինչ ան ինծի յորդոր կը կարդար, ես կը ջանայի զգել հեգնանքի ժպիտներ. որովհետեւ նոյն պահուն իսկ զգացեր թէ՛ խոհեմութիւնը որ ինծի կը թելադրէր, մէջս էր արդէն անգէս ի վեր եւ ինծի հետ աճեր ու կազմուեր էր, այդ խոհեմութիւնը, վա՛տ, շահախնդիր, կոպտօրէն եսապաշտ. իսկ կարգ մը սուր ու խիզախ խօսքերը որ սորվեր էի աղբիւրն անգիէն, ուրիշ բան չէին, եթէ ո՛չ տկարի ժանգոտ զէնքեր, որոնցմով կը կարծէի վախս ազդել. բայց ա՛լ գիտեմ թէ ինքզինքս կը խաբէի. եւ հա՛յր, գէշը հոն է որ տեսակին մէջ միակը չեմ ես. ամբողջ իրարու կը նմանինք. նայէ՛ որեւէ մէկուն մէջ, ինքզինքդ պիտի տեսնես. մենք բոլորս աղուոր խօսքի թութակներ ենք։

Յ. ԲԱՐԹ.— Տղա՛ս, վշտիդ ազդեցութեան տակ ամէն ինչ յոռի կը տեսնես։ Երբ պահիկէ մը հանդարտիս, ինքզինքիդ հետ պիտի գտնես նաեւ նախկին կորովդ։

ԳՈՒՐ.— Վիշտը, հա՛յր, իրաւ է թէ մէկ աչքով կը նայի, բայց լաւ կը զիտէ. թնճուկը լաւ եմ քրքրեր. կը տեսնեմ թելը որ պիտի քակէ հանգոյցը, բայց ձեռքս առաջ չերթար. մատներս չեն բռներ. գիտեմ թէ ինչն է որ կ'արգիլէ զիս. դուն չէի՞ր որ ինծի կ'ըսէիր թէ ես մեր պապը կը յիշեցնեմ քեզի։

Յ. ԲԱՐԹ.— Մոռցիր ցաւի այդ խօսքերը։

ԳՈՒՐ.— Ինչո՞ւ. միշտ պիտի յիշեմ զանոնք, այդ խօսքերը որ աչքս բացին. երկար մտածեցի անոնց վրայ եւ տեսայ թէ նախ անիկա պէտք է սպաննել մէջս, մեր պապը, թելը որ կ'ըսեմ, անկից կը մնայ մեզի. հաստ է ու տոկուն. դարեր են զայն հիւսեր. ալ չեմ կրնար փրցնել. շատ ուշ է։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ուշ չէ քանի կաս։

ԳՈՒՐ.— Դիւրին է ըսել։ Այդ թելը որ կ'ըսեմ, մէկ է. բայց շուրջը պլլուելով հիւսած է ցանց մը, հաստ ու խառնակ հանգոյցներով. չես գիտեր ո՞ր մէկը քակես, չես գիտեր ո՞ր մէկը կտրես։ Ա՛հ, եթէ կարենայի ես իմ կամքովս շարժիլ և իմ ոտքերով քալել...

Յ. ԲԱՐԹ.— (կը խօսի տեսակ մը հանդիսաւոր լրջութեամբ, թեթեւ յուզումով). Կը հասկնամ թէ ի՞նչ ըսել կուզես. դուն ալ հասկցիր ուրեմն թէ, եթէ պէտք է որ ճամբադ բանալու համար մենք մէկզի քաշուինք, ես ու մայրդ, մեր սիրտը չպիտի ցաւի։

ԳՈՒՐ.— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես հա՛յր։

Յ. ԲԱՐԹ.— Ես իմ ձեռքովս կը խզեմ ամէն կապ որ քեզ մեզի կը կապէ։

ԳՈՒՐ.— Կ'աղաչեմ, հա՛յր։

Յ. ԲԱՐԹ. Ճամբադ այդ կողմէն բաց է ուրեմն. քալէ շիտակ, անվրդով եւ ընա՛ւ ետ մի նայիր։

ԳՈՒՐ.— Հա՛յր, հա՛յր...։

Յ. ԲԱՐԹ.— Քաջ մարդու առաջին առաքինութիւնն է խզել ամէն անպէտ կապ եւ ինքզինքը ազատել մուրացկան ազդեցութիւններէ...

ԳՈՒՐ.— Ո՛հ, բայց...

Յ. ԲԱՐԹ.— Քալէ՛ ուրեմն այդ ճամբէն, ուր պիտի սորվիս հզօր խաղաղութեան մէջ ապրելու արհեստը, ապրելու համար մեռնիլ գիտնալու կերպերը. հոն՝ ընթացքիդ իսկ պիտի բուժուիս ապրելու այս յամառ ու յիմար ախտէն, որ մեզ բոլորս կը մղէ մահերու վատթարագոյնին...։

ԳՈՒՐ.— (վհատ). Ա՛հ, եթէ ունենայի այդ ուժը... ա՛լ շատ ուշ է...։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Ջղագրգիռ). Ի՞նչ ուրեմն...

ԳՈՒՐ.— Ես չեմ ան, որմէ կը յուսաս արգիլել այն... բանը... որ պէտք չէ ըլլայ...։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Զուսպ զայրոյթով). Այդ բանը նորէն չպիտի ըլլայ։

ԳՈՒՐ.— Եւ ո՞վ պիտի արգիլէ, ո՞վ, ո՞վ ունի այդ ուժը...

Յ. ԲԱՐԹ.— Դուն...։

ԳՈՒՐ.— Մի ծաղրեր զիս նորէն հա՛յր. տե՛ս, արդէն վախը քայքայեր է զիս. ուրկէ՞ կ'ուզես որ գտնեմ այդ ուժը. Նայէ սա կոճղին որ արդէն կը դողդղայ սարսափէն պրկուած, պաղ, տժգոյն. կը ճանչնաս արդէն զայն. պոռոտ լեզուն է որ խնամքով կցպուած դրան ետին, կը մրկի անպէտ մոլուցքով. շշուկ մը կը բաւէ որ քար կտրի. (վհատ կատաղութեամբ). այս կոճղէն հարուած չելլեր...։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

Աֆղանիստանի Նախկին պատերազմական Նախարար Նատիր խան, որ Նիսէն ճամբայ ելած էր, Պոմպէյ հասաւ եւ Ռիւթէրի գործակալութեան թղթակցին յայտարարեց թէ կ'երթայ իր միջնորդութեամբ խաղաղութիւնը վերահաստատելու Աֆղանիստանի մէջ։ Ինք կամ իր գերդաստանէն ոեւէ մէկը աչք չունի գահին։

Կացութիւնը կը մնայ շփոթ, ու մինչեւ Ռամազանի վերջը եւ ձիւներու հալիլը կարելի չպիտի ըլլայ կայուն վարչաձեւ մը հաստատել։ Ներկայիս կատարեալ անիշխանութիւն կը տիրէ, իւրաքանչիւր շրջանի մէջ ամէնէն զօրաւորը ինքզինքը էմիր կը հռչակէ։

1928 դեկտ. 23էն մինչեւ 1929 փետր. 11 Քապուլէն անգլ. օդանաւերով Հնդկաստան փոխադրուեցան՝ 216 Անգլիացի, 32 Աֆղան, 11 Ֆրանսացի, 42 Թուրք, 34 Գերման, 4 Իտալացի, 19 Պարսիկ, 1 Ռումանացի, 1 Զուիցերացի, 5 Սուրիացի, 1 Ամերիկացի։ Ընդամէնը 366 հոգի, որուն 280ը կին եւ երախայ։

Անգլօ-ռուս յարաբերութիւնները

Անգլիոյ Լորտերու ժողովին քանի մը Լորտեր հարցապնդեցին կառավարութիւնը Ռուսիոյ հետ առեւտրական յարաբերութեանց մասին։ Կառավարութեան կողմէ Լորտ Ճորճ Լիւքան պատասխանեց.

— «Այս կէտին մասին մեր պատասխանը նոյնն է։ Մեր քաղաքականութիւննէ մերժել առեւտրական դիւրութիւններ տալ խորհրդային կառավարութեան, մինչեւ որ այդ կառավարութիւնը պարտքերու եւ գրաւուած գոյքերու մասին չընէ այնպիսի կարգադրութիւն մը, որ վերահաստատէ իրեն հանդէպ վստահութիւնն ու վարկը»։

Լորտ Լիւքան աւելցուց թէ ո՛չ ոքի արգիլուած է առեւտուր ընել Ռուսիոյ հետ։ Դիտել տուաւ թէ ներկայիս այդ երկրին հետ առեւտուր ընող մեծագոյն վաճառականները հպատակ են այնպիսի երկիրներու, որոնք ո՛չ մէկ համաձայնագիր կամ վարկի մասնաւոր դիւրութիւններ ունին խորհրդային միութեան հետ։

Կացութիւնը Սպանիոյ մէջ

Դիկտատոր Փրիմօ տը Ռիվէրա յաջողեցաւ կայսերական հրովարտակով լուծել տալ թնդանօթաձիգներու մարմինը, որ կը բաղկանար 35 զօրագունդերէ՝ ցրուուած Զիւտատ Ռէալի, Սէվիլլայի, Վալէնցիայի, Պարչելոնայի, Պուրկոսի, Վալլատոլիթի եւ Սեկովիոյ մէջ։ Միայն Սեկովիոյ մէջ է որ խլրտումներ ծագեցան։ Երբ հետեւակազօրքի սպաներ եկան թնդանօթաձիգներու վարժարանը գրաւելու համար, ուսանողները ըմբոստացան։ Սպաները հետեւակ զինուորներուն հրամայեցին կրակ բանալ. զինուորները մերժեցին։ Ուսանողները պաշարեցին ու բանտարկեցին հեծելազօրքի սպաները, մինչեւ որ ոստիկան զինուորներ հասնելով ազատեցին զանոնք։

Այժմ կացութիւնը խաղաղ է եւ դիկտատորը աւելի քան երբեք կը սեղմէ օղակները, մասնաւորապէս ճնշելով մամուլը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԻՍՈԼՈՆԿԻԻ (Յունաստան) քաղաքապետարանը ամբողջովին այրեցաւ։ Վնասը 3 միլիոն տրախմիի կը հասնի։ Փճացան բազմաթիւ յիշատակներ անկախութեան պատերազմի պաշարումէն եւ Լորտ Պայրընէն։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ 20 միլիոն հոգի սովէ կը տառապին։

ՓԱՐԻԶԻ ամերիկեան գաղութը առջի օր հանդիսաւորապէս տօնեց Միացեալ Նահանգներու ազատարար եւ եւ Հանրապետութեան Ա. Նախագահ Ճորճ Ուաշինկթընի ծննդեան տարեդարձը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ԱԼՖՈՌՎԻԼ

Կազմակերպուած Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ։ Այսօր կիրակի ժամը 2.30ին, 128 Rue Etienne Dolet, Պ. Յակոբի սրճարանը։

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

ՀԱՆԴԷՍ-ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուռի մասնաճիւղին կողմէ

Այսօր կիրակի ժամը 3ին 5, Place Nationale

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին կողմէ

Այսօր կիր. ժամը 2.30ին, 134 Route Nationale, Viroflay

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒԱ ԲՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ։

2 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Salle de la Municipalité, Bois Colombes

Կը մասնակցի Կոմիտաս երգչախումբը։

Առաջնակարգ ճազ, ճոխ պիւֆէ։

Գինները ժողովրդական։ Մուտք՝ այրեւկին՝ 10 ֆրանք, կին 5 ֆր., Այր 7 ֆրանք։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

26 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 891 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀԱ ԹԷ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊՂՏՈՐԵՆ

Հետեւելով վերէն արձակուած մարտակոչին, Երեւանի փարիզեան թուլթակն ալ իր կարգին պայքար բացած է «Դաշնակցութեան եւ հայ ազգայնական բոլոր տարրերու դէմ»:

Պարագաներն ալ շատ նպաստաւոր են: Ծանօթ սպանութեան առթիւ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ յառաջ եկած ջղագրգռութիւնը եւ կարգ մը արաբական թերթերու հրատարակութիւնները տուն կուտան «Երեւան»ի, շարունակելի խմբագրականներ թխելու, հետեւեալ շնդալից և պերճիմաստ խորագրով.

— «Ուժեղացնենք մեր պայքարը դաշնակցութեան եւ հայ ազգայնական բոլոր տարրերու դէմ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ»:

Աչքի առջեւ ունինք այսօր երկու խմբագրականները, արաբական «Էլ Շաա՛պ» թերթին մէկ յօդուածաշարքին հետ մէկտեղ:

Որպէսզի ընթերցողները կարենան քիչ-շատ գաղափար կազմել, անհրաժեշտ կը գտնենք արտատպել քանի մը հատուածներ՝ «Երեւան»ի խմբագրականներէն.

— «դաշնակցական մամուլը բացայայտ կերպով կը պաշտպանէ այն միտքը թէ՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մօտաւորապէս 150 հազարնոց հայ զանգուածը պէտք է պատրաստել եւ դաստիարակել այն ոգիով, որ անիկա, քաղաքական յարմար պայմաններու մէջ, «ազատ եւ անկախ» Հայաստանի եւ, ամէնէն առաջ, կիլիկիոյ երկրամասը գրաւէ: Ասիկա կը նշանակէ որ դաշնակցութիւնը կ'աշխատի Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ գաղթականութիւնը, ինչպէս անցեալին մէջ ցաճկահայաստանի աշխատաւորութիւնը, գործիք դարձնել արկածախնդրական ծրագիրներու իրագործման համար:» (22 փետրուար):

Ուրիշ գոհար մը.

— «բնականաբար դաշնակցութեան եւ հայ ազգայնականներու մութ գործունէութիւնը, ուղղուած հայ եւ արաբ աշխատաւորութեան շահերուն դէմ, անոնց ձեռքով կազմակերպուած կռիւները, դաւադրութիւնները, սպանութիւնները Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ գաղութի եւ տեղական ժողովուրդներու համերաշխ կենակցութիւնն ու անդորրը խանգարող խռովութիւնները չէին կրնար վրիպիլ արաբ աշխատաւորութեան աչքէն եւ անոր հասարակական կարծիքէն»:

Երկրորդ խմբագրականով, հայ բանուորակա՛ն թերթը աւելի կը նոյնանայ արաբ ազգայնական թերթին հետ, ճիշդ կը գտնէ անոր մեղադրանքը՝ «Հայ ազգայնական քաղաքական հոսանքներու եւ կազմակերպութիւններու եւ անոնցմէ ամենավտանգաւորին՝ Դաշնակցութեան» մասին, եւ կը ճգնի ապացուցանել թէ՝ կա՛յ «առողջ եւ ողջամիտ մաս մը», որ կազմուած է «բացառապէս աշխատաւորական խաւերէն եւ անոնց կազմակերպութիւններէն»: Այդ առողջ մասը «կը խարազանէ հայ ազգայնականութեան վնասակար գործունէութիւնը հանդէպ իրեն եւ տեղական ժողովուրդներու: (24 փետր.):

Եւ այս ուղղութեամբ շարունակելով, աշխատաւորութեան կեղծ մունետիկը կը յորդորէ «աւելի ուժեղ թափով պայքարիլ հայ ազգայնականութեան, անոր ամէն տեսակի եւ գոյնի կազմակերպութիւններու դէմ, աւելի վճռականօրէն ծառանալ այդ կազմակերպութիւններու աղիտաբեր, արկածախնդրական գործունէութեան դէմ եւ մերկացնել զայն:»

Խմբագրականները կրնան շարունակուիլ, բայց ոգին պարզ է այլ եւս,— ապացուցանել թէ միայն ափ մը շոշորթներ, համայնավարութեան հոտլիտներ են, որ կը հասկնան եւ կը յարգեն Լիբանանի և Սուրիոյ տեղական ժողովուրդներուն շահերը, իսկ 150 հազարնոց (մեր գիտցածը 88,000 է) *հայ զանգուածը՝ իր ազգայնական տարրերով՝ կը դաւաճանէ այդ շահերուն:*

Արաբական ամէնէն թթու և թրքաշունչ թերթն ալ՝ աւելի քսու եւ գրգռիչ լեզու չպիտի կրնար գործածել, տեղացիները եկւորներուն դէմ հանելու համար: Այն ալ ճիշտ հիմա, սա ջղագրգիռ օրերուն:

Այլեւս ինչո՞ւ զարմանալ, որ արաբական կարգ մը թերթեր, փորձելով ծանօթացնել հայ քաղաքական հոսանքները, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը ներկայացնէին իբրեւ հակառակ՝ տեղական շահերուն: Նմոյշները տուած ենք արդէն, բայց նորէն յիշենք մէկ-երկու օրինակ.

— «Դաշնակիստ կուսակցութիւնը կը պահանջէ որ տեղացի հայութիւնը տեղական ուղղութեան հակառակ: քալէ» («Էլ Իսթիգլալ», Դամասկոս):

— «Պէյրութի Հայոց Ազգ. Ժողովի դաշնակցական անդամները Սուրիա-Լիբանանի բնիկներուն հակառակ քաղաքականութեան կը հետեւին»: («Ալ Պարք», Պէյրութ):

— «Պէտք է որ Լիբանանի կառավարութիւնը այդ կոմիտէին (դաշնակցական) ձեռքերն ու ոտքերը կոտրէ»: (Սատա-էլ-Շամալ, Տրիպոլիս):

Կը շնորհաւորենք «Երեւան»ը ու բոլոր Երեւանցիները, իրենց այս արդիւնաւէտ աշխատանքին համար, որ կը յիշեցնէ Պոլսոյ հռչակաւոր «Տաճար»ը, իր Հմայեակ Արամեանցներով, Յարութիւն Մկրտիչեաններով, Արշաւիր Եասեաններով եւ Յովասափեան վարդապետներով: Այդ աշխատանքին փառքն է որ կը վայելեն այսօր, իրարու ետեւէ բանտարկել տալով Պէյրութի բոլոր յայտնի Դաշնակցականները, որոնք պատրաստուած էին... Խորհրդային Հայաստանը տապալելու Լիբանանի ծովափէն, կամ առնուազն Կիլիկիան գրաւելու: Այդ աշխատանքին մաս կը կազմէ, խեղճ ու կրակ Տխրունիի սպանութիւնն ալ, որ անկասկած «աժան պրովակատոր»ի մը գործն է, ջուրերը պղտորելու եւ քաղաքական հաշիւներ մաքրելու համար:

Բայց, երկար չեն տեւեր այս օրերը: — Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՉԱՓԱԶԱՆՑՈՒՄ ԵՆ»

«Ասպարէզ»ի խմբագրականէն (1 փետ.).

—«Հայաստանի իշխանաւորներու փնտռածը քաղաքական ընդդիմադրութիւն չէ, այլ ստրկական համակերպութիւն. այդ պատճառով է, որ անոնք չեն սիրել ընդդիմախօսութիւն, այլ ծառայական համակերպութիւն. այդ պատճառով է, որ անոնք կը սոսկան դաշնակցութեան խօսքէն եւ կը հաճոյանան ռամկավարներու անքովանդակ ովսաննաներէն:

Այդ հոգեբանութիւնն էր, որ կրկին եւ կրկին ցոյց տուին «Հօկ»ի ներկայացուցիչ պարոնները, ամէն անգամ որ շարժապատկերներու ցուցադրութեան ժամանակ բերան կը բանային, խօսք ուղղելու ներկաներուն Հայաստանի իրադարձութեանց մասին:

— *«Հայաստանը բարգաւաճում է, հսկայաքայլ զարգանում է, յառաջդիմում է, ուռճանում է»* եւ այլն եւ այլն, *«բայց արտասահմանի որոշ թերթեր մոլորեցնում են ձեզ... չափազանցում են, մի հաւատաք...»:*

Այս խօսքերն էին որ կը կրկնէին անոնք ամէն անգամ թութակներու պէս:

Մենք չենք ուրանար, որ քննադատական վերաբերում ունինք խորհրդային իշխանութեան ամբողջ ուղեգծին դէմ—ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ:

Բայց կը ժխտենք այն ամբաստանութիւնը թէ դաշնակցական թերթեր կը չափազանցեն:

Ի՞նչ բան ենք չափազանցած:

Այն իրողութի՞ւնը թէ Հայաստանի պատմականօրէն, եղագրականօրէն, վիճակագրականօրէն, աշխարհագրականօրէն անբաժանելի մասերը— Ղարաբաղ, Ախալքալաք, Նախիջեւան — մկրատուած են Հայաստանի քաղաքական աշխարհաքարտէսէն:

Այն մի՞ւս իրողութիւնը թէ Հայաստանի մէջ գոյութիւն չունի քաղաքացիական, մարդկային ազատութիւն:

Այն երրո՞րդ իրողութիւնը թէ արտասահմանի ազգային կտակները իրենց անցընելու համար ամէն ջանք թափող կոմունիստ Հայերը առանց բողոքի թոյլ տուած են որ Ռուսաստանի մէջ գտնուող հսկայ ազգային հարստութիւնները գործածուին ի հաշիւ կոմունիսմի տարածման:

Այն չորրո՞րդ իրողութիւնը թէ խորհրդային իշխանութիւնը չի մտահոգուիր ազգահաւաքութեան գործով, ընդհակառակը, Զիչերիններու, կարինեաններու, Եսայեաններու բերնով կ'առաջադրէ հայացրման ծրագրեր:

Այն հինգերո՞րդ իրողութիւնը թէ՝ բոլշեւիկները կ'աղճատեն հայ լեզուն, կ'աղաւաղեն հայ գրականութիւնը, կը սպաննեն հայ մշակոյթը, եւայլն:

Մեզ չեն կրնար մեղադրել թէ կը չափազանցենք այդ իրողութիւնները:»

ԿԵՐԷՆՍԿԻ Լիոնի մէջ ճառ մը խօսեցաւ՝ 1917ի ռուսական յեղափոխութեան մասին:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԻ փոփոխութեան մասին կը խօսուի: Չէմպըլէյն եւ ծովային նախարար Պրիճմէն լորտութեան աստիճան պիտի ստանան եւ դահլիճէն պիտի քաշուին: Լորտ Բըրքընհէտն և պատերազմ. նախարար Իվընս եւս պիտի հրաժարին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պետական նպաստ Պոլսոյ հայ դպրոցներուն

«Ազդարար» կ'իմանայ թէ Թուրքիոյ կրթ. գործավարութիւնը որոշած է կրթական տուրքէն բաժին հանել փոքրամասնութեանց այն վարժարաններուն, որոնք բաց ունին: Որոշումը տրուած է անցեալ ամառ: կարօտ դպրոցներուն ցանկն ալ պատրաստելու համար, պաշտօն յանձնուած էր քննիչի մը, որ հետաքրքրուի դպրոցներու ելմտացոյցներով և տեղեկագրով մը յայտնէ թէ ի՞նչ բացեր կան: Կրթական գործավարութիւնը քննած է տեղեկագիրը եւ անոր եզրակացութեան համաձայն բաշխումի ձեռնարկած:

Հայկական հետեւեալ վարժարանները արդէն ստացած են իրենց յատկացուած տարեկան գումարը.—

Եէնի Գափուի Հայկանուշեան՝ 150 ոսկի, Գալֆաեան որբանոց՝ 200, Ռումէլի Հիսար՝ 150, Մխիթարեան՝ (Սագըզ Աղաճ)՝ 500, Պագըրքէօյ Տատեան՝ 200, Կէտիկ Փաշայի բողոքականներու դպրոցը՝ 300, Գարթալ՝ 150, Գընալը՝ 150, Ֆէրիգիւղ՝ 200, Սամաթիա՝ 150:

Դրամ ստացած են նաեւ հրէական ու յունական վարժարաններ:

Այս գումարները 1927—28 դպրոցական տարուան համար են: Այս տարուան գումարն ալ յետոյ պիտի վճարուի:

Տրոցկի կը պտտի Պոլսոյ փողոցներուն մէջ

*Փըթի Փարիզիէն*ի պոլսոյ թղթակիցը Ղալաթիայէն կը հեռագրէ 24 փետրուար թուականով.—

Երէկ ժամը 20ին պատահմամբ Տրոցկիի հանդիպեցայ՝ Բեռայի Անկախութեան պողոտայի «Լիպրէրի Մոնտիալ» գրատան մէջ, ուր կը գնէր Փիէր Լոթիի «Մտերիմ օրագիր»ը, Հան Րինէրի «Գեղմարդը», Տրիւ-Լարոշէլի «Ժընե՞ւ թէ Մոսկուա»ն եւ Կամօի «Սիրոյ աշխատանքներ»ը: Իրեն ընկերացած էր զաւակը եւ ոստիկաններու հսկողութեան տակ կը գտնուէր: Իր ծրագիրներուն մասին ուղղած հարցումիս պատասխանեց՝ «Դեռ բան չեմ գիտեր»:

Գլուխը «քասքէթ» դրած, ինչպէս իրեն ընկերացողները, առանց մօրուքի, վախկոտ, անվստահ, Տրոցկի շարունակեց իր պտոյտը անտարբեր բազմութեան մէջէն, քաղաքավարօրէն մերժելով ամէն խօսակցութիւն եւ կանգ առնելով ուրիշ գրատուններու ապակիներուն առջեւ:

. Պերլինի «Մոնթակ Մորկըն» թերթը կը գրէ թէ գերման դահլիճին մէջ տարակարծութիւն կը տիրէ Տրոցկին Գերմանիա ընդունելու խնդրին մասին: Վարչապետ Միւլլէր եւ ելմտական նախարար Հիլֆէրտինկ, երկուքն ալ ընկերվարական, այն կարծիքէն են որ եթէ Տրոցկին ընդունելու որոշում տան, կառավարութիւնը վերակազմելու համար եղած բանակցութիւնները ջուրը պիտի իյնան:

Յունաստանէն մեկնող Հայերը կրնան դառնալ

Յունաստանի Ներքին Նախարարութեան մէկ նոր կարգադրութեամբ Յունաստանէն մեկնող հայ գաղթականներու Նանսէնեան անցագիրներուն վրայ, պատկան իշխանութիւնները, առանց մինչեւ իսկ ենթակայի խնդրանքին, երթուդարձի վիզա կուտան, իրաւունք տալով, որպէսզի գաղթականը, ուզած ատենը վերադառնայ Յունաստան:

Ցարդ շատ դժուար եւ յաճախ անկարելի էր այս շնորհը ձեռք բերել եւ գաղթականը կը հեռանար Յունաստանէն, իրաւունք չունենալով անգամ մըն ալ այդ երկիրը վերադառնալու:

Քատրիէ հանըմ եւ հայ բժիշկները

Վերջին թղթաբերով հասած Թուրքերէն թերթերը կը գրեն.— *Քատրիէ հանըմի եւ ընկերներուն քննութեան գործը բոլորովին նոր եւ կարեւոր փուլի մը մէջ մտած է: Լսուած վկաները եկան հաստատելու թէ Քատրիէ հանըմ բոլորովին սխալ յայտարարութիւններ ըրած է իր առաջին հարցաքննութեան ատեն, եւ ծածկած ճշմարտութիւնը: Դատաւոր Հիքմէթ պէյ ձեռք բերած է կարեւոր ցուցմունքներ եւ գործը նոր ուղղութեամբ կը խրացնէ:*

Մասնաւորապէս կարեւոր կը նկատուի Գատըգիւղցի Տոքթ. Արսլեանի ձերբակալութիւնը: Դատական շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ հայ բժիշկը կարեւոր դեր մը կատարած է Քատրիէ հանըմի գործին մէջ:

Իբր վկայ լսուեցան նաեւ Գատըգիւղէն ատամնաբոյժ Տոքթ. Հօշեան, Եգիպտացի Այիշէ հանըմ, հանքատէր Րիֆաթ Պէյ, Ատրպէյճանցի Հասան եւ Մուսթաֆա անուն անձ մը:

Նենց յայտարարութեանց մէջ, վկաները ուշագրաւ կէտեր արձագանքեցին: Այսպէսով, դատաւոր Հիքմէթ պէյ հետզհետէ մինչեւ կ'ունենայ հաստատելու թէ Քատրիէ հանըմ ամբողջովին աղաւթիւրելով պատմած է դէպքերը: Քննութիւնները բաւական զարգացած են արդէն: Լսուած են բազմաթիւ վկաներ, որոնց մէջ կը գտնուին հանգստեան կոչուած զնդապետ Սէլահէտին, նախկին դատական խորհրդական Բէնան Էօմէր եւ փոխնակութեան գործերու պաշտօնեայ Լութֆի Արիֆ պէյեր, նախկին եպարքոս Իզզէթ փաշայի թիկնապահ Նաճի Ալիպէյի կինը՝ իշխանուհի Վիճտան եւ եգիպտացի իշխանուհի Նիյմէթ հանըմները: Իշխանուհի Վիճտան հանըմի հետ ինքնաշարժին մէջ տեսնուած է ամուսնին քեռայրը՝ Սալահ Ճիհօզ պէյ, երբ հարցաքննութեան վայրը կուգար:

Վագըթ» կը գրէ թէ հարցաքննուած են նաեւ Պոլսոյ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ...

ԵՐԱՄԸ

(Մարսիլիոյ քարափը գտանք տետրակ մը ինքնագիր քերթուածներ: Զանոնք Պ. Թէքէեանի վերադարձնելէ առաջ, օգտակար դատեցինք ընդօրինակել հետեւեալ կտորը որ մէկ variante*ը կը թուի ըլլալ իր նոյնքան համբաւաւոր քերթուածին, «Կարաւանը»: Սինակին անյարմարութիւնը կը ստիպէ արձակ ընդօրինակութիւն մը:)*

Երամը յարութիւն կ'առնէ դաշտին ծայրը, հոն... հեռուն հորիզոնին վրայ: Սրտատրոփ կը սպասեմ խոզերու շքախումբին որ ահա կը մեծնայ, կը հսկայանայ, կը շատնայ... ծովածաւալ բանակի մը զինուորներուն պէս, խելագար ալեկոծութեամբ մը:

Իրենց մորթը՝ վարդագոյն ու ողորկ... կը փայլի լուսաճաճանչ արեւին տակ: Այդ վարդագոյնը իմ մէջս կը ստեղծէ հեռաւոր երազներու տեսիլը, խօլ մարմնեղգութեան մը քմահաճ պարը:

Արեւը հիմա պիտի անհետանայ հսկայատիպ ծխնելոյզին ետեւ:

Անձկութեամբ կ'ունկնդրեմ խոզերու մեղեդիին որ անզուսպ հանճարի մը հրաբխային ժայթքումին նման կը պայթի, կը տարածուի դէպի երկնակամարը: Կը սպասեմ ծերերու, մանուկներու, երիտասարդ հարսներու եւ փեսաներու, մանկիկներու, ծծկեր երախաներու, քառասուն տարեկաններու, յիսուն տարեկաններու... եւայլն. ճիչերուն, որոնք նոյնպէս պիտի բարձրանան երեկոյին վեհութեան մէջ, զայն դիւթելու, գոլորշիացնելու համար:

Հրաշալի՛ յարութիւն:

Բայց ահա իմ աչքերս կը մթագնին, սեւ կէտեր կը տարածուին անոնց ճերմակին վրայ, աղի ջուրէ մարգարիտներ, մեղեսիկներ ու արեւակներ թաւալգլոր կը խուժեն երկրիս կեդրոնը, հպելով կրակ այտերուս, ցնցելով ամբողջ կազմս ու ակնոցիս ստիպելով քիթէս վար իջնել...:

Կ'արտասուեմ:

Զի երեկոյեան այս հրաշագեղ համբարձման պահուն կը յիշեմ... կը յիշեմ որ կէս-գիշերներս արշալոյսէ զուրկ են:

Գնաց անդարձ... ողորկ ու վարդագոյն, Աղեքսանդրիոյ քարափէն...:

Հրաշագո՛ւրկ պասէք...

Վ. Թէքէեան

վ. ճ. ը. եդ. բէովտացի

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— *Արհեստակցական միութեանց կեդրոնական կոմիտէն զաղտնի շրջաբերական մը ուղղեց բոլոր սէնտիկաներուն, հրաւիրելով զանոնք որ նոր անդամներ գտնեն՝ զինուորական վարժարանի դասընթացքներուն հետեւելու համար: Շրջաբերականը կ'աւելցնէ թէ այսուհետեւ զինուորական վարժարանի ուսանողները պէտք է որ քաղաքական լաւ կրթութիւն ստանան: Ուսանողներէն 100էն 70ը պիտի առնուին աղքատ գիւղացիներու մէջէն: Զինուորական դասեր պիտի տրուին նաեւ երկրորդական վարժարաններու ուսանողներուն, որոնք նշանառութեան դասընթացքներու պիտի հետեւին եւ ամէն օր մարզանք պիտի կատարեն:*

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽ ԳԱՆՁԱՐԿՂԻ ՆՈՐ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Փետրուար 18ին հրապարակ հանուեցան եւ նոյն օրն իսկ ամբողջովին ստորագրուեցան Անկախ գանձարկղի հրապարակ հանած 100ին 4 1/2 նոր պարտաթուղթերը:

«Յառաջ»ի ընթերցողները իտեն արդէն թէ այս Անկախ գանձի վարչութիւնը հաստատուեցաւ փուանքարէի պաշտօնի անցնելու ժամանակ եւ անոր յատկացուեցան զանազան տուրքեր, որոնց գլխաւորն է ծխախոտի մենաշնորհը:

Անկախ գանձարկղի վարչութեան պարտականութիւնն է վճարել Ազգային Պաշտպանութեան գանձատոմսերն ու կարճ պայմանաժամով պետական պարտամուրհակները:

Առ հասարակ պետական փոխառութիւններ հրապարակ կը հանուին որոշ նպատակով մը, օրինակ՝ բարձր տոկոսով կնքուած փոխառութեան մը սակը զեղչել, կամ պարտքի որոշ մաս մը վճարել եւ կամ կարճ պայմանաժամով փոխառութեանց երկար վճարօրեր սահմանել:

Փետրուար 18ին հրապարակ հանուած պարտաթուղթերը սահմանուած են այս երեք նպատակները միահաղոյն իրագործելու:

Այժմ կան մօտ 35 միլիառի Ազգային Պաշտպանութեան գանձատոմսեր, առ առաւելն երկու տարուան պայմանաժամով: Ահաւոր գումար մըն է այս, համեմատելով շատ մօտալուտ վճարօրերու հետ, բայց հանրային վստահութիւնը մեծ է պետական կազմին վրայ եւ ոչ ոք կը խորհի թէ պահանջատէրերը կրնան նորոգման համար անհաշտութիւն ցոյց տալ, եթէ քաղաքական պայմանները նոյնը մնան: Պետական հեռատեսութիւնը կը պահանջէ սակայն, պատրաստ գտնուիլ ամէն հաւանականութեանց հանդէպ եւ գոնէ 6-7 միլիառ տրամադրելի ունենալ: Փոխառութեան պայմանն էր անպատճառ Ազգային Պաշտպանութեան գանձատոմսեր ներկայացնել այդ փոխառութեան համար եւ ինչպէս ըսինք վերը, նոյն օրն իսկ ներկայացուեցան այդ վեց միլիառի գանձատոմսերը:

Այժմ փոխառութիւնը բաց է մինչեւ 30 մարտ միայն 1926ին եւ 1927ին հրապարակ հանուած եւ հարիւրին 6 եւ 7 պարտաթուղթեր ունեցողներուն համար:

Այս հարիւրին 6 եւ 7 տոկոսաբեր թուղթերուն իսկապէս հարիւրին 8ուկէս կը վճարուէր, որովհետեւ 100 ֆրանք պարգեւ մը կայ իւրաքանչիւր 500 ֆր. արժեթուղթի եւ այս պատճառաւ էր որ այդ 500 ֆրանքնոց թուղթերն այժմ կ'արժեն արդէն 620 ֆրանք:

Պէտք չէ կարծել թէ նախապէս հարիւրին 7ով հրապարակ հանուած պարտամուրհակները բռնութեամբ կը փոխուին այժմ: Ոչ: Արդէն 1926ին Անկախ գանձի վարչութիւնը կանխատեսած էր տոկոսներու անկման պարագան եւ իրեն վերապահած էր ուեւէ ժամու այդ պարտամուրհակները որոշ գինով մը ետ պահանջելու իրաւունքը եւ այդ իրաւունքն է որ կ'օգտագործէ այժմ:

Այժմեան տոկոսի սակն ալ շատ հրապուրիչ է, բաղդատելով օրուան գինին հետ, որովհետեւ թէեւ հարիւրին 4ուկէս է միայն, բայց 100 ֆրանքնոցը 93ուկէս ֆրանքի հրապարակ հանուած է եւ կտրոնն ալ հարիւրին 25 տուրքէն զերծ կացուցուելով, իրական տոկոսը կը բարձրանայ հարիւրին 6ի:

Այս փոխառութեան երրորդ նպատակն է վճարել մաս մը հանրային պարտքէն: Անոնք որ չեն ուզեր Անկախ գանձի վարչութեան 1926ի պարտամուրհակները նոր արժեթուղթով փոխարինել, պիտի ստանան իրենց պահանջի ամբողջ գումարը: Այդ պարտքը ամբողջ արդէն 3 միլիառի մօտ գումար մըն է, որու կէսը մեծ դրամատուններու ձեռքն է, եւ անոնք սիրով պիտի ընդունին պետական վարչութեան առաջարկը, իսկ մնացեալ մէկուկէս միլիառը հաւանաբար ամբողջովին պիտի վճարուի:

Այս փոխառութեան գլխաւոր յաջողութիւնը նոր եւ բացայայտ ապացոյց մըն է հանրային վարկի հաստատութեան: Երեք չորս տարուան կարճ շրջանի մը մէջ, 8ուկէս տոկոսի սակը կարելի եղաւ 6 առ հարիւրի զեղչել, ինչ որ հսկայական գումարի խնայողութիւն կը նշանակէ խոշոր տալիքներու համար եւ հեռու չէ ժամանակը երբ կարելի պիտի ըլլայ հաւանաբար մինչեւ հարիւրին 5ի կամ 4ուկէսի զեղչել աստիճանական հանգրուաններով: Ֆրանսայի պետական արժեթուղթերն այժմ արդէն գլխաւոր յառաջապահներն են սակարանին եւ անոնց քանի մը կէտ բարձրացումը ու անկումը մեծապէս կ'ազդեն ընդհանուր գիներուն վրայ:

Ինչ որ որոշ նշանակութիւն կուտայ նաեւ այս փոխառութեան, խորհրդարանի չէզոքացումն է Անկախ գանձարկղի որոշումներէն:

Հանրային վարկին հետ սերտօրէն կապուած կարեւոր գործառնութիւններ տեղի կ'ունենան առանց Երեսփ. ժողովի մասնակցութեան: Խորհրդարանը հրաժարած է իր իրաւունքներէն յօգուտ Անկախ գանձարկղի վարչութեան եւ առայժմ բողոքներ չկան:

Միայն ծայրայեղ տարրերն են որ, ինչպէս միշտ, այժմ ալ կը տրտնջան, բայց անոնց տրտունջներու փոխարէն կայ ընդհանուր բարգաւաճումը, որուն ամէն առեւտրական տեղեակ է եւ գիտակից: Յաճախ առիթ ունեցած ենք ըսելու թէ եթէ կայ շրջանակ մը որ պէտք է անկախ ըլլայ խորհրդարանական կամ կուսակցական մրցակցութիւններէն եւ ազդեցութիւններէն, այդ ալ ելմտական ասպարէզն է եւ շատ մը լուրջ խորհողներ յաճախ առաջարկած են ելմտական նախարարի անկախութիւնը, ինչպէս Անգլիոյ մէջ:

Դժբախտաբար երկրի մը քաղաքական դիրքը մեծապէս կախում ունի իր ելմտական վիճակէն եւ այս է գլխաւոր պատճառը, որ ելմտական նախարարը գրեթէ ամէն երկիրներու մէջ անդամ է դահլիճին: Այս կախումն այնչափ իրական է, որ ելմտապէս ուրիշ պետութիւններու ստորադասուած երկիր մը իսկական անկախութիւն չի վայելեր եւ ձայնը անլսելի կը մնայ միջազգային խորհրդակցութեանց մէջ:

Ինչ որ իրական է անհատական կեանքի մէջ, իրական է նաեւ պետութեան համար: Պարտապան մը կամ ստորադաս մը չի կրնար ունենալ այն ազատութիւնը, որ ունի անկախ անհատ մը իր գաղափարները պաշտպանելու համար:

Այսօր արդէն Ֆրանսայի ձայնը մեծ կշիռ ունի միջազգային կեանքին մէջ եւ այդ դիրքը գրաւած է միայն իր ելմտական բարւոք կացութեան շնորհիւ:

Մ. Տ.

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՅԱՒՈՐ ԱՂԷՏԸ

Թոքախտի ախտանշանները, անոր զանազան արտայայտութիւնները եւ մեր կազմուածքի այլ եւ այլ մասերուն վրայ անոր տեղաւորումները ճանչնալէն յետոյ, ուսումնասիրենք այսօր անոր ծագումին եւ ծաւալումին նպաստաւոր հող պատրաստող շարժառիթները, վարակումի պատճառները եւ վերջապէս այդ ահաւոր չարիքէն ազատ մնալու միջոցները:

Թոքախտի փոխանցումի միակ ազդակն է Քոխի մանրէն, որ անհամար թուով կը վխտայ թոքախտաւորի թուքին եւ առաւելապէս խուխին մէջ: Ասոնք չորնալով կը վերածուին փոշիի. փոշին կը տարածուի օդին մէջ եւ զայս շնչող անձերը եթէ երբեք կորսուած են իրենց քթին, ցնցուղներուն եւ թոքերուն մէջ անոր դէմ կռուելու եւ զայն ջնջելու միջոցները եւ եթէ անոր աճումին նպաստաւոր հող մը պատրաստ ունին, կը տեղաւորուի, կը սկսի աճիլ եւ թոքերու վրայ իր աւերները գործել: Ահա թոքախտը կազմուած է: Ասոր համար է որ պէտք է զգուշանալ թոքախտաւորի խուխէն, ինչպէս կրակի կայծէն որ կրնայ հրդեհել անհոգին ամբողջ տունը:

Մարդիկ թոքախտաւոր չեն ծնիր, եթէ նոյնիսկ թոքախտաւոր մօր մը կամ հօր մը զաւակը եղած ըլլան: Թոքախտին ժառանգականութիւնը անվերապահ չընդունուիր այսօր, մարդկային կազմուածքը հիանալի միջոցներով վարակումէ կը պաշտպանէ սաղմը թոքախտաւոր մօրը արգանդին մէջ: Սակայն եթէ մանուկը թոքախտաւոր չի ծնիր թոքախտըլընդունելու յարմարութիւններով օժտուած կը ծնի եւ ծնելէն յետոյ շուտով կը վարակուի մօրը սխտէն, եթէ չփութան զինք այդ մթնոլորտէն հեռացնել եւ կամ չգործածեն ազդու միակ միջոցը որ նորածինը կը պաշտպանէ թոքախտի վարակումէ: Այս փրկարար միջոցն է՝ ծնելուն պէս երախային կաթին մէջ խառնել Տոքթօր Քալմէթի պատուաստը՝ որ Ֆրանսայի մէջ Փասթէօռեան հաստատութենէն ձրիաբար կը տրուի ամէն դիմողներու եւ որու բարերար ազդեցութեան տակ նորածինը կրնայ վարակումէ այլեւս անվախ ապրիլ իր հիւանդ մօր քով եւ նոյնիսկ անոր խնամքներուն տակ:

Թոքախտը աւելի յաճախադէպ է մանկական եւ աւելի եւ երիտասարդական տարիքի մէջ քան յառաջացած տարիքի մէջ: Սակայն պէտք է գիտնալ որ տարեւոր եւ ալեւոր անձեր իսկ կրնան վարակուիլ:

Կատարեալ արբունքէ, աւելի ճիշդ խօսելու համար 20 տարեկանէն վար կնքուած կանխահաս ամուսնութիւնները եւ անոր հետեւող սեռական յաճախակի յարաբերութիւնները, ծննդաբերութիւնները եւ մանաւանդ վիժումները թոքախտի ճարակումի նպաստաւոր հող կը պատրաստեն:

Թոքախտի ծագումի եւ ծաւալումի աւելի ենթակայ արհեստաւորներուն մէջ պէտք է յիշել հագագործները, ածխի աշխատաւորները, տպարանի եւ այլ սահմանափակ, ապականած եւ փոշոտ մթնոլորտներու մէջ աշխատող գործաւորները եւ նաեւանդ լուացարարուհիները:

Թոքախտի ենթակայ կը ցուցանեն ռունգներու ետեւ եւ կամ կոկորդին մէջ աճող մսաբոյսերը (végétation) որոնք կ'արգիլեն ազատ շնչառութիւնը, կը նուազեցնեն բաւականաչափ օդի մուտքը թոքերու մէջ եւ կը սահմանափակեն անոր ծաւալականութիւնը եւ աճումը:

Միքրոպային հիւանդութիւններու շարքին մէջ մասնաւորապէս կրիփը, ժանտատենդը թոքատապը շարփատապը (pleurésie), մանաւանդ, շաքարախտը եւ այլ նիքին ամէն քրոնիկ թունաւորումները կը նպաստաւորեն թոքախտի ծագման:

Արտաքին թունաւորումներու մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ ալքոլամոլութիւնը:

Թոքախտի ծագումին եւ ծաւալումին նպաստաւոր հող կը պատրաստեն ֆիզիքական մաշող աշխատանքները, չափազանցեալ սեռային յարաբերութեան հեշտանքը, իսկ ջլաթափութիւնը (dépression nerveuse) կ'ազդէ, խանգարելով ախորժակը եւ բաւականաչափ սննդառութիւնը եւ իբր հետեւանք՝ պակսեցնելով մարդուն կենսական ուժը, որուն պէտք ունի յաջողութեամբ կռուելու համար կազմուածքին վրայ խուժող մնասակար եւ եկամուտ տարրերու դէմ:

Մարդիկ կրնան վարակուիլ թոքախտաւոր կենդանիներէ: Թոքախտը յաճախադէպ է ընտանի կենդանիներու՝ շուներու, կատուներու, կապիկներու, թռչուններու մէջ. պէտք է առհասարակ զգուշանալ հազացող կենդանիներէ:

Թոքախտէ վարակումի պատճառ տուող սնունդներու մէջ՝ առաջին տեղը պէտք է դասել կաթը, որովհետեւ շատ բացառիկ երեւոյթ չէ հանդիպիլ կաթնտու կովերու, որոնց ծիծերը խոցուած են Քոխի մանրէներով: Ասկէ զատ կաթը խարդախողներ պակաս չեն: Վնասակար հետեւանքներէ խուսափելու ամէնէն պարզ եւ գործնական միջոցն է կաթը եռացնել հինգ վայրկեան՝ ձմեռը, իսկ 20 վայրկեան՝ ամառը:

Այս կարգի սնունդներու մէջ պէտք է նշանակել թոքախտաւոր կենդանիներու միսը, մասնաւորապէս կովին, հորթին եւ խոզին միսը: Խոհեմութիւն է միսը լաւ եփել այն երկիրներու մէջ մանաւանդ, ուր սպանդարան տարուող կենդանիներու վրայ անասնաբուժի խղճամիտ քննութիւնը եւ մորթուելու արտօնութիւնը պարտադրուած չէ Հանրային Առողջապահական վարչութեան կողմէ:

Թոքախտի փոխանցման միջոցներ են նաեւ ճանճերը: Պէտք է զգուշանալ անոնցմէ եւ անխնայ ջնջել զանոնք, եւ պահպանել ամէն սնունդ, մանաւանդ կաթը անոնց հպումէն, որովհետեւ կրնան բերել զետեղել կերակուրի վրայ, ինչպէս փոխանցիկ ամէն հիւանդութիւններու նոյնպէս Քոխի մանրէներ:

Պէտք չէ նաեւ ո՛եւ է վէրք մարմնին վրայ բաց թողուլ, այլ խնամով փաթաթել եւ պահպանել կասկածելի տարրերու հաղորդակցութենէն:

ՏՈՔԹ. Բ. ՈՍԿԻ

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Նիւ Եորքի մէջ ուսուցչուհի մը կայ, որուն մօտ խօսիլ կը սորվին թութակները:

** Լոնտոնի մօտ, Էպլինկ քաղաքին մէջ կան 114 քրիքեթի, 242 ոտնագնդակի եւ 139 թէնիսի հրապարակներ:

** Առաջին Օփերան Փարիզի մէջ ներկայացուած է 1600ին, իշխանի մը հարսնիքին առիթով:

** Չինաստանի մէջ քրիստոնէութիւնը 7րդ դարէն ի վեր միայն կայ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

1918, նոյեմբերի վերջին օրերը:

Արցունքներու եւ արեան հեղեղներու յաջորդող խոլ ուրախութեան այդ առաջին օրերուն, Պոլսոյ մէջ, քանի մը երիտասարդներ — թերեւս անգիտակից այն մեծ դերին որուն սահմանուած էր ան, լոյս աշխարհ կը հանէին կազմակերպութիւն մը, Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը:

Նոր չէր գաղափարը: Մեծ սպանդէն ամիսներ առաջ, Շաւարշ Քրիսեան, հայ մարմնակրթութեան տարաբախտ ռահվիրան, իր «Մարմնամարզ»ին մէջ սերմերը ցաներ էր արդէն այս կազմակերպութեան: Եւ ահա, հազիւ ազատածարհաւիրքի օրերէն, կարծես վրէժը լուծելու համար իրենց մեծ վարպետին, Քրիսեանի աշակերտները, Ճիզմէճեաններ եւ Շահինեաններ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը ստեղծէին:

Ի՞նչ է նպատակը Հ. Մ. Ը. Մ.ին:— Տալ ցեղին զաւակներուն ֆիզիքական առողջ դաստիարակութիւն մը:

Այնպիսի պահու մը՝ երբ ջարդէն հազիւ ճողոպրած, տարիներով անապատներու մէջ թափառած ու իրենց դժբախտ մանկութեան օրերը թունաւորած ու հիւծած որբերու եւ որբուհիներու անվերջ շարքեր կը հասնէին Պոլիս, կարելի է երեւակայել այն մեծ գործը որուն սահմանուած էր Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը:

Ունէ՞ր նիւթական միջոցներ հասնելու համար իր նպատակին: — Ոչ անշուշտ: Ո՞ր հայ ձեռնարկն է որ ունեցած ըլլայ այդպիսի միջոցներ: Բարեբախտաբար սկզբնական օրերուն իր գլուխը գտնուեցան այնպիսի վարիչներ, որոնք առանց տեղի տալու որ եւ է դժուարութեան առջեւ, աշխատեցան, աշխատեցան անդուլ:

Քիչ ժամանակուան մէջ, ամէն թաղ ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի իր մասնաճիւղը. Որբանոցներէն շատեր՝ նմանապէս: Մարդ իրապէս արդար հպարտութեամբ կը լեցուէր, երբ կը տեսնէր կարգապահ շարքերը հայ արիներուն՝ որոնք երբեմն ոտքերը բոպիկ եւ անապատներու մէջ անտէր ու անտուն, այսօր Պոլսոյ փողոցները ու շրջակայ գիւղերը կը լեցնէին իրենց մանկական զուարթ ձայներով:

Երկար չտեւեց սակայն Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս բարգաւաճ շրջանը: Ե՞րբ է եղեր արդէն որ հայ իրականութիւնը շրջապատուած չըլլայ մութ ամպերով: Եւ մինչ այդ ամպերը կուգային ահա անգամ մըն ալ իրենց կարկուտն ու շանթը տեղացնել դժբախտ ժողովրդեան գլխուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ կը ստիպուէր դադրեցնել իր գործունէութիւնը Պոլսոյ մէջ:

Չէր մեռած սակայն շարժումը անվերադարձ կերպով: Իր բունէն խլուած թափառական երիտասարդութիւնը անգամ մը որ կրցաւ գտնել իր ոտքին տակ հաստատուն եւ ապահով հող մը, իր առաջին գործերէն մէկն եղաւ վերականգնել Հ. Մ. Ը. Մ.ը:

Յունաստանի, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Սուրիոյ, Ֆրանսայի եւ մինչեւ հեռաւոր Արժանթինի ու Ուրուկուէյի ափերուն վրայ այսօր կ'ապրին Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղեր եւ կը գործեն իրենց կրցած չափով: Ասոնցմէ ամէնէն աւելի լուրջ կազմակերպուած շրջանը կը կազմեն Պալքաններու մէջ գործող խումբերը:

* * *

Իսկ Ֆրանսա՞ն:

Քիչ մը մռայլ է պատկերը հոս: Մօտ 50 հազար հայութեան մը մէջ, ուր պակաս չեն կարող ուժեր, կրնար աւելի լուրջ կազմակերպութեան մը խարիսխը նետուած ըլլալ մինչեւ հիմա:

Այո՛, եղան պահեր ուր Ֆրանսայի մէջ ալ հայ մարզիկները ունեցան փայլուն շրջաններ որոնք լոյս կուտային աւելի փարար ապագայի մը:

Ի՞նչ կը տեսնենք այսօր, վարդագոյն վիճակ մը, ինչ ցոյց կուտայի անցեալ օր ըսեր թէ Ֆրանսայի մէջ երիտասարդը չխրխեր մարմնակրթանքը, եւ չի քրքրուիր անով: Ո՛չ: ըլլի չէ արդէն, երբ իր կը տեսնէ Ֆրանսացին սերտօրէն կապուած Միշտ մինւնոյն հետաքր թիւնն է որ կը սնուցանէ տղան այս օգտակար շարժ հանդէպ: Բայց կը թուի թէ խառնելու փափաքը իր թմրած վիճակ մը ունի պահուս, եւ մաւաւանդ ան եւս չի հասկնար Հ. Մ. Ը. ամբողջ նպատակը խտացնող երկու բառերուն բովանդակ մաստը,

— Բարձրացի՛ր, բարձրացո

Ինչո՞ւ այս վիճակը...

Խումբերը չեն որ կը պակ մեզի: Ունինք նոյնիսկ պէտ դաժէն աւելի թիւով: Կան գործեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի մա ճիւղ անուան տակ, իսկ ո ներ որոնք դաշտ կ'իջնեն զա զան ու զարմանազան անու ով: Ըսեմ նաեւ որ այս վեր ները տեսակ մը խորթ աչք կը դիտեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի ան կրող խումբերը եւ փոխա աբար: Թէ ինչո՞ւ այս առ թիւնը, կ'անդրադառնամ մասին:

Պէտք է խոստովանիլ թէ բոլոր այս խումբերը, անունով ալ ըլլան, շատ բացառութեամբ, հեռու են հացնելէ ներկայ պահանջ էն. Ամէնքն ալ մարմնակրթ ըսելով կը հասկնան ընդհա պէս միայն ֆութպոլի խաղը իրենց միակ նպատակն է թել ու յաղթել: Յաղթելը բան է անշուշտ. պէտք է անոր միշտ. սակայն պէտք նաեւ մոռնալ թէ կազմ խումբին միակ նպատակը չէ, այլ ազնէ դուրս ուրիշ աւելի բարձր տակ մը, այն է՝ մարզել ները, թոքերն ու սիրտը, նալու համար չարքաշ ողջ մարմին մը: Ֆութպոլը կուտայ յաճախ այ գինքը, բայց անոր հետ է կատարել նաեւ ուրիշ զանքներ, ինչպէս «աթլ խաղեր, շուետական մա եւ այլն:

Մեր տղոցմէն շատ գիտեն այս պարզ բաները աւելի քիչեր են որ կը գ րեն զանոնք: Եթէ չեն գ յանցանքը իրենցը չէ ան Ցրուած աղքին անդին, յաճախ ոչ մէկն ունին իրենց ցոյց տալու համար իրենց բան: Անոնք որ պիտի կր վարիչի այս դերը ստա կ'երթան շատ անգամ զօ օտար խումբեր, կամ կը այս ու այն պատճառաւ ուած իրենց պատեանն տակ: Եւ արդիւնքը այն կ որ առաջին անյաջողութի կը բաւէ արդէն նիւթական ուար պայմաններու տակ բող մեր խումբերուն մա հարուած մը տալու, եւ վերջ եթէ անոնք բոլորով չկորսուին, կը մնան երկար մանակ իբրեւ մէկ մէկ խո լակներ ու իրենց գոյութ կը քաշքշեն:

Արդէն միայն մարզ գետնի վրայ տեղի ունեցա յաջողութիւնները չեն որ մարզական շարքերուն մէջ խրամատներ կը փորեն: գտնուած է այս կարգի թիւններու մէջ, գիտէ թէ սեն հաշիւներ, կուսակց մութ ու խրթին խաղեր քայքայիչ դերը կը կատա

Աւելցուցէ՛ք այս բոլոր երբեմն շուկայիկ ճղճիմ ներ, յարուցուած այս կամ զացողին կողմէ, եւ այն նակ չեմ կարծեր որ հարցնէք թէ ինչո՞ւ մեր զիկները եւ մանաւանդ մեր զական խումբերը չեն յ գիմեր:

Վ.

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Ա. Ահարոնեանի յոբելեանական կեդրոնական յանձնաժողովը կը հրատարակէ հետեւեալ կոչը.—

«Այս տարի կը լրանայ Աւետիս Ահարոնեանի գրական գործունէութեան քառասնամեակը։

Ահարոնեանի գործը մաս կը կազմէ այսօր մեր ազգային ստացուածքին, եւ, իբր մեր սերունդին ժառանգութիւնը, սրբազան աւանդի մը պէս պիտի անցնի մեզմէ ետքը եկողներուն։

Ինչպէս ազգային բանաստեղծն է ան, բառին լայն առումով, եւ իր բոլոր հոգւովը եւ սրտովը ապրած է այն բոլոր դրամները, որոնք մեր ցեղին համար եղան այս վերջին յիսնամեակին։ Մեր Ցաւը երգած է իր եղերական բազմադիմի պէսպիսութեանը մէջ, ու, անոր քով, մեր Յոյսին սլացքը առաջնորդած է դէպի այն իտէալները որոնց մեր ցեղը կը ձգտի դարերէ ի վեր, անսասան հաւատքով։ Տառապանքէն դէպի Ազատութեան ճամբան, հին օրերու մարգարէի մը պէս, իր կոչերը եւ կարեկցութիւնը աղաղակած է բարձրագոչ, եւ իրեն ակնապիշ բազմութիւնները ուղղած է դէպի Աւետեաց երկիրը։

Գուտ մ' կաթէն մինչեւ իմ փիրքը, մեր ցեղին վերջին կէսդարու կեանքն է որ կը խտանայ իր գործին մէջ։ Իբր վիպագիր, թատերգակ, բանաստեղծ, ընկերաբան, հրապարակագիր եւ հռետոր, մեր կեանքին բոլոր արտայայտութիւնները արձագանգ գտած են իր էջ, ու ինք զանոնք Հայութեան փոխանցած է իր խոր զգացումին մէջէն։

Բնական էր որ Հայութիւնը պարտականութիւն զգար, այս քառասնամեակին առթիւ, իր սիրոյ եւ յարգանքի հարկը մատուցանելու հայ Ցաւին ու Յոյսին մեծ երգիչին։ Ուստի որոշուած է, ընդառաջ երթալով ամէն կողմէ յայտնուած միահամուռ փափաքին, յառաջիկայ աշնան մեծ հանդիսութեամբ մը տօնել այս տարեդարձը Փարիզի մէջ, եւ հրաւէր կարդալ ամէն հայ խմբաւորումներու, աշխարհի ո՛ր կողմն ալ որ ըլլան, իրենց կարգին հանդէսներ սարքելու՝ այս գրական քառասնամեայ գործունէութիւնը փառաբանելու համար։

Յոբելեանի Կեդրոնական Յանձնաժողովիս դիտաւորութիւնն է այս առիթը օգտագործել՝ հրատարակելու համար Ահարոնեանի եթէ ոչ բոլոր երկերը, գոնէ կարեւորագոյնները, որոնք այժմ սպառած են, եւ միանգամայն, ստեղծել Գրական Հիմնադրամ մը, որուն հասոյթը ծառայէ հայ գրականութեան մեծ վաստակաւորներուն կենսաթոշակ մը կամ կենսաթոշակներ հաստատելու, սկսելով Ահարոնեանէ։ Ուրիշ խօսքով, Կեդրոնական Յանձնաժողովիս ցանկութիւնն է որ Ահարոնեանի յոբելեանը մշտնջենապէս ծառայէ Հայ Գրականութեան, եւ Յանձնաժողովը կոչ կ'ուղղէ ընդհանուր Հայութեան որպէսզի կարենայ արժանաւորապէս իրագործել իր այս առաջադրութիւնը։»

Յ. Գ.— Յոբելեանական կեդր. յանձնաժողովը իր մէջէն ընտրած է գործադիր մարմին մը հետեւեալ կերպով կազմուած. փրոֆ. Ն. Ադոնց, նախագահ, Պ. Պ. Լեւոն Բաշալեան, փոխ-նագահ, Արմենակ Համբարձումեան, գանձապահ, Արտաւազդ Հանըմեան, քարտուղար, եւ փրոֆ. Կ. Աղաջանեան, Արշակ Խան Գորոյեան, Ալ. Խատիսեան, Արշակ Ջամալեան եւ Աստ. Վաչեան։

Բոլոր գրութիւնները ուղղել նախագահ փրոֆ. Ն. Ադոնցի անունին, հետեւեալ հասցէով՝

Prof. N. ADONTZ
71, Av. Kléber, Paris (16.)

Իսկ դրամական բոլոր առաքումները ուղղել գանձապահ Պ. Արմենակ Համբարձումեանի անունին, հետեւեալ հասցէով՝

M. ARM. HAMPARTZOUMIAN
53, Faubourg Montmartre
Paris (9.)

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ԵՒ ԱՐՏԱԳԱՂԹԸ

Ջայն մը, վերջապէս։ Շաբաթ օր Բարեգործականի գրասենեակէն ստացանք շաբաթական զեկոյց մը (22 փետր.), որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Կեդր. Վարչ. Ժողովը իր վերջին նիստին մէջ զբաղեցաւ Միութեան Սելանիկի Տեղ. Մասնաժողովին տեղեկագրով եւ անոր կցուած յանուն 1519 գաղթականներու ստորագրած խնդրագրով մը, որոնց պարունակութենէն յայտնի կ'ըլլայ թէ, քաղաքին Պիթ Պազար եւ Լահանա Պազար կոչուած թաղերուն մէջ, որ հրկիզուած պարապ գետիններ են, կառավարութիւնը հաստատած էր հայ եւ յոյն գաղթականներ, որ հիւղակներ շինած են եւ իրենց արհեստներով կը պարապին (մեծ մասամբ կօշկակար)։ Արդ, կառավարութիւնը, քանիցս ազդարարութիւններ ընելէ վերջ, այս անգամ վճռականօրէն որոշած ըլլալով աճուրդով վաճառել այդ գետինները, վերջին պայմանաժամ մը տուած է, որպէսզի հիւղակները փլցուին եւ գաղթականները ուրիշ տեղ մը երթան։ Ծարահատ, եւ մանաւանդ կասկածելի միջնորդներու խոստումներէն շլացած, այդ գաղթականները (444 ընտանիք) որոշած են Հարաւ. Ամերիկա մեկնիլ, եւ ճանապարհածախսի համար դիմած են Միութեան։ Մասնաժողովի ատենապետ Տոքթ. Արսլանեանի յորդորները ապարդիւն մնացած են։

Միութիւնը այդպիսի արտագաղթ մը երբեք չկարենալով քաջալերել, Կեդր. Ժողովը որոշեց դիմումներ կատարել Աթէնքի կառավարութեան մօտ, խնդրելով կամ պայմանաժամ մը եւս շնորհել այդ գաղթականներուն եւ կամ հնարաւորութիւն ընծայել անոնց որ ուրիշ տեղ մը հաստատուին, մինչեւ որ կարելի ըլլայ զիրենք փոխադրել Հայաստան։ Դիմում պիտի կատարուի նաեւ Հայաստանի կառավարութեան, խնդրելով որ ստիպողականութիւն եւ նախապատուութիւն տրուի ատոնց ներգաղթին, օգտագործելով Միութեան կողմէ վերջին անգամ տրամադրուած 12,000 ոսկիին մնացորդը, ինչպէս եւ Ժընէվ՝ Գաղթ. Բարձր Գոմիսէրութեան, որպէսզի տեղաւորման հիմնադրամներէն մաս մը յատկացուի Սելանիկի այդ շուարած գաղթականներուն։

*** Կեդր. Վարչ. Ժողովը վաւերացուց ներկայ տարուան պիւտճէն, ուր նախատեսուած է 60,450 անգլ. ոսկիի ընդհանուր հասոյթ մը, բացի Նուպարաշէնի հանգանակութենէն։

Ըստ նախատեսութեանց, Միութիւնը դժբախտաբար ի վիճակի պիտի չըլլայ նոր ձեռնարկներ ստեղծելու եւ քաջալերելու եւ նոր նպաստներ յատկացնելու եթէ վերոյիշեալ գումարէն զատ (որ իր որոշ յատկացումները ունի, ըստ յանձնառութեանց եւ ըստ նուիրատուութեանց) բացառիկ հասոյթներ չունենայ ներկայ տարուան ընթացքին։

*** Անկեղծ գոհունակութեամբ կ'արձանագրենք առաջին համաձայնութիւնը որ կայացած է Հայաստանի կառավարութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան միջեւ, որուն հետեւանքով Միութեան Յոբելեանական Հանգանակութեան ամբողջ արդիւնքը (առաւելագոյն 500,000 տոլար) պիտի յատկացուի մեծ աւանի մը շինութեան, «Նուպարաշէն» անունով, ի յարգանս Միութեան Հիմնադիր-Նախագահ Պօղոս Նուպար փաշայի։ Կառավարութիւնը, բարեհաճ կարգադրութեամբ մը, սահմանած է Փոքր Սարդարապատի մէջ 2—3000 տէսիադին հող, որ իր բազմադիմի առաւելութիւններով յար մարագոյնըկը նկատուի, ըլլալով օդասուն, բարեբեր եւ Երեւանի կապուած երկաթուղիով։

Բանակցութիւնները կը շարունակուին պայմաններու մասին եւ մօտերս ի վիճակի պիտի ըլլանք մանրամասնութիւններ հաղորդել։

Անմիջապէս որ յատակագիծները պատրաստուին, կը ձեռնարկուի աւանին շինութեանց։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԸ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

Անատոլուի քաղաքներուն միջեւ ինքնաշարժով երթեւեկը հետզհետէ կը զարգանայ։ Կարգ մը տեղեր, ինչպէս Պրուսա-Մուտանիա ճամբուն վրայ, ինքնաշարժերը շոգեկառքերուն հետ կը մրցին, աւելի արագ ու աժան փոխադրելով։ Պրուսայէն Մուտանիա ճամբորդ մը 50 դրշ. կը վճարէ իբր ինքնաշարժի վարձք։

Ինքնաշարժի սպասարկութեան ամէնէն կարեւոր վայրերէն մէկն է Տրապիզոն-Էրզրում ճամբուն ուր ինքնաշարժեր կ'երթեւեկեն։ Բաւական թիւով ինքնաշարժեր կը բանին նաեւ Էրզրում-Կարս, Էրզրում-Երզնկա, Սամսոն-Ուլուգըշլա, եւ Սամսոն Տիարպէքիր ճամբաներուն վրայ։

Այս ճամբաներուն վրայ ինքնաշարժով ճամբորդելը այնքան ալ փափաքելի բան մը չէ, սակայն, ինչպէս կը յայտնեն ճամբորդները։ Պատահած են բազմաթիւ դէպքեր ուր գոմէշները կապուած են ինքնաշարժերու, զանոնք ցեխէն հանելու համար։

Համեմատաբար ամէնէն կանոնաւոր ճամբան Տրապիզոն-Էրզրում եւ Սվազ Ուլուքըշլա խճուղիներն են։ Այս ճամբուն վրայ ինքնաշարժեր ժամական 40 քիլոմեդր արագութեամբ կ'ընթանան։

«ՉԻՖԹԷ ԹԷԼԼԻ»Ն ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Պատկան իշխանութեան կողմէ արգիլուած են թատրոններուն մէջ «չիֆթէ թէլլի» եւ նման անբարոյական խաղեր եւ նուագահանդէսներ։ Այս որոշումը տրուած է, նկատի առնելով որ կարգ մը անձեր ասկէ անկէ աղջիկներ կը գտնեն եւ բեմին վրայ պորտի խաղ սարքելով երիտասարդներուն խելքը եւ յետոյ ալ դրամը կը գողնան։ Պատահած են բազմաթիւ դէպքեր, ուր անփորձ տղաք տուներէն զանազան առարկաներ գողցած ու ծախած են թատրոն երթալու եւ պորտի խաղ տեսնելու համար։

ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ԹՈՒՐՔ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Թատերական տեսութեան մը մէջ Պոլսոյ «Աքշամ»ը կը գրէ.—

—«Մեր բեմին վրայ դեռ կ'ապրի Մնակեանի հոգին։ Մնակեան «Պալ Մում Ճուլար»ը կը խաղար, իսկ մենք՝ իպսէնը։ Եւ այս անբաղդատելի երկերը ներկայացնողները, դժբախտաբար չենք կրնար բաղդատել Պիննէմէճեանի եւ Հօլասի հետ։ «Վօտվիլ»ներու մէջ շատ անգամ կը փնտռենք անոր նըրբութիւնները։

Ըսենք թէ թատրոնի շէնքը դրամի հետ գործ ունի. դերասա՞նն ալ դրամով կը հասնի։ Ըսողներ կան որ մեծ քայլեր առած ենք բեմադրութեան մէջ. բայց բեմադրութիւնը՝ թատերական արուեստ ըսել չէ։ Եթէ Մնակեանը ելեկտրական ուժ ունենար ձեռքը, արդեօք պէտք պիտի զգա՞ր գոյնզգոյն հրթիռներ վառելու բեմին վրայ։

Մենք մեզ չխաբենք։ Հակառակ ելեկտրական խաղերուն, անձրեւի, կայծակի եւ որոտումի մեքենային, Տարիւլպէտային աւելի գէշ տուած է, իր սկզբնական շըրջանին հետ բաղդատելով։ Արուեստագէտ չի հանիր, չենք կրնար հասցնել. Րաշիտ Րիզան քաշուեցաւ, եւ երկրորդ մը չենք կրնար գտնել. Մուհսինը մնաց, առանց 'Ժէօն փրըմիէ,, ի մնացինք։ Էլիֆ գօզեանին կարողութիւնը գտնել թատերասէր ամէն մարդու սիրտին մէջ…։

Ըսենք թէ թատրոն ունինք, բեմ ունինք։ Վաղը եթէ Էրթօղրուլ Մուհսինը եւ Նէճիպէն Ամերիկա երթան, եթէ Վասֆին ըսէ թէ "Նպարավաճառութիւն պիտի ընեմ,, ի՞նչ պիտի ըլլայ Տարիւլպէտայիին վիճակը…։

Թատրոն, բեմ, դերասան, արուեստագէտ… լա՛ գ սիրելիս, լա՛ գ…»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Ո. Մ.Ը ՌՈՒՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՒՄԱՆ,— Փետրուար 17ին քանի մը երիտասարդներ փափաք յայտնեցին կազմելու Հ. Ո. Մ. Մասնաճիւղ մը։ Անմիջապէս ժողով մը գումարեցինք ընկեր Ս. Պիլալեանի տան մէջ։ Ընկերը բացատրեց Միութեան ծրագիրը եւ խրախուսեց ներկաները։ Ժողովին մեծամասնութիւնը անհրաժեշտ նկատեց Մասնաճիւղի մը կազմութիւնը եւ ընտրեց վարչութիւն մը։ Մասնաճիւղը շուտով պիտի ունենայ իր ընթերցասրահը բոլոր մանրամասնութիւններով եւ պիտի սարքէ դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովներ, պիտի ներկայացնէ հայկական տրամներ, որպէսզի ազգային ոգին վառ մնայ։ Նոր սերունդը արդէն սկսած է Ռումանի մայրենի լեզուն։ Ծնողները գիրի են դարձեր իրենց զաւակներուն եւ նշանագի կը խօսին անոնց հետ։ Շատ մը պզտիկներ կ'ըսեն.— («Մամա իմ լեզուիս նման խօսէ՛ որ հասկնամ»)։ Խե՜ղճ մայրեր, անոնց լեզուով խօսելու համար պէտք էր հոս ծնած ըլլային…

Պըպլուն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՐԿԱՐԱՐ ՇՈՒՆԸ.— Ռէթէլի կողմերը փայտահատ մը որ կ'աշխատէր անտառի մը հեռաւոր մէկ կողմին վրայ, երիկուններ կը քաշուէր իր հիւղակը, ուր կ'ապրէր իր շանը հետ, իր սիրական որդեգիրը։ Փայտահատը քանի մը օր գիւղ չիջաւ. եւ որովհետեւ պաշտօնը ուտելիք ունէր, իր ծանօթները հոգ չըրին. միայն նշմարեցին որ անոր շունը երբեմն գիւղին փողոցներէն կ'անցնէր հաչելով։ Փայտահատին բարեկամներէն մէկը շունին այս ընթացքէն կասկածելով, որոշեց երթալ տեսնել իր բարեկամը։ Երբ հասաւ անոր հիւղակը, տեսաւ որ մարդը հիւանդ կը գոգլար, իսկ շունը կը ջանար զայն տաքցնել։

Աչա թէ ի՛նչ էր պատահած։ Ծառ մը կտրած ատեն, ծառը ինկեր էր փայտահատին վրայ, որ ծանրօրէն վիրաւորուեր էր։ Այդ վիճակին մէջ, փորձեր էր հասնիլ իր հիւղակը որ վեց մեդր անդին էր։ Այդ կարճ ճամբան կտրեր էր մէկուկէս ժամէն, գերմարդկային ճիգերով եւ օգնութեամբը իր շան որ կը ջանար զայն մխիթարել, ուժ տալ անոր, անոր դէմքը լզելով…։ Երբ փայտահատը յաջողեցաւ տեղաւորուիլ իր հիւղակին մէջ, հազիւ ուժ ունէր ձեռք երկարելու իր ուտելիքներուն։ Այդպէս մնաց եօթն օր, իր շունը ղրկելով գիւղ։ Խեղճ շունը կը հասկնար ու կը մեկնէր, կը թափառէր փողոցէ փողոց հաչելով։ Բայց խեղճ անասունին լեզուէն հասկցող մարդ չկար, մինչեւ որ մէկը վերջապէս, խելք ըրաւ…։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

Փետրուար 22ին Սէն Ժիւլիէն-Պօմօնի (Մարսէյլ) Թաղ. Խորհուրդէն ստացանք նամակ մը, իբրեւ պատասխան մէկ ամիս առաջ հրատարակուած գրութեան մը։ Կու տանք միայն լուսաբանութեան կէտերը.—

Յառաջի յունուարի 22 թիւին մէջ Պ. Լ. Մեսրոպ Պալաքեան եպիսկոպոսի հրաւէրով կազմակերպուած թէյասեղանի մը նկարագրութիւնը կ'ընէր։ Աւելորդ կը նկատենք թուել այն հիմնական պատճառները՝ որոնց հետեւանքով մեր Թաղամասը ինքզինքը ազատ է զգացած կեդրոնի վարչութենէն։ Մեզ համար անկարելի էր ներկայ գտնուիլ նման խնջոյքի մը, որքան ատեն որ չէին հարթուած անհաշտ կացութիւնները եւ մանաւանդ գոհացում չէր տրուած մեր ալ-դար պահանջներուն։ Մենք շատ վայելուչ կերպով պատասխանած էինք մեզ եղած հրաւէրին։

Թաղականութեանս միակ մտահոգութիւնն է, բարեպաշտ ժողովրդեան հոգեկան մխիթարութիւն եւ մատաղ սերունդին ազգային ոգիով դաստիարակութիւն ներշնչել, եւ այդ ուղղութեամբ ամէն աջակցութիւն սիրով կ'ընդունինք։

Պ. Լ. Մեսրոպ կ'ըսէ թէ Պօմօն ունի 200 տուն, 38 աշակերտ, 3 պաշտօնեայ 1200 ֆրանք ամսական ծախք։ Իրականութիւնն է. — 150 տուն, 50 աշակերտ, 3 պաշտօնեայ, (մէկ մանկապարտիզպանուհի, մէկ տնտեսուհի եւ մէկ այցելու ուսուցիչ, իսկ ամսական ծախք՝ մէջն ըլլալով նաեւ շէնքի վարձքը ընդամէնը 920 ֆրանք։

(Կնիք)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Յ. ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Է՛, բայց քեզի կ'ըսեմ մի՛ վհատիր. է՛ն վատութիւնը վհատութիւնն է։

ԳՈՒՐԳԷՆ.— Եթէ վատութիւնը չէ վհատութեան պատճառը. ալ լաւ սերտած եմ ինքզինքս։

Յ. ԲԱՐԹ.— Դուն մէկ աչքով կը դիտես ինքզինքդ. երիտասարդ ես, ապրելու կամք ունիս։ Ուշ չէ ուրեմն մէջդ փնտռելու ի թարմ աղբիւրներ. յիշէ՛ թէ դուն ալ այնքան մարդ ես, որքան այն որ սեւ լաչակ կապեց տանդ ճակտին… Ուրեմն պիտի ...նդուրժե՞ս որ…

(Գուրգէն կը տանջուի, կարծես փուշերու վրայ նստած ըլլայ. զօրեղ խռովք մը եւ ամօթի գիտակցութիւն մը կը պրկեն զինք. Բարթամեան՝ ջղագրգիռ, դողդոջուն կը պտտի քանի մը քայլ. լռութիւն մը)։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Ջայրոյթէն շշնչալով). *Այս իրիկուն անիկա նորէն ...ի գայ…, եւ դուն ներսը փակ՝ սենեակիդ մէջ ուրեմն, պղծումի ...երը պիտի հաշուես, լուռ ու անմռունչ, աղօթք մը բերնիդ, ...պէս քու ընկերներդ… թո՛ւհ… իմ տղա՛ս…*

Գուրգէն, ջղային հեծկլտուքի մը մատնուած՝ կ'ուզէ խօսիլ, չի կրնար, կոկորդը կը սեղմուի։

Եւ արշալոյսին երբ մեկնի, իր հետ տանելով քու պատիւդ, բաց աչքերով պիտի դիտես ուրեմն ամօթը որ քեզի կը թողու։

ԳՈՒՐ.— Ո՛հ, լռէ՛, հա՛յր։

Ոտքի կ'ելլէ դանդաղօրէն, նեղուած, կարծես կարենալ շնչելու համար. դէմքին վրայ կը կարդացուի կորովի տարտամ փոփոխութիւն մը որ հետզհետէ կը շեշտուի։

Յ. ԲԱՐԹ.— Պիտի հանդուրժես ուրեմն որ տկար ու սուրբ էակ մը քեզի համար մաքառի վայրագ հրէշի մը դէմ և կամ… երթա՛յ… երթա՛յ… հա՞… (զայն ցնցելով ուժգին, ուսերէն բռնած). *բայց ի՛նչ լռեր ես կուռքի պէս. հըսե՞ս թէ այդ բանը չպիտի ըլլայ…*

ԳՈՒՐ.— (Խռպոտ, դժուար ձայնով). *Ո՛չ, ո՛չ, ի հարկէ. բայց… ո՛ւֆ…։*

Յ. ԲԱՐԹ.— Չպիտի ըլլայ, կը հասկնա՞ս, չպիտի ըլլայ։

ԳՈՒՐ.— Բայց… ինչպէ՞ս… ինչպէ՞ս… միջոցը… հա՛յր։

Յ. ԲԱՐԹ.— (Ուրախ, ծանր բեռէ ազատած մարդու պէս։ *Ա՛հ, միջոցը կը փնտռես. կը սկսիմ գտնել քեզ. հա՛, ասպէս կեցիր տեսնեմ. քաջ, կորովի, առոյգ։ Քաջ եղիր, տղաս, քաջ եղիր. հիմա հարցուր տեսնեմ, ի՛նչ կ'ուզես։*

ԳՈՒՐ.— Միջոցը…

Յ. ԲԱՐԹ.— Ա՛հ, միջո՛ցը… միջո՛ցը… այդպէ՛ս, հա՛, պօռա՛ տեսնեմ։ Ով որ կը սկսի զայն փնտռել, չուշանար գտնելու. դեռ բոլորովին փտած չես ուրեմն. մէջդ նայէ անգամ մը, հարցուր ինքզինքիդ…

ԳՈՒՐ.— (Պաղատագին, անհամբեր). *Միջոցը, հա՛յր, միջոցը…*

Յ. ԲԱՐԹ.— Հի՛մա, հի՛մա… (դէպի աջ ուղղուելով մէկտեղ կը խօսի). *Պատիւը, տղա՛ս, պատիւը, ամէն բանէ վեր, կեանքէն առաջ ու մահէն յետոյ…* (կը բանայ պատին բացուած փոքր աչք մը ու խօսելով հանդերձ, կը հանէ խնամքով փաթթուած առարկայ մը. դաշոյն մըն է)։

Քա՛ջ եղիր, անվախ եղիր, որ եթէ ցարդ չգիտցար ուզածիդ պէս ապրիլ, գոնէ հըսուի թէ մահուան վախը քեզ մղեց է՛ն անարգ կեանքին։ (Առարկան արդէն մերկացուցած է լաթերու պատատէն, որ անփոյթ շարժումով նը մէկդի կը նետէ. մօտեցած է Գուրգէնի. պատեանէն կը հանէ դաշոյն մը, կը կենայ, կը դիտէ Գուրգէնը, որ հետաքրքիր ու սարսռուն, հօրը շարժումներուն կը հետեւէր. բոլորովին կը մօտենայ Գուրգէնի, լուռ ու դողդոջ, անոր կ'երկարէ դաշոյնը, մինչ Գուրգէն շուար ու դանդաղ, ձեռքը կ'երկարէ զայն առնելու համար…։

ՎԱՐԱԳՈՅՐ

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

(Նոյն սրահը. իրիկուն է. սեղանին վրայ վառ լամբար մը)։

ԹԱԳՒՈՐ.— Դուն տղադ ոճրի կը մղես։ Լսուած բան չէ որ հայր մը իր զաւկին ձեռքը դաշոյն դնէ եւ ըսէ. «Զարկ սա մարդը»։

ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Նստէ սատեղ ու խօսինք։

ԹԱԳ.— Կ'ուզես ուրեմն տղադ տեսնել մահուան դատապարտուած, իսկ մեզ ալ բանտի կամ աքսորի, մեր այս տարիքին մէջ։

ԲԱՐԹ.— Մտիկ ըրէ որ ըսեմ։ Անոր տառապանքին մէջ ճանչցայ ոճիրը, որ, ես՝ անոր հայրը, գործեր էի անոր հանդէպ, ամէն օր, ծնունդէն մինչեւ այս վայրկեանս։

ԹԱԳ.— Սկսար նորէն հանելուկ խօսիլ. ի՞նչ ոճիր է այդ։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

Նախկին երեսփոխան Սալահ Ճիմճազ եւ Ատանայի նախկին երեսփոխան Զօլաք Սէլահէտտին պէյերը:

Հարցաքննութեանց միջոցին երեւան ելած է որ ամբաստանեալները Լոնտոն մեկնելու պատրաստութիւններ տեսած են, իրենց ձերբակալութենէն առաջ: Արդէն, փաստաբան Վէֆիք պէյ անցեալ տարի անգամ մը Լոնտոն գացած է քարիւղի խնդիր մը կարգադրելու համար: Քննութեամբ ստուգուած է թէ ամբաստանեալը անձնապէս նիւթական ոեւէ միջոց չունի ոչ միայն Լոնտոն այլ ուրիշ ոեւէ օտար քաղաք երթալու համար:

Քննութեանց ընթացքին երեւան պիտի ելլէ թէ ճամբորդութեան դրամը ո՛րկէ պիտի հայթայթուէր:

Ցուրտին նոր աւերները

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ կիրակի օր ձիւնամրրիկը վերսկսաւ: Արեւելեան ճեպընթացը դարձեալ չէ հասած: «Լէնին» խորհրդային շոգենաւը խրեցաւ Թրքական եզերքներուն առջեւ, սակայն կարելի եղաւ ազատել:

Պուլկարիոյ մէջ սաստիկ ձմեռ կ'ընէ: Սոֆիայի մէջ ջերմաչափը զերոյէն 32 աստիճան վար կ'արձանագրէ: Պուրկազի եւ Վառնայի նաւահանգիստները սառած են եւ նաւարկութիւնը բոլորովին դադրած է:

Պելկրատի մօտ Դանուբի վրայ վեց ականներ պայթեցուցին՝ սառոյցը բեկանելու համար: Փորձը յաջող արդիւնք տուաւ: Ամբողջ Դանուբի երկայնքին նոյն ձեւով ականներ պիտի պայթեցուին:

Պալթիկի մէջ ալ կացութիւնը ծանր է:

Թուրք-պուլկար դաշնագիրը

Գրած էինք թէ Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրօֆ Թուրքիա պիտի երթայ: Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, նախարարը Պոլիս պիտի հասնի մարտի սկիզբները, ընկերակցութեամբ Սոֆիայի Թրքական դեսպան Խուսրէվ պէյի:

Նախարարը եւ դեսպանը յետոյ Էնկիւրի պիտի երթան, Թուրքեւպուլկար դաշնագիրը ստորագրելու համար:

Թուրք-ռուս նոր դաշնագիր

Պուքրէշի Թուրք դեսպան Հիւսէյին Ռագըպ պէյ, որ նոյն պաշտօնով Մոսկուա պիտի փոխադրուի, մօտերս Էնկիւրի պիտի երթայ: Դեսպանը յետոյ Պոլիս պիտի դառնայ եւ մէկ շաբաթ մնալէ վերջ պիտի երթայ Մոսկուա:

Թուրքեւռուս առեւտրական եւ բնակութեան դաշնագրերուն պայմանաժամը աւարտած ըլլալով, Հիւսէյին Ռագըպ պէյ նորերու մասին բանակցութիւն պիտի կատարէ խորհրդային կառավարութեան հետ: Կ'ըսուի թէ այս անգամ բոլորովին նոր հիմերու վրայ պիտի պատրաստուի առեւտրական դաշնագիրը:

Սպանիոյ ապստամբական շարժումը

Մատրիտէն կը հեռագրեն.— Մամուլը լռութիւն կը պահէ՝ ապստամբական շարժման դատավարութեան մասին: Սակայն զրոյց կը շրջի թէ նախկին վարչապետ Սանքէզ Կուէրրա, որ այժմ կալանաւոր է, ձեռքին տակ ունի բազմաթիւ փաստաթուղթեր, որոնք կ'ապացուցանեն թէ մեծ թիւով զօրավարներ եւ զօրաբանակի հրամանատարներ մեղսակից էին շարժումին: Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ խնդրոյ առարկայ գինուորականներու ցանկը անցած է դիկտատորին ձեռքը:

Վճիռները հաւանաբար չպիտի տրուին եւ նախազգուշական ամէն միջոց ձեռք պիտի առնուի՝ ոեւէ հակաշարժում թոյլ չտալու համար հանրային կարծիքին մէջ:

Գրաքննութիւնը աւելի քան երբեք խիստ է:

Ընդհարում Սուրիոյ սահմանին վրայ

Մարտինէն կը հաղորդեն Թուրք Թերթերուն.— Հարաւային սահմանին վրայ, երեք հոգինոց զինեալ խումբ մը Սավուր գաւառակի Ալպան գիւղին սեփական հօտ մը յափշտակեց եւ սահմանէն անդին փախցնել փորձեց:

Աւազակներուն վրայ ղրկուած ոստիկան զօրքերու ջոկատ մը ընդհարում ունեցաւ անոնց հետ: Հրակը ժամերով շարունակուեցաւ երկու կողմերէն:

Ընդհարման հետեւանքով, աւազակներէն ողջ բռնուեցան անոնց գլխաւորը՝ Թէզեանը Հոճա եւ Թէզեանը Սատա: Երրորդ աւազակը սպաննուեցաւ:

Վիէննայի ցոյցերը խաղաղ անցան

Կիրակի օր Վիէննայի մէջ ընկերվարականներն ու ազգայնական-ֆաշիստները խաղաղօրէն կատարեցին իրենց ծրագրած ցոյցերը: Մօտ 7000 ֆաշիստ եւ 15,000 ընկերվարական առանձին Թափօրներով շրջագայեցան քաղաքին զանազան փողոցներուն մէջ:

Ո՛չ մէկ միջադէպ պատահեցաւ: Ոստիկանութիւնը արդէն միջոցներ ձեռք առած եւ առաւօտուն ձերբակալած էր երկոտասնեակ մը համայնավար գրգռիչներ:

Գործազուրկներու ցոյցը Լոնտոնի մէջ

Սկովտիայէն, կալլէսի երկրէն եւ ուրիշ ճարտարարուեստական շրջաններէ հազար անգլիացի գործազուրկներ հասան Լոնտոն, հետիոտն, եւ կիրակի կէսօրէ վերջ ցոյց մը կազմակերպեցին Թրաֆալկարի հրապարակին վրայ: Շատեր շաբաթներէ ի վեր ճամբայ կը քալէին, անօթի-ծարաւ:

Համայնավար երեսփոխան Սաքլաթվալայի, Քուքի, Թոմ Մանի եւ ուրիշներու յեղափոխական ճառերէն յետոյ, ցուցարարները ծափերու մէջ քուէարկեցին բանաձեւ մը, որով 18 տարեկանէն վեր բոլոր գործազուրկներու համար կը պահանջեն շաբաթական 30 շիլին թոշակ, ամուսնացած անգործներուն համար շաբաթական 10 շիլին աւելի, զաւակ ունեցողներուն համար ուրիշ յաւելումներ:

Ֆրանսացի օդանաւորդները դեռ չհասան

Հակառակ ակնկալուածին, Լը Պրի, Փայեար եւ Ժուս չկրցան Սայկոն հասնիլ շաբաթ գիշեր: Գէշ օդին եւ օդանաւային կայաններու անբաւականութեան պատճառով, ֆրանսացի օդանաւորդներ ստիպուեցան յաւելուածական հանգրուաններու մէջ կանգ առնել: Կիրակի առաւօտ հասան Կալկաթա: Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 7ին մեկնեցան Կալկաթայէն եւ Աքեապ հասան ժամը 12.45ին (տեղական ժամ):

Օդանաւորդները դեռ ունին երկու հանգրուան եւս, Ռանկուն եւ Պանկքոք: Կը յուսացուի որ այսօր հասնին Սայկոն:

Միւս կողմէ Քոսթ եւ ընկերները կը պատրաստուին նոր փորձ մը ընել գալ ամիս: Ներկայիս՝ կը շինուի նոր օդանաւ մը, որ պատրաստ պիտի ըլլայ մարտ 16ին: Եթէ փորձերը յաջող ըլլան, դէպի Հնդկաչինի Հանոյի թռիչքը պիտի կատարուի անմիջապէս:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ-ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԺՈՒԱՆՎԻԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

2 Մարտ Շբ. գիշեր ժամը 10ին Tête Noireի սրահներուն մէջ
26 Quai Beaubourg, ԺՈՒԱՆՎԻԼ

Միութեան կարգադիր մասնախումբը ջանք չէ խնայած աննախընթաց շքեղութիւն մը տալու իր հանդէսին: Միայն 200 Տոմսեր հրապարակ հանուած են: Դիմակաւոր եւ թուղթի հագուստներու ինչպէս նաեւ պարերու մրցումներ: Ժուանվիլի հայ թագուհիի ընտրութիւն: Ճոխ գօթիյեոն եւ բազմաթիւ անակնկալներ:

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Ծանօթ.— Դիմակաւոր այրերը պարտաւոր են մուտքի առեն իրենք զիրենք ճանչցնել:

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ:

2 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Salle de la Municipalité, Bois Colombes

Կը մասնակցի Կոմիտաս երգչախումբը:
Առաջնակարգ ճազ, ճոխ պիւֆէ:

Գին՝ը ժողովրդական: Մուտք՝ այրեւկին՝ 10 ֆրանք, կին 5 ֆր., այր 7 ֆրանք:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան):

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Մարտ 3 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հանրապետութեան շէնքին մէջ 71 Ave. Kléber՝ կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու անդամուհիները:

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է: Գիրք առնալ փափաքողները կրնան դիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30—10.30, 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ազապի Վարդանեան եւ զաւակը շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին

ՕՐ. ԾԱՂԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

տխուր մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Աղապէյեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եղած են հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Ս. Աղամճանեան՝ 50 ֆր., Տէր եւ Տիկ Յ. Մանուէլեան 50, Տէր և Տիկին Ա. Մուրատեան 50, Օր. Ս. Սիմոնեան 50, գումար 200 ֆրանք:

Կը խնդրուի ստանալ ցառաջի խմբագրութենէն՝ համապատասխան ընկալագրով:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԵՑԷ՛Ք ՁԵՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կ. Խաչի օգն. մասնաճիւղը կը հաղորդէ.

Diphtérieի (քուշ պօղան) դէպքերը օրէ օր կը շատնան տղոց քով:

Այս հիւանդութիւնը շատ ծանր է պզտիկներու համար ու կրնայ մահացու ըլլալ:

Հիւանդութեան սկսելէն առաջ կիրարկուող բոլորովին անվնաս պատուաստ մը գոյութիւն ունի հիմա:

Կ. Խաչի բուժարանը 15 Rue Jean-Goujon, Paris (8e) ամէն Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9.30ին այդ պատուաստները պիտի ընէ մինչեւ 15 տարեկան տղայոց:

Կը խնդրուի ուրեմն ծնողքներէ որ բերեն իրենց տղաքը անմիջապէս որ կարենան, որպէսզի ձրիաբար պատուաստուին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըրութեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուկ Բաթըրութեան: Մելիտոն դերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս: Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր: Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923-1924): Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ: Իմացնել՝ «Յառաջ»ի:

— Կը փնտռուի Մեսրոպ Էմէքսիզեան, որ երեք տարի առաջ Պոլիս Գարակէօզեան Ազգային Որբանոցին մէջ գտնուած է: Իմացնել իր եղբօր, Emeksizian, Foyer Howard Karageusian, La Gaudinière, La Ville-aux-Clercs, (Loir et Cher).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

27 FÉVRIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 892 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Վերջերս քրտական կարգ մը ցեղեր գլուխ վերցուցած էին Սաուչպալաղի շրջանին մէջ, եւ այնքան զօրաւոր կ'երեւային որ, պարսիկ իշխանութիւնը հարկադրուեցաւ արտակարգ միջոցներու դիմել: Կ'ըսուի թէ մինչեւ 20,000 զինուոր շարժման մէջ դրուած էին:

Փետր. 9 թուակիր հեռագիր մը հաղորդեց թէ ապստամբները ջախջախուած են արդէն, ինչ որ անակնկալ մը չէ, նկատի առնելով իրանեան բանակին վերակազմութիւնը:

Կարծողներ եղան թէ այս ապստամբութիւնը հետեւանք է քաղաքական ձգտումներու, անկախ Քիւրտիստան ստեղծելու առաջադրութեամբ:

Թէհրանէն հասած նամակներ կը հերքեն այս ենթադրութիւնը եւ ընդհակառակն շարժումը կը վերագրեն յետաշրջական հոսանքի մը, որ չուզեր համակերպիլ վերջերս կատարուած կարգ մը բարենորոգումներու, — զինուորագրութիւն, կղերական տիրապետութեան չէզոքացում, հագուստ, գլխարկ եւլն.:

Աւելի հիմնաւոր կ'երեւայ այս բացատրութիւնը. որովհետեւ ապստամբներուն խառնուած են այնպիսի տարրեր, որոնք ո՛ր եւ է առնչութիւն չունին քրտական դատին հետ եւ նոյն իսկ թշնամին անոր:

Կացութիւնը աւելի պարզելու համար, աւելցնենք թէ արտաքին մեղսակցութիւն մըն ալ խառնուած է այս գործին: Լաւեւագոյն՝ անգլիական, եթէ ոչ թրքական:

Արդարեւ, Մեծն Բրիտանիա չի հանդուրժեր ինչպէս Աֆղանիստանի, նոյնպէս Պարսկաստանի վերանորոգման: Անցեալ տարի, անգլիական գործակալներ էին որ մղեցին կղերը եւ ուրիշ յետադիմական տարրեր՝ ծառանալ պարտաւորիչ զինուորագրութեան դէմ: Նոյն դիւային խաղը տարբեր ձեւով սարքեցին Ռուսերը, հիւսիսային Պարսկաստանի, մասնաւորապէս Ատրպատականի մէջ: Բայց պարսիկ իշխանութիւնը կրցաւ պարտադրել իր կամքը եւ պարտադրել կարգ մը բարենորոգչական առաջադրութիւններ, առանց յախուռն քայլերու:

Այնպէս որ, թէեւ խուլ քրթմնջիւններ պակաս չեն, բայց կացութիւնը բնականոն է Պարսկաստանի մէջ, եւ մարդիկ հետզհետէ կը վարժուին նոր բարքերուն: Նոյնքան միահեծան որքան Մ. Քէմալն ու Ամանուլլահ փատիշահը, Րիզա Շահը կը զգուշացաւ թէ՛ մէկուն եւ թէ միւսին ծայրայեղութիւններէն, որոշ հաւասարակշռութիւն հաստատելով այս փոխանցման շրջանին մէջ:

Կասկած չկայ որ արտաքին խաղերը միշտ ալ պիտի կրկնուին, քանի կը տիրէ անգլեւռուս հակամարտութիւնը, եւ քանի Պարսկաստանը իբրեւ դրացի եւ անմիջական սահմանակից ունի Թուրքիա մը, որ կը հետապնդէ համաթրքական ծրագիրներ: Բայց երբ իշխանութիւնը արթուն է եւ ամուր՝ ներքէն, միշտ ալ կը ձախողին այդ խարդախ դաւերը: Իրանի ամէնէն խոցելի կողմն է Ատրպատականը, իր թուրք-թաթար մեծամասնութեամբ եւ համաթրքական հոգեբանութեամբ, եւ իբրեւ անմիջապէս ենթակայ՝ ռուսեւթուրք միացեալ ազդեցութեան: Անգլիական թաթը կը գործէ Իրաքի սահմանին վրայ եւ հարաւային Պարսկաստանի մէջ, իր կարգին գործիք դարձնելով թուրքերն ու Քիւրտերը: Իսկ այս վերջինները կարելի է սանձահարել գոնէ բարեացակամ չէզոքութիւն պահելով քրտական այն տարրերուն հանդէպ որոնք ամփոփուած են «Հօյբուն»ի դրօշին տակ, եւ կը կռուին միայն եւ միայն Թուրքիոյ դէմ:

Արդարեւ, Իրանի բոլոր այն քրտաբնակ շրջաններուն մէջ ուր ներկայացուցիչ կամ գոնէ բարոյական ազդեցութիւն ունի քրտական անկախութեան կոմիտէն, քիւրտ ժողովուրդը, մինչեւ անգամ կասկածելի ցեղապետներն ու շէյխերը հանգիստ են, եւ ձայն չեն անցըներ պայքարիլ Պարսկաստանի դէմ: Այս տեսակէտէն բարերար դեր կը կատարէ Արարատի միջնաբերդը, որ մօտաւորապէս երկու տարիէ ի վեր կը գործէ, բայց երբեք չտուաւ որ պարսկական իշխանութիւնը նեղեն այնքան քրտական ցեղեր: Նոյնիսկ «Հօյբուն»ի Քիւրտերը շատ լաւ գիտեն, որ եթէ ո՛ր եւ է թշնամական շարժում փորձեն Իրանի կամ Իրաքի դէմ, ոչ միայն պիտի վտանգեն իրենց դատը, այլեւ պիտի կորսնցնեն իրենց բարեկամներն ու բնական դաշնակիցները: Ուրիշ խնդիր, եթէ Քիւրտերը չեն ուզեր դաս առնել ո՛ր եւ է փորձառութենէ, եւ ուխտած են գերեզման իջնել, ինչպէս այնքան փաստացի կերպով կ'ապացուցանէ ականատես աշխատակից մը, այսօրուան «Յառաջ»ով:

Երկու խօսք ալ Աֆղանիստանի մասին:

Այդ յետամնաց եւ խեղճ եւ խեղճ ասիական երկիրը, որ շրջապատ կը վազէր դէպի բարենորոգում, փատիշահի մը խարազանով, այսօր դարձած է կատարեալ քաոս, բաժնուած՝ երեք-չորս կտորի: Այն աստիճան որ, օտար պետութիւնները իրենց պատակները հեռացնելէ յետոյ, դեսպանութիւններն ալ քաշեցին, որովհետեւ չկայ ո՛ր եւ է պատասխանատու իշխանութիւն: Ջրկիրէն մինչեւ Խանը եւ Նախկին դեսպանը թեկնածու են Աֆղանիստանի գահուն: Այս կացութիւնը եթէ հետեւանք է անգլեւռուս մրցակցութեան, որ մոլեգնութեան հասած է Ներքին Ասիա, միւս կողմէ կը քանդէ թրքական շարք մը ծրագիրներ: Տարիներ պէտք են, որպէսզի Աֆղանիստանը գոնէ ինքզինքը եւ նորէն դառնայ խարիսխ մը՝ Էնվէր-Պէտրիներու, կամ Ճեմալ-Քեազիմ փաշաներու ծանօթ մարզանքներուն: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՃԻՐՆԵՐՆ ՈՒ ԳՐԳՌՈՂՆԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Հայրենիք» գիտել կուտայ (13 փետր.)·

— «Ցաւալին բացարձակապէս անյայտ են Պէյրութի մէջ կատարուած սպանութեան հեղինակները ու դրդապատճառները: Ով ալ ըլլան այդ հեղինակները եւ ինչ ալ ըլլան անոնց դրդապատճառները, մենք վճռականօրէն կը դատապարտենք նման սպանութիւն մը:

Բայց միեւնոյն ատեն չենք կրնար չդատապարտել ախտաւոր մտայնութիւնն ու գրգռիչ ընթացքը բոլոր անոնց, որոնք ոչ-դաշնակցականի մը կամ հակադաշնակցականի մը դէմ կատարուած ամէն ոճիր անպատճառ կ'ուզեն փաթթել դաշնակցութեան վզին՝ հարկաւ միմիայն Դաշնակցութիւնը վարկաբեկելու նպատակով:

Անոնք են որ կը հրահրեն միջկուսակցական կիրքերը, թէեւ կը հաւատացնեն փարիսեցիօրէն, թէ «կը զգուշանան կիրքերը գրգռելէ»: Անոնք են որ հայ կեանքի մէջ կատարուած ամէն ոճիրէ կ'աշխատին քաղաքական դրամագլուխ շինել իրենց համար: Անոնք են վերջապէս որ իրենց անհաշտ, անտեղի ու անսանձ ընթացքով հանդէպ դաշնակցութեան՝ օր աւուր աւելի կը խորացնեն պառակտումը մեր գաղութներուն մէջ՝ ստեղծելով հոգեբանական խեղդիչ մթնոլորտ մը, ուր կիրքերը կը բորբոքին երբեմն դէպի ոճիր մղելու աստիճան:

Կոկորդիլոսի արցունքներ թափելով չէ որ կարող են բուժուիլ մեր գաղութները քայքայող խոր-րունկ վէրքերը: Պէտք է անկեղծ, շիտակ, սրտցաւ եւ հաշտարար վերաբերում՝ ամէն բանէ առաջ: Պէտք է անաչառ, լայնախոհ, արդարակորով եւ համբերաշխ ոգի՝ ամէն բանէ աւելի:

Երբ այս վերաբերումն ու ոգին կը պակսին, նոյնիսկ պատասխանատու եւ ղեկավար անձերու քով, խաղաղութիւն չի կրնար ըլլալ մեր գաղութներուն մէջ եւ կիրքերը միշտ աւելի պիտի ջլատեն հայ հասարակութեան առանց այն ալ խիստ տկար ոյժերը...»

ԱՐԵՒ. ՃԵՊԸՆԹԱՑԸ ՊՈԼԻՍ ՀԱՍԱՒ

Երէկ գրած էինք թէ Փարիզէն Պոլիս մեկնող արեւելեան ճեպընթացը, որ հինգշաբթի Պոլիս պիտի հասնէր, դարձեալ Թրակիոյ մէջ ձիւներու տակ մնացած է: Քանի մը օրուան աշխատանքէ յետոյ, կարելի եղած է մաքրել ձիւները, եւ ճեպընթացը յաջողած է առջի իրիկուն Պոլիս հասնիլ:

*** Արեւելեան ճեպընթացի ուրիշ մէկ կառախումբը Սերպիոյ մօտ ընդհարում ունեցաւ ուրիշ կառախումբի մը հետ եւ քանի մը հոգի վիրաւորուեցան:

ԼԻՆՏՊԷՐԿ Կ'ԱՄՈՒՍՆԱՆԱՅ

Գնդապետ Չարլս Լինտպէրկ առջի օր Մեքսիկօ գնաց՝ նշանածը Օր. Աննա Մարրօն տեսնելու համար: Կը կարծուի թէ Ատլանտեանի հերոսը այսօր վաղը պիտի ամուսնանայ եւ մեղրալուսինը Միացեալ Նահանգներուն մէջ ընելու համար օդանաւով Ուաշինկթըն պիտի երթայ:

ՄԱՐԱՋԱՒՏ ծօք հիւանդ է ատենէ մը ի վեր: Առողջական վիճակը ծանրացած է այս օրերս:

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու մէջ երէկ առաւօտ տիրող մշուշին պատճառով, կառախումբերը յապաղումի ենթարկուեցան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսեւպելժ գաղտնի զինակցութիւն?

Հոլանտական թերթ մը՝ «Ութրէխթշէ Տակպլատ» կիրակի օր հրատարակած էր պատճէնը զինուորական գաղտնի դաշնագրի մը, որ իբրեւ թէ կնքուած է Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի միջեւ, ուղղուած Հոլանտայի եւ Իտալիոյ դէմ:

Նոյն թերթը կը խօսէր նաեւ անգլեւպելժ ուրիշ դաշնագրի մը մասին, կնքուած 1927ին, որ կը նախատեսէ ֆրանքեւպելժ ուժերու գործակցութիւնը անգլիական բանակին հետ: Անգլիոյ հետ կնքուած դաշնագիրը Լոքառնոյի ծանօթ դաշինքներէն 18 ամիս ետքի թուականը կը կրէ, հետեւաբար, ըստ յիշեալ թերթին, հակառակ է Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին, Լոքառնոյի դաշինքին եւ այլ դաշնագիրներու:

Անգլիոյ արտաքին Նախարարութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ նման դաշնագրի մը գոյութիւնը: Պելժ կառավարութիւնն ալ պաշտօնական զեկոյցով մը կ'ըսէ թէ եղածը կոպիտ կեղծիք մըն է: Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութիւնը նոյնպէս բացարձակապէս կը հերքէ հոլանտական թերթին գրածները զեկոյցով մը, որուն մէջ կ'ըսուի.

— Կարգ մը օտար թերթեր հրատարակած են պատճէնը կարծեցեալ զինուորական գաղտնի դաշնագրի մը, կնքուած 1920ին Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի միջեւ, եւ յաւելուածական տրամադրութեանց՝ խմբագրուած 1927ին: Այս փաստաթուղթերը բացարձակապէս շինծու են:

«Ֆրանս. եւ պելճիք. կառավարութիւնները 1920 Նոյեմբեր 2ին Ազգերու Դաշնակցութեան հաղորդած են իրարու միջեւ փոխանակուած նամակները, ի մասին նոյն տարուան սեպտեմբեր 7ին կնքուած զինուորական համաձայնութեան, համաձայնութիւն, որ զուտ պաշտպանողական հանգամանք ունի եւ բացարձակապէս կը վերաբերի առանց գրգռութեան կատարուած յարձակումի մը:

«Այդ թուականէն ի վեր, ոչ մէկ զինուորական նոր համաձայնագիր կնքուած է երկու կառավարութեանց, ոչ ալ երկու երկիրներու սպայակոյտերուն միջեւ:»

Միւս կողմէ ֆրանսական թերթերը բուռն լեզուով կ'արտայայտուին հոլանտական թերթին դէմ եւ բացէ ի բաց կը հերքեն տրուած լուրերը, զորս Ֆրանսայի դէմ թշնամական կը նկատեն:

«Ժուռնալ» կը գրէ թէ անկասկած Գերմանիոյ մէջ դարբնուած է այս լուրը: Որովհետեւ «Ութրէխթշէ Տակպլատ» պատճէնները հրատարակեց կիրակի իրիկուն, իսկ երկուշաբթի առաւօտ գերմանական երկու հակառակորդ թերթեր՝ ռամկավար «Մորկըն Փոստ»ը եւ յետադիմական «Լոքալ-Անցայկըր»ը կը հրատարակէին նոյնիմաստ խորհրդածութիւններ: Երկու թերթերն ալ նոյն բառերով կ'ըսեն թէ դաշնագիրը ուղղուած է Հոլանտայի եւ Իտալիոյ դէմ եւ յարձակողական հանգամանք ունի. ապացոյց՝ ռազմագիտական երկաթուղիներու շինութիւնը եւ ֆրանքեւպելժ սպայակոյտերու պարբերական խորհրդաժողովները:

Ահա՛ թէ ինչ կը պարունակէ կարծեցեալ ֆրանքեւպելժ գաղտնի դաշնագիրը,—

Պատերազմի պարագային՝ պելժ զինուորներ պիտի անցնին հոլանտական սահմանը եւ Հոլանտան ուզէ կամ ոչ, պիտի յարձակին Գերմանիոյ վրայ, անգլ. զինուորներու աջակցութեամբ: Նոյնպէս Ֆրանսա եւ Պելճիքա պիտի գործակցին՝ Իտալիոյ հետ պատերազմի մը պարագային:

Անգլիա առաջարկած է ի հարկին Հոլանտայի Զելանտա գաւառը զինուոր ցամաք հանել: Պելճիքա շարժման մէջ պիտի դնէ 600,000, Ֆրանսա՝ մէկ միլիոն զինուոր:

Գերման ազգայնական մամուլը այս առիթէն օգտուելով բուռն յարձակումներ կ'ընէ Ֆրանսայի վրայ եւ կը պնդէ թէ հրատարակուած պատճէնները բացարձակապէս ճիշդ են:

Լոնտոնեան թերթ մը կը գրէ թէ հոլանտական թերթին հրատարակածը կրնայ ըլլալ ծրագիր մը որ խմբագրուած է զինուորական կցորդի մը կողմէ, սակայն մինչեւ որ կառավարութիւնները չվաւերացնեն, ծրագիրները արժէք չեն ներկայացներ:

Ի՞նչպէս ճամբորդեց Տրոցկի

Գերման ընկերվարականներու պաշտօնաթերթը «Ֆոռվէրց», հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Տրոցկիի ճամբորդութեան մասին·

Յունուարի կէսին, Տրոցկի, որ դեռ Ալմա-Աթա կը մնար, յանկարծ հրաման ստացաւ՝ երկար ճամբորդութեան մը պատրաստուելու համար: Իրեն ձգեցին երթալիք տեղը ընտրել: Այդ օրէն սկսեալ ամբողջ Տրոցկիի ընտանիքը հսկողութեան տակ առնուեցաւ: Երեք օր վերջ մեկնումը կատարուեցաւ, բոլորովին գաղտնի: Տրոցկի եւ ընտանիքը դրուեցան մասնաւոր վակոնի մը մէջ, միւսները գրաւուած էին կէփէուի գործակալներով: Ճամբան ըսին իրեն թէ ազատ չէ իր երթալիք տեղը ընտրելու եւ պէտք է երթայ Թուրքիա, քանի որ Եւրոպայի միւս բոլոր երկիրները կը մերժեն ընդունիլ զինքը:

Եւ որովհետեւ կը մերժէր Թուրքիա երթալ, կառախումբը կանգ առաւ անտառի մը մէջտեղը, Մոսկուայէն 400 քիլոմեդր հեռու եւ հոն անշարժ մնաց ամբողջ 13 օր, մինչ իր պահա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ... ՏԻՐՈՋ

Երբ համալսարան հասայ, արդէն որոշած էի այդ օրը իմ աշակերտներուս տալ «քայզէրլինկը» իբր վիճաբանական նիւթ, այլ օրուան հարցի պատիւներու արժանացած՝ պապականութեան խնդրին շուրջ բանալ առողջ դասախօսութիւն մը ու յետոյ գրաւոր պահանջել ամէն մէկու «թէզ»ը:

— «Ի՞նչ կը մտածէք Թագաւոր-պապի մասին: Կ'այպանէ՞ք թէ կը ջատագովէք Պապին հողերու ինքնիշխանութիւն շնորհելու գաղափարին իրականացումը: Ինչո՞ւ:»

Ահա հարցումս:

Մարք Թուէյնի Թոռը՝ որ մինչեւ Բէռվտիա եկած էր իմ դասախօսութիւններուս հետեւելու համար, ինծի բերաւ իր «Թէզ»ը, զոր կարելի է ամփոփել այսպէս.

— «... Պապը ժամանակին իր հողերը նուէր ստացած էր. 40 հազար քառակուսի քիլոմեդր: Այսօր ալ Պապը նուէր կը ստանայ Մուսոլինիէն: Այս վերջինին պայմանն է չըլլալ այլեւս Պապ մը իտալացի, այլ իտալացի մը պապ: Իրար անցնելու տեղը չկայ... քաղաքական խնդիրներ յուզելով:

Ինչո՞ւ զայն մեղադրել: Իր պարտէզները նեղ կուգային...: Պուա տը Պուլոնի չափ պարտէզ մը մէկ հոգիի կը բաւէ՞: Պապը կ'ուզէր քիչ մը օդ առնել, պտըտիլ...: Իրեն երկաթուղի մը կուտան կայարանով...: Զայն պիտի օգտագործէ, ամարանոցի հաճոյքները պիտի վայելէ Santa-Maria պալատին մէջ, լեռներ պիտի բարձրանայ, ման պիտի գայ, օդ պիտի ծծէ, դրամ պիտի կոխէ («Ցուք զկայսերն կայսեր»... չըսա՞ւ Տէրը): 40 H. P (ձիու ուժ)ով պիտի ճամբորդէ (Տէրը հօս մէկ ձիով... մէկ էշով գոհացաւ, երբ Երուսաղէմ մտաւ...): Պտոյտի պիտի ելլէ (Տէրն ալ տաքերուն ցորեանի եզերքը ման կուգար, լոգանք ալ կ'ընէր, կամ Ջիթենեաց Լեռը ու Գեթսեմանիի պարտէզը, եւ կամ Տիբերիոյ լիճը կ'երթար. նոյնիսկ օր մը մինչեւ Գողգոթայի գագաթը բարձրացաւ): Պալատներու մէջ պիտի ապրի (Տէրն ալ քանի մը անգամ Աննայի, Կայիափայի եւ Պիղատոսի պալատները տեսնուած է): Զինանշանը ամէն տեղ քանդակել պիտի տայ (Տէրն ալ զինանշան մը ունէր, բայց զայն այլուր քանդակել տալու տեղ զինքը վրան քանդակեցին...):

Պալատները պիտի ըլլան շըքեղօրէն կահաւորուած, խունկով, մուռսով օծուն: (Տէրն ալ իր ոտքերը «մեծագնիւ» իւղով լուալ կուտար եւ անձեռոցի տեղ կնոջ մը մազերը կը գործածէր):

Պապը պիտի ճամբորդէ իր շքախումբով wagon-restaurantի մէջ... (Յիսուս ալ ունէր իր շքախումբը, 12 հոգի, որոնք... բոկոտն էին ու ոտքով կը ճամբորդէին): Առաքեալներ ծուկ կ'որսային (Պապին առաքեալները դրախտին համար հոգիներ կ'որսան): Պապը պիտի ունենայ նոր դեսպաններ (Յիսուս ալ ունէր դեսպանը՝ Յուդան, միավճար երեսուն արծաթով)...եւլն. եւլն.:

Պապը իր Տիրոջ օրինակին չի՞ հետեւիր միթէ»:

Ես գերազանցապէս անմնախընթաց կը նկատեմ այս «Թէզ»ը:

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՑԻ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ դուրս կ'ապրին 400,000 Ամերիկացիներ, 230,000ը Քանատայի, 170,0000ը Եւրոպայի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ:

ԵՐԷԿ «ՏԻՆ ԳԱՐՏԱՇԸ», ԱՅՍՕՐ «ԽԱՑԻՆ»

Կ՚ըսեն թէ քիւրտերը զղջացեր, խելքի են եկեր, ու թէեւ ուշ բայց վերջապէս կ՚ուզեն օգտուիլ անցեալի փորձառութիւններէն։

Հաւատա՞նք արդեօք... Եթէ իրապէս քիւրտ ժողովուրդը անդրադարձած է իր երէկի սխալներուն, այդ իսկ մեծնաւաճում մըն է վաղուան հետեւելիք քաղաքականութեան համար։

Անցեալները այս սիւնակներուն մէջ անդրադառնալով թուրք ընդդիմադիրներուն ձախողութեան գլխաւոր ազդակներուն, ըսած էինք թէ Թուրք ընդդիմադիր ճիսանքը առանց զինուորական ուժի կամ արտաքին միջամտութեան, ինքն իր գլխուն չի կրնար դրական գործ տեսնել։ Եւ իբրեւ օրինակ յիշած էինք շարք մը ապստամբութիւններու եւ մահափորձերու ձախողումը։

Այս անգամ կ՚ուզենք պզտիկ վերլուծումի մը ենթարկել քրտական «զղջումը»։

Յեղափոխականները կարելի միջոցներով պայքարած են բախտակից ժողովուրդներու ազատագրութեան համար, եւ այդ մարտնչումը սուղի նստած է հայ ժողովուրդին, որովհետեւ ան մինակ մնացած է զօրաւոր թշնամիին դէմ եւ լքուած վիճակակիցներու կողմէ։

Իսկ այսօր քիւրտն ալ կը ջարդուի նոյն ձեւով։

Այսօրուան ջարդերու ողբերգութիւնը նորութիւն մը չէ ո՛չ Հայուն եւ ոչ ալ քիւրտին համար։ Ան գրուած, ազդարարուած է 1890էն առաջ։ Վկայ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութիւնը։

Դաշնակցութիւնը տարիներու ընթացքին պայքարեցաւ, արիւն թափեց, Թուրքիոյ կարգուսարքը բարեփոխելով հայ եւ թուրք ժողովուրդները գերութենէ ազատելու համար։

Դաշնակցութիւնը կռուեցաւ հասկցնելու համար թէ՝ անկախութիւն չունեցող ազգերը դատապարտուած են ոչնչանալու. թէ թուրքը ուշ կամ կանուխ պիտի ջարդէ, ձուլէ, թրքացնէ իր իշխանութեան տակ գտնուած ոչ-թուրքերը, եթէ անոնք չմիանան դաւաւոր թշնամիին դէմ, հաւաքաբար կռուելու եւ ազատուելու համար։

Հայը մասամբ ըմբռնեց վաղուան պատուհասը, ու կազմակերպուեցաւ, հրաւիրելով քիւրտ դրացին հետեւիլ իր օրինակին եւ կամ պահել բացարձակ չէզոքութիւն։ Քիւրտը խոստացաւ, բայց դրժեց իր խոստումը եւ անցաւ թշնամիին կողմը, կողէն հարուածելու համար հայ ժողովուրդը։ Հայը մինակ մնաց զօրաւոր թշնամիին դէմ, բայց չյուսահատեցաւ, քաջութեամբ շարունակեց մահու եւ կենաց գօտեմարտը, մինչեւ որ ուժասպառ ինկաւ թուրք, քիւրտ, չէրքէզ ու լազ միացեալ ուժերու տապարին տակ։

Թուրքը առանձին չէր կրնար չափուիլ Հայուն հետ. տասնեակ մը հայ հերոսներու ճակատամարտները թուրք բանակներուն դէմ, խօսուն ապացոյցներ են թուրք ուժերու սնանկութեան։ Հայը չէր պարտուեր եւ պիտի տանէր վերջին յաղթանակը, եթէ քիւրտը թիկունքէն չհարուածէր։

Զինուած քիւրտը տեւական թշնամի էր հայ ժողովուրդին։ Քիւրտն էր որ կը կռուէր հայ քաջերուն դէմ։ Ան էր որ կ՚առեւանգէր հայ աղջիկը ու կը թալանէր հայ գիւղացին։ Քիւրտն էր որ երէկ ջարդեց հայ ժողովուրդը։

Թուրքին թելադրութեամբ հայ ժողովուրդը կոտորող քիւրտն է որ այսօր կը ջարդուի իր «տինի խալամ» կրօնակիցին կողմէ, եւ մենք ջարդուած Հայերս՝ կը ցաւինք ջարդարար քիւրտին չարչարանքներուն վրայ, եւ ձեռք կ՚երկարենք իրեն...։ Որովհետեւ այն ալ այսօր ըմբռնած է իր սխալը եւ կը կռուի սեփական հայրենիքի անկախութեան համար։

Այն ինչ որ քառասուն տարի առաջ մատնանշեց Դաշնակցութիւնը, նոր կը հասկնայ քիւրտ ժողովուրդը, եւ այն ալ հազարհազարներու արեան գնով...։ Թուրքը խորամանկ է, ան իր նմանը չունի մարդ խաբելու եւ կոտորածներ կազմակերպելու մէջ։

Թուրքը լայն իրաւասութիւններ տուաւ քիւրտին, զինեց ու գրգռեց քիւրտ աշիրէթները եւ օգտուեցաւ անոնց տգիտութենէն եւ քիւրտին կոտորել տուաւ Հայը։ Լազին ջարդել տուաւ Չէրքէզը։ Ալեւիին բնաջնջել տուաւ Շահվէին։ Իսկ վաղը Ալեւիէն վերջ կարգը պիտի գայ Լազին։

Մէկ - մէկ, կարգով, — ու սիստեմատիկ կերպով — կը ջարդուին Թուրքիոյ մէջ ապրող փոքրամասնութիւնները, առանց հաւաքական ընդդիմութեան եւ առանց դրական արդիւնքի։

Գերի ազգերու ազատագրութեան համար մղուած պատերազմները դեռ վերջացած չեն։ Կոտորակուած հայ ժողովուրդը ուժերը ամփոփելու համար առժամապէս քաշուած է ռազմաճակատէն, իր տեղը տալով քիւրտ, Չէրքէզ, Լազ, ճնշուած ազգերուն։ Թուրք քաղաքական ռազմավարութիւնը ներկայիս ուղղուած է անոնց դէմ, որովհետեւ Հայը քշուած է հրապարակէն։

Մենք պէտք եղածէն աւելի տուինք։ Զոհաբերեցինք ինչ որ ունէինք։ Ամբողջ ազգը տուաւ իր արեան տուրքը — թող տան եւ անոնք որ մեզի հետ չէին վճռական ժամուն։

Թուրքերը կ՚ըսեն թէ «թարիխ թէքրարտան իպարէթ տր» (պատմութիւնը կը կրկնուի)։ Բայց պատմութիւնը դեռ խելքի բերած չէ ընդդիմադիրներն ու քիւրտերը։ Դժուար է հաւատալ քիւրտերու «զղջումին» կամ ընդդիմադիրներու փորձառութեան։ Կաթէն բերանը այրած հայ ժողովուրդը, մածունը փչելով ուտելու ժամանակ իսկ, պէտք է շօշափելի փաստերով հաստատէ մածունին պաղութիւնը։ Այդ անվստահութիւնը ապացուցանելու համար յիշենք քանի մը փաստեր։

Համիտեան ջարդերու նախօրեակին էր։ Գաւառը ահ ու սարսափի մատնուած՝ կը խորհէր վաղուան պատահելիքներու վրայ։ Դաշնակցութիւնը լուրջ գործունէութեան լծուած կը ստուարացնէր իր ռազմական շարքերը։ Վան, Մուշ, Սասուն, Կարին ու Տէրսիմ ռազմաբեմ դարձած էին հայ փէտայիներու քաջագործութեանց։ Սակայն այդ բոլորը բաւական չէին վաղուան ջարդերը արգիլելու համար։ Անհրաժեշտ էր հասկացողութեան գալ քիւրտերուն հետ, առանց որուն կարելի չէր ապահովութիւնը վերահաստատել վտանգուած շրջաններու մէջ։

Ճիշդ այդ օրերուն էր որ Լուսաւորչի ապառաժներուն մէջ պաշարուած Երզնկացի Քեռին (Ռուբէն Տէր Մինասեան) իր ընկերներով գրոհ տուաւ թուրք բանակին վրայ եւ հերոսական մարտնչումէ մը վերջ, յաջողեցաւ ճեղքել պաշարման շղթան (զոհ տալով Սեպուհը) եւ անցնիլ Տէրսիմ, այն յոյսով թէ պիտի կրնայ համաձայնիլ Տէրսիմցիներուն հետ — գրաւելու համար Կարին - Երզնկա - Խարբերդ շրջանը։

Քրտական «ճէմաաթ» ընտրեալներու ժողովը տեղի ունեցաւ Տէրսիմի Ս. Նշան վանքին մէջ, նախագահութեամբ հերոս Քեռիին եւ մասնակցութեամբ քիւրտ կրօնապետ սէյտ Ալիի, սէյտ Աղայի, Հայտարանցի, Շէյխ Հիւսէյինցի, Մէնըքանցի (Մամիկոնեանք), Գուրէշանցի եւ այլ աշիրէթապետներու։

Համաժողովը երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, ընդունեց համագործակցութեան առաջարկը եւ սէյտներու ներկայութեան ուխտեց հաւատարիմ մնալ իր խօստումին։ — Զալ՚ըէ մըն քուրէշ վա եարտըմճիէ շըմա պօ պըքքօ— «Իմ տէրս Քուրէշ թող օգնէ ձեզի զաւակներս», կ՚ըսէր Նշանաւոր Սէյիտ Ալին, որուն իպատասխան «Զէսէ Հէրմինիան, զէսէ ճամէրտանօ փիրօ» «Հայուն խօսքը քաջի խօսք է սրբազան» կը պոռայ, Քեռին ձեռքը դրած ատրճանակին վրայ։

Մանրամասնութեանց մէջ մտնելու հարկ չկայ՝ ապացուցանելու համար թէ քիւրտերը դրժեցին իրենց խոստումը։

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ

(մնացեալը վաղը)

ՑՈՒՐՏԸ ԵՒ ԻՐ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Ներկայիս ամբողջ Եւրոպայի մէջ տիրող սաստկաշունչ ձմրան եւ սաստիկ ցուրտին հետեւանքով, թերթերու մէջ յաճախ կը հանդիպինք մահուան դէպքերու, որոնք արդիւնք են ցուրտին։

Ցուրտին վնասակար ազդեցութիւնը ըմբռնելու համար, կարեւոր է անդրադառնալ բնախօսական կարգ մը տարրական ծանօթութիւններու վրայ։

Մարդուն մարմինը 37 աստիճան ջերմութիւն ունի։ Կեդրոնական շարժիչ գործարանը՝ սիրտը՝ շնչերակներու եւ հերափոխիկներու միջոցաւ արիւնը կը մղէ ներսէն դէպի մարմնի արտաքին երեսը։ Երակները պաշտօն ունին մարմնոյ հեռաւոր մասերէն դէպի սիրտ բերել արիւնը։ Սրտէն մղուած արիւնը կը տաքցնէ մեր անդամները եւ մորթը։ Շնչերակները եւ հերափոխիկները օժտուած են փոքր մկաններով, որոնք երբ կծկուին, արեան անօթներու լոյսը կը նուազեցնեն, երբ թուլնան, զայն կ՚աւելցնեն։ Երբ որեւէ մէկը կը կարմրի, դէմքի հերափոխիկներուն մկանները կը թուլնան եւ արեան անօթները կ՚ընդարձակուին. մարդ երբ բարկութենէն գունատի, այդ փոքր մկանները կը կծկուին։ Ինչ որ առաջ կուգայ բարոյական յուզումի մը ազդեցութեան տակ, կրնայ առաջ գալ նաեւ մթնոլորտի բարեխառնութեան փոփոխութեան տակ։

Ամրան եղանակին, ջերմութեան ազդեցութեան տակ մորթը կը տաքնայ, կը կարմրի եւ իր մէջ արիւն հաւաքուելով մարդ կը քրտնի։ Ձմեռ ատեն, մորթին շնչերա-երակային ցանցը կծկուելով, արիւնը չի կրնար խուժել մարմնոյն հեռաւոր անդամներուն մէջ, որով հո՛ն արեանը քանակը կը նուազի։

Այսպէս ուրեմն, ցուրտի ազդեցութեան տակ արիւնը մեկուսանալով փորոտիներուն, ուղեղին, թոքերուն, սրտին եւլն. մէջ ու հո՛ն արգելափակուելով արեան համախոնում առաջ կը բերէ այդ ներքին գործարաններուն մէջ։

Քաջառողջ մարդուն քով համաչափ հաւասարակշռութիւն մը գոյութիւն ունի արեան ներքին ու արտաքին շրջաբերութեան միջեւ։ Ա՛յն մարդիկ, որոնց քով այդ արտաքին շրջաբերութիւնը տկար է, անտրամադիր վիճակ մը կ՚ունենան, շուտով կը մսին եւ չեն կրնար տոկալ ձմրան ցուրտին։

Մթնոլորտի ջերմութեան ամէն յանկարծական փոփոխութիւն կ՚ազդէ արեան արտաքին անօթներու շարժիչ մկաններուն վրայ։ Բոլորովին քրտնած մէկը երբ պաղ օդի հոսանքին ենթարկուի, սարսուռ կը զգայ, այսինքն իր շնչերակներուն պզտիկ մկանները կը կծկուին։ Շարժիչ անօթներու պարսեղմումի հետեւանքով, արիւնը մորթէն դէպի ներս կը մղուի եւ կ՚երթայ ներքին գործարաններուն մէջ եւ յառաջ կը բերէ արեան համախոնում։

Ամէն մարդ փորձառութեամբ գիտէ թէ երբ ջուրին մէջ խորասուզուի, շնչառութիւնը կը դժուարանայ։ Շնչառութեան այդ նեղութիւնը առաջ կուգայ մորթի պատեանին վրայ ջուրին ներգործած ազդեցութենէն, որուն հետեւանքով մորթին մէջ գտնուած արիւնը դէպի ներս կը մղուի։ Ասիկա զուտ մեքենական գործողութիւն մըն է։ Ցուրտը, մորթային շնչերակներուն պզտիկ մկանները կծկելով, նմանօրինակ երեւոյթ մը առաջ կը բերէ. երբ սաստիկ ցուրտ ընէ, մարդ կուրծքի ցաւ կը զգայ, շնչառութիւնը կը դժուարանայ եւ լանջոսկրի վրայ սեղմումի զգացողութիւն մը կ՚ունենայ, որովհետեւ արիւնը դէպի թոքերը կամ ուրիշ ներքին գործարաններուն մէջ կը մղուի։

Մթնոլորտի բարեխառնութեան ամէն փոփոխութիւն որ մորթի կողմէ կը զգացուի, շարժիչ անօթներու միջոցաւ ձնշում յառաջ կը բերէ արեան շրջանի հիւսուածքներուն մէջ։ Քրտնած մէկը երբ օդի պաղ հոսանքի մը մէջէն անցնի, կրնայ արեան համախոնում ունենալ։ Ցուրտէն տառապող մէկը երբ յանկարծակի շատ տաքցած սենեակի մը մէջ փոխադրուի, նմանօրինակ վտանգի մը կ՚ենթարկէ իր անձը։

Որիգենէս կը պատմէ 40 մարտիրոսներու եղերական մահը, որոնք Տէրէնտիոս հարստահարիչ կուսակալին կողմէ ցուրտէն մեռնելու դատապարտուած էին։ Զարչարանքի աներեւակայելի մեթոտ մը, զոր այդ ճիւաղ կուսակալը կը կիրարկէր դատապարտեալներուն հանդէպ։ Բոլորովին մերկ վիճակի մը մէջ, սառած լճակի մը վրայ, կը կեցնէր այդ թշուառները, որոնք արիաբար կը խիզախէին մահուան արհաւիրքին։ Անոնց քով պատրաստել տուած էր տաք բաղնիք մը, որպէս զի երբ անոնց մէջ գտնուին տկարացողներ, փորձուին լոգանք ընել այդ տաք ջուրին մէջ։ 40 մարտիրոսներէն մէկը միայն ցուրտէն մեռնելու երկիւղէն սարսափահար, նետուեցաւ տաք ջուրին մէջ ու հոն վայրկենապէս մեռաւ, արեան համախոնում ունենալով։

Ցուրտին ազդեցութեան տակ, գործարանային փոխանակութիւնները գէշ կերպով կը կատարուին. գեղձային գործարաններու մէջ կայունութիւն մը առաջ կուգայ։ Յօդացաւը, ջղացաւութիւնը եւ մկանային թուլութիւնը ննդգաժէտ նուէրներն են ցուրտին։

Ցուրտին դէմ պայքարելու համար անհրաժեշտ է մկանային շարժումներ ընելով՝ վառ պահել սրտին գործունէութիւնը։ Հետիոտն քալելը կը կանոնաւորէ արեան շրջանը, կը հրահրէ արեան շրջաբերութիւնը կեդրոնէն դէպի հեռաւոր մասերը եւ կը դիւրացնէ շնչառութիւնը։ Շատեր սխալ նախապաշարումով մը մարմին ջերմութիւնը կ՚ուզեն աւելցնել գրգռիչ ըմպելիներու գործածութեամբ։ Իրաւ է որ ցուրտ օդին պզտիկ գաւաթ մը օղիաք քանի մը վայրկեանի համար կը տաքցնէ մեր մարմինը, սակայն ան չի պարգեւեր այն տեւական բարօրութիւնը, զոր մարմնակրթանքը կոչուած է մեզ տալու։

Նաւապետ Փէրրի՝ դէպի Շփից-պէրկ իր կատարած արշաւանքին ատեն, արգիլած էր իր նաւաստիներուն ոգելից ըմպելիներու գործածութիւնը, որովհետեւ տեսած էր թէ ալքոլէն առաջ եկած ջերմութիւնը ժամանակաւոր է, եւ թէ այդ ջերմութեան քիչ ատենէն կը յաջորդէ սաստիկ մսկոտութիւն մը։

Նաւապետը իր ստորադասներուն կը յանձնարարէր մասնաւորապէս ուտել բորակածնային եւ ճարպային սնունդներ։

Ցուրտ երկիրներու բնակիչները անսալով բնութեան ձայնին, կը սպառեն մեծաքանակ ճարպային սնունդներ։

Ցուրտ կլիմայի տակ ամէն բանէ առաջ պէտք է դիմել հիւթեղ ու ճարպային սննդառութեան մը, զգուշանալ ցրտառութենէ եւ մարմնամարզով վառ պահել մարմին ջերմութիւնը։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԻ

Ի ՊԷՍՏ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Գաւառ կը գտնուէի եւ դեռ նոր առիթը ունեցայ կարդալու Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթին մէկ գրութիւնը՝ Ա. Նաւարեանի Anthologieին մասին եւ ուղղուած իմ հասցէիս։

Յօդուած մրոտող մը (զոր պիտի կրճատեմ Յ. Մ. սկզբնատառերով) անհանդստութիւն զգացեր է զրածս կարդալով, ձայն տուեր է իր ուղեղին ու գուշակելով թէ բան մը կայ անոր մէջ՝ գրիչը ձեռք առեր է։

* *

Կէս սիւնակ նիզակ ճօճելէ ու բոլիկ ոտքեր ու հողաթափներ իրար խառնելէ վերջ այս Յ.Մ.ը — առանց իր ցեխոտ կօշիկները նշմարելու, — ֆրանսերէնէ կը ճառէ։ Տեսնենք թէ ի՛նչ է։

Նախ չմոռնանք որ պարոնը եւ ուրիշներ «պնդեր են Պ. Նաւարեանի որ իր գործը հրապարակելէ առաջ լրացնէ կարգ մը պակասներ ու սրբագրէ թերութիւններ», Շահեկան տողեր...։ Քանի մը հոգի ճգներ են ուրեմն այդ գործին փորձերուն վրայ։

Հարկ է նաեւ ճշդել սա կէտը։ Պ. Ի...ի հետ տեսակցութեան մը ընթացքին շատ մը թերութիւններու շուրջ անդրադարձած էի ու Պ. Չօպանեանի գրաբը դեռ չէր երեւցած։ Տրծաղելի է կարծելթէ անոր դիտողութիւններէն օգտուած եմ։

Քաւ լիցի...։ Պ. Չօպանեանի հեղինակութիւնը իր լայն մարզն ունի ու եւ,խեղճ մեղաւորս չպիտի յանդգնէի անոր ածուներուն վրայ քալել։ Ourals բառին վերջին տառին պակասը ու de belles qualitésի մէջ de ին des փոխուիլը մատի փաթթոց ըրած է Յ. Մ. բայց անոնք «սոսկ տպագրական սխալներ են, ոչ այլինչ»։ Սխալներ որոնք նուազ ներելի պիտի ըլլային եօթեակի մը մէջ, իսկ երբեք հատորի մը մէջ, որուն փորձերը ձեռքէս վրայ ձեռքէ ձեռք ալ անցեր են։ Դիւրաւ կ՚ըմբռնուի Տի մը պակասը քան D տառը բառին սկիզբը։

«Զարափոխելով» կ՚ըսէ Յ. Մ. եւ կը սահի անշշուկ, մատնանշած թերութեանս վրայ։

Enseigner les enfantsի մասին ըստ իր սովորութեան չի յիշեր թէ որոնք են այն պարագաները որ կը ներեն այս ձեւին գործածութիւնը։

Կոմունհի Նոայլլ մէկ գիրքը օգնութեան կը կանչէ Յ. Մ.։ Ոչ մէկ կայ .. փարսախներ[...] ուորութիւն։ Բառացի[...] կոմունհի Նոայլ licence [...] ծած է... եւ կրնայ զրծել [...] որ իր հեղինակութիւնը [...] Յ. Մ. եւ իր նմանները [...] այդ բանը։

Anthologie բառին մա[...] շատոնց ի վեր նկատած [...] ին ստուգաբանութեան հանդը ու, երբ առիթն[...] յացաւ .. ըռի ինչ որ կը [...] ծէի։

Anthos եւ logein արմա[...] աւելի խորհուրդ կուտա[...] ցոյց տուած ձեւիս զօր[...] թեան։ Բայց Յ. Մ. հո՛ն [...] յաւակնութիւն անգամ [...] իր շուրջիններըը իր [...] կարծելով, եւ — անգամ [...] խուսափելով բացատր[...] տալէ։

Inversionի մասին [...] մըն ալ «տեղին եւ պար[...] համեմատ» քարոզելով [...] սափելով բացատրութ[...] Յ. Մ. պարզապէս իր ըն[...] ներուն քթին կը խնդայ, [...] որ իմ տուած ձեւերս [...] versionներ կը ներկայ[...] Terroirը բառին զալով, [...] րովին կը խեղաթիւրէ [...] խարդախէ Յ. Մ.։

Երբեք չեմ տեսած որ [...] բառը իր փոխաբերական[...] տին մէջ ստիպողաբար [...] ունենայ որ երկրին ըլ[...] բողող անունին։

Terroir նոյն ձեւով [...] գործածուէր, ինչպէս patr[...] natal, pays d'enfance [...] որ երկրին ըլլալը։

Առաջին առթիւ որ [...] անցնեմ DU Terroir ձ[...] զինակաւոր գրչի մը տակ [...] պիտի ղրկեմ ապացոյ[...] Յ. Մ. պաշտպան[...] բանի դերը կ՚ուզէ [...] բայց ձախորդ է այդ դե[...] եւ նախընտրելի է նաւ[...] մէկ պատասխանը առաջ[...] նարկութեան մը առթ[...] տասխան մը որ զոնէ [...] միտ ու անմեղ է։

Գալով մեր մատնանշու[...] անոնց մէջ խստապահ[...] եղած, հակառակ պա[...] կարելի պիտի ըլլար զ[...] րել շարքը։ Billy՝ հեղ[...] քննադատը՝ ակադեմա[...] օծիքէն կը բռնէ [...] մը համար։ Առանց մ[...] երթալու, հոս կրնան[...] քիչով գոհացանք [...] լեանի «Գարունը» կա[...] բայր ենք մենք»ին [...] տասուած ՑՕՂՕՎք...) «Երգ»ին վերջին տառ[...] կէօթիւրեանին «Սրինգ[...] ըը = violon, ծակծկե[...] ger, լուծ ընել = tor[...] այլն) անհաւատարիմ [...] բէններուն վրայ կանգ[...] լով. Նալբանդեանի (եր[...] երկու անգամ étude, [...] թէքրգեանի (lyre do[...] et désenchantée ?!), պաշեանի (se plait [...] se complaitի, phases de [...] sophie ?! փոխանակ [...] l'ens. philisophique), [...] (առանց կարմրելու [...] վերջին տողը. nous vo[...] comme des lions). Ահ[...] (... les regrets (?!) des f[...] Իսահակեանի (au [...] couronne trop chargée [...] (?!) եւայլն կտորներու[...] անոնց շուրջ գրուած [...] պարունակած առեղծ[...] լայն տեղ չտալով։ [...] կան դարձնելէ հեռու [...] այսպիսի քննադա[...] ըը...։ Բայց ինքզինք[...] թարեմ, աչքիս առջեւ [...] լով Յ. Մ.ի գրութիւնը[...]

Երանի՛ ընթերցող[...] անոնց ստամոքսը պէտ[...] տոկունութիւնը ունեց[...] մարսելու համար։

Ե. ՉԱՔ[...]

Յ. Գ.— Յ. Մ. Terroi[...] մասին տուած բացատր[...] մէջ քերականութիւն [...]

(*) Անգամ մըն ալ [...] իրեն թէ հայերէնի [...] նշանակութիւնը կրնա[...] նալ des roses rouges d'e[...] եւ de rouges roses [...]

է։ Տափակ ու սոփեստութիւն հասողքերականութիւնդրնէ իրը։ Չգիտի հասկնար բան մը, եթէ օրինակ՝ բաէի որ սխալ է նաեւ գրել on n'en trouvee l'équivalente (էջ 15)։ Այս ձեւին մէջ բառը սեռի կանոններուն չի հետեւիր՝ կ'ուզէ Littré, կ'ուզէ Larousse, կամ Bescherelle ու Lachâtre Թղթածէ։ Յ. Մ. այս եղծմարտու. Թիւնը չի կրնար փոխել։ Նոյն. պէս se rouler (էջ 108) կարելի չէ գրել... երբ վերաւոր կը գըլտորի մէկր գետին... այսինքն... ակամայ։

Souffrent de leurs souffrances (էջ 19). արդեօք leurs տպագրական սխալ՞ մ ses ի տեղը անցած է։

Inversionը սովորական չէ՞ (էջ 45), եւ հարկ չէ՞ գրել.
Je regarde, ému, du crépuscule
Les rayons vermeils qui s'infiltrent.

Հապա ի՞նչ ըսել Elyséeին, Եղիա, Եղիշէ եբրայեցերէնէ կուգան ու y (i grec)ը գործ չունի հոն... Եւ դեռ «զորն ասեմ կամ զորն խոստովանիմ»...։

Զ.

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՑՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՋ

Գաղափար մը տալու համար թէ դաշնակցութեան սարսափը ի՞նչ աստիճան շշմեցուցած է Հայաստանի մեր դեկնած կարմիրները, ստորեւ կուտանք հատուածներ այն ճառէն, զոր Կախիկեան խօսած է համագումարին մէջ, վրաց համայնավարներու կողմէ։ Իր ճառը ուղղուած միմիայն դաշնակցութեան դէմ, լուրջ փորձ մըն է կորով եւ քաջութիւն ներշնչելու, դաշնակցութեան անունէն սարսափած կարմիր «տղերց»։

Հաստատելէ յետոյ թէ Անդրկովկասի մէջ մեծ տեղ կը գրաւէ ազգային հարցը եւ խոստովանելէ յետոյ թէ այդ հարցին լուծման մէջ Թերութիւններ ունեցած եւ սխալներ գործած են, Կախիկեան գրոհ կուտայ դաշնակցութեան դէմ։

«Դաշնակցութեան կեդրոնական օրկան «Դրօշակ»ի նոյեմբերեան համարին մէջ, լոյս տեսած յօդուած մը՝ Համագումարը պէտք է ծանօթացնէ այդ յօդուածին, որովհետեւ շատ կարեւոր է։ «Դրօշակ»ը կը գրէ։

«Մենք վաղուց կը խօսինք այն մասին, ինչ որ այսօր նկատեր են Միրզոեանն ու Կախիկեանը։ Զինուած փաստերով, մենք յարունակ կ'ըսենք որ ազգային փոխյարաբերութիւններն Անդրկովկասի մէջ, օրէ օր կը սրուին, որ ազգ. փոքրամասնութիւնները Վրաստանի, Ադրբէջանի մէջ եւ առաջին հերթին Հայերը, սաստիկ կը ճնշուին թէ տնտեսական եւ իրաւական տեսակէտէն»։ (Դրօշակ)

«Շատ բնորոշ է թէ ինչպէս դաշնակները կը մօտենան այս խնդրին։ Անոնք կ'ըսեն որ ազգ. փոքրամասնութիւնները կը հալածուին եւ առաջին հերթին՝ Հայերը։ Ինչո՞ւ։ Այդ մասին պէտք է հարցնել դաշնակներուն։ Անոր համար որ Հայերը պաշտպան չունին։ Հայ կոմունիստները դաւաճանեցին հայ ժողովուրդին եւ չեն պաշտպաներ աշխատաւոր Հայերը։ Եւ այն մարդիկը որ նստած են փարիզ եւ դրամատիրական քաղաքակրթութեան ուրիշ կեդրոններուն մէջ, անոնք իրենց վրայ կ'առնեն «պաշտպանութեան» հոգը եւ կ'ըսեն հետեւեալը.—

«Զգտնուեցաւ հայ համայնավար մը, որ հանդէս գար ազգային անհաւասարութեան եւ հակահայկական տրամադրութիւններու դէմ՝ Վրաստանի եւ Ադրբէջանի մէջ։ Վրացի եւ Թուրք համայնավարները բացի համայնավարական առաքինութիւններէն, ունին նաեւ անժխտելի առաքինութիւն,— անոնք նախեւառաջ վրացիներ եւ թուրքեր են եւ ապա համայնավարներ։ Հայ համայնավարը միայն համայնավար է, զտարիւն, ուղղափառ եւ մոլեռանդ։ Անոր համար ամօթ է, նաեւ դաւաճանութիւն՝ զբաղիլ հայկական հարցերով»։ («Դրօշակ»)

Կ'ԱՐԴԱՐԱՑՆԷ՞ ԹԷ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԸ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ

Սինիկ յանդգնապարտներու յատուկ աններեսութեամբ մըն է, որ Կախիկեան կը փորձէ արդարացնել հայ կոմունիստը, մեղադրանքը իւրացնելով իբրեւ գովեստ։

«Հայ դաշնակները կը հայհոյեն հայ կոմունիստներուն. բայց միանգամայն «շատ լաւ կոմպլիմէնտ» կ'ընեն անոնց։ Անոնք կ'ըսեն որ հայ համայնավարը ամէնէն առաջ համայնավար է, ուղղափառ, զտարիւն եւ մոլեռանդ։ Մենք այսօր մէջ ոեւէ նախատինք չենք տեսներ։ Մենք կը կարծենք որ համայնավարը ով որ ալ ըլլայ, Վրացի, Թուրք, Հայ թէ Ռուս, նախ եւ առաջ եւ ամէնէն առաջ պէտք է ըլլայ համայնավար եւ յետոյ պատկանի այս կամ այն երկրին, այս կամ այն ազգին։ Եւ այսօր մէջ որեւէ ամօթ չկայ»։

Բայց տեսակէտը որ Կախիկեան կը քարոզէ հայ համայնավարներուն, կ'ընդունի՞ իրեն եւ իրեններուն համար։ Ու հերքելու համար «Դրօշակ»ի փաստացի մեղադրանքը, վրաց առաքեալը կը նշմարէ «աշխատանքի բաժանում»։

«Պարզ է որ հայ դաշնակները կը հայհոյեն հայ համայնավարներուն, իսկ վրացական դաշնակն ը — մենշեւիկները կը հայհոյեն վրացի համայնավարներուն»։ Միշտ նոյն մեղադրանքներով ըստ Կախիկեանի, որ կը կարծէ սակայն, թէ դաշնակները «աւելի հեռուն» կ'երթան։

«Վրացի համայնավարը կ'աշխատի հնարաւոր չափով աւելի շատ դրամ քաշել Մոսկուայէն, յօգուտ Վրաստանի, շինարարութիւն կատարել, արժանանալ վիճակային ժողովուրդի յարգանքին, ամրապնդելով իր իշխանութիւնը...։ Վրացական համայնավարը կ'աշխատի դառնալ վրացական ազգային կազմի անխզելի մասը։ Հայ համայնավարը օտար տարր է հայ ժողովուրդի մարմնի վրայ»։ («Դրօշակ»)։

Իսկ Կախիկեան, երբ չկարենայ հերքել, համաձայն նեղը մնացած մարդու «փիլիսոփայութեան», կը սկսի լեզուին տալ փաստին դէմ հայհոյութիւնը տկարին զէնքն է. իսկ տկարը երբ խոշորացոյցով հայելիի մէջ կը դիտէ ինքզինքը եւ ըստ այնմ կը խօսի, կը սկսի ծիծաղելի դառնալ։ Այս կէտը կը մոռնայ Կախիկեան, որ ամէն մեղադրանք վերցնելու համար հայ համայնավարին ճակտէն,կը սկսի գովքը հիւսել անոնց կատարած աշխատանքին։ «Անոնք կրցեր են աւերակներէն, աճիւններէն վերածել երկիրը։ Հայ կոմունիստներ յաջողեր են անով որ, հոն ուր առաջ կը տիրէր աղքատութիւն, արցունք ու աւեր, այժմ կայ գեղեցկութիւն, ուրախութիւն, եւ տնդային շինարարութիւն, այժմ կը տարուի ստեղծագործական մեծ աշխատանք ․ ․ եւն ․»։

Հայաստա՛ն, երկիր դրախտավայր...։ Պարզապէս...։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Ինչպէս յայտնի է, ընդհ. եւ վերջնական մարդահամար պիտի կատարուի գալ տարի բովանդակ Թուրքիոյ մէջ։ Ասկէ առաջ եղածը իբր փորձ կատարուած էր եւ առժամեայ բնոյթ ունէր։

Մարդահամարին պատրաստութիւնները պիտի սկսին Յունիսին։ Այս մասին պէտք եղած քննութիւններն ու վարկիսահմանումները նախօրօք պիտի կատարուին եւ կազմակերպութիւնները տեղի պիտի ունենան նահանգներուն եւ գաւառակներուն մէջ։

Նոր մարդահամարին արդիւնքը պիտի արձանագրուի բոլորովին նոր տոմարներու մէջ, ուր իւրաքանչիւր անձի արձանագրութեան դէմ լուսանկարն ալ պիտի դրուի։ Արձանագրութիւններէն վերջ, հին անձնագիրները պիտի հաւաքուին եւ անոնց տեղ լուսանկարով տոմարակներ պիտի տրուին։ Մինչեւ այդ՝ մականունի հարցն ալ կարգադրուած պիտի ըլլայ եւ ամէն մէկ Թուրք պիտի արձանագրուի իր ընտանեկան անունով։

Մարդահամարի պատրաստութիւններով պիտի զբաղի վարչապետութիւնը, տնտեսական գործավարութիւնն ու վիճակագրութեան ընդհ. տնօրէն Պ. Ճ. Քաքար։

ՕՏԱՐ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐԸ

Ռումանական Մարմարօշ Դրամատունը իր գործառնութիւնները պիտի սահմանափակէ Թուրքիոյ մէջ։ Զրոյց կը շրջէր թէ յիշեալ դրամատունը ամբողջական հաշուեյարդար պիտի կատարէ, այս առթիւ իր յաճախորդներն ալ սկսած են իրենց դրամները ետ քաշել։

Մարմարօշ դրամատունը չորրորդ Վագըֆ խանին մէջ սենեակ մը պիտի վարձէ եւ փոքր դրամական գործերով պիտի զբաղի այնուհետ։

․*․ Ագշամ կը տեղեկանայ թէ քանի մը օտար կարեւոր դրամատուններ ալ հաշուեյարդարի կը պատրաստուին։

ՉԱՄԻՉԻ ԵՒ ԹՈՒԶԻ ԱՐՏԱԾՈՒՄԸ

Վերջին վիճակագրութեան համաձայն, 1928ի ընթացքին, Իզմիրէն արտասահման ղրկուած է 29.881.918 քիլօ չամիչ եւ 27 միլիոն 217,562 քիլօ Թուզ։ Արտածուած չամիչին արժէքը եղած է 11 միլիոն եւ Թուզինը Տասնեւ միլիոն ոսկի։

Ամէնէն շատ արտածումը եղած է անկուտ չամիչէն, եւ մեծ մասով ղրկուած է Գերմանիա, Անգլիա, Իտալիա, Հոլանտա եւ Պելճիքա։

Ամէնէն շատ Թուզ ղրկուած է Ամերիկա։

ԱՐԱԲԵՐԷՆՆ ՈՒ ՊԱՐՍԿԵՐԷՆԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐՆԱՆ

Լեզուական յանձնաժողովը իր աշխատութիւնները կը շարունակէ Էնկիւրիի մէջ։ Ինչպէս յայտնի է, յանձնաժողովը ձեռնարկած է «Լաւուս»ի Թուրքերէն հրատարակութեան։ Քննութեամբ ճշդուած է որ յիշեալ բառարանը, ծանուցումներու բաժինը հանելով, 85 հազար բառ կը պարունակէ։

Յանձնաժողովը իւրաքանչիւր բառին հարազատ Թուրքերէնը պիտի որոշէ եւ գտնէ։ Ասկէ վերջ արաբերէն եւ պարսկերէն բառերը իսպառ պիտի վերցուին դպրոցներէն եւ գրքերէն։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ յայտնի երաժշտագէտ-հեղինակ Անտրէ Մէսաժէ մեռաւ կիրակի օր, 66տարեկան հասակին մէջ։

ՀՍԿՈՒՆ ԳԱՆՁ ՄԸ

Ժամական չորս միլիառ ոսկի ֆրանք է որ կը հոսի, կ'երթայ ջուրի պէս, կամ ջուրի մէջ։

Այս է եզրակացութիւնը գեկոյցի մը, զոր գիտուն մը՝ Ժորժ Քլոտ, տպաւորիչ լրջութեամբ մը տուաւ Ֆր. Ակադեմիային առջեւ։ Զեկոյցը կը դառնայ ձեռնարկի մը շուրջ, որ Հավանայի մէջ հաստատուած է, նպատակ ունենալով օգտագործել ծովուն ուժը։

Ձեռնարկին տէրը փորձեր կատարած է կըլֆ Ստրիմի վրայ, տաք ջուրի հսկայ գետը, որ Մեքսիքայի ծոցէն ելլելով, կը կտրէ ովկէանոսը եւ ձմեռը կը տաքցնէ Եւրոպայի արեւմտեան եզերքները։ Ձեռնարկին վարիչները հաստատած են թէ կըլֆ Ստրիմի ջրաքանակը դեկտեմբեր-յունուարի ընթացքին շատցած է վայրկեանը 50էն 90 խ. ք.մեթր։ հաշուով։

Ժորժ Քլոտ եզրակացուց ըսելով .— Ջրաքանակի այս փոփոխութեան անհուն կարեւորութիւնը ակներեւ է։ Գիտենք թէ ծովուն ջուրին մէջ ոսկի կայ, 10 սանթիմ ոսկի՝ ամէն մէկ խ. մեթր ջուրի մէջ։ Եթէ հաշուենք, կը տեսնենք ուրեմն, թէ կըլֆ Ստրիմը իր ամէնէն գէշ օրերուն իսկ, ժամը 4 միլիառ ոսկի ֆր. կը քշէ...»

Կը մնայ այս անհատնում հանքը շահագործել...։

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անգլիոյ ճարտարարուեստական կարգ մը շրջաններու մէջ, Թշուառութիւն կը տիրէ գործատութեան պատճառով։ Մեծ Թուով մայրեր եւ իրենց երախաները կը տառապին անարիւնութենէ. քիչ հաց կուտեն, քիչ մը բուսային իւղով, գետնախնձոր եւ քիչ մըն ալ խոզի ճարպ։ Միսը առ հասարակ վերապահուած է կիրակի օրուան միայն երբ, ամբողջ ընտանիքը հաւաքուած կ'ըլլայ աղքատիկ սեղանի մը շուրջ։ Կաթը եւ Թարմ բանջարեղէնը անծանօթ են անոնց։

Տարուան սկիզբէն ի վեր, ածուխի 71 հորեր վերաբացուեցան։ 910,000 հանքագործներ կըցան գործի մտնել։ Ցուրտը շատցուց ածուխի խնդրանքը, որքան երկրին նոյնքան արտասահմանի մէջ եւ կը յուսացուի որ հանքերու արտադրութիւնը աւելնայ, աշխատանք հայթայթելով բազմաթիւ անգործներու։

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԶՈՀԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1928ին Փարիզի մէջ ինքնաշարժային երթեւեկի զոհ գացած են 278 անձեր, իսկ արուարձաններու մէջ 241։ Զոհերուն մէջ հարիւրին 60ը քալողներ են, 14ը հեծանուորդներ եւ 18ը միայն ինքնաշարժի վարիչներ։

Այս մահացու արկածներէն մեծ մաս մը չպիտի պատահէր, եթէ կառավարներն ու անցորդները հետեւէին շրջագայութեան կանոններուն։ Արկածները հարիւրին 43 համեմատութեամբ պատահած են անցորդներու սխալով։

Փարիզի մէջ 51, արուարձաններու մէջ 54 արկածներ կը վերագրուին ինքնաշարժերու չափազանց արագ ընթացքին։ Օրուան ամէնէն արկածալից ժամերն են կէս օրէն յետոյ ժամը 4, 6 եւ 8։

ՊԸՐՏԻ ԱՐՇԱՒԸ

Պըրտ որ ինչպէս յայտնի է, մեկնած էր Հարաւ. Բեւեռ, հետազօտութիւններ կատարելու, վերադարձած է իր վերջին Թըռիչքէն, Միացեալ-Նահանգներու նուիրելով նոր գտնուած բեւեռային հողեր։

Պըրտ կրցած է 100,000 ք. քիլոմ. տարածութեամբ հողեր հետազօտել եւ առնել օդային բազմաթիւ լուսանկարներ։

Ռոքֆէլլըրի լեռնաշղթային արեւելեան կողմը նշմարուած են սարեր եւ կը յուսացուի որ գարնան, իր Թռիչքներու ընթացքին, Պըրտ պիտի կրնայ շատ աւելի տարածուն հողամասի մը քարտէսը հանել։

Արշաւախումբին ներկայ կայանին շուրջը երեւան հանուած են սարեր եւ լեռնաշղթաներ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

ՓԱՐԻԶ, 23 փետրուար.— Պատիւ ունինք յայտարարելու որ, կազմուած է «Ֆրանսայի Հայ Սկաուտներ» Միութիւնը, որուն նպատակն է տարածել սկաուտութիւնը ֆրանսահայ գաղութին մէջ։ Սոյն Միութիւնը պաշտօնապէս վաւերացուած է փարիզի Ոստիկանական ցեսչութենէն եւ յայտարարուած պաշտօնաթերթի յունուար 30ի Թիւով։ Միութիւնը վաւերացուած է Սկաուտական Միջազգային կեդրոնէն, ինչպէս նաեւ ֆրանս. Սկաուտական Միութեանց կեդրոնական գրասենեակէն, իբր անկախ սկաուտական շարժում մը։

Միութեան ներկայ խումբերն են, փարիզ, Շավիլ, Լիոն, վալանս եւ գայլուկներ, որոնք համախորհուրդ կազմած են պաշտօնական գործադիր խորհուրդ մը։ Հայրենակիցներէ պիտի կազմուի նոյնպէս Հովանաւոր Մարմին մը։

Սոյն Միութիւնը ոչ մէկ կապ ունի Ֆրանսայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի հետ։

Մեր Միութիւնը որ միայն սկաուտներու շարժումով կը զբաղի, ոչ մէկ կապ ունի Մարզական Միութեանց հետ։ Այս կէտը շեշտուած է նաեւ Լոնտոնի կեդրոնէն եւ յիշուած կազմակերպչական օրէնքներուն մէջ։

Ներկայիս կոչ կ'ընենք հայ պատանիներուն բոլորուիլ մեր շուրջ եւ ստուարացնել մեր շարքերը։ Սէնի նահանգի համար դիմել ընդհանուր քարտուղար Պ. Յակոբ Գավուքճեանի, 4, Rue Beethoven, Paris (16)։

Ի դիմաց
Ֆ. Հ. Ս. Գործադիր Մարմնի
Գուրգէն Մեծատուրեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ա Ղ Օ Թ Ք Ը

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Այսօր մարդ մըն է ան, հասուն, կազմուած՝ կարագրի տէր, ինչպէս կ'ըսենք. գիտէ թէ ինչ պէտք է իրեն, ապրելու համար կեանքը որ երազեր էր. միայն թէ՝ իր բոլոր յաջողութիւններէն յետոյ, այսօր, ինքզինքը աւելի ճիշդ կը կշռէ. գիտէ ինչ որ իրեն կը պակսի, կը զգայ իր տկարութիւնը եւ կը տառապի. այդ տկարութիւնը աչա իմ ոճիրս է. անոր տառապանքին համար ինքզինքս յանցաւոր կը զգամ։

ԹԱԳ.— Բայց այդ բոլորը... հը՛մ...։

ԲԱՐԹ.— Եւ այսօր պէտքը կը զգամ հայրական վերջին պարտքս վճարելու եւ ըսելու անոր. «Տղա՛ս, ձգէ՛ զիս իմ ճերմակ մազերուս հետ եւ քալէ քու ճամբէդ...։

ԹԱԳ.— Հը՛, հոգ չէ թէ այդ ճամբան բանտ տանի։

ԲԱՐԹ.— Կը բաւէ որ ան ինքզինքը ազատ զգայ ինքն իր մէջ, իր խղճին առջեւ։

ԹԱԳ.— Այսօր է միայն որ կ'ըսես այդ խօսքը։

ԲԱՐԹ.— Այո՛, դժբախտաբար, եթէ տարիներ առաջ գիտնայի ինչ որ հիմա գիտեմ, երբ ան դեռ տղայ էր, այսօր ան չէր տառապեր։

ԹԱԳ.— Հ՛ը . . .

ԲԱՐԹ.— Այս օրերս շատ մտածեր ի եւ անգամ մը եւս ծերացայ։ Ալ բնաւ իրաւունք չեմ զգար զաւակս արգիլելու այն ճամբէն որ, թէեւ զայն ինձմէ կը հեռացնէ, բայց իր երազներուն կը տանի։

ԹԱԳ.— Եւ կ'ուզես որ այդ ճամբէն քալէ, դաշոյնը ձեռքին։

(Լռութիւն մը)։

ԲԱՐԹ.— (Նշանակալից). Բիչ վերջ «Անիկա» նորէն հոս պիտի ըլլայ... եւ գիտես թէ ի՞նչ ընելու համար...

ԹԱԳ.— (Լուռ՝ կը ջղայնոտի)։

ԲԱՐԹ.— Կը նեղուի՛ս. չես կրնար ուրեմն հանդարտ խղճով դիտել աղջկանդ անպատուումը։

ԹԱԳ.— Հայր մը ինչպէ՛ս կրնայ տանիլ այդ բանը։

ԲԱՐԹ.— Ի հա՛րկէ, հայր ես, պէտք չէ տանիս. հը՛, հը՛. բերան է կը խօսի, բայց չես գիտեր սիրտը ինչ կ'ըսէ։

ԹԱԳ.— Դուն կ'երեւի կասկածներ ունիս իմ հայրական անկեղծութեանս մասին։

ԲԱՐԹ.— Ո՛չ, ո՛չ, գիտեմ թէ դուն ալ այնքան հայր ես որքան բոլոր հայրերը... բայց... այսքան միայն...

ԹԱԳ.— Ի՞նչ, այսքան...

ԲԱՐԹ.— Ըսէ՛ տեսնեմ. օր մը օրանց ուզե՞ր ես գիտնալ թէ ի՞նչ հով կը փչէ զաւակներուդ սրտին մէջ։

ԹԱԳ.— Ո՞վ որի՞ սիրտն է մտեր. կը բաւէ որ ճանչցեր ու կատարեր եմ հայրական պարտականութիւններս։

ԲԱՐԹ.— Հայրական պարտականութի՛ւններ... այո՛, սնուցանել, մեծցնել, կրթել, երբեմն զոհացում տալ անոնց պզտիկ քմահաճոյքներուն եւ օր մըն ալ պահանջել անոնցմէ, ինչ որ թերեւս չեն ուզեր տալ։

ԹԱԳ.— Այսքան զոհողու...

ԲԱՐԹ.— Զգէ՛, գիտեմ ինչ որ կրնաս ըսել։ (Նեշտելով). Բայց քու պզտիկդ՝ Սրբուհին՝ քեզի չհարցուց անձնասպան ըլլալու համար։

ԹԱԳ.— (Ցուզուած՝ ոտքի, ջղագրգիռ. կ'ուզէ խօսիլ, չի կրնար, նորէն կը նստի)։

ԲԱՐԹ.— Գիտեմ, խօսքը ծանր է. սրտիդ կ'իջնէ. բայց եթէ քուկդ մեռած է, իմս դեռ ողջ է. վաղը ան ալ կրնայ նոյն ճամբան բռնել, եւ մինչ անոնք կը մեռնին լուռ, անմռունչ, համակերպած, մենք կը շարունակենք ապրիլ։ Կը տեսնես թէ մեր սէրը մեզ չի սպաններ։

(Թագւոր ջղագրգիռ կը շարժտկի աթոռին վրայ, զայն տակէն բռնած՝ քիչ մը կը խախտէ ու նորէն կը նստի)։

Որովհետեւ մենք ծնողներս՝ ինքզինքնուս իրաւունքներ ենք վերագրեր եւ այդ սուտերուն ուժով, զաւակները մեծցուցեր ենք ոչ թէ իրենց իսկ հմր., այլ մեզի հմր.։ Եթէ դուն ալ ներսդ քրքրածըլլայիր ինծի պէս, սարսափո՛վ, սարսափո՛վ կը տեսնէիր թէ զաւկի սէր կոչուած խամաճիկը՝ պատուանդանը դրած ծնողներու սրտին մէջ, միշտ կը պահանջէ զաւակներէն, հեթանոս աստուածներու պէս անյագ, անողոք, փաղաքուշ տիրականութեամբ, մինչ անոնց կուտայ իր աւելորդէն միայն, իր տկարութիւններուն ամբողջութեանը հետ։

ԹԱԳ.— Հա՞պա այսքա՛ն սէր, այսքա՛ն յոգնութիւն անոնց համար . . .

ԲԱՐԹ.— Այդ բոլորին մէջ, մենք աւելի մե՛ր վրայ է որ մտածեր ենք, քան թէ անոնց։ Միշտ յիշէ՛ աղջիկդ որ նախընտրեց մեռնիլ։

ԹԱԳ.— Ես կը սիրէի զայն։

ԲԱՐԹ.— Ինչպէս ամէն ծնող կը սիրէ իր զաւակը։

ԹԱԳ.— Ես պատրաստ էի ամէն զոհողութիւն ընելու անոր համար։

ԲԱՐԹ.— Բան մը կայ որ կը մոռնաս. ձեռքդ խղճիդ վրայ դիր եւ ըսէ. պիտի ուզէի՞ր անհետանալ անոր Թաքուն կամքի առջեւ։

ԹԱԳ.— Ի՞նչ կամք։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

պաններըը հեռագրով կը հաղորդակցէին Կրէմլինի հետ։ Ի վերջոյ պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ իրեն թէ միայն Թուրքիա ապաստան կուտայ իրեն։ Կառախումբը կրկին ճամբայ ելաւ եւ ի վերջոյ Տրոցկի փետրուար 12ին Պոլիս հասաւ։

Ստալին Մ. Քէմալի հետ իր բարեկամութեան վրայ վստահելով, պաշտօնապէս արտօնութիւն չէր խնդրած Էնկիւրիէն, այնպէս որ Թուրքերը մերժեցին բնակութեան մասնաւոր արտօնութիւն տալ Տրոցկիի։

Սերպիա կը ապառազինուի

«Տէյլի Մէյլ» Պելկրատի թղթակիցը կը հաղորդէ որ քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ յուզում յառաջ բերաւ այն լուրը թէ եուկոսլաւ կառավարութիւնը մեծ քանակութեամբ գնդացիր, թնդանօթ, հրացան, ձեռնառումբ, փամփուշտ եւ այլ ռազմանիւթեր ապսպրած է Չեխոսլավաքիոյ Սքոտա եւ Բոթ գործարաններուն։

Կը կարծուի թէ ապսպրանքներուն մեծ մասը արդէն Պելկրատ յանձնուած է եւ մնացեալը պիտի հասնի այս շաբթու։

Կ'ըսուի նաեւ թէ վարչապետ զօրավար Ժիվքովիչ ծրագրած է մեծ զարկ տալ օդանաւային ուժին։ Այս նպատակով կը փորձէ ձեռք բերել աջակցութիւնը ֆրանսացի եւ չեխոսլովաք օդանաւորդներու։

Գրաքննութիւնը կ'արգիլէ այս լուրերուն Եուկոսլաւիոյ մէջ հրատարակութիւնը։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Շփոթ եւ խառնակ կացութիւնը կը ստիպէ օտարականները որ շարունակեն հեռանալ Աֆղանիստանի մայրաքաղաքէն։ Ֆրանսական եւ իտալական դեսպանատուները ամբողջութեամբ պարպուեցան։

Պէչէի Սաքա (Ղազի Հապիպուլլահ) հեռագրած է Փէշավարի (Հնդկաստան) աֆղան առեւտրական ներկայացուցչին, որ պաշտօնը եւ հաշիւները յանձնէ իր նշանակած անձին։ Ներկայացուցիչը մերժած է հնազանդիլ եւ մինչեւ Աֆղանիստանի քաղաքական կացութեան պարզուիլը, չուզեր մարդու յանձնել իր մօտ պահ դրուած 225,000 անգլիական ոսկին։

⁂ Վերջին հեռագիրներու համաձայն, Քապուլի անգլիական դեսպանատունը եւս ամբողջովին պարպուած է։ Դեսպան Սըր Ֆրանսիս Հըմֆրի եւ դեսպանատան բոլոր պաշտօնեաները օդանաւերով փոխադրուեցան Փէշավար։

Ներկայիս օտարական ըլլալով, Քապուլի մէջ կը մնան միայն գերմանական դեսպանը, իր պաշտօնէութիւնը եւ քանի մը ուրիշ Գերմաններ։ Ասոնք մերժեցին մեկնիլ, չի գիտցուիր ինչ պատճառով, հաւանաբար հսկելու համար Գերմանիոյ տնտեսական շահերուն վրայ։

Քապուլի անգլիական դեսպանը կը հաղորդէ որ դեսպանատունը պարպուեցաւ հետեւեալ չորս պատճառներով։ 1.— Մայրաքաղաքին մէջ կանոնաւոր կառավարութեան մը չգոյութիւնը։ 2.— Քաղաքացիական պատերազմին մօտիկութիւնը։ 3.— Դեսպանատան ենթարկուելիք վտանգները՝ իր աշխարհագրական դիրքին պատճառով։ 4.— Ցաւալի ամէն միջադէպէ խուսափելու համար։

Միւս կողմէ Բելուճիստանէն կը հաղորդեն որ ինպաստ Ամանուլլահի շարժումը հետզհետէ կը զարգանայ, եւ այդ պատճառով նախկին Թագաւորը որոշած է առ այժմ մնալ Քանտահար, ամբողջացնելու համար իր մօտալուտ յարձակողականի պատրաստութիւնները։ Արդէն այս օրերս Քապուլի վրայ օդանաւեր սաւառնած եւ թռուցիկներ ձգած են, յայտնելով թէ Ամանուլլահ կռիւը պիտի վերսկսի Ռամազանէն յետոյ եւ պիտի գրաւէ մայրաքաղաքը։

⁂ Անգլիոյ Ճորճ Ե. Թագաւորը անձամբ շնորհաւորական հեռագիր ուղղեց օդանաւային նախարար Սըր Սամուէլ Հօրի, Քապուլի պարպումին մէջ անգլիական օդանաւերու կատարած մեծ ծառայութեան համար։

Անգլիական օդանաւերը փոխադրեցին ընդամէնը 500 հոգի, 300ը Անգլիացի։

Քէմալի աջակցութիւնը կը խնդրեն

Պոլիսէն կը հեռագրեն.— Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի իսլամ բազմաթիւ ընկերակցութիւններ դիմած են Թուրք Հանրապետութեան նախագահ Մուսթաֆա Քէմալի, խնդրելով որ աջակցի Աֆղանիստանի նախկին թագաւոր Ամանուլլահի։

Թուրք զինուորական ժարմինը, որուն գլուխը կը գտնուի Քեազիմ Փաշա, դեռ չէ մեկնած Աֆղանիստանէն։

Ժան տ'Արքի արձան մը Լոնտոնի մէջ

Տէյլի Նիուզ ժան տ'Արքի 500ամեակին նուիրուած խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

— «Անգլիացիները այժմ Սրբուհի ժան տ'Արքի անունը կը պատուեն նոյնքան անկեղծօրէն, որքան Ֆրանսացիները իրենք, եւ Օրլէանի կոյսը ֆրանքօ-անգլիական եղբայրութեան տեսակ մը հովանաւորողը դարձած է։ Շնորհալի շարժում մը պիտի չըլլա՞ր անոր դիւցազներգութեան 500ամեակին առթիւ կոթող մը կանգնել Լոնտոնի մէջ անոր գեղեցիկ յիշատակին։

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՃԷՔ ՏԷՄՍԻԻ ՎՐԱՅ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն.— երկուշաբթի առաւօտ միամիի մէջ անծանօթ մը մտաւ ճէք Տէմսիի տունը՝ զայն սպաննելու մտադրութեամբ։ կռփամարտիկը կը քնանար։ Աղմուկէն արթննալով, լոյսը վառեց։ Անծանօթը հրամայեց լոյսը մարել եւ ձեռքերը վեր առնել։ Տէմսի լոյսերը մարելով մէկտեղ մահճակալին ետեւ պահուեցաւ։ Մարդը գնդակ մը պարպեց անոր ուղղութեամբ ու փախաւ, առանց վնասելու։

Տէմսի կը կարծէ թէ անծանօթին նպատակն էր զինքը առեւանգել եւ կալանաւոր պահել՝ մինչեւ Սթրիպլինկ-Շարքիի կռփամարտին վերջանալը։

Մարսէյլ-Սայկոն թռիչքը

Օդանաւորդներ Լը Պրի, Փայեար եւ Ժուս իրենց վերջին հանգրուանները շատ դանդաղութեամբ կը կտրեն։ Կ'ըսուի թէ պատճառը օդին տաքութիւնն է Հնդկաստանի մէջ։ 6—700 քիլոմեդր թռչելէ յետոյ կանգ կ'առնեն։

Երէկ գրեցինք թէ Կալկաթայէն Աքեապ հասած են։ Անկէ անցան Ռանկուն, ուր գիշերը անցընելէ յետոյ երէկ առաւօտ ճամբայ ելան դէպի Պանկքոք (600 քիլ.)։ Անկէ յետոյ, Լը Պրի վերջին հանգրուանը՝ Ռանկուն - Սայկոն (750 քիլ.)։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պատ. Միութեան դասախօսական - վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը նախագահէ՝ ընկ. Ա. Աբօեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ ընկերները։ Մուտքը ազատ է։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Զարդարեան, Քրիս, Արմէնգարօ, Քեռի եւ Գէորգ Չավուշ խումբի ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՑՈՒՑԱՀԵՏԸ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԲԸ վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի, օրակարգին ստիպողականութեանը պատճառաւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եռգկատի Բաբենպատակ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիր. ժամը 1ին 3 Փլաս տ'Էքս սրճարանին ներքնասրահը (Միութեան նախկին լսարանը)։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները կարեւոր հարցի մը շուրջ խորհրդակցութեան։ Ներկաներու թիւը օրինանական պիտի համարուի։

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութիւնը կը ծանուցանէ հայրենակիցներու թէ իր գիրքերու քանակը ճոխացուցած է։ Գիրք ստանալ փափաքողները կըրնան դիմել Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի ժամը 8.30—10.30, 131 Fbg. du Temple. (Belleville).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնէն՝ Տողրամաճեան, վարժապետեան, Գարակէօզեան ընտանիքները եւ իրենց պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱՄ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Վարժապետեան)
տխուր մահուան առթիւ։

⁂

Պ. Ս. Զամպաքճեան, Այրի Տիկին Ս. Մաքսուտեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն, տարաբաղդ

ՏԻԿ. ՖԷՌՆԱՆՏ ԶԱՄՊԱՔՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մաքսուտեան)
տխուր մահուան առթիւ վշտակցող իրենց ազգականներուն եւ բարեկամներուն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Յ. Ռ.— 70 Ֆր.։
Պազարճըք, Գործ.— 1000 Լէյ։
Սէն Փիէր տէ Քոռ, Ս. Ք.— 35։
Լիոն, Յ. Թ.— 50։
Հայլէնտ Փարք, Ազ. Ակ.—10տոլ.։
Պոն, Ա. Ի.— 70։
Շանփինեի, Բ. Ռ.— 35։
Ռայիաք, Նիբր Իսթ Լիկ.— 70։
Մարսէյլ, Ա. Թ.— 35։

ԿԱՐՆԵՑԻ Սիսակ Լուսպարոնեանէ կը խնդրուի իր հասցէն տալ Sissa Mardirossianի, 4 Place d'Aix, Marseille.

ՊԱՏՈՒԱՍՏԵՑԷ՛Ք ՁԵՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կ. Խաչի օգն. մասնաճիւղը կը հաղորդէ.

Diphtérieի (քուշ պօղան) դէպքերը օրէ օր կը շատնան տղոց քով։ Այս հիւանդութիւնը շատ ծանր է պզտիկներու համար ու կրնայ մահացու ըլլալ։

Հիւանդութեան սկսելէն առաջ կիրարկուող բոլորովին անվնաս պատուաստ մը գոյութիւն ունի հիմա։

Կ. Խաչի բուժարանը 15 Rue Jean-Goujon, Paris (8e) ամէն Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9.30ին այդ պատուաստները պիտի ընէ մինչեւ 15 տարեկան տղայոց։

Կը խնդրուի ուրեմն ծնողքներէ որ բերեն իրենց տղաքը անմիջապէս որ կարենան, որպէսզի ձրիաբար պատուաստուին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հաճընցի Կարապետ Բաթըրուշեան կը փնտռէ իր եղբայրները Մելիտոն եւ Մանուկ Բաթըրուշեան։ Մելիտոն դերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկութիւն տուողին 500 Ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպտոս (1923.1924)։ Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

— Կը փնտռուի Մեսրոպ Էմէքսիզեան, որ երեք տարի առաջ Պոլսոյ Գարակէօզեան Ազգային Որբանոցին մէջ գըտնուած է։ Իմացնել իր եղբօր, Emeksizian, Foyer Howard Karageusian, La Gaudinière, La Ville-aux-Clercs, (Loir et Cher).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

28 FÉVRIER 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 893 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՂՈՊՈՒՏԷՆ ԱՒԵԼՑԱԾ ՈՍԿՈՐՆԵՐ

Պոլսոյ թերթերէն արտատպելով, առջի օր հաղորդեցինք թէ Թուրքիոյ կրթական գործավարութիւնը որոշած է կրթական տուրքէն բաժին հանել փոքրամասնութեանց այն դպրոցներուն որոնք բաց ունին։

Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, արդէն իսկ վճարումներ եղած են կարգ մը հայկական, յունական եւ հրէական դպրոցներու, 1927 - 1928 տարեշրջանին համար։

Առաջին ակնարկով, այս կարգադրութիւնը պիտի համարուէր բարեհա՛ճ շնորհ մը՝ քէմալական կառավարութեան կողմէ։ Իսկ իրականին մէջ, եղածը կոպիտ հեգնութիւն մըն է։ Խարդախութիւն մը՝ աչքի փոշի փչելու համար։

Համիտեան օրերէն սկսելով, փոքրամասնութիւնները կրթական տուրք վճարած են, առանց իրենք բաժին ստանալու անոր եկամուտէն։ Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, Իթթիհատն ալ շարունակեց գանձել բոլորէն, բայց արդիւնքը յատկացնել միայն Թուրք դպրոցներուն։ Երկար պայքարներէ յետոյ միայն, բարեհաճեցաւ բաժին հանել ոչ-Թուրք դպրոցներու, բայց կարճ տեւեց այս «շնորհ»ը։

Այդ երկու շրջաններուն ալ, ոչ-Թուրք դպրոցները կը տապկուէին իրենց իւղով, առանց պետական աջակցութեան, բայց նաեւ առանց պետութեան կողմէ պարտադրուած բեռեր կրելու։

Արդ, իրողութիւն է որ քէմալական կառավարութիւնը ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ նշանակած է բոլոր ոչ-Թուրք դպրոցներուն, մէկ, երկու, երեք թէ չորս,— համաձայն իւրաքանչիւր հաստատութեան աստիճանին, Այդ ուսուցիչներուն թոշակները վճարել կուտայ կառավարութիւնը ինք՝ դպրոցը պահող համայնքին։ Դարձեալ, կառավարութիւնն է որ կ'որոշէ անոնց դասաժամերը եւ իւրաքանչիւր դասի սակագինը։ Նախակրթարաններու համար 50 դրշ. էր մէկ դասաժամը. իսկ բարձր դպրոցներու համար՝ 100. յետոյ եղաւ 75 եւ 150, եթէ ոչ աւելի։

Այնպէս որ, բոլոր ոչ-Թուրք դպրոցները մատնուեցան ծանր տագնապի։ Շատեր ալ փակուեցան, որովհետեւ, եթէ օրը օրին չվճարուի Թուրք ուսուցիչին թոշակը, կրթական ա.եսչութիւնը իրաւունք ունի անմիջապէս փակելու զայն, ինչպէս եղաւ կարգ մը հայկական եւ յունական դպրոցներու համար։ Իսկ հայ կամ յոյն ուսուցիչը կրնայ ամիսներով սպասել, 30-45 ոսկիի ողորմելի թոշակ մը գանձելու համար։

Հայկական դպրոցներուն ամէնէն բախտաւորը, Բերայի Էսաեան վարժարանը, որ արդէն դժուար կը մատակարարուէր, քանի մը հազար ոսկիի նոր բաց կը ներկայացնէ այսօր, կառավարութեան կողմէ պարտադրուած ուսուցիչներու երեսէն։

Միւս կողմէ, իրողութիւն է որ կառավարութիւնը գրաւած է բազմաթիւ ազգային կալուածներ, որոնց եկամուտով կը մատակարարուէին դպրոցներն ու եկեղեցիները։ Միայն Էսաեան վարժարանը այսպէս կորսնցուցած է 100,000 ոսկինոց շէնք մը։

Ու վերջապէս, իրողութիւն է որ, Պոլսոյ մնացորդ հայութիւնը նօսրացած, ծիւրած եւ անկարողութեան դատապարտուած է թէ՛ անհատապէս եւ թէ՛ հաւաքաբար, իբրեւ հետեւանք հարստահարիչ քաղաքականութեան մը։ Միայն «լքեալ» գոյքերու աննախընթաց աւազակութիւնը միլիոններ յափշտակած է հայ ժողովուրդէն։ Եւ դեռ «սկիզբն է երկանց», որովհետեւ այդ աւազակութիւնը ոչ միայն օրէնքի կարգ անցած է, այլ եւ դարձեր է ընթացիկ, հիմնական քաղաքականութիւն՝ ոչ-Թուրք տարրերը նիւթապէս եւ բարոյապէս խորտակելու և հալեցնելու առաջադրութեամբ։

Միայն այս քանի մը թեթեւ պարագաները յիշելէ յետոյ, դուք եզրակացուցէք թէ ի՛նչ թանկագին շնորհ է որ կ'ընէ Էնկիւրին...։

Պոլսոյ լուրին համաձայն, 150 ոսկի (տարեկան) վճարուած է Եէնի Գափուի դպրոցին, 200 ոսկի՝ Պաքըրքէօյի (Մաքրիգիւղ) եւայլն։ Արդ, այս խոշոր գումարները կը կազմեն դպրոցներու գլխուն փաթթուած Թուրք ուսուցիչներուն մէկ, շատ-շատ մէկուկէս ամսականը...

Ուրեմն, օրը ցորեկով կատարուած անհաշիւ կողոպուտներէն քանի մը ոսկոր նետելով ոչ-Թուրք համայնքներու երեսին, Էնկիւրին կ'ուզէ ապացուցանել թէ իսկ եւ իսկ զուիցերիական օրէնագիրքն է որ կը գործադրէ, առանց ազգի եւ կրօնի խտրութեան։ Մինչդեռ, եթէ միայն կրթական տուրքի հասոյթէն իւրաքանչիւր հասարակութեան ինկած բաժինը վճարէր, նորէն կարելի էր ընդունիլ թէ գէթ սկզբունք մը կը յարգուի։ Տակաւին ուրիշ խնդիր թէ՝ ո՛ր եւ է կառավարութիւն եթէ իրաւունք ունի ուսուցիչներ նշանակելու՝ պետական լեզուին ուսուցման համար, անոնց թոշակն ալ ի՛նք է որ պիտի վճարէ, ինչպէս կ'ըլլայ նոյնիսկ Պալքանեան երկիրներուն մէջ։

...Ի՛նչ միամիտ խորհրդածութիւններ կ'ընենք, մոռնալով թէ հարցը Թուրքիոյ մասին է, մանաւանդ քէմալական Թուրքիոյ, որ գիտէ թէ ի՛նչ կ'ընէ եւ ի՛նչու կ'ընէ։

Այս քանի մը բացատրութիւններն ալ գրի առինք, ի պէտս այն պարզամիտներուն որ քաղաքականութեան բարեփոխում կը տեսնեն, եղած «շնորհ»ին առթիւ։

Շ.

МАМՈՒԼ

ԳԱՒԱՌԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Յուսաբեր հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (16 փետր.).

— « Թրքահայաստան չմնաց ու չմնաց նաեւ Թրքապատկան հայրենիքի արդար ու կորովի ժողովուրդը: երբեմնի հոծ հայութենէ հոս ու հոն Թշուառ բեկորներ կան միայն, — կա՛մ լեզուն մոռցած, կամ կրօնը ուրացած եւ կամ ազգութենէն հրաժարած: իսկ անոնք, որոնք պատուհասի այդ երեք աղբիւրներն ալ — ազգութիւն, կրօն եւ լեզու — անխաթար վիճակի մէջ պահած են, բազէ տեսած վառեակի նման կծկուած ու քաշուած են անկիւն մը, սրտադող ու սարսափահար: վ.իճակագրական մօտաւոր թիւերով, փոքր Ասիոյ զանազան անկիւններուն մէջ շուրջ 30,000 հայութիւն ունինք: եթէ ճիշդ է այդ թիւը, ուրեմն 30,000 վիրաւոր սիրտեր կը մխան այսօր քէմալական անգութ իշխանութեան տակ, ենթակայ ամէն հալածանքի ու զուրկ ո՛րեւէ պաշտպանութենէ: Հին ու տակաւին առկայծող հաւատքի մը ուժով, այդ 30,000 Թշուառներու հայեացքը ուղղուած է դէպի արտասահման, հոն, ուր ազատ հորիզոններու տակ աղէտքէն փրկուած հայութիւնը կ'ապրի: Քաղաքէ քաղաք ու գաւառէ գաւառ ամէն օր այդ հալածական բազմութեանց շրթունքները կը մրմնջեն անունները Պատրիարքարաններու, Բարեգործականի, հայրենակցական միութիւններու ու կուսակցութեանց, որոնք դուրսն են, որոնք ենթակայ չեն իրենց ճակատագրին եւ որոնք կոչուած ու պարտականութիւն ունին ազգին վէրքերը դարմանելու: Ու տարիները կ'անցնին անշող ու անյոյս, փրկութեան եւ ոչ մէկ ձայն ո՛չ գաղութներէն եւ ո՛չ Հայրենիքէն: Խորհրդային Հայաստանը չուզեր մինչեւ իսկ այդ Թշուառներու ձայնը լսել. ան կ'ուրանայ անոնց գոյութիւնը եւ օրն ի բուն մեղան կը սպառէ Քէմալը փառաբանելու եւ ռազմատենչ ու «նացիոնալիստ դաշնակը» խարազանելու: իր խորքին մէջ տարբեր չէ նաեւ գաղութներու վերաբերմունքը: ներքնապէս պառակտուած, գաղութահայ բոլոր հոսանքները այսօր զբաղած են հակադաշնակցական խմորը հունցելով:

Ու չի գիտեր գաւառի Հայը, որ իրեն համար դուրսէն փրկութիւն չկայ: Ան չի գիտեր, որ իր ծով կարիքներուն հանդէպ տարուան մը մէջ քանի մը ոսկի պիտի շպրտուի միայն, եւ այն ալ ոչ թէ իր վէրքերը դարմանելու, այլ, ըսել տալու, թէ գաղութներու մէջ «ազգին մասին տակաւին խորհողներ կան եղեր»: կ'ուզեն, որ մոռնանք մեր փուճ վէճերը, տոգորուինք ճշմարիտ հայրենասիրութեամբ եւ անթոյն սիրտերով քով-քովի գանք վէրք մը դարմանելու ու Հայ մը աւելի փրկելու, մոռնալով, որ «ազգաշէն» տարրերը ասկէ շատ աւելին կ'ընեն՝ համերաշխօրէն ու հաւաքաբար... պայքար մղելով դաշնակցութեան դէմ:»

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Քրէտի ֆոնսիէի փետրուար 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 276,156 (1886ի պարտաթուղթերէն), 638,617 (1903ի) եւ 255,817 (1911ի): 5000 ֆրանք շահեցաւ 1911ի 376,732 թիւը: Ասոնցմէ զատ 75 թիւեր (25 իւրաքանչիւր տարիէն) շահեցան 1000ական ֆրանք:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՍԱՀԱԿ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԿԸ ԴԻՄԷ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ

Պէյրութի *Լա Սիրի* թերթը կը գրէ *(16 Փետրուար).*

Սուրիոյ եւ Լիբանանի Առաքելական Հայոց կրօնական պետ Սահակ Բ. կաթողիկոս, Քէտէրեանի սպանութեան առթիւ կատարուած ձերբակալութիւններէն վերջ Հալէպէն հոս եկած էր։ Առջի օր՝ փետրուար 12ին այցելեց մարզպան Պ. Փոնսօի եւ Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Տէպպասի։ Կաթողիկոսը բացատրեց այն կացութիւնը որ ստեղծուած է հայ երեւելիներու՝—գրագէտ, բժիշկ, փաստաբան, վաճառական եւյլն.— ձերբակալութեան հետեւանքով։ Մարզպանն ու Հանրապետութեան Նախագահը խոստացան կարելի եղածին չափ շուտ տեսնել այս խնդիրը։

Ձերբակալուածներուն մէջ յիշենք մէկ քանին, որոնք Լիբանանի հայ յարանուանութեան գործօն անդամներն են.— Պ. Պ. Տէր Մելքոնեան՝ Լիբանանի Հայոց Գաւառ. ժողովին Նախագահ, Տոքթ. Գուլաքեան, Գալուստեան, Յովհաննիսեան՝ անդամեր Քաղաք. ժողովի, փաստաբան Թիւթիւնճեան՝ անդամ Գաւառ. ժողովի, Վահան Փափազեան՝ Նախկին երեսփոխան Օսմ. Խորհրդարանի, Հայկ Պալեան՝ խմբագիր «Ազդակ»ի, Թուրիկեան՝ Նախկին Նախագահ Ելմտական Յանձնախումբի, Զարըք՝ Նախկին տնօրէն հայ դպրոցներու եւյլն.։

Լիբանանի Հայոց Գաւառ. ժողովը կազմուած էր կաթողիկոսին կողմէ 1926ին։ Ընտրութեանց թուական նշանակուած էր 1926 յուլիս ամիսը։ Պէյրութ պիտի տար 14 երեսփոխան, Տրիպոլիս՝ 1, Զահլէ՝ 1, Ճիւնիէ՝ 1, Սայտա՝ 1. ասոնցմէ զատ 3 կրօնականներ՝ նշանակուած կաթողիկոսին կողմէ։

Այս ընտրութեանց մէջ Դաշնակ կուսակցութիւնը շահեցաւ գրեթէ ամէն տեղ,— 14 աթոռ Պէյրութի մէջ, Տրիպոլիս 1, Ճիւնիէ՝ 1։ Հնչակ կուսակցութիւնը շահած էր միայն 1 աթոռ՝ Զահլէ, 1 Սայտա։

Լիբանանի Գաւառ. ժողովին կողմէ ընտրուած Քաղաքական ժողովը հինգ թաղային կազմակերպութիւններ ըրաւ Պէյրութի մէջ,— Հայկական վրանաքաղաքը, Էշրէֆիէ, Ամանոս գաղթակայանը, Մէզրա'ա, Անթի Նակր։ Լիբանանի մէջ կազմակերպեց Տրիպոլիսը, Ճիւնիէն, Ճիպէյլը, Ալէյը, Սայտան, Զահլէն ու Րայաքը։ Ասոնք բոլորն ալ ունին իրենց եկեղեցիներն ու դպրոցները, ընդհանրապէս փայտաշէն։

Առաջին Քաղաքական ժողովը, որ ընտրուած էր երկու տարուան համար, հրաժարական տուած էր 1928 դեկտեմբեր ամսուն։ Նախորդէն աւելի զօրաւոր Վարչութիւն մը ունենալու համար, Լիբանանի Գաւառ. ժողովը մեծամասնութիւնը տուաւ չէզոքներուն եւ յաջողեցաւ այս շատ գործնական որոշման մէջ։ Նոր Քաղաքական ժողովը ընտրուեցաւ 1929 յունուարին՝ Պ. Վարժապետեանի նախագահութեան տակ եւ Լիբանանի կառավարութեան ներկայանալով պաշտօնապէս վաւերացուեցաւ իբրեւ միակ ներկայացուցիչը Լիբանանի եւ Պէյրութի Հայերուն։

Քէտէրեանի սպանութենէն վերջ, Նոր Վարչութիւնը հրաժարական տուաւ, չի գիտցուիր ինչո՛ւ։ Ուրեմն Լիբանանի Գաւառական ժողովի անդամներէն մէկ մեծ մասը ձերբակալուած էր եւ այլ եւս Վարչութիւն չկար։ Կաթողիկոսը Պէյրութ եկաւ՝ Լիբանանի Հայերուն մասին անհրաժեշտ եւ օգտակար միջոցները ձեռք առնելու համար։

Գաղտնի զինակցութեան շուրջ

Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի միջեւ կնքուած կարծեցեալ գաղտնի դաշնագրին մասին հոլանտական կառավարութիւնը պաշտօնապէս բացատրութիւն պահանջեց ֆրանսական և պելժ կառավարութիւններէն, Փարիզի եւ Պրիւքսէլի իր դեսպաններուն միջոցաւ։ Ֆրանսայի արտաքին Նախարարը շատ կարեւորութիւն չտուաւ խնդրին եւ դեսպանին յանձնարարեց կարդալ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը, որուն պատճէնը տուինք երէկ։

Տեղական թերթերը զայրացած են այս դիմումին առթիւ։ Կ'ըսեն թէ հոլանտական կառավարութիւնը պէտք է գոհանար Նախարարութեան պաշտօնական զեկոյցով եւ պէտք չէր կատարեր այդ դիմումը՝ որ անվստահութեան ցոյց մը կը նկատուի։

.˙. Պելճիքայի Երեսփ. ժողովին մէջ այս խնդրին առթիւ հարցապնդում ուղղուած ըլլալով, արտաքին Նախարար Հիմանս անմիջապէս պատասխանեց։ Իր առաջին խօսքը եղաւ «Փաստաթուղթը կեղծ է»։

Նախարարը յետոյ պարզեց թէ Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի կնքած զինուորական դաշնագիրը կը համապատասխանէ Լոքառնօի դաշինքին եւ կը նախատեսէ Գերմանիոյ կողմէ յարձակում մը, առանց դաշնադիրներու գրգռութեան։ Ուրեմն համաձայնութիւնը պարզապէս պաշտպանողական է եւ երբեք չի հակասեր Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին։ Ու աւելցուց.

— Ֆրանքօ-պելժ դաշնագիրը ամբողջացուած է սպայակոյտերուն միջեւ կայացած համաձայնագրերով, որոնք երկրի պաշտպանութեան միայն կը ձգտին։ Հոլանտայի մէջ հրատարակուած վաւերաթուղթը կեղծ է։ Նպատակն է արգիլել լաւա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿՈՅՍԻՆ ՄԱԶԵՐԸ...

Բիւզանդի'կ տղա'ս, երթալով կը մխրճուիս աւազի մէջ: Գրականութիւն ու «բուհճի»ութիւն իրար կը խառնես... կոյսին մազերուն հանդէպ քու արգահատանքդ կը յայտնես... քեզի ի՛նչ, այ տղայ, կոյսին մազերը: Քանի՞ տարեկան ես որ մարմնին բնազդական ուժերը կ'ուզես սանձել... ի՞նչ ուժի վրայ է որ կը կռթնիս այդ գերազանցապէս անսանձելի ուժին խօսք հասկցնելու համար: (Բարեյուսոյ գլուխէն անցեր ես, ու կարելի է ատոր համար կը ճառես այնքան պերճօրէն):

Ժամանակ կը կորսնցնես ու սխալ աչքով կը դիտես: Անբարոյականութեան ազդակներըմէկ մը նշմարելէ վերջ, զանոնք կը մեծցնես, կ'ընդհանրացնես, ամէն կողմ Յիսուսեան կրօնաւորներ կը տեսնես ու վերջ ի վերջոյ կ'արշաւես կոյսին մազերուն վրայ, չմոռնալով Ալփասլանը...

*
* *

Առողջ մարմներգութիւն մը, կազմը ուժեղացնող ֆիզիքական դաստիարակութիւն մը, ու կամքի տէր բարոյական մը կրնա՞ս ստեղծել: Ունի՞ս միջոցներ... Այն ատեն քեզի հետ ենք: Բայց եթէ շփոթելով՝ մարմնին կեանքը ուզես չորցնել ու նմանիլ սա քրիստոնեաներուն որոնք մեղք կը համարեն իրենց մարմնին բոլոր կողմերը լուալ... այն ատեն... չըլլար:

Կիրքը ստեղծուեցաւ այն օրը ուր առաջին կինը պչրուհի մը եղաւ... հագուելով...: Չշփոթենք ու վերարկուն պախարակել ուզելով չվիրաւորենք անոր բովանդակութիւնը:

*
* *

Աստուածաշունչը քու նախասիրած գիրքդ ըլլալու է: Ահա թէ ինչ կայ անոր մէջ.

— «Թող զիս համբուրէ իր շրթներով, զի քու ծիծերդ աւելի լաւ են քան գինին» : *(Երգ Երգոց)*

Ուրիշ մըն ալ.

— «Քու պորտդ կը նմանի բաժակի մը, ուր միշտ բան մը կայ ըմպելիք...»

Բիւզանդիկ, խոստովանէ որ վ.արուժան աւելի յաջող խօսած է այդ մասին, «Ճանապարհ խաչի»ին վ.արուժանը: Ճաշակի խնդիր է, տղա՛ս: Հիւկօի մասին խօսեր ես: կարդացի ու հանդիպեցայ Booz Endormiի, ինչպէս նաեւ՝

On n'en ôtera pas l'amour . . .
. . . .
Pas plus qu'on n'ôtera de la forêt profonde la chanson des oiseaux.

Եւ կամ

Chloé . . . .
. . rit, l'innocence étant un vêtement.

Շէյքսփիրն ալ կը յիշես. Henry IVի մէջ կ'ըսէ.

She's beautiful, and therefore to be wooed
She is a woman, therefore to be won . . .

Հապա իր ինչ եակներուն 39րդը՞:

Այ տղա՛յ, ինչ հեղինակներ ալ կը յորդորես... Անոնք ամէնքն ալ քեզ կը մատնեն:

Եւ լաւ ալ կ'ընեն կարծեմ:

*
* *

Այս «մօթիֆ»ները չեն տեւեր... խենդ ես, տղաս Սափֆօի, կորիննայի, Երաննայի գրածները դեռ կը կարդացուին, իսկ *«Հրեղէն Սիւնը»* . . .

Գրաշարներն իսկ աչք գոցելով... կը շարեն...

ԵԴ. ԲԷՌՈՎՏԱՅԻ

ԵՐԷԿ „ՏԻՆ ԳԱՐՏԱՇԸ”, ԱՅՍՕՐ “ԽԱՅԻՆ„

ԻՆՉՊԷՍ ԿՐԿԻՆ ԵՒ ԿՐԿԻՆ ԴՐԺԵՑԻՆ ՔԻՒՐՏԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անցան երկար տարիներ։ Քիւրտերը շարունակեցին Հայերը կոտորել եւ թալանել։ Հայը չփոխարինեց, խորհելով թէ օր մը կը զգաստանայ ան, բայց ի զուր։

Օսմ. Սահմանադրութիւնը հռչակուեցաւ։ Հայ-Քիւրտ եղղայրակցութեան փորձերը ապարդիւն չմնացին։ Շատ մը քիւրտ երիտասարդներ արձանագրուեցան կազմակերպական շարքերու մէջ։ Երզնկայի Կոմիտէն մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուց քիւրտ մանուկներու դաստիարակութեան։ Քիւրտ լեզուին ծանօթ ուսուցիչներ ղրկուեցան հայ գիւղերը։ Քիւրտերը ոգեւորութեամբ մօտեցան Հայերուն եւ պահ մը կարծուեցաւ թէ այլ եւս կարելի է վստահիլ անոնց։ Բայց յուսախաբութիւնը չուշացաւ։

1909 Մարտ 31ի յետադիմական շարժումի նախօրեակին, «Էրքէնա Քըշտըմի» մէջ գումարուած քրտական համաժողովը միաձայնութեամբ կ՚որոշէ ըմբոստանալ Սահմանադրութեան դէմ եւ անխնայ ջարդել «կեավուրները»։ Եթէ չեմ սխալիր, ժամանակին այդ համաժողովի որոշումները լոյս տեսան Պոլսոյ Ազատամարտին մէջ, յայտնի ուսուցիչ եւ քրտագէտ Պ. Արամ Տէր-Վարդանեանի ստորագրութեամբ։

Քրտական շարժումը ուղղուած էր Հայերու դէմ, եւ այն ինչ որ կատարուեցաւ 1915ին Թուրք կառավարութեան կողմէ, պիտի պատահէր 1909ին Քիւրտերու ձեռքով, եթէ Քեռիի զէնքի ընկերներէն — 101 տարի բանտարկութեան դատապարտուած եւ 12 տարի Երզնկայի բանտը մնալէ վերջ Սահմանադրութեան ժամանակ ազատուած ընկեր Փիլիպպոս Կարապետեանը իբրեւ Քիւրտ ծպտուելով մասնակցած չըլլար համաժողովին։

Յետադիմական շարժումը ձախողեցաւ։ Պարագլուխներէն Հայտար պէկ (Հիւսէյին պէկին տղան) Կարին կանչուեցաւ եւ վախէն մեռաւ Դերջանի մէջ, դեռ Կարին չհասած։

Ընդհանուր Պատերազմը վրայ հասաւ։ Քիւրտերը Թուրք կառավարութեան թելադրանքով ջարդեցին Հայերը։ Ռուսական բանակը Կարինը գրաւեց եւ Երզնկա մտաւ. Ջարդարար Քիւրտը չջարդուեցաւ հայ բանակին կողմէ, որովհետեւ կ՚ուզէին անգամ մը եւս փորձել քիւրտ ժողովուրդը։

Ծիպինճ լերան ստորոտը, — Չայքոմիի մէջ կատարուած բանակցութիւնները — եւ կարգ մը երեւելիներու տուած խոստումները, բաւարար նկատուեցան փոխադարձ վստահութեան հիմերը դնելու եւ Մուրատ փաշան ապահովցնելու համար։ Հայ զինուորը քար դրաւ իր սրտին եւ ապագայ գործակցութեան սիրոյն ձեռք չվերցուց Քիւրտին վրայ։ Արդիւնքը յայտնի է։ Դեռ Թուրք բանակը Երզնկա չմտած, Քիւրտերը կտրեցին նահանջի գիծը եւ ջարդեցին հայ գաղթականները, իսկ Հայը դարձեալ բարեացակամ գտնուեցաւ Քիւրտին հանդէպ։

Պատերազմը վերջացաւ, կոտորածէն ազատուած գաղթականութիւնը Պոլիս կամ Անատոլու վերադարձաւ։ Ուիլսըն Թուղթի վրայ Հայաստանի սահմանները կը գծէր։ Հայերը կը պատրաստուէին երկիրը վերագրաւել, պուլկարական Կարմիր Խաչը Տրապիզոնի մէջ հիւանդանոց, Ամերիկացիները Խարբերդի մէջ որբանոց կը բանային, Թուրքը իբրեւ ջարդարար կ՚ամբաստանուէր հաշտութեան ժողովներու առջեւ. Քիւրտին խօսքը չկար։ Թուրքը ջարդերու մեղքը Քիւրտերուն վրայ բեռցուց, բայց Քիւրտերը Հայը ձգեցին ու զիրենք ջարդարար ամբաստանող Թուրքին փարեցան։

Պոլսոյ մէջ կազմուեցաւ քըրտական շահերու պաշտպանութեան կոմիտէ մը — Քիւրտ Թէալի Ճէմիէթի» բողոքելու համար... Հայկական ոտնձգութիւններու դէմ։

Քիւրտերէն «Էք-Պուն» եւ «Ժին» թերթերը՝ ուսուցիչ Համզա պէյի խմբագրութեամբ — շանթեր կ՚արձակէին Հայերու դէմ։ «քիւրտեր մրացէք», «Հայրենիքը վտանգի տակ», «քիւրտը գիտէ զոհաբերուիլ» եւ նման կրակուրոց յօդուածներ եւ խմբագրականներ հրատարակուեցան քիւրտ մտաւորականներու կողմէ։

Եուսուֆ Զիան, Սէիտ Ապտիւլ Գատիրը, Տէրսիմի երեսփոխան Ֆէրիտուն Ֆիքրին, Համզան, Բալուցի Նէճիպը, Արղընցի Գատիր էֆ.ն եւ ուրիշ շատ ու շատեր իրար անցած հրապարակը կ՚աղմըկէին։ «Թիւրք օղլու Թիւրք ենք» կը պոռար Տէրսիմի երեսփոխան Հասան Խայրին։ Եւ այդպէս Թուրք կառավարութեան կողմէ Լօզանի մէջ Հայերու ջարդարար ներկայացուած Քիւրտերը ոտքի կը կանգնէին, մեռնող Թուրքին վերակենդանացնելու համար։

Հոս տեղն է հարցնել քիւրտ պարագլուխներուն թէ, ի՞նչ շահեցան Հայերուն դէմ Թրքութիւնը պաշտպանելով, ինչո՞ւ չխորհեցան թէ սառած օձն էր որ իրենց ծոցին մէջ կը տաքցնէին։ Ու եթէ իրենք չեն ուզեր պատասխանել, մենք թուենք այն բարիքները ?, զորս վայելեցին ու կը վայելեն քիւրտ պարագլուխներն ու ամբողջ քիւրտ ժողովուրդը։

Կարնոյ առաջին համաժողովէն դարձին, Մ. Քէմալ երբ Խարբերդէն կ՚անցնէր, քիւրտ աշիրէթապետներն էին որ ապահովեցին անոր փախուստը, արգիլք հանդիսանալով Ալի Կալիպի հետապնդումներուն։ (Այս վերջինը Բարձրագոյն Դուռէն հրաման ստացած էր ողջ կամ մեռեալ վիճակի մէջ ձեռք անցնել չէթէճի Քէմալը)։

Մ. Քէմալ Սեբաստիոյ մէջ հիւրասիրուեցաւ Շէքեր օղլու Իպրահիմ պէյի, եւ հովանաւորուեցաւ երեւելիներու կողմէ։ Հոն էր որ բանաձեւուեցան Ազգային Ուխտի գլխաւոր յօդուածները եւ հիմը դրուեցաւ ներկայ Հանրապետութեան։

Ի՞նչ դիրք բռնեց Մ. Քէմալ երբ դեռ «չէթէ պաշի« էր և ի՞նչ ըրաւ երբ Հանրապետութեան Նախագահի աթոռը բարձրացաւ։

Նախ սիրաշահեցաւ եւ պաշտօնի կոչեց «տէրէպէյի»ները։ Տասնեակ մը քիւրտ երեսփոխաններ հրաւիրեց Էնկիւրի եւ խիստ պատիժներ սահմանեց ծամը ալրողներուն եւ «նամազ» չընողներուն։

Իսկ երբ զինուորական ուժը կեդրոնացուց իր ձեռքերուն մէջ, սկսաւ վարձատրել երէկուան ազատարարները։

Մ. Քէմալ չէր կրնար հանդուրժել Տրապիզոնի երեսփոխան Շիւքրի պէյի՝ որ հաւանական թեկնածուն էր Հանրապետական նախագահութեան. կանչեց Թօփալ Օսմանը եւ օր ցերեկով Ազգ. Մեծ ժողովի շէնքին մէջ սպաննել տուաւ զայն։

Թօփալ Օսման մեծ ծառայութիւններ մատուցած էր Թուրք հայրենիքին։ Ան էր որ տարագրութեան ընթացքին հազարաւոր Հայեր ջարդեր, Սամսոնի, Ամասիոյ, Թոքատի Յոյները բընաջնջեր, եւ Թուրք հայրենիքը Շիւքրի պէյէն ազատեր էր։ Բայց Մ. Քէմալ ապագայէն վախնալով, գնդացիրներու կրակներով ջարդ ու փշուր ըրաւ Օսման աղան։ Յետոյ, ընդդիմադրութիւնը պատրուակելով, Երեսփոխանական ժողովէն դուրս քշեց քիւրտ երեսփոխանները։

Վրայ հասաւ Շէյխ Սայիտի ապստամբութիւնը։ Առիթը պատեհ էր մնացեալ բարերարները վարձատրելու եւ Մ. Քէմալ մեծ փառքերու արժանացուց զանոնք . . .

Սէյիտ Ապտիւլ Գատէրը եւ տղան կախուեցան Տիարպէքիրի մէջ, ի վարձատրութիւն «Թէալի Ճէմիէթ»ի կազմութեան եւ հայրենիքի շահերու պաշտպանութեան։ Եուսուֆ Զիան, Տէրսիմի երեսփոխան Հասան Խայրին կախուելու պատիւին արժանացան։ «Էք պուն»ի և «Ժին»ի խմբագրապետը որ կրակ ու բոց խմբագրականներով Թուրք հայրենիքը պաշտպաներ էր ընդդէմ դաւաճան Հայերուն, Անկախութեան Ատեանին կողմէ 15 տարի շղթայակիր բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։

Բալուցի Նէճիպ աղան և Հազիմ պէյը որոնք Տէրսիմցիներու դէմ կռուելով Խարբերդը փրկած էին, աքսորի դատապարտուեցան։

Սեբաստացի Շէքէր օղլուն որ Քէմալը իր տան մէջ պահած, իր հացով կերակրած, զէնքը ձեռքին՝ դրան վրայ պահակ էր սպասած, երեսփոխան Զիան, Կանին, Տէլի Հագգըն, որոնք Ազգային Ուխտի հիմը դրած, Յոյներու դէմ պատերազմած, հայրենիքին գնահատելի ծառայութիւն էին մատուցած, քիւրտ Ազիզ պէյը որ իր ձիաւորներով Էէնիխանի և Գօչկիրիի ապստամբութիւնները զսպած, Զիլէն բարեկարգած եւ մինչեւ Գոնիա պատերազմելու գացած էր, 15ական տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան։

Երէկ Քիւրտը «տին գարտաշը էր» երբ Հայ կը ջարդէր, այսօր ան «խայինը վաթան է», երբ անկախութիւն կը պահանջէ։

Հարկ կա՞յ թուելու շարքը այն սարսափներուն որ գործուեցան քրտական ըմբոստութեան ժամանակ եւ որ կը շարունակուին դեռ։

Թուրքը անխնայ ջարդեց քիւրտ ժողովուրդը, բայց Քիւրտը ինքն էր որ իր ձեռքերով փորեց իր գերեզմանը։ Քիւրտը կոտորեց հայութիւնը որ այսօր ջարդուի ինք։ Ո՞վ է մեղաւորը, երբ «տին գարտաշը» խոլամ Թուրքը, կ՚այրէ ու կը քանդէ քիւրտ գիւղերը։

Քանի մը ամսուան ընթացքին կրակի տրուեցան հարիւրաւոր գիւղեր, դաշունահարուեցան հազարաւոր կիներու երախաներ, կախուողներու թիւը 1000ը անցաւ, 10 հազարէ աւելի քաղաքական բանտարկեալներարեւելքէն արեւմուտքի բանտերը փոխադրուեցան, վերջապէս Շէյխ Սայիտի փետրուարեան ըմբոստութիւնը վերջացաւ 50,000 զինդակահարուածներու, 1000 կախուածներու արեան գնով եւ 10,000 բանտարկեալներու, 140,000 փախստականներու եւ 30,000 աքսորականներու ֆիզիքական թէ բարոյական փճացումով։

Արդեօք այս դաժան փորձառութիւնները կրցա՞ն փոխել քիւրտ մտայնութիւնը։ Եթէ այո՛, այն ատեն մենք պիտի ըսենք —ինչ որ Դաշնակցութիւնը տարիներ առաջ ըսաւ ու մտանանչեց— եւ այն ինչ որ քիւրտ ժողովուրդը տարիներու ընթացքին լսեց, տեսաւ բայց չհասկցաւ, ահա կարճ ժամանակի մէջ սորվեցուց Թուրքի նշանաւոր «սիւնկիւ»ն։

Առանց զոհաբերութեան կարելի չէ անկախութիւն ձեռք բերել — հայրենիքի փրկութեան սեղանը մարդկային զոհեր կը պահանջէ եւ քիւրտ ժողովուրդը տուաւ իր առաջին զոհը — թափուած քիւրտ արիւնը թէեւ ուշ բայց վերջապէս Քիւրտին աչքեւ կը բանայ անկախութեան հասնելու պայքարի ճամբան։

Թուրքը Քիւրտին ձեռքով ջանաց բնաջնջել հայութիւնը, բայց չյաջողեցաւ։ Կարգը եկած է Քիւրտերուն։ Վա՜յ իրենց, եթէ դեռ Թուրքը չեն ճանչնար։

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ

“ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՐՏԱՔՍՈՒԵՑԱՅ„

ՏՐՈՑԿԻ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԻՐ ԳԼԽՈՒՆ ԵԿԱԾՆԵՐԸ

Ամերիկեան գործակալութիւն մը յաջողած է Տրոցկիի հետ համաձայնութեան գալ, որպէս զի դիկտատորը գրէ իր արտաքսումին պատճառները։ կուտանք առաջին յօդուածը։

Այս տողերը կը գրեմ Պոլսէն, ուր խորհրդային «Իլլիչ» նաւը բերաւ զիս փետր. 12ին։ Թէեւ կարգ մը թերթեր հակառակը կը պնդեն, ես հոս չեկայ իմ կամքով։ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի բարեկամներս իրաւունք ունին ըսելու թէ հոս եկայ բռնի եւ պարտադրուած։ Շոգենաւին մէջ մարդ չկար, բացի ընտանիքէս եւ խորհրդային ոստիկանութեան՝ ԿԷՓԷՈՒի գործակալներէն։ Ցամաք ելլելուս պէս, Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի ուղղեցի հետեւեալ գրութիւնը։

«Պարո՛ն, բացայայտ ծակապէս կը յայտարարեմ թէ ազատ կամքով չէ այլ բռնութեան տակ կը մտնեմ ձեր երկիրը։ Տրոցկի»։

Որպէս զի ընթերցողը սխալ գաղափար չկազմէ, ամէնէն առաջ կ՚ուզեմ յայտարարել թէ յեղափոխութեան, սովետներու, Մարքսիսմի եւ բոլշեւիսմի հանդէպ իմ դիրքս կը մնայ բացարձակապէս նոյնը։ Քաղաքականութիւնը ոեւէ կապ չունի անհատներու վէճերուն հետ։

Աքսորուած Ռուսիայէն, բնականաբար պիտի նախընտրէի երթալ երկիր մը, որուն գոնէ լեզուն եւ բարքերը գիտեմ։ Սակայն աքսորեալներու շահերը շատ քիչ անգամ նկատի կ՚առնուին աքսորողներուն կողմէ։ 1916ին Ֆրանսական կառավարութիւնը աքսորեց զիս Սպանիա, որուն լեզուն չէի գիտեր։ Ռոմանոնէսի ազատական կառավարութիւնը ժամանակ չտուաւ ինծի զայն սորվելու, որովհետեւ շատ չանցած կրկին աքսորուեցայ։

Եթէ քաղաքական նկատումներուն մէջ վրէժխնդրութիւնը իր արժանի տեղն ունենար, կրնայի ուրախանալ որ Մալվի, որ զիս աքսորեց, շատ չանցած իր կարգին աքսորուեցաւ Քլէմանսոյի կողմէ։ Աւելին, ֆրանս. քաղաքական ոստիկանութեան պետը՝ Պիտէ-Ֆօփա որուն պահանջումով աքսորուած էի, ինքն ալ ձերբակալուեցաւ Ռուսիոյ մէջ 1918ին, երբ կը կատարէր գաղտնի պաշտօն մը, որ աւելի անբարեկամական հանգամանք կը կրէր։

Երբ զայն իմ առջեւս բերին— այն ատեն պատերազմական գործավար էի — գոչեցի «Այս ի՞նչ բան է»։ Պատասխանեց. «Դէպքերու ընթացքն է»։ Այս պատասխանը լաւ էր։ Աշխարհ այնպիսի վիճակի մը մէջ է, որ դեռ երկար ատեն այս խօսք. ճշգիւ պիտի պատշաճի բազմաթիւ առիթներու։

Ռուսիայէն իմ վտարումս երբեք վերջին խօսքը չէ։ Դէպքերը կրնան զարգանալ առաւել կամ նուազ արագ եւ առաւել կամ նուազ ուղիղ։ Մարքսի դպրոցին մէջ սորվեցայ պատմութեան նայիլ։

* * *

Այժմ քննենք այն դէպքերը որոնք պիտի օգնեն հասկնալու ներկայ կացութիւնը։

1928 յունուարին, համայնավար կուսակցութեան 15րդ համաժողովը, որ իրականին մէջ Ստալինի կուսակիցներուն համաժողովն էր, վտարեց բոլոր ընդդիմադիր անդամները եւ արտօնեց կառավարութիւնը ինծի դէմ պատժական միջոցներ ձեռք առնել։ Շատ չանցած, 700 ընդդիմադիրներ, որոնց վրայ վերջերս աւելցան քանի մը հազար ուրիշներ, Սիպերիա եւ կեդրոնական Ասիոյ զանազան տեղերը աքսորուեցան։ Անոնց մէջ էին Րաքովսկի, Ֆրանսայի նախկին խորհրդային դեսպանը, որ ամբողջ 40 տարի պայքարած էր յանուն պրոլետարիատի իրաւունքներուն, Կարլ Րատէկ, Սմիռնով, կուսակցութեան հիմնադիրներէն մէկը, Պրէօբրաժենսկի, մեծ տնտեսագէտը, որ Ֆրանսայի հետ մեր բանակցութեանց մէջ մեր հիմնական փորձագէտներէն մէկն էր, Մրաչկովսկի եւ Մրալով, յեղափոխութեան պատերազմի մարաջախտներ, Բէլոբորոդով, Ներքին գործավար՝ աքսորուելէ առաջ եւն.։ Միայն ասոնց անունները կուտամ։ Կրնայի դեռ յիշել ուրիշ շատեր։ Քաղաքական տեսակէտէ ըսեմ միայն թէ աքսորեալները իբրեւ յեղափոխական արժէք աւելի բարձր էին զիրենք աքսորողներէն։

Ինծի աքսորավայր ընտրուած էր Կազակստանի նոր մայրաքաղաքը՝ Ալմաթա, քաղաք մը՝ ուր կը տիրապետեն երկրաշարժներն ու ողողումները, Մոսկուայէն 2300 եւ երկաթուղիի ամէնէն մօտիկ կայարանէն 250 քիլոմեթր հեռու։ Կինս ու տղաս ինծի հետ կ՚ապրէին։ Շուրջս բնութիւնը սքանչելի էր։ Նամակներն ու թերթերը կուգային շատ անկանոն, 15 օրը, ամիսը, երկու ամիսը անգամ մը, համաձայն եղանակին կամ կառավարութեան քմահաճոյքին։

Հոն շատ բարեկամներ ունէի։ Բայց մեկուսի կ՚ապրէի, որովհետեւ ով որ փորձէր ինծի հետ հաղորդակցիլ, խստիւ կը պատժուէր։

Դուրսի հետ միակ իրական շփումս որսորդութիւնն էր։ Որսի կ՚երթայի տղուս հետ մէկտեղ։ Մեզի կ՚ընկերանային միշտ ԿԷՓԷՈՒի գործակալներ։

* * *

Մեր տքսորի առաջին տասը ամիսներուն գրեթէ մեր երկու նամակներէն մէկը իր հասցէին կը հասնէր, թէեւ գրաքննուելէ վերջ։ Չէք կրնար երեւակայել թէ ի՛նչպէս աքսորեալներու նամակները մինչեւ հեռուները կը պտըտին։ Երբեմն մեր նամակները կը փոխուէին գրքոյկներու, որոնք Ռուսիոյ եւ արտասահմանի մէջ չորսհովերուն կը ցրուէին։ Սակայն անցեալ հոկտեմբերին յանկարծական փոփոխութիւն մը կատարուեցաւ։ Քաղաքական բարեկամներու, նոյնիսկ անձնական ծանօթներու հետ թղթակցութիւնը ամբողջովին դադրեցաւ. Այլեւս ո՛չ մէկ հեռագիր հասաւ մեզի։ Հոկտեմբերի յեղափոխութեան տարեդարձն էր եւ ետքէն իմացայ որ ինծի ուղղուած շնորհաւորական հեռագիրները հարիւրներով դիզուած էին Մոսկուայի հեռագրատան մէջ։

1928ի ընթացքին ընդդիմադիրներու թիւին՝ մանաւանդ ճարտարարուեստական կեդրոններու մէջ՝ մեծապէս աւելնալուն պատճառաւ էր, որ որոշեցին ջնջել աքսորուած վարիչներու բոլոր թղթակցութիւնները։ Այդ վայրկեանէն սկսեալ պատժական նոր կարգադրութեանց կը սպասէինք։ Չխաբուեցանք։

Արդարեւ, 1928 դեկտեմբեր 16ին, ԿԷՓԷՈՒի մասնաւոր կոմիսար մը հասաւ եւ ինծի յանձնեց վերջնագիր մը՝ ազդարարելով դադրեցնել ընդդիմադրութեան ամէն գործունէութիւն, ապա թէ ոչ միջոցներ ձեռք պիտի առնուէին քաղաքական կեանքէ ամբողջովին մեկուսացնելու համար զիս։ Արտաքսումի մասին չէին խօսած, ու ես կ՚ենթադրէի թէ ներքին սեղմումներ պիտի ըլլա[յին]. Իբրեւ պատասխան՝ նամակ մը ղրկեցի կոմինտէրնի նախագահութեան՝ պարզելով իմ սկզբունքներս։ Ահա՛ գլխաւոր կէտերը.

—Քաղաքական գործունէութենէ դադրելու մասին ինծի եղա[ծ] առաջարկը կը նշանակէ [...] պրոլետարիատի ի նպաստ պայ[...]քարը, որուն նուիրուած եմ ան[...] դադար 32 տարիէ ի վեր։ [...] Կ՚ըլլայ իմ գործունէութիւնս [...] հակայեղափոխական ներկայա[...]ցնելու, սակայն այդ ծիգը [...] թափեն այն մարդերը, զորս [...] կ՚ամբաստանեմ թէ կը քանդ[...] Մարքսի եւ Լէնինի վարդապե[...]տութեանց հիմը եւ կը բռնաբ[...]րեն համաշխարհային յեղափո[...]խութեան պատմական սկզբուն[...]ները, հոկտեմբերեան յեղափո[...]խութեան աւանդութիւններն [...] դասերը...։ Վեց տարիէ ի վեր [...] խորհրդային Ռուսիա դանդա[...] բայց վստահօրէն սահեցաւ դէպ[...] յետաշրջութիւն ընդդէմ հոկտեմ[...]բերեան յեղափոխութեան [...] այսպէս պատրաստեց թերմ[...]տորը։

Այս յետաշրջութեան ամէնէ[...] պայծառ նշանն է կուսակ[...]թեան ծախ թեւին կազմակ[...]պուած եւ վայրագ քանդում[...] յետաշրջականներու դէմ [...]ուած կեղծ պայքարը շատ [...]փանցիկ է. ատիկա պարզ [...]մակ մ՚ըն է՝ զանգուածներու[...]քէն ծածկելու համար քանդու[...]մի այն իրական պայքարը, [...] կը տարուի բոլշեւիկներու [...] լէնինականներու դէմ։

Գ. Միջազգայինի 16րդ համաժողովին մէջ, ուր իր[...] հատուածական կ՚ամբաստան[...]ուէի, յայտարարեցի թէ հա[...]ռուածի ոգին ջնջելու յաւագ[...] միջոցն էր ետ առնել 58րդ յօ[...]ուածը, որ դաւադրօրէն պա[...]տադրուած էր մեզի, կրկին կ[...]սակցութեան մէջ առնել մե[...] ո՛չ թէ իբրեւ զղջացող մեղ[...]ւորներ, այլ իբրեւ յեղափոխ[...]կաններ, որ երբեք չէին դաւ[...]ճանած իրենց դրօշին։

Կանխատեսելով վերջնագի[...] մը նման անոր զոր կ՚ընդունին այսօր, կը գրէինք այն ատեն՝

«Միայն այլասերած պա[...]տօնեաներն են, որ յեղափո[...]կաններէն կրնան պահանջ[...] դադրեցնել իրենց քաղաքա[...] գործունէութիւնը։ Միա[...]րացողներէն ամէնէն ստոր[...]ները կրնան այդպիսի խոստում մը ընել»։

Այս խօսքերէն բառ մը ան[...]գամ չեմ փոխեր։ Թող ամէն ո[...] իր պատասխանատուութիւ[...]ներն ստանձնէ։ Կ՚ուզէ՞ք շար[...]նակել կառավարել ապստամ[...] ժողովուրդին ուժով։ Գալով մեզի գիտենք թէ ինչ է մեր պար[...]կանութիւնը եւ պիտի կատ[...]րենք զայն մինչեւ վերջ։

ՏՐՈՑԿԻ

Ահա՛ք են դէպքերը, որո[...] հետեւանքով աքսորուեցայ։ Յ[...]ջորդով պիտի խօսիմ այդ մասի[...]

(1) ԼԵՒ ՏՐՈՑ[...]

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԸ

1923ի օրէնքով, ամառնա[...]յին ժամը պէտք է սկսի մար[...] վերջին շաբաթ օրը, գիշերուա[...] ժամը 11ին և վերջանայ հոկ. տեմբերի առաջին շաբաթ օրը կէս գիշերին։ Բայց 1925ին Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Պելճիքա[...] եւ Հոլանտայի միջեւ կնքուա[...] համաձայնութեան մը հետեւան[...]քով, այս երկիրներուն մէջ, ժա[...]մացոյցները մէկ ժամ [...] պիտի տարուին սեպտեմբերի երրորդ շաբաթ օրը։ Բայց ան[...]ցեալ տարի, Ֆրանսայի մէջ, [...]տրութիւններու բերումով, [...] պայմանագրութիւնը խախտ[...]ցաւ եւ որոշեալ թուականէն 8 օր առաջ փոփոխութեան են[...]թարկուեցաւ ժամացոյցը։

Բայց այս տարի, հաւանա[...]բար, միջազգային համաձայ[...]նութեան համեմատ է որ ամառ[...]նային ժամը պիտի կիրարկուի սկսեալ ապրիլի երրորդ շաբաթ օրէն, այսինքն, ապրիլ 21ի շա[...]բաթէն կիրակի լուսնալու գի[...]շերը։

ՀԱՅԱ ԿԻՆԸ՞ՐԸ

ՀԱՄԵՍՏ ԿԱՐԾԻՔ ՄԸ

Հաճելի անակնկալ մը եղաւ «Յառաջ»ի 887 թիւին մէջ, Հայ կիներու նուիրուած սիւնակի մը բացումը։

Խնդիր մը ստորագրութեան մասին։ Ձեր աշխատակիցը կը գրէ թէ, Հայ մարդը լքած է կինը իր ուզած ուղղութեամբ երթալու եւ չուզեր դիւրացնել որ ան իրեն վայել դիրքն ունենայ մարդկային ընկերութեան մէջ։

Բայց, մենք ինչո՞ւ ամէն բան այրերէն սպասենք։ Անոնք պէտք եղածէն աւելի զբաղած են իրենց անձնական գործերով, ազգային խնդիրներով եւ կուսակցական վէճերով, եւայլն։ Մեզի, միայն մեզի կ'իյնայ այդ ուղղութիւնը տալ, եթէ ունենանք քիչ մը բարի կամեցողութիւն։

Բայց, նախ եւ առաջ մեր Հայ կիներուն— յարգելով բացառութիւնները— մեծամասնութիւնը չուզեր յայտնել իր Հայ ըլլալը։ Երբ խնդիրը Հայկական պարահանդէսի մը երթալ է, այն ատեն տարբեր, քանի որ իր արդուզարդը ցուցադրելու եւ զուարճանալու առիթ մըն է բայց անկէ դուրս, ֆրանսերէն կը խօսի տանը մէջ, Հոգ չէ թէ կէս սխալ, կէս ճիշդ, ֆրանսերէն կը խօսի փողոցին մէջ, եւ նոյնիսկ եկեղեցիին մէջ։

Ամէն օր թերթերուն մէջ յանգատներ կ'ըլլան թէ Հայկական մանկապարտէզներ չկան, որպէսզի մեր փոքրիկները յաճախեն, եւ իրենց մայրենի լեզուն սորվին, որով այլասերելու դատապարտուած են անոնք։

Ենթադրենք թէ կարելի ըլլայ քանի մը մանկապարտէզ բանալ Հոս՝ Փարիզի մէջ, ուր Հայութիւնը ամէն կողմ ցրուած կ'ապրի արուարձաններու մէջ. քանինե՞ր պիտի կարենան օգտուիլ։ Չէ՞ որ մեծամասնութիւնը, դարձեալ պիտի յաճախէ ֆրանսական վարժարանները, եւ արդիւնքը մեծ բան մը չպիտի ըլլայ։ Մինչդեռ եթէ իւրաքանչիւր Հայ մայր իրեն սկզբունք ընտրէ տղուն նախ եւ առաջ իր մայրենի լեզուն խօսիլ սորվեցնել եւ յետոյ պարզ ընթերցանութիւն եւ գիր, արդէն մանկապարտէզ գացող տղու մը չափ բան գիտցած կ'ըլլայ։

Արդ, ո՞րն է այն կինը որ գոնէ այդքանը չի կրնար սորվեցնել իր տղուն, եթէ ուզէ։

Ինչպէս որ մայր մը կուտայ իր փոքրիկին առաջին սնունդը, նոյնպէս մայր մըն է որ կը կազմէ տղուն սիրտն ու հոգին։ Ուրեմն մեզի կը մնայ միայն այդ մատաղ հոգիներուն մէջ արմատացնել ազգային զգացումը, մեր անցեալին գիտակցութիւնը եւ մեր իտէալին բարձրութիւնը։

Պէտք է գիտնանք. սիրելի քոյրեր, որ մենք Հայ ենք, եւ մեր խօսած կիսկատար ֆրանսերէնով եւ ոչ ալ կապկուած ծեքծեքումներով, մէկ օրէն միւսը ֆրանսացի չենք կրնար ըլլալ։ Անշուշտ, օրինակ առնենք Եւրոպացիներէն, ուսումնասիրենք անոնց բարեմասնութիւնները. բայց զանոնք պատշաճեցնենք մեր կենցաղին։

Վստահ եմ որ «Յառաջ»ի նման օգտաշատ թերթ մը, միշտ գոհունակութեամբ պիտի հրատարակէ մեր յօդուածները, ըմբռնելով անոնց կարեւորութիւնը։ Ուրեմն շարունակեցէ՛ք, ազնիւ Պէտգրիս Փ., կը մաղթեմ որ մեզմէ շատեր հետեւին ձեզի։

ԱՆԻ ԱՐԱՔՍ

ԴԱՐՄԱ՞ՆԸ

Նախորդ գրութեամբ պարզեցի մարզական շարժման կազմալուծումը, մասնաւորապէս Ֆրանսայի մէջ։

Չկա՞յ արդեօք դարման մը այս վիճակին։

Լուրջ է խնդիրը, աւելի լուրջ քան կ'երեւակայեն ոմանք։

Կենսական հարց մըն է մարմնակրթական շարժման զօրաւոր հիմերու վրայ կազմակերպութիւնը գաղութին մէջ։ Չէ՞ որ ունինք երիտասարդութիւն մը շըրջապատուած ամէն կարգի վտանգներով, որ կը հիւծի կը տժգունի օրէ օր։ Չէ՞ որ կայ մեծ հարցը, այսօրուան սերունդը Հայ պահելու խնդիրը։ Ոչ մէկ կազմակերպութիւն կրնայ աւելի յաջող արդիւնքներ տալ այս գետնին վրայ քան Հ. Մ. Ը. Մ.ի նման ամէնուն սիրտին խօսող կազմակերպութիւն մը։ Չափահասներու համար մարզական խումբեր, իսկ մանուկներու համար՝ սկաուտական շարքեր։ Ահա հոն է նոր սերունդին փրկութեան ճամբան։ Սկաուտական շարքերը մանաւանդ անհրաժեշտ են, եթէ կ'ուզենք որ Հայ մանուկը այս օտար հողին վրայ մնայ Հայ՝ կարելի եղածին չափ երկար ատեն։ Հաւատացէ՛ք, Փարիզի մէջ քառասնեակ մը պատանիներու գլուխը անցած սա անձնուէր տղան փրկած է քառասուն անձեր՝ Հայութեան համար։

Ուրեմն շատ կարեւոր խնդիր մըն է Հ. Մ. Ը. Մ. ը ուժեղ հիմերու վրայ վերականգնելու հարցը. եւ կը հետաքրքրէ ամէն Հայ անհատ եւ կազմակերպութիւն անխտիր։

Ի՞նչ պէտք է ընել սակայն։

Պէտք է լրջօրէն լծուիլ աշխատանքի։

Առաջին գործը կ'իյնայ Հայ քաղաքական կուսակցութիւններուն։

Բաւ է որքան պղտորեցին ջուրերը,— կը խօսիմ առանց դաւանանքի խտրութեան։ Հարկ է որ վերջ մը գտնեն այդ ունակութիւնները։ Քաղաքական կուսակցութիւն մը ունի ուրիշ ընելիքներ քան միխրճուիլ մեր հումբերու գործերուն մէջ։

Եթէ կ'ուզենք որ Հ. Մ. Ը.Մ.ը ապրի այս երկնքին տակ այն ձեւով որուն արժանի է ան, պէտք է որ մեր քաղաքական կուսակցութիւնները գոնէ այս խնդրին շուրջ հաշտութիւն մը, անկեղծ եւ վերջնական համաձայնութիւն մը կնքեն, քանի դեռ ուշ չէ։

Առաջին առնելիք քայլը այդ է։ Որքան ատեն որ չէ առնուած այդ քայլը, որքան ատեն որ մասնաճիւղի մը հնչակեան մէկ անդամը իր Դաշնակցական մէկ ընկերոջ նորթ եւ հակառակորդի աչքով կը նայի ու անոր իւրաքանչիւր շարժման մէջ իր կուսակցութեան կողմէ տրուած հրահանգի մը գործադրութիւնը կը կարծէ գտնել, որքան ատեն որ վերջապէս անվստահութիւն կը տիրէ միեւնոյն խումբին անդամներուն միջեւ, կարելի չէ որ եւ է լուրջ գործ երեւան բերել եւ շրջաններու ու կեդրոնական տեւական վարչութեան մը կազմութեան վրայ խորհիլ։

Պիտի կրնա՞ն մեր քաղաքական կուսակցութեանց պատասխանատու վարիչները, լռեցնելով կիրքերը, իրար քով գալ եւ միասնաբար ուժ տալ Հ. Մ. Ը. Մ.ին։

Ամբողջ հարցը այնտեղ է։

Կրցա՞ն — լաւ. ապրելիք փայլուն օրեր ունի այն ժամանակ Հ. Մ. Ը. Մ.ը այս երկնքին տակ։

Չկրցա՞ն — մեղքը իրենց վիզին։ Քանի մը տարի եւս կը քաշքշուի այս վիճակը ու տասը տարի վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հետքն իսկ չէք գտներ Ֆրանսայի մէջ։ Իսկ մարզական միւս կազմակերպութիւնները անկէց առաջ արդէն իրենց վերջին օրերը ապրած կ'ըլլան։

Խօսքը ուրեմն, Հայ քաղաքական կուսակցութիւններունն է։

Վ. Մ.

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

Գեղարուեստասէր Tout Parisն երկուշաբթի ժամադրուած էր Լիւքսէնպուրկի թանգարանին մէջ, նկարներու մէկ մասին փոփոխութիւնը դիտելու համար։

Գեղարուեստներու նախարար Պ. Փ. փոնսէ ժամը 3ին կը սկսէր իր պաշտօնական պտոյտը՝ արդէն հրաւիրեալներով լեցուն սրահներուն մէջ։ Դժբախտաբար, Լիւքսէնպուրկը արդիացնելու փորձը շատ անյաջող եւ աններդաշնակ ճիգ մը եղած է, խաթարելով թանգարանի մը — անմահութեան նախագաւիթի— տպաւորիչ եւ պատկառազդու հանգամանքը։

Անհետացած են Chaplinի նման արուեստագէտներ, յանուն կենդանի արուեստագէտներու սկզբունքին, մինչդեռ սրահներէն մէկուն մէջ ապշութեամբ կը տեսնէք մաքսի պաշտօնեայի մը երախայական ու արգահատելի մէկ գործը, զոր պիտի կրնար ամէն 10 տարեկան մանուկ ստորագրել։

Կը նկատեմ՝ որ ֆրանսական թերթերու քննադատները նոյն իսկ անկարող կը զգան եղած տափակութիւնները արդարացնելու, եւ պատէ պատ դարձուած քններով կը յայտարարեն թէ աճապարանօք եղած է։

Ինչ որ բացայայտ է՝ եւ անմխիթարական, այս անգամ պաշտօնապէս փորձ կ'ըլլայ պարտադրել հասարակութեան, «կենդանի արուեստ»ի շատ առաձգական պիտակին տակ, կարգ մը նկարիչներու այլանդակութիւնները, որոնք հայհոյանք են ֆրանսական արուեստին, անոր գմայլելի ներդաշնակութեան, չափի եւ կշիռի զգացումին, եւ ազգային նկարագրին դէմ, աշխարհի չորս անկիւններէն թափած օտարներու կողմէն։

Ցխուր մտածումներու մէջ թաղուած՝ դուրս եկած ժամանակ ինձ կը թուէր եւս թողած ըլլալ Անկախներու սալոնը...

Հր. Ալեանաք

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԱՐԴԻԱՑՈՒՄԸ

Գատըգիւղի Թուրք կանանց Միութիւնը մասնաւոր նիստ գումարելով կարգ մը ուշագրաւ որոշումներ տուաւ: Միութեան բոլոր անդամները նիստին ներկայ էին: Նախագահ Ըֆֆէթ Իհսան հանըմ հետեւեալը յայտարարեց «Իգտամ»ի խմբագրին.

«— Մենք կ'ուզենք ստեղծել այնպիսի Թրքուհի մը որ հզօր կորովով բարձր տրամադրութեամբ օժտուած ըլլայ, ինչպէս նաեւ իր զգացումներուն գիտակից: Կ'ուզենք ստեղծել ճարպիկ, առոյգ եւ ժրագին Թրքուհիներ, որ նմանին Զուիցերիոյ մէջ լեռնէ լեռ մագլցող երիտասարդ ու կորիճ անգլիացի աղջիկներուն։

Այս նպատակը իրագործելու համար, անհրաժեշտ է նախապէս մտաւորական դաստիարակութիւն մը աւանդել մեր աղջիկներուն, իսկ յետոյ մարմնական կրթութեան ձեռնարկել։ Այս իտէալին հասնելու համար պէտք է մեր կիները ընթերցման վարժեցնել առաւելագոյն չափով։ Գեղարուեստի մեծ կարեւորութիւն կուտանք։ Գրականութեան պարբերագիր մը սկսած ենք հրատարակել, յետոյ մարմնակրթանքի դասընթացք մը պիտի հաստատենք ի մօտոյ։ Պիտի սորվեցնենք մեր սեռակիցներուն թիավարել, չմշկել, լողալ, ձի հեծնել ու նոյնիսկ պարել։

Արդէն իսկ գործունէութեան լծուելով, 15 երիտասարդ Թրքուհիներէ բաղկացած պարուհիներու խումբ մը կազմեցինք։

Մարտին պարահանդէս մը պիտի սարքենք. պիտի տեսնէք թէ նորատի Թրքուհիները ի՛նչ ճարպիկութեամբ եւ մարմնական շնորհներով պիտի պարեն հին արեւելեան պարերը, զէյպէկի խաղերը։

Մէկ խօսքով, Թուրք աղջիկները զուիցերիացի կնոջ պէս մտաւորական, գերմանուհիի մը պէս ճապուկ, ֆրանսացի կնոջ պէս նրբամիտ պիտի ըլլան։

Նկատելով որ Թուրք կինը աշխարհի ամէնէն նրբազգած ու մանկաւանդ մայրական եւ ընտանեկան զգացումներով տոգորուած մէկ էակն է, կը կարծենք թէ մեր նպատակը դիւրաւ եւ փութով կարելի պիտի ըլլայ իրագործել»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 23 փետր. (սեփ. թղթ.)— Անցեալ կիրակի քաղաքիս Մխիթարեան վարժարանի տեսչութիւնը, Միլանի Հայ գաղութին անդամները հրաւիրեց իր կողմէ պատրաստուած թատերա-երաժշտական հանդէսի մը։ Որոշուած ժամուն, սրահը արդէն լեցուն էր։

Ներկայացման նիւթն էր, Ֆորցանոյի «Լորենցօ տէ Մէտիչի»ն, սահուն հայերէնի թարգմանուած, Մխիթարեաններէն երիտասարդ եւ խոստմնալից Հ. Վահան Ցովհաննէսեանի կողմէ։

Հանդէսին երաժշտական մասը մշակած էր Պ. Գ. Ալէմշահ, որ դաշնակով ընկերացաւ Օր. Ռոմանովայի երգերուն։ Հանդէսին վերջը օրիորդին նուիրուեցաւ ծաղկեփունջ մը։

Հանդէսին յաջողութեան իրենց եռանդուն մասնակցութիւնը բերած էին գաղութի անդամները բոլորն ալ, առանց դասակարգի խտրութեան, վարդապետներ, ուսանողներ, բանուորներ եւայլն։

Ծախքերը հանելու նպատակով եղաւ փոքրիկ հանգանակութիւն մը։ Նուիրատուներուն տրըուեցաւ շքադրամ մը Արարատի նկարով։ Եղան հայրենակիցներ որոնք չնչին գումար մը տուին, մինչդեռ դիւրութեամբ հարիւրներ կը նետեն թղթախաղի միջոցին։ Հանդէսը տեւեց երեք ժամ եւ բոլորը գոհ թողուց։

Գնահատանքի արժանի են դերակատարները, թէ իրենց բարի կամքին եւ թէ իրենց դերասանական կարողութեան համար։

Քանի մը հոգի իրենց ծափահարութիւնները չափազանցութեան տարին, մասնաւորապէս Օր. Ռոմանովկայի երգերուն վերջը։ Չգիտենք թէ օրիորդը ի՛նչ գաղափար կազմեց մեր հասարակութեան վրայ։

*** Ուսանողական Միութիւնը պաշտօնական բացումը կատարեց իր գրադարանին, ուր բացի օտար եւ հայերէն գիրքերէն, գաղութը պիտի գտնէ նաեւ, ազգային գրեթէ բոլոր օրաթերթերը։ Ահաւասիկ գործ մը, որ պատիւ կը բերէ մեր ուսանողութեան։

Ա. Ս.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Զափաճաս երկսեռ Որբերու Միութեան Պուէնոս-Այրէսի մասնաճիւղը 1078 ֆր. 90 սանթիմի չէք մը ղրկած է մեզի, իբրեւ եղբայրական օգնութիւն Պուլկարիոյ շարժի աղէտեալներուն։

Զափաճաս Երկ. Որբ. Միութեան կեդր. վարչութեան հետ համախորհուրդ, այդ գումարը յատկացուցինք արկածահար շրջաններէն Խասքովոյի դպրոցին, որ նոր շէնք մը գնած է շնորհիւ Յառաջի հանգանակութեան եւ Լոնտոնի սրտցաւ հայրենակցին կողմէ տրամադրուած գումարին։

ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԳԱՏՕՆ

Զ. Ե. Ո. Միութեան բոլոր մասնաճիւղերը այս տարի ստանձնած են Ապրիլ 11/24ի Սգատօնին կազմակերպութիւնը:

Փարիզի մասնաճիւղը զայն պիտի տօնէ Ապրիլ 28ին, կիրակի գիշեր, Le Petit Journalի ընդարձակ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ բոլոր կազմակերպութիւններուն:

Նոյն օրը հրապարակ պիտի ելլէ Միութեան պարբերականը՝ *Երկունք*, 24 էջ, երկսիւնակ, գեղարուեստական բացառիկ բովանդակութեամբ, հայ գրողներու մասնակցութեամբ եւ պատկերազարդ:

Երկունք յետոյ պիտի շարունակուի 16 էջնոց բովանդակութեամբ:

Թէ Միութեան կեդր. վարչութեան եւ թէ *Երկունք*ի համար դրամ, յօդուած եւ թղթակցութիւն ղրկել՝ հետեւեալ հասցէով. M. Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris (11e).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՈՎ

(1915—16ի աքսորի շրջանէն)

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ.— Գեղեցիկ աղջիկ էր, երիտասարդ, կեանքով և յոյսերով լեցուն. կը ճանչնար ապրելու հաճոյքը և վայելքի քաղցրութիւնները կ'երազէր. բայց օր մը յանկարծ իրմէ կը պահանջեն ... որ չէր ուզեր տալ, ո՛չ մէկ գինով, իբրեւ փրկանք իր ծնողքի ... կեանքին. սորվեր էր թէ պարտական է իր ծնողքին առյաւէտ, ... սոյց որովհետեւ չէր ուզեր պղծել ինքզինքը, իր սրբութիւնը, մեռաւ ու նորէն իր պարտքը վճարեց։

ԹԱԳՒՈՐ.— Ա՜հ, խե՜ղճ աղջիկ, բայց քու ըսածդ ի՛նչ է, ո՞վ ... է ի՛նչ պահանջեց։

ԲԱՐԹ.— Ո՛չ ոք անշուշտ, ո՛չ ոք. բայց դարեր առաջ, մէկը ...ներուն բերնով ըսեր է. «Պատուեա զհայր քո եւ զմայր». եւ ... խօսքը՝ ծանրացած նոր ու լուռ պահանջներով, այսօր դեռ ...կներուն կը թելադրէ ինչ որ մենք ծնողներս կը քաշուինք ... իրաց յայտնելէ եւ ո՛չ ոք կ'ըսէ թէ ծնողքին սէրը յանպարտ է։

ԹԱԳ.— Չըսե՞ս թէ մենք ոճրագործներ ենք։

ԲԱՐԹ.— Թերեւս ոչ այդքան. կապիտ ինքնասէրներ միայն.. ...ղոց մէջ կը ցանենք փտած սերմեր ու կ'ուզենք քաղել լա... ...յն հունձքը. կը հասկնաս, չէ՞, մինչդեռ երբ ջանանք գիտնալ ... մեր պարտականութիւնն է միշտ եւ բացարձակ զոհողութիւն, այն ատեն զանոնք կը մեծցնենք, ոչ թէ մեզի համար, այլ իրենք իրենց համար, կեանքին համար, փրցնելով սրտի ամէն կապ որ կրնայ կաշկանդել անոնց ապրելու կամքը եւ երբ հարկը պահանջէր, կը գիտնայինք անշշուկ քաշուիլ, անհետանալ անոնց կամքին առջեւ, թէեւ ցաւով..., դառնութեամբ... այնպէս չէ՞...։

ԹԱԳ.— Հապա՛, հապա՛։ Բայց ամէն զոհողութիւն սեւէ իրաւունք մը կ'արժէ գոնէ։

ԲԱՐԹ.— Ամէն զոհողութիւն, այո՛, բայց ո՛չ մերը. քեզի վերջին բան մըն ալ ըսեմ որ հասկնաս. մէկ օրէն միւսը հայր ես դարձեր առանց երկար բարակ մտածելու այդ բանին. մեծցեր է տղեկը, մարդ է եղեր քու աչքիդ առջեւ. դուն հազիւ թէ կը նշմարես այդ բանը. բայց երբ օր մը յանկարծ դէմդ ցցուի եւ երեսիդ պոռա. «Ես չուզեցի այս կեանքը. եա առ». ըսէ՛, այն ատեն ի՞նչ կ'ընէիր։ Միշտ յիշէ՛ աղջիկդ որ գնաց առանց ըսելու այդ բանը եւ միւսը որ կրնայ երթալ։

(Թագւոր կ'ելլէ ջղագրգիռ, կը պտտի քանի մը քայլ):

Կը տանջուիս չէ՞. ի հարկէ, չեմ կրնար, արգիլուած է եա առնել ինչ որ անգամ մը տուեր ես անգիտակցաբար, հաճոյքի և գինով հեշտանքի պահու մը մէջ. բայց կրնաս հանդուրժել որ ան ինքզինքը յանձնէ հողին՝ որմէ միշտ գարշեր էր. եւ գիտե՞ս, այս բոլորին մէջ ո՞րն է կեղծաւորութեան է՛ն գարշելին. քեզի իրաւունք տրուած է մատաղ բաշխել անոր հոգուն, ծաղիկ տանիլ գերեզմանին, քիչ մը լալ եւ թեթեւ սրտով քունդ քաշել։

ԹԱԳ.— Ինչպէ՞ս կարելի է, ինչպէ՞ս կարելի է։

ԲԱՐԹ.— Եթէ կարելի չէ, ուրեմն կ'ընդունիս թէ վարագոյրը որ քաշեր էինք անոնց աչքերուն առջեւ, այսօր՝ մենք մեր ձեռքերով կը պատռենք եւ կը բանանք ճամբան որմէ քալելու էին սկիզբէն իսկ։

(Դանդաղ քալուածքի ձայներ կը լսուին):

Ա՜հ, սկսաւ նորէն, կը լսե՞ս ոտնաձայները։

ԹԱԳ.— Ի՞նչ է ան։

ԲԱՐԹ.— Տղան է. ժամերով անշարժ կը փռուի բազմոցին վրայ, պարպուած միտքով. չի մտածեր. եւ յանկարծ երբ յիշէ, կը սկսի քալել չորս պատերուն միջեւ, ջղագրգիռ, կատաղի, բանտըւած վագրի պէս, ինքնիրեն մռլտալով. գիտէ թէ ի՞նչ պէտք է իրեն, ի՞նչ պարտաւոր է ընել. բայց ինքզինքը տկար ու կապուած կը զգայ, կը տառապի իր գիտակցութենէն բայց բան չի յայտներ. չէ՞ որ փափկանկատ մեծցեր է ուզածիս պէս եւ նոյնիսկ երբ քովը կ'երթամ, կը ջանայ ժպտիլ եւ անփոյթ երեւալ՝ վախնալով որ զիս կը վշտացնէ. բայց թերեւս ան ալ կը մտածէ քուկինիդ պէս եա տալ ինչ որ ես չեմ կրնար առնել. ահա թէ ինչո՞ւ ձեռքը դաշոյն մը կը դնեմ եւ կ'ըսեմ. «Տղա՛ս, ես ալ չկամ քեզի համար. ձգէ զիս հոն ուր կրցայ ընկերանալ քեզի եւ շարունակէ ճամբադ որ իմս չի կրնար ըլլալ...

ԹԱԳ.— (Միշտ թերահաւատ, գլուխը կ'օրօրէ):

ԲԱՐԹ.— Եթէ հասկցար, լա՛ւ, եթէ չհասկցար, ձգէ նորէն որ ես իմ գիտցածս ընեմ։

(Կը մտնէ Թագւորի կինը, սեւեր հագած, գլուխը ծածկած սեւ շղարշով տառապագին ու հալածական երեւոյթ ունի. իրեն կը հետեւի Մաքրիկ):

ԹԱԳՒՈՐԻ ԿԻՆԸ.— Հո՞ս ես եղեր դուն։

ԹԱԳ.— Ի՞նչ կայ, ինչո՞ւ եկար այս ատեն։

ԿԻՆԸ.— Օրն ի բուն առանձին սուգիս հետ..., քիչ մը դուրս ելլել ուզեցի եւ հոս եկայ։

(Կը նստի յոգնած երեւոյթով):

ՄԱՔՐԻԿ.— Լաւ ըրիր. մարդ մարդով կը մխիթարուի։

ԹԱԳ.— Բայց արդէն ուշ է. լաւագոյն է տուն երթալ։

(Շար.)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

գոյն յարաբերութիւններու մշակումը հիւսիսի մեր դրացինե-րուն հետ։

Յետոյ խօսք առաւ յայտնի ընկերվարական գործիչ եւ Նախ-կին արտաքին նախարար Էմիլ Վանտէրվէլտէ, որ արտայայ-տուեցաւ նոյն իմաստով եւ բացարձակապէս հերքեց թէ ինք պատերազմ պատրաստած ըլլայ Իտալիոյ, Սպանիոյ, եւ Հո-լանտայի դէմ։ Ստախօս եւ զրպարտիչ որակեց այդ կեղծ վա-ւերաթուղթերը դարբնողները։

Խօսեցան նաեւ միւս հոսանքներու ներկայացուցիչները եւ գրեթէ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ բանաձեւ մը, որով վստահութիւն կը յայտնուի կառավարութեան։

⁂ Ռայխսթակի ազգայնական երեսփոխանները հարցա-պնդում պիտի ուղղեն գերման կառավարութեան եւ պիտի պա-հանջեն որ ֆրանսական, պելճ և անգլիական կառավարութիւն-ները կտրուկ պատասխան տան «Ութրէխթշ Տակպլատ»ի հրա-տարակութեանց մասին եւ գերման կառավարութեան հաղոր-դեն «1920 սեպտեմբերի զինուորական դաշնագիրը եւ 1927ի-լրացուցիչ համաձայնագրերը»։

Լը Պրի-Փայեարի օդանաւը ջախջախուած

Մարսէյլ - Սայկոն թռիչքը ձախողութիւնով մը վերջացաւ։ Լը - Պրի, Փայեար եւ Ժուս, Իսթրէն (Մարսէյլի մօտ) ճամբայ ելած էին փետր. 19ին եւ «հսկայի քայլերով» քանի մը օրուան մէջ հասած էին Հնդկաստան։ Կալկաթայէն անդին իրենց բախ-տին անիւը դարձաւ եւ ֆրանսացի օդանաւորդները մեծ դըժ-ուարութեամբ սկսան յառաջանալ դէպի իրենց նպատակակէտը։ վերջին օրերս ստիպուած էին կարճ հանգրուաններով ճամբոր-դել։ Յոյս կար որ առջի օր վերջապէս պիտի հասնին Սայկոն։

Սակայն երէկ առաւօտ Փարիզ հասաւ հետեւեալ հեռագիրը.

Բանկոկ, 27 փետր.— Ֆրանսական հիւպատոսարանը Լը Պրիէն եւ Փայեարէն ստացաւ հեռագիր մը երէկ իրիկուան թուականով ղրկուած Թէնգէյքէն, Փէկու-Մօլմէն երկաթուղագծին վրայ, Բանկոկէն 122 մղոն հեռու, ըսելով թէ իրենց օդանաւը ջախջախուած է։ Օդանաւորդներէն ոչ մէկը վիրաւորուած է։ Սուրհանդակը փըր-կուած է։

Արկածին մասին մանրամասնութիւնները կը պակսին։ Օ-դանաւը ջախջախուած է Բանկոկէն մեկնելէ եւ 190 քիլոմեդր ճամբայ կտրելէ վերջ, Պանկքոկ չհասած։

Տրոցկի տեղափոխուած

Պոլիսէն կը հեռագրեն.— Խորհրդային ներկայացուցիչները Տրոց-կին փոխադրեցին խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչու-թեան պատկանող շէնքի մը մէջ, Պոլսոյ հիւպատոսարանին մօտերը։

⁂ Պոլսէն ուրիշ հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Տրոցկի վերջերս դրամ ստացած է Ֆրանսայի իր նախկին ընկերներէն, հաւա-նաբար անոնցմէ, որոնք իր փառքի օրերուն նիւթապէս ու բա-րոյապէս օգտուած էին իրմէ։

Տրոցկի հիւանդ պառկած է։

Գերմանիա դեռ վճռական պատասխան չտուաւ Տրոցկին ներս ընդունելու մասին։ Ֆրանսայի մօտ ո եւ է դիմում չէ ե-ղած։ Կ՚ըսուի թէ Տրոցկիի կինը Փրակայի կառավարութեան պիտի դիմէ, խնդրելու համար որ իր ամուսինը արտօնուի բնա-կելու Չեխոսլովաքիոյ մէջ։

Տրոցկի Պոլիս պիտի մնայ, մինչեւ որ եւրոպական ո եւ է պետութենէ մը արտօնութիւն ստացուի։

Ռուսիա, Աֆղանիստան եւ Պարսկաստան

Թեհրանէն կը հեռագրեն *Շիքակօ Թրիպիւնի*.— Կ՚ըսուի թէ Ռուսիա մօտ օրէն զինուորական ուժ մը պիտի ղրկէ հիւսիսա-յին Աֆղանիստան՝ ձերբակալելու համար խորհրդային Թուր-քեստանի ազդեցիկ ցեղապետներէն մէկը։

Այս վերջինը քանի մը ամիս առաջ հիւսիս-արեւելեան Պարս-կաստան փախած էր քանի մը հարիւր լաւ զինուած Թիւրք-մէններու հետ, երբ խորհրդային կառավարութիւնը մերժեց ընդունիլ որ ցեղապետ մը գերիշխան է իր գաւառին մէջ։ Բոլ-շեւիկները պահանջեցին Պարսկաստանէն որ ձերբակալէ եւ իրենց յանձնէ զայն։ Ասոր վրայ ցեղապետր Հիւսիս. Աֆղանիս-տան փախաւ։ Հոն իրեն միացան բազմաթիւ ուրիշ Թիւրքմէն-ներ, որոնք կեղեքուած էին բոլշեւիկներէն։

Հոս այնպէս կը կարծուի թէ խորհրդային կառավարու-թիւնը պատրուակ ընելով այդ դէպքը, կրնայ Աֆղանիստան մտնել. եւ որովհետեւ այդ երկրին մէջ չկայ ճանչցուած վեհապետ մը, կրնայ քանի մը տարի պրոպագանդ ընել Աֆղաններուն մէջ։

Պարսկաստանի արեւելեան բանակը կը զօրացնէ իր ուժերը՝ ամէն հաւանականութեան հանդէպ։ Ամէն օր բազմաթիւ գաղտ-նի հեռագիրներ կը հասնին պատերազմական նախարարութեան։ Պարսկաստանի արեւելեան ուժերու հրամանատար կարգուեցաւ Քաճարի գերդաստանէն իշխան մը, որ մեծ համբաւ կը վայելէ պարսիկ զինուորական շրջանակներու մէջ։

Յանուն երկու միլիոն գործազուրկներու

Գրած էինք թէ Անգլիոյ զանազան կողմերէն մօտ հազար գործազուրկներ, որոնք կը ներկայացնեն հանքագործները, նա-ւային, մետաղագործական եւ հիւսուածեղէնի բանուորները, օ-րերով անօթի - ծարաւ քալելէ յետոյ Լոնտոն հասած և կիրակի օր ցոյց մը կազմակերպած էին։

Ասոնք ունկնդրութիւն խնդրեցին վարչապետ Պոլտուինէն, Աշխատանքի, Թոշակներու եւ Առողջապահական նախարարնե-րէն, եւ այլ պաշտօնատուններէ։ Յանուն երկու միլիոն գործա-զուրկներու, ասոնք կը պահանջեն որ կառավարութիւնը գոր-ծազրկութիւնը նկատի առնէ իբրեւ ազգային տագնապ մը եւ անյապաղ լուրջ միջոցներ ձեռք առնէ։

Վալեան-Քուտիւրիէ ձերբակալուած

Համայնավար նախկին երեսփոխան եւ «Իւմանիթէ»ի խըմ-բագրապետ Վայեան - Քութիւրիէ ձերբակալուելով Սանթէի բանտը տարուեցաւ։

1927ի հոկտ. 25ին Վայեան - Քութիւրիէ 8 ամիս բանտար-կութեան եւ 1000 ֆրանք տուգանքի դատապարտուած էր՝ զինուորականները անհնազանդութեան մղելու ամբաստանու-թեամբ։ Այս վճիռն է որ վերաքննիչ եւ վճռաբեկ ատեաննե-րուն երթալէ վերջ կը գործադրուի հիմա։ Ութ ամիս բանտար-կութիւնը գեղչուած է 6ի։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ԼԻՈՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՊՈՒՐԿՈՒԱՆ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 3 Rue Papeterie, Ընկ. Նշանեանի ընա՛կարանին յարակից սրահը։ Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ նուագ եւ արտասանութիւն։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ (71 AVE. KLÉBER)

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Կը խօսի Պ. Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ժամանակը եւ իր ստորաբաժանումները»

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնա-ճիւղին կողմէ։

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Salle de la Municipalité, Bois Colombes

Կը մասնակցի Կոմիտաս երգչախումբը։

Առաջնակարգ ճազ, ճոխ պիւֆէ։

Գին՝ը ժողովրդական։ Մուտք՝ այրեւկին՝ 10 ֆրանք, կին 5 ֆր., Այր 7 ֆրանք։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԺՈՒԱՆՎԻԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 10ին Tête Noireի սրահներուն մէջ

26 Quai Beaubourg, ԺՈՒԱՆՎԻԼ

Միութեան կարգադիր մարմինը ջանք չէ խնայած ան-նախընթաց շքեղութիւն մը տալու իր հանդէսին։ Միայն 200 Տոմսեր հրապարակ հանուած են։ Դիմակաւոր եւ թուղթի հագուստ-ներու ինչպէս նաեւ պարերու մրցումներ։ Ժուանվիլի հայթագուհիի ընտրութիւն։ Ճոխ զօթիյեոն եւ բազմաթիւ անակնկալներ։

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Ծանօթ.— Դիմակաւոր այրերը պարտաւոր են մուտքի առեն իրենք զիրենք ճանչցնել։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 rue Chape, պոն Թէադրի մէջ

Մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուդիան, ղեկավարութեամբ Մ. Մա-րութեանի եւ մասնակցութեամբ Տիկ. Տիկ. Սիրուշի, Ակայեանի եւ Ս. Ազարեանի կը ներկայացնէ՝

Ռաֆֆիի «ԽԱԶԱԳՈՂՆԵՐԸ»

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Ծանօթ.— Ապրիլ 1ին Տէսինի մէջ «Խաւարի մէջէն»։ Ապրիլ 6ին Լիոնի մէջ «Սամսոն եւ դալիլա»։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ տիկին Սահակ Գրաճեան (Մարսէյլ) խորին շնորհակալու-թիւն կը յայտնեն իրենց բարե-կամներուն եւ ազգականներուն որոնք անձամբ, հեռագրով եւ նամակով փութացած էին իրենց շնորհաւորութիւնները յայտնել իրենց զաւակներուն՝

ԱՐՇԱՄ ԳՐԱՃԵԱՆԻ

ԸՆԴ

ՕՐ. ՌՈՎՍԱՆՆԱ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

ԵՒ

ՕՐ. ԱԼԻՍ ԳՐԱՃԵԱՆԻ

ԸՆԴ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ամուսնութեանց առթիւ, որ տե-ղի ունեցաւ փետր. 9ին, Մարսէյլ, Սալոն Քոլպէրի մէջ։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պատ. Միութեան դասախօսական - վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրի-կուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւա-քատեղին։ Կը նախագահէ՝ ընկ. Ա. Աբօեան։ Կը հրաւիրուին բո-լոր հայրենակիցները եւ ընկեր-ները։ Մուտքը ազատ է։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակո-միտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւի-րէ Զարդարեան, Քրիս, Արմէն-գարօ, Քեռի եւ Գէորգ Չավուշ խումբի ընկերները վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներ-կայութիւնը կարեւոր է։

Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրի-կուն ժամը 8.30ին Քաֆէ տը լա Բօսէթի ներքնասենեակը, 122 Cours Lafayette։ Կարեւոր Օրակարգ։

Մարսէյլի Պատ Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժա-մը 1.30ին Գրադարան Ընթեր-ցասրահը։ Ընկերներու ներկա-յութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներ-կայանալ անդամատոմսով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդ. Գրա-դարանը բաց է Բշ. Դշ. Եշ. եւ Ուրբաթ օրերը, երեկոյեան ժամը 7—9։ Քարդ չունեցող բաժա-նորդներէն կը խնդրուի ներկա-յանալ մինչեւ ամսոյս վերջը, 202 Rue Boileau, ստանալու համար իրենց քարդերը։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԴ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5՝ Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նա-թանեան)։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ընդհ. ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Ներկանե-րուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի, օրակարգին ստիպողականութեանը պատճա-ռաւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եօզկատի Բարե-նպատակ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիր. ժամը 1ին 3 Փլաս տ՚Էքս սրճարանին ներքնասրահը (Միութեան նախ-կին լսարանը)։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները կարեւոր հարցի մը շուրջ խորհրդակցու-թեան։ Ներկաներու թիւը օրինա-նական պիտի համարուի։

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հանրապետութեան շէնքին մէջ 71 Ave. Kléber։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու անդամուհիները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին Rue Eclipse Ազգային կեդր. մանկապարտէ-զի սրահին մէջ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Մ. Թաշճեան.— կրնաք ղրկել։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հաճընցի Կարապետ Բաթը-րութեան կը փնտռէ իր եղբայր-ները Մելիտոն եւ Մանուկ Բա-թըրութեան։ Մելիտոն դերձակ էր եւ 1914ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իր ողջ ըլլալու մասին տեղեկու-թիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իսկ Մանուկ կը գտնուէր Եգիպ-տոս (1923.1924)։ Չորս տարի է իրմէ լուր առնուած չէ։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

— Կը փնտռուի Մեսրոպ Է-մէքսիզեան, որ երեք տարի ա-ռաջ Պոլիս Գարակէօզեան Ազ-գային Որբանոցին մէջ գըտ-նուած է։ Իմացնել իր եղբօր, Emeksizian, Foyer Howard Ka-rageusian, La Gaudinière, La Ville-aux-Clercs, (Loir et Cher).

— Մարզուանցի Աշոտ Մե-տաքսեան, այժմ Փարիզ, կը փնտռէ իր եղբայրը Կովտունցի Մուրատի զինուորներէն Վահան Մետաքսեան, որ կը կարծուի թէ կը գտնուի Տիթրոյթ, Ամե-րիկա։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի։

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY